

DANSKE OG NORSKE LÆSESTYKKER,

MED OPLYSNINGER OM LITTERATUREN,

UDGIVNE TIL SKOLEBRUG

AF

MARTIN HAMMERICH.

ANDEN UDGAVE.

KJØBENHAVN.

FORLAGT AF DEN GYLDENDALSKE BOGHANDEL (F. HEGEL)

THEILES BOGTRYKKERI.

1870.

FORORD

TIL FØRSTE UDGAVE.

Nærværende Samling »Danske og norske Læsestykker«, til hvilken de tidligere udgivne »Svenske Læsestykker« slutte sig som 2den Deel af en Læsebog i oordisk Sprog og Litteratur, udkommer samtidig med et nyt Oplag af »Danske og norske Læsestykker«, der, udgivne til Skolebrug i Sverrig, med Ordforklaringer og litterærhistoriske Oplysninger paa Svensk, danne et endnu fuldstændigere Medstykke til de »Svenske Læsestykker«, udgivne til Skolebrug i Daumark og Norge. I det nye Oplag og saaledes ogsaa her er af Nyt medtaget et Par Smaastykker i sonderjydske Landskabsmaal, der ville sees at være ligesaa reent nordiske som de omgivende Stykker i norsk og nørrejydske Maal. Forøvrigt er der, hvad Udvalg og Ordning angaaer, næsten ingen Forskjel mellem 1ste og 2det Oplag af den svenske Udgave eller mellem den og den nærværende. At de litterærhistoriske Oplysninger her meddeles i deres oprindelige Text, er en Selvfølge, ligesom ogsaa at Ordforklaringerne ere udeladte, undtagen ved de enkelte Stykker i Landskabsmaal og i ældre Dansk; hvad der maatte savnes af Ordforklaringer, vil i alt Fald være let at eftersee i den svenske Udgave.

Samlingen har til Formaal: gennem udvalgte Stykker af den danske og norske Litteratur at give et Afbillede af det Land og Folk, hvori Litteraturen er groet. Skulde de ledende Hensyn stilles i Række, vilde det første være Emnets, det næste Fremstillingens Adkomster som Folkelæsning — ikke særlig for Menigmand, heller ikke for de Lærde, men for dem alle —, og det sidste Hensyn blev Forfatternavnet og Forfatterens Eiendommelighed. Men det ene kan ikke skilles fra det andet. Forfatterne have et Navn, fordi de, fremfor de mange Meddelere paa anden Haand, ere Fremstillingens Kunstnere, og, hver i sit Fag, have en Fortrolighed med Gjenstanden, som kan gøre deres Fremstilling kjærlig, tydelig, vækkende, varm, kort sagt populær i den Forstand, at den tillige holder Læserne i Aand; og hvad der søges

mest og tillige lykkes bedst i Fremstillingen, er det Indhold af Tanker og Erfaringer, som de leve i med deres Folk. Formålet bliver saaledes: at give et Indblik i de to Landes Natur, Folketiv, Historie og Cultur, og dette saavidt mulig ved Hjælp af Hovedforfatterne i Videnskab og Digtekunst, som de læseligste og forstaaeligste, saa at altsaa Læsestykkerne paa eengang blive en Række Billeder af Land og Folk og en Samling Prøver af Folkelitteraturen, saavidt den har formet sig, — det ene med det andet. Efter disse Grundsætninger maa en engelsk, en tysk, en fransk, en svensk, en dansk-norsk Læsebog, om end anlagte efter selvsamme Plan, dog i Emner, Stil og Grundtone blive ligesaa forskellige indbyrdes som de Litteraturer og de Lande og Folk, i hvis Sprog de læses.

Hvad Ordningen angaar, har jeg fordeelt Stykkerne i Afsnit efter deres Indhold og stræbt at forbinde dem indenfor hvert Afsnit til en sammenhængende Række. Et af Midlerne hertil er, ved indlagte Digte at vække Stemning for eller give Efterklang af de prosaiske Stykker og holde disse muligst frit fra hverandre, især hvor de ifølge Stof og Stil vilde staae noget fremmede sammen. Derhos ere de fleste større Stykker tillempede ved en og anden Udeladelse eller Omsætning, men saagodt som aldrig ved Til sætninger: Forfatterens Præg er i det Hele bevaret, ligetil hans Retskrivning.

Som Litterærhistorisk Hjælpemiddel til Skolebrug er Samlingen anlagt efter den ofte miskjendte Grundsætning, at al Litteraturhistorie maa underbygges ved Kjendskab til Litteraturen — gennem Læsning og Tydning, Udenadlæren, Oplæsninger o. s. v. —, og at den uden dette bliver ikke blot et fattigt, men et huult og udbulende Lærefag. Foreløbig er ved hvert enkelt Stykke dets Forfatter navngivet i Overskriften; at det ikke derfor strax læses med overvelende Opmærksomhed paa Form og Forfatter, er forebygget ved Ordningen efter Indhold. I det 5te Afsnit: «Culturbistoriske Emner», om Snorre og Sagaerne, Kjempeviserne, Tycho Brahe o. s. v., er paa et Sted ogsaa Holbergs og Oehlenschlägers Virksomhed afhandlet i Stykker, der ikke kræve nøiere Kundskab om eller Interesse for disse to Forfatternavne, end man netop ved dem fremfor ved alle andre tør forudsætte hos den dannede Ungdom. I det 6te Afsnit: «Digtekunst», gives, saavidt Rummet tillader, et Udvalg af karakteristiske Prøver af Kjempeviserne og af vore Hoveddigtere fra Kingo til Oehlenschläger, der vise Gangen i denne folkeligste Green af Litteraturen; [til Prøverne af Kjempeviser er i 2den danske Udgave] føjet nærmere Oplysninger om vor Visedigtning fra Middelalderen, dens Emner, Form og elendommelige Forplantning i Folkemunde og dens nye Væxt i vor Digtekunst;] til de udvalgte Stykker af hver Hoved-

digter knyttes en saa udførlig Skildring af hans Levnet og Værker, at den, med nogen Bistand af Læreren, kan blive tiltalende og oplysende og saaledes — næst hvad der i Læsestykkernes forskellige Afsnit er læst af vore ældre og nyere Forfattere og i Forbindelse dermed efterlæst eller mundtlig meddeelt om disse — kan afgive faste Tilknøtningspunkter for en Udsigt over Litteraturhistorien, begrænset af den almindelige Dannelses Krav. Det er Hjælpemidler hertil, der tilbydes i de vedføiede «Litterærhistoriske Oplysninger», navnlig I og II. De alphabetisk ordnede Forfatter-Skildringer S. 428-475, med Oplysning om Samlingens halvhundred, tildeels endnu levende Forfattere, ere, som allerede ved den alphabetiske Orden antydet, ikke beregnede paa fuldstændig at læses, endsiige indprentes, men ere nærmest bestemte for Lærerne, til mundtlig Meddelelse efter Leilighed og nærmere Valg; nogenlunde underbyggede ved Læsestykker ere kun meget faa af dem, f. Ex. om Snorre og Blicher, men andre kunne let gøres frugtbare ved Oplæsning af andenstedsfra hentede Prøver. Derimod er den sammenhængende Udsigt over Litteraturhistorien S. 417-428: «Danmarks og Norges Litteratur, i kort Overblik», bestemt til at gennemgaaes i sin Heelhed, dog først med ældre Disciple, til Afslutning (den kan faaes særskilt, i større Tryk). Den sidste, chronologiske Fortegnelse (III) giver et samlet Blik over Læsestykkernes Forfattere, med deres Fødselsaar og Fødested.

At danske og norske Stykker staae imellem hverandre, efter deres Indhold, følger af Fællesskabet baade i Sprog og Tankegang; de kunne ikke skilles uden føielig Tomhed paa begge Sider. Saameget lettere ville de da ogsaa kunne afgive et fælles Læremiddel for danske og norske Skoler, saavel som for svenske. Det har fra først af været Bestemmelsen med dem, og gid de nuac kunne opfylde deres Bestemmelse!

Christianabavn, i August 1866 (Isalinge, i Juni 1870).

M. HAMMERICH.

Holbergs Portrætmøntallene paa Titelbladet er tegnet af P. Skovgaard, efter en Medaillon i Vox af Arben samt Busten af Thorvaldsen, og skaaret i Træ af F. Rosenstand.

DANSKE OG NORSKE LÆSESTYKKER.

1. SAGN OG EVENTYR.

DE TVENDE KIRKETAARNE.

(*Oehlenschläger: Digtninger.*)

Det var sig Herr Asker Ryg,
Hannem lyster i Leding at gange:
Først træder han i den Kirke liden,
At høre de Ottesange.

Murene var af det gule Leer,
Og Taget det sorte Straa;
Det var sig Herr Asker Ryg,
Misnøiet han saae derpaa.

Det var sig Herr Asker Ryg,
Sit Hoved maatte han bøie:
Loftet det var saa saare lavt,
Og Kæmperne vare saa høie.

Væggen var baade muggen og grøn,
Den havde saa dyb en Revne:
Tiden æder med skarpen Tand,
Saa lidet monne hun levne.

Fort hun gaaver med skarpen Tand,
Dertil hun haver stor Drift;
Alt da voxte den liden Smaaablomst
Udi den Kirke-Rift.

Alt da snoede den grønne Humle
Sig ad den Kirkeside.
Storcken sidder udi Redet strunk,
Og seer hun ud saa vide. —

»Og hør du, kjære Fru Inge!
Du est en Qvinde saa puur:
Ei sømmer det sig, at bede til Gud
I sligt brøstfældigt Skuur.

Vinden blæser udi Kirken ind,
Og Regnen ned men dryppe.
Christus er steget til Himmels Sal,
Han neies ei meer med eu Krybbe.

Hør du, allerkjæreste Hustru min!
Jeg siger dig det for sand:
Op skalt du bygge Kirken af ny,
Mens jeg er dragen af Land.

Taget du dække med røde Tegl,
Af Steen du føre den Muur;
Ned da skalt du rive saa brat
Det usselig Kirkeskuur.

Tage du saa mit Skarlagen-Skind,
Af Fløiel det vel maa være;
Alt til et Alterklæde skjønt
Du snildelig saa det skære.» —

Det var sig Fru Inge,
Hun svared sin Husbond med Ære:
»Som I siger, min ædelig Herre!
Saa bør det vel sig være.» —

«— Hør du, kjære Fru Inge!
Gud haver velsignet dit Liv:
Føder du mig en Søn saa bold,
Da est du en Dauneriv.

Føder du mig saa bold en Søn,
Da gjør du mig Tankerne glade;
Føder du mig en Dotter skjønt —
Jeg vil hende ikke hade.

Hør du, kjære Fru Inge!
Du est en Qvinde velbaarn:
Føder du mig en Søn saa bold,
Da hygge du Kirken et Taarn.

Føder du mig en Dotterlil,
Da sætte du kun et Spiir:
Ridderen kneiser saa strunk og stolt,
Men for Qvinden er Ydmyghed Ziir.» —

Det var sig Herr Asker Ryg,
Han beder sadle sin Hest,
Saa rider han i det Ledingstog,
Som til en Brudfest.

Tredive vare hans Svende,
Og alle med Brynier nye;
Hvor han stedes i Kampen hen,
De Fjender brat monne flye.

Det stod hen ndi Uger,
Ja vel udi Maaneder ni;
Det var sig Herr Asker Ryg,
Han seired i alle di.

Det var sig den gjævelig Helt,
Hannem lyster nu hjem at fare;
Hjelmene var af hin røde Guld,
Hannem fulgte saa favr en Skare.

Der han drog igjennem den Skov,
Da fulgte ham tredive Svende;
Der han kom til Finnesløvlille,
Da red den Herre alene.

Solen skinner om Morgenen rød,
Og Røgen falder paa Græs,
Det var sig Herr Asker Ryg,
Han spored saa vel sin Hest.

Satte den Herre Guldkringlen
Dybt udi sin Gangers Side.
Det vil jeg for Sanningen sige,
Hans Tanker løbe saa vide.

Over den gule Hvedemark
Der kneiser en Bakke grøn.
Bagved ligger Finnesløvlil,
En By vel stor og skjønt.

Det var sig Herr Asker Ryg,
Han bad vel ved vor Frue:
»Give det Gud i Bimmerig,
At jeg et Taarn maatte skue!»

Det var sig Herr Asker Ryg,
Saa listelig da han løe:
Der han kom paa den grønne Bakke,
Da skued han Taarne to.

Over den Kirke støtelig
De kneised i Luften blaa.
Lærken sang i den Hvedemark,
Mens Solen skinte derpaa.

Tak have stoltten Fru Inge!
Hun var en Danneviv;
Hun skjenkte sin Husbond Sønner to
Til Gammen og Tidsfordriv.

Den første af de Sønner to
Ham kaldte han Esbern Snare,
Han blev saa stærk, som den vilde Bas,
Og mere snel, end en Hare.

Den Anden kaldte han Axel,
Han blev en Biskop from;
Han brugte sit gode danske Sværd,
Som Paven sin Stav i Rom.

Faldet er nu det ene Taarn,
Og Kvaftet voxer af Gruus;
Axel og Esbern Snare
De taarne det danske Huus.

Mosset dækker den gamle Steen
Alt over den sorte Jord;
Axel og Esbern Snare
De hæve sig høit i Nord.

Styrte vil snart det andet Taarn
Udi den Kirkeby;
Axel og Esbern Snare
De kneiser i evigt Ry.

Christ signe den ædelig Danneqvinde!
Hun hviles for Altret i Kirke;
Hun satte trende mægtige Taarn
Paa Dannemarks Dannevirke.

Hil være den Kæmpe, som seierrig
Hjemdrager med stoltten Skare,
Og finder i Vuggen Trillinger to
Som Axel og Esbern Snare!

HELLIG ANDERS.

(Jfr. Thieles Folkesagn, 1.)

I Aaret 1205 døde en Præst i Slagelse, ved Navn Hellig Anders. Om ham fortælles, at han, selv tolvte, var seilet til det hellige Land, for at knæle ved Frelserens Grav. Da Tilbagereisen var forhaanden og de fik god Bør, vilde han dog ikke reise, førend han havde holdt Messe i Joppe. Men da Messen var endt, vare hans Staldbrodre afreiste. Han saae Skibet seile langt borte og gik med tungt Sind tilbage til Jerusalem. Da kom en Ridende til ham paa Veien og bød ham at sætte sig op. Men som de da rede tilsammen, faldt Hellig Anders i Søvn i den Frømmedes Arme, og da han igjen vaagnede og saae omkring sig, da laae han i Græsset paa en Høi udenfor Slagelse; og endda havde han været hos St. Jacob i Portugal og hos St. Olaf i Throndhjem som og paa flere andre hellige Steder. Den samme Dag havde han læst Messen i Joppe og sang Aften-sangen i Slagelse. Men lang Tid forløb, førend hans Reise-fæller, som havde forladt ham i Joppe, kom tilbage til Danmark, og Alle undredes storlig.

Den Høi, hvor Hellig Anders var opvaagnet, fik Navnet Hvilehøi; den kaldes saaledes den Dag idag.

KONG VALDEMARS TANKE.

(Fortalt af Niels Brink paa Fær i Limfjorden; jfr. Thieles Folkesagn, 1.)

Engang da Kong Valdemar Atterdag vilde stige tilhest, faldt han i Tanker og blev staaende med venstre Fod i Stigboilen. Det hændte sig jnst, at en Mand, Kongen havde dømt tildøde, blev ført forbi; han gjorde Knæfald og bad for sit Liv. Kongen saae op: »Kan du skaffe mig at vide, hvad Tanke det var, der nu gik mig af Minde, og om det vil skee, — saa skal du blive fri!« Herpaa fik Manden Orlov og reiste Landet rundt til alle kloge Folk; men Ingen kunde give ham Besked. En Aften kom han til Bovbjerg,

en steil Klint vester-ude ved Havet, bankede tre Gange paa med den hvide Stav, han havde i Haanden, saa Bjergmanden kom ud. Han vidste ingen Ting: »men jeg har en Oldefar i Dagbjerg-Daas, der er en gammel fremsynet Mand, gaa du derhen!» Manden tog Stav i Haand og styrede ad Dagbjerg til, men Bjergmanden her vidste heller ingen Ting: »men jeg har en Tipoldefar i Rødsteen paa Fuur; kan han ikke vide det, saa veed Ingen det!» Manden slæbte sig ogsaa derhen, og det traf sig, at han just ved Midnattid stod ved Hulen og bankede tre Gange paa. Der kom en gammel, udlevet Pusling rokkende frem. — »Ja, jeg kunde vel hjælpe, — men saa skal du først sige mig tre Sandheder!» — Manden tænkte sig lidt om og sagde: »Meget har jeg reist og vidt er jeg faret, men aldrig har jeg seet saa fast et Huus som dit er.» — »Ja, det kan jeg troe, for det er hulet af en Steen!» — »Meget har jeg reist og vidt er jeg faret, men aldrig har jeg seet saa meget Guld og Sølv paa een Plet!» — »Det er muligt, det; men saa videre!» — »Meget har jeg reist og vidt er jeg faret, men aldrig har jeg seet saa lille en Mand med saa stort et Skjæg!» for det var saa stort, at den lille Mand stod og traadte paa det. — »Ja«, sagde Puslingen, »saa vil jeg ogsaa sige dig, hvad Kongen tænkte paa, og det var: om han kunde faae Danmark, Norge og Sverrig smeddet sammen; men det skal ikke han, det skal hans Datter.» — Dette Svar bragte Manden tilbage, og fik han da sin Dødsstraf eftergivet, som Kongen havde lovet.

BONDEN OG TROLDEN.

(Thiele: Danmarks Folkesagn, 2.)

En Bondemand, som paa sin Mark havde en lille Høi, syntes ikke om at lade den ligge udyrket, og begyndte derfor at oppløje den. Da kom Bjergmanden, som boede der i Høien, til og spurgte: »Hvor tør du pløje paa mit Loft?» Bonden svarede, at han ikke vidste, at det var hans Loft,

men forestillede ham tillige, at det var ganske unyttigt for Begge, at lade et saadant Stykke Jord ligge udyrket, og tilbød han da Bjergmanden det Vilkaar, at han hvert Aar vilde pløje, tilsaae og heste, og skifteviis skulde Bjergmanden da i det ene Aar have det, som voxede over Jorden, og Bonden det, som var i Jorden, og i det andet Aar omvendt. Herom bleve de enige. Bonden saaede nu i det ene Aar Gulerødder og i det andet Aar Korn, og gav saa Bjergmanden Toppene af Gulerødderne og Rødderne af Kornet; og levede de saaledes fremdeles i god Forstaaelse tilsammen.

EN JUTUL.

(Fortalt i Tellemarken; M. Hammerich: Om Ragnaroksmynthen.)

En Jutul havde engang faaet Noget i Øiet, som stak. Han vilde gnide det ud med Fingeren; men den var altfor grov til det Brug; saa tog han et Korn-Neg, og dermed fik han det ogsaa lykkelig frem. Det var en Gran-Kogle. Jetten klemt den mellem Fingrene: »Hvem skulde troet«, sagde han, »at saa Lidt kunde gjøre saa vondt.«

BLESSOMMEN.

(Bjornstjerne Bjørnson: Smaastykker, Thrond.)

Der var en Mand fra Vaage, som hedte Blessommen. Han var i Kjøbenhavn, den Mand, for at faa Kongens Ret i en Sag, han førte, og det drog ud saa længe, til Jule-Kvelden kom paa ham; men det syntes ikke Blessommen godt om, og som han drev om i Gaderne der og tænkte paa dette, saa han en svær Karl i en hvid Kufte gaa foran sig. »Du gaar fort, du«, sagde Blessommen. — »Jeg har langt hjem ikveld«, svarte Manden. — »Hvor skal du hen?« — »Til Vaage«, svarte Manden og gik paa. — »Det var rigtig brav«, sagde Blessommen, »for did skulde nok jeg med.« — »Saa kan du staa bag paa Meiderne hos mig«, svarte Man-

den og drev af, ind i en Tvergade, hvor Hesten hans stod. Han satte sig oppi og saa tilbage paa Blossommen, der han steg op paa Meiderne: »Du faar holde dig fast«, sa'n. Blossommen saa gjorde, og han havde det fornødent; thi dette gik ikke ganske rigtig til. »Jeg mener, du kjører paa Vandet, jeg«, sagde Blossommen. — »Jeg gjør saa«, sagde Manden, og Govet stod omkring dem. Men et Stykke længere frem syntes Blossommen, at det ikke længer gik paa Vandet; »jeg mener, det gaar i Luften, jeg«, sa'n. — »Ja det gjør saa«, sagde Manden. Men da de havde farendnu længer, syntes Blossommen, at han drog Kjendsel paa Bygden, de for frem i; »jeg mener, det er Vaage?« sa'n. — »Ja, nu er vi fremme«, svarte Manden, og Blossommen syntes, det havde gaaet fort. »Du faar have Tak for god Skyds«, sa'n. — »Selv Tak!« svarte Manden og lagde til, i det samme han slog paa: »Nu er det ikke værdt, du ser dig om efter mig.« — »Nei, nei«, tænkte Blossommen og ruslede hjemover Bakkerne. Men da blev der sligt et Smeld og Brot bag ham, som om hele Fjeldet skulde falde ned, og Lysning gik over alt Land; han saa sig om, og da saa han Manden i den hvide Kufften kjøre gjeunem bragende Ildsluer ind i det aabne Berget, der stod over ham som en Port. Blossommen blev lidt leid over det Reisefølge, han havde havt, og vilde tage Hovedet tilbage fra den Kant; men som det var vendt, saa blev det siddende, og aldrig mere fik Blossommen sit Hoved ret igjen.

ASGAARDS-REIEN. *)

(Welhaven: Nyere Digte.)

Lydt gennem Luften i Natten farer
Et Tog paa skummende sorte Heste.
I Stormgang drage de vilde Skarer;
De have kun Skyer til Fodfæste.
Det gaar over Dal, over Vang og Hei,
Gjennem Mulm og Veir, — de endse det ei.

Vandren kaster sig ræd paa Veien.
Hør, hvilket Gny! — Det er Asgaardsreien!

Thor, den stærke, med løftet Hammer,
Staar høit i sin Karm, er forrest i Laget;
Han slaar paa Skjoldet, og røde Flammer
Belyse det natlige Tog ved Slaget.
Da klinge Lurer, da er der en Stoi
Af Bjelder og ringlende Ridetoi,
Da hylér Sværmen, og Folket lytter
Med stigende Angst i de dirrende Hytter.

Asgaardsreien i Fylking rider
Ved Høst og Vinter i barske Nætter;
Men helst den færdes ved Juletider, —
Da holder den Fest hos Trolde og Jetter,
Da stryger den lavt over Eng og Sti
Og farer den larmeude Bygd forbi, —
Da vogt dig, Bonde, hold Skik og Orden!
Thi Asgaardsreien er snart ved Gaarden.

Naar Øllet virker i Bjelkestuen
Og vækker de hedenske Julekikke.
Og Ilden kaster sit Skin fra Gruen
Paa svingede Knive og vilde Blikke,
Da gaar der et Gys gennem Tumlen tidt;
Da høres de natlige Skarers Ridt,
Da knager Væggen, da dandser Kruget;
Thi Asgaardsreien slaar Kreds om Huset. —

Der holdtes et Bryllup paa Øvre-Flage
Tre hellige Juledage til Ende.
Blandt Terner fandtes ei Brudens Mage,
Og Brudgommens ei mellem Ungersvende.
Der stod en Giands i den bonede Hal
Af dækkede Borde og dyrt Metal;
Der fandtes en Skat, som er kommet for Orde,
Af Kobber paa Væg og af Sølv paa Borde.

Og lystigt duredede Trommer og Giger,
Og Brudgommen traadte sin Dands mandhaftigt,
Han førte sin Brud mellem Svende og Piger, —
Da gik vel Hallingen let og kraftigt!
Til Dandserens vældige Kast og Hop
Fløi Ternen om som en surrende Top.
Da strømede Larmen og Spillet sammen,
Da drøuede Hallen af Liv og Gammen.

*) Rei. egl. Reid. Ridning, Tog (af Spøgeser).

Den tredje Kveld, da Øllet var drnkket
Gjennem al den Helg, af Gamle og Unge.
Da var vel Torsten i Laget slukket,
Men Karlene vare drukne og tunge.
Vor Brud havde atter sin Krone paa;
Thi nu skulde Skaalen om Bordet gaa, --
Og nu tog Kjøgemeesteren Ordet
Og krævede Stilhed med Slag i Bordet.

Da styrtede ind i det bænkedes Gilde
De vidt berygtede Seims-Berserker;
Øinene rullede mørke og vilde,
Paa Pauderne havde de Slagsmaals-Mærker.
De gjorde et Sprang over Hallens Gulv, --
Ja, det var Brødrene Grim og Ulv!
Grim, der nys var forskudt af Brnden,
Kom nu selv-anden, og var ei buden.

De døsiges Gjester foer op med Bæven
Og havde kun liden Hu til at stride.
Hver ravende Mand, der knyttede Næven,
Blev greben i Bringen og kastet tilside.
Brudgommen satte sit Bæger ned,
Steg op paa Bænken og bad om Fred.
Men Brødrene revt alt Kniv af Belte;
Det var just Brudgommens Liv, det gjeldte.

Da stimlede Kvinderne sammen i Klynge
Og danned en Vagt om den haardt Betrængte;
Bag Borde og Bænke, der laae i en Dyng, --
De stode ved Højsædet indestængte.
Den ældste Kvinde i deres Flok
Blottede nu sin graanende Lok,
Og gav saa Brudgommen Sønnavnet,
Og tog ham paa Skjødets og holdt ham favnet.

Men Brødrene endsed ei Kvindemildhed,
De stormede frem over Borde og Bænke
Og splittede Kvindernes Flok med Vildhed, --
Da var der ei lenger paa Fred at tænke.
De greb deres Offer og slubte ham hen
Til Hallens Dør og ud gennem den.
Da blev der en rasende Kamp i Gaarden,
Og Gjesterne fulgte i vild Uorden.

De styrtede ud med Blus og med Brande;
Thi over Egnen rugede Mørket.

Da saae de Brudgommen opreist stande;
Nu var han af Vinterens Luftning styrket.
Han brugte sin Kniv til Snit og til Stød, --
Saa gav han igjen hvad de Andre bød.
De Trende danned et rødsomt Knippe,
Og loget af dem vilde Taget slippe.

Da tumlede Grim med Et overende,
Og Blodet strømmed ham bredt af Brystet.
Des haardere brødes de andre Tvende
Og holdt hinanden i Rygtag krystet.
Tilsidst blev Brudgommen sat mod Jord,
Og Kniven alt mod haus Strube foer, --
Men Ulv holdt inde og stod bedøvet,
Og skjælv og bæved som Aspeløvet.

Thi gjennem Luften i Mulmet sused
Et hujende Tog paa frysende Heste;
Det foer over Skoven mod Brudehuset,
Og vilde det blodige Gilde gjeste.
Da klang der Lurer, da blev der en Støi
Af Bjelder og ringlende Ridetoi.
Nu var det nær, -- det kom over Heieo, --
Der høstes et Skrig: Det er Asgaardsreien!

Da blev der et Veir mellem Jord og Himmel,
Der kastede Rædsel i alle Barme, --
Det hvirvled afsted i voxende Stimmel,
Det slog med Vinger, det greb med Arme.
Da var det Ulv blev dragen i Haar,
Og slynget i Luften og ført af Gaard,
Ja ført over Skov, over Fjeldtinde;
Han spurgtes ei meer, -- han var ei at finde.

Da Larmen stilned om Rædsels-Stedet,
Laae Grim af Dødskampen sammenkrummet, --
Men Brudgommen blev over Sneen ledet,
Og sattes paa Hyndet i Gjesterummet.
Hans Hoved vakled, hans Blodstrøm flød, --
Han svæved en Tid mellem Liv og Død;
Men han blev pleiet og vel forbundet,
Om Vaaren havde han Alt forvundet.

Nu sidder han beiet og høit bedaget,
Og kan sin Æt omkring Arnen samle;
Nu sidder han ofte med Sagn i Laget
Og korter Tiden for Unge og Gamle.

Saa var det seneste Julekveld,
 Da Ungdommen raabte: »Fortæl, fortæl!»
 Da flammed hans Blik, da saa han tilbage, —
 Da maaned han frem sine Bryllupsdage.

GUTTEN OG FANDEN.

(*Ashjærnsen og Moe: Norske Folke-Eventyr.*)

Der var engang en Gut, som gik paa en Vei, og knækkede Nodder, saa fandt han en ormstukken en, og med det samme mødte han Fanden. »Er det sandt«, sagde Gutten, »hvad de sige, at Fanden kan gjøre sig saa liden han vil, og tvinge sig igjennem et Knappenaalshul?« »Ja!« svarede Fanden. »Aa, lad mig see det, og kryb ind i denne Nødden«, sagde Gutten igjen, og det gjorde Fanden. Da han vel var krøben ind igjennem Markhullet, satte Gutten en Piude i. »Nu har jeg dig der!« sagde han, og lagde Nødden i Lommen. Da han havde gaaet et Stykke, kom han til en Smedie; der gik han ind, og bad Smeden, om han vilde slaae den Nødden itu for ham? »Ja det skal være let gjort«, svarede Smeden, og tog den mindste Hammeren sin, lagde Nødden paa Ambolten og slog til, men den vilde ikke i Stykker. Saa tog han en lidt større Hammer, men den var heller ikke tung nok; han tog da en endnu større en, men den gjorde det heller ikke, og saa blev Smeden sindt, og tog Storslæggen. »Jeg skal vel faae dig i Stykker alligevel!« sagde han, og slog til, alt hvad han orkede; og saa gik Nødden i Knas, saa det halve Smedietaget fløi af og det bragede, som om Hytten skulde ramle ned. »Jeg mener Fanden var i Nødden, jeg!« sagde Smeden. »Ja han var saa«, svarede Gutten.

MOLBO-HISTORIER.

(*Molboernes Bedrifter, udg. af R. Rask.*)

Kirkeklokken. En Gang bavde en Skalk indbildt Molboerne, at Fjenden var i Riget, og at han snart vilde

komme, at indtage deres Land. Da de ingen Bøsse havde at forsvare sig med, toge de sig for, at frelse hvad de kunde fra Fjendernes Hænder. Det, som de da holdt mest af, og først vilde redde, var deres Kirkelokke. De arbejdede da så længe med den, til de endelig fik den ned af Tårnet; men de rædsloge længe om, hvorledes de skulde gjenne den, så Fjenden ikke skulde finde den. Til sidst bleve de enige om, at sænke den ned i Havet. Derpå slæbte de den i en stor Båd, og drog langt ud på Havet med den, og kastede den så ud i Vandet. Da den nu var udkastet, begyndte de at tænke sig om, og sagde til hverandre: Nu er den vel nok gjemt for Fjenden; men hvorledes finde vi den igjen, når Fjenden er borte? Men én af dem, som var klogere end de andre, sprang op og sagde: Det har gode Veje, vi kan jo sætte et Mærke til den. Straks snappede han sin Kniv op af Lommen, og skar en stor Skure i den Side af Båden, hvorover de havde udkastet den, og sagde: Her var det, vi kastede den ud! Da det var skjet, drog de ganske rolige til Lands, og troede vist, efter dette Mærke igjen at kunne oplede den.

Det tørstige Træ. Da et Selskab Molboer en Gang gik forbi en Dam, så de et Træ, som stod tæt ved Dammen og hang ud over den med Grenene. De forundrede sig over dette, og sluttede fornuftigt, at Træet måtte være tørstigt og række efter Vandet. De besluttede da af Medlidenhed, at ville hjælpe Træet til at drikke, og trække Grenene ned til Vandet; men det var så højt, at de ej kunde nå Grenene. De faldt derfor på, at én skulde klyve op i Træet, og når han kom op, skulde en anden holde ham i Benene, ligeledes en tredie, og så fremdeles, indtil de, ved at holde hverandre om Benene, ligesom ved at trække i et Reb, kunde bringe Træet ned til Vandet. Dette satte de straks i Verk. Men da de nu alle havde fat ved hverandre, begyndte det at gøre ondt i Hænderne paa den øverste, der holdt i Træet. Han raabte da til de andre: Holder stille lidt, imens jeg spytter i Hænderne! Derpå

slap han med begge Hænder, for at spytte i dem, hvorover de faldt i Vandet alle sammen.

DE DØDES GUDSTJENESTE.

(Asbjørnsen: *Norske Huldre-Eventyr*, 1.)

Da jeg endnu var Pige, kom jeg undertiden til en Enke, som boede oppe i Møllergaden og var en Kone noget over sin bedste Alder. Saa var det en Juleaften ligesom nu; saa tænkte hun ved sig selv, at hun skulde gaa i Fropræken om Julemorgen, for hun var flittig til at gaa i Kirken, og saa satte hun ud Kaffe, for at hun kunde faa sig lidt varm Drikke, saa hun ikke skulde være fastende. Da hun vaagnede, skinnede Maaen ind paa Gulvet, men da hun stod op og skulde se paa Klokken, havde den standset, og Viseren stod paa halv tolv. Hun vidste ikke, hvad Tid det var paa Natten, men saa gik hun hen til Vinduet og saa over til Kirken. Det lyste nd igjennem alle Kirkevinduerne. Hun vækkede Pigen og lod hende koge Kaffe, medens hun klædte paa sig, og tog Psalmebogen og gik i Kirken.

Det var saa stilt paa Gaden, og hun saa ikke et Menneske paa Veien. Da hun kom i Kirken, satte hun sig i Stolen, hvor hun pleiede sidde, men da hun saa sig om, syntes hun, Folkene saa saa blege og underlige ud, akkurat som de kunde være døde allesammen. Det var ingen, hun kjendte, men det var mange, hun syntes, hun skulde have seet før, men hun kunde ikke mindes, hvor hun havde seet dem. Da Præsten kom paa Prækestolen, var det ikke nogen af Byens Præster, men en høj bleg Mand, hun ogsaa syntes, hun skulde kjende. Han prækede nok saa vakkert, og det var ikke saadan Støi og Hosing og Harking, som det pleier være ved Fropræken om Julemorgen, men det var saa stille, at hun kunde høre en Naal falde paa Gulvet, ja det var saa stille, at hun blev ganske angst og bange.

Da de begyndte at synge igjen, boiede en Kone, som sad ved Siden af hende, sig hen til hende og hviskede

hende i Øret: «Kast Kaaben løst om dig og gaa! for bier du, til det er forbi her, saa gøre de Ende paa dig. Det er de Døde, som holde Gudstjeneste.»

Da hun hørte Stemmen, og saa paa Konen, kjendte hun hende; det var Nabokonen hendes, som var død for mange Aar siden, og da hun nu saa sig om i Kirken, huskede hun godt, at hun havde seet baade Præsten og mange af Menigheden, og at de vare døde for lang Tid siden. Det isnede i hende, saa ræd blev hun. Hun kastede Kaaben løst om sig, som Konen havde sagt, og gik sin Vei; men da syntes hun, de vendte sig og greb efter hende allesammen, og Benene skalv under hende, saa hun nær var segnet ned paa Kirkegulvet. Da hun kom paa Kirke-trappen, toge de hende i Kaaben; hun slap Taget, lod dem beholde den og skyndte sig hjem saa fort hun kunde. Da hun stod ved Døren, slog Klokken Et, og da hun kom ind, var hun næsten halvdød, saa angst og bange var hun. Om Morgenen, da Folk kom til Kirken, laa Kaaben paa Trappen, men den var reven i tusinde Stykker.

ET ØJEBLIK I HIMMERIG.

(Svend Grundtvig: *Gamle danske Minder*, 1.)

Der var to unge Karle, som rigtig vare Hjertens-venner, og de havde lovet hinanden, at hvor de vare, og ihvor langt de end vare adskilte, saa skulde den ene komme til den andens Bryllup. Men den ene døde, og Aar gik hen derefter, inden den anden holdt Bryllup. Som han nu sad ved Bryllupsbordet ved Siden af sin Brud, og Maaltidet næsten var til Ende, saae Brudgommen sin afdøde Ven komme ind i Stuen; men ingen af de andre kunde se ham. Brudgommen stod op, gik ham imøde og tog ham udenfor. Vennen sagde: «Jeg kommer nu til dit Bryllup, som jeg har lovet». Brudgommen spurgte: «Hvordan har du det der, hvor du er?» Vennen svarede: «Jeg har det saa godt, at jeg aldrig kan sige det; du kan gjerne følge med et Øjeblik og selv

se.» — «Ja», sagde Brudgommen, «men nu skal jeg strax til at dandse med min Brud.» — «Det vil dog vare lidt endnu», sagde Vennen, «følg kun med.» Saa fulgtes de ad til Himmerige. Alt var der saa deiligt, at ingen Tunge kan udsige det. Vennen gik til Brudgommen og sagde: «Skynd dig nu herfra, din Brud lider efter dig.» Men han svarede: «Aa, jeg har jo kun været her et Øjeblik.» Og Vennen kom igjen og sagde: «Skynd dig herfra, de lider allesammen stærkt efter dig.» Men han svarede igjen: «Aa, jeg har jo kun været her et lille Øjeblik.» Og Vennen kom tredje Gang til Brudgommen og sagde: «Nu maa du afsted.» Og han kom tilbage til Jorden, til Bryllupsgaarden; men den syntes ham helt forandret. Han saa heller ingen Gildesvogne og hørte ingen Musik. Han blev ganske underlig ved det og spurgte en Kone, som kom ud af Gaarden: «Men er her da ikke Bryllup i Dag?» — «Bryllup!» sagde Konen, «nej, i den Gaard har der ikke været Bryllup i mange Herrens Aar. Min Bedstemoder har fortalt mig, da jeg var et Barn, at før hundrede Aar siden var her Bryllup; men saa med eet blev Brudgommen borte, lidt før han skulde dandse med Bruden, og han kom aldrig mer igjen.» Saa mærkede han, at han havde været i Himmerige i hundrede Aar, og at alle hans Venner her paa Jorden vare døde og henne, og han bad Vor-Herre, at han igjen maatte komme derhen, hvor han havde været. Og Vor-Herre hørte hans Bøn.

GAMLE MO'ER MARGRETHE VED HIMMERIGES PORT.

(H. C. Andersen: *Nye Eventyr og Historier, Noget*.)

«Jeg er en sølle Stakkel, uden al Familie! gamle Margrethe fra Digehuset! Jeg har ikke udrettet Noget i denne Verden! ikke Noget, der kan lukke op for mig her! det er en sand Naadens Gjerning, om jeg faaer Lov at komme inden Døren!»

«Hvordan jeg forlod denne Verden, det veed jeg ikke! syg og daarlig var jeg jo i de sidste Aaringer, og saa har

jeg vel ikke kunnet taale at krybe ud af Sengen og komme i Frost og Kulde derudenfor. Det er jo en haard Vinter, men nu har jeg da forvundet det. Det var et Par Dage blikstille, men bitterlig koldt, Isen havde lagt sig saalangt ud i Stranden, man kunde øine; alle Folk fra Byen toge ud paa Isen; der var, hvad de kalde Skridtskoe-Løben og Dands, troer jeg, der var fuld Musik og Beværtning derude; jeg kunde høre det lige ind, hvor jeg laae i min fattige Stue. Da var det saadanne hen mod Aftenstid, Maanen var oppe, men den var ikke endnu kommet til Kræfter, jeg saa fra min Seng gennem Vinduet heelt ud over Stranden, og der lige i Kanten af Himmel og Hav kom en underlig hvid Sky; jeg laae og saa paa den, saa paa den sorte Prik midt i, der blev større og større; og saa vidste jeg, hvad det betød; jeg er gammel og erfaren, skjøndt det Tegn seer man ikke ofte. Jeg kjendte det og fik en Gru! jeg har to Gange forud i min Levetid seet den Ting komme, og vidste, at der vilde blive en forfærdelig Storm med Springflod, der vilde komme over de arme Mennesker derude, som nu drak og sprang og jubilerede; Unge og Gamle, den hele By var jo derude: hvem skulde vare dem, hvis Ingen der saa og kjendte, hvad jeg nu kjendte. Jeg blev saa ræd, jeg blev saa levende, som ikke i mange Tider! ud af Sengen kom jeg og hen til Vinduet, længer kunde jeg ikke orke; Vinduet fik jeg dog op, jeg kunde see Menneskene løbe og springe derude paa Isen, see de pyntelige Flag, høre, hvor Drengene raabte Hurra, og Piger og Karle sang, det gik lystigt til, men høiere og høiere steg den hvide Sky med den sorte Pose i! jeg raabte Alt hvad jeg kunde, men Ingen hørte mig, jeg var for langt derfra. Snart vilde Veiret bryde løs, Isen gaae istykker og Alle derude synke igjennem uden Frelse. Høre mig kunde de ikke, naae ud til dem maagtede jeg ikke; kunde jeg dog faae dem i Land! Da gav vor Herre mig den Tanke at stikke Ild i min Seng: heller lade Huset brænde af, end at de Mange saa ynkeligt skulle døe. Jeg fik Lyset tændt, saa den røde Flamme — ja, jeg naaede ud af Døren, men der blev

jeg liggende, jeg kunde ikke mere; Luen stod ud efter mig og ud af Vinduet, hen over Taget; de saae den derude fra og de løb Alle, hvad de kunde, for at hjælpe mig arme Stakkell, som de troede brændte inde; der var ikke Een, som jo løb afsted; jeg hørte de kom, men jeg hørte ogsaa, hvor det med Eet susede i Luften; jeg hørte det dundrede som svære Kanonskud, Springfloden løftede Isen, der brødes itu; men til Diget naaede de, hvor Guisterne fløi hen over mig; jeg fik dem Alle i Behold. Men jeg har ikke maattet kunne taale Kulden og den Forskrækkelse, og saa er jeg kommet herop til Himmeriges Port; de sige, den bliver lukket op ogsaa for saadan en Stakkell, som jeg! og nu har jeg jo ingen Huus mere dernede paa Diget, dog det giver mig da ingen Adgang her.»

Da aabnede sig Himmeriges Port, og Eugelen førte den gamle Kone ind; hun tabte et Sengehaln udenfor, et af de Straa, der havde ligget i hendes Seng, den hun tændte for at frelse de Mange, og det var blevet til det pure Guld.

SKOVTROLDEN.

(Ingemann: Digte.)

I Høien hist bag Skoven der Skovtrollen boer;
Han er en falden Engel, men faldt kun til Jord.

For slet han var til Himlen — til Eelved for god;
Her faldt han mellem Lige. Men sær er hans Bod.

Hver Midnat gaar Skovkæmpen taus af Høien ud;
Det er som han vil bede, men kan ei nærne Gud.

Han læner sig til Stenen paa Kæmpehøiens Top;
Vildt stirrer han i Natten mod Stjernebæren op.

Hans Aasyn er som Kongens, der Skov-Uhyret blev;
Paa høie Pande Hovmod Trods-Mærket skrev.

Af Himmelfyrstens Høihed en Rest dog er igjen;
Det er som for hvert Lyn-Blik en Verden farev hen.

Med stolte Kæmpehjerte hans Haand er knugt fast;
Det er som fik han Lise, hvor Steenhjertet brast.

To lige stærke Villier hans Sjæl slutter ind;
Det er som Englen kæmper med Djævlén i hans Sind.

Det er som bag hans Øie et Hav af Taarer laae,
Men aldrig en Draabe til Kinden kunde naae.

Som Vægt af tusind Bjerge ham knuger Marv og Been;
Men ei han sig kan bære — hans Knæ-Led er som Steen.

Naar Morgenklokken ringer fra fjerne Kirkeby,
Maa Kæmpen med et Harnskrig ind i Høien flye.

Hver Midnat staar han atter paa Kæmpehøiens Top —
For Dommedag hans Kamp og Qval ei hører op.

PILETRÆERNE OG SKJÆREN.

(Wergeland: Eventyr.)

Der er jo mellem Piletræerne to Arter, hvoraf den ene strækker sine Grene stivt tilvejs, og den anden luder dem ligesom sørgende til Jorden. Men engang strakte ogsaa begge disse sine Grene frit ud som de fleste andre Træer: som den bredskyggede Eg, den kuppelformede Løn, den prægtige Alm, den lyse, sol-skjære Lind og den venlige sølv-skinnende Bjerk. Men Synd og Sorg har senere forvandlet dem. Thi hvad er ikke hændt, og hvor skrøbeligt har ikke Piletræet været?

To Piletræer, der havde hinanden kjær, stode sammen i deres fulde oprindelige Skjønhed paa hver sin Side af en Kirkegaards-Port, med yndigt sammenslyngede, guldglindsende Greue, bevægende sine Kroner af lanragtige Blade imod hinanden i Vinden. Det var en Søndag. Sangen inde i Kirken forstummede. Først kom Menigheden ud, Par om Par, og saa Præsten i Samtale med sin gamle Klokke. Men hvad gik der af Klokkeren idag? Var det for Samtalens Skyld, eller fordi han var buden til Præstegaards, eller fordi han var bleven sløv med Alderen — nok er det, han blev ved at gaa; Menigheden fulgte efter et Stykke og adspredtes saa hver til Sit, og han glemte at lukke Kirken.

«Kikiki!» skvatrede en Skjære, der hoppede paa Kirkemuren under Pilene, som det led til i den uskyldige Hensigt at samle Kviste og Kvas til sit Rede. «Kikiki! Kikiki!»

Men der var noget Andet i dens Skvatren, mens den hoppede op og ned, vippede med Stjerten og drejede Hovedet tilside og opad, som om den spejdede efter Noget. Ja den spejdede efter Noget; efter Præsten og Klokkeren og efter det sidste Skimt af Menigheden, som endelig drejede om paa Vejen og forsvandt.

»Kikiki!« Vips! da fløj den ind-igjennem den aabne Kirkedør, og kom inden et Par Sekunder med Sølvkalken i Nebbet. Der dryppede endnu nogle Vin-Draaber af den, og hvor de faldt til Jorden, skjød der smaa Jomfru-Roser og Forglemmigejer op. »De kanne røbe mig«, tænkte Tyven, og saa fløj han først rundt om Kirken, til den sidste Draabe var afdryppet, saa Kirken stod i en Ring af dejlige Blommer, og derpaa ind i det Dunkleste i det ene af Piletræerne, og forstak saa Kalken der i Træhjertet, hvor Skuddene vare tættest.

»Kjære, vene Piletræ«, sagde Skjæren, »vil du bare negte, at du veed hvor Kalken er, om der skulde komme Nogen og spørge, og sværge derpaa, om det skulde knibe, skal jeg flyve til-himmels og hente baade Solskinsguld til at forgylde Oversiden af dine Blade med og Maaneskinssølv til at forsølve Undersiden med, saa du skal blive det fagreste Træ i Skoven.«

Det var Noget at lytte til. Forgjæves hviskede det andet Piletræ: »Gjør det ikke! Gjør det ikke! Søde Silje-mi, gjør det ikke!« Kalken stod der allerede dybt nedtrykt mellem de inderste Kviste, og Skjæren hoppede allerede paa Kirketaget.

Men Dagen efter, da Klokkeren erindrede sin Forglemmelse og kom hæseblæsende til Kirken, blev der en Forskrækkelse paa ham og Præsten. Begge rundt-om i Bygden for at spørge efter. Men nej! Alle Mennesker negtede at vide det mindste om Kalken; Kvæg og Heste vendte Halen tilvejrs og løb bort over Marken, Faarene rokkede med Hovedet, som om de havde fanet Vand i Ørene, Gjedbakken bevægede Hovedet frem og tilbage og til Siden, Mikkelt Ræv bandte og svor, da han vidste, han ellers ikke

blev troet. Træerne rystede paa Hovederne, Ekkoet lo i Bjerghulerne, kort hele Naturen negtede at vide det Mindste om Kalken. Fortvivlede kom Præst og Klokker tilbage til Kirken, og spurgte da tilsidst Piletræet. Da var der en Kamp hos det uskyldige, som forgjæves havde fraraadet sin Elskede. Skulde den Ene røbe den Anden og derved lægge Øxen til dens Rod? Skjæren sad paa Taget paa eet Been og med Hovedet under Vingen som den sov, men gløttede dog nu og da op i det afgjørende Øjeblik. »Nu, svarer du ikke?« sagde Præsten op igjen til Piletræet. »Nu, svarer du ikke Præsten?« sagde Klokkeren.

Da — »Kikiki!« skvatrede Skjæren fra Taget, da den saa det — da løftede Piletræet pludselig alle sine Grene i Vejret og svor — svor, at den ikke vidste noget om Kalken. Men tilbage kunde den ikke faa sine meen-ederske Grene. Den staar saa endnu. Og siden den Tid valgte Skjæren den fortrinligen til Plads for sit Rede, og lader saaledes, til Tak for Hjælpen med Meeneden, sin Ureenlighed falde i Træhjertet, saa at der altid ere visnede og tørre Skud at see imellem de friske.

Men den anden Pii! Ak, da den saa det Forskrækelige, at dens bedaarede Elskede løftede sine Grene til Meeneden, ak, da bøjede den sin Top til Jorden, og Sørgepilen staar der endnu bøjet over Gravene.

FUGLENS BEKYMNING.

(Søren Kierkegaard: *Opbyggelige Taler*, 2.)

Der var engang en Skovdue; i den skulende Skov, der hvor Forundringen boer med Gysen blandt de ranke, eensomme Stammer, havde den sin Rede. Men næst ved, der hvor Røgen stiger op fra Bondemandens Huns, boede nogle af dens fjernere Slægtninge: nogle tamme Duer. Med et Par af disse traf den oftere sammen; den sad nemlig paa en Green, som boiede sig ud over Bondens Gaard; de tvende tamme sad paa Rygningen af Taget, dog var Ad-

skillelsen ikke større, end at de kunde udvekle deres Tanker for hinanden i Samtale. En Dag talte de da sammen om Tidernes Leilighed og om Udkommet. Skovduen sagde: »jeg har hittil saadan havt mit Udkomme, jeg lader hver Dag have sin Plage, og paa den Maade kommer jeg gennem Verden.« Den tamme Due havde hørt noie til, ikke uden at fornemme en vis vellystig Bevægelse gennem hele Legemet, hvilket kaldes at kroge sig, derpaa svarede den: »nei, da bære vi os anderledes ad; hos os, det vil sige hos den rige Bonde, hos hvem vi leve, har man sin Fremtid betrygget. Naar Hostens Tid kommer, saa sidder jeg eller min Mage, een af os sidder oppe paa Taget og passer paa. Saa kjører Bondemanden det ene Læs Sæd ind efter det andet, og naar han saa har kjørt saa mange ind, saa jeg ikke kan tælle længere, saa veed jeg, at der er Forraad nok for lang Tid, det veed jeg af Erfaring.« Da den havde talet saaledes, vendte den sig, ikke uden en vis Selvfølelse, om til dens Mage, der sad hos, som vilde den sige: »ikke sandt, min lille Mage, vi To har Vores sikkert.«

Da Skovduen kom hjem, tænkte den nærmere over denne Sag; det forekom den strax, at det maatte være en stor Behagelighed saaledes at vide, at man havde sit Udkomme betrygget for lang Tid, hvorimod det dog var kummerligt saaledes bestandigt at leve paa det Uvisse, saa man aldrig tør sige, at man veed, man er forserget. Det bliver derfor bedst, tænkte den, at Du forsøger, om det ikke skulde lykkes Dig at samle et større Forraad ind, som Du kunde have liggende paa eet eller andet meget sikkert Sted.

Næste Morgen vaagnede den tidligere end sædvanligt og havde nu saa travlt for at sanke sammen, at den neppe fik Tid til at spise eller til at spise sig mæt. Men det var ligesom en Skjæbne, der var over den, at den ikke skulde faae Lov at samle Velstand, thi hver Gang den havde samlet en Smule Forraad og gjemt det paa eet eller andet af de formeentligen sikre Steder — naar den kom for at see efter, saa var det borte. Imidlertid foregik der ingen

væsentlig Forandring i Henseende til Udkommet, den fandt hver Dag sin Føde ligesom før, og forsaavidt den tog lidt knappere til sig, da var det fordi den vilde samle og fordi den ikke gav sig Tid til at spise, thi ellers havde den sit rigelige Udkomme som før. Ak, og dog var der foregaaet en stor Forandring med den, den led langt fra virkelig Trang, men den havde faaet en Forestilling om Trang i Fremtiden, dens Ro var tabt — den havde faaet Næringssorg.

Fra nu af blev Skovduen bekymret, dens Fjær tabte Farvespillet, dens Flugt Letheden; dens Dag gik hen i frugtesløse Forsøg paa at samle Velstand, dens Dromme vare Indbildningens afmægtige Planer; den var ikke mere glad, ja den var næsten som bleven misundelig paa de rige Duer; den fandt sin Føde hver Dag, blev mæt, og dog var det, ligesom blev den ikke mæt, fordi den i Næringssorgen hungrede for lang Tid; den havde fanget sig selv i den Snare, hvori ingen Fuglefænger kunde fange den, hvori kun den Fri kan fange sig selv: i Forestillingen. »Vel sandt«, sagde den til sig selv, »vel sandt, naar jeg hver Dag faaer saa meget jeg kan spise, saa har jeg jo mit Udkomme; det store Forraad, jeg ønsker at samle, kunde jeg dog ikke spise paa eengang, og i en vis Forstand kan man da ikke mere end spise sig mæt; men det var dog en stor Behagelighed at være fritaget for denne Uvished, hvorved man bliver saa afhængig.« »Det kan nok være«, sagde den til sig selv, »at de tamme Duer dyrt købe deres visse Udkomme; det kan nok være, at de i Grunden har mange Bekymringer, som jeg hittil har været fritaget for, men denne Fremtidens Betyggethed staaer mig bestandigt for Hovedet; o, hvorfor blev jeg dog en fattig Skovdue og ikke en af de rige Duer!« Saa mærkede den nok, at Sorgen tog paa den, men da talte den fornuftigt til sig selv, dog ikke saaledes fornuftigt, at den slog Bekymringen af Tanke, og Sindet til Ro, men saaledes, at den overbeviste sig selv om, at Sorgen var i sin Orden. »Jeg forlanger jo ikke noget Ufornuftigt«, sagde den, »eller noget Umuligt, jeg forlanger jo

ikke at blive som den rige Bonde, men blot som en af de rige Duer.»

Tilsidst udtænkte den en List. En Dag fløj den hen og satte sig paa Rygningen af Bondemandens Tag mellem de tamme Duer. Da den derpaa lagde Mærke til, at der var et Sted, hvor disse fløj ind, fløj den ogsaa derind, thi der maatte vel Forraadskamret være. Men da Bondemanden kom om Aftenen og lukkede Dueslaget, opdagede han strax den fremmede Due. Denne blev derpaa sat ind i et lille Affukke for sig selv indtil den næste Dag, da den blev aflivet — og fritagen for Næringssorgen. Ak, den bekymrede Skovdue havde ikke blot fanget sig selv i Bekymringen, men ogsaa paa Dueslaget fanget sig selv — til Døden.

Havde Skovduen været noget med at være hvad den var: Himmelens Fugl, da havde den havt sit Udkomme, da havde den himmelske Fader født den, da var den, paa Uvishedens Vilkaar, blevet, hvor den hørte hjemme, der hvor de ranke, eensomme Stammer tungsindigt ere i god Forstaaelse med Skovduens kurrende Trille; da havde det været Den, om hvilken Præsten talte i Søndags, da han gjentog Evangeliets Ord: seer til Himmelens Fugl, den saaer ikke og høster ikke og sanker ikke i Lade, dog føder Eders himmelske Fader den.

Skovduen er Mennesket — dog nei, lader os ikke glemme, at det kun er Talen, der af Ærbødighed for den Bekymrede har ladet Skovduen holde for. Ja, som naar et fyrsteligt Barn opdrages, der da er et fattigt Barn, hvilket bliver straffet istedenfor Fyrsten: saaledes har Talen ladet Alt gaae ud over Skovduen. Skovduen selv er sorgløs, ja det er virkelig den, om hvilken Evangeliet taler. — Altsaa Skovduen er Mennesket. Naar han, som den, nøies med at være Menneske, da forstaaer han, hvad han lærer af Himmelens Fugl, at den himmelske Fader føder ham. Men føder den himmelske Fader ham, da er han jo uden Næringssorg, da boer han ikke blot som de tamme Duer hos den rige Bonde, men han boer hos Den, som er rigere end

Alle. Han boer virkelig hos ham, thi da Himmel og Jord er Guds Huus og Eiendom, saa boer Mennesket jo hos ham.

Detta er det: at nøies med at være Menneske, at nøies med at være den Ringe, Skabningen, der ligesaa lidet kan opholde sig selv, som skabe sig selv. Vil Mennesket derimod glemme Gud, være sig selv sit eget Forsyn — og ernære sig selv: saa har vi Næringssorgen. Det er vistnok priseligt og Gud velbehageligt, at et Menneske saaer og høster og sanker i Lade, at han arbejder for at finde Føden; men vil han glemme Gud og mene ved sin Arbeiden at ernære sig selv, saa har han Næringssorg. Den rigeste Mand, der nogensinde har levet, hvis han glemmer Gud og mener at ernære sig selv: han har Næringssorg. Thi lader os ikke tale daarligt og smaaligt, ved at sige, at den Rige er fritagen for Næringssorg, den Fattige ikke. Nei, kun Den er fritagen, som ved at nøies med det at være Menneske, forstaaer, at den himmelske Fader føder ham; og dette kan jo den Fattige lige saa godt som den Rige.

DEN GRIMME ÆLLING.

(H. C. Andersen: Eventyr.)

Der var saa deiligt ude paa Landet; det var Sommer! Kornet stod guult, Havren grøn, Høet var reist i Stakke nede i de grønne Enge, og der gik Storken paa sine lange, røde Been og snakkede ægyptisk, for det Sprog havde han lært af sin Moder. Rundt om Ager og Eng var der store Skove, og midt i Skovene dybe Søer; jo, der var rigtignok deiligt derude paa Landet! Midt i Solskinnet laa der en gammel Herregaard med dybe Canaler rundt om, og fra Muren og ned til Vandet voxte store Skræppeblade, der vare saa høje, at smaa Born kunde staae opreiste under de største: der var lige saa vildsomt derinde, som i den tykkeste Skov, og her laa en And paa sin Rede; hun skulde ruge sine smaa Ællinger ud, men nu var hun næsten kjed

af det, fordi det varede saa længe, og hun sjelden fik Visit; de andre Ænder holdt mere af at svømme om i Canalerne, end at løbe op og sidde under et Skræppeblad for at snadde med hende.

Endelig knagede det ene Æg efter det andet: »pip! pip!« sagde det, alle Æggeblommerne vare blevne levende og stak Hovedet ud.

»Rap! rap!« sagde hun, og saa rappede de sig alt hvad de kunde, og saae til alle Sider under de grønne Blade, og Moderen lod dem see saa meget de vilde, for det Grønne er godt for Øinene.

»Hvor dog Verden er stor!« sagde alle Ungerne; thi de havde nu rigtignok ganske anderledes Plads, end da de laae inde i Ægget. »Troer I, det er hele Verden!« sagde Moderen, »den strækker sig langt paa den anden Side Haven, lige ind i Præstens Mark! men der har jeg aldrig været! — I ere her dog vel Allesammen!« — og saa reiste hun sig op; »nei, jeg har ikke Alle! det største Æg ligger der endon; hvor længe skal det vare! nu er jeg snart kjed af det!« og saa lagde hun sig igjen.

»Naa hvordan gaaer det?« sagde en gammel And, som kom for at gjøre Visit. »Det varer saa længe med det ene Æg!« sagde Anden, som laae; »der vil ikke gaae Hu! paa det! men nu skal Du see de andre! de ere de deiligste Ællinger jeg har seet! de ligne Allesammen deres Fader, det Skarn, han kommer ikke og besøger mig.« — »Lad mig see det Æg, der ikke vil revne!« sagde den Gamle. »Du kan troe, at det er et Kalkun-Æg! saaledes er jeg ogsaa blevet narret engang, og jeg havde min Sorg og Nød med de Unger, for de ere bange for Vandet, skal jeg sige Dig! jeg kunde ikke faae dem nd! jeg rappede og snappede, men det hjalp ikke! Lad mig see Ægget! jo, det er et Kalkun-Æg! lad Du det ligge og lær de andre Børn at svømme!« — »Jeg vil dog ligge lidt paa det endnu!« sagde Anden; »har jeg nu ligget saalænge, saa kan jeg ligge Dyrehavstiden med!« — »Vær saa god!« sagde den gamle And, og saa gik hun.

Endelig revnede det store Æg. »Pip! pip!« sagde Ungen og væltede ud; han var saa stor og styg. Anden saae paa ham: »Det er da en forfærdelig stor Ælling den!« sagde hun; »ingen af de andre see saadanne ud: det skulde dog vel aldrig være en Kalkun-Kyilling! naa, det skal vi snart komme efter! i Vandet skal han, om jeg saa selv maa sparke ham ud!«

Næste Dag var det et velsignet, deiligt Veir; Solen skinnede paa alle de grønne Skræpper. Ællingemoderen med hele sin Familie kom frem nede ved Canalen: pladsk! sprang hun i Vandet: »rap! rap!« sagde hun, og den ene Ælling plumpede ud efter den anden; Vandet slog dem over Hovedet, men de kom strax op igjen og flød saa deiligt; Benene gik af sig selv, og Alle vare de ude, selv den stygge, graa Unge svømmede med.

»Nei, det er ingen Kalkun!« sagde hun; »see hvor deiligt den bruger Benene, hvor rank den holder sig! det er min egen Unge! igrunder den dog ganske kjon, naar man rigtig seer paa den! rap! rap! — kom nu med mig, saa skal jeg føre Jer ind i Verden, og præsentere Jer i Andegaarden, men hold Jer altid nær ved mig, at Ingen træder paa Jer, og tag Jer iagt for Katten!«

Og saa kom de ind i Andegaarden. Der var en skrækkelig Stoi derinde, thi der var to Familier, som sloges om et Aalehoved, og saa fik dog Katten det. »See, saaledes gaaer det til i Verden!« sagde Ællingemoderen, og slikkede sig om Snabelen, for hun vilde ogsaa have Aalehovedet. »Brug nu Benene!« sagde hun, »see, at I kunne rappe Jer, og nei med Halsen for den gamle And derhenne! hun er den fornemste af dem Alle her! hun er af spansk Blod, derfor er hun svær, og seer I, hun har en rød Klud om Benet! det er noget overordentlig deiligt, og den største Udmærkelse, nogen And kan faae, det betyder saa meget, at man ikke vil af med hende, og at hun skal kjendes af Dyr og af Mennesker! — Rap Jer! — ikke ind til Beens! en velopdragen Ælling sætter Benene vidt fra hinanden, ligesom Fader og Moder! see saa! nei nu med Halsen og süg: rap!«

Og det gjorde de; men de andre Ænder rundt om saae paa dem og sagde ganske høit: »see saa! nu skal vi have det Slæng til! ligesom vi ikke vare nok alligevel! og fy, hvor den ene Ælling seer ud! ham ville vi ikke taale!« — og strax fløi der en And hen og bed den i Nakken. »Lad ham være!« sagde Moderen, »han gjør jo Ingen Noget!« — »Ja, men han er for stor og aparte!« sagde Anden, som bed, »og saa skal han næfles!«

»Det er kjønne Børn, Moder har!« sagde den gamle And med Klinden om Benet, »Allesammen kjønne paa den ene nær, den er ikke lykkedes! jeg vilde ønske, hun kunde gjøre den om igjen!« — »Det gaaer ikke, Deres Naade!« sagde Ællingemoderen, »han er ikke kjøn, men han er et inderligt godt Gemyt, og svømmer saa deiligt, som nogen af de andre, ja, jeg tør sige lidt til! jeg tænker, han voxer sig kjøn, eller han med Tiden bliver noget mindre! han har ligget for længe i Ægget, og derfor har han ikke faaet den rette Skikkelse!« og saa pillede hun ham i Nakken og glattede paa Personen. »Han er desuden en Andrik«, sagde hun, »og saa gjør det ikke saa meget! jeg troer han faaer gode Kræfter, han slaaer sig nok igjennem!« — »De andre Ællinger ere nydelige!« sagde den Gamle, »lad nu, som I var hjemme, og finder I et Aalehoved, saa kan I bringe mig det!« —

Og saa vare de som hjemme.

Men den stakkels Ælling, som sidst var kommet ud af Ægget, og saae saa føle ud, blev bidt, puffet og gjort Nar af, og det baade af Ænderne og Hønsene. »Han er for stor!« sagde de Allesammen, og den kalkunske Hane, der var født med Sporer og troede derfor, at han var Keiser, pustede sig op som et Fartoi for fulde Seil, gik lige ind paa ham og saa pluddrede den og blev ganske rød i Hovedet. Den stakkels Ælling vidste hverken hvor den turde staae eller gaae, den var saa bedrøvet, fordi den saae saa styg ud og var til Spot for hele Andegaarden.

Saaledes gik det den første Dag, og siden blev det værre og værre. Den stakkels Ælling blev jaget af dem

Allesammen, selv hans Sødskende vare saa onde imod ham, og de sagde altid: »bare Katten vilde tage Dig, dit fæle Spectakel!« og Moderen sagde: »gid Du bare var langt borte!« og Ænderne bed ham, og Hønsene huggede ham, og Pigen, som skulde give Dyrene Æde, sparkede til ham med Foden.

Da løb og fløi han hen over Hegnet; de smaa Fugle i Buskene foer forskrækket i Veiret: »det er, fordi jeg er saa styg«, tænkte Ællingen og lukkede Øinene, men løb alligevel afsted! saa kom den nd i den store Mose, hvor Vildænderne boede. Her laae den hele Natten, den var saa træt og sorrigfuld.

Om Morgenens fløi Vildænderne op, og de saae paa den nye Kammerat; »hvad er Du for een?« spurgte de, og Ællingen dreiede sig til alle Sider, og hilste saa godt den kunde. »Du er inderlig styg!« sagde Vildænderne, »men det kan da være os det samme, naar Du ikke gifter Dig ind i vor Familie!« — Den Stakkel! han tænkte rigtignok ikke paa at gifte sig, turde han bare have Lov at ligge i Sivene og drikke lidt Mosevand.

Der laae han i hele to Dage, saa kom der to Vildgæs eller rettere Vildgasser, for de vare to Hanner: det var ikke mange Tider siden de vare komne ud af Ægget, og derfor vare de saa raske paa det. »Hør, Kammerat!« sagde de, »Du er saa styg, at jeg godt kan lide Dig! vil Du drive med og være Trækfugl! tæt herved i en anden Mose er der nogle søde, velsignede Vildgæs, allesammen Frøkener, der kunne sige: rap! Du er istand til at gjøre din Lykke, saa styg er Du!« — —

»Pif! paf!« lød i det samme ovenover, og begge Vildgasserne faldt døde ned i Sivene, og Vandet blev blodrødt; »pif! paf!« lød det igjen, og hele Skarer af Vildgæs fløi op af Sivene, og saa knaldede det igjen. Der var stor Jagt; Jægerne laae rundt om Mosen, ja nogle sad oppe i Trægrenene, der strakte sig langt ud over Sivene; den blaa Røg gik ligesom Skyer ind imellem de mørke Træer og hang langt hen over Vandet; i Mudderet kom Jagthundene,

klask klask! Siv og Rør svaiede til alle Sider; det var en Forskrækkelse for den stakkels Ælling, den dreiede Hovedet om for at faae det under Vingen, og lige i det samme stod tæt ved den en frygtelig stor Hund, Tungen hang ham langt ud af Halsen, og Øinene skinnede grueligt fælt; han satte sit Gab lige ned imod Ællingen, viste de skarpe Tænder — — og pladsk! gik han igjen, uden at tage den.

»O Gud skee Lov!« sukkede Ællingen, »jeg er saa styg, at selv Hunden ikke gider bide mig!« Og saa laae den ganske stille, mens Haglene susede i Sivene, og det knal-dede Skud paa Skud.

Først langt ud paa Dagen blev der stille, men den stakkels Unge turde endnu ikke reise sig, den ventede flere Timer endnu, før den saae sig om, og saa skyndte den sig afsted fra Mosen, alt hvad den kunde: den løb over Mark og Eng, det var en Blæst, saa at den havde haardt ved at komme afsted.

Mod Aften naaede den et fattigt, lille Bondehuus; det var saa elendigt, at det ikke selv vidste, til hvad Side det vilde falde, og saa blev det staaende. Blæsten susede saaledes om Ællingen, at han maatte sætte sig paa Halen for at holde imod; og det blev værre og værre: da mærkede han, at Døren var gaaet af det ene Hængsel, og hang saa skjævt, at han igjeunem Sprækken kunde smutte ind i Stuen, og det gjorde han.

Her boede en gammel Kone med sin Kat og sin Høne, og Katten, som hun kaldte Sønnøke, kunde skyde Ryg og spinde, han gnistrede saagar, men saa maatte man stryge ham mod Haarene; Hønen havde ganske smaa, lave Been, og derfor kaldtes den Kykkelilavbeen; den lagde godt Æg, og Konen holdt af den, som af sit eget Barn.

Om Morgenen mærkede man strax den fremmede Ælling, og Katten begyndte at spiude og Hønen at klukke.

»Hvad for Noget!« sagde Konen og saae rundt omkring, men hun saae ikke godt, og saa troede hun, at Ællingen var en fed And, der havde forvildet sig. »Det var jo en

rar Fangst!« sagde hun, »nu kan jeg faae Ande-Æg, er den bare ikke en Andrik! det maae vi prøve!«

Og saa blev Ællingen antaget paa Prøve i tre Uger, men der kom ingen Æg. Og Katten var Herre i Huset og Hønen var Madame, og alletider sagde de: »vi og Verden!« for de troede, at de vare Halvparten, og det den allerbedste Deel. Ællingen syntes, at man kunde ogsaa have en anden Mening, men det taalte Hønen ikke.

»Kan Du lægge Æg?« spurgte hun. — »Nei!« — »Ja, vil Du saa holde din Mund!«

Og Katten sagde: »Kan Du skyde Ryg, spinde og gnistre?« — »Nei!« — »Ja, saa skal Du ikke have Mening, naar fornuftige Folk tale!«

Og Ællingen sad i Krogen og var i daarligt Humeur; da kom den til at tænke paa den friske Luft og Solskinnet! den fik saadan en forunderlig Lyst til at flyde paa Vandet, tilsidst kunde den ikke lade være, den maatte sige det til Hønen.

»Hvad gaaer der af Dig?« spurgte hun. »Du har ingen Ting at bestille, derfor komme de Nykker over Dig! Læg Æg eller spind, saa gaae de over.« — »Men det er saa deiligt at flyde paa Vandet!« sagde Ællingen, »saa deiligt at faae det over Hovedet og dukke ned paa Bunden!« — »Ja, det er nok en stor Fornøielse!« sagde Hønen, »Du er nok blevet gal! Spørg Katten ad, han er den klogeste, jeg kjender, om kan holder af at flyde paa Vandet, eller dykke ned! jeg vil ikke tale om mig. Spørg selv vort Herskab, den gamle Kone, klogere end hun er der Ingen i Verden! troer Du, hun har Lyst til at flyde og faae Vand over Hovedet?«

»I forstaae mig ikke!« sagde Ællingen.

»Ja forstaae vi Dig ikke, hvem skulde saa forstaae Dig! Du vil dog vel aldrig være klogere end Katten og Konen, for ikke at nævne mig! Skab Dig ikke, Barn! og tak Du din Skaber for alt det Gode, man har gjort for Dig! Er Du ikke kommet i en varm Stue og har en Omgang, Du kan lære Noget af! men Du er et Vrovl, og det er ikke

morsomt at omgaaes Dig! mig kan Du troe! jeg mener Dig det godt, jeg siger Dig Ubehageligheder, og derpaa skal man kjende sine sande Venner! see nu bare til, at Du lægger Æg og lærer at spinde eller gnistre!»

«Jeg troer, jeg vil gaae ud i den vide Verden!» sagde Ællingen. «Ja, gjør Du det!» sagde Hønen.

Og saa gik Ællingen; den flød paa Vandet, den dykkede ned, men af alle Dyr var den overseet for sin Grimhed.

Nu faldt Efteraaret paa, Bladene i Skoven bleve gule og brune, Blæsten tog fat i dem, saa de dandsede omkring, og oppe i Luften saae der koldt ud; Skyerne hang tunge med Hagl og Sneefnokke, og paa Gjerdet stod Ravn og skreg «au! au!» af bare Kulde; ja man kunde ordenlig fryse, naar man tænkte derpaa; den stakkels Ælling havde det rigtignok ikke godt.

En Aften, Solen gik saa velsignet ned, kom der en heel Flok deilige, store Fugle ud af Buskene, Ællingen havde aldrig seet nogen saa smukke, de vare ganske skinnende hvide, med lange, smidige Halse; det var Svaner, de udstødte en ganske forunderlig Lyd, bredte deres prægtige, lange Vinger ud og fløi bort fra de kolde Egne til varmere Lande, til aabne Søer! de stege saa høit, saa høit, og den grimme, lille Ælling blev saa forunderlig tilmode; den dreiede sig rundt i Vandet ligesom et Hjul, rakte Halsen høit op i Luften efter dem, udstødte et Skrig saa høit og forunderligt, at den selv blev bange derved. O, den kunde ikke glemme de deilige Fugle, de lykkelige Fugle, og saasnart den ikke længer mindede dem, dukkede den lige ned til Bunden, og da den kom op igjen, var den ligesom ude af sig selv. Den vidste ikke, hvad Fuglene hed, ikke hvor de fløi hen, men dog holdt den af dem, som den aldrig havde holdt af Nogen; den misundte dem slet ikke, hvor kunde det falde den ind at ønske sig en saadan Deilighed, den vilde være glad, naar bare dog Ænderne vilde have taalt den imellem sig! — det stakkels grimme Dyr!

Og Vinteren blev saa kold, saa kold; Ællingen maatte svømme om i Vandet, for at holde det fra at fryse reent

til; men hver Nat blev Hullet, hvori den svømmede, smalle og smallere; det frøs, saa det knagede i Iisskorpen; Ællingen maatte altid bruge Benene, at Vandet ikke skulde lukkes; tilsidst blev den mat, laae ganske stille og frøs saa fast i Isen.

Tidlig om Morgenen kom en Bondemand, han saae den, gik ud og slog med sin Træske Isen i Stykker og bar den saa hjem til sin Kone. Der blev den livet op.

Børnene vilde lege med den, men Ællingen troede, at de vilde gjøre den Fortræd, og foer, i Forskrækkelse, lige op i Melkefadet, saa at Melken skvulpede ud i Stuen; Konen skreg og slog Hænderne i Veiret, og da fløi den i Truget, hvor Smørret var, og saa ned i Meehtønden og op igjen; naa, hvor den kom til at see ud! Konen skreg og slog efter den med Ildklemmen, og Børnene løb hinanden overende for at fange Ællingen, og de loe, og de skreg! — godt var det, at Døren stod aaben, ud foer den imellem Buskene i den rysfaldne Sne — der laae den, ligesom i Dvale.

Men det vilde blive altfor bedrøveligt at fortælle al den Nød og Elendighed, den maatte prøve i den haarde Vinter — den laae i Mosen mellem Børnene, da Solen igjen begyndte at skinne varmt; Lærkerne sang — det var deilig Foraar.

Da løftede den paa eengang sine Vinger, de bruste stærkere end før og bare den kraftigt afsted; og før den ret vidste det, var den i en stor Have, hvor Æbletræerne stode i Blomster, hvor Syrenerne duftede og hang paa de lange, grønne Grene lige ned mod de bugtede Canaler! O, her var saa deiligt, saa foraarfriskt! og lige foran, ud af Tykningen, kom tre deilige, hvide Svaner; de bruste med Fjerene og flød saa let paa Vandet. Ællingen kjendte de prægtige Dyr og blev betaget af en forunderlig Sorgmodighed.

«Jeg vil flyve hen til dem, de kongelige Fugle! og de vil hugge mig ihjel, fordi jeg, der er saa styg, tør nærme mig dem! men det er det samme! bedre at dræbes af dem

end at nappes af Ænderne, hugges af Hønsene, sparkes af Pigen, der passer Hønsesgaarden, og lide Ondt om Vinteren!« og den fløi ud i Vandet og svømmede hen imod de prægtige Svaner, disse saae den og skjød med brusende Fjere henimod den. »Drøber mig kun!« sagde det stakkels Dyr, og boiede sit Hoved ned imod Vandfladen og ventede Døden, — men hvad saae den i det klare Vand? Den saae under sig sit eget Billed, men den var ikke længere en kluntet, sortgraa Fugl, styg og fæl, den var selv en Svane.

Det gjør ikke Noget at være født i Andegaarden, naar man kun har ligget i et Svaneæg!

Den følte sig ordenlig glad over al den Nød og Gjen-vordighed, den havde prøvet; nu skønnede den just paa sin Lykke, paa al den Deilighed, der hilsede den. — Og de store Svaner svømmede rundt omkring den og strøg den med Næbbet.

I Haven kom der nogle smaa Børn, de kastede Brød og Korn ud i Vandet, og den mindste raabte: »Der er en ny!« og de andre Børn jublede med: »ja, der er kommet en ny!« og de klappede i Hænderne og dandsede rundt, løb efter Fader og Moder, og der blev kastet Brød og Kager i Vandet, og Alle sagde de: »Den nye er den smukkeste! saa ung og saa deilig!« og de gamle Svaner neiede for den.

Da følte den sig ganske undseelig og stak Hovedet om bag Vingerne, den vidste ikke selv hvad! den var altfor lykkelig, men slet ikke stolt, thi et godt Hjerte bliver aldrig stolt! den tænkte paa, hvor den havde været forfulgt og forhaanet, og hørte nu Alle sige, at den var den deiligste af alle deilige Fugle. Og Syrenerne boiede sig med Grenene lige ned i Vandet til den, og Solen skinnede saa varmt og saa godt, da bruste dens Fjere, den slanke Hals hævede sig, og af Hjertet jublede den: »saa megen Lykke drømte jeg ikke om, da jeg var den grimme Ælling!«

2. LIVSBILLEDER.

ET GAMMELNORSK HERRESÆDE.

(Wergeland: Digte.)

I Hordaland, i en søver Dal,
Monne, lig Bersærk, trængt af Skjolde,
Engang i Old en Furuhæl
Sin skumle Længde udfolde.

Mod Kvelden vilde et fremmed Blik
Tro at skimte Klipper sorte.
Hallen var lav, ej Guldspir fik
De mørke tjærede Porte.

Ej staaiblaa Svendeflok udenfor
Vogter der en søvrig Herre.
Klippen, som stejl ved Stranden staar,
Maa skjolddækt Nattevagt være.

Men Arnerøgen, som Aand af Grav,
Stiger sort fra Hallens Tinde.
Være den Vaandrers Ledestav,
For skjulte Sti at finde!

Naar Døren aabnes, en Hundeflok
Bister frem fra Gruen springer.
Kommer der Fjender, veed den nok
At finde Mændenes Bringer.

I Krogen graaner et fugtigt Bøjl.
Biler Tand i Bjelken holde.
Ilden sig ofte seer i Spejl
I Lofvets bugede Skjolde.

Og Buur brede fra højen Knag
Ud de snævre staaiblaa Arme.
Bundter af Pile hænge bag,
Og Bjørnesener og Tarme.

Frem i tvende Guder bag Egebord,
Hvergang Ilden blusser, træder:
Odin det er og Asathor,
Som staa ved Husbonds Højsæde.

Fra Odins Hoved en gylden Knap
— Solens Billed, — Mørket bryder.
Asathors Hjem med staaiblack Tap
Af Mulmet neppe sig skyder.

De Stjerner blikke som i en Brønd
Ned i Hallen gjennem Ljaaren.
Fjeldtinden hilser med Birken grøn
Der nedigjennem om Vaaren.

Paa Bordet ligger et Horn af Guld.
Sod paa Randen perler Mjoden.
Natten forgjæves ud sin Muld
Har rystet over dets Gloden.

Lig blanke Stjerner om Fjeldsky rød.
Mange dyre Stene ringe
Sig om det Guldhorns hule Skjød,
Hvor sære Runeord klinge.

I Krogen slumrer paa Bjørneskind
Gamle Husbond. Haaret svømmer
Graat, lig en Føs, paa furet Kind,
Og nedad Briegen det strømmer.

Den vakre Gubbe forvist i Kveld
Kyssed Hornets fagre Kiøder.
Mjoden isøvne til hans Sjel
Nu klæber Ungdommens Minder.

Mon hjalp han Harald i Hafursfjord
Tretti Krouer rask med Sværdet
Hamre til gylden Ring om Nord,
I Kongers Blodslammer hærdet?

Mon nægted han, som saa mangan Helt,
Arvet Guld til Ringen lade,
Valgte det flyvende Sejl til Telt,
Og Bolgen til Odelstade? —

Ingen veed det; thi Slemmedegn
Brændte Hallen og Ættens Sidste.
Bauten paa Højen har intet Tegn,
Og Saga har glemt hvad hun vidste.

LEGE OG SKUESPIL I OLDTIDEN.

(R. Keyser: Forelæsninger, i Langes Norske Tidsskrift.)

At Oldtidens Nordmænd satte stor Priis paa alt, hvad der kunde gjøre Legemet smidigt og kraftfuldt, samt give Færdighed i at bruge Vaaben, var en naturlig Følge af Folkets krigerske Charakter. Legems- og Vaabenøvelser vare derfor den opvoxende Ungdoms almindeligste og kjæreste Tidsfordriv, som man ovenikjøbet vidste at give mangfoldige Afvekslinger.

Bryden deelte sig, som det synes, i to Slags, under de forskjellige Benævnelser: *fang* og *glíma*. *Fang* svarede udentvivl nærmest til vort Rygtag eller Rygspænd, og hvad der ved dette Slags Bryden mest udfordredes hos de Kjæmpende, var Styrke, især i Armene. Ved *glíma* derimod kom det langt mere an paa Smidighed end paa Styrke, og Benene brugtes af de Stridende mere end Armene. Dette Slags Bryden er endnu meget gjængs paa Island, og at det i Oldtiden har været yndet og uddannet, det viser baade den Omstændighed, at det saa ofte omtales i Sagaerne, og tillige de mange Kunst-Udtryk, som man sammesteds finder paa de forskjellige Kneb (*brögð*), som de Stridende herved kunde anvende; saaledes: *svelfla*, at den Ene løftede den Anden i Veiret, svingede ham længe i Ring med Hæftighed, og derpaa kastede ham pludselig til Jorden; *lausamjöldu*, naar man ved en Vending med Høften (*mjöldu*) søgte at fælde sin Modstander; *hækrókr* d. e. Hæl-Krog, Krogspænden o. fl. Ved Bryden overhovedet, og især ved det sidst omtalte Slags, var det almindeligt, at de Kjæmpende blottede den øvre Deel af Legemet lige til Beltestedet.

Nær beslægtet med den egentlige Bryden var den saakaldte *skinnleikr* o: Skindleg, af hvilken der lader til at have været forskellige Slags. En bestod deri, at Tvende trak hver i sin Ende af et Skind-Reb og prøvede saaledes Styrke, hvilket kaldtes *reipdráttu* eller *at draga reip*; var En meget sterk, saa holdt han et Reb i hver Haand, og lod saa Een eller Flere igjen drage i hvert Reb; kunde han

ved denne Øvelse ovenikjøbet i en siddende Stilling beseire sine Modstandere, da glimrede han endnu mere. En anden bestod i, at man af Rebet dannede en Hank eller Løkke; de Stridende holdt hver i sin Side af denne og havde da bedre Haandfæste; dette kaldtes *at toga á hönk* d. e. at trække Hank, og den havde vundet, som trak Hanken fra den Anden. Lod man Rebet fare og prøvede Styrke blot derved, at den Ene slyngede sin krummede høire Arm ind i den Andens og søgte enten at drage ham til sig eller tvinge ham til at rette Armen og slippe Taget, saa kaldtes dette *at handkrækjast* d. e. trække Krog. Baade ved denne Øvelse og ved Skind-Trækningen, heder det, at i de ældste Tider de Kjæmpende stundom havde en Ild imellem sig, for saaledes at gjøre Kampen saameget farligere for den Tabende.

Hoppen (*hlaup*) var meget i Brug; man øvede sig i at hoppe høit i en tung Rustning, hoppe baglænds ligesaa let som forover, hoppe ned fra høie Steder, saaledes at man kom staaende paa Jorden, hoppe over brede Afgrunde og saadant videre. Man øvede sig ogsaa meget i at gaa eller klavre paa bratte Steder, hvilken Øvelse benævntes *brattgengi*, og heri kappedes man.

At kunne gaa ndenbords paa Aarebladene, imedens Skibet blev roet, ansaaes, som rimeligt, for en stor Kunst. Den norske Konge Olaf Tryggvesson skal have udmerket sig ved Færdighed heri, som i saa mange andre Legemsøvelser. Det synes, som om man har søgt at vænne Drengene, allerede i en meget ung Alder, til denne Færdighed, ved at lade dem øve sig i at gaa paa voxne Folks fremrakte Hænder.

Hurtigløben benævntes *skeid*, og man satte stor Priis paa at være rask til Fods (*frár, fólhvatr*). Stundom brugte man, for at paaskynde Løbet, at støde sig frem med een eller tvende Stager. Skiløben (*skidferi*) var en meget anseet Kunst; man øvede sig ikke alene i at løbe hurtigt paa Skier, men ogsaa i at kunne løbe paa bratte og farlige Steder, gjøre hurtige Vendinger og store Hop; Ski-Staven benævntes

tes *geisti*. Et Slags Skøiteløben var ogsaa i Brug; Skøiterne vare Dyre-Been og benævntes *isleggir* d. e. Iis-Been.

Svømmen benævntes *sund* eller *sundfari*. Man øvede sig baade i at svømme langt ovenpaa Vandet (*långsund*) og i at holde sig længe og svømme godt under Vandet (*kaf* eller *kafsund*). Desuden lagde man sig efter at gjøre alle Slags Kunster under Svømmingen; ja man brugte endog at brydes baade over og under Vandet.

Handsaraleikr benævntes den Kunst at kunne lege med et Par smaa Sverd (*handsöar*) saaledes, at man kastede dem i Luften og greb dem igjen, uden at skade sig. At kunne lege med tre Haandsverd, saaledes at eet stedse var i Luften, holdtes for en herlig Kunst. Kong Olaf Tryggvesson skal have udmerket sig heri, og hvad mere er, han siges at have kunnet øve Kunsten, idet han gik paa Aarebladene, medens man roede.

Af egentlige Lege omtales ingen hyppigere i de gamle Sagaer end: Boldspil (*knattleikr*). Til denne Leg samlede sig ofte unge Mennesker i stor Mængde, og man legte den paa en vid Slette eller paa Isen. Bolden benævntes *knött* og synes oftest at have været af Træ eller idetmindste af en meget hård Materie. Den sloges med en Træstav, som benævntes *knattré* eller *knattrepill*. I Legen blev almindelig Tvende, som omtrent kunde jævnes i Styrke, parrede sammen, og Kunsten synes at have bestaaet i, at naar den Een slog Bolden ud, skulde den Anden søge at gribe den. Ofte kom det ved denne Leg til alvorlige Optrin mellem de legende Par, idet den Ene i Hidsighed saarede den Anden, dels med den haarde Bold og dels med Slag af Boldtræet. *Torfsleikr* kaldte man en Leg, i hvilken tvende Partier kastede paa hinanden med Græs-Torv; denne Leg har dog neppe været blandt de meget anseede. —

Naar Talen er om Skuespil hos Oldtidens Nordmænd, saa menes ikke dermed sceniske Forestillinger — thi at saadanne have været i Brug blandt dem, dertil findes intet Spor —, men andre Fornøielser, der vare beregnede paa Tilskuernes Underholdning. Allerede deres Legemsøvelser,

Vaabenøvelser, Lege, ja endog Holmgange eller Tvekampe kunde betragtes som et Slags Skuespil, forsaavidt som de jævnlig holdtes paa offentlige Steder i Paasyn af en Mængde Tilskuere. Paa Thingene, hvor saa mange Mennesker strømmede sammen, anstillede almindelig Ungdommen, udenfor den Tid, som var bestemt for Retshandlinger, sine Lege og Legemsøvelser i de Ældres Paasyn. Da Thingene holdtes paa Steder af vid Udstrækning, saa var det ogsaa let her at finde en Legevold (*leikvöllr*, *leikvangr*), bekvem til at tumle sig paa. Man valgte almindelig en Slette, omgivet af mindre Høider, eller under en Bakke eller Lid, hvorfra Tilskuerne af begge Kjon kunde have let for at overse Legen.

Ungdommen i visse Bygder satte hinanden desuden ofte særskilte Stevner til Lege paa passende Steder. Man kunde være samlet i flere Dage og opslog da Boder paa Lege-Pladsen (*leikbúðir*) til sin Bekvemmelighed. Undertiden foranstaltede en eller anden velstaaende Bonde Legen, og de Deeltagende bleve da tilbudne Nattely i hans Huus. Saadan Lege vare sande Høitider, og Tilskuere samlede sig til dem i Mængde, Kvinder saavel som Mænd. Pigernes Bifald var ei de legende Ynglinger ligegyldigt, og hyppig gjordes ved saadan Leilighed det første *gjensidige* Indtryk, der senere fremkaldte nærmere Forbindelser. De, hvis Styrke og Smidighed var almindelig bekjendt, gjorde sig ikke sjælden kostbare; de optraadte kun i Legen en Gang imellem for ret at fordunkle de øvrige Legende, men foretrak forresten at samtale med de tilstedeværende Kvinder. Disse vidste ogsaa ret vel at nytte Leiligheden for paa en net Maade at komme i Tale med den af de Legende, som fandt deres Behag. Den gamle Vatsdøla Saga frembyder et Exempel. Ingolf Thorsteinsson fra Hof i Vatsdalen paa Island var den fagreste som den smidigste og vaaben-dygtigste Yngling der i Egnen. Han var saa afgjort af Kvinderne, at det hed om ham i en Folke-Vise, at «alle Kvinder vilde have Ingolf til Elsker, endog Kjerlingen, som kun havde tvende Tænder igjen i den øvre Gummel.» I de Lege, som engang holdtes ved et Høst-Thing, glimrede

Ingolf i alle Færdigheder. Under Boldspillet hendte det sig, at Bolden rullede for ham hen til det Sted, hvor den skønne Valgerd Otarsdatter sad. Hun kastede sin Kaabe over Bolden, og Ingolf, som kom for at søge den, undlod ikke at give sig i Samtale med Pigen. Det første Bekjendtskab var hermed knyttet, og ved Ingolfs senere Besøg hos Valgerds Fader blev det fortroligere. — Heel ofte toge imidlertid ogsaa disse Sammenkomster en alvorligere Vending, især naar Ungdommen fra tvende Bygdelaag, eller ogsaa fra tvende større Landskaber, havde sat hinanden Stevne for at prøve, hvilken af begge der var raskest. Det seirende Parties Overmod og det tabendes krænkede Æresfølelse gav sig her ikke sjælden Luft i Handlinger, der forvandlede Legen til en blodig Kamp og Legevolden til en Valplads bedækket af Døde og Saarede.

Det lader som om Nordmændene i ældre Tider stundom til almindelig Forlystelse have ladet Forbrydere kjæmpe paa Liv og Død mod vilde Dyr eller mod hinanden indbyrdes. En saadan Kamp berettes der, at Kong Harald Haarfager lod foranstalte mellem en Islænding Bue Andridessøn, paa hvilken han var bleven forbitret, og en Blaamand d. e. et vildt Menneske fra det Indre af Asien eller Afrika. Kampen, heder det, foregik paa en vid Slette, i Kongens og en Mængde andre Tilskueres Paasyn. Paa Sletten stod en Steen, tyk nede ved Jorden, men oventil spids; over denne skulde den ene Kjæmpende søge at faae kastet den anden, for saaledes at dræbe ham. En Steen, der havde denne Bestemmelse, kaldtes *fanga-hella* d. e. Brydbings-Helle. De Kjæmpende havde nemlig ingen Vaaben, men brødes. Bue fik kastet sin Modstander grue over Steenen, saaledes at hans Brystbeen knustes, og blev nu tagen til Naade af Kongen.

Et andet Slags Skuespil, som synes baade at have været ældgammelt blandt Nordmændene og at have holdt sig som meget yndet langt ned i Tiden, er den saakaldte Heste-Kamp (*hesta-vig*, *hesta-at*, *hesta-fing*), ved hvilken man hidsede Hingster paa hinanden og lod dem slaas saa-

længe, indtil ofte den ene laa død paa Kamppladsen. Man opfødte med Hensyn hertil to Hingster, som havde store og skarpe Fortænder, i det gamle Sprog benævnte *vigtinnir* d. e. Kamptænder. Eierne af saadanne satte hinanden Stævne til Heste-Kampen, og til denne strømmede altid en Mængde Tilskuere af begge Kjøen. Til Kamp-Plads valgtes, som ved andre lignende Skuespil, en Slette med Heider i Nærheden, paa hvilke Tilskuerne, især Kvinderne, toge Sæde. Hingsterne bleve parviis førte frem, og for at hidse dem paa hinanden havde man nogle Hopper staaende bundne i Nærheden. Hver af Hingsterne blev fremledet enten af Eierne selv, eller af en haandfast, med Hesten vel bekendt Karl. Naar de nu reiste sig paa Bagbenene og begyndte at bides, skulde Mændene, der fulgte dem, hidse (*etja*) og hjælpe hver sin; og dette gjorde de deels ved at drive dem frem med en Stav, som de til den Ende havde i Haanden, og som benævntes *hestastafur* d. e. Hestestav, deels ved at støtte Hesten bagfra. De anseeligste Hovdinger fulgte ofte selv sine Hingster i Kampen, og undertiden vare i Forveien Dommere ndnævnte, der i tvivlsomme Tilfælde skulde afgjøre, hvilken Hest havde bidt bedst fra sig. Ikke sjælden kom de tvende Mænd, der hidsede Hingsterne, i sin Iver selv i Kamp med Hestestavene, naar den ene syntes, at den Anden mishandlede hans Hingst. Ofte kunde paa et saadant Heste-Thing mange Par Kamp-Hingster blive hidsede sammen, og det regnedes ei for liden Ære at være Eier af den bedste.

Det maa endelig her ikke lades uberørt, at man meget tidlig finder omtalt, at de norske Konger — ligesom vel ogsaa andre af Folkets Hovdinger — havde Gjøglerne i sin Gaard, som ved allehaande Kunster morede Kongen og hans Hird. I Sverrers Saga fortælles, at da Skalden Maane som hjemvendende Pilegrim kom til Kong Magnus Erlingssøn, traf han denne og hans Hird morende sig med at see paa tvende Gjøglerne (*leikarar*), der i Stuen lode smaa Hunde hoppe over høie Stænger, og det saameget høiere, som Tilskuerne vare fornemmere. Kongen opfordrede Maane til at

gjøre en Vise om Gjøglerne. Skalden kvad tvende, hvori han spottede med deres Kunster og Narrefagter, samt med deres Gige-Spil og Blæsen paa Pibe, hvormed de altsaa maa have ledsaget sine Gjøglerier. Viserne vakte stor Latter og bleve idelig gjentagne af Hirdmændene, som, idet de afsang dem, sloge Kreds om Gjøglerne. Disse kom nu i stor Vaande og vare glade ved omsider at slippe ud.

EVENTYRFORTÆLLERE.

(Jørgen Moe, i *Norske Folkelivsbilleder* og i *Norsk Folke-Kalender*.)

Sagn- og Eventyrfortælling har i Aarhundreder udgjort og udgjør den Dag i Dag et af de Midler, hvormed Bønderne, især i vore Fjelddale, korte sig Tiden, naar ikke Arbejde eller religiøs Læsning sysselsætter dem. Begge de nævnte Arter af Overleverelse har sin Rod i Asatroen, og deres Indhold har været forplantet nedad fra Slægt til Slægt med en Troskab, som er forbausende og som maa synes uforklarlig for den, der ikke kjender vore Dalførers afsondrede Belliggenhed, deres spredte Gaarde og tynde Befolkning. Disse dybe, vidt adskilte Furer ind i Fjeldmassen synes som ploiede, for at en rig Grode af Sagn og Eventyr, efter Oldmythernes Udsæd, der kunde opvoxe. Alligevel er nu Høsten tildeels overmoden, og medens Sagnet, der danner sig om Sted- og Naturforhold og knytter sig til Virkelighedens Tildragelser, fortsætter sig, saalænge Oplysningen endnu staar paa et lavt Trin og Folkefantasier har Friskhed nok, begynder Eventyrfortællingen kjendelig at tabe sig. Det ægte Slags Fortællere, som »gjærne kunde fortalt et Bryggekar saa fuldt, at det havde rundet over«, eller som »kunde siddet oppe og fortalt fra Otte til Midnat fjorten Dage i Træk, og endda var ligesaa fulde, som da de tog paa«, ere nu rene Sjeldenheder; de ere gjerne »farne til Jorden ifjor, for to Aar siden« eller endnu længere tilbage. Men har man nogen Gang stødt paa en af disse, saa behøver man da heller ikke at interessere sig særdeles

meget for denne Art Folkedigtning, for rigtig at have moret sig; thi disse Fortælleres hele Foredrag er, hvad vi Dan- nede vilde kalde et færdigt Kunstværk, skjøndt Navnet ingenlunde er betegnende. Det er nemlig ikke noget Slags Studium, de skyldte sin Fortællerdygtighed: fra Barnsbeen har de været saa tiltalte af Meddelelsens Indhold, at de under Fortællingen ikke blot skue Begivenhederne, men opleve dem, og det er saaledes Virkelighedens Sandhed, som slaar os i deres Foredrag. Uagtet Efterklngen af Sagaernes Fortællemaade er en fælles Eiendommelighed for vort Lands Eventyrfortællere, bliver derfor dette Almindelige paa mangfoldige Maader ændret og forskjellig formet efter de enkelte Fortælleres aandelige Beskaffenhed. Man vil saaledes snart opdage, at Mændene i Regelen fortælle Andet og anderledes end Kvinderne. De gamle Kvinder — thi gamle maa de oftest være, skal de due noget — har jeg lagt Mærke til, gjerne holde sig til Eventyr af et dybt, hemmelighedsfuldt eller gruvækkende lodhold. De gamle Gubber holde mest af og fortælle bedst overgivne, djærv-humoristiske Eventyr.

Blandt Typerne for mandlige Fortællere har jeg aldrig stødt paa Mage til en gammel Mand, jeg 1842 traf i Hjart- dal i Thelemarken. Han var led og styg som Arve- synden, hvoraf han nok ogsaa havde faaet sin Portion; thi han var bekjendt som en ugudelig Krop og havde al sin Tid drevet om fra Gaard til Gaard og fra Bygd til Bygd, som et Slags Mellemting af Tigger og Gjest. Men hvor han fortalte! Han var en lavstammet, undersætsig Mand. Laser af en gammel Skindbrog hang ham om Livet; oven- til var han iført en rød, gammeldags Sid-Troeie, med store Taskelommer; Vest og Strømper generedes han ikke af, og det, han kaldte sine Sko, vilde sagtens ikke Mange givet dette Navn, — men for at være sikker paa dem, havde dog han toret dem trofast til Foden med en Vidiehork. Sin Alder vidste han ikke — det ene Aar var for ham gaaet ligesaa sorgfrit som det andet — men, at demme efter hans kridhvide, stride Haarlug, maatte han være betydelig over

de 60. Fra det venstre Øre op til Issen havde han en Flænge, hvor det skinnede ind paa den bare Skalde; det var Mærke efter et Baskelag med Bamsen. En ualmindelig lav Pande, smaa hvasse Øine og en opadboiet Braknæse gav ham et mere komisk end modbydeligt Udseende. Men det Mærkeligste ved Fyren var hans Mund. Mythen for- tæller, at Sleipner, for rigtig at trave i Veien, havde otte Been; denne Mand havde, som det lod til i samme Hensigt, fire Læber: saavel Over- som Underlæben var nemlig tve- deelt ved et dybt Indskaar langs efter. Man kan dog ikke sige, at han fortalte sine Eventyr, thi han spillede dem: den hele Person fra Isseflængen til Skoenes Vidiehork var for- tællende; og naar han kom til det Sted i Eventyret, hvor Askeladden havde faaet Prindsessen og Alt var Jubel og Bryllupsglæde, saa dandsede han dette Eventyrets »Snip Snap Suude« efter en gammel Springedanstakt. Hans Repertoire havde lutter komiske Numre.

Som Exempel paa fortrinlige Fortællersker vil jeg nævne den gamle Blind-Anne i Ullensvang i Hardanger. Paa en Sommerreise i 1846 kom jeg ved Midnatstid i øsende Skylregn til Ullensvang, hvor vi under Knud Oppedals Tag fandt Ly og venlig Modtagelse. Da jeg næste Morgen kom ned i Stuen, sad gamle Blind-Anne fremme paa Gulvet, hvor Solen spillede ind igjennem Vinduet, i en Kubbestol, med begge Hænder foldede over Tyk-Enden af sin lange, paa skraa mod Gulvet støttede Stav, og hvilede Hagen, efter- tænksom og grundende, paa Haandbagen. Hun var taus og stille; thi man havde sendt Bud efter hende og sagt, at en Fremmedkarl vilde høre alle hendes Historier og Viser, — og nu sad hun og søgte dem frem i det gamle, halvtagede Minde. Det var et ved sit Ærværdighedspræg smukt An- sigt, der her hvilede sig paa Stokken. Fra den brede Pande var Haaret, blødt og skinnende hvidt, med Omhu strøget op under den lille sorte Hue; over de af Kopperne fordærvede, af Alderen rynkede og afblegede Træk, laa en Klarhed, en mild Ro, som fra den Gamles indre Lykke gjød sig over hendes Aasyn og gjennemtrængte hele hendes Væsen.

Thi skjøndt Blind-Anne fra sin tidligste Barndøm, da hun i Kopperne mistede sit Syn, havde savnet Solens Glands, bar hun i sig et klart og varmende Lys: sine Børnears Sagn og Sange og en urokkelig Tro. Nu var hun høit bedaget, nær heninod eller over de Otti, men hun var endnu høi og rank af Skikkelse og stærkbygget. Hun havde, jeg veed ikke i hvor mange Herrens Aar, tjent hos Provst Hertzberg paa Ullensvang som Barnepige, og alle hendes Meddelelser fra Virkeligheden begyndte og endte med: »I den Tid, jeg levede under Tag med salig Provsten.« Forinodentlig var det i denne Stilling, som Barnepige, hun havde udviklet sit fornnderlig smukke og sande Foredrag af Folkets Traditioner i bunden og ubunden Stil. Nu boede hun hos en Søster, og havde Fattigunderstøttelse, men led, som hun gjentagende forsikkrede, aldeles ingen Nød. Skjøndt blind vandrede hun uden Leder omkring i Egnen, hvor hun vilde; thi hun kjendte i bogstavelig Forstand hver Steen i Stien, og hun holdt, som hun selv udtrykte sig, med den Venstre sin Stav og med den Høire vor Herres ledende Haand. — Da jeg i Oppedalsstuen traadte hen og hilsende hende, løftede hun Hovedet rask op, hendes Miner spændtes, de store, graabrune Øine rettedes mod den Talende, og hun lyttede skarpt, som om hun vilde udforske den Stemme, der opfordrede hende til at frembære sine længe gjemte Skatte. Men uagtet Øinene rettedes mod mig straalende og blanke, havde de dog ikke det seende Bliks fixerende Magt; deres Glands gled hen i et drømmende Udtryk, der dannede en paafaldende Modsætning til de opmærksomme Ansigtstræk og Legemets iagttagende Stilling. Hun syntes fornøiet med den Maade, hvorpaa jeg frembar min Anmodning, men spurgte dog endnu forsigtig, hvad jeg vilde gjøre med hendes Historier og Viser? Jeg svarede, at jeg vilde nedskrive dem, for at de ikke skulde døe med hende. »Ja, ja,« sagde hun, »det Samme sagde gamle Provsten, naar han skrev op det, jeg sang og fortalte. Vil du have det paa Bondemaal eller paa Bymaal?« spurgte hun videre. »Paa kavende Bondemaal — akkurat som de her i Ullensvang tale og

synges«, var mit Svar. »Han vilde saa, gamle Provsten, ogsaa«, sagde hun og nikkede tilfreds. Jeg havde bestaaet min Prøve, og vi vare fra den Stund virkelige Venner.

Nu begyndte hun at synges og fortælle, og hver Gang hun mærkede, at hendes Tradition interesserede mig, sagde hun med en vis Stolthed: »Aa jo, jeg kan noget af Hvert, du!« Men skjøndt hun var rask og rørig for sin Alder, trættes dog snart hendes Hukommelse; jeg maatte tidt og ofte afbryde, og kunde kun benytte hendes bedre og livligere Øieblikke. Derfor aflagde jeg hyppige Besøg i hendes Hytte, og disse gjengjældte hun, hver Gang en ny Tradition randt hende i Minde. Naar hun da ved sin Stav kom rokkende ned til Sørenskrivergaarden, hvor jeg i de følgende Dage boede, sagde hun: »Nu har jeg fundet paa en ny Vise (eller et Eventyr) til dig igjen. Det kan du troe er fint.« Altid var hun glad og tilfreds; kun een Gang hørte jeg hende bittert klage: det var over den yngre Slægt, der saa reent havde vendt sig bort fra de gamle Viser og Sagn. »I min Barndom og i de Dage, jeg levede under Tag med salig Provsten, var det ikke saaledes«, sagde hun. »Hver evige Helgedagseftermiddag, vor Herre lod skabe, sad vi sammen, alle som i Grænden var, baade Store og Smaa, og fortalte og sang til laugt ud paa Kvælden. Det kan du troe var morsomme Stunder — var det ikke, Margit?« spurgte hun Søsteren. Dertil svarede denne Ja og Amen.

Men det er fornemmelig fra en varm, sollys Sommermorgen ude i denne Fjordbreds yppige og storartede Natur, at jeg har beholdt en levende Erindring om Blind-Anne. Jeg gik og smaanynnede. Da hørte jeg paa een Gang tæt foran mig et venligt »Gud signe!« og da jeg slog Øinene op, stod Blind-Anne der med sin Stav. Hun foiede til sin Hilsen, at hun kom lige fra Skrivergaarden, for nu havde hun igjen en ny Vise til mig. Jeg spurgte, hvorledes hun kunde vide, det var mig, der kom. »Jeg kjender dig paa Røsten og paa Gangen«, svarede hun. — Tæt ved Stien stod en mægtig gammel Hægebirk, og krummede sine Grene ud i dristige Bugtninger; under den var en Steen henkastet

som til Bænk. Her toge vi Plads, og Blind-Anne begyndte sin Sang. Men hun havde neppe sunget Strophen ud, før en Klynge Børn fra de rundt om beskjæftigede Høfolk nysgjerrige nærmøde sig, først halv frygtssomme og nølende, Een for Een, men snart dristigere og friere. Om Lidt havde hele Klyngen leiret sig ved Gamle-Annes Fødder. I Førstningen var deres Opmærksomhed deelt mellem Anne og Fremmedkarlen, som sad og skrev op. Men da Blind-Anne vel havde begyndt paa et Eventyr, rev hun snart med sig de smaa Tilhørere, der af den erfarne Munds Trylleord villige lode sig føre fra den solblanke Dag ind i Fjelddybet til Askeladden og TrolDET med de ni Hoveder. Jeg derimod blev tilbage udenfor og glemte reent at følge den Gamles Fortælling. Medens de lette, sommermilde Vindpust bar til mig Lugt af ny-slaget Hø og en dæmpet Lyd af Leens Klang under Brynet og af Arbeidernes spøgende Tale, sad jeg og saae ud i den smukke Situation. Foran, under Hægebirkens smidige, sølvglindsende Vifte, sad gamle Blind-Anne saa fordybet i sin Beretning, at de sneehvide Haar havde læsnet sig under Huen og gled hende ned over Panden; ved hendes Fødder de barbenede, barhovedede, skjort-ærmede Børn, hvis Øine hang ved den gamle Mund og vilde snappe Ordet, før det endnu var sluppet over Læben; udenfor, i den tindrende Julidags Lys og Glands, den nedstyrtende Breds yppige Lovpartier, og saa Sørfjordens grønne Vand-speil, i hvis lette Kruusninger Solstraalerne spillede og glimtede og glindsede i tusinde Reflexer, indtil Fjorden fjernt henne boiede af og lukkede sine mægtige Kløfter i duftige, mildt henblaanende Fortøninger. Men paa den anden Side, midt over Fjorden, glittrade og blinkede Folgefondens Snekam, der boiede sig ned og kyssede Fjeldets Græs og Løv, skinnende hvid som Blind-Annes Haar, der laa over Sangens og Eventyrets vaarfriske Tanker.

Da jeg Dagen efter sagde Blind-Anne Farvel, græd hun og takkede mig for de gode Timer, vi havde havt sammen. »Vi sees nok ikke meer her paa Jorden,« sagde hun; »naar du kommer til Harang igjen, er jeg sagtens død.« Hun

havde Ret. Ingen, der besøgte Sørfjordens vidunderlige Bredder, vil finde hende. Nu er hun atter flyttet under Tag med salig Provsten; Ullensvangs Kirkegaard har med sin Græstørv takket over dem begge.

SKOLEMESTERENS HISTORIE.

(Bjørnstjerne Bjørnson: Smaaestykker, en glad Gut.)

Baard hed Skolemesteren og havde en Broder, som hed Anders. De holdt meget af hverandre, lod sig begge hverve, levede i Byen sammen, var med i Krigen, hvor de begge blev Korporaler og stod ved samme Kompagni. Da de efter Krigen kom hjem igjen, syntes alle, det var to staute Karle. Saa dør deres Far; han havde meget løst Gods, der var vanskeligt at bytte, og derfor sagde de til hverandre, at de heller ikke denne Gang skulde blive uforligte, men sætte Godset til Auktion, at hver kunde købe det, han vilde, og dele Udbyttet. Som sagt, saa gjort. Men Faderen havde eiet et stort Gulduhr, som var vidt spurgt; thi det var det eneste Guldnuhr, Folk paa den Kant havde set, og da dette Gulduhr blev optraadt, vilde mange rige Mænd have det, indtil ogsaa begge Brødrene begyndte at byde; da gav de andre sig. Nu ventede Baard af Anders, at han skulde lade ham faa Uhret, og Anders ventede det samme af Baard; de bød hver sin Gang for at prøve hverandre og saa over til hverandre, mens de bød. Da Uhret var kommet op i 20 Daler, syntes Baard, det ikke var vakkert gjort af Broderen, og bød paa, til det blev henimod 30; da Anders endnu ikke gav sig, syntes Baard, at Anders ikke huskede, hvor god han ofte havde været med ham, endvidere, at han var den ældste, og Uhret kom over 30 Daler. Anders fulgte endnu med. Da satte Baard Uhret op i 40 Daler med een Gang, og saa ikke længer paa Broderen; der var meget stilt i Auktionsværelset, kun Lensmanden nævnte rolig Prisen. Anders tænkte, der han stod, at havde Baard Raad til at give 40 Daler, havde ogsaa han, og undte ikke

Baard ham Uhret, fik han vel tage det; han bød over. Dette syntes Baard, var den største Skam, som nogensinde var hændt ham; han bød 50 Daler og ganske sagte. Meget Folk stod omkring, og Anders tænkte, at saaledes kunde ikke Broderen haane ham i alles Paahør; han bød over. Da lo Baard; »100 Daler og mit Brorskab paa Købet«, sagde han, vendte sig og gik ud af Stuen. En Stund efter kom En ud til ham, mens han holdt paa at sadle den Hest, han nys for havde købt. »Uhret er dit,« sagde Manden; »Anders gav sig.« I samme Stund, Baard fik høre dette, for der som en Anger igjennem ham, han tænkte paa Broderen og ikke paa Uhret. Sadlen var lagt paa, men han stanste med Haanden paa Hesteryggen, uvis, om han skulde ride. Da kom meget Folk ud, Anders imellem dem, og saasnart han fik se Broderen staa borte ved den sadlede Hest, vidste han ikke, hvad Baard netop nu stod og tænkte paa, men skreg over til ham: »Tak for Uhret, Baard! Du skal ikke se det gaa den Dag, at Bror din skal træde dig i Hælene!« — »Heller ikke den Dag, jeg rider til Gaards igjen«, svarte Baard bleg i Ansigtet og svaug sig til Hest. Det Hus, hvori de havde boet sammen med Faderen, betraadte ingen af dem mere.

Kort Tid efter giftede Anders sig ind paa en Husmandsplads, men bød ikke Baard til Bryllups; Baard var heller ikke i Kirken. Første Aar, Anders var gift, blev den eneste Ko, han ejede, funden død bortom den nordre Stuevæg, hvor den gik i Tjør, og Ingen skjonte, hvad den var død af. Flere Uheld lagde sig til, og det gik tilgæters for ham; men værst blev det, da hans Laave midt paa Vinteren brændte og Alt, som i den var; Ingen vidste, hvorledes ilden var opkommen. »Dette har En gjort, som vil mig ondt«, sagde Anders, og han græd den Natten. Han blev en fattig Mand, og han mistede Hugen til Arbejde.

Da stod Baard næste Kveld i hans Stue. Anders laa paa Sengen, da han traadte ind, men sprang op. »Hvad vil du her?« spurgte han, men tang og blev staaende, ufravendt seende paa Broderen. Baard ventede lidt, før han

svarte. »Jeg vil byde dig Hjælp, Anders; du har det ikke godt.« — »Jeg har det, som du har undt mig det, Baard! Gaa, eller jeg ved ikke, om jeg kan styre mig.« — »Du tager fejl, Anders; jeg angter ...« — »Gaa, Baard, eller Gud naade baade dig og mig!« Baard gik ogsaa nogle Skridt tilbage; med dirrende Stemme spurgte han: »Vil du have Uhret, skal du faa det.« — »Gaa, Baard!« skreg den anden, og Baard vilde ikke vente, men gik.

Men med Baard var det gaaet saadan til. Saasnart han hørte, at Broderen led ondt, tæde Hjertet op, men Stoltheden holdt igjen. Han fik Trang til at søge Kirken, og der tog han gode Forsætter, men han orkede dem ikke frem. Ofte kom han saa langt, at han kunde se Huset, men snart kom En ud af Døren, snart var der en Fremmed, snart stod Anders ude og huggede Ved, saa der var altid noget i Vejen. Men en Søndag ud paa Vinteren var han atter i Kirke, og da var Anders der ogsaa. Baard saa ham; han var blevet bleg og mager, de samme Klæder bar han som før, da de var saumen, men nu var de gamle og lappede. Under Prækenen saa han op paa Præsten, og Baard syntes, han var god og blid, huskede deres Barneaar, og hvilken god Gut han var. Baard selv gik til Alters den Dagen, og han gjorde sin Gud det højtidelige Lofte, at han skulde forlige sig med sin Bror, der maatte komme, hvad der vilde. Dette Forsæt gik gjennem hans Sjæl, i det samme han drak Vinen, og da han rejste sig, vilde han gaa lige bort til ham og sætte sig hos ham; men der sad nogen i Vejen, og Broderen saa ikke op. Efter Prækenen var der ogsaa noget i Vejen, der var for mange Folk, Konen gik ved Siden af ham, og hende kjendte han ikke; han tænkte, det var bedst at gaa hjem til ham selv og tale alvorlig med ham. Da Kvelden kom, gjorde han det. Han gik lige hen til Stuedøren og lyttede, men da hørte han sit Navn nævne; det var af Konen. »Han gik til Alters idag,« sagde hun, »han tænkte vist paa dig.« — »Nej, han tænkte ikke paa mig,« sagde Anders, »jeg kjender ham; han tænker kun paa sig selv.«

Der blev længe ikke sagt noget, Baard svedede, der han stod, skjønt det var en kold Kveld. Konen derinde arbejdede med en Gryde, det knitrede og bragede paa Gruen, et lidet Spædbarn græd engang imellem, og Anders vuggede. Da sagde hun disse Par Ord: »Jeg tror, I begge tænker paa hverandre uden at ville være ved det.« — »Lad os tale om noget Andet«, svarte Anders. En Stund efter rejste han sig, han vilde gaa mod Døren. Baard maatte gjemme sig i Vedskjule; netop did kom ogsaa Anders for at tage et Fang Ved. Baard stod i Krogen og saa ham tydelig; han havde lagt sine daarlige Kirkeklæder og gik i den Uniform, han havde ført hjem med fra Krigen, Magen til Baards, og som han havde lovet Baard aldrig at røre, men lade gaa i Arv, ligesom denne igjen havde lovet ham det Samme. Anders's var nu lappet og udslidt, hans stærke, velvoxne Krop laa som i et Bundt af Filler, og paa samme Tid hørte han Gulduret pikke i sin egen Lomme. Anders gik didhen, hvor Risveden laa; istedenfor strax at bøje sig ned og læsse paa sig stansede han, hældede sig bagover mod en Vedstabel og saa ud mod Himlen, der var tindrende klar med Stjerner. Da drog han et dybt Suk og sagde: »Ja—ja—ja; — Herregud, Herregud!»

Saalænge Baard levede, hørte han siden dette. Han vilde træde frem imod ham, men i det samme kræmte Broderen, og det faldt saa haardt; mere skulde der ikke til for at stanse ham. Anders tog sig et Fang Ved, strøg saa tæt forbi Baard med det, at Kvisterne slog hans Ansigt, saa det sved.

Endnu vel i ti Minutter stod han stille paa den samme Plet, og uvist var det, naar han var gaaet, dersom han ikke ovenpaa den stærke Rørelse var tagen af en saadan Frygning, at han skalv al igjennem. Da gik han ud; han erkjendte naabent for sig selv, at han var for feig til at gaa ind, derfor havde han nu lagt en anden Plan. Af en Askekop, som stod i den Krog, han netop forlod, tog han nogle Kulstykker til sig, fandt sig en Tyrispik, gik op paa Laaven, lukkede efter sig og slog Ild. Da han havde faaet Spiken tændt, lyste han op efter den Nab, hvorpaa Anders

hængte sin Lygte, naar han om Morgenens tidlig kom for at tærse. Baard tog sit Gulduhr op og hængte det fra sig paa Nabben, slukkede saa sin Spik og gik, og da var han saa lettet, at han sprang henover Sneen som en ung Gut.

Dagen efter hørte han, at Laaven var nedbrændt samme Nat. Ventelig havde Gnister faldt ned af den Spik, som skulde lyse ham, medens han hængte fra sig Uhret.

Dette overvældede ham saaledes, at han den Dag blev siddende som en Syg, tog sin Salmebog frem og sang, saa Folk i Huset troede, her var noget galt paaferde. Men om Kvelden gik han ud; det var stærkt Maaneskin, han gik til Broderens Plads, gravede efter i Brandtomten — og fandt ganske rigtig en liden sammensmeltet Guldklump; det var Uhret.

Med den i Næven var det, han gik ind til Broderen hin Kveld, bad om Fred og vilde forklare sig. Men før er fortalt, hvordan det da gik.

En liden Jente havde set ham grave i Brandtomten, nogle Gutter, som gik til Dans, havde foregaaende Søndagskveld set ham gaa nedover mod Pladsen, Folkene i Huset forklarte om, hvor underlig han var Mandag, og da nu alle vidste, at han og Broderen var bittre Uvenner, blev det meldt, og Forhør optaget. Ingen kunde bevise ham noget, men Mistanken sad paa ham; han kunde nu mindre end nogensinde nærme sig Broderen.

Anders havde tænkt paa Baard, da Laaven brændte, men ingen sagt det. Da han Kvelden efter saa ham bleg og forunderlig træde ind i sin Stue, tænkte han strax, at nu har Angeren slaaet ham, men for saadan forfærdelig Gjerning mod sin Broder faar han ikke Tilgivelse. Siden hørte han om, at Folk havde set ham gaa ned til Husene samme Kveld, det brændte, og skjønt intet blev oplyst ved Forhøret, troede han urokkelig, at Baard var Gjerningsmanden. De mødte hinanden ved Forhøret, Baard i sine gode Klæder, Anders i sine lappede; Baard saa hen til ham, da han steg ind, og Øjnene bad, saa Anders kjendte det langt ind. Han vil ikke, jeg skal sige noget, tænkte

Anders, og da han blev spurgt, om han troede Broderen til hin Gjærning, sagde han højt og bestemt: »Nej».

Men Anders slog sig stærkt paa Drikken fra den Dag, og det gik meget snart daarlig med ham. Endnu daarligere var det dog med Baard, skjønt han ikke drak; han var ikke til at kjende igjen.

Saa kommer sent en Kveld en fattig Kone ind i det lille Kammer, Baard boede tilleje i, og bad ham følge med ud lidt. Han kjendte hende, det var Broderens Kone. Baard forstod strax, hvad Ærinde hun førte, blev ligbleg, klædte paa sig og fulgte uden at tale et Ord. Der lyste ud fra Anders's Vindøje med svagt Skin, det blinkede og lukkede sig, og de gik efter Lyset; thi der førte ingen Sti over Sneen. Da Baard atter stod i Svalen, slog der en underlig Lugt imod ham, hvoraf han fik ondt. De gik ind. Et lidet Barn sad borti Gruen og spiste Kul, var sort over alt Ansigt, men saa op og lo med hvide Tænder; det var Broderens Barn. Men borti Sengen med alle Slags Klæder over sig laa Anders, afmagret, med klar, høj Pande, og saa hult paa Broderen. Baard skalv i Knæene, han satte sig ned ved Sengfoden og brast i en ualmindelig stærk Graad. Den Syge saa paa ham uafvendt og tang. Endelig bad han Konen gaa ud, men Baard vinkede, hun skulde blive, — og nu begyndte disse to Brødre at tale sammen. De forklarede sig lige fra den Dag, de bød paa Uhret, og udgjennem til den, da de nu mødtes her. Baard sluttede med at tage Guldklumpen frem, som han altid bar hos sig, og aahenbart blev det nu mellem Brødrene, at de i alle disse Aar ikke een Dag havde følt sig lykkelige.

Anders sagde ikke stort, for han var ikke god til; men ved Sengen blev Baard siddende, saalænge Anders var syg. »Nu er jeg fuldkommen frisk,« sagde Anders en Morgen, han vaagvode; »nu, Bror min, skal vi leve længe sammen og aldrig gaa fra hverandre, ligesom i gamle Dage.« Men den Dagen døde han.

Konen og Barnet tog Baard til sig, og de havde det godt fra den Tid. Men hvad Brødrene havde samtalt om

ved Sengen, det sprenge ud igjennem Væggene og Natten, blev bekendt for alt Folk i Bygden, og Baard blev den mest agtede Mand imellem dem. Alle hilste paa ham som paa En, der har havt stor Sorg og atter fundet Glæde, eller som paa En, der meget længe har været borte. Baard blev stærk af Sind ved denne Venlighed omkring sig, han blev Gud hengiven, og vilde bestille noget, sagde han, og saa gav den gamle Korporal sig til at være Skolemester. Hvad han indpræntede Børnene baade først og sidst, var Kjerlighed, og selv øvede han den, saa de holdt af ham som af en Legekammerat og Far paa een Gang.

AFSKED OG VELKOMST HOS DEN NORSKE ALMUE.

(Eilert Sundt: Bygde-Skikke, i Folkevennen.)

I Soknedalen havde det fornoiet mig at høre en udmærket Bondemands Forklaring om de blandt Almuen brugelige Omgangs-Skikke, naar Folk af forskjellige Huse mødes, og derefter fortsattes Samtalen med en Række Spørgsmaal og Svar, som fæstede sig saaledes i min Hukommelse, at jeg mener, jeg skal kunne gjentage dem næsten Ord til andet.

»Sig mig — naar nu du selv engang imellem skal tage Afsked med din egen Kone, naar du nemlig skal gjøre en By-Reise eller saa, hvordan hilser du hende da?»

»Nei, jeg hilser ikke da.«

»Du faar da endelig tage Afsked med Konen, veed jeg?»

»Aa nei, det er ikke saa Brug hos Bonden.«

»Det var da underligt! Naar en Bygdemand har været i Besøg hos dig, saa falder der mange Ord ved Afskeden, saadan for Høfligheds og Venskabs Skyld, og naar Husbonden reiser hjemmefra, saa skulde det være saa stunt?» — »Jo, der kan da blive talt Mangt. Jeg maa jo forklare for Konen om Et og Andet, som jeg vil have udrettet, mens jeg er borte.« — »Ja men et Hilsnings-Ord til Afsked?» — »Aa nei, det er ikke videre med det.« — »Saa er det

jo, som om du vilde lure dig bort uden at melde det? —
 »Aa, Konen staar for det Meste og ser paa, saa det behøver da ikke at siges, at nu reiser jeg.»

»Altsaa: ved selve Afskeden stam som en Fisk!«

»Jeg kan sige som saa, i det samme jeg tager Tømmen: Ja, jeg faar have mig i Vei nu.« — »Og Konen da?« — »Lykke paa Reisen, kan hun sige; Tak, svarer jeg. Og dermed bærer det i Vei.«

»Saa fortæl mig, nøiagtigt og omstændeligt, hvorledes det kan falde sig ved Hjemkomsten. Du kan have for Øie, hvordan det var, da du selv kom hjem fra Byen sidst, og saa rette Fortællingen derefter.«

»Jeg faar prøve.« Her maatte Bonden le saa smaat; men saa tænkte han sig om og begyndte: »En kommer nu for det Meste hjem ud paa Kvelden. De høre det inde i Stuen, og Børnene komme ud; for de vente altid at faa Noget, naar Far kommer hjem fra Byen. Det Første, Bonden gjør, er at spænde Hestene fra og sætte dem paa Stalden og give dem. Ja, er Tjeneste-Gutten tilstede, saa kan nu han gjøre det. Men Bonden er ialfald selv med og løser Rebene paa Lasset saa vidt, at han faar fat i Niste-Skrinet. Det tager han med sig ind og sætter paa Bordet. Saa hænger han fra sig Votterne og Reise-Huen og tager Hverdags-Huen paa. Naar han saa gaar hen for at lukke op Skrinet, saa ere gjerne Børnene krøbne op paa Bænken og Bordet og vente paa, at han skal tage frem noget By-Godt til dem.«

»Nu, men hvorledes hilser du Konen?« spurgte jeg.

»Aa nei, jeg hilser ikke.«

»Siger du ikke saa meget som God Dag?« — »Nei, det er ikke Brug, det.« — »End Konen?« — »Hun, dersom hun ikke har noget Arbeide for sig, idet samme jeg kommer paa Gaarden, saa kan hun gaa ud paa Trappen og se.« — »Men dersom hun til Exempel sidder ved Rokken?« — »Ja, saa kan hun standse lidt paa Hjulet, idet jeg kommer ind; men saa giver hun sig til at spinde igjen.«

— »Og siger ikke et Ord?« — »Velkommen at, kan hun sige; men det er ikke altid det heller.«

»Hør: jeg vilde, at hun i det Mindste skulde reise sig fra Rokken og gaa hen imod dig og række dig Haanden til Velkomst.«

Her maatte Bonden le. »Dersom hun gjorde det, saa vilde nok Tjenestegjenten fiire ad hende.« — »Hun maatte da ialfald reise sig for at give dig noget at spise og drikke?« — »Aa nei, hun venter for det Meste, til jeg er færdig med mit Stell og siger til. Saa kan hun spørge, hvad jeg vil have i Kveld, eller ogsaa kan hun have gjort færdigt iforveien noget af det, som hun veed, jeg liker.«

»Svar mig nu oprigtigt paa det Spørgsmaal: Har du aldrig hørt nogen Bonde sige saa meget som God Dag til sin Kone, naar han kom hjem fra Reise?«

»Jo, for nogle Aar siden levede her en Mand i Bygden, som brugte det — det var endda Manden paa —« (her nævntes Gaarden).

»Fremdeles: Har du aldrig seet en Bonde-Kone gaa hen imod Manden og række ham Haanden til Hilsen ved hans Hjemkomst?« — »Nei, det har jeg ikke seet, og der er nok ikke nogen her i Bygden, som gjør det heller.«

»Jeg har ondt for at forstaa dette. For mig er da en Haandrækning et saa naturligt Tegn paa Velvillie og Hengivenhed.« — »Jeg kan da være glad, jeg ogsaa,« svarede Bonden, »naar jeg kommer hjem og ser, at Alt staar vel til. Og det kan jeg da se paa Konen, at hun ogsaa er glad, naar hun ser mig igjen.«

»Visselig vil jeg gjerne tro, at der mellem dig og mig ikke er saadan Forskjel i det indre Væsen som i den udvortes Skik. Men det er Skikken, vi tale om, og i den er der Forskjel, mærker jeg. Efter Skikken i dit Hus sees der ikke stort af Kjærtegn mellem Mand og Kone, ikke saa meget som et Haandslag. Ja, her falder mig en Ting ind: du har jo været gift i 15 Aar; mon jeg skulde tro, at du i disse Aar aldrig har rakt din Kone Haanden siden den

Dag, du og hun stode for Alteret sammen som Brud og Brudgom?»

Manden studsede ved Spørgsmaalet og tænkte sig om. «Jo, det gjør jeg hver Jul-Kveld.» — «Saa?» — «Jo, for det er Skik da at takke for Maden. Er der Gamle-Folk i Huset, saa takke først de hverandre; saa takke Husfaderen og Husmoderen først de Gamle og derpaa hverandre; dernæst komme Børnene frem og takke først de Gamle og saa Fader og Moder; og tilsidst gjøre Tjenerne det samme.»

Jeg kan sige, at denne Mands fortrolige Forklaringer baade overraskede og fornøiede mig. De vare mig nye og lærerige. Forhen havde det bestandig forekommet mig saa, at der var saa Lidet af Tegn paa Hengivenhed og Æmhed i vore Bønders Familieliv; nu kom jeg med en Gang til at opfatte Sagen saa, at der heller er slet Intet af det, vi kalde Kjærtegn. Og i dette Tilfælde er Forskjellen mellem Lidet og Intet særdeles vigtig. Thi hint Lidet kom jeg mangel Gang til at udlægge som Mærke paa Sløvhed og Ligegyldighed og ukjærligt Sind; men med dette Intet er det anderledes; i Virkeligheden kan der være god Forstaaelse og venlig Stemning, og dog maa Følelsen ikke røbe sig selv ved et Haandtryks lette Tegn: saa byder en gammel nedarvet Skik.

HAV-STRILERNE.

(Welhaven: Billeder fra Bergens-Kysten.)

Der er et Folkefærd, som heder Striler. De bebo et Stykke af Bergens Stift, der kaldes Strile-Landet. Denne Angivelse er næsten ligesaa usikker og løs som Bestemmelsen af de germaniske Stammer hos Tacitus; men det er vanskeligt at komme Tingen nærmere. Naar man vil inddele denne Stamme, da slipper man lettest ved at skjelne mellem Land-Striler og Hav-Striler. Den sidste Gruppe henhøre vi nærmest til de tætsluttede Ø-Rækker, der udgjøre Norges yderste Vestkyst og, efter deres Naturfysiognomi

som efter Indvaanernes Væsen og Leveskik, danne ligesom et Rige for sig selv.

Hav-Strilerne ere mærkværdige Folk, deres Dragt særegen. Deres egentlige Stads-Kostume er en brødskygget sort Uldhat, en blaa rundskaaren Kofte, hvorunder et ubestemmeligt Antal Veste, — et Par umaadelig vide, graalige Buxer, der slutte om Midjen og Knæet, — desuden Strømper og Sko. Kvinderne have ofte Hat og Kofte, næsten ganske som Mændene; Skjørtet er deres Pragtstykke, — det er sort, sidder smukt om Høften og er lagt i smale, sirlige Folder. Saaledes gaar dette Folk til Kirke og til Gilde. Men naar Hav-Strilen har sit rette Arbejde, da er han fra Top til Taa svebt i brunt Skiud. Han ser da ud som om han havde været paa Søbunden og hentet sig en Dragt af de mægtige Tangplanter. Disse Øboere ere almindeligt af en lav, firskaaren Bygning, og man har bemærket, at deres Overkrop er uforholdsmæssigt udviklet; men de hale ogsaa mest ud med Armene og Ryggen. Man maa se disse Karle ved Aaren, for at vide, hvad det er at ro. Bergenserne have Onsdag og Lørdag den prægtigste Regatta i deres Havn, naar den hele Flaade af Fiskere løber ind, i Kappelstrid om den første Plads ved Torvet. Lange Kister med levende Fisk slæbe efter de skarpe Baade, Kvinder og Mænd ro lige rappe, Søen bliver som en skummende Elv. Paa Skibene staa de dovne Matroser med Latter og Grimaser, men Fiskeren agter det ikke; nu vil han blot frem, der er Dampkraft i hans Muskler, han gjør elleve Mil i Vagten.

Naar Hav-Strilen kommer til Byen, er han med Et Billedet af urokkeligt Flegma. Medens man fra det mylrende, skraalende Torv købslaar med ham, farer der en Hagl af de groveste Eder og Forsmædelser om hans Øren. Men han vender Fiskens naturen ud og er meget rolig. Han rækker blot Øsekarrat frem, for at modtage Penge, hvergang en Handel er sluttet. Naar han siden gaar op i Staden, begynde der nye Prøvelser. Nu har han en Flok kviende Gadedrenge efter sig:

»Strilen med sit lange Skjæg,
Hvor han gaar, der verper han Æg.»

Det nytter ikke; han ser Intet og hører Intet. Er det Vinter, har han det endnu værre. Drengene tage Sigte af hans brede Ryg og gjøre ham til en vandrende Snemand. Alligevel bliver han roligt gaaende. Hav-Strilen i Land er et underligt Væsen. Han vegeterer blot; thi han kjender kun faa Opvækkelser paa det Tørre. Men man forsøge blot at haane ham, hvor han er ude paa Søen med sit Stel! Da er han en ganske Anden. Man turrer ham sædvaaligt ved at lade som om man hakkede Muslinger, — og dette forslidte Middel er næsten aldrig uden Virkning. Han kan slippe Aaren og Suoret af Arrighed, og da ser man ham optræde som Mimiker med de mest burleske Fremstillinger.

I en Storm er Hav-Strilen glimrende. Thi hans Baad er intet rigtigt Sø-Fartøj; den er tynd og rank, og fornemmelig bygget til Roning. Men nu skal den dog holde Stand i den høie Søgang. Manden er da ligesom groet sammen med sin Snekke. Han har et barket Sprydseil af den simpleste Indretning, — han holder Roret i den ene Haand og Skjødets i den anden. Saaledes jager han afsted med de rullende Vaudbjerge; han er inde i deres Leg og forudser deres Luner. Hans Baad ligner en stor, sortladet Fugl, der ustadigt henflager over Bølgen og dypper Vingespidsen deri. Under de haarde Vintermaaneder, naar Silden staar til Kysten, er Fiskeren ideligt ude i denne prægtige og farlige Dands. Da har han et Dagverk, mellem de barske Styrtninger, hvorom en Landboer blot kan gjøre sig et svagt Begreb. Ofte maa han seile paa Liv og Død, og dertil tænke paa Garnet og Noten, hvori hans vaklende Velfærd hænger. Overalt er han omgivet af det vildeste Liv. Delfiner og Størjer boltre sig og springe i hans Kjølvand, de fnysende Hvaler krydse hans Kurs, — under ham mylrer det af sammenstinede Fiske, og tæt over hans Hoved nedale hele Skyer af skrigende Søfugle. Naar Havets Velsignelse skal paa Land, udvikle Fiskerne for Alvor de mægtige Kræfter i deres Amfibienaturer. Langt ude i Stranden

staa de rækkevis, ofte til Beltet i Vand, og trække den bristefærdige Not, uden at blive trætte. Mangen Gang er Landet kun en gold Holme med en eneste skrøbelig Hytte; der drage de ind, naar Mørket falder paa. De holde sig sammen ligesaa tæt som de indestængte Sild udenfor. Det ene Legeme støtter sig til det andet, og saaledes sove de Natten over i deres dampende Sødragt.

Hav-Strilen er, som man kan tænke sig, kun en maa-delig Jordbruger. Den romerske og den engelske Plov ere for ham lige gode; thi han bruger ingen af dem. Hvis han har lidt Jord, stanger han af og til deri med en usel Spade. Han kaster alskens Fiskelevninger ud til Gjødse, og for Resten lader han Naturen hjælpe sig selv. Der er paa disse Øer nogle beboede Trakter, som man har vovet at kalde Bygder. De ere meget stakkede i alle Dimensioner. En Odelsmand fra Totn eller Smaalenene vilde le dem ud. Men den fattige Fisker, der bor ude ved Brændingen, har ogsaa paa sin Maade Ret, naar han anser dem som fagre og velsignede Egne.

I en saadan Bygd er der i det Hele en ganske egen Landhusholdning. Man ser snart, hvorledes Sølivets Elementer raade ogsaa her og trænge igjennem overalt. Selv de egentlige Land-Dyr finde sig deri, og forandre deres Leveskik. De ere alle formindskede Udgaver af deres Arter, og de leve her om hverandre i et meget tættere Samfund end ulykkeligt. Hesten er dog den snurrigste Figur af dem alle. Naar man ser den komme ud af sin Stald, der er noget større end et almindeligt Hundehus, ved man neppe, til hvad Slægt den skal henføres. Den er kortbenet og plump og har ofte et Ragg som en Bjørn. Den er nærvet at føre et Svin Levemaade, og synes derved at have antaget meget af dette Dyrs Former. Koen er her let at føde. Den spiser Sildehoveder som en Sælhund, og man kan byde den Tang som Græs. Det er troligt, at en Hvalros-Unge endog vilde finde dens Melk meget velsmagende. Hav-Strilens Yndlings-Dyr er Svin og Hens. Han har paa en Maade indlemmet dem i sin Familie; thi de tilbringe en stor Deel

af deres Liv i hans Stue. Svinet vises dog i Almindelighed ud, naar dets Natur rigtig har udfoldet sig. Men Hønsene have et stadigt Tilhold i Familiens Skjød, og føre saaledes et lunt Stueliv den hele Vinter. Bonden ved at drage Nytte af denue Ømhed, og ved Juletider gjør han gode Affærer med sine Æg. —

Hos dette Folkefærd finder man endnu friske Levninger af en forlængst henrunden Tids Sæder og Leveskik, og der er vistnok kun faa norske Almuer, som vise en saadant Fastholden ved det Gamle.

Man ved, at Bryllupsfærden, med Alt hvad dertil hører, danner et af de mærkeligste, mest brogede Oprin af de bergenske Bonde-Almuers Liv. En Bondepige der, som »staar Brud«, er i sin fulde Pragt et eventyrligt Væsen. Hun har en veltig, forgyldt, med Stene besat Sølvkrone paa Hovedet; hendes Haar er udkæmmet over Ryggen. Paa Brystet har hun en svær Besætning af Mynter og drevne Sirater. Fra hendes Belte, der hestaa af firkantede, tæt sammenføiede Smykker, nedhænge brede, vel-beslagne Læderremme, og al denne skinnende Pragt er, ligesom Kronen, af forgyldt Sølv. Man kan ikke tvivle om, at en saadan Skikkelse har sit Forbillede i en meget fjern Tid. Saaledes maa Margrete Fredkulle have seet ud, da Magnus Barfod fremstillede hende som sin Brud og Norges Dronning. Eller om man ikke vil gaa saa langt tilbage, ved man dog af Magister Absalons Kapitelsbog, at Jomfru Brynhilde Benkestok omtrent paa denne Maade viste sig brudeklædt Anno 1565 i Bergen. Thi det heder, at hendes Haar var udredet paa Spansk, og at hun var udstaffet med en Krone og med Guldkjæder, der hang ned mod Jorden. Ude paa Øerne vil dette forældede Kostume uden Tvivl holde sig længst, og allerede nu maa man være der, for at se disse Festligheder ret besynderlige og ublandede. En Fremmed, der træffer Brudebaaden paa dens heitidelige Fart, maa blive forvirret og er ved Alt, hvad han da faar se og høre. Man kunde tro, at dette var Krigsbud og Nød-Signaler, eller at de onde Landevetter nu skulde drives fra Kysten. I For-

stavnen er Trommeslageren høit opsat med sit Larm-Instrument, som han bearbejder med overnaturlig Udholdenhed. Midt i Baaden sidder den fabelagtige Brud, stiv og blank som et udmaiet Afgudsbillede. I hendes Nærhed hviner og skurrer Violinen under Trommehvirvlernes Pauser. Men den egentlige Knald-Effekt kommer fra Bagstavnen. En Vovehals af en Skytte har der sin Plads; han svinger en gammel Rytter-Pistol og fyrer med den langs kibe over Selskabets Hoveder. Brudehnses Larm og Stads passer godt til dette Optog. Her udslettes Hav-Strilens Apathi ved Strømme af Øl og Brændevin. Han kan dandse her, med sine tykke Sko, i det snevreste, kvalmeste Rum. Han begynder med matte Bevægelser, hængende Arme og underligt nedslagne Miner. Men efterhaanden bliver Dandsen levende. Til sidst dreier Parret sig om, tæt sammenslynget, i ensformige Hvirvler, men med sikkert Fodskifte, — og paa dette Punkt har Hav-Strilens Dands Tarantellens Heftighed og forcerede Takt.

I enkelte Sogne viser Ø-Folkets Kirkegang og Kirkeskik visse antike Former, der selv i tilgrændsende Egne ere aflagte. Fjelds Kirke, paa Øen Sartor, er et lidet hæsligt og skrøbeligt Guds-Hus. Alt dens Udstyr er plump og fattigt, og paa dens ujevne Vægge ere kolossale Billeder af hellige Mænd raat henmalede. Til dette Hus gaar Veien fra Stranden gjennem et trangt Dalføre. Og her ser man Folket henvandre, som paa en Pilgrimsgang, med særegne dertil dannede »Kirkestave«. Naar denne Menighed er indtraadt i Kirken, falder den ned med Brag paa Gulvet og ligger der nogle Øieblikke i en katolsk, mumlende Tilbedelse; derpaa gjør den Korsets Tegn, og reiser sig, for at istemme sine forældede Psalmer. Men inden Almuen gaar over den hellige Tærskel, drives Kirkestavene med de skarpe Jerupigger fast i Kirkens Bordklædning. Ved alle disse udstaaende Spær faar Huset et Udseende som et uhyre Pindsvin. Man optager uvilkaarligt dette Billede i den hele Betragtning af Hav-Bondens selsomme religiøse Liv. Indenfor det viiede Hegn ruger en dunkel, overskyet Andagt, og

Kirken selv staar som en mystisk Fetisch i den vilde, tungsindige Dal.

En Kirkefærd, hvorunder en rig Afdød føres til Graven, giver dog maaske det mærkeligste Træk af disse gamle Skikke. Thi her anvendes stundom Græde- og Hyle-Koner. De sidde, indtil otte i Tallet, omkring Kisten i en egen Baad. Deres Dragt er sort, med hvide, nonneagtige Hovedklæder. Man kan høre deres Jammer paa Afstand, medens Farten gaar sagte over Vandet. Naar de stige i Land, tiltage deres Klage-Hyl. De græde virkelige Taarer, — thi det er deres Fag, og denne embedsmæssige Sorg har gode Sportler. Disse gamle Kvinder have en egen Stil i Håndervridninger og Gebærder. Det er et kristeligt Eumenide-Chor, der giver Begravelses-Ceremonien en vild, dramatisk Virkning, bag hvilken Sørgehusets Ligegyldighed eller Kummer kan unddrage sig Mængdens Blik. Denne Pomp er dog en Sjældenhed, og man taler længe efter om den lykkelige Hensøvede, der havde Græde-Koner ved sin Grav.

Men den rige Hav-Stril søger i Livet, ligesaavel som i Døden, selsomme gammeldags Vidnesbyrd om og Afløb for sin Overflødighed. Naar han i lange Aar har været heldig paa Havet og tilkæmpet sig ret meget af dets Velsignelse, tænker han dog ingenlunde paa at udvide sit trange Hjem, eller udstyre det med Midler til et større Velvære. I hans Husvæsen mærker man kun lidet til hans gode Kaar. Thi han har intet Begreb om, hvorledes hans Levemaade skulde kunne mærkeligt forandres eller afvige fra den nedarvede Skik. Men han ved godt, hvad Besiddelse er, skjønt hans Forestillinger derom ere ligesaa naive, som om de tilhørte Saga-Oldet. Hans Higen gaar ud paa at samle Liggendefå, og han kjender Intet i Verden, der kan lignedes ved forarbejdet Sølv. I svære, broget malede Kister indpakker han stedse nye Erhvervelser af dette Gods. Her er Skeer med runde, skaalformige Blade og tynde, snoede Skafter, Kander og Støb af eiendommelige Former, tæt besatte med frit-hængende Sirater og alskens Ringelrangel, og endelig den høieste Gjenstand for hans Stræben, en Brudekrone

med Tilbehør, som han kan udleie og gjenkjende i Kirken. En saadan Rigmand i Hytten har paa denne Maade en af den Gjerriges Egenheder, uden at han derfor behøver at røbe noget Hang til egentlig Gjerrighed. Han kommer maaske aldrig til at bruge sit Sølv, og han finder sig i, at det bedækkes af Smuds og Spanskgrønt, uden at det derfor i hans Øine taber noget af sin Pragt eller Mærkværdighed. Men hans Lyst til disse Skatte ligner mere en Raritet-Samlers Glæde end en Gniers Tørst efter Eiendom.

Hav-Strilen er, med alle disse Træk, en underlig isoleret Skikkelse. Men snart vil han ophøre at være det. Thi vor Tid er godt skikket til at indføre sit almindelige Oplysningsvæsen i alle Bugter og Kroge. Og dette maa man glædes ved, om ogsaa alle maleriske Strøg og Halvskygger derved for det Første skulde gaa i Lobet. Øernes Beboer viser sig nu som en Efterfølger paa et Kultur-Stade, der i manges nærliggende Bygd forlængst er tilbagelagt. Naar han først er kommen rigtig ind i den almindelige Bevægelse, bliver han maaskee mindre interessant og mere bøielig. Men han vil alligevel have vundet ved Byttet.

EN NY VISE OM EN SØMAND OG EN LANDMAND.

(Steen Steensen Blicher: Digte, i Brage og Idun 1839)

Det blæste en Storm udi Kattegat,
De Bølger de ginge saa høje.
Saa manges stolt Sømand den samme Nat
For sidste Gang lukked sit Øje.

En liden Skude var og deriblandt,
Fra Hornbæk monne den komme;
Ret aldrig mere til Havnen den vandt,
Fordi at dens Tid var omme.

Den Skude blev fort af en Sømand god,
Af dem, der ej pleje at ryste —
Thi først sig beviser det danske Mod,
Naar Døden begynder at kryste.

Han kæmped, indtil han omsider drev,
 For Stormen et værgeløst Bytte.
 Mod Dagningen stodte han paa et Rev
 Med sin faldefærdige Hytte.

Han haver kun med sig en liden Dreng;
 I stærken Arm han ham griber:
 »Her bliver nok redt os saa kold en Seng;
 Det hjælper slet inte, du piber.»

De Bolger de bryde med stor Allarm,
 Og Skibet det krænger og knager;
 Dog holder han Drengen i venstre Arm;
 Med højre i Vantet han tager.

Han seer sig saa lægelig ind mod Land —
 Imellem var dyben Rende —
 »Vi kan ikke naae den velsignede Strand,
 Hvis Hjælp os ej Himlen vil sende.»

Da kom der en Bonde til samme Sted —
 Han hedde saamænd Søren Kanne*) —
 Han siger til Fa'eren, som og var med:
 »Det Skib er nok nær ved at strande.»

Saa springer han til sine Heste to —
 De stode just tøjred' paa Brinken —
 Han giver sig ikke ret længe Ro,
 Før han bliver færdig med Rinken.

Den gamle ham huer det ikke ret vel;
 Han hvøvter med Haanden: »Hej Søren!
 Du drukner jo Øgene og dig selv;
 Det Skib er desuden forloren.»

Men Søren sprang op paa den nærmere Hest,
 Og kaster et Øje til Fa'eren:
 »Ifald jeg derude skal faae min Rest,
 Lad see, at I sørger for Karen!»

Saa hug han sit Hors med sin Træskohæl,
 Og lod hende springe i Vandet;
 Den anden han dasked med Tøjrepæl:
 Saa maatte de begge fra Landet.

*) Søren Mikkelson Kanne, født i Hessel Strandhuse ved Grenaa 1801 († 1880); i en Storm d. 15. Febr. 1835 reddede han fra det strandede Skib „Beate Marie“ Skipperen Ole Jensen Jyde og hans Dreng, ganske som her beskrives.

Men da han sig havde i Dybet sænkt,
 Alt udi de frasede Strømme,
 Ej skulde da noget Menneske tænkt,
 Han kunde til Vraget svømme.

Jo, jo! — see, der sidder han nok saa rank,
 Han synes paa Bolgen at ride —
 Men der kommer Ører — og Hoved — og Mank —
 Og nu er han ved Sejlernes Side.

»Hej Landsmand! sid op nu, hvis du vil med,
 Og hold saa din Dreng ved hans Trøjel!»
 Han sidder der alt — og igjen nu afsted —
 Det var noget andet, end pløje.

De Bolger de brusede over dem brat;
 De Tvende holdt fast ved hinanden —
 Men see kun! nu har de jo Landet fat,
 Og frelste de springe paa Stranden.

Der kaste sig alle Treende paa Knæ,
 Og takke vor Herre for Livet.
 »Men kom!« siger Søren, »med mig nu i Lø —
 See hisset! nu splintres jo Skibet!»

Men Drengen han skjælv som i Blæsten et Siv,
 Og Skipperen slang sine Arme:
 »Hvad skal vi nu give dig for vort Liv?»
 — »Følge med mig og faae lidt Varme!»

Han plejed den Semand med samt hans Pog,
 Det baade af Potte og Pande;
 Og det var al den Betaling, han tog,
 Den fattige Mand Søren Kanne.

Saa skulde dog alle I danske Mænd
 Af Hjertet elske hinanden!
 I Faren og Døden sig give hen,
 Den Ene med Lyst for den Anden!

Saa skulde I fast staae hverandre bi —
 I pleje nu Jord eller Bolge —
 Men mindst dog paa Kampens den blodige Sti
 Skal Een bæg en Anden sig følge!

Og Fynbo og Jyde og Sjællandsfar —
 Til eet Hunk vi Alle jo høre.
 Gud Fader os Alle i Troskab bevar!
 Og Alle til Enighed føre!

VENDELBOEN.

(Steen Steensen Blicher: *Vestlig Profil af den Cimbriske Halvø*.)

Jeg saae engang i Aalborg en Bonde, hvis hele Ud-vortes var mig saa sælsomt, at jeg ikke kunde betvinge min Nysgjerrighed efter at kjende Noget til det, der boede indenfor dette Vrægebillede af et Ansigt. — For at undgaae den trættende Gjentakelse af: Jeg sagde — Han sagde — vil jeg hidsætte vor Samtale med kortere Belægning.

Jeg. Goddag!

Han. Tak!

J. Hvor er Du fra? min gode Ven!

H. Fra den anden Side Fjorden.

J. Det kan jeg nok høre paa dit Maal, Du er fra Vendsyssel; men hvor i Vendsyssel?

H. Langt nord fra.

J. Det er godt nok; men endnu er jeg lige klog. I hvad for et Herred boer Du?

H. Det veed jeg inte.

J. Det var artigt. Hvad hedder da din Herredsfoged?

H. Han hedder — ja hvad er det nu de kalde ham — jeg tykker, det er Krigsraad.

J. Hvad hedder da din Præst?

H. De kalde ham Hr. Provst.

J. Hæ! Har han ikke et Navn da?

H. Jou.

J. Men hvad for et Navn? der er saa mange Navne.

H. Jeg troer snart, at han skriver sig Lind.

J. Ah! saa er Du maaskee fra Dronninglund Sogn?

H. Det kunde nok være.

J. Men fra hvad for en Fjerding?

H. Fra een af de nordre Fjerdinger.

J. Ih-men hvad for een af dem?

H. Ja-h — naar jeg endelig skal sige det, saa troer jeg, de kalde den Dorfs Fjerding.

Ingen skal nu troe, at det var af Eenfoldighed, han trak saa vidt og bredt ud med det rette Svar, som han

kunde givet strax paa det første Spørgsmaal! — Det var Mistroiskhed — diplomatisk Forsigtighed; han kunde jo aldrig vide, i hvilken Hensigt en Mand i een af de andre Stænder — til hvem Bonden ikke nærer nogen nbetinget Fortrolighed — en Vildfremmed, med Briller paa Næsen, vilde udfritte ham om hans Bopæl.

«Hvorfra dog dette hæsleige Træk af Mistænkelighed i Bondenaturen?» — Fra Klostrene og fra Herregaardene — fra Skriverstuer og Studerekamre og Torve og Pakhuse; men ikke fra Taghytterne. — Endnu mindre skal Du troe, at min jyske Bonde — eller min Vendelbo, siden vi nu ere deroppe — er feig, fordi han saaledes vrider og snoer sig, inden han vil ud med Navnet paa hans Hjemstavn. Er han først kommen til det Punct, at Snildhed, List, Udflingter intet nytte, da bruger han — liig den omringede Bjørn — sine Kræfter til det yderste, »lige til den sidste Negl.«

«Naar det skal være, saa skal det være.» Det er Vendelboens Ultimatum. Og drives han dertil, saa kan du være vis paa, han vrøvler ikke længere, men holder i *ad ultimum*. Det var Vendelboer, eller Jyder med Vendelboer i Spidsen, der, fordrevne af Havet, uddroge at søge sig et andet Hjem, med Kaarden i Haanden gjennemvandrede mange Riger, indtil de omsider med Kaarden indtog, og med Kaarden i tvende Aarhundreder værgede Aages og Ebbes Rige paa hin Side Alperne. — Det var Vendelboer, der fulgte Præste-Knud fra Limfjorden og til Alteret i Albani Kirke. Det var »Goden Vendelboe«, som lod sig nedhugge hist oppe i Hannesland, »for han vilde ikke flye.« — Det var Vendelboer, med hvilke Skipper Clemens først slog de guldbesporede Herrer, og siden stormede Randers; hvor de vel bleve overvundne, men af »Buur-Øllet«.

Saadanne Karle kunne vel ogsaa bruges, naar det gjælder Danmarks Forsvar og Frelse.

EN STRANDING VED VESTERHAVET.

(Steen Steensen Blicher: Noveller, Marie.)

Hiin smalle Landstrimmel, som den danske Halvøe skyder frem i Nordsøen, er næsten heelt overskyldet med Flyvesand, opkastet af Vesterhavet, og videre henført af dets Bundsförvandede Stormen; ret som om hiint frygtelige Element med denne gølge Gave vilde spotte Jorden over Tabet, det tilføier den ved at undergrave dens Grundvold og røve dens frugtbare Dele. Men endnu har Fjenden ikke mægtet at fordrive Landtungen standhaftige Beboere. Fra den selv tage de Erstatning for det lidte Tab, og Sandets Magt bekæmpe de ved Hjælp af en Græsart, som aldrig lader sig qvæle, men stedse vil være øverst. Herved dannedes heelt hen mod Vestkysten Høje og Dale i afvekslende Mangfoldighed. Seete langt fra, naar Solen er bag dem, skuffe de Vandreren med falske Billeder af skovklædte Bakker. Men længere inde ere endnu nøgne vidtstrakte Sandbjerge, der i en Afstand ligne sneetakte Fjelde, og Aar for Aar bemægtige sig Strækninger af de dyrkelige Sletter, dem Flid og Møje aftvinger en sparsom Grøde. — Herfra og heelt ned ad Kysten bærer Landet det samme Præg.

I en af disse øde Egne besteg Fortælleren i sin Ungdom en med Klittag bevoxet Sandhøj, for første Gang at beskue det store Verdenshav. — Solen var i sin Nedgang. Havet var flydende Ild; Sandbjergene vare glødende Emmer. Vindene slumrede; kun Dønningens dæmpede Susen paa Strandbredden mindede om deres sidste Kamp med Bølgerne. Et sorgeligere Minde om Vælden af Stormens og Størhavets forenede Kræfter, et Vrag, stod paa den nærmeste Revle, og strakte de sorte Planker op gjennem Sandet. — Solen skulde have dalet over min stumme Henrykkelse, og først Mørket have vakt mig af mine uudsigelige Drømme, hvis ikke en Skare af Havgasser, bærende deres Aarer og Fiske-suerer, vare ankomne i Nærheden af det Sted, hvor jeg befandt mig. Endnu før jeg saa dem, hørte jeg deres Fodtrins Knirken i Sandet, idet de tause snoede sig ned gjen-

nem de snevre Dale. Da Redskaberne vare lagte i Baaden, som laae i en Aabning i Klinten, fordeelte de sig til begge Sider, satte Ryggene til, og skød den ned til Vandet efter Takten af en kæmpebygget Fiskers hule Opsang, hvis Omqvæd lød heelt lystigt: »Jeg hejser og Du haler« — »hurra hurra hurra!« faldt Choret ind — »Jeg drikker, Du betaler« — »hurra hurra hurra!« De muntre Ord stode i synderlig Modsætning til den dybe Tone og den mørke Alvorlighed, med hvilken de bleve udsungne — med hvilken de Alle paa eengang gjorde omkring, toge Hattene af, knælede, og satte Panderne mod Rælingen. Nogle Øieblikke dvælede de i denne Stilling; men ikke en Lyd hørtes fra deres Læber — i Stilhed bade de til Vindenes og Bølgenes Herre. I Stilhed rejste de sig, skød Baaden heelt ud i Vandet, sprang ind i den og grebe Aareroe. Under lige Drag gled det lille Fartøj hen ad Havfladen. Jeg fulgte det med Øjnene, til det forsvandt i det dunkle Fjerne.

Een Mand blev tilbage. Det var en Olding; men endnu havde Alderen ikke bleget de rødbrune Lokker, der beskyggede hans rynkede Ansigt, hvorvel den noget havde højet hans brede Ryg. Da han længe, ubevægelig, med Hænderne i Sidelommen, havde seet efter de Udsejlede, vendte han sig, gik langsomt hen imod mig, og bød mig et oprigtigt »Gudsaften!« — Jeg benyttede Lejligheden til at erholde nøjere Kundskab om disse Menneskers møjefulde Haandtering, saavel som om de paa denne farlige Kyst saa ofte indtræffende Strandinger. Dette gjorde han ret tilfredsstillende; især beskrev han mig det sidste Skibbrud — hvis Levninger stode der tæt ved os — saa klart og levende, at jeg i Ungdoms Letsind ønskede at vorde Vidne til et saa frygteligt Sorgespil.

Jeg fulgte ham til Hjemmet — et smukt og indvendigt tillige vel forsynet Huns lidt oppe i Landet, og ikke ret langt fra een af de største Sandmøller. Kort før vi naaede dette, standsede han, saa sig tilbage og rundt om paa Himmelen, og sagde, idet vi gik ned ad den sidste Bakke, med betænkelig Mine: »der er Lurk i Vejret.« — »Hvad

vil det sige?" spurgte jeg. »Ikke Andet,« lød Svaret, »end at vi snart faae Forandring.« Herpaa indbød han mig til Aftensmad og Natteherberge. Jeg tog imod det velmeente Tilbud og blev virkelig af ham og hans ligealdrende Hustru bevertet med en Gjæstfrihed, der ei findes hjerteligere under Beduinernes Telte. Under den søde Følelse af Ro og Tryghed i Modsætning til de bortsejlende Fiskeres møjsomme og farefulde Nattefærd paa det troløse Hav, indsov jeg paa Strandboerens bløde Bolster.

Endnu før Dag vaktes jeg af en blandet Støj i Dagligstuen ved Siden af mit Soveværelse: Snakken af grove og fine Stemmer, Klampren af Træsko, Klirren og Knirken af op- og igaaende Døre. Jeg satte mig overende og lyttede. I stillere Mellemrum forekom det mig, at der udenfor lød som en hui Susen, eller et dybt og eensformigt Drøn. Jeg sprang op, klædte mig hurtig paa, og gik derind. — Hele Familien var paa Benene og i travl Bevægelse: Manden i Huset sammenrunkede et Toug, Hnusmoderen syslede ved Arnen, ragede Ilden sammen, og satte Gryden til; to unge Qvinder — den ene Datteren, den anden Sønnekonen — vare fuldpaaklædte ifærd med at binde store Tørklæder om Hovedet, som om det gjaldt en længere Reise. Min Morgenhilsen blev kortelig gjengjældt; og paa mit Spørgsmaal: hvad det var for en Dundren, jeg havde hørt? svarte den Gamle ligesaa kort og hurtigt: »Havet.« — »Hvor vil I hen, min kjære Mand?« spurgte jeg videre. »Ud at see efter vore Folk,« svarte han, »vi faae strengt Vejr.« — Disse Ord virkede elektrisk paa mig, og jeg besluttede i samme Øjeblik at følge dem hen til den frygtelige Nabo. Inden faa Minutter vare vi rejsefærdige og forlode Huset.

Solen var i sin Opgang. Dens mørkerøde Skive brændte dnnkelt bag strimede Skyer. Ingeu Vind var at mærke; men højere lød Havets uafsladelige Dundren. Tause gik vi det imøde; jeg i urolig og spændt Forveetning.

Jeg besteg den yderste Klint. Til min store Forandring viste Havet sig ikke i mærkelig Bevægelse; kun tæt ved Bredden gik en dybere Underso, den brød sig mod

Havstokken, og rullede dumrende langs hen med denne. Endnu var Luften i Rolighed, men min gamle Vejrspaaemand forsikkrede, at det ikke vilde vare længe, inden jeg skulde fornemme Vestvinden. — Han havde Ret. Denne Nordsoens grumme Behersker kom snart anstigende, indsvøbt i skumle Taager. Nu begyndte Havet langt ude at røre sig; det fremviste allerede smaa hvide Prikker, der stedse bleve flere og flere, og større og større, og nærmede sig, som det syntes, med Vindens Hastighed. Men Vinden løb dem forbi. Paa eengang kom den med uheldvarslende Sukke og hiin skarpe Hvinen i Marhalmens stride Totter. Ingen Baad var endnu tilsyne. Men heelt hen paa Klitbakkerne viste sig een af Strandboerne efter den anden, meest Qvinder og halvvoxne Dreunge. De kom, ligesom vi, til Udkik efter de tøvende Fiskere, forsvandt, stak atter frem; eller og det var Andre, der traadte i deres Sted.

Vindens Heftighed tiltog; Bølgenes Tumlen ligesaa; Strandbredden stod i Skum. Jeg skjælv for de arme Stakler derude, og opgav dem allerede i mine egne sørgelige Tanker. — Da raabte Oldingen med Haanden over Øjnene: »Der har vi dem!« og samme Raab gjentoges langs hen med Kysten. Men jeg saae endnu Intet, og min Frygt voxede. Omsider henlede de Andres Fingerpeg mine Øjne til et mørkere Punkt i det Fjerne, som ofte forsvandt, men stedse kom igjen, og stedse større og uærmere. — Stærkere op-rørtes Havet. De hvide Pletter bleve flere og bredere. De trende Sandrevler, der med korte Mellemrum strække sig jevn-sides Landet, betegnede alt ved ligesaamange sammen-hængende Skumstriber, der baade til Syd og Nord rakte sig saa langt som Øjet naaede — disse Rif, der ere de Sø-farendes Fordærvelse, men et tredobbelt Værn for Kysten, da de bryde de uhyre Vover, der, ofte højere end selve Klinten, uden saadan Modstand snart skulde nedrive de svage Volde og oversvømme det lavere Vestland.

Baaden skyndte sig. Alt saaes Folkenes Hoveder, naar den reed paa Bølgenes Rygge. Men naar den da løb ned som ad en Bakke, og derpaa blev borte i Bølgedalen, da

tænkte jeg med Bævelse: mon de komme op igjen? Et Angstraab undslap mig; men den gamle Mand, som stod hos med sammenslyngede Arme, sagde but: »hvad er der? de har ingen Nød endnu.«

De havde naaet den yderste Revle. Her standsede de; ja roede endog af alle Kræfter baglænds ud ad, og kløvede lykkeligt flere vældige Vover. Da disse vare knuste i Brændingen, og der blev en Strækning smult Vand, benyttede de dette Mellemrum og skrede med Fuglens Hurtighed ind efter. Paa samme Maade overvandt de den mellemste Revle. — Men nu var den egentlige Livsfare forhaanden. — Alle Tilskuerne sprang ned paa Havstokken, og som paa et Befalingsord faldt Alle paa Knæ, og strakte de sammenknugede Hænder mod Himlen. Derpaa sprang de ligesaa hurtigt op, og grebe hverandre i Hænderne. Jeg indsaar ikke strax, hvad denne Kjæde havde at betyde; snart skulde jeg erfare det.

Baaden var ved den inderste Revle, ikke et Steenkast fra Land. Den foer ind i Brændingen, forfulgt af en Styrtesø, der krummede sin hvide Kam højt over den — den indhentes — drejede Siden til — overvældedes — kantede. Et Skrig, hvinende, hjerteskjærende, udstødtes af Qvinder og Børn. Det gjaldt Liv eller Død. — Med Bølgen skylledes de Skibbrudne til Land; Nogle kom heelt op, og fik strax Fodfæste; men Andre kom ikke saa højt — da brødes Kjæden paa flere Steder — den Nærmeste greb med den ene Haand fast paa den mod Brændingen Kæmpende — Resten af Kjæden drog af al Magt for at frarive Havet sit Bytte; thi samme Bølge, som slyngede dem op, vilde i sit Tilbageløb have trukket dem ud igjen; og da var ingen Redning mere. — Rædselfulde Øjeblikke! men de fore saa hastigt forbi, at jeg næsten ikke saae, hvorledes det gik til, før Alle vare frelste. — Ligesaa hurtigt bjergedes Baaden — den stærke Bærer over Afgrunden, den trofaste Frelser i saa mangen en Nød. Først da den, med hele sin rige Nattefangst, var halet op paa Landet i fuld Sikkerhed, — først da hilstes og gjenhilstes med djerpe Haandslag; og een og anden af de vanddrivende Søgutter omslyngedes af kjærlige

Arme. Og nu kom de hidtil hjemmenværende Mødre, Hustruer og Døttre hidilende med Kruse fulde af varmende Drikke. Hver af de Hjemkomne greb sit med begge Hænder og slap det ikke, før Bunden vendte mod Himmelen. Derefter deeltes Udbyttet. Hver drog til Sit; jeg med min Vert og hans Familie.

Et velsmagende Maaltid af Havets Gaver blev hastigt beredt; men endnu før det var tilende, stak en Mand Hovedet ind ad den halvaabnede Dør, og raabte: »En Stranding!« Alle sprang op og spurgte paa eengang: »Hvor?« — »Her«, svarte Manden hurtigt, og trak Hovedet til sig, for at bringe dette vigtige Budskab videre omkring. — Min Vert, hans Søn, og to andre unge Karle, som ogsaa havde været med paa den natlige Fiskefangst, foer ud — jeg bagefter.

Blæsten var stegen til Storm. Havet brølte i sin grumme Vrede. Sandet fra Klitbjergene pidskede os i Ansigtet, og Skum fløj som Sneflager hen over vore Hoveder. Med vidtopspilede Øjne foer jeg ud paa Havklisten, der syntes at ryste under mine Fødder. De mørke Vande vare forvandlede til Fraade; en Støvregn af Skum fordunklede Udsigten; og Bølgenes Torden dovede mine Ører. »Hvor?« raabte jeg til min Sidemand. Han udstrakte Armen; nu saae jeg det ulykkelige Skib, neppe et Kugleskud borte. »Kan han ikke endnu bjerpe sig?« spurgte jeg. »Ikke om han saa var den eneste Sejler paa Havet,« lød Svaret, »han kan ikke længer klare sig af Landet — han skal strande.«

Ravende, tumlende kom Skibet nærmere. — »Nu!« skreeg Alle paa eengang, »nu er han ved den første Revle.« — »Han støder!« raabte Een. »Nej!« raabte en Anden; »der kommer en Sø, den skal hjælpe ham.« — Den kom — Skibet hævdes af den vældige Bølge — dalede — »han er ovre!« lød det: der faldt en Steen fra mit Hjerte; men jeg kjendte ikke den jyske Kyst. Faa Sekunder efter hed det: »Der staar han!« Det var paa den mellemste Revle. Mig forekom det, som om han endnu sejlede; men det var kun Skibets Slingring og Huggen paa Grunden.

Blot et Bøsseskud fra Land standsede det; jeg haabede derfor, at Folkene skulde bjerges. De firede ogsaa en Baad

ned; to Mand sprang efter: da kom en Styrtesø, og rev den med sig. I Stumper og Stykker kastedes den ind til Bredden; men Folkene kom aldrig tilsyne. Besætningens Skrig, da den forsvandt, trængte gennem Stormens Hvinen og Brændingens Torden.

Nu kom derudefra indvæltede en Række af Bølger, højere, sværere end nogen tilforn — ni, sige Kystboerne, følge efter hverandre, den sidste den største af dem alle. Da den første ramte Skibet, gav dette et Ryk til Siden — et Skrig, stærkere, vildere end det første, led fra det ængstede Mandskab. Den næste Bølge drejede Skibet endnu mere og overskyllede det forreste halve Dæk. Matroserne klattrede op i Vanterne og surrede sig fast. — Ved enhver nu paafølgende Søstyrtning svajede Skibet mere og mere, indtil det omsider vendte hele Siden mod Landet. Tougværket løsrevs og slyngedes hid og did; Masterne dinglede. — Efter dette heftige Pust blev et Ophold, i hvilket Havet syntes at ville samle Kræfter til et nyt og voldsommere Anfald. De ængstede Sømænd udstrakte deres Hænder, snart mod den mørke Himmel, snart mod Landet — det Land, der var dem saa nær, og som de dog aldrig levende skulde maae. Deres Skrig vare som Knivstik i mit unge Bryst. Men der var ingen Mulighed i at komme dem tilhjælp; og forgjæves raabte Havboerne: at de skulde fæste Toug om Fade eller Tønder og kaste dem over Bord. De hørte det ikke, eller de forstode det ikke. — Da viste sig et nyt og rørende Syn. En Mand sprang ud af Ruffet, en Kvinde efter ham. Han kastede sine Øjne til Havet, til Landet, og derpaa omfavnede de hverandre. Det maa sikkert have været Kaptainen og hans Kone. Pludselig rev de sig løs, foer ind i Ruffet, og kom strax tilbage med en stor Pakke imellem sig; ved et Toug firede de den ned i Vandet. Derpaa knælede begge, og udstrakte deres Arme bedende imod os. — Pakken holdt sig godt ovenpaa, skjøndt tumlet af Brændingen op og ned. Snart kastedes den heelt paa Land; en Mand greb den, bar den højere op, og løste Touget. Nu først sprang hine To op, og udstødte et Skrig, der klang som

Glæde. Hurtig bandt han hende med sin Ende af Touget fast til et Bræt — for silde! En ny Bølgegang naaede Vraget. Den første væltede sig brølende og fraadende heelt hen over det. Den ene Mast gik overbord med alle dem, der hang i dens Tougværk; Kaptainen og hans Kone vare forsvundne. Paa Landet haledes af alle Kræfter i Touget — hun blev draget op, men med knuset Hoved. — De følgende Bølger omstyrtede ogsaa den anden Mast; Skroget krængede sig om paa Siden. Den sidste Bølge steg som et Fjeld op af Afgrunden. Den Gamle, som stod hos mig, raabte: »Taaler han den, taaler han mere.« Neppe vare disse Ord udtalte, før Bølgen skød sin brede Ryg end højere op, knæmmede den, og styrtede som en Lavine ned paa Vraget, og med en Bragen, som overdøvede Storm og Brænding — det var knuset! dets søndersplittede Stumper dansede og drejede sig i det kogende Skum.

Kaptainens Liig fandtes aldrig. Ligesaalidet stod det siden til at udfinde enten hans eller Skibets Navn og Hjemstavn.

Medens Alle vare ifærd med at bjerge det Inddrivende, gik jeg hen for at bese den først ilandhalede Pakke. Den bestod af tæt sammensnørede Kojeklæder og var fastgjort paa en Kabysdør. Jeg bøjede mig ned for at løse den, anende, jeg veed ikke selv hvad. Da hørte jeg med glad Forbauselse en spæd Klynken — jeg sønderskar Strikkerne — rev Puderne tilside — et levende Barn laae for mine Øjne. Hastig svøbte jeg det igjen sammen, og ilede saa fort, jeg formaaede, til mit Herberge med dette kostbare Strandingsgods.

Der var Ingen hjemme undtagen den gamle Housmoder og hendes Sønnesøn, en treaars Dreng. — Jeg lagde mit Bytte paa Bordet. Barnet — en Pige, neppe halv Aar gammel — var vel befugt af Søvandet, men gav ikke mindste Tegn til at have sunket noget af denne Dødens bedske Drik. Det begyndte atter at klynke, vistnok af Trang til Næring. Da Konen hørte dette, forlod hun sin Kaffekjedel paa Arnestedet, og da hun blev Glutten vaer,

slog hun de flade Hænder mod Laarene og raabte: »Herre Jesuslille! hvor har han faaet det?» — »Fra vor Herre,« svarte jeg, og bad om tørre Klæder og noget af den varme Melk, som stod paa Ilden. Dette drak den Lille med stor Begjærlighed, og lod sig derpaa stiltiende føre af det vaade Svøb i tort Linned. — Jeg tog det paa mine Arme, medens en Vugge blev redt. Snart sank dets Hoved til min Skulder; og det sov allerede trykkeligt, forinden det var kommen tilleje. — Rørt betragtede jeg det sødt slumrende Væsen, for en stakket Stund siden hos Fader og Moder, og nu i vildfremmed Land, bortrevet fra dem, som gave det Livet. — Naar Du nu igjen opslaaer dine uskyldige Øjne, ville de lede, men ikke finde dem. Aldrig skal Du ndtale disse Navne — de første, vi lære og de dyrebareste — stakkels spæde Blomst! fra et langt bortliggende Land, fra det milde Syden maaskee; og nu her henkastet, for at omplantes i det kolde Nordens øde Sand! Men tidligt maaskee skal Du henvisne; og Ingen skal savne Dig; ingen Afskedstaare væde din bleguende Kind. Du skal være som en Fremmed og en Landflygtig, uelsket i Livet, forglemt i Døden. — »Hvad græder han for?» sagde Konen; »er det for dem, som Havet har taget? Er' vi ikke Alle vor Herre en Død skyldige? Min første Mand blev paa Havet, og min Fader blev paa Havet, og min Broder blev paa Havet, Alle paa eengang: dengang græd jeg; men —« — »Jeg sørger ikke over Døde«, afbrød jeg, »men for den Levende; tykkes hun ikke, den der er at ynkes over?« — »Ja—ja!« svarede hun og blev ved at sysle med sin Bestilling: »Vor Herre lever endnu.« — Der laa Noget i disse Ord, som gjorde, at mine Øjne tørredes og mit Bryst udvidedes. — Jeg forlod Huset, for at see til ved Strandingen.

Halvvejs mødte jeg nogle af Bjergerne, belæssede med Bytte. Da de fortalte mig, at der ved Havet Intet videre var at bestille, gik jeg tilbage med Husets Beboere. Disse, som ikke vidste Noget om mit Bjergegods, gjorde store Øjne ved at finde Barnet i Vuggen. Min Verts Sønneson — en treaars Purk — stod ved Siden, og keeg derind med glad

Nysgjerrighed. — Jeg forklarede Sammenhængen. — »Det er Altsammen godt nok«, sagde Housherren; »men hvor skal vi hen med den?« — Den kan jo komme paa Sagnet«, sagde Sønnen. »Det er bedst, vi strax bringe den til Præsten«, sagde Svigersønnen; »saa kan han gjøre ved den, hvad han selv vil.« — Medens de saaledes endvidere raadsloge om den Forældreløses Skjæbne, havde den unge Kone stillet sig ved Fødderne af Vuggen, og betragtede den sovende Glut med stive Blik og begge Hænder paa Hofterne. — »Moer!« sagde den lille Dreng, »er det min Søster?« I det Samme slog Barnet Øjnene op, lod dem løbe omkring paa de Omstaaende, og tilsidst hvile paa Drengen. Han rakte hende Haanden — hun greb den — han skreeg af Glæde. — »Herre Gud!« udbød den unge Kone, og Taarer tindrede i hendes Øjne, — »ligner den ikke vor lille Marie?« — »Hvor?« spurgte jeg, og saa mig omkring, »hvor er hun?« — »I Guds Rige«, svarede hun sukkende; »det er nu et Fjerdingsaar siden hun døde.« Derpaa skottede hun til sin Mand, og sagde: »Skal vi ikke beholde denne her istedenfor?« — »Hm!« svarte han langtrukket; »det raader vi ikke for.« Nu saa hun bønligt til Svigerforældrene, og sagde: »Hvad siger vor Fær og vor Moer?« — den seer saa venlig til os, det lille Lam!« — »Hm!« svarte Oldingen: »hvor Ti æde, kan den Ellefte æde med — tag den saa!« Glutten smilte, som om den forstod det, og rækkede de smaa Hænder op mod sin nye Moder. Denne slog hurtig Dynen tilside, tog Barnet paa sine Arme og kyssede det med moderlig Omhed. Den lille Knøs hoppede omkring, klappede i Hænderne og raabte: »Gud ha' Lov, for vi har faaet Marie igjen!« — »Ja hvad hedder den? hvad skal vi kalde den?« sagde den gamle Mand. »Marie, Marie!« jubledes den unge Kone; »det siger jo bitte Jørgen.« Alle bifaldt dette. Men Husets Moder foldede Hænderne i Skjødets, og sagde med en Følelse, som jeg ikke havde tiltroet hende: »I Jesu Navn! det er et Guds Laan fra Havet.«

ERIK OG ELLEN.

(Christian Winther: Træsnit.)

Jeg havde fast besluttet det, men vidste ei, hvordan
Jeg rigtig skulde gribe den Lilles Hjerter an;
I otte Dage stræbte jeg at naa mit søde Maal,
Men Leiligheden smuttede mig af Haanden som en Aal.

Hun skyede mig bestandigt! Forleden bar vi Vand,
Jeg tænkte: Erik Hansen! ou tee dig som en Mand,
Sæt dig nu ret i Skik, og vær kuns ikke seen —
Da hældte hun mig Spanden over begge mine Been.

Hun bad vel om Forladelse, men satte sig og loe,
Imens jeg taalig tørred i Græsset mine Skoe;
Hun loe, saa Taaren rendte ad hendes Kinder ned,
Men da jeg vilde tale, spraog hun op og løb afsted.

Stod hun i Melkestuen, og jeg sneeg mig derind,
Saa foer hun ud i Kjøkkenet saa let som en Vind;
Og sprang jeg bagefter, saa var hun ikke der,
Og alleregne var hun — kuns ikke mig nær.

Saa hændtes det forleden en Eftermiddag,
Paa Høstænget laae jeg i bedste Ro og Mag;
I Tærskeloen nede tæt ved den aabne Dør
Jeg saae den gamle Trine, hun sad og begled Hør.

Da gik min lille Ellen over Gaarden saa flink,
Med Roser paa sin Kind og i Øiet skjelmiske Blink;
Hun kom i Loen ind til den gamle døde Moer,
Og rakte hende Kaffe med venlige Ord.

Hun feied sig en Plads paa Logulvet reen,
Og svøbte sine Skjorter om de pene smaa Been.
Saa sad hun ned og lagde sin Haand paa Konens Knæer:
»Hør, spaa mig nu, Katrine! mens vi er ene her!»

Men jeg laae paa Stænget som en Skytte bag sit Garn,
Og hørte, hvad hun sagde, det lystige Barn;
Den Gamle tørte Brillerne, og satte dem paa,
Og tog hendes Haand, og gav sig til at spaae.

»Her seer jeg strax i Haanden en deilig Bondegaard,
Ved Siden bredt og langt et Rígdombord der staaer,« —
Med nysgjerrigt Blik hun selv i Haanden seer:
»Men siig mig nu, Katrine! staaer der saa ikke meer?»

»Jo vist, mit hjerte Barn! den Streg, som her moo gaee,
Den siger mig, at Alderdom gjør hendes Lokker graae!«
Med halv undseeligt Blik hun paa den Gamle seer:
»Men siig mig dog, Kathrine! staaer der slet ikke meer?»

»Ti hun kun stille, Barn! det Bedste kommer her,
En vakker Ungersvend, han er dig ganske nær!
Men han maa komme først: — mærk vel, mit unge Blod!
Man ei bør ryste Træet, før Frugten den er moed!«

Da reiste sig den Lille, og bort fra Stolen gik,
Og sagde, næsten stødt, med alvorlige Blik:
»Det er vel Erik Hansen? hm! hvad skal jeg saa med ham?»
»Til Kjærest og til Huusbond, forstaaer hun vel, mit Lam!«

»Her staaer, han kommer snart, naa! pas hun kun paa,
Hvad Skjebnen eensgang vil, det kan man ei undgaae!«
Men jeg laae saa glad som en Skytte bag sit Garn,
Og hørte, hvad hun sagde, det lystige Barn.

Med Eet hun kom tilbage, saa underligt, saa roldt,
Hun satte tæt sin Mund til den Gamles Øre snildt,
Med begge sine Hænder hun dulgte hvert et Ord,
Hun hviskede saa sagte, og saa tilbage foer.

Ei! hvor den Gamle smidsked, og jeg lytted til:
Hvad kan det dog vel være, hvad Ellen vide vil?
Men Lykken var mig blid; hun er døv, den gamle Hex,
Hun raabte: »Trende Piger og Drengbørn sex.«

Høit blussed Ellens Kinder, hun løfted Haanden op,
Og truede den Gamle, og løb med lette Hop;
Men jeg lod mig glide fra Høstænget ned,
Og halv var jeg glad, og halv var jeg vred. —

Langt inde i vor Skov en Bæk sig skynder frem,
Og strømmer ned i Søen til sit rolige Hjem;
Der stod jeg hen mod Aften, og tømred paa en Bro,
Snart sukkede mit Hjerter, og snart var det fro.

Det var saa luunt i Dalen, det lakked alt ad Qvel,
Og Fuglene sang Solen et sødeligt Farvel;
Om Stenen risled Bækken, og Skoven var saa smuk,
Hoit Echo talte efter ethvert mit Øxehug.

Der krummer sig en Gangsti ned over Bankens Barn
Igennem Busk og Krat. Med Kurven paa sin Arm
Kom der vor liden Ellen, og bragte mig mit Brød.
Ned gik hun over Banken i Dalens lune Skjød.

Hun vifted sig med Haanden, thi Kinden var saa heed,
Og paa en styrtet Bøg hun træt sig satte ned:
»Her bringer jeg dig, Erik! din Midtæftensmad,
Kom, sæt dig her paa Bullen, og spis og vær glad!»

Jeg sad ved hendes Side, — hun anbed Kurvens Laag,
Eia! hvor slog mit Hjerter, og Blodet kom i Kog!
Jeg vilde til at tale, men Halsen var saa trang,
Hun smiilte: »Er du tørstig? saa drik dog en Gang!»

Da stammede jeg sagte: »Den ligeste Drik
Ei qvæge kan mit Hjerter som dit venlige Blik.
Hvad bjælper mig vel Brødet og den lækreste Brad,
Naar uden dig, min Ellen! jeg aldrig bliver glad?»

Men alt som jeg talte, saa blev jeg mere kry,
Jeg holdt hendes Haand, at hun ikke skulde flye;
Hun lod mig holde Haanden saa løst og saa lindt,
Den anden lod hun lege med Stammens Bark og Splint.

»Jeg tjener vel din Fader, — men eier selv en Gaard,
O! bliv min Hustru kjære, vær nu dog ikke haard!
Mit Stuebord staaer tømret, og det er iungt og bredt,« —
Da mærked hun sit Øie, det blev en Smule vredt.

»Hvad Skjehnen engang vil, det kan man ei modstaae!
Da løfted hun sit Hoved, og forundret paa mig saae.
»Jeg trofast vil dig elske, til Lokken bliver graa!
Da drog hun bort sin Haand, og vilde til at gaae.

Men jeg blev mere dristig, jo længer hun taug,
Jeg raabte, mens jeg hentede min Øxe og min Saug:
»Det lykkeligste Ægtepar, det bliver dog nok vi,
Troer jeg saa vist og fast, som tre til sex er ni!»

Højt blussed Ellens Ansigt, som Aftensolens Skin,
Hun skyndte sig, og pakkede sin Madkurv ind;
Dog medens Haanden syslede med Iver og med Lil,
Der spilled omkring Munden et fiint lille Smil.

Men dette Smil, det blev mig en Morgenrøde klar,
Mig hendes Taushed sødere end tusind Taler var;
Mit Sind var vel bevæget, men saa frydefuldt derved,
Og derfor gik jeg trøstigt og fulgte hendes Fjed.

Ja, ved den høie Stente, som skiller Mark fra Skov,
Der bar jeg hende over, og spurgte ei Forlov;
Tidt syntes mig, hun sukked, og ved hvert et Suk der kom,
Jeg ventede med Længsel, jeg skulde faae min Dom.

Men da vi stod ved Porten, og vilde just gaae ind,
Hun kom til mig og lagde sin Kind til min Kind,
Og kyssed mig og sagde saa venlig disse Ord:
»Saa taler du i Morgen med Fader og med Moer?»

DEN KRØLLEDE FRITS.

(Poul Møller: En Students Eventyr.)

Ingen af Eder kjender den krøllede Frits saa godt, som jeg. Vi have fulgt med hinanden som Brødre lige fra vor første Barndom til vore Universitetsaar. Derfor kunde jeg fortælle tusinde snurrige Scener, vi som Drengene have oplevet sammen; men jeg anfører blot et Par Træk fra hans Drengesaar, som ville give dem, der Intet kjende til ham, et Slags Begreb om hans Charakter. Han er opdraget hos en Onkel i Jylland paa et gammelt Herresæde ved Liimfjorden. Da Onkelen selv ikke havde Børn, besluttede han at anvende al Tid og Flid paa at skaffe Brodersønnen den meest fuldendte Dannelses. Til den Ende forskrev han med store Omkostninger de dueligste Lærere i alle Videnskaber og Kunster. Men ved hans Opdragelsesplan var det en stor Feil, at den opvakte Dreng fra Morgen til Aften saaledes var plaget med Sproglærere, Tegnemester, Fægtemester o. s. v., at han havde Dagens Timer besatte fra Morgen til Aften. Denne Tvang kunde Frits ikke taale. Han sagde derfor til den gamle Herremand, Aftenen efter en saadan meismos Dag:

»Onkel! Jeg kan ikke læse saameget om Dagen.»

»Snak, Dreng,« sagde Onkelen; »man kan Alt, hvad man vil.« — »Ja, saa vil jeg ikke«, svarede Frits. — »Ih,« blev Onkelen ved, naar der ikke er Andet i Veien, skal vi nok komme din Villie til Hjælp.« — »Hvorledes vil du gjøre det?« spurgte Frits. — »Det finder jeg vel sagtens paa«, sagde Herremanden. »Jeg kunde jo f. Ex. lade dig sulte, til du lærte dine Lexer.« — »Dermed skal du ikke kunne tvinge mig; thi jeg veed meget godt, at du ikke tør lade mig sulte ihjel; du vilde da selv blive dræbt af Bød-

delen.« — »Jeg har flere Midler endnu«, blev den Gamle ved. »Jeg kan jo indspærre dig i et eenligt Kammer, til du giver Kjøb.« — »Det har du ikke Lov til; man kan indspærre Folk for Tyveri; men Ingen har Ret til at berøve mig min Frihed, fordi jeg ikke vil lære Latin, Fransk og andre unyttige Ting.« — Herremanden svarede: »Du er kun tretten Aar og forstaaer Dig kun lidt paa, hvad Lærdom er nyttig til. For det første maa du i den Henseende blindt rette Dig efter min Villie.«

»Vil du da ikke fritage mig for nogle af de mange Læretimer?« spurgte Drengen. — »Nei«, svarede Onkelen bestemt, »ikke for en eneste.«

Efter en Pause begyndte Frits igjen: »Onkel, det gjør mig ondt, at jeg maa hedøve dig. Jeg har altid holdt meget af dig, og veed, at du holder meget af mig. Men i den senere Tid er du bleven saa urimelig, at jeg ikke længer vil blive hos dig.«

»Naar agter du da at tiltræde din Reise?« spurgte Onkelen.

»Strax!« var Svaret.

Herremanden ringede, og raabte til den indtrædende Tjener: »Luk Porten vel i Laas og sæt den store Jernstang for!« Derpaa vendte han sig atter til Drengen med de Ord: »Da jeg nu er sikker for, at din Udenlandsreise just ikke skeer saa strax, som du mener, vil jeg sige dig god Nat. Imorgen tales vi nærmere ved om den Sag.«

Da Herregaardens Klokke slog tolv, sprang Frits op af sine Matratser. Hans Tante havde ved Fødselsdage og andre Familiefester skjenket ham nogle Kroner, Ducater og andre Myntsorter af den Slags, som gamle Koner kalde hele Penge. Disse stak han i Lommen og tog i Haanden en liden Jagtflint. Derpaa listede han sig ganske sagte ind i Tantens Soveværelse, drog Omhænget tilside og hvidskede:

»Tante! Tante!«

»Ja«, svarede hun, halv i Søvn.

»Farvel, gode Taute!« sagde han og kyssede rørt hen-

des Haand. »Farvel og tusind Tak for al den Kjærlighed, du har viist imod mig.«

Konen, som imidlertid var vaagnet rigtig op, spurgte gandske forundret: »Hvad skal dette betyde, Frits, hvor agter du dig hen i Bælmerke midt om Natten?«

»Jeg har ikke Stunder til at fortælle dig det nu,« svarede Frits: »jeg er nødsaget til at reise bort over Hals og Hoved. Hils Onkel imorgen fra mig, og tak ham for alt det Gode, jeg har nydt i hans Huus. Han vil ogsaa kunne fortælle dig Anledningen til min Reise. Jeg har alt iaftes sagt ham Besked derom.«

Den gamle Frue greb ivrig til Klokken. Da Frits blev det vaer, sagde han til hende: »Bliv ikke vred, gode Tante! jeg har for en Sikkerheds Skyld seet mig nødsaget til at overskjære din Klokkestrang.«

Da han havde sagt dette, gik han ud af Døren. Hans Tante sprang ud af sin Seng og tog fat i Dørens Haandgreb for at skynde sig efter ham.

»Jeg har skudt Slaaen for«, sagde Frits paa den anden Side. »Læg dig endelig ufortøvet til Sengs igjen, ellers veed du selv, du bliver forkjølet og faaer din slemme Tandpine paany. Det er dig en reen Umulighed at komme fra dit Kammer førend imorgen tidlig, naar Stine bringer din Kaffe.«

Gaarden var omringet af en høj Teglsteens-Muur, der var besat med spidse Jernpigge. Derfor havde Frits medtaget en Reebstige, ved Hjulpen af hvilken han steg over Muren, skjøndt ei uden stor Fare for at blive spiddet eller brække sin Hals. Den næste Dags Middag ankom han gandske mødig og forpustet til en Landsbykro, der laa flere Mil fra hans Onkels Gods. Han kastede nogle nyskudte Krager og Spurve paa Bordet og bad Krokonen deraf at tilberede ham et Maaltid. Imidlertid havde den gamle Herremand bragt sin Gaards hele Besætning tilhest, for at efterrette sin bortreiste Brodersøn. Uheldigvis kom han just i egen Person til den samme Kro, hvor Frits sad ved Bordet og snakkede med de drukne Bønder, mens man i Kjøkkenet

plukkede hans Fuglevildt. Saasnart han saa sin Onkel træde ind i Skjenkestuen, sprang han igjennem et aabent Vindue ud paa Marken. Inden Onkelen var kommet paa sin Hest igjen, havde Frits allerede faaet et saa betydeligt Forspring, at han ikke meer stod til at indhente. Han fortsatte sin Flugt tværs over Grøfter og Gjærder, indtil han kom til en stor Bøgeskov, hvor han let kunde forstikke sig. Herremanden havde fra sin høie Hest holdt Øie med Flygtningen og gik nu paa Raad med Bønderne, hvorledes man bedst skulde fange Drengen, som ufeilbarlig for det første vilde søge sig et Skjulested i Skoven. Man fandt det raadeligst, at samle Byens Bønder, omringe Skoven paa alle Kanter, og anstille en formelig Klapjagt efter ham.

Da nu den store Kreds af Klappere ret forsigtig var draget omkring Skoven, saaledes at intet Levende syntes at kunne slippe bort imellem dem, befalede Herremanden dem at rykke langsomt frem og vel at randsage hver Busk, som de mødte paa deres Vej. Selv red han tværs igjennem Skoven, ledsaget af sin Gaardsdreng Jochum, der bar en Favn Reeh, hvormed den opbragte Herremand vilde binde sin forlorne Fostersøn, naar han atter fik ham i sin Vold. Omtrent midt i Skoven standsede han sin Hest, og saa med Tilfredshed de beflippede Harer og Hjorte springe for sig; thi disse Dyrs Trængsel var ham et Pant paa, hvor nøiagtig Kredsen var sluttet.

»Hold nu dit Reeh i Beredskab, Jochum,« sagde han, »om en halv Times Tid har vi sikkert Fingre paa den balstyrige Krabat.«

Da hørte han en Røst fra Luften, som raakte: »God Dag, Onkel!«

Han saa sig i Veiret, og opdagede sin Brodersøn i den øverste Top af et anseeligt Bøgetræ.

Frits vedblev: »Du seer, det havde været mig en let Sag, her imellem de tætte Løv at undgaae din Eftersøgning; men jeg vilde nødig, du skulde blive til Nar for en fremmed By, naar du, i Stedet for din Brodersøn, kun fik et Dusin Grævlinger og Ræve. Derfor vil jeg strax komme ned og

give mig i dine Hænder, hvis du lover mig, i Fremtiden at holde mig under mindre Tvang end hidtil er skeet.«

»Nei, Brorlil,« sagde Herremanden, »du skal smukt overgive dig paa Naade og Unaade. Siden jeg nu eengang har dig saa vel fat, maa du slet ikke vente, jeg lader mig foreskrive Vilkaar af dig.«

»O,« svarede Frits, »du skal just ikke rose dig af, at du har mig fat endnn. Hvorledes vil du faae mig ned af dette Træ? Der gives ikke paa denne Qvadratmil nogen levende Sjæl, der tør driste sig herop paa disse tynde Grene.«

»Fald blot ikke ned og bræk din Hals, Knegt,« sagde Onkelen, »saa skal Resten nok give sig. Jeg savner ikke Midler til at bringe dig ned paa Jorden. Jeg vil ei engang gribe til det simple Huusraad, at lade Træet fælde; men jeg stiller blot en Vagt ved det, som i al Mag kan modtage dig, naar Lysten til en Bid Brød tager Overhaand hos dig. En dygtig Brandstige kan vel ogsaa række derop til dit Fristed. Nu gaaer jeg bort et Øieblik for at træffe de nødvendige Foranstaltninger. Du skal snart see mig her igjen. — Hold du imidlertid min Hest, Jochum, og pas vel paa Knekten i Træet. Kan du bringe mig ham bundet, naar jeg kommer igjen, da giver jeg dig en af mine gamle Kroner.«

Da den Gamle var vel borte, steg Frits i en Hast ned af Træet og tiltalte Gaardsdrengen paa følgende Maade: »Siig mig, Jochum, hvem af os to du vel anseer for den stærkeste?«

»Det maa vel jeg være,« svarede Drengen, »da jeg er en god Deel ældre; men jeg vil for den Sags Skyld gjerne lade det komme an paa en Prøve.« — Med disse Ord gik han, i Fortrøstning til sin Kraft, ind paa Livet af Frits, og var i sit Hjerte forvisset om, at han let skulde fortjene den belovede Krone.

Frits veeg et Par Skridt tilbage, mens han vedblev:

»Tag dig i Agt, Jochum. Du er kanskee mig overlegen i Styrke; men du forstaaer neppe saa godt som jeg at bruge dine Kræfter.« — I det han gjorde denne Bemærkning,

kastede han Jochum ved en uventet Vending baglænds omkuld i Græsset. Medens denne meget overrasket atter reiste sig langsomt i Veiret, begyndte Frits anden Gang paa den afbrudte Fredsunderhandling.

»Seer du nu,« sagde han, »at det er saare tvivlsomt, hvo af os to der gaaer af med Seiren? Dersom du vedbliver dit Forsæt, at bruge Magt imod mig, er du jo fuldkommen vis paa Næsestyvere, Ribbeensstød og andre ubehagelige Følger af Slagsmaal; derimod er det høist rimeligt, at du endda nødes til at lade mig gaae. Hvis du derimod finder dig i Billighed, giver jeg dig en Ducat.«

Synet af Ducaten var særdeles fristende for Jochums ringe Grad af Dyd, og han stod et Øieblik gandske raadvild. Da tog Frits en Lomme puffert frem og sagde: »Hvis du nu ikke strax gjør, som jeg befaler, skyder jeg dig paa Stedet ihjel.«

»Lad mig da see om han har Ducaten«, sagde Jochum, som just ikke frygtede meget for Iværksættelsen af denne Trudsel, men som dog heri fandt en antagelig Undskyldning at forsvare sig med for sin Husbond. Frits bad ham nu i største Skynding vexle Klæder med sig, bandt Drengens Hænder paa Ryggen og forbød ham under Dødsstraf at oplade sin Muud. Selv besteg han Hesten og førte sin Fange med Rebet igjeenem Skoven. Da de nærmede sig til Klappernes Linie, raabte Frits: »Hurra, her har vi Skjelmen, nu gjøres der iugen videre Jagt behov; min Husbond giver Jer Lov til at gaae hen i Kroen og drikke Jer en dygtig Ruus paa hans Regning.«

Klapperne gjorde strax Plads for Rytteren, og denne saae sig snart i Sikkerhed paa den aabne Landevei. Her saae han sin Onkel komme imod sig med to Mand, der bar en Brandstige. Saasnart Herremanden saae Toget, tvivlede han slet ikke paa, det var hans Gaardsdreng, der i Vadmelsjakken og med den bredskyggede Hat sad som Seierherre paa den blissede Hingst.

»Bravo, Jochum!« raabte han derfor, »det var meer end jeg havde troet om dig. Du har som en ærlig Karl

fortjent din Krone. Træk nu Synderen hen i Kroen og gjem ham under Laas og Lukke, til jeg har afgjort min Regning med Byfolkene.«

Strax efter dette Tilraab slap Frits Rebet og red i Galop forbi sin forbausede Farbroder. I det de krydsede hinanden paa Veien, sagde Frits: »Jeg rider blot nogle faa Miil med din Hest. Imorgen skal den i forsvarlig Stand blive bragt til denne Kro.« —

(Efterat Frits havde stroift en fjorten Dages Tid omkring i Jylland og brugt sine Penge op, maatte han søge sit Underhold ved at spille for godt Folks Døre. I en af-sides Gaard traf han en fattig Bondekone, i hvem han gjenkjendte sin fordums Amme. Efterat det var kommet til en Forklaring imellem dem, tog hun næste Dag med den krøllede Frits tilbage til hans Farbroder. Konen fik en Foræring, og Frits blev, til Belønning for sin bodfærdige Gjenkomst, fritaget for en Deel af sine Arbeidstimer.)

FODREJSEN.

(Hostrup: Eventyr paa Fodrejsen.)

Man maa rejse tilfods for at sprænge med Hast
Alle Lænker, der binde til Hjemmet os fast;
Man som Fuglen i Luften maa tumle sig fri,
For at glemme det daglige Livs Vrovlteri.
For at blive Kulturen og Moderne kvit,
Og de huslige Glæder og Venners Visit,

For at lese sin Aand

Fra de strammende Bænd

Ta'er man Randslen paa Nakken og Staven i Haand.

Man maa rejse tilfods for at døje lidt Ondt,
For at leve et Liv i det korte Sekundt,
For fra Morgen til Aften at træve sig træt,
For at tørste, for at sulte og spise sig mæt,
For at sige det Skjønne Goddag og Farvel,
Og bestandig med Haabet slaae Mindet ihjel,

For at røre sin Aand

Uden hæmmende Bænd

Ta'er man Randslen paa Nakken og Staven i Haand.

Thi den evige Higen, som aldrig faaer Fred,
 Det er Fodrejsens dybeste Hemmelighed:
 Ikkun fremad og fremad og aldrig forknytt!
 Har til Maalet man naaet, sætter strax man et nyt.
 Om da ogsaa man fængles et enkelt Minut,
 Om man bli'er undervejs i en Dejlighed skndt,
 Man maa rive sin Aand
 Fra de standsende Baand
 Og ta'e Randslen paa Nakken og Staven i Haand.

ADAM HOMOS BRYLLUP MED BARONESSE MILLE.
 (Fr. Paludan-Müller: Adam Homo.)

Den store Morgen stod betids han op,
 Hofjunker-Uniformen at probere,
 Der syet i Kjøbenhavn af Skræder Popp,
 Og nys tilbage skikket, for lidt mere
 At lade sig i Bryst og Liv vattere,
 Iaftes sildig ankom i Galop.
 Han trak i Buxerne, de blaae, de mørke,
 Der viste Benets Skjønhed og dets Styrke.

Han saae mod Støvlen ned, og med en vis
 Fornoielse betragtede han sin Spore;
 Han sig iførte Kjolen, med hvis Snore
 Og Broderi han hellig var tilfreds;
 Han Hattens Trekant syntes ret at more,
 Han dreiede frem paaskraa dens ene Spids;
 Han om det smekke Liv sig spændte Kaarden,
 Greb begge Handsker — og var beelt i Orden.

Præcise Klokken Tolv steg med sin Fader
 Han op i Vognen og til Gaarden tog,
 Hvor Tjenerne paa Trappen stod i Rader,
 Mens gjennem alle Døre Gjæster drog.
 Hr. Præsten*) til Baronen man indlader;
 Men Adam, som lidt Støv af Hatten slog,
 Og ønskede sine Hænder at faae tvættet,
 Man fører ovenpaa til Toiletet.

Han vasker sig, og venter nu paa Bud,
 For sig til Huuspellet ned at skynde;
 Han spiller sig op sukker: Herregud,
 Vil ei de gode Folk engang begynde!

*) Hr. Præsten, Pastor Homo, Adams Fader

Han neppe sat staaer op fra Stolens Hynde;
 Han gaaer omkring og seer af Vindret ud;
 Han trækker Portefeuillen op af Lommen,
 Hvori ved Kjørslen den paatværs var kommen.

Idet han aabned den, faldt af dens Gjemme
 En lille Seddel ud, som knap han saae,
 Før Mindet hilset ham med Almas Stemme.
 Den nu saa gamle Skrift var Svaret paa
 Et af hans fordums Breve, som iglemme
 Ham selv for længe siden monne gaae.
 Ved Sedlens første Blad omkring at baje,
 Faldt strax paa disse Linier hans Øie:

»Dit Sendagsbrev just nu jeg lukked til.
 »Midt i dets Ord, min Adam, var jeg inde.
 »Da randt dets gamle Datum mig i Minde,
 »Og hvad jeg tænkte, jeg dig sige vil.
 »Man jo fortæller, at en Straale mild
 »Kaa ned til os fra slukte Stjerner skinne:
 »Vi Lyset faae, skjøndt over Nattens Tinde
 »Forlængst er død og udbændt Stjernens Ild.

»O, vredes ei! men da jeg læste Brevet,
 »Den Tanke dæmped pludselig min Lyst:
 »Mon end han føler, hvad der her staaer skrevet?

»Er skrevne Ord ei Lyset fra hiin Stjerne?
 »Den Stemning, som har født dem i vort Bryst,
 »Er endt, naar selv de læses i det Fjerne.« —

Lyslevende for ham stod Almas Billed.
 Med Haarets Guld omsnoet af Myrtens Baand,
 I sneehvid Brændedragt hun sig fremstilled,
 Og rakte hen mod ham sin lille Haand.
 Ned ad hans Kind en bitter Taare trilled,
 Og angerfuld han sukked i sin Aand:
 Hvor gaaer det til, at jeg først nu dig mindes?
 Det er jo dig, med hvem jeg skal forbindes.

Som naar en Dæmning, trængt af Holgeslaget,
 Og i sin Grundvold undergraved fast,
 Paa eengang voldsomt sprænges, og ved Braget
 De løste Bølger bruse frem i Hast:
 Saa i hans Hjerte, smertelig betaget,
 Hvert konstigt Baand om Mindets Fængsel brast;
 De bundne Minder styrted frem som Fanger,
 Og Frihed, Lys og Liv ethvert forlanger.

En voldsom Kamp der udbrod i hans Iodre.
 Fra alle Kanter det som Stemmer lod:
 Kast Lænken af, som vil din Frihed hindre!
 Husk paa det dyre Løfte, som du brød!
 Spring ud af Vindvet! Hurtig! Latet mindre
 End Flugt dig redde kan i denne Nød.
 Flyv hjem! Tag Extrapost! Tænk paa den Smerte,
 Som Du forvoldt har et saa kjærligt Hjerte!

Vor Helt forvirred stod — hans Pande brændte,
 Hans Øie, stirrende, blev dobbelt stort.
 Paa eengang rask til Vindvet hen han rendte,
 Og aaben saae han Havens fjerne Port,
 Hen imod den et Længselsblik kan sendte —
 Ikkun et dristigt Spring, saa var det gjort!
 Men først han Alt dog overveie maatte...
 Da — ind i fuld Ornat hans Fader traadte.

Kom, smilte Denne: kom, din Dom er fældet
 I Lænker skal du smedes med din Brud;
 Thi nedenfor man samles i Capellet.
 Men hvor du staaer! Hvor du fortabt seer ud!
 Hvad er der arriveert, min Søn? Fortæl'et! —
 O, gav med Suk vor Helt til Svar: o Gud!
 Men ei det nytter længer det at negte:
 Jeg kan, jeg tør ei Baronessen ægte?

Hvordan? udbrod den Gamle heel forskrækket:
 Hvorfor? Hvad er der skeet? Fortæl, men snart!
 Og Adam, ved sin Faders Udraab egget,
 Sit brudte Løfte skrifted i en Fart,
 Og endte med, at Liliens Liv var knækket,
 Hvis ei for denne Smerte hun blev spar'et.
 Dog Præsten raabte: Pokker ta' den Lille!
 Her spørges ei om din og hendes Villie.

Men du — her blev hans vrede Stemme bister —
 Du høilig mig forbauser ved dit Ord!
 Du er dog virkelig en sand Philister,
 Hvis end paa Valg og Frihed her du troer.
 Mens du som Katten dig om Groden lister,
 Er den forsvunden til det sidste Spor.
 Bør derfor dog dig ad nu med Anstændighed,
 Og husk, din Tugtemester er Nødvendighed.

Nødvendighed! fortvivlet Adam sukked.
 Ja netop den, gjensvarede Præsten vred:

Netop Nødvendighed, som du bestred,
 Har begge Ender paa dig sammen bukket,
 Og derfor rask afsted, til Altret ned!
 Du gaaer ei? — Har dit Øre da du lukket
 For Spot og Haan, Foragt, Prostitution?
 For Navnet af en ærelos Person? —

Nødvendighed! lod atter Adams Klage,
 Og ud mod Havens aabne Port han saae,
 Idet han vendte sig, for nød at gaae.
 Stop! raabte Præsten, som var lidt tilbage,
 Du med paa Simbetouget mig maa tage,
 Mig, som i Talen vist vil gaae istaa.
 Den, som jeg skrev, var lutter Fyr og Flamme;
 Men Eos Begeistring du forstaaer at lamme.

Ind i Capellet, i hvis Stolestader
 Forventningsfulde Bryllupsgjester sad,
 Skred Adam nu, ved Siden af sin Fader,
 Med mørke Blik og bleg som Liliens Blad.
 En Mumlen paa hans Vei sig høre lader,
 En Hvissen fra den hele Dame-Rad:
 Nei, hvor den gamle Fa'er dog er pedantisk,
 Men Sønnen, o hvor sød og hvor romantisk!

Knap sad vor Brudgom paa sin Plads i Stolen,
 For hvert et Hoved dreied sig som før;
 Thi ved Baronens Arm, i Atlaskkjolen,
 Der rasled, mens det lange Brudeslor
 Fra Nækken flød og glimred blaakt i Solen,
 Indtraadte Bruden af Capellets Dør.
 Til alle Sider lod hun Blikket spille,
 Mens ned fra Org'let lod den første Trille.

Bag Bruden gik der tvende Brudepiger,
 I Silke klædt og med et Hjerte hver,
 Der fyldt af Længsel efter Bryllup higer,
 Hvortil kun fattes dem en Hjertenskjær,
 Med Øiet sænket, medens Barneen stiger,
 Paa Bryllupsgang de gjorde Prøve her,
 For naar det kom til Stykket ei at fælle;
 Det tvende unge Frøker var fra Veile.

En Psalme til Basuner nu blev sunget,
 Og saa for Altret traadte Parret frem,
 Hvor Homo stod og Tandens holdt for Tungen,
 Imens han faderlig saae ned paa dem.

Paa eengang slap han Talens Strøm i Lungen
Og raabte O! hvorpaa med Fynd og Klem
Han talte om det Baand — det Baand, der binder,
Der binder — der forbider Mænd og Qvinder.

Han talte om de Torne, om de Roser,
Om Glædens Tempel Inkket i og op,
Om Sorgens Suk i Livets dybe Moser,
Om Haabets Udsigt fra dets lyse Top;
Om fælles Trøst ved Skjæbnens bittere Skoser,
Om fælles Lyst, naar Kjærlighedens Knop
Udfolder duftende sin modne Rose —
Og her gled Talen ret som Fod i Hose.

Saalunde da vor Helt blev Ægtemage;
Han nød nu Lykken ikke blot af Navn,
Mens som en Drom de gyldne Hvedebrødsdage,
Ja hele Somren, svandt i Hjemmets Favn.
September kom, og bort fra Godset tage
De unge Ægtefolk til Kjøbenhavn.
I aaben Wienervogn med fire Fuxer;
Bagpaa sad Tjeneren i gule Buxer.

RECENSENTEN I DYREHAVEN.

(J. L. Heiberg: Recensenten og Dyret, Vaudeville.)

(Udenfor et Telt i Dyrehaven. Bogbinder PRYSSING gaar. TROP, Recensenten, alene.)

TROP. Hvor det morer mig at drille den Bogbinder! Saadan en Klisterbøtte bilder sig ind at være Criticus, Æstheticus, Litteratus; han vil ophjælpe Litteraturen, betale Honorar, forlægge Skrifter! O du Stakkel! Du kunde nok trænge til at Nogen ophjælp dig selv og dine Finanser. Ellers kommer du med samt din hele Litteratur under Fattigvæsenet. — Naa, jeg maa tænke paa mine Forretninger. (Sætter sig ved Bordet, blader i sine Papirer, dypper Pennen, læser o. s. v.) »Forsøg til en Kunsteritikk over Tromme-Majorens sceniske Fremstillinger: — Paa en Tid, da al Sands for høiere Kunstnydelse synes at være forsvunden, var det et dobbelt glædeligt Phænomen for Anmelderen, at høre denne brave Kunstner, hvis Forestillinger han imidlertid var forhindret fra at overvære, formedelst en Forkjælelse, der havde staaet sig paa Øret.« — Dersom jeg dog selv havde Evne til at begynde et Ugeblad! Hvor det smerter mig, at disse fortræffelige Artikler skal staa i Pryssings litterære Gabestok!

(TROP, LEDERMANN, Litteratus. KLATTERUP, Bogtrykker.)

KLATTERUP (raaber ind i Teltet). Vi sætte os herude. Bring os saa noget Skinke og Sennep.

LEDERMANN (siamside). Og en Fla—Fla—Flaske Viin.

KLATTERUP. Og to Glas.

TROP. Hvad mon det er for et Par Karle! De see ganske litterariske ud.

KLATTERUP. See, der sidder En, der seer nd til at være Skribent.

LEDERMANN. Mener De Ølta—tapper Bendt?

KLATTERUP (noget høiere). Jeg siger: en Skribent.

LEDERMANN. Ja saa!

KLATTERUP (afside). Dersom den Mand ikke var lidt lunghor og stummede, saa var han bestemt den behageligste Mand i Omgang, ligesom han allerede er en af Fædrelandets meest udmærkede Forfattere.

LEDERMANN. Ja han seer ud til at være En af mine Fo—Fo—Folk.

KLATTERUP. Lad os gjøre Bekjendtskab med ham. (Til Trop.) Min Herre! De undskylder at jeg forstyrrer Dem, men Deres Beskjæftigelse, Deres Klædedragt, Deres hele Udvortes synes at vidne om, at De er En af dem, som give mig og mine Lige Noget at fortjene.

TROP (reiser sig). Jeg veed ikke, hvem jeg har den Ære...

KLATTERUP. Jeg er Bogtrykker Klatterup.

TROP. Ah! Det glæder mig usigeligt at gjøre Deres personlige Bekjendtskab.

KLATTERUP. Tør jeg udbede mig Deres Navn?

TROP. Mit Navn er Trop.

KLATTERUP. Ah! Digteren, Forfatteren, Hr. Trop! Det anede mig.

LEDERMANN (til Klatterup). Hvem er det?

KLATTERUP. Det er Digteren, Hr. Trop.

LEDERMANN. Ih! er det nu—muligt?

KLATTERUP (til Trop). Maa jeg have den Ære at gjøre Dem bekjendt med Hr. Litteratus Ledermann? (Sagter). De maa tale lidt høit til ham, han er noget lunghor.

TROP (høit). Det smigrer mig særdeles. Jeg har læst saa mange fortræffelige Opascer af dem.

LEDERMANN. De har sk—sk—skrevet saa mange ski—ekjenne Digte i Adressavisen.

KLATTERUP. Og grundige Kunsteritiker i vore meest yndede Blade.

TROP. Om jeg husker ret, saa er Deres Afhandling om Tranlamperne trykt paa Pryssings Forlag?

LEDERMANN. Ja han sky—skylder mig endnu Honor—Honor—Honorar for den.

KLATTERUP. Tal ikke om Pryssing, Hr. Trop! han har ført sig skammelig op imod os Begge. Herr Litteratussen har skrevet for ham, jeg har trykket for ham, og Ingen af os har han betalt.

LEDERMANN. Hvad—hvad—hvad siger De?

KLATTERUP. Jeg taler om Pryssing.

LEDERMANN. Ja det er en st—stor Kje—Kje—Kjeltring.

KLATTERUP (til Trop). Jeg haaber, De er ude af al Forbindelse med ham.

TROP. Ja Gud bevares! Jeg seer ham aldrig.

(DE FORNØJTE. ROSE, Opvarningspige, sætter Mad og Vin paa Bordet tilvenstre.)

ROSE. Vær saa god, mine Herrer!

KLATTERUP. Oi Et Glas endnu! — Jeg haaber, Hr. Trop er saa god at tage Plads hos os.

TROP. Jeg siger ikke Nei. (Rose bringer Glasset og gaar.)

TROP. LEDERMANN. KLATTERUP.

LEDERMANN. Lad os tage Pl—Plads.

TROP. Med Fornøielse. (De sætte sig, spise og drikke.)

KLATTERUP. For at komme tilbage til Pryssing, han har allerede for længe siden givet Litteratussen og mig hver en Vexel-Obligation for Det, vi have tilgode. Imorges var den udlohet. Vi præsenterede den, men han var ikke i Byen; de sagde endog, at han var taget i Dyrehaven. Det kan jeg dog ellers neppe troe, at han skulde turde vise sig herude under saadanne Omstændigheder.

TROP. Nei, det tør han vist ikke.

KLATTERUP. Ja, for vidste jeg, at han var her, saa skulde han rigtignok see Loier.

LEDERMANN. Hv—hvad er det?

KLATTERUP. Vi tale om Pryssing.

LEDERMANN. Ja det er en st—stor Kje—Kje—Kjeltring. Lad os ikke tæ—tænke mere paa ham. Fo—Forfa—fa—fatterskabet leve!

KLATTERUP. Ja den Skaal drikker jeg med. (De klinks.) Hvor skjønt, hvor opløftende at see to store Mænd i samme Fag gjen—sidigen at lade hinanden vederfares Ret, uden smaalig Jalousie! (Til Ledermann.) Hørte De hvad jeg sagde, Hr. Litteratus?

LEDERMANN. Jo jeg gjo—gjorde, Hr. Klat—Klat—Klat—terup!

TROP. Men Hr. Ledermann og jeg staae aldeles ikke hin—auden i Veien.

LEDERMANN. Nei, paa ingen Maa—Maade. De har valgt det Æsth—Æsthetiske, det Crit—Crit—Critiske.

TROP. De derimod det Statsøkonomiske, det Almeennyttige, det til Borgerheld Sigtende...

LEDERMANN. Jeg le—lever af at gjøre op—op—gjøre op—opmærksom paa Mis—Mis—Misbrug.

KLATTERUP. Ganske rigtig! Hver har sit særskilte Fag. Af Begges forenede Bestræbelser vil der fremgaae en høj Grad af almeen Oplysning og almeen Velstand.

Mel. *Malborough s'en va-t-en guerre.*

(Under denne Sang spiser og drikker Ledermann meget grådigt.)

TROP. Naar jeg til Kilden drager...

LEDERMANN. Hvad beha—ha—ba hvad behager?

TROP (holere). Naar jeg til Kilden drager,

Er det for Kunst og Smag.

KLATTERUP (til Trop). Ja vist, men Kunst og Smag

Er ei vor Nahoes Fag.

Naar han sig hid umager...

LEDERMANN. Hvad beha—ha—ha hvad behager?

KLATTERUP (holere). Naar De Dem hid umager,

Er det en aoden Sag.

(Til Trop.) Han seer paa Brød, paa Smør,

Han modig nævne tør

Den Taxt, som hver en Bager...

LEDERMANN. Hvad beha—ha—ha hvad behager?

KLATTERUP (holere). Den Taxt, som hver en Bager

Og Kromand følge bør.

(Til Trop.) I Kjøbenhavn saa uet

Han passer Fortogsret,

Og tidt i Bladet klager...

LEDERMANN. Hvad beha—ha—ha hvad behager?

KLATTERUP (holere). De tidt i Bladet klager

Paa Rendestøens Bræt.

(Til Trop.) Han agter paa hver Støi,

Hver Lygtepæl, hver Fløi,

Og skarpt for Øie tager...

LEDERMANN. Hvad beha—ha—ha hvad behager?

KLATTERUP (holere). De skarpt for Øie tager

Befalte Røgetoi.

KLATTERUP og TROP. Saa har Enhver sit Fag:

De (Jeg) har Critik og Smag.

Men Ledermann paatager...

LEDERMANN. Hvad beha—ha—ha hvad behager?

KLATTERUP og TROP (heiser). Men De Dem helst paatager
Vor Borgerfriheds Sag.

KLATTERUP. Begge Forfatterne leve! Hr. Litteratus! (Klapper
med ham.) Hr. Trop! (Klapper med ham.)

LEDERMANN. Tak, Hr. Klat—Klat—Klatterup!

TROP. Meget forbunden.

LEDERMANN. Gid der dog vilde pa—pa—pa—passere nogen
Uorden herude, for at vi kunde faae No—Noget at kla—klage
over i Bla—Bla—Bladet.

KLATTERUP (til Trop). Har De ingen løbske Heste seet?

TROP. Nei, ingen andre end min Pegasus.

KLATTERUP. Ingen Luxus i Tjenestepigernes Dragt?

TROP. Nei, jeg synes, de har snarere for Lidt end for
Meget paa.

LEDERMANN. Hvad—hvad er det?

KLATTERUP (heiser). Vi tale om Luxus i Klædedragten.

LEDERMANN. Ja den st—stiger bety—bety—betydelig.

(DE FORRIGE. NONPAREIL, Taskenspiller.)

NONPAREIL. *Ah bon jour, Mr. Troppe!* Aben Sie mein
Affiche?

TROP. Ja wohl, ja wohl!

NONPAREIL. *C'est charmant!* ... Was trink Sie!

TROP. Das ist Wein.

NONPAREIL. *Ah! c'est du vin.* Ik will Sie jetz macken en
tour mit den Wein. (Sætter sig hos dem.)

KLATTERUP. Vil han gjøre en Tour med vor Viin? Hvad er
det for en Snak?

TROP. De skal vide, det er den store Taskenspiller Non-
pareil. Han vil gjøre et Kunststykke med Vinen.

KLATTERUP. Ja saa! ja saa!

LEDERMANN. Hva—hva—hvad er det?

KLATTERUP (heiser). Det er Taskenspilleren, han vil gjøre et
Kunststykke med Vinen.

NONPAREIL (seer paa Flasken). Ier is wenik Wein, wenik Wein.
Voyons un peu. Erlaub Sie, das ik ab die Ehr? (Han skjenker for
dem alle Tre.) *Trois verres*, drey Glas, *au juste*. Ik setz sie *l'un*
à côté de l'autre, gans nah. *Attention!* (Smager Årmerne op.) *Un, deux,*
trois. (Han drikker dem alle tre meget hurtig ud.) Verstehn Sie das?

KLATTERUP. Ja det kan jeg sandelig ogsaa gjøre. Das ist
leicht, ich kann es auch.

NONPAREIL. *Eh bien!* Woll Sie parir, Sie könn es nix.

KLATTERUP. Ja, ich will.

NONPAREIL. *Une bouteille de vin!*

KLATTERUP. Um eine Bouteille Wein.

NONPAREIL. *D'accord.* (De give hinanden Hænder.) *A présent,*
voyons.

KLATTERUP (vil skjenke). Men han har jo drukket hele Fla-
sken op.

NONPAREIL. Sehen Sie? Sie könn es nix. Ik abs Ihn gesagt.

KLATTERUP. Ja, det troer jeg nok.

NONPAREIL. Sie ab verlør. Nun lasz Sie komm en ander
bouteille; so könn Sie versuck.

KLATTERUP. Nei, mange Tak! Jeg er ikke gal.

NONPAREIL. Woll Sie nik besahl, so ist das einerley. *Cela*
me revient au même. Sie ab kein *point d'honneur.* (Reiser sig.)

KLATTERUP. Und Sie haben kein Lebensmaasz.

LEDERMANN (trykkende den tomme Flaske). Det er uf—uf—ufor-
skammet.

KLATTERUP. Det skal komme i Bladet.

LEDERMANN. Det var den første Mis — Mis — Misbrug
hernde.

NONPAREIL (til Trop). *Eh bien Monsieur, l'affiche.*

TROP (reiser sig, og henter et Papiir ved det andet Bord). Hier ist der
Placat.

NONPAREIL. Is gut geschrieb?

TROP. Sehr gut.

NONPAREIL. Steht darin von der *surprise surprenante des*
surpris?

TROP. Ja hier. »De Overraskedes overraskende Overraskelse.«

NONPAREIL. Von den *Empereurs et Rois, Princes et Prin-*
cesses, la haute noblesse und verehrungswürdig *public, qui m'ont*
comblé de leurs éloges?

TROP. Hier. »Keisere, Konger, Fyrster ...«

NONPAREIL. Ah! das is en *miserable* Sprak! Keiser, Konger,
das kling wie nix.

KLATTERUP (som imidlertid har solet sig). Den Placat skal vist
trykkes. Maaskee kunde jeg faae det Arbeide. (til Nonpareil.) Ist
das wahr, dasz Sie auch das Kopf von einen lebendigen Mensch
abhauen kann und wieder aufsitzen?

NONPAREIL. *Oui, Monsieur.* Soll ik Ihn vielleicht den alten
abschlag, und einen neuen aufsetz? Das wär gut für Sie; den,
Sie aben, taug nix.

KLATTERUP. Det er en Stud.

LEDERMANN (reiser sig). Hvad er det, Hr. Klat — Klat —
Klatterup?

KLATTERUP (holt). Det er en Stud, Hr. Litteratus!

LEDERMANN. Den maa i Bl—Bladet.

ORDSPROG.

(Efter Peder Laale og Peder Syv, Grundtvig, Ivar Aasen o. Fl.)

Læse og ikke forstaae: pløie og ikke saae. — Han er blindest, som ikke vil see. — Man skal troe Alle vel og bedst sig selv. — Aa du vide Verden! sagde Manden; han havde reist en Miil. — Gal ikke, før du er kommen ud af Ægget! — Den, som bliver vred for Ingenting, faaer blive god igjen for det Samme. — Det er en god Leg, som er Alle til Moro og Ingen til Meen. — Alvor og Gammeu kan bedst sammen.

Frygt Gud og følg Landeveien! — Vi er Alle Menne-sker, naar vi er afklædte. — Det stille Vand har den dybe Grnd. — Han fortaler sig ikke, som tier. — Slaas først, saa har I Noget at skjændes om! — Bedre frie Folk med Nød, end Trælle med meget Brød!

Høit er Herrebud, men høiere Guds Bud. — Manden kan saae, men ikke sætte Axet paa. — Gjør du Dit, saa gjør Vorherre Sit! — Hvad vi gjør idag, er gjort imorgen. — Gjerning vil have Tid, men Tid vil ogsaa have Gjerning. — Gjensti bliver ofte Glapsti. — Han faaer ingen Hare, som vil to jage. — Veien til Helvede er hrolagt med gode Forsætter. — Det er let gjort at fiske paa Fadet. — Det er den rette Karl, der æder saa han sveder og arbeider saa han fryser. — Tungt Arbeide gjør let Sovn.

Solen gaaer sin Gang, om Manden sover eller vaager. — Bjerg er godt at bygge paa, men ikke at saae paa. — Een Mand styrer Baaden bedst. — Han kan ilde kjøre, som ikke kan vende. — Der skal stærke Skuldre til at bære gode Dage. — Døden er vis, men Dagen er nvis. — Naar Løgn og Sandhed mødes, da har Løgnet tabt.

Der er Faa som Fader og Ingen som Moder! — Til sin Ven skal man komme buden i Medgang og ubuden i Modgang. — Ven kjendes i Nød og ikke i Springedands. — Smaa Sorger tale, de store tie. — Jeg er ligeglad, sagde Gutten; han gik og græd.

Reenlighed er en god Ting, sagde Kjærlingen; hun vendte sin Særk Juleaften. — Den ene Sorg slukker den anden: igaar døde min Mand, idag tabte jeg min Naal. — Hvorfor skal vi gjøre Noget for Efterkommerne? de har ikke gjort Noget for os. — Det kommer igjen, sagde Kjærlingen; hun gav sin So Flesk. — Kom til mig imorgen, saa er jeg ikke hjemme. — Sligt hænder ofte paa Søen, sagde Kobben (Sælhundten); han fik et Skud i Øiet. — Hvordan gaaer det? sagde den Blinde til den Halte; som du seer! sagde den Halte til den Blinde.

PRØVER AF LANDSKABSMAAL.

(1-2. Jydsk, fra Spentrup ved Randers. — 3-4. Sønderjydsk, fra Lillesølt og Frøslev ved Flensborg. — 5-6. Norsk, fra Tønsøet i Østerdalen ved Røraas og fra Vegaardshejen ved Skien. — 7-8. Norsk „Landsmaal“.)

1. Fransmannen.

(Sten Steensen Blicher: C. Winthoups.)

Den Gaang te A flu fohst Gaang o Sessiunen, da wanted mi Faar knap aa nap fiir Der i trej Snies. Saa fulles han aa mi Muur ad op i Præstgoven mæ en Brif Smør aa en mægtig fluer smot Kof. Præstmadammen beholft baade Smørret aa Koffen; men Præsten, de war elles en dejlig Mand, aa inøj gue mod fatie Folk, men han vill alliwell ett gjø mi Faar æller, end han war, aa saa maat A spring Sælbaat — Rytter flul A sej. Jes Piesen slap bæjr, for han fik en Refert vo no Avesthefersager te aa smør hans Øwn i, aa saa fl! di søen en røe Hantiring, hvægaang han lam o Sessiunen; men de laast aa hans Faar en Halhundredalersfæddel.

Skuelen wa stem; A flæ sue te, Løstenanten fu ærre jens

Franskmændene. — (L'Eng. the; Winthoups Strikkesen.) — Den Gaang at (eg. bet.) jeg skulde første Gang paa Sessiunen, da ventet (manglete; lpl. N., want Eng.) min Faar knap og nap fire Aar i tre Snies. Saa fulgte han og min Muur ad op i Præstegaarden med en Brille Smør og en mægtig stor sort Rof (Hase; E. duck, fr. Sv. krykling). Præstmadammen beholdt baade Smørret og Koffen; men Præsten, det var ellers en dejlig Mand og meget god mod fattig Folk, men han vilde alligevel ikke gjøre min Faar mindre, end han var, og saa maatte jeg springe Sælbaat — Rytter skulde jeg sej. Jes Piesen slap bedre, for han fik en Refert paa nogle Apothekersager til at smøre hans [3: sine] Øine i, og saa fik de saadan en rød Hantiring, hværgang han kom paa Sessiunen; men det kostede ogsaa hans Faar en Halhundredalersæddel. — Skolen var stem; jeg skal svare til [3: for], Løstenanten kunde muntre ærre, ærre tamle, fr.

Nøg. De var en villete Raal te aa faastoe hans Eresid; men nærensti han søe: „Raal! Du rider som en Agur!“ saa wa han ett nrade.

De war i Kriggens Ti. Dengaang A kam ud aa Sknelen, kam A ind te Reggimintet; wo Stadron loe i Entelfter, men saafuaar A kam, maafired vi ind a Mellenborre. Die loe Fransmannen; de wa no bette gefwint Raal. Di bottred po, de gif som Kjepper i Hjml; men A fu ett faastoe Ant en „Futter!“ De bether saa møj som „Dællen skal annamm Dæ!“ Saa spuer A wo Rimejster — for han fu praat mæ dem — hva de wa die søe: „Di sier,“ sø han, „di vil dragge den røde Kjol af Jer, aa gi Jer en blaa isteden.“ Men de bløw indba Lown.

Den søht Gaang vi kam sammen, da war A aa Ras Raak a wo Bøj Blænfere. Vi kam te en bette kan Stow; dæ kam trej a di hæ smo Raal imøed mæ wos. „Hvem dær!“ sø A. „Kittaba!“ sø di. „Feldtrow!“ sø A. „Sakkarnommedj!“ sø di. „De æ misjen Lown!“ sø A; „hebb I ett bæjr Feldtrowet, saa skal I fol mæj te Stadronen!“ Men saa drow den jenn hans Carl, aa rej li po mi Kammerraat. A tøfles rehle nok, han kakt wos Engle; men Stam floe ham, han mint ett mæ et, for han ga Raadmus et Slaw, te han silh om Højsten. „Hwa!“ sø A, „floer Do Ras Raak, saa skal Dællen regie Dæ!“ aa mæ de samu hoog A ham øwer hans Raak, te han buuft en Bagforre. Da di anne Tow søe de, saa begynt di aa futter aa saffer, aa rent in po mæ, som di vil rien ha trojn mæ

nier. Men A søe: „Snak Dansk, I tydske Hun!“ aa saa slow A den jenn øwr hans hør Arm, aa den aahn øwr hans venster, aa saa tow A dem te Gaang, aa før dem te Stadronen. Men Rimejsteren ba den bette Maud ia sø, no wa vi usøftele, saa de wa Fransmænd. Siht lært han wos, vi sku sej: „Dragoon dannoa.“ De saastobb di; saa vest di, vi wa Danfere.

Tengaang indtow vi en Stadd, der hebb Rasfeborre. Guj bewaars hwo de gif te! Dæ wa en Bagimejster ve fjaer Stadron, han had wo mæj saa Stralsund, dengaang di slow Ørow Skeel ihjel: han had nndhwei manne Minnefester i Kri. Han sø, te de Slaw ve Rasfeborre wa de grommeste Slaw, te han had wet i; men de ve Lybel war inno grommer, saa bix maalt di haall ed i ni Dan aa thør ud om di Døe — de wa retien stræng saa di sølle Bæster. Men ve Rasfeborre — som A sku setæll — war ed saa møj ænfese aa si, hubden det gif te. A søe en fransk Sælbaat, han gif mæ et bette Daaen po hans Vangenet. „Do er ei Skaaen!“ sø A. „Piw mæ laang Rør!“ sø han. „Do ska ha Fannen!“ sø A. „A ha sjæl betalt mi Piw, A kjomt baabde Piw aa Rør aa Mondbeed a Ras Raak, begaang vi loe i Jæsehow.“ Men saa kam der en gruselig Howwen Fransmænd, aa di rowt aasfe „Piw mæ laang Rør!“ saa tint A, de æ de bæjst Do rier di Vej, om Do vil behaall di Piw.

Degaang vi saa kam te Hamborre igjen, saa vill vi ett længer wæ ve Fransmannen. Da vi saa faamal te ham, da

St. L. „Gris!“ Ens Ryg. Det var en vilfelig (dygtig, rask) Karl til at forstaa hans Exerits; men naarens tid han sagde: „Karl du rider som en Agur!“ saa var han ikke nandig. — Det var i Krigens Tid. Dengaang jeg kom ud af Skolen, kom jeg ind til Regimentet; vor Esquadron laa i Kærnerde, men saasnart jeg kam, marcherede vi ind ad Mølenborg. Der laa Fransmanden (a: Franskmændene); det var nogle litte gesvindte Karle. De snakkede op (bøttre paa plundre), det gif som Kjepper i Hjul; men jeg kunde ikke forstaa Andet end „Futter!“ (Fordre!) Det betyder saameget som: „Djæveln skal annamme dig!“ Saa spurgte jeg vor Rimejster — for han kunde prate med dem — hvad det var, de sagde: „du siger“, sagde han, „du vil dragge den røde Kjol af Jer og give Jer en blaa isteden.“ Men det blev endda Løgn. — Den første Gang vi kom sammen, da var jeg og Ras Raak af vor Bøj Blænkere. Vi kom til en litte Pern (litte Smule) Skov; der kom tre af de her smaa Karle imøed med os. „Hvem dær!“ sagde jeg. „Kittaba!“ (qvi-øst-qvi-å-væ?) sagde de. „Feldtraab!“ sagde jeg. „Sakkarnommedje!“ (sacka-nom-de-dieu!) sagde de. „Detor, min Sand, Løgn!“ sagde jeg; „voed I ikke bedre Feldtraabet, saa skal I følge med til Esquadronen!“ Men saa drøg den ene hans Sabel og rød lige paa min Kammerrat. Jeg tykket rigtig (egredelig) nok, han kaldte os Engle (Anglats); men Skam slaa ham, han mente ikke med det, for han gav Rasmus et Slag, at han faldt af Hesten. „Hvad!“ sagde jeg, „slaaer du Ras Raak, saa skal Djæveln regjere dig!“ og med det Samme lug jeg ham øwer hans Nakke, at han slog en Kulbytte (Fuske og stødte, Hagarb kurvetlisset Bag-snakke). Da de andre To saae det, saa begyndte de at „fadre“ og „sacre“ og reedte

ind paa mig, som de vilde roent have traaet mig ned. Men jeg sagde: „snak Dansk, I tydske Bunde!“ og saa slog jeg den ene øwer hans høire Arm og den Anden øwer hans venstre, og saa tog jeg dem til Fange og førte dem til Esquadronen. Men Rimejsteren bad den litte Maud (a: Fanden) tage sig, at var vi ulykkelige, for det var Franskmænd. Siden lærte han os, vi skulde sige: „Dragon dannoa!“ (Dan ois). Det forstod de; saa vidste de, vi var Dancker. — Engang indtog vi en Stadd, der hed Ratzeborg. Gud hørar os, hvor det gif til! Der var en Vagmeister ved fjerde Esquadron, han havde været med for Stralsund, dengaang de slog Greer Schill ihjel; han havde unbliv ei mange Meenesker i Krig. Han sagde, at det Slag ved Ratzeborg var det grommeste Slag, at han havde været i; men det ved Lübeck var endnu grommere, for der maatte de holde det (a: blive ved) i ti Dage at kjøre ud af den Dæd, — det wæ ret strængt for de (sille Bæster (svækkels Westel). Men ved Ratzeborg — som jeg skulde fortælle — var det saa meget ykkeligt at se, hvordan det gif til. Jeg saae en fransk Soldat, han gik med et litte Barn paa hans Rajonet. „Du er et Skarn!“ sagde jeg. „Piw med langt Rør!“ (viva l'empereur!) sagde han. „Du skal have Fanden!“ sagde jeg, „jeg har selv betalt min Piw; jeg kjøbte baude Piw og Rør og Mundbids (Mundspids) af Ras Raak, dengaang vi laa i Itzehoe.“ Men saa kom der en gruselig (gl. N. o: gruselig) Hoben Franskmænd, og de raabte ogsaa: „Piw med langt Rør!“ saa trankte jeg, det er det Bedste, du rider die Vel, om du vil beholde din Piw. — Dengaang vi saa kom til Hamborg igjen, saa vilde vi ikke længer wære ved Franskmændene. Da vi sagde Farvel til ham, de grund Frjenda Eckmühl som et Barn, for han vilde ikke have været af

græd Prins Etnøsk som et Baan, saa han vill ett haa wor aa mæ wos. „Gaawal!“ sø vi. „Abis!“ sø di, „abis Næv aa Far!“ Saa begynt di igjen mæ dje Pissnak. „Ja piiv I no...“ sø vi, aa saa rejst vi te Baanhuset. Die kam Kofskeren om wos. Di vil prik ette wos mæ dje Pigtepper. Den søhst, A see, tint A war en Kræmer; men da han kam nærer, ku A wal sie, te de stu war en Krigsfael. „Do er en sue Raael te aa rii,” sø A te ham: „A trower midsen Do sedder oweno di Madpuer.“ „Dovre!“ sø han. „Be Do ha Dower?“ sø A, „ja desom Løgtenanten see, hudden Do sedder mæ din Knær, saa vill han nok gi Dæ Dower; kahænse Do sit Temand aasse.“ Men saa stak han mæ i mi hower Foer. „Do æ sue nære!“ sø A, aa saa hog A hans Kjøp met over, aa ham sjæl bag etter. „Do ku ha moer fræ mæ!“ sø A. Die war aasse en fransk Genneraal fulle mæ wos. Di kalt ham Lallemand. De war en Wowhals. Han haad en bette sø Lue po, den swinged han aaltit mæj, aa saa rowt han lissaa horet som han kunu: „Brave Dannoa! A æ laang! A æ laang!“ men de war ett sann, saa han wa kun en bette stumpet Raael; men modde wa han.

Sihn drøw vi te en Bøh, di kalt Sestej; diæ wa saa manne Finnet, te den jen ku ett spöt for den aahn; men vi ragt dem indba tefii, aa kam walholen in te Rensborre. Po Bejen kam der en Frandsmand rennen, aa sprang op po Hæjsten bag ve mæ: „Wæk Per Misslong!“ sø han. „A hedder ett Pejir, A hedder Jens,” sø A, „it hejer vil A go wæk for Dæ; men ve

med os. „Farvel!“ sagde vi. „Adieu“, sagde de. „adieu. Ræv og Hare?“ (à revoir) Saa begynte de igjen med deres Fibesnak. „Ja piiv I nu...“, sagde vi, og saa red vi til Berzhaved. Der kom Kosukkerne om os. De vilde pikke etter os med deres Pigtepper. Den første, jeg saae, tænkte jeg var en Kræmer; men da han kom nærmere, kunde jeg vel see, at det skulde være en Krigskarl. „Du er en svar (o: dygtig) Karl til at ride“, sagde jeg til ham: „Jeg tror, min Saad, du sidder ovenpaa din Madpuer.“ „Dovre!“ (Dobra, Russisk: godt) sagde han. „Vil du have Dørr?“ (o: Frokost, jfr. Oldn. dagverdr, Sv. dagvård), sagde jeg. „Ja dersom Leutenanten aase, hvordan du sidder med dine Knæer, saa vilde han nok give dig Dørr; kan kunde sig, du fik Theevand ogsaa.“ Men saa stak han mig i mit hvide Laar. „Du er (vært rigtig)“ (svært mærgende) sagde jeg, og saa hog jeg hans Kjøp midt over, og ham selv bag-etter. „Du kunde have været (o: blevet) fra mig!“ sagde jeg. Der var ogsaa en fransk General fulgt med os. De kaldte ham Lallemand. Det var en Wowhals. Han havde en bitte rød Hur (Hue; jfr. N., Sv. lufva) paa, den svingede han altid med, og saa raabte han, ligesaa høit som han kunde: „Brave Danne! a æ laang! Jeg er laang — o: allan æ! a æ laang!“ men det var ikke sandt, for han var kun en bitte stumpet Karl; men modig var han. — Siden drev vi til en By, de kaldte Schestad (Decht. 1813); der var saa mange Fjender, at den ene ikke kunde ættes for den anden; men vi sagde dem endda tilside og kom velholdne ind til Rensborg. Paa Veien kom der en Frandsmand rendende og sprang op paa Hestens bag ved mig. „Wæk Per Misslong!“ (svær permission) sagde han. „Jeg hedder ikke Per, jeg hedder Jens,” sagde jeg, „ikke

Do væ stekkele, saa mo Do ri mæj.“ Saa vill han hat Akkevitt. „Be Do ha Brændviin?“ sø A, „be la Do see,“ aa saa ga A ham om mi Glas. Da han had brokken, begynt han aasse aa snak om mi laang Piivør. „Dwiisommensti Do ett holler Glas,“ sø A, „saa stal A ihli Dæ nier om Hæjsten.“ Men saa ba han om en mild Pardon, aa sihn blow han rolle.

De wa de siist Slaw, A war i; aa begaang A stu te aa sedd om Hæjsten, haad A most mi Maandbed te mi Piiv, aa A haar aalle sit et sihn.

2. Sessel.

(Steen Steenens Bliides: E Sindslow.)

Den Tie A war en bette Raael, aa gif aa utted Foer, A sek mi Jøh aa Klæjemon i Muoten Jensens Foer. Aaw Naahb aa Barremhjatehied di fik isian aa ta mæ, Da mi Gaarælr wa falln mæ fræ, aa ingen Anr vill ha mæ.

Die war A eissen manne Der — had retten gue Daww; Lid ingen Nø i norwen Maad — saa de wa Synb aa Klaww. Bøn had di ingen slier end mæ aa saa bjer ejen Dættter — Di tiinnt wal aasse, som de gif, te bæ kam ingen etter.

Aa mæ aa Muotens Sessel som Søffir must vi aap. Dæ war et jen uen Wosdrohw i hinne hiele Kaaap. Bi wa som Tit, hwa Zen den vill, de vill den Annen aalti; Bi wa tefammen søst aa siist, i Mark aa ve wo Maalti.

Pi had jen Sæng aa legg wos i, et heje ku vi soww, Ja di had loe wos sammel i wor ejen Dysiloww.

heller vil jeg gaat wak fer dig; men vil du være skikkelig, saa maa du ride med.“ Saa vilde han have Akervi (agva vrim). „Vil du have Brændviin?“ sagde jeg. „det kan du haar“, og saa gav jeg ham af min Flaske. Da han havde drukket, begynte han ogsaa at snakke om mit lange Piivør. „Dwiisommensti (dersom) du ikke holder Glas,“ sagde jeg. „saa skal jeg kyle dig ned af Hesten.“ Men saa bad han om en mild Pardon (mille pardon), og siden blev han rolig. — Det var det sidste Stag, jeg var i; og da gang jeg skulde til at sidde (o: staa) af Hesten, havde jeg mistet mit Mundbid til min Fiib, og jeg har aldrig roet det siden.

Sessel (Cecilia, Sv. Sissel 2). — 1. Den Tid jeg var en bitte Karl, og gik og vægted Paar, Jeg fik min Fede og Klædemon i Morten Jensens Gaard. Af Naade og Barmhjertighed de fik isinde at tage mig. Da mine Forældre var faldne mig fra og ingen anden vilde have mig. 2. Der var jeg ellers mange Aar — havde rigtig gode Dage; Led ingen Nød i nogen Maade — for det var Synd at klage. Hæst havde de ingen Beer end mig og saa der (o: deres) egen Datter — De tænkte vel ogsaa, som det gik, at der kam tagen efter. 3. Og mig (i jeg) og Mortens Sessel søst Søskende var vi op. Der var ikke een end Blodsdræbe i hendes hele Krop. Vi var som Et: hvad Een den vilde, det vilde den anden. Vi var tefammen først og sidst, i Mark og ved vort Maaltid. 4. Vi havde en Sæng

Te Skuol aa fræ Skuol gif vi kuswt, aa haalt hweranres Hinner;
Aa hwar en Buhs A boer hin øwr, saa de te hun wa minner.

Saa fultes vi, mens vi wa smo; aa sijn da vi bløw stöhr,
Vi gif jitt Winter begi Tow te Præjsten i Raahøer.
Aa saa bløw hun mi Gajilam, aa A hin Nøjsørgaw da,
Degaang te bi djelt Njærster ued i Raal- aa Bigi-lam da.

Men sijn da A wust bæjer te, aa bløw bi jitt aa thw,
Saa maat A te Sessiuu, aa spring Sælbaat, aa læ mæ srymw.
A fel mi Pæs, aa Sessel græed aa saah: „Faamal no, Pier!
A tiufe ves, Do go bi Vej, A sie Dæ aalle mier.“

Hun græed — A græed — de war en Wuf, aa vi græed begi Tow.
Men da vi stelles, lowed hun, te hun stu blyw mæ trom.
Saa maat A da maastier astej aa ind te Reggemintet.
A soe hin ett i ølle Der; de had A aalle vintet.

I tow Der gif A Skuolen fram, aa sijn kam A i Krie.
Die lid A Unt aa Hoerhied; de war en sølle Ti.
Tessit kam A i Slaw, aa fel mi høwer Arm spolieret.
Di stoer en aa ve Kamselen; aa saanen bløw A forieret.

Di kunn ett bruhg mæ længer dier, aa dæfor fæ A Low.
Saa gif A hjem deu laange Vej rint uhd fræ Isseshow.
A tintt saa tit aa manne Gaanng: hudan mon Sessel haar et?
Rahænsæ hun æ bœ aa henn; saa æ hun wal faawaaret.

Aa som A kommer te wo Bøj, aa sie te Muotens Goer,
Hwer A had lowd saa glæddele mi guede Ungdoms Der,

at lægge os i, ikke heller kunde vi sove. For de havde lagt os sammen i vor egen Visse-
lulle („Byskillew“ o: Vugge, af bysle vissan, Vg. hyssan, og in (føring) o:
Sovn). Til Skole og fra Skole gik vi i nev (net, blinkt) og holdt hverandres Hænder;
og hver en Pyl (Puh, lgh. N. og Sv.) jeg har hændt over, for det at hun var mindre;
5. Saa fulgte vi, mens vi var smaa; og siden, da vi bløw større, Vi gik uet (o: een)
Winter begge To til Præsten i Forhør. Og saa bløw hun mi „Gadelam“ (o: Møge, ved
Dandsegilderne) og jeg hendes „Nyanregaw“ da, Dengang at de doelte Kjerester ud
i Karle- og Pige-Lag da. 6. Men siden, da jeg vorte bedre til og blev de ent og tyve
[Aar]: Saa maatte jeg til Sesslen og springe Soldat og lade mig skrive. Jeg fik mit Pæs,
og Sessel grund og sagde: „Farvel nu, Peer! Jeg tænker vist, du gaar din Vej, jeg seer
dig aldrig meer.“ 7. Hun græd — jeg græd — det var en Ynk, og vi græd begge To.
Men da vi skilles, lovede hun, at hun skulde blive mig tro. Saa maatte jeg da marchere
afsted og ind til Regimintet. Jeg saae hende ikke i ølleve Aar; det havde jeg aldrig
ventet. 8. I to Aar gik jeg Skolen fram (o: igjennem), og siden kom jeg i Krig. Der
led jeg Ondt og Hærbød (o: Møje); det var en fælle (jammerlig, Hall. sällig,
jfr. N. Swilling) Tid. Tilslidet kom jeg i Slag, og fik min høire Arm spolieret. De skær den
af ved Axelen; og saadan blev jeg cureret. 9. De kunde ikke bruge mig længer der, og
derfor fik jeg Lov (Orlov, Afsked). Saa gik jeg hjem den lange Vej, roost (o:
heelt) ude fra Tæbo. Jeg tænkte saa tit og mange Gange: hvordan mon Sessel har
det? Kan hende sig hun er død og hunde (borte, jfr. heden); saa er hun vel forraet.
10. Og som jeg kommer til vor By, og seer til Mortens Gaard, Hvor jeg havde levet

Da wa der Spel aa Pøstehied, aa Huset fulh aaw Gjæster,
Aa Gilmowen i den hiele Goer, aa Towten fulh aaw Hæjster.

Aa da A kam saa te den Daer, aa saah: Gudsrej berinn!
Da wa dær efte Jen, saa' Tak, eff Jen, dæ ku mæ kinn,
Fa Brudden fam, aa kieg derued — aa de wa Muotens Sessel —
Hun slow hin Hinner te hin Lohr aalt mæ saa stuer en Næssel.

„Aa Herregui! hwa sier A no! to de æ Pie dæ stoer!
„Aah Pier! A vintet ætte Dæ i famful ølle Der.
„Mi Faar aa Muor æ begi døh — hwi skul A go fræ Gøreu?
„Do kam jow ett — Do srow jow ett — no ær A ghwæt mæ Soren.“

„Hwa skul A sryw mæ, Sessellil! mi høwer Arm æ henn;
„Aa fahr, i Krie aa fremmed Lann, A ku jow ingen seun.
„A æ en Krøvl, de sie Do wal, aa ingen Minneff nøtte —
„Gub give det, jeg maatte snart herfra til Graven stætte!“

„Gi Dæ tesres!“ saah hun, „Do skal stet efte fulh saa Brøe!
„Saakænnug vi Anner haar en Koen, da skal Do ett li Nøe!
„Dæ ka jo blyw, som Do haa' wot i gammel Tie, i Gøreu!
„Kom inh, aa sæt Dæ ve wo Skjow! saa ka vi snakh mæ Soren!“

Si no ær A en gammel Raal, aa gor aa utter Foer;
A joh mi Feh aa Klæjemon i Muoten Jenseus Goer.
A stotte Ryer, A stotte Hæjst, aa Smotow sier A ætter;
Aa somti po mi venster Arm A bærer Sessels Datter.

saa glædelig mine gode Ungdoms Aar, Da var der Spil og Lyssighed, og Huset fuldt af
Gjæster, og Gildedagene i den hele Gaard, og Tøften fuld af Heste. 11. Og da jeg kom
saa til den Dør og sagde: Gudsfred herinde! Da var der ikke Een, [som] sagde Tak, ikke
Een, der kunde mig kjende, For Bruden kom og feg derud — og det var Mortens Sessel
— Hun slog hendes (o: sine) Hænder mod hendes Laar, alt med saa stor en Rudsæl.
12. Aa Herregud! hvad seer jeg nu! nei (te, Udbrud af Overraskelse) det er Peer
der staar! Aa Peer! jeg ventede efter dig i samfælde ølleve Aar. Min Faer og Muor er
nu er jeg gift med Soren“. 13. „Hvad skulde jeg skrive med, Sessel-lille! min høire
Arm er hennæ; Og for, i Krig og fremmed Land, jeg kunde jo Dagen sende. Jeg er en
Kæmbling, det seer du vel, og ingen Menneske nyttig: — Gud give det, jeg maatte snart
herfra til Graven flytte!“ (Vers af en Sang). 14. „Giv dig tilfreds!“ sagde hun, du
skal slet ikke sukke for Brø! Saalange vi Andre har en Mørn (ou Smule), da skal
du ikke lide Nød! Du kan jo blive som du har været i gammel Tid i Gaarden! Kom ind
og sæt dig ved vor Stive (Dordblad o: Bord)! saa kan vi snakke med Soren!“ —
15. Seer nu er jeg en gammel Karl, og gaar og vogter Faar; jeg faar min Føde og
Klædemon i Morten Jensens Gaard. Jeg flytter Køer og flytter Hest, og Smadse!
(Høns, Gms n. d.) seer jeg efter; Og somtids paa min venstre Arm jeg bærer Sessels
Datter.

3. *Et* Spøgels.

(Fortælt i Lillefjeld, Syd for Flensborg; E. Hagerup: Sprogforholdene i Angel.)

I Alby-Savn de va en Mand o hjét Døver; o han plov-ver a sin Mark, som di ho Agger om Agger. Lav han nu stu te o plov eno sin Råser — de ska endbæn ha væ en Enkum — så tót ham, de va olt grøhn Jord, o de fu vel it gýr, han kund gjern' plov' novve Fór te sin Agger, o de gýr han sin o. De va jo godt; han benet dem o så læng' som han løvde. Som han nu va dø o begrave, så vart e der et Styk efter, så vu de sán fej Spitåhkel om Nat i a Bunsful ebland a Bæn o a Plovth (sø di ho a Plov standend ber ebag a Bæn); o a Folk hýr e jo manne Nætter, men ven di kam op o so, så va der olt it. Så so di e te a Mand, te sin Søn (han hjét o Døver); o han svar dem o so, han ho nok hýr no Tumleri, o han vilb dog nok undersøhg e, ven de kam egjen.

Nå — etter et Styk Tij så hýr han e jo o; o lav han kam ur a a Sæng o lut a Dør op, så sto a Får der sø ham o tál ham i. Så sir han te a Søn, han skulb plov så o så manne Fór tebåg der o der; de ho han tdvæn frá sin Råser; o de sku han gi ham a Hånd a, ejfen fu han it ró. No ho a Søn nok hýr, en móst it gi 'em a Hånd, den gif me væk; han ga ham sin heller it a Hånd, men den jinn Slip a sin Stjút, o de Bét a sin Stjút gif o væk.

No va e jo godt o rólle, o de vu ingen Spitåhkel av bet;

Spøgelsæt (a, Eng. the). — I Adelby Sogn der var en Mand og hed Iver; og han plejede paa sin Mark, som de havde Agger ved Agger. Da (eg. ved det Tid) han nu skulde til at pløje imod sin Nabo — det skal endda have været en Enke —, saa tyktes ham, det var Alt grun Jord, og det kunde vel lade sig gøre, han kunde gjerne pløje nogle Furer til sin ager, og det gjorde han saa (eg. i den) ogsaa. Det var jo godt; han benyttede dem ogsaa saalænge som han levede. Som han nu var død og begravet, saa vaarede det der et Styk (o: en Stund) efter, saa blev der saadan et Spektakel om Natten i Vogn-fjeldet (Vognskurene) iblandt Vognene og Plovstakene — for de havde Plovene staaende der bag Vognene —; og Folkene hørte det jo mange Nætter, men naar (ven, Eng. when) de kom op og saa, saa var der aldrig Noget (eg. Intet). Saa sagde da det til Manden, til hans Søn [o: til Mandens Søn] — han hed ogsaa Iver —; og da han svarede dem og sagde, han havde nok hørt noget Tumleri, og han vilde dog nok undersøge det, naar det kom igjen. — Naar efter et Stykke Tid saa hørte han det jo ogsaa; og da han kom ud af Sengen og lukkede Døren op, saa stod Faderen der for ham og talte ham til. Saa siger han til Sønnen, han skulde pløje saa og saa mange Furer tilbage der og der; det havde han taget fra sin Nabo; og det skulde han give ham Haanden paa, ellers kunde han ikke have Ru (for hvile). Nu havde Sønnen nok hørt, man maatte ikke give dem (o: de Døde) Haanden, den gik med væk; han gav ham saa heller ikke Haanden, men den ene Snip af sin Skjorte, og den Stamp (eg. Stib) af hans Skjorte gik ogsaa væk. — Nu var det jo godt og roligt, og der blev ingen Spektakel af mere.

men a Søn feldmt hva a Får ho so te ham. Han hæ jo lavt' væ lisså landgire som den gaml sø ham; for en sku hatta it tænfl, te han ho fógjæt, hva sin Får ho søj ham; lav a Spøgen hýr op, fæl han vel røjjer i a Høj a behøld a Land. Men lignd' — testbfl vu han dog omfines; sø som de va en long Tij henn', så begyndt den sán Regler egjen. No vu han rigt nok i Omfagnen, te han ho it gher, hva han ho jat; men han tvil jo nok om, te de va sin Får egjen, o han tust sin it vovv' a stå op; men så vur a Spitåhkel jo så gal o olti væhr, o han móst jo op omfær. No vidst han it a undskyld' se me ant, som e va no så hat fråshen; så brå som e va optø, vilb han plov e tebåg. Men den a der Snak fu den død it ha; sø som go a Søn kam me de, fæl han jin ve a Høj, te a Høj bliv sand ve den jinn Si, så læng som han løvde. Men han fæl hoste a Land tebågplovde — som e da va optø; o så va de sin olt ingen Spitåhkel bet.

Men a skøv Høj de ho han; o lav a va en Dreng o tén i Tåstrup, va der en gammel Køn, hjét Kan-Smejs; høn ho fæhn ham godt, o høn hæ tit sotoel de-der Styk. Et Høj va it skøvt grøj, so høn; men ligvel far e ham oltind te a vinst Si. Etter hinne Snak lør e jo, te a Spøgelsær e fæjhane; men de e en Dief, hva a da it ska bestim så nbv'.

(bet: Platydske, jfr. Oldn. betr); men Sønnen fersomt, hvad Faderen havde sagt til ham. Han var jo sagte (-ne) været ligesaa landgjerrig som den Gamle for ham; for man skulde haardt ikke tænke, at (eg. bet) han havde forjettet, hvad hans Fader havde sagt ham; da Spøgeriet hørte op, skik han vel sandere (radere, jfr. Eng. rather; rad Oldn. hræðr, N. rád: hurtig) i Hovedet at beholde Landet. Men ligemeget (mægel, jfr. Mægeltænder) — tilslut blev han dog omsindet (eg. omfines); for som der var en lang Tid henne (o: forlæben), saa begyndte den samme Regleren igjen. Nu kom han rigtig nok i Tanke om, at han havde ikke gjort, hvad han havde lovet (latte, Oldn. jata o: sige Ja, deraf forjmitte); men han tvivlede jo nok om, at det var hans Fader igjen, og han turde saa ikke være at staa op; men han blev Spektaklen nok saa gal og altid værre, og han maatte jo op omfær. Nu vidste han ikke at undskylde sig med Andet, end [at] det var nu saa haardt (bet, jfr. hart-ød) frosset; saa snart (brå, Platydske, jfr. drøie) som det var optøet, vilde han pløje det tilbage. Men der der Snak kunde den Døde ikke lide (eg. hær); for som gode Søn (jfr. god Karl) kom med det, skik han een ved Hovedet, [saa] at Hovedet blev siddende ved den ene Side, saalænge som han levede. Men han sk hastig Landet tilbagepløjet, — som (o: saasomt) det da var optøet; og saa var der siden aldrig nogen (eg. ingen) Spektakel mere. — Men det skjøve Hoved det havde han; og da jeg var en Dreng og hente i Thorstrup, var der en gammel Kone, hed Karen Smede; hun havde kjendt ham godt, og han har tidt fortalt det der Stykke. „Hovedet var ikke skjært grovt“, sagde hun; „men alligevel sad det ham altid til den venstre Side.“ Efter hendes Snak lader det jo [til], at Spøgelserne ere kalthændede; men det er en Dief (o: Noget), hvad (o: som) jeg da ikke skal bestemme saa nøje.

4. Na her, min Pihg!

(Diget af en Vondekarl i Frossleb, Hauved Sogn, Vest for Helsingborg;
J. G. Frisberg: Fra Heden.)

Na her min Pihg aa si do mæ,
Bil do int væhr min Kjerrest?
Si do sons frit, hva tæfkes dæ,
Ve do int væhr mæ nærest?
For do er ung aa fjøn aa net,
Na Æ gi lidt dæ, aa de waar jet,
Hvorfor Æ gjern vild ha dæ.

Do er vel int a høje Stand,
Na int a høji Foræller,
Men do er fjøt i Danmarks Land,
Det seer Æ saa nøj heller.
De danske Piger, di er tro,
De hælder Æ aw, aa de waar to,
Hvorfor Æ gjern vild ha dæ.

Ja do kan bahg aa bhg aa to,
Na do kan sands aa sjsjel,
Na do kan vøw aa spinnd aa sno
Dæ i en Dands som en Kjsjel,
Na do kan syng aa snak aa le,
De hælder Æ aw, aa de waar tre,
Hvorfor Æ gjern vild ha dæ.

5. Ulvskre'e.

(Østgaard: En Fjeldbygd, Billeber fra Østerdalen.)

Dæ va om Vintern, norre Daagaar ette Mhaare, æi hadde
vøre opp paa Væssen mæ to Væster Køl, aa saa va æi kommen
saa langt paa Hemveja atte, som aat Veltbæffa, der æi laag
Natta, før dæ vart før drugt aa naa længer om Kvelden. Me
hadde vøre mange i Følge oppøver, men æi vart hæftand før

Og her, min Pige. 1. si eig. Ions kun. nærest nærmest. Æ jeg, Olda. ek. g
fildt gider lidt (supin.), kan lidt. jet Ket. 2. fott født. næj meget. Hælder (Olda.
heldr) aw holder af. 3. bhg vadste i hed Lud, byge. Kjsjel Top.

Ulv-Skreden (Skræb o: fromskridende Hob, Tog). — Det var om Vintern, nogle
Dage efter Nytår; jeg havde været oppe paa Pladsen [Roraa] med to Luster Kul,
og saa var jeg kommen saa langt paa Hjemvejen tilbage som til Vælebækken, hvor
jeg laan [om] Natten; for det blev for droit at naa længere om Kvelden. Vi havde
været mange i Følge opover, men jeg blev hæftende (o: forsinkede mig) for længe i

længe paa Eta'en, aa dæ'mæ vart æi før næi fjøl næsver att.
Wi hjem 'hong saa væl, dæ va flik in stygg Brænnfalle den
Jula, aa da æi reste fraa Vaasfementa om Maarraan tile, saa
va dæ saa kalt, saa Kfisa spratt, aa dæ gneffe aa saang 'punni
Jønnfhaugen, ja dæ va mæ Nø'en æi va go tæ haa taa næi
Baatta' saa længe me' æi saalaa' paa Gampa'. „Hugh! Wi
tyffe d' æ rugfamt, du fta rese saa i'samen næsver no me' Natta
æ," sa'n Arne Veltbæffen. „Wi høre dæ fta vaaraa tjøfft mæ
Graabein næmæ Elven her, aa d' æ itt' længer end førre Dagen
fjea 'n Pær Bangen hadde vøre værre end itt ute før in fjer
Hop. Du fta dæ trøte f'at dæ vart fjøst, thji' æi," sa'n Arne.
Na, meint' æi, dæ va fll itte saa fa'le'; døm maati' fll fjamme
fæi aa taa' paa Fjøl lell; men ut laut æi saa tile, fll' æi
faammaa iti'en hematt, før a're Dagen fta me res' oppaa
Nasan-Sætern ette Høi. „Ja saa da," sa'n Arne, „saa fæ du
fjaa væl før dæi da; men fta opp du ftaug aa fjaa aat du
flln in Skjænt bort i Skaapa aat a' Embret; han fta fagt
trønge lite Værme ti Blo'e, fta'n ftaa fæi ti Brænnfalle." „Na
vøl itte dæ," sa æi. Men Kjærringa fta opp trast aa fta ti in
diger Dramm aat næi, me' æi fætt næi lite tæ Kabit tur
Mæsfæffa.

Na ja, æi reste da, aa ettesom æi saag Bangrompa aa
Fjelljan fta aa Himmila, funn' æi ffljonne, fta fta som fire.
Stygkfalt va dæ fagt' næsver fta, men saa gjæff dæ an, æi hadde

Staden, og dermed blev jeg for mig selv nedover tilbage. Jeg kommer ihj saa vel, det
var allig en styg Brænnfalle (svindende Kulde) den Jul, og da jeg reiste fra Loge-
mentet om Morgenen tidlig, saa var det saa koldt, saa flikken (prat (eg. Splinten
sprang), og det knirkede (gneffe Ang. gneksa, ftr. „gnikke", gvide) og sang op-
under Jernstangen (o: Mæskimmen), ja det var med Nød jeg var god til (o: istand
til) [at] have af mig Væsterne, saalange mens jeg solde paa Gampene (Hestene,
Sv. kampene). „Hæ! jeg tykker det ærredeligt (rugfamt, ærredigt) jeg, Sv. rya sig,
ftr. „Ruelser"), du skal reise saa oensom nedover, nu mens Natten er", sagde han Arne
Vælebækken; „jeg hører der skal være tykt med Græbtern (gl. Sv., Ulve) ned med
Elven her, og det er ikke længer end forrige Dag. siden han Pær Vangen havde været
værrø end fte tæ (o: ilde stød) for va stor Hob. Du skulde da see vil for dig da; men etat op du
lyst, tykker jeg", sagde han Arne. „Aa, moente jeg, det er vel ikke saa farligt; de vilde
vel skamme sig at tage paa Folk alligevel; men vil maatte jeg saa tidlig, skulde jeg
komme lide hjem igjen, for den anden Dag skulde vi reise op paa Aase-Sætern efter
Hø. „Ja saa da", sagde han Arne, „saa faar du see vil for dig da; men etat op du
Olou og see til, du fander en Skjænk (Taar) borte (hæne) i Skabet til ham Embret;
han kan sagtens trønge [til] lidt Værme i Blodet, skal han staa sig i (ti, 'ti udi)
Brænnfaldet." „Aa, bryd dig ikke med det" (væle, opre Sv. vörda), sagde jeg. Men
Kjærringen stod op strax og slog i en dygtig Drann til mig, mens jeg æi mig lidt til
Dærbild af (tur, ftr Sv. utur) Mæskkæ. — Aa ja, jeg reiste da, og eftersom jeg
saa Vognstjerten (o: Stangen af Carlvognen) og Fiskene staa paa Himmelen,
kunde jeg skjønne, Klokken var som fire. Styg-koldt var det sagtens nedover Isen, men

Snoa ti Rakka, aa saa drog ei Søffinnubben opøver Dra saa godt ei kunne aa sætt' mæi ti Røkkorjen mæi første Gampa — da va enda in gaammaal Hest, me kallte Daaverbro'n aa som ei vøste va seffer. Da va no alti lite nud'le au, fast ei kan itte seie ei va rædd, men jabra tøfft' ei, ei saag in Graabein mæst att-aat for 'i Tøllbuste ei for ikring. Saa tok ei aat aa hnge, aa saang føst 'i Maarraapsalme; men saa stæpt' ei ti Røkkjervisa, aa da saa høgt at da svaaraas borti Gaammran paa ømse Sier ut mæi Elven.

En Bondemand paa Isen gaar,
Den svarte Røla hau fjøre,
Aa skarpe Snoa ti Naasaan staar,
Aa tongt aa staupat æ fjøre.
Men em saa fjøre aa Vær æ stigt,
Hau syng aa trale saa da svaaraas høgt —
Wi fjørt' ifjor, ei fjør' iaar,
Wi ssa' tæaarek fill fjøre.

Lat Graabein luffe kring Bust aa Tre,
Wi æ itt rædd for aa fjøre;
Aa kjæm en aat mæi, saa lat en da,
Wi ssa sagt' gie en paa Dre.
Men nær ei hematt aat Bygden naar,
Wi laurdags-Røelben aat'en Kari gaar —
Wi fjørt' ifjor, ei fjør' iaar,
Wi ssa' tæaarek fill fjøre.

Men da ei hadde songe den Visa ut, saa vart ei settand aa ly'e paa Stallvæktjen', aa da tøfft' ei saa stjeffoug dom sa': „Var dæi

saa gik det an: jeg havde Søen (Vinddraget) i Nakken, og saa drog jeg Sau (Faar, Sv. L. „sø“) -skindspælsen op over Øret, saa godt jeg kunde, og satte mig i Kulkuven med den forreste Gamp — det var endda en gammel Hest, vi kaldte Dovre-Brunen, og som jeg vidste var sikker. Det var nu altid lidt underligt ogsaa, fast jeg kun ikke elge, jeg var rød, men javel tykte jeg, jeg saae en Graabeen mest ved hver en Fyrrebusk. Jeg foer omkring. Saa tog jeg til at synge og sang først en Morgenspalme; men saa stemte jeg i Kalkjerrevisen, og det saa høit, at det svaredes (og gav Gjenlyd) borte i Høimene (Hjergvæggene) paa begge (små Sv. Smæ, og. begge skiftetvis) Sider ud mod Elven. — 1. En Bondemand paa Isen gaar, Det sorte Kul han kjører, Og den skarpe Sno i Næsen staaer, Og tungt og hullet er Føret. Men om saa Fære og Vær er stygt, Han synger og traller, saa det svares høit — Jeg kjørte ifjor, Jeg kjørte iaar, Jeg skal ad Aare (Sv. till åre) vel kjøre. 2. Lad Graabeen luske om Busk og Træ, Jeg er ikke rød for at kjøre; Og kommer han til mig, saa lad ham det, Jeg skal sagtens give ham paa Dre. Men naar jeg hjem-igjen til Bygden naaer, Jeg Lerdags-Kvinden til hende Kari gaar — Jeg o.s.v. — Men da jeg havde sunget den Visa ud, saa blev jeg sliddende at lytte paa Staldhjelderne (næml. i Seletøstet), og da tykte jeg saa skjelligt (tydeligt), de sagde: „Var dig, Embret, for Graabeen kommer“

Embret før Graabein hjem,“ aa enda va da Mangt aa Myfij, som ei tøfte Stallvæktjen' saang aat mæi.

Saa tænkt' ei: Du' lat ei no va naabb aat Telnæssa, tænkt' ei, aa maatra ho Maret vente paa, ei ssa faammaa iun der idag? Men som ei satt saales ti in Halvborn aa tænkte paa 'en Maret, aa aventæ saag opp paa Sje'n'an, som tinnre' saa blænt øver mæi, da tok Stallvæktjen' aat aa fjime aa fjime som Kjerfjelløkan tæ Brursær, aa ei tøfft' ei saag for Augan Færa saa lang, aa ho Maret aa ei rei Brur aa Brurgom ti Førfjofsa. Men me'a vart Hugu thynger aa thynger, aa ei svømne' inn for ei vøste taa di.

Ker længe da va, da vet ei itte, men ei valne' mæ da Daaverbro'n gjorde it Røtt aa faste' sæi braat tæ Sien. Da va ei medt før Telhøsen, der Elva æ som traangest, aa der, vet Dø, Bergjehaammrau hæng saa høge aa svarte utøver paa baae Sier saa d' æ rugamt, aa Isen pla'a au vaaraa vaale'n ber, da Elva gaar saa stri. Aa jaug, da ei sætt opp Auga aa saag mæi ikring, saa kan Dø tru, ei va itte i'samen, før paa alle Le'er saa hre da taa Graabein, ja ut taa Tel-Dsa kom der 'i Ulvstæ', som ingen Ende tok, aa længer næ mæi Elven medt ti Bæja sto in Hop paa in ti, tolv Stykkjyr aa liffom ville stænge, saa En itte kunne slæppe fram paa no'n Kant. Gampan vart da mæst førstyre, kan Dø vaaltaa, aa me' ei strædde aa saa slagge døm, saa tok Graabeinhopen aat aa fluge aa danse, aa gjorde liffom in Krinnfil kring mæi aa Gampa', aa

og endda var der Mangt og Meget, som jeg tykte, Staldhjelderne sang til mig. — Saa tænkte jeg: Gud give, jeg nu var naaet til Telnæs, og monstun kun Marit ventet paa, jeg skal komme ind der idag? Men som jeg sad saaledes i en Halvborn (Sv. m. Jydsk d. o. l. m. (fr. Sv. d. o. m. d. s. l. m.)) og tænkte paa hende Marit, og af og til saae op paa Stjerneerne, som tindrede saa blænt over mig, da tog Staldhjelderne til at kime og kime som Kirkeklokkerne til Brudefærd, og jeg tykte, jeg saae for mine Tårder (Tøret, Skænen) saa lang, og hun Marit og jeg red (som) Brud og Brudgom i Forspiden. Men imens blev Hovedet tungere og tungere, og jeg sovnedo ind, før jeg vidste af (saa. 'i. o. d. d. f. det. — Hvor længe det var, det veed jeg ikke; men jeg vaagnede med det Dovrebrunen gjorde et Ryk og kastede sig brat til Siden. Da var jeg midt for Telhullet (Høt, lgl. J. og Sv., Vandhul), der Elven er som trangest, og der, veed I, Bjerghamrene hængte saa høit og sorte udover paa hende Sider, saa det er rødeligt, og Isen ploier ogsaa [at] være farlig („vaaltrik“, vaaltrig vandelig) der, da Elven gaar saa strid. Aa ja, da jeg sk op Øiet og saae mig omkring, saa kan I troe, jeg var ikke ennoem, for paa alle Leder saa myldre det af Graabeen, ja ud af Tel-Oset (Tel-Elvens øst ell. Munding) kom der en Ulvstæ (Ulvstæ), som ingen Ende tog, og længer ned med Elven, midt i Væien, stod en Rab paa en ti, tolv Stykker og ligesom vilde stænge, saa man ikke kunde slippe fram paa nogen Kant. Gampen blev da mest (Sv. næsten) førstyrede, kan du vide, og mens jeg stræbte at faae standse dem (tagger, lgl. Sv. standpa, og gjere stadig), saa tog Graabeenhoben til at flyve og dansede og gjorde ligesom en Krinds (fr. lgl. Sjøll. „krinds“, Kræds) omkring mig og Gampen.

var da eingong han tom hver dei, daa dei hadde lagt seg til aa sova alle ihop; daa vakte han dei upp og sagde til dei: „Da

sjællandsk By at vort Fællessprog først blev til Bøgesprog og i Aarhundreder havde sin vigtigste Arne, have de norske saavel som de jyske Landskabsmaal haat forholdsviis mindre Indflydelse paa dets Udvikling (ligesom de nord- og syditaliske paa det Italienske); da de Dannede, under Tilværelsen af det europæiske Samfunds Guder, bleve stærkt paa-virkede af den latinske, tyske, franske Cultur, har deres Sprog, baade hvad Stilen og de enkelte Udtryksmidler angaar, mistet Meget saavel af sit folkelige (af Folkets, i Modsætning til Lægets, Skolens, Almuens, de fine Folks) som af sit nordiske Præg. Tid efter anden har vel det Fremmede tildeels givet Plads for hjemlige Udtryk og Færvætoner, og at Normændene havde Part i Sproget, har aldrig været at miskjende. Imidlertid er det først de seneste Tiders borgerlige og nationale Bevægelser, som love os et Cultursprog, der ved at blive mere nordisk og mere folkeligt tillige faaer sin rette europæiske Adkomst. Men al sund Væst kommer langsomt og indenfra. Et utaalmodigt Forsøg paa at skabe ikke et nordisk, men et norsk Fællessprog, er Landsmaalet, bragt i Forslag af den udmærkede Sproggransker Ivar Aasen og brugt bl. A. af A. O. Vinje i Ugebladet „Dalen“. Det er „et Forsøg paa „at forene Bygdemaalene og benytte deres samlede Forraad af Ord „og Talemaader i en enkelt grammatisk Formbygning, som altsaa „ikke falder ganske sammen med noget bestemt Bygdemaal og som til-„lemper efter det gamle Sprog“. De to sidste Sinaastykker (7 og 8) kunne tjene til Prøve. Det Skjær af Trøskeldighed og Eenfold, som tidt udmærker de lavere Culturtrin og giver Almuens Fortællinger, Viser, Betragtninger en egen Tiltrækning, kan finde sit sproglige Udtryk i Landsmaalet omtrent som i de levende Bygdemaal. Men gaar man udenfor Almuens jevne Forestillings- og Fremstillingsmaade, bliver Værkningen parodisk; saaledes f. Ex. i en Oversættelse af Scenen i Shakespeares Romeo og Julia (II, 2), hvor Romeo første Gang ser Julia i Vinduet.

„Friaren under Glaset.“ (I. Aasen: Prøver, S. 114.)

„Han lær aat Saar, som aldri kende Saar. —
Men høst! — Kvat Høst er dat dar upp i Glaset?
Dat er i Aush, og Julia er Soli.
Sprett, sagde Sol, og tyn dan Maane-Steigla,
Som alt er hjul og bleit av berre Dvund,
At hennar Taus er fagrar en ho sjelf.
Ber infje hennar Taus“ — o. s. v.

(I Glaset: Glass Eng. window. (prett) E. arise. tyn E. kill. Maane-Steigla (steig! sheelelet) E. cavius moon. Taus (Tos) E. maid.)

fulde vera Moro aa vita, kven som er største Letingen af diffor; dan som no kann visa, at han er dan lataste, han skal faa ein Dalar.“ Daa var dei nie, som rette upp Handi og vilde taka imot Dalaren; men dan tiande sagde berre: „Stiff han i Beste-silla mi.“ „Da var rett,“ sagde Herremannen, „du maa vel vera dan beste, som infje eingong idest vera upp Handi.“

8. Forfederne.

(A. O. Vinje: Ferdaminni.)

Her ser eg sagre Hjerd og Bygdir,
Som mauge gamle Kjempur bar,
Med mange flite store Bygdir,
At tidi me tru, det Gudar var.

Dei Ord, dei til os hava skriveit,
Dei glima som i Soli Dagg,
For Tanken kvast dei gjest paa Livet
Som Mannen sin med harde Hogg.

Dei kjærleg Leif og Lengtan kjenne,
Og aatte denne Livsens Blod.
Dei vernde vel, men meir dei brende,
Og seig som Soli ned i Blod.

I myrke Villa tidt dei ravad',
Men endaa er det sanne Ord:
Dei aatte det, som du maa hava,
Um eigong du skal verda stor.

Sit Blod som Batnet hurt dei øyde,
Med Leif sit Hartejaar dei saag;
Ja endaa i den Stund, dei øyde,
Paa Tunga Vit og Løgi laag.

I ven hjem. bitter Jer. berst bare. idest gider.

Forfedrene. — Ferdaminni Rejoinder. — 1. eg jeg. me vi. 2. Dagg Dagg.
kvast kvast. 3. aatte, af tiga eis. feig, af tiga segne, synte. 4. Villa Vildfarelse.
5. øyde øde. Løgi Sv. løge, Spog.

3. NATURSKILDRINGER

SKANDINAVIENS NATUR.

(Schouw: Naturskildringer; Skandinaviens Natur og Folk.)

Skandinaviens Udstrækning fra Nord til Syd er saa stor, at der mellem Naturen i det nordlige Lapland og Naturen paa de danske Øer er en større Forskiel, end der er imellem disses og Italiens Natur. Der er dernæst en stor Forskiel mellem Vestsiden af den skandinaviske Halvøe med dens steile Klipper, dybt indtrængende Fiorde, fugtige, taagede Luft og forholdsviis milde Klima, og Østsiden med den jævne Skraaning af Biergmasserne, de store Søer og Vandløb, den klare, tørre Luft og den strenge Vinterkulde. Endeligen give Høideforholdene Anledning til saa store Forskieligheder, at man i det sydlige Norges høiere Biergbælter gienfinder et laplandsk Klima. Saaledes gives der egentlig ikke een, men flere skandinaviske Naturer. Dernæst er Naturen i visse Dele af det nordlige Skandinavien saa lidet forskiellig fra den, der finder Sted i Egnene Øst for samme, at Naturen der ligesaa godt kan kaldes russisk, i de sydlige Dele af Skandinavien saa overeensstemmende med de nærmeste sydligere Lande, at den ligesaa godt kunde kaldes tysk. Saaledes svinder Begrebet: Skandinaviens Natur, bort under Betragtningen.

For imidlertid, saa godt jeg formaaer, at give en sammentrængt Udsigt over Naturen i Skandinavien, vil jeg dele Landet i flere Bælter efter den geographiske Brede, det Moment, der udøver den største Indflydelse.

Det første Bælte — vi kunne kalde det det gølge Bælte — gaaer fra Nordcap til Salten paa den vestlige, til Umeå paa den østlige Side af den skandinaviske Halvøe. Jordbunden bestaaer næsten heelt igiennem af Klipper. Biergene ere snebedækkede en stor Deel af Aaret — de

høiere hele Aaret —, i den kolde Sommer have de ofte et Dække af Lavarter, især Rensdyrsmos, der, hvid som Sneen, kun lidet forandrer det vinterlige Udseende, eller Smaabuske med krumme Smaastammer ligge langs med Jorden. Kun under gunstige Forhold, navnlig ved Fiordenes Bredder, fremtræde Skove af Birk, i de sydlige Dele ogsaa af Fyr, men dog i det Hele saa sparsomt, at Skovene kun danne Pletter i den øde Fieldmark. Middelvarmen i dette Bælte er 0° ved Nordcap, østligere og paa Biergene endnu lavere, $+ 2^{\circ}$ R. ved Bæltets Sydgrændse. Birken faaer sit Løv midt i Juni. Solen bliver ved Solhverv Dage eller Uger over Horizonten. En Nat af tilsvarende Længde finder Sted om Vinteren. Stærke, hyppige Nordlys give nogen Erstatning for Vinternattens Mørke.

Paa Fieldsletterne flytte Laplænderne med deres Rener, dog vandre de ogsaa ned til Kysten. Paa Østsiden findes sinesaa dyrkede Pletter, der skyldes vindskibelige Qværner og Svenske; Bygget bliver dog som oftest kun enkelte Aar modent, Roer og Kartofler kunne til Nød dyrkes. Paa Vestsiden findes lignende opdyrkede Smaapletter ved det Indre af Fiordene. Vigtigere ere Fiskerierne, der om Foraaret samle Tusinder ved Lofoden, og det er egentlig kun Fiskerierne, der give dette Bælte nogen Betydning for det skandinaviske Folk. Laplænderne høre til en anden Race.

Det andet Bælte — det nordlige Skovbælte — kunne vi regne fra Salten og Umeå til Trondhiem og Gefle. Bæltet falder mellem Varmelinierne 2° og $3\frac{1}{2}^{\circ}$. Medens det første Bælte kunde betragtes som et nøgent Field med enkelte Skovpletter og endnu færre og mindre Agerpletter, saa kan dette ansees for en uhyre stor Skov af Fyr, Gran og Birk, voxende paa Klippegrund og med Pletter af dyrket Land. Agerdyrkningen spiller nemlig endnu her en høist ubetydelig Rolle, og det er kun Byg og Havre, Roer og Kartofler, som her taale Klimatet. Rugen, Hveden og Frugttræerne savnes aldeles, eller fremtræde sparsomt ved Grændsen. Qvægavlen begynder at blive af nogen Betydning, dog er den meest indskrænket til Faar og Geder.

Skovens Benyttelse, nogle Biergværker, men freimfor Alt paa Vestsiden Fiskerierne, sysselsatte Beboerne, der hore til den skandinaviske Stamme.

Det tredje Bælte, det sydlige Skovbælte, indbefatter Resten af den skandinaviske Halvøe med Undtagelse af det, som ligger Syd for de store svenske Søer, Wenern og Wettern; disse Søer og Kattegattet danne Sydgrændsen. Ogsaa her ere Klipper, Naale- og Birkeskove aldeles herskende; men det dyrkede Land faaer dog et større Omfang, navnlig i de brede og lange Dale (som Valders, Guldbrandsdalen, Østerdalen, Elvdalene, Herjedalen) og de Sletter, som fremtræde i de sydligere Dele (Ringerige, Upland o.s.v.). Rugens Brug træder, med Undtagelse af de høiere Egne, istedetfor Byggets og Havrens, selv Hveden trives, skiaendt den kun dyrkes i liden Udstrækning; de nordeuropæiske Frugtsorter, Æbler, Pærer, Blommer og Kirsebær lykkes Syd for Trondhiem og Sundsvall, skiaendt deres Dyrkning ikke er betydelig. Erter, Bønner, Asparges kunne trives, ligesaa Hør og Hamp. Egen fremtræder, skiaendt sparsomt, og i de sydlige Dele Bøgen, hvorved der saaledes dannes Overgang til det følgende Bælte. Ved Siden af en om end temmelig begrændset Agerdyrkning træder en udstrakt Qvægavl, især i Skovene og Fieldsletterne, hvortil Creaturene drives op, og deres Producter virkes i Sommerboliger (Sætere). Ogsaa Skovhugst og Biergværksdrift sysselsatte disse Egnes Beboere. Middelvarmen falder imellem $3\frac{1}{2}$ og $5\frac{1}{2}^{\circ}$.

Det fjerde Bælte, Agerdyrkningens Bælte, gaaer endelig fra Kattegattet og de sydsvenske Søer til Eideren og Østersøen. Her gaae lave Bierge og Høie over til Sletter, oftest med bølgeformig Overflade; Klippegrunden forsvinder næsten aldeles. Fyrren, Granen og Birken afløses af Bøgen og Egen; men Skovene danne kun Pletter i det overveiende dyrkede Land; større Afbrydelser gjøre paa nogle Steder Hederne. Rugbrødet fortrænger aldeles Bygbrødet, Hvedebrødet begynder at spille en Rolle. Frugterne blive hyppigere og nye komme til, som Valnød, Mørbær,

Fersken og Aprikos; ogsaa Grønselplanterne tiltage. Qvægavlen er betydelig, men knyttes til Agerbruget, og Qvægets aarlige Vandring efter Græsgange er ophørt. Middelvarmen er fra $5\frac{1}{2}$ til henved 7° .

I Korthed kunde man udtrykke Characteren for disse Bælter ved, som allerede antydet, at betegne det første som en gold Klippegrund med enkelte Skovpletter, det andet og tredje som en Skov med færre eller flere Agerpletter, det fjerde endeligen som en Ager med Skov- og Hedepletter. Nær overensstemmende ere de to mellemste Bælter, og disse staae i en temmelig bestemt Modsætning saavel til det første Bælte som til det fjerde. Da nu det første Bælte for største Delen beboes af andre end skandinaviske Folkeslag, saa kan man sige, at den største Deel af det Land, Skandinaverne beboe, er en skovbegrøet Klippe — en liden, men mere befolknet Deel en frugtbar Ager.

Saaledes har da Danmark og det sydligste af Sverrig (altsaa det gamle Danmark) en Natur væsentlig forskiellig fra den, der finder Sted i den allerstørste Deel af Skandinavien, og som man maaskee derfor fortrinsviis kunde kalde den skandinaviske Natur. Her er Bierge, Klippegrund og store Elve, hist Sletter, løse Jordlag og Aaer; her en Naaleskov, hist Løvskov; her overvælder Skoven Agren, hist Agren Skoven; her savnes mange Livsnydelser, som Naturen hist skianker. En nærmere gennemført videnskabelig Undersøgelse af Plauter og Dyr i disse to ulige Dele af Skandinavien vilde yderligere oplyse denne Modsætning. —

Men det danske Folks Character bliver ikke mindre skandinavisk, fordi Danmarks Natur mere nærmer sig de sydlige end de nordlige Grændselandes. Efter hvad jeg andensteds troer at have godtgjort, har Folkecharacteren ikke sin Grund i Landets Jordbund eller Klima; den er hverken et Product af Naturen, eller bestemmes væsentligen af Naturen, og fra den Indflydelse, denne udøver, meest dog i en lavere Sphære, frigjøre Folkene sig ved Culturen. Folkenes Seier over den ydre Natur er Aandens Seir over det Materielle. Men Folkecharacteren har sin

Jordbund, sin aandelige Jordbund, i Historien, hvoraf den udspringer, — den har sit aandelige Klima i Sproget, hvori den lever og rører sig.

Derfor kunne vi være ganske rolige, om det berettes os, at Vinden i lang Tid har blæst fra Syden og bragt megen tydsk Luft ind over Danmark; men naar man i vort Grændseland vil udrette de Steder af Historien, der godt-gjøre dets Danskhed, eller man vil berøve den opvoxende Slægt dets danske Modersmaal, da maae vi være aarvaagne, da maae vi kæmpe for vor Nationalitet.

DANSK FÆDRELANDSSANG.

(Oehlenschläger: *Lyriske Digte.*)

Der er et yndigt Land,
Det staaer med brede Bøge
Nær saltens Østerstrand;
Det lugter sig i Bukke, Dal,
Det hedder gamle Danmark,
Og det er Freias Sal.

Der sad i fordums Tid
De barniskklædte Kæmper,
Udhvilede fra Strid;
Saa drog de frem til Fjenders Meen:
Nu hvile deres Bene
Bag Hoiens Bautasteen.

Det Land endnu er skjønt,
Thi blaa sig Søen bølter,
Og Lovet staar saa grønt;
Og ædle Qvinder, skjønnne Moer.
Og Mænd og raske Svende
Bebøe de Danskes Øer.

Et venligt Syd i Nord
Er, grønne Danarige!
Din axbeklædte Jord.
Og Snekken gaar sin stolte Vei.
Hvor Ploug og Kjolen furer,
Der svigter Haabet ei.

Vort Sprog er stærkt og blødt,
Vor Tro er reen og luttret,
Og Modet er ei dødt.
Vort gamle Danmark skal bestaae,
Saalønge Bogen speiler
Sin Top i Belgen blaa.

NORSK FÆDRELANDSSANG.

(S. O. Wolff: *Nordmandssang; i Udvählte Folkesange.*)

Hvor herligt er mit Fødeland,
Det havomkrændte gamle Norge!
Sku disse stolte Klippeborge,
Som evig trodse Tidens Tand, —
Urverduers gamle Bautastene,
Der gjennem Klodens Storme ene
Som Kæmper end, i Brynier blaae,
Med Sølvhjelme om Isen staae!

Da Aukathor saae Norges Fjeld,
Sin Kongestol han der opreiste;
De Kæmper, som mod Skyen kneiste,
De huede hans Heltesjæl.
Naar høit i Sky sin Vogn han kjørte,
Sin Hyldest han fra Klippen hørte;
De Kæmpestemmer hylded Thor:
Da var der Helteold i Nord!

Jeg har de gamle Sagn saa kjær!
Naar Luren gjennem Dalen toner
Vemodigt mellem Birkens Kroner.
Da drømmer jeg om Blod paa Sværd.
Naar Fossen vildt fra Klippen skummer.
Sin monotone Bas den brummer,
Da tykkes mig jeg hører Klang
Af Vaabenstorm og Skjaldesang.

I Fjeldets Sø endnu jeg seer
Et Skud af gamle Kæmpestammen;
I Øiet funkler Helteflammen,
Som freidig kun ad Faren leer.
I Pigens Øine blaae jeg skuer
Uskyldighed og Sjøfnas Luer.
Og Yduns evig-unge Vaar
Paa hendes Kinder farvet staaer!

Ja! herligt er mit Fødeland,
 Det gamle klippefaste Norge,
 Med Sommerdal og Vinterborge,
 Der evig trodse Tidens Tand!
 Om Kloden rokkes end, dets Fjelde
 Skal Stormen dog ei kunne fælde;
 Som Bauta end de skulle staae,
 Og vise, hvor vort Norge laae!

SKANDINAVIENS HÆVNING.

(G. Forchhammer: Skandinaviens geognostiske Natur, et Foredrag.)

Een stor Bevægelse har hele Skandinavien, med Undtagelse af den sydlige Deel af Danmark, fælles: det stiger langsomt op af Bølgerne. De underjordiske Kræfter, der brød det vestlige Norges mange tusinde Fod mægtige Urbjergskorpe, der paa mange Steder vendte Lagene i Danmark og reiste Sandlag med Bendeltang til en Høide af henved tohundrede Fod, den samme Bevægelse vedbliver endnu, og fra Altenfjord til store Belt stiger Landet langsomt op af Havet. Denne Bevægelse er i det Hele større i den nordlige Deel og tager langsomt af imod Syd; men indenfor denne almindelige Lov finde en stor Mængde Undtagelser Sted. Med locale Afbrydelser synes den at have vedblevet i hele den nuværende Jordperiode; den har skudt hist og her i Norge Træerne med det Bjerg, hvorpaa de groede, op over Vegetationsgrænsen, og de udgaaede Stammer staae som Mindesmærker om, at et bedre Clima engang fandt Sted paa disse Steder. Denne Hævning har bragt Runerne paa de lodrette Klippevægge i Romsdalsfjorden saa høit, at Ingen mere kan naae dem fra Baadene; den har bragt en Mængde skjulte Klipper til Overfladen i den botniske Bugt; den har udtørret Danmarks Fjorde, gjort dets Øer landfaste, flyttet dets gamle Vikingeborge midt ind paa Enge og Marker. Ingen Deel af Skandinavien er i den senere Tid ved denne langsomme, men stadige Naturvirkning saa forandret som Danmark. Ikke fordi Virkningen er større, thi her er

den mindst; men fordi den ringeste Niveauforandring maatte have en meget kjendelig Indflydelse paa Danmarks flade Kyster og lave Fjorde. Naar man om Aftenen efter en varm Sommerdag staaer ved Liimfjorden paa en af de mindre Bakker, som endnu kaldes »Holme«, og seer omkring sig, kunde man troe, at den gamle Tilstand var vendt tilbage: Mosetaagen lægger sig over alle Lavsletter, skjuler Kornmarkerne og Qvæget paa Græsgangene, og man troer at see det samme Hav, der Aartusinder i Forveien bølgede omkring den liimfjordske Øegruppe.

Har denne vedblivende langsomme Bevægelse forandret Udseendet langsomt i Løbet af Aarhundreder og Aartusinder, saa har en anden Naturbegivenhed, som falder i den nuværende Jordperiodes forhistoriske Tid, pludseligen givet Landene syd for Østersøen et ganske andet Udseende. Denne Begivenhed, hvorved Sundet og Belterne, Kjøgebugt og Præstøebugt og alle Halvøens Fjorde fra Ebeltøft til Travemünde ere indskaarne, har havt sin oprindelige Aarsag i den nordøstlige Deel af den skandinaviske Halvø. Da denne Urbjergcolos begyndte at reise sig af Havet, dannede den tre store øeformige Partier: Norge og det nordlige Sverrig udgjorde een Ø, Smaaland og de høiere Dele af det sydlige Sverrig dannede en anden Ø, og de høiere Dele af Finland dannede en tredje Ø. Denne Fordeling af Landmasserne følger af Høidernes Fordeling, og at hele Handelsflaader kunne ved Hjælp af Kunsten føres (ad Canalveien) over den mellemstenske Slette, beviser, at ingen store Høider her spærre Veien; endnu mindre er dette Tilfældet ved det Land, der ligger imellem det hvide Hav og den nordligste Deel af den botniske Bugt, saaledes at Iishavets Vand igjennem et bredt Sund kunde omsider flyde ud i Kattegattet. Den vedvarende Hævning maatte lidt efter lidt forandre disse Forhold, og da den mellemstenske Slette var hævet over Havets Niveau, var den botniske Bugt ikkun en Fjord af Iishavet; da tilsidst ogsaa Lavsletten i det nordlige Finland adskilte Iishavet, blev den botniske Bugt en Indsøe, der af de om-

lige Deel af Halvoens og foranledigede derved for en Deel dens ringe Frugtbarhed.

I hvilken Tid denne Begivenhed er indtraadt, kunne vi ikke med Nøjagtighed bestemme. Den er ældre end de ældste Havstokke paa Bornholm; den er ældre end den cimbriske Flod, der allerede traf Landet befolket og sandsynligviis fandt Sted i Bronzealderen imellem det 6te og 8de Aarhundrede før Christus; den er ældre end nogensomhelst Beboelse af Danmark og gaaer altsaa efter menneskelig Regning meget langt tilbage i Tiden. Geognosten har hidtil ikke fundet ringeste Spor af Menneskers Tilværelse under denne Catastrophe; men unegtelig ligger, som Lector Steenstrup først har antydnet, i Gefions Sagn Hovedtrækene af denne Begivenhed, og antage vi, at Mythen virkeligen hentyder paa denne Omvæltning, saa maae idetmindste de høiere Dele af Sverrig allerede før Catastrophen have været beboede, og Gefionsmythen er Folkets Erindring om hin mærkværdige Begivenhed.

GEFION.

(H. Hertz: Digte; Gefion og Gylfe.)

Hun stod i Gylfes Haller
Med høie Miner,
Og qvad, mens Kongen henrykt
Lytted' derpaa.

»O Gefion, Asers Afkom!«
— Saa talte Kongen —
»Med rige Gaver kom du
Hen til min Hal.

Med Sangens rige Gaver
Du kom til Gylfe,
Og med din Harpes klare,
Hellige Klang.

Hvad giver Gylfe Konning
Til dig som Gjengjæld?
En Ring af Guld hiint røde
Rækker han dig.»

Og Gefion greb i Harpen
Med muntret Hjerter;
»En Ring af Guld hiint røde
Ræder jeg selv.

Med Land og Jord, o Gylfe!
Min Sang Du lønne!
Med Øxne stærke lad mig
Pløie det fra.»

Og Gylfe gik fra Høisal
Med Hofmænd gode,
Og undred', der haa skued'
Øxnens Gang.

Fra Pløven trængte Jernet
Til Jordens Midtpunkt.
En bred og bundløs Fure
Viste dets Vei.

Fra dybe Kilder Vandet
Før ind i Furen,
Hvor som et blaalt Bælte
Voverne gik.

Og Stykket, der var pløiet
Fra Gylfes Rige,
Trak Øxnene med Vælde
Langt over Land —

Og skjød det ud i Søen,
Hvor nu det ligger,
Af Guder rigt begavet,
Gefions Øe!

Men Gefion stod paa Øen
Med høie Miner,
Med Sang i Skyen bød hun
Drotten Farvel.

VASDRAGENE I NORGE.

(L. Daa: Jordbeskrivelse for den norske Almue; Skandinaviens.)

Vasdragene (Vandløbene) ere til en fuldstændig Naturkundskaab om de skandinaviske Lande ligesaa vigtige som Bjergene. Man kan paa begge Maader bestemme Dalenes

Løb. Enhver Dal gennemstrømmes af sin Elv og har Højder langs dens Bredder. Det er dog den langs Elven eller Indsjøen liggende Strimmel af Dalbund, som for Beboerne er vigtigst. Her forener sig den frugbareste Jordbund med det varmeste Vejrlag. I Norge er det hovedsagelig kuns her, at der findes Beboelse og Jordbrug. Højderyggen imellem Elvene eller Dalene kaldes Fjæld, Aas eller Hej i forskellige Egne af Landet. Men det er ikke mange Steder at den er lav nok til at dyrkes, saaledes som naturligvis finder Sted i den bedste Del af Sverige og Finland.

Vandsystemet er ogsaa en af Skandinaviens største Særegenheder. Paa ethvert Landkaart vise sig de store svenske Indsjøer, af hvilke Venern (108 geogr. □ Mile), Vettern (36 geogr. □ Mile), Mälaren og Hjelmaren høre til de betydeligste i Evropa. Ligesaa udmærket fremhæver sig den Række af høje Fjældvande, som langs Lapmarken ligge lige under Rigsgrænsen. Man ser let paa Kaartet, at de laveste Egne i Fjældmassen ere mest opfyldte med Ferskvande; fra Højfjældene har Vandet lettere skaffet sig Afløb. Norge har altsaa de færreste og Finland de fleste. Svenske Geografer have antaget, at af Norges Overflade er en tyvende Del bedækket med Ferskvand, af Sveriges en ottende Part og af Finlands en tredje Part.

Disse Talstørrelse kunne ikke gøre Krav paa Nøjagtighed, da hele Norge endnu ikke er opmaalt, ja flere af vore Fjælderkener ikke engang berejste. Desuden er en stor Del af Indsjøerne saa smaa og deres Antal saa umaa-deligt, at en nøjagtig Beregning vilde være et overvættet Arbejd. Enhver, som har rejst meget her eller gennem-gaaet de over den opmaalte Del af Landet udgivne Kaarter, vil have seet, at der neppe findes nogen Bygd, ja knapt mange Gaarde, som ikke have Sjøer og Tjærn inden sine Enemærker. Vi ere saa vant til i det Mindste at have Udsigt til et Vand, at vi neppe kunne erkjende noget Landskab for smukt, som ganske savner en blaa Flade.

Men da Indsjøernes Form og Størrelse bero paa Bjergdannelsen, er det en Selvfølge, at Norge med sine dybe,

smale Fjældkløfter ikke kan have en saa stor Flade af Ferskvand, som Nabolandene med sine mere udbredte og ndstrakte Dalbunde og Fjældmarker. Kun hvor Norges Højfjælde udvide sig til en Art ujævnere Flade, findes nogle brede Sjøer, saasom Fæmun og Røsvand, paa Grænsen af Sverige. De andre norske Indsjøer have en saa lang-agtig Form, at de kuns se ud som en Udvidelse af Elvefaret. De gaa umærkeligt over i de saakaldte Stilvætninger, som alene ere saadanne strømlese Strøg af Elven. Naar vi altsaa betænke, at vor vigtigste Indsjø Mjøsen, naagtet sin Længde af $13\frac{1}{2}$ Mil, blot udgjør lidt over 6 geogr. □ Mile, indse vi, at de andre ikke kunne være hver for sig betydelige, om de end tilsammentagne indeholde en meget stor og uberegnelig Udstrækning.

De norske Elve, som udgaa fra Fjældmassens Vestside og falde i Atlanterhavet eller Nordsjøen, maa selvfølgeligen være ganske korte. Formedelst Fjældryggens bratte Fald maa de ogsaa væsentligen bestaa af en fortsat Række større og mindre Fosser.

Alene de norske og svenske Elve, som flyde nedad den østlige Skraaning, kunde have større Floders Længde. Men heller ikke disse have nogen synderlig Lighed med de store, sejlbare Floders bugtede, ensformige og vidt forgrenede Løb. Man maa antage, at et saadant blot kan udvikle sig der, hvor Vandkraften selv er den eneraadende og knns møder en let overvindelig Modstand i løse Jordarter og yngre Bergdannelser. I saadanne Emner forme de store verdensberømte Elve lettelig en sejlbar Rende.

Skandinaviens Floder maa tage den haarde Dalbund saaledes som Naturen har dannet den. Dens Modstandskraft er saa stor, at de ikke have været istand til at ndslibe den til et jævnt Skraaplan. Deres Leje danner derimod, ligesom Dalen selv, en Række af Terrasser. Paa enhver Afsats rinder Elven stilt eller danner for det Meste en Indsjø. Nedover Trammens Kant falder den derpaa i en Fos eller en Række af Stryk, indtil den naar den næste Afsats. Uagtet altsaa ikke en eneste af alle Skandinaviens

Elve er sejlbare paa samme Vis som en engelsk eller mellem-europæisk Flod, indeholde de dog næsten alle meget lange Strøg af Farvand, som nu findes at være udmærket tjenligt til Dampskibe. Fra Ejds voldbakken til Lillehammer er saaledes 14 $\frac{1}{2}$ Mil af sejlbart Farvand. Ovenfor og nedenfor ere strax høje Fosser.

En anden Synderlighed ved en Mængde af Skandinaviens Floder er, at de kunne flyde i Snese af Mile gjennem en Dal saa ensformig i Bredde og uforgrenet som en Fjeldsprække. De have altsaa ingen betydelige Bifloder eller Tværdale. De forbinde ikke Landskaberne til Siden af sig, men kun langs efter sit Løb. Mærkeligst udpræget er denne besynderlige Karakter i den norske Numedals-Laagen og i den Række af Elve, som jævnsides strømme igjennem de svenske Lapmarker til den botniske Vik.

Disse Særegenheder og, vi maa tilstaa det, Ufuldkommenheder ved vore Elve have ogsaa havt en besynderlig Indflydelse paa deres Navne. Den allerstørste Del af de norske Elve have — intet Navn. Der findes ikke blandt Almuen eller dem, som bo ved Elven, noget Navn for dens Helhed fra Udspringet til Udløbet. Man har Navn paa det Stykke af Elven, som løber imellem to Søer, og paa hver af disse. Navnet er da sædvanligen taget af Gaarden eller Bygden (hvis det ikke er det intetsigende Navn Stor-Elva). Men det hele Vasdrag har intet Navn. Grunden hertil er naturligvis den, at Vasdraget ikke har nogen Vigtighed for en Samfærdsel, hvortil det er ganske utjenligt. Dersom det ikke bruges til Tømmerfløtning, er det i sin Helhed ganske unyttet. Og selve Trælastens Fremdrift bevirker ikke, at Nogen rejser langs hele Vasdraget og bliver kjendt med det fra Ende til Ende. Denne besynderlige Ting, at vore fleste Elve ikke have noget blandt Folket kjendt Navn, vidner naturligvis om, at det ikke har brydt sig om at kjende dem.

Heller ikke benævnes de Elve eller Floder. Det ægte norske Ord er Vasdrag, hvilket ogsaa er det eneste, som betegner deres af Insjøer, Elve og Fosser sammensatte Løb.

Vi have nu i vore Bøger Kvænna, Møs-Vand, Maane-Elv, Tin-Sjø, Hitterdals-Elv, Hitterdals-Vand, Sauer-Elv, Nordsjø, Skiens Elv. Alle disse ere dog kun et eneste Vasdrag.

Dersom imidlertid de Elve, der flyde over et Løje af haardt Urbjerg, have store Mangler med Hensyn til Sejlbarehed, have de et ubestrideligt Fortrin i Vandets Klarhed og Renhed. Vore haarde Bergarter afsætte faa Emner, som ikke strax i den første Indsjø bundfældes. Af enhver saadan naturlig Kum strømmer derfor Vandet ud i den højeste Skjønhed.

ET FJELDVAND.

(A. Munch: Digt, gamle og nye.)

Jeg sad en Aften i en lille Baad
Paa et af disse dybe, stille Vaande,
Der ligge, som et Øie blankt af Graad,
Imellem Norges Fjelde. Let og varm
Stod Aftenhimlen om de mørke Strande,
Og sænkte sig i Søens klare Barm,
Saa Baaden syntes let ophængt at svæve
Midt i et Lufthav, hvor der ei var Bund,
Men lige dybt foroven og forneden,
Som Jordens Kugle midt i Evigheden.

Død Stilhed hvilte over Søe og Lund!
Der fandtes ei en Fugl, som vilde leve,
Som vilde synge her en Aftenstund.
Igen romantisk Klang om Fjeldet drog
Paa klare Vinger, som i Tyrols Dale; —
Den norske Fjeldegn eied' ingen Tale
Undtagen Eensomhedens stille Sprog.

De tanse Roersfolk dypped' Aaren blødt
Og lydøst i de kolde, klare Vøer. —

Jeg smelted' hen i denne Stilhed sødt,
Det var, som om min Sjæl gled sagte over,
Og tabte sig i inderlig Forening
Med Fjeldnaturens dybe, dunkle Mening.

UDBRUD AF SPRINGKILDEN STROKKUR.

(J. Hallgrímsson: *Gjeisir og Strokkur, Uddrag af en Dagbog 1837; i Kröyers Naturhist. Tidsskrift.*)

Den 18de August, Kl. 10 om Aftenen, ankom jeg til Gaarden Laugar, som ligger tæt ved Gjeisir og Strokkur. Jeg begav mig strax paa Veien til de vidtberømte Springkilder. Til Gjeisir stiger man op ad den 12 til 14 Fod høie Skrænt, bestaaende af graaagtig, tavledannet Kiselsinter; og nu staaer man paa Randen af Bassinet. Vandet opfyldte ganske den runde, tragtformige Aabning, og løb paa enkelte Steder over dens Kanter. Dets Overflade var fuldkomment rolig, klar og glat, som et Speil, og iugen Kogen, eller Udvikling af Gas fra Kildens Indre, forstyrrede dens natlige Hvile; men enkelte dumpe Stød, 3 og 3 ad Gangen — omtrent som fjerne Kanonskud — forkynkede, at »Kildens Aand« var vaagen i Dybet og forberedte et nærforestaaende Udbrud. Jeg ønskede det ikke. Saa vilde jo Natten skjønne det prægtige Natursyn. Jeg opslog mit Telt paa den nærmeste Græsplet; min Følgesmand blev hos mig i Teltet, for at holde Vagt.

Natten var mørk og stille. Intet hørtes, undtagen Kildernes Brusen. Jeg lyttede til den sælsomme Lyd; jeg vilde vaage, men Nattens Musik lullede mig i Søvn. Da jeg vaagnede, var det lyst i mit Telt; Klokken var 5; min Følgesmand sov trygt. Han skulde have holdt Vagt, men Trætheden havde overvundet den ellers raske og villige Dreng. Skulde jeg have sovet paa Randen af Gjeisir, medens den opførte sit majestætiske Skuespil? Forskrækket sprang jeg ud af Teltet, for at see, om dette var mueligt. Til min Beroligelse fandt jeg dens Bassin fyldt til Randen, ligesom i Gaar aftes; Vandet var endnu roligt og bevægedes kun, i det 5 til 6 smaae Bække, paa forskellige Steder, løb igjennem nogle Fordybninger i Bassinets Rand. Men i en anden Henseende var desto større Forandring indtruffet. Veiret var blevet ualmindeligt skjönt og lovede den yndigste Sommerdag. Himmelen klar og fuldkommen skyfri,

Luften mild og stille. Jeg glædede mig til de gode Udsigter for den kommende Dag, og begyndte at see mig omkring, for at opsamle Billedet af mine Omgivelser.

Man har beskrevet denne Egn som mørk og sørgelig. Det kan være, at den under en vis Belysning viser sig saaledes; denne Gang var det ikke Tilfældet. Jeg saa kun lidet af det Forstyrrelsens Værk, som man har gjort saa meget Væsen af; thi den Smule Kiselsinter, som har fortrængt Vegetationen fra Springkildernes nærmeste Omgivelser, har dog ikke stort at betyde for den, som i Forveien har betragtet Ødelæggelsens rædsomme Magt i nogle af Islands Lavastrækninger. Sikkert ville de fleste Islændere finde denne Egn ret smuk; mig forekom den venlig, ja endog munter, i den straalende Morgenbelysning. Udsigten mod Vest er vistnok lidet indbydende; men mod Øst stod Hekla, eensom, majestætisk og roelig, med den sorteblaae Kegle, straalende af hvide, phantastisk dannede Ispletter.

Solen var staaet op. Nu var det paa Tiden for Springkilderne at bringe nogen Afveksling i den stille Morgenscene. Jeg vidste, at man kan tirre Strokkur og bruge den til et Udbrud, ved at kaste Stene ned i dens Svælg; men det er en uforsvarlig Handling, som jeg ikke vilde bringe over min Samvittighed. Jeg foretrak at vente, og lod mig imidlertid nøies med at betragte denne mærkværdige Kilde, hvis uhyre Kraft langt overgaaer Gjeisir, i Forhold til begges relative Størrelse. Strokkur ligger senden for Gjeisir i en Afstand af 150 Alen. Den er omgivet af en horizontal Kiselklippe af samme Farve og Beskaffenhed, som Gjeisir-Bassinet. Den ophoiede Rand om Springkildens Aabning, som tidligere Reisende have beskrevet, er nu næsten forsvunden, Fremmede, som besøgte dette Sted, have fundet Fornøielse i, at brække den op og styrte Stykkerne ned i Kilden, for derved at fremskynde dens Udbrud. Og saavidt gaaer denne Vandalisme, at een af de Herrer Reisende — som man fortæller en engelsk Baronett — har endog med store Anstrængelser, og sikkert ikke uden Fare, faaet et Stykke sprængt ud af Kilderørets indvendige Rand, hvorved

en Fordybning er opstaaet, som har en ufordeelagtig Indfyldelse paa Vandstraalens Form. Den ufortrødne Strokkur har nu alt i en Tid af otte Aar arbejdet paa, at udbedre denne Skade, hvilket ogsaa tildeels er skeet. Vandet stod omtrent $3\frac{1}{2}$ Alen under Kilderanden og kogte overordentligt heftigt; jeg har ikke seet noget Lignende. Store Masser af Vanddamp trængte uafsladeligt op fra Dybet med en saadan Voldsomhed, at hele Vandets Overflade var forvandlet til brusende Skum. Jeg nærmede mig Kildens Rand saa meget som mueligt, hældede mig udover Svælget, og tabte mig i Betragtningen af det rasende Vand.

Heftige underjordiske Stød, som syntes at komme fra Gjeisir, vækkede igjen min Opmærksomhed. Jeg antog dette som Signal til et forestaaende Udbrud, og vilde skynde mig derhen; men just som jeg havde vendt mig om, og var gaaet omtrent 10 Skridt fra Strokkur, følte jeg Jorden bæve under mine Fødder og hørte en susende Lyd bag ved mig, en sælsomt hvinende Brølen, som ikke lod mig tvivle om, hvad der foregik. Da jeg nu saa hen til Strokkur, hævede sig en omtrent 20 Alen høj Vandsejle over dens Svælg, som ikke fik Tid til at synke, før de fra Dybet kommende, tæt paa hinanden følgende Stød, der stedse hævede den til sin forrige Høide. Dog, efter 3 Minuters Forløb sank Vandstraalen pludseligt og styrtede for det Meste ned paa Kiselklippen rundt omkring, hvorfra det afkjølede Vand siden paa alle Kanter løb ned i det tomte Kilderør. Herved opstod en eiendommelig Brusen i Kildens Indre, ligesom om Vandmassen gjentagne Gange blev suget dybt ned i Røret, og siden stødt op med Heftighed. Saaledes i det Mindste forekom det mig, efter Lyden at domme, thi see det kunde jeg ikke, da jeg ikke vovede at gaae hen paa Kilderanden af Frygt for at blive overskyldet. Det er sikkert fra denne Lyd, at Kilden har faaet sit Navn; thi Ordet »Strokkur« betyder en Kjørnebøtte, efter den i Island almindelige Sprogbrug; og Kjørnebøttens Lyd — naar Melken kjørnes — er saa noget nær den samme, som den omtalte Brusen, rigtignok efter en betydelig formindsket Maalestok.

Efter 2 Minuters Forløb begyndte et andet Udbrud, dobbelt saa skjønt som det første. En uhyre Masse Vanddamp brød op igjennem Kilderøret i en eneste vedholdende Strøm, der af og til forøgedes ved heftige Stød, og rev Vandet med sig til en Høide af 35 til 40 Alen. Røgstøtten hævede sig meget høiere, lig en Vulkans Pinie. Den dobbelte Strømning, som man bemærker i Vandstraalen, var i Særdeleshed overordentlig skjønt. I Midten af Straalen dreves nemlig Vandet opad med stor Heftighed, medens det igjen paa alle Sider styrtede ned; hvorved de Straaler, som hvert Øieblik forvildede sig fra Hovedstammen, opløstes i Støvregn, der omgav den skummende Vandsejle og straaled i Regnbuens hele Pragt. Man tænke sig denne vældige Støtte, itørt Regnbuen og omgivet af et blaaligblegt Taagegevandt, et vexlende, ubestemt Klædebon, som udgaaer fra Skikkelsen selv, den brusende Kjempe, som pludselig fremtræder i hele sin Kraft og siden med Eet forsvinder i Klippesvælget, hvorfra den opsteg — det er et Syn, som man aldrig glemmer.

Dette sidste Udbrud varede omtrent i 6 Minuter. Da sank Vandsoilen pludseligt, som den første Gang, og efter et Par frugtesløse Anstrængelser holdt Strokkur inde, og med det Samme taug de underjordiske Kvald, som under hele denne Scene havde tordnet fra Gjeisir. Umiddelbart efter dette Udbrud stod Vandet i Strokkur 7 Alen dybt, men det hævede sig snart igjen til 4 Alen.

SCENER AF EN GEOGRAPHISK LANDMAALERS DAG.

(Hanstén; i „Den Constitutionelle“, 1838, Nr. 6. 8.)

1. Trigonometrysten er en Sommeraften kommen til en Fjeldsmær, som ligger en halv Miils Vei fra en Fjeldtinde, paa hvis Top han har et Signal, og hvor han næste Dag vil begive sig hen, for at maale sine Vinkler. Sæterstuens Vægge bestaa af sammenstablede uformelige Stene, hvis Mellemrum ere tilstoppede med Jord; Taget af krogede Grene, som ere bedækkede med Næver og Jord. I Midten

af det fugtige Jordgulv ligge et Par store Stene, paa hvilke en bestandig Ild underholdes; Røgen stiger op under Taget og dreies af Vinden tildeels ud igjennem de utætte Vægge. Langs Væggene er der med Brædder gjort smaa Afdelinger paa Gulvet, som indeholde endeel opsmulret, smudsig, flere Aars gammel Halm. Disse tjene Familien til Natteleie. I Hytten finder han 8—10 Mennesker af begge Kjøen og forskellige Aldere, lige indtil et nyfødt Barn, som Moderen har ved Brystet. Han beder om Husly for den kommende Nat og faaer Tilladelse til at gjøre sig saa beqvem, som han lyster. De to Mænd, som have baaret hans Instrumenter, lægge sig paa det vaade Jordgulv; han selv, indsvøbt i sin Kappe, tager Plads paa en smal Krak, med sin Randsel under Hovedet. Naar han har slumret lidt, føler han sig om af det haarde, ubekvemme Leie, og vil vende sig, men ruller ned paa Gulvet. Efter et Par saadanne Erfaringer er det ham umuligt at falde i Søvn; thi i det Øieblik, han vil slumre ind, vaagner han op ved Forestillingen om, at han falder. Saasnart Morgerøden bryder frem, vækker han derfor sine Reisefæller, faaer til Frokost en Træbolle med Melk og en Lev Havrefladbrød, og begiver sig paa Marschen.

Solens øverste Rand staaer klar over et fjernt Fjeld; Riinfrost glimrer paa Stene og Græsstraa. Foran vandrer den ene Bonde med en afbrudt Stav i Haanden, krumboiet under Vægten af Theodolit-Kassen, som er fastspændt med en Sele paa hans Ryg, og ligner en vandrende Bissekræmmer eller Liremand. Efter ham kommer den anden Bonde, med det tre Tommer tykke Egetræs Bordblad til Stativet paa Ryggen, og til Modvægt paa Brystet de tunge, jernbeslagne Fodder, samt en Kasse, indeholdende de Skruer og Jernbolte, som tjene til dets Forbindelse. Trigonometristen slutter Troppen med sin Randsel, der foruden lidt Proviant og andre Smaafornødenheder indeholder hans Observationsbøger. Man spøer sig imellem de store Steenblokke, om hvilke Bønderne sige, at de have ligget der fra Syndflodens Tid, vader igjennem Myre og Bække, som under-

tiden række til Knæet, undertiden til Høfterne; hvert Qvarteer skiftes Byrderne, forat Ingen skal have noget at beklage sig over, og han selv bærer trolig, naar hans Tour kommer, Theodoliten sit Qvarteer til Ende. Han synger Viser for sine Medvandrere og fortæller dem Eventyr, for at holde dem i godt Lune. Endelig naaer man efter en Times Vandring Fjeldets Fod; man kryber op ad en steil Steen-Urd, hvor Foden vanskelig finder Fæste i de løse Stene. Begge Ledsagerne slutte sig tæt om den, som bærer Instrumentkassen, for, naar han glider og falder i Knæ, at beskytte Instrumentet fra Ødelæggelse. Snart vandrer man over store Snefonder, som af Solstraalerne ere halv optøede, og i hvilke Foden jevnlig træder igjennem til Knæet, snart kommer man til Præcipicer, som ere umulige at bestige, især for saa svært belæssede Fodgængere, og som man med lange Omveje maa omgaae. Endelig er man efter en Times udmattende Stigen kommen paa Fjeldets Top. Instrumentet opstilles og Trig. begynder sine Observationer. Hans Knæ sittede af Anstrængelser, hans Øine svie af den gennemvaagede Nat og af den skjærende Vind, som sædvanlig hersker paa høie Fjeldtinder; han er gennemvådet paa Overkroppen af Sved og paa Underdelen af Snevand. Efterat han har arbejdet i et Par Timers Tid, have hans Fingre tabt al Varme og Følelse, saaledes at han maa omdreie Instrumentets Skrue med Knogene, ligesom med en Tang, og holde Blyanten, hvormed han nedskriver sine Iagttagelser, i den hele Haand, paa samme Maade som man omfatter en Dolk. I denne Forfatning skal han alligevel udmaale sine Viokler med en haarskarp Nøiagtighed, da en Feil i Kikkertens Indstilling paa Signalet, som blot udgjør saa meget som Tykkelsen af den i dens Focus udsprede Spindelvævs Traad, allerede medfører en Feil af flere Sekunder; i Mikroskopet skal han paa Instrumentets Rand aflæse Vinkelen, ved Hjælp af Delestreger, der ere saa fine, at de med blot Øie neppe kunne sees. En af de høieste Fjeldtinder, paa hvilken han har opstillet et Signal, er indhyllet i en hvidgraa Taage. Han venter forgjæves, at et

gunstigt Vindstød skal aftage Kalotten og blotte dens Isse; Solen nærmer sig allerede til den vestlige Horisont, og han nodes til at vende tilbage med halvforrettet Sag og beslutte sig til næste Dag atter at bestige Fjeldet, for at prøve, om Omstændighederne da ville blive gunstigere. Man indpakker Instrumenterne og begynder at stige ned.

Nedstigningen af et steilt Fjeld er meget besværligere end Opstigningen. Ved Opstigningen vender man Ansigtet mod Fjeldsiden og kan støtte sig med Hænderne; man seer enhver Ujevnhed i Fjeldet, i hvilken Taaspidsen kan finde Fæste. Ved Nedstigningen vender man Ansigtet fra Fjeldet, og Hælen fæster ikke saa sikkert i en liden Fordybning, som Taaen; vender man Ansigtet mod Fjeldet, saa kan man ei see, hvad der ligger under Fødderne. De tre Vandrere komme til en glat, hældende Bjergflade, som ved det over samme rislende Vand er bleven overtrukken med en grønlig Slim. Den med Stativet belæssede Bonde gaar foran; pludselig glider han, skrider ud over den glatte Skraaning og forsvinder i Dybet; Trig. og hans anden Led-sager komme kuns ved den yderste Forsigtighed lykkelig over det farlige Sted. De finde den ulykkelige Bonde liggende bevidstløs paa en fremspringende Afsats, 8 til 9 Favne under det Sted, fra hvilket han gled ud; den ene fire Tommer brede og to Tommer tykke Egefod af Stativet er brudt over af Faldets Voldsomhed. Ved koldt Vand bringer man ham omsider til Bevidsthed; han klager over ulidelige Smerter i den ene Ankel, som han har forslaaet saaledes, at han umuligt kan støtte paa Foden. Man fordeler hans Byrder mellem sig; og da man ved denne forøgede Oppakning umuligt kan yde ham nogen Hjælp, maa man overlade ham Valget, enten at blive liggende paa Stedet Natten over, indtil man kan skaffe ham Hjælp, eller at forsøge paa Hænder og Knæer at krybe efter, indtil man kommer over de endnu forestaaende mange farlige Steder til Fjeldets Fod. Bonden vælger det Sidste; af Udmattelse og Smerter taber han flere Gange Bevidstheden, og man kalder ham igjen til Live ved nogle Draaber Brændevin.

Endelig kommer man til Fjeldets Fod. Her aflægger man sin Byrde, danner sig en Bærebør af Grene, bærer den Saarede til Sæteren og vender atter tilbage for at afhente Instrumenterne.

De to følgende Dage bestiger Trigonometristen atter forgjæves samme Fjeld, og først den tredje lykkes det ham at træffe et Øieblik, da Signalet paa den høieste Fjeldtinde er befriet for Taage og kan observeres. I al denne Tid har han levet af Havrefladbrød og Melk, ingen Nat sovet mere end et Par Timer, været udsat for al den Ulempe, som store Anstrængelser, Kulde, Vind og gennemvaade Klæder kunne paaføre et menneskeligt Legeme. Han vandrer videre til en anden Station, hvor de samme Scener med smaa Forandringer gjentage sig. Naar endelig det Efteraaret bebdende Slud og Sneveir tvinger ham til at slutte sit Sommerarbejde, og han vender tilbage til sin Arne, saa er flere Dages Reuselse neppe tilstrækkelig til at befrie ham fra alle de Ureenlighedens Ledsagere, som han endog ved den største Forsigtighed i Sæterstuerne ei har kunnet holde sig fri for.

2. T. (Trigonometristen) har i to Dage ligget veirfast med sin Opmaalingsbaad i en liden Havn ved den nordlandske Kyst, og hver Time med Utaalmødighed seet ud til en liden Holme eller et Skjær en halv Miil fra Kysten, paa hvilken han har et Signal. Alle øvrige Vinkler i denne Egn ere maalte, kun de som stode sammen i dette Punkt mangle endnu, for at han skal kunne slutte sine Triangler og gaar videre. Hans høire Haand, Peter Nyeplads, Baadens søkyndige Befalingsmand, erklærer den tredje Morgen paa hans utaalmodige Forespørgsel, om det ei skulde lade sig gjøre at seile til Skjæret, at Veiret er for haardt. T. kryber ned i sin lille Kahyt og kommer efter en halv Times Forløb op paa Dækket med en Flaske Rum og et Glas. — »Jeg tænker, Peter, en Dram kunde gjøre godt i Dage». — P. »En Dram gjør altid godt, Hr. Capitain, hvordan saa Veiret er.» Han nærmer sig, tager Skraaet af Munden, Rabussen i den venstre Haand, Glasset i den høire, og udtømmer med

himmelvendte Øine dets Indhold; idet han med et lidet Skrab-nd leverer det tilbage, hører man en velbehagelig Rømmen, som siger: »en saadan kan bage en Skjelm indvortes.« — »Hvad mener du, Peter; jeg tænker, du kan gjerne taale En til i saadant Veir?« — P. (svarer med et polidsk Smil): »Man staaer altid stivere paa to Been end paa eet, Capitain; det kan nok behøves i saadan Slingring, som vi have i Dag. Stivest staaer man paa tre Been, som Capitainens Instrument.« — »Det er sandt, Peter; imidlertid ville vi for det Første forsøge, hvor langt vi komme paa to; kniber det, saa kunne vi altid gribe til det tredie.« Peter begynder at nynne en Vise, T. gaaer ned i sin Kahyt og kommer efter et Qvarteers Tid op igjen. — »Jeg synes, Vinden har sagtnet noget; hvad mener Du, Peter, mon vi ikke nu kunde forsøge at naae Skjæret?« — Peter, som nu er kommen i en heroisk Stemning, idet Modet er steget ligesaa høit over Middelstanden, som det fornuftige Overlæg er sunket under samme, kaster et skjødsløst Blik ud over Havet og svarer: »aah ja, jeg troer ogsaa, hun er sagtnet lidt; ønsker Capitainen, saa kan vi jo prøve.« P. heiser i Hast sit Seil, og kaster løs. Baaden krænger stærkt, svæver som en Maage, undertiden paa Toppen af en Bølge, forsvinder derpaa igjen i Dybet imellem to andre. Den faaer den ene Styrtning efter den anden; P. ryster ligegyldig Vandet af sin Pjekkert, T. tænker alene paa at faae sine Triangler sluttede, og mærker i denne Distraction neppe, at han overstænkes. Vor Herre er Daarernes Formyndere; de nærme sig uden Uheld til Holmen. Peter gjør et Par forgjæves Vendinger for at nærme sig Landet; men Søgangen er for stor, og han seer intet beqvemt Landings-Sted. Endelig gjør han en kjæk Manøvre; Baaden skyder ind i en lille Bøining paa Stranden. Med Vanskelighed kommer T. i Land med sine Instrumenter uden at sønderslaae dem. Da Baaden ei her kan ligge sikker, maa Peter more sig med at krydse paa Havet, imedens T. maaler sine Viukler. Efter et Par Timers Tid kommer han til Holmen, modtager T. med Instrumenterne, og man vender

tilbage. I Havnen mindes T. det tredie Been, som Peter havde meldt om, og det modtages med Fornøielse. Næste Morgen er Veiret noget stillet af, og man belaver sig til at seile videre. — »Nu! kan du see, Peter, det gik jo ganske godt i Gaar, uagtet alle dine Vanskeligheder.« — P. »Det er vel, det gik, som det gik, Capitain!« — »Oh, Du er nu altid en Kujon, Peter!« — P. »Nei, det skal Ingen sige om Peter Nyeplads, at han er en Kujon; men jeg siger endnu, det var vel, det gik, som det gik; havde Capitainen ikke narret mig med sine to Stivere, saa var der ikke blevet noget af; thi enhver Semand vilde tilstaae, at det var ufornuftigt at seile i saadant Veir.«

REN-HJORDER I FINMARKEN.

(Stockfeth: Dagbog over mine Missionsreiser i Finmarken.)

Sidst i Februar 1828 reiste jeg til Per Banner, Øst- og Vestfinmarkens rigeste Fjeldfin. Hans Telt var lidet og laset og bar Spor af Mangel og Fattigdom; ikkuns de mange Hunde og en Mangfoldighed af Ren vidnede om den rige og mægtige Finnemagnat. Konen var fraværende i et andet Telt; da Per Banner maatte dele sin store Hjord i flere mindre, maatte han ogsaa have flere Telte.

Lørdag Morgen den 1ste Marts kom hans Kone og tvende Sønner, og med dem en 3500 Ren. Man tænke sig dette Antal Dyr. Hvilken Bevægelse, hvilket Liv fjern og nær! Eftersom Renene, drevne frem af Hyrderne og Hundene, nærme sig, sees tydeligere og tydeligere det indre bevægede Liv, forskjelligt fra det Heles fremadskridende Bevægelse, som er jævn og ensformig. Flere hundrede sees paa engang at sætte afsted i Gallop, for strax igjen at standses. Nogle løfte deres hornede Hoveder og se sig om, andre bøie deres Hoveder under Gangen for at æde Sne eller Mose, andre lægge sig endog ned, for i næste Øieblik at jages op igjen. Flere hundrede vandre ganske rolig, men ogsaa disse Hobe opløse sig og adspredes; Hyrdernes

Raaben og Hundenes Gjæen bliver efterhaanden mere og mere hørbar. Saaledes nærmer sig Hjorden langsomt og af en imponerende Karakter. Rundt omkring paa Udkanterne streife altid dels enkelte Ren, dels større og mindre Flokke, i modvillig Overgivenhed, men drevne tilbage af Hundene styrte de sig ind i Hovedkolonnen og udbrede der for nogle Øieblikke Forvirring. Naar disse Tusinder da omsider have leiret sig og ere komne til Rolighed omkring Teltet, dels staaende, dels liggende, saa hersker der dog uafbrudt en livlig Bevægelse; thi Renen kan vel være stille, naar den ligger, men ikke naar den staar.

Inde iblandt Dyrene gik Per Banners tvende Sønner med Ren-slyngerne, fulgte af Søstrene, som havde Tømmer i Hænderne. — Iblandt den vrimlende Mangfoldighed af saamange hundrede Ren, skjælner en Fjeldfin allerede i betydelig Afstand, med sit skarpe og øvede Øie, det eue Dyr fra det andet, og finder snart det, som han vil fange. Ikke mindre Færdighed besidder hans Haand, som paa en Afstand af 15—20 Skridt, ja længere, forstaar at udkaste Slingen og fange det Dyr, han vil have. Naar han udkaster Slingen, er han tæt omringet af Dyrene, over hvilke Slingen nu farer hen. Idet det trufne Dyr føler sit Hoved berørt af Noget, løfter det Hovedet forskrækket i Veiret og sætter afsted, hvorved det trækker Slingen fastere til. Er det en tam og rolig Ren, saa gjør den, rammet af Slingen, ingen videre betydelige Spring, men lader sig snart hel taalmodig lægge en Tømme om Hovedet, hvorefter Slingen tages af den, og den bindes nu til et Træ eller til hvilkensomhelst Gjenstand. Men stundom rammer Slingen et utæmt Dyr, og da opstaar ofte megen Ugreie. Naar nemlig Slingen farer hen over Dyrene, løfte de, forskrækkede ved Finnens Armbevægelser, Hovederne hastigt i Veiret, og opfange derved med Hornene den udkastede Slynge; hænder dette et utæmt Dyr, saa sætter det øieblikkeligen afsted i vild Heflighed. Fjeldfinnen ved, hvad der nu vil ske, og holder derfor af al Magt fast i Slingen. Uventet og øieblikkeligen holdt tilbage ved Hornene, styrter Dyret om i Sneen; dets

voldsomme Ryk kaster som oftest ogsaa Finnen til Jorden, uden at han dog derved slipper Slingen. Hurtigt som Lynet er Renen igjen paa Benene, steiler høit i Veiret og galopperer i vildt Raseri frem og tilbage, og da Slingen derved snart kommer om Forbenene og snart om Bagbenene, saa gjør Dyret de morsomste Kaprioler og Luftspring for at faa Benene fri. Øiet kan neppe følge Hurtigheden af dets Bevægelser. Ligesaa gjerne som Dyret vil løs, ligesaa gjerne vil Finnen blive det kvit, naar han kun kunde faa løst Slingen, men som Dyret ved sine vilde og ubændige Spring stedse mer og mer indvikler sig i; det trækker Finnen afsted med sig, lange Stykker. Under denne Kamp er Alt sprunget forskrækket tilside. Ved efterhaanden at vikle Slingen mere og mere om Armen, kommer Finnen stedse Dyret nærmere og nærmere ind paa Livet. Opbragt herover steiler det, og søger med Forbenene, der gaa som Trommestikker, at kjøle sin Harme og slaa Finnen til Jorden. Saa stille og ubemærket som muligt, har indlertid en anden Fin nærmet sig, men nu bliver Dyret ogsaa ham var, og fordobler nu sin Heflighed. Omsider lykkes det den sidstankomne Fin, fra Siden af, at komme Renen ind paa Livet, og rask og behændigt favner han det. Med Bagbenene søger Renen at sparke begge sine Modstandere fra sig, men forgjæves. Pludseligen bliver Dyret ganske stille og rører sig ikke, men staar med ludet Hoved, medens Øinene lure og løbe om i Hovedet til alle Sider. Paa engang hæver det Hovedet, stanger, steiler og slaar med Forbenene, styrter overende og tager begge Finnerne med sig i Faldet, og alle tre ligge nu i Sneen og kjæmpe, og komme atter op igjen. Omsider have Finnerne faaet Slingen af Dyret, og i vild Gallop farer det nu afsted hen over Sneen, thi det tror sig ikke sikker, førend det har trængt sig dybt ind i den tætteste Hob af de andre Dyr, udbredende her en øieblikkelig Skræk, Forvirring og Flugt, hvori de dog blive hindrede af Hundene, og slutte sig derfor endnu tættere sammen.

Da de faa Ren vare fangede, som jeg behøvede, blev der strax spændt for; thi Per Banners Kone samt ogsaa hans tvende Sønner vilde hverken vide af nogen Bøn eller af nogen Gudstjeneste i deres Telt. Per var selv en gudfrygtig, godmodig og retscaffen Mand, som misbilligede sin Kones og sine Sønners Færd, men han havde ikke Kraft nok til at holde dem i Ave. Konen var gjerrig og ugudelig, Sønnen vilde og uregjerlige. Efter en Del Aars Forløb blev hun dog tilsidst bojet, bødferdig og søgende Gud; ogsaa Sønnen kom til bedre Erkjendelse.

Næste Aften, forinden det blev mørkt, kom jeg til en meget smuk Indsø, omkranset af store Træer, og derfra kom jeg ind i en udmærket smuk Skov; nu laa fire Telte for mig. Af de fire her siddende Familier var den ene russisk Undersaat, i hvis Telt jeg gik ind og ud aldeles som i de Norskes.

Min Afreise blev bestemt til Torsdag Morgen den 6te Marts, og da bleve alle fire Renbyer samlede. I denne skovrige Egn toge Renerne sig fordelagtigen ud. Disse fire Renbyer kunde tilsammen udgjøre en 1700 Dyr, men mellem Træerne syntes Antallet dobbelt saa stort, og Fjeldene og Træerne syntes i Ordets egentligste Forstand at leve og bevæge sig. Allerede troede jeg, at samtlige Dyr havde leiret sig om Teltene, da de pludseligen saa op til et skovklædt høit Fjeld, ved hvis Fod vi befandt os, og i samme Øieblik henvendte ogsaa vi vore Øine did op, og bemærkede, at det øverst oppe paa Fjeldtoppen begyndte at røre og bevæge sig. Bevægelsen tiltog mere og mere, og nu saaes ogsaa Hyrderne og Hundene, hvis Raaben og Gjæn lød ned til os. Nedad og udover Fjeldets Sider og Bratheder kastede sig, i let og flyvende Gallop, flere hundrede Ren; fordelagtigen tog Dyrets Reisning og Holdning sig ud under dets lette, flyvende Løb. — Fjeldets Styrtninger og Træerne mangfoldiggjøre Dyrenes Bevægelser; i ustandset og ustandselig Fart omgaa de, i raske og muntre Vendinger, løse revne Blokke, forsvinde bag disse og Træerne og komme atter tilsyne. Nogle hundrede Skridt fra det Sted, hvor vi stode,

styrtede de nu frem i flyvende Gallop, og det lød som om en Stormvind susende for gennem Skoven, og som om en Skylregn plaskede, og atter var i samme Øieblik baade Stormen og Regnen ophørt, thi samme bestod i den forunderlige, knistrende Lyd i Ledene paa de forbifarende Ren. Lødende de bjæffende og forfølgende Hunde langt efter sig, styrtede de sidst ankomne Dyr sig midt ind iblandt de omkring Teltene leirede, og opskræmte disse til alle fire Himmelegne. Som ordnende og styrende Geniusser saaes nu Hyrderne farende frem paa Skierne og udsendende Hundene i alle Retninger. Et Kvartér, og Alt er igjen samlet og roligt, forsaavidt Renene kunne være rolige. I forfængeligt Overmod og indtagen i Lyden af sin egen Gjæn, forfølger en og anden geskjæftig og bjæffende Hund en Ren, efter at denne er kommen tilbage til Hjorden. Hurtigen vender Renen sig om, gjør et Stød med sine Horn, og Hunden ligger paa Ryggen og spræller; nu er Turen til den at flygte, og det gjør den ogsaa, beskjemmet og tudende, med Halen mellem Benene. Med rolig og stolt Holdning ser Renen efter den Flygtende, som vilde den sige: udenfor Hjorden er din Plads, indenfor og inde i Hjorden har du intet at gjøre, og vender sig derpaa om til sine Lige. Ren stanges med Ren, prøvende gjensidig Styrke, men Alt i Kjærlighed og Enighed. Det har hændt, at Renene, ved saaledes at stanges, ere blevne saa indviklede i hinandens grenede Horn, at de, uden Folkehjælp, ikke have kunnet komme løs fra hinanden, og at de ere fundne liggende døde, fast indviklede i hinandens Horn.

Naar Renene blive opskræmte, slutte de sig gjerne sammen, og naar derfor deslige Dyr paa deres Flugt faa Øie paa andre Ren, saa ile de hen til disse. Det er denne Egenskab hos dem, som gjør det muligt for Fjeldfinnerne at vogte dem og holde dem sammen ved Hjælp af Hundene. Men samme Egenskab gjør ogsaa ofte Renene til Bytte for Ulvene, thi først efter at disse har dræbt og saaret flere af dem, adspredte de sig. Renens Tilbøielighed til at slutte sig sammen afstedkommer stundom ligesaa komiske som kjedsommelige Forviklinger for Reisende. Møder man gjeende

Hunde, saa slutte Renene sig sammen, hoppe over Slæderne og afstedkomme da Forstyrrelser, og ofte bliver den ene Pulk indviklet i den anden. Ved saadanne Leiligheder binder Fjeldfinnen strax alle Renene i Slagtømme til sin Pulk, gaar da ud af denne og trækker selv sin Ren efter sig, og derved tillige alle de øvrige.

I skjønt og behageligt Veir forlod jeg disse fire Fjeldfinnefamilier, for at tiltræde Tilbagereisen til Polmak, hvor jeg havde berammet Gudstjeneste den paafølgende Søndag.

GJÆTERSANG.

(Claus Frimann: *Alnuens Sanger*.)

Hør mig, Skov og Mark og Fjeld!
 Mig, som her sidder eenlig og synger paa Tuen;
 Endnu er det ikke Qvel,
 Endnu varmt skinner Solen som Luen;
 Endnu, Lam! I trippe maae,
 Endnu lidt maae I Kidlinger dandse og springe;
 Ind i mørke muret Vraae
 Var det Synd eder tidlig at tvinge.
 Tvingsel gjør ufyrdig og tung;
 Jeg, som selv kun endnu er ung,
 Frihed mig for alt er kjær;
 Dandser, Børn! nuens jeg synger nu her!

Du, som hist af mørken Ur
 Kiger frem, skuer ned fra de høieste Bjerge,
 Lig der længe nok paa Luur,
 Vangen her seer du den, som skal værge.
 List dig, kom kun, om du tør!
 Jeg skal skrike, saa Folket skal høre mig hjemme;
 Riden bænger over Dor,
 Den og Trommen dig, Bamse! skal skræmme;
 Jaget over Bjerg, over Dal,
 Mødig Tungen bænge du skal,
 Ingen Bygd dig give Lye,
 Hen ad Hekkenfjeld til skal du flye.

Du, som under Skyen vidt
 Flyver om for at finde til Ungerne Føde,

For din sorte Kloe saa tidt
 Maatte Lammene meenløse bløde;
 Hid du stirrer kun omsonst,
 Her kun Harm maa du høre, hvor Bjelderne klinge,
 Her forgjebes er din Kunst,
 Sæt kun andensteds hen med din Vinge!
 Rævens Unger — hold dig til dem!
 Den har mange, — fire til fem —
 Lad dem døe, det lumske Pak!
 Og med dem til dit Fjeld-Rede gak!

Saa skal jeg og mine Faar
 Kunne vandre omkring her i Dalene trygge!
 Naar i Middag Solen staaer,
 Under Buskene finde vi Skygge.
 Græsset voxer som en Skov
 Der i Skyggen, hvor Drauben af Løvet det fæder;
 Markens Skaber være Lov,
 Over alt han sin Godhed udbreder!
 Brænder Tørsten, Elven er der,
 Hisset voxer saftige Bær,
 Myren staaer af Multer rød,
 Tuen sortner med Blaabær bestroet.

HAREN OG DENS FJENDER.

(Steen Steensen Blicher: *Diana, et Tidsskrift for Jagtelskere*.)

Harens Character. »Bange som en Hare« — dette almindeligt bekjendte Udtryk antages løselig-hen at indbefatte alt Væsentligt i Dyrets Naturel. Vist nok er dette Træk fremstikkende: Haren er bange; men den har ogsaa god Grund dertil. Dens Fjender liste sig i mangehaande Skikkelser omkring den — over den; paa Jorden, i Luften truer Døden. Hvorledes da skulde denne værgeløse Slægt vedligeholde sig, naar ikke netop »Frygten blev Frelsens Moder?« Den, der ikke formaaer at kæmpe, den maae flye. Derfor gav Naturens Herre den tvende aarvaagne Skildvakter — dens Ører, som ere i uafsladelig Bevægelse for at opfange enhver mistænkelig Lyd, og, naar Fare er paafærde, at minde de hurtige Been om deres Bestilling. Var Haren mindre frygtssom, vidste den ikke bedre at flygte eller skjule

sig — Alt efter Omstændighederne —, da var den snart udryddet, eller bedre, der var ingen Harer til. Man tale nok saa meget om dens Frygtagtighed! Eet Dyr have vi dog Her — et tamt Dyr —, der er langt ræddere, end Haren: det er Faaret. Det er frygtsommere; thi Haren kan kyse og jage det paa Flugt; og, hvad mere er: Haren veed det, og benytter sig deraf. Ogsaa dette er overeensstemmende med Naturlovenes Viisdom: Haren har nemlig to Udveie, at flye og at skjule sig; Faaret kun een — Flugten; den maa det altsaa desto før gribe til. — Men Haren er ei alene frygtsom; den besidder ogsaa en vis Grad af Snildhed, Skjønsmhed, Overlæg, eller hvad man nu vil kalde det. Det første Beviis herpaa er det allerede berørte: kommer nemlig en Flok Faar en siddende Hare saa nær, at den kan frygte for at blive traadt af dem, springer den pludselig iveiret, og lader sig falde lige ned igjen i Sædet. Faarene fare til alle Sider, og stundom tage de med Forskrækkelse Flugten. Forfatteren har et Par Gange seet denne Manoeuvre, og flere Gange i længere Frastaud af denne Faarenes Bevægelse sluttet sig til Harens Nærværelse, og rigtigt fundet den. Et andet Træk af snild Beslutning er dette: at den, under hæftig Forfølgelse af Hundene, søger, om muligt, at fare igjennem en Flok Faar eller Qvæg, hvorved den enten vil unddrage sig fra Synet, eller forville Sporet — maaskee begge Dele. Ogsaa er det vitteligt, at en gammel Hare godt kjender Røve- og Grævlunge-Gravene i dens Egn, og i stor Beknyttelse tager sin Tilflugt i dem, og dog ikke længere ind, end at den kan være sikker for de store Hunde; men derimod gaaer den aldrig frivilligt ind i sin Fjendes Forstue. Skjønsmhed og Overlæg viser det ogsaa: at Harerne som oftest veed at skjelve mellem Mynder og andre mindre hurtigt løbende Huude; de kjende deres Overmænd i Væddeløbet, og trykke sig saa fast i Sædet, at man næsten kan træde paa dem. — Den tilsyneladende Kunst, med hvilken de forville Sporet til deres Sæde, ville vi hellere forklare af et uvitterligt Instinct, og alligevel seer man jo ofte paa Sne, at Haren

gaaer lige til sit Sæde uden Løkker og Krumspring. Det er heller intet Tegn paa Eenfoldighed, at Haren, uden stor Vanskelighed, lader sig tæmme, kjender og ynder sin Opdrager, lyder sit Navn, m. m. Forfatteren har kjendt en vanfø Bondekarl, der havde gjort en Hare saa tam, at den kom, naar han kaldte paa den, sprang op paa hans Knæ og aad Kaalen af hans Mund; og naar han klappede paa Skjødets, satte den sig her ligesaa velbehageligt til Sæde, som nogen Kat. I tæmnet Tilstand bringes den ogsaa til at omgaaes, ja spøge med baade Katte og Hunde — at sige dem, som høre til Huset.

Harens Fjender. »Flyver jeg ud og flyver jeg ind, Alle plukke de mit Skind«, saaledes klager Uglen i den velbekjendte rørende Vise: »Katten er mit Sødskendbarn.« Med langt større Føie kunde stakkels Lampe istemme denne Jammersang; thi flere farlige Fjender har vel intet Dyr paa Jorden.

Den første og værste er Mennesket. Ei alene den egentlige Jæger; thi han holder dog Maade, vist nok af Egennytte og for Fremtidens Skyld; men ogsaa Enhver, som kan spænde en Snare, eller lægge en Bøssepipe paa en Vindueskarm, lurar med liden Kunst og mindre Besværighed paa stakkels Hare, enten han saa søger Kjæresten eller Kaalene.

Efter Mennesket tilkommer Ræven den næste Rang; ja vi have slet intet imod, at han rangerede i første Klasse, eftersom han anretter større Ødelæggelse i Lampes Familie, end alle dens andre Fjender tilsammentagne. Det er ham ikke nok, at han selv og hans noble Frue gjøre sig tilgode engang imellem med Harekjød; men de opføde ogsaa deres haabefulde Afkom for største Delen med samme lække Spise, hvor den er at bekomme. Til Beviis herpaa kan man jevnlig finde Lampes Been og Sokker, som ligesaa mange *corpora delicti*, ved Indgangen til Reinekes Bolig, det berømte »Trængselsborg« (see Fabeldigtet »Reineke Voss«). Saaledes huserer han Sommeren igjennem og ødelægger en stor Mængde unge Harer. Og ligesaalidt sparer han paa de

gamle, enten det er Sommer eller Vinter. Man vil paa-
staae: at han, naar han seer nogle ramlende Harer, blan-
der sig imellem dem og efteraber deres Caprioler, indtil
han seer sit Snit, og gjør Spøg til Alvor. Vi, som ikke
have seet dette, tør hverken nægte eller bekræfte saadant
Skjelsstykke; men derimod vide vi forvist: at Mikkel gjerne
gaaer paa Sporsnee, ei alene efter en anskudt og svedende
Hare, men ogsaa efter en frisk, og ikke saameget sjeldent
griber den i Sædet. — Det aabenbareste Beviis paa den
store Ødelæggelse, Ræven anretter blandt Harene, er dette:
at paa Øer, hvor den første ikke findes, formere de sidste
sig i faa Aar lige til det Utrolige. Man seer deraf, at alle
de andre Harens Fjender tilsammentagne ikke gjøre saa
megen Skade i denne Henseende, som Ræven ene og
alene.

Den slemmeste Harejæger, næst efter ham, er Ørnen
(*falco fulvus*, den almindelige eller brune Ørn). Naar Jor-
den er bar, kan han ikke kige Haren i Sædet, men kun
gjøre Jagt paa den, som ved et eller andet Tilfælde allerede
er kommen paa Benene. Hans Methode er denne: han
svæver tæt hen over den af al Magt springende Hare, og
giver den med Vingen af og til et Rap; træffer han Hove-
det — hvorefter han sigter — saa ruller Haren, og Jagten
er tilende; men rammer han den andre Steder paa Krop-
pen, kan Haren vel svinke eller snuble, men er som et Lyn
igjen i Farten. Ofte betjener den sig af samme Manoeuvre,
som naar den er lige ved at skulle gribes af Mynder: den
trykker sig pludseligt ned, men er i samme Øieblik paa
Tilbageveien. Kan den være saa heldig at komme i et
dybt Hjulspor, som i en Hedevei, da kan den undertiden
vædre Frem- og Tilbagesmitten fjæle sig for Fjenden, og naaer
den et Krat, er den aldeles i Sikkerhed. Naar Jorden der-
imod er skjult med Sne, og Haren er ude til fri Mark, saa
seer man nok, at den maa vorde Ørnens Bytte. Var der
ikke saa faa af disse Røvfugle, vilde de om Vinteren
gjøre større Nederlag paa vore Harer, end Ræven — denne
Fordeel har man dog havt af Skovenes Ødelæggelse. En

stærk Ørn — formodentlig Hunnen, som den største — er
istand til at gribe Haren i Løbet med sine frygtelige Kløer,
og flyve med den, endog levende, en meget lang Strækning.
En fuldkommen paalidelig Mand har fortalt Forfatteren, at
han har seet en Ørn gribe saaledes en Hare i Heden nor-
den for Keilstrup, i Hidsherred, og flyve med den, over
Sletten og Seen, over i Silkeborg Skov — en Strækning af
over en halv Mil; han hørte længe dens ynkelige Skrig i
Luften. — To andre Jægere gik engang paa et Harespor.
Den havde løbet stærkt, og et Par Steder saaes i Sneen
Striber af Vingeslag. Endelig holdt Sporet op — Haren
havde skredet og tumlet et Stykke hen, som om den var
skudt, og — borte var den. Intet Spørgsmaal, at en Ørn
jo var fløjet med den.

Af flyvende Fjender ere Killingerne, indtil de blive
halvvoxne, hverken sikre for Ravne eller Kræger; men da
maa i det mindste to Ravne og en halv Snees af de sidste
forene sig, for at faae Bugt med det stakkels Dyr. Af de
løbende maa Haren endvidere vogte sig for Maaren, Ilde-
ren og Væselen. Ingen af dem er dog ret slem.

Vi komme nu til Harefjenderne blandt de tamme Dyr
— Hunde og Katte. Ikke mene vi her Jagthunde, som
paa Embedsvegne ere forpligtede til at skille Morten ved
sit Smule Liv, men Køterne, der Intet have i Marken at
bestille, og her maae ansees som aldeles uberettigede. Naar
en saadan Hand faaer Tilladelse og Vane til at følge Gaar-
dens Folk paa Markarbeidet, da tager den sig gjerne for at
opnuse Harekillinger, og da den som oftest er rask tilbeens,
annammer den flere, end Jagtteieren troer eller faaer at vide.
Slige gemene Vildttyve burde derfor være fredløse uden-
for Gaarden — deres rette og eneste Virkekreds. Det
Samme gjælder end i større Udstrækning om Kattene; thi
disse knibe i Yngletiden naangen gammel Hare, og ingen
tiltroer vel disse fødte Tyve den Skjæsonhed, at de skulle
gjøre Forskel paa Ramler og Sætter (Han og Hun).

Nogle ville paa staae: at endogsaa Ramleren, ikke
tilfreds med al den Ødelæggelse, saa mange og farlige

Fjender anrette i hans værgeløse Familie, selv hjælper til med, ved at dræbe (vi forstaae ei, paa hvilken Maade) de smaae Killinger; men indtil vi have seet det med vore egne Øine, tillade man os at betvivle en saadan Unaturlighed hos et frygtssomt og godmodigt Dyr.

Af ovenanførte lange Synderegister giver det sig let, hvilke Hindringer for sine Hares Formerelse, en Jagteier har at bestride og bortrydde.

JAGTHISTORIER.

(Steen Steensen Blicher: *Diana*; sandfærdige Jagthistorier.)

1. *En Hares Sældhed.* En Skytte i Fyen havde et Efteraar med Støverne flere Gange reist en Hare næsten altid paa eet og samme Sted i et Krat; men hver Gang tabte de ellers dygtige Hunde Sporet ved en Dam midt inde i Krattet, uden derefter at kunne finde det igjen. Den ærlige Jæger, som havde sin gode Portion Overtro, begyndte ousider at ansee Haren for en Hex, og nærede stor Mistanke til en vis gammel rødoiet Kjælling i Byen. Han anraabte vel derfor et Par Gauge Morten med det iagiske »Maren Olesdatter! staa op!» men den ventede Forvandling paafulgte ikke. Tilslidst kom han slet ikke paa deene Kant af Krattet, førend den første Sne var falden; da drev Nysgjerrigheden ham atter derhen, for dog at see Sporet af den mysterieuse Hare, og hvor det vel monne forsvinde. Den blev rigtig reist; Hundene halsede et Stykke, derpaa tang de, som sædvanligt i Nærheden af Dammen. Lidt frygtssom nærmer han sig, og seer Hundene firme omkring ved Dammen; men ingen Hare. Sporet forsvandt med eet ved Bredden, som om den var sluppen bort gennem Luften. Han havde allerede besluttet at forlade dette mistænkelige Sted, da hans Blik faldt paa en gammel Sellie, der heldede i temmelig skraa Retning ud over Dammen. Oversiden af Træstammen var belagt med et tyndt Lag Sne, og omtrent en Favn fra Jorden seer han Sporet af den forhexede Hare. Han følger det med Øinene en Favn høiere op, og see! der sidder Morten i den afhuggede Sellies Krone, halv skjult af de udvoxede Qviste. Tvivlsom og skjælvende sigter han, trykker til, og den formentlige Hex falder til Jorden. Der er ingen Trivl om, at Haren jo stedse de forrige Gange har tyet til dette sælsomme Skjul.

2. *En Rævs forunderlige Redning.* To Støvere og to Mynder forfulgte en Ræv; men han havde allerede faaet saa stort et Forspring, at de sidste ikke kunde naae ham, for han var kom-

men til en i Nærheden liggende Gaard. Her søgte han op paa et Havedige, og derfra op paa en Torvestak, der stod tæt op til Gavlen af Stuehuset. Mynderne sprang forbi; men Støverne tog Foden og fulgte Flygtingen op paa Torvestakken. Da han mærker dette, fortsætter han Touren op paa Huset og langs hen ad Møningen. Her kommer han til en lav Skorsteenspipe, og maa-skee i den Tanke, at her var en Rævegrav, springer han ned. En gammel Kone staaer ved Arnestedet, og seer med Forskrækkelse Fyren komme plumpende ned lige foran beede. Men neppe havde han søgt Skjul bag ved nogle Spande og Ballier, førend en Hund kommer samme Vei bag efter — og nok een. Men inden de sidste havde rattet dem efter Faldet, havde Mikkel allerede fundet Rendesteenshullet, og salverede lykkelig sit kostbare Liv. Tildragelsen skete i Fyen.

3. *En ægte Rævestreg.* Ved en Landsbykirke, nogle Mil fra Christiania, blev Menigheden, just som den en Søndag var forsaadet til Gudstjeneste, Vidne til følgende Puds, som Reineke Voss spillede sin Arvefjende Isegrim. Denne (paa Norsk: Graabein, og paa almindeligt Dansk: Ulven) kom jageende med en Ræv ned ad et Bjerg, ikke ret langt borte, og da han baledo stærkt ind paa Stakkelen, vare Kirkefolkene enige i, at han ufeilbarligt vilde naae ham, inden han kunde frelse sig i Skoven, som laa paa det modstaaende Bjerg, paa den anden Side af Dalen — Mikkel var af anden Mening; thi han havde en Skjelm bag Ørerne. Igjennem Dalen, der adskilte begge Bjerge, løb en temmelig bred Elv, som da var tilfrossen, paa een eneste Vaage nær, der bestandigt holdtes aaben af en Vandhvirvel. Didhen stræber Ræven, og giver sig til at løbe rundt om Vaagen; Ulven bag efter. Men her havde den Første Fordelen; thi baade var han, som mindre, hurtigere til at snøe sig om Vandhullet, og, da han ikke var Fjerdeparten saa tung, kunde han dertil vove sig lægere paa Isen ud mod Vaadet, og gjøre Kredse snævrere. Endeligt skete, hvad man snart begyndte at forudsee. Efter nogle forgjæves Rundarer, vilde Graabeen ogsaa gjøre sine Cirkler snævrere; men snart brast Isen, og han plumpede i Vaagen. Ræven benyttede det gunstige Øieblik, og havde frelst sig i Skoven, inden dens Fjende kom op af sit kolde Bad.

KJÆMPEØXEN I DANMARK.

(J. Steenstrup; i *Naturhist. Forenings Meddelelser*.)

Kjæmpeøxen (Bos Urus Linn.). Af denne forhen over Størstedelen af Europa udbrodte, men nu overalt uddøde

Oxe, der til Cæsars Tid synes at have levet paa Harzen, og hvis Størrelse af denne Forfatter betegnedes med de bekjendte Udtryk: *«magnitudine paulo infra elephantos»* (i Størrelse ikke meget under Elefanten), opgraves der en stor Mængde Knokler i vore Tørvemoser. I det Hele bevares der vistnok i vore Museer Levninger af mere end en Snos Individ, og om dette Materiale end langt fra er tilstrækkeligt til at besvare mange af de Spørgsmaal, som med Tiden kunne ventes besvarede af saadanne Levninger, saa er det dog indsamlet fra saa forskellige Egne af Landet, at der ingen Tvivl kan være om, at denne Oxeart i sin Tid har været udbredt over hele Landet, og det indenfor den nuværende Jordperiode. Men hvor fjern denne Kjæmpeoxens Tid ligger fra vor Tid, hvornaar dette Dyr ophørte at leve her og af hvilke Grunde, derom lade de i Tørvemoserne opgravne Levninger os saameget mere i Tvivl, som man neppe om nogen af dem har saa nøiagtige Opgivelser af de Forhold, hvorunder de ere fundne i de enkelte Moser, at man derefter med nogen Rimelighed turde henføre deres Nedsænkning i disse til noget af de større Tidsafsnit, som Mosernes forskellige Lag tilnærmelsesvis kunne antyde. — For vort Naboland Skaanes Vedkommende har imidlertid et i en Tørvemose opgravet Skelet af denne Oxeart paa en anden Maade bragt en nærmere Tidsangivelse; Tornene paa dette Skelets Lændehvirvler findes nemlig at være i Dyrets levende Live beskadigede paa en saa eiendommelig Maade, at man med den allerstørste Sandsynlighed tør sige, at Dyret kun kan være bleven saaret ved Menneskehaand, ved et af denne kraftig udsendt spidst Redskab. Dette Skelet skylder Lunds Museum Hr. Prof. Nilsson, og ham skylder Videnskaben ogsaa den anførte lærerige Kjendsgjerning, der er optaget i denne Forfatters bekjendte Værk: *«Skandinaviska Nordens Urinvånare»* og i flere af hans Skrifter, og ved hvilken det altsaa tør ansees for tilfredsstillende sandsynliggjort, at i Skaane idetmindste har denne nu forsvundne Oxeart levet senere end Landets Beboelse. Dermed vilde det nu unægtelig være i en ikke ringe Grad

rimeliggjort, at dette Dyr ogsaa i det nærliggende Danmark havde levet samtidig med den ældre eller ældste Befolkning; men mere end rimeligt vilde det derved heller ikke blive; thi enhver, som alvorligere har beskæftiget sig med vort Lands Fortidshistorie, vil sikkerlig være kommen til den Overbeviisning, at man kun med den høieste Varsomhed kan slutte fra den ene Landsdels Historie til den andens. Saaledes har jeg gjort opmærksom paa, at om end Vegetationen i sine store Træk væsenligen har gennemgaaet den samme Forandring i Jylland, som i Sjælland, saa peger dog meget hen paa, at Forandringerne ere indtraadte noget senere i Jylland end i Sjælland, og saaledes er det f. Ex. jo ogsaa bekjendt, at alle Slags vilde Dyr, som i den historiske Tid ere udryddede af Landet: Vildsvinet, Ulven og fl., i en langt senere Tid ere forsvundne i Jylland end paa Øerne. De Undersøgelser, der ere anstillede hinsides Sundet, synes mig ogsaa væsenlig at tyde hen paa en lignende Forskjel mellem Øerne og det svenske Fastland. Saavidt vi derfor ville vente at begrunde en sikker Urtidshistorie, bør vi fremforalt søge at bringe Kjendsgjerninger frem for hver Landsdel for sig. Hvad den her omtalte Kjæmpeox angaaer, da kunne vi for vort Lands Vedkommende allerede nu forlade Slutningens mindre sikre Vei for at slaae ind paa de bestemte Kjendsgjerningers og bevise, at den ogsaa her har levet samtidigen med Mennesker, og navnlig med Landets Urfolk, de Beboere, der ikke kjendte Metaller, men hvis Redskaber alene vare af Sten, Ben eller Træ. Kjendsgjerningerne ere:

a) I det oldnordiske Museum — dette rige og i sit Slags saagodtsom i hele Europa enestaaende Museum — opbevares et Benredskab, som man vel nærmest vilde kalde en særdeles stærk Meisel eller en Øxe. Den tør aldeles utvivlsomt henføres til den saakaldte Stenalder og kan bestemt angives at være gjort af en Mellemfodsknokkel af Kjæmpeoxens Bagben. Den er funden i en Mose ved Kirkehelsing i Sjælland.

b) I det samme Museum bevares endvidere ikke faa »Smalmeisler« af Ben, der ligne hinanden meget i Formen, og hvoraf ogsaa den allerstørste Del viser sig forfærdiget af een og samme Knokkel af større og mindre Drøvtyggere, nemlig af disse Dyr's Spoleben (*radius*) og af Benpibens ydre Side. Her viser det sig just, at baade den tykkeste og fasteste Benmasse i hele Skelettet findes, og denne Erfaring er det, som vore marvlystne og benkyndige Urfolk have draget sig til Nytte, idet de fortrinsvis have anvendt dette Ben til deres Meisler. Endel af den glatte, svagt udhulede naturlige Ledflade danner næsten altid den øverste Flade paa Meislernes Hoved. Af disse Meisler er der flere, som sikkert kunne antages at være forfærdigede af Kjæmpeoxens Spoleben, og dette gjælder navnlig om en særdeles smuk Meisel, der er opgravet af en Mose (i Sjælland?).

Det er indlysende, at til skarpe og stærke Redskaber kan man ikke godt anvende andet end friske Knokler, og aldeles ikke Knokler, som i lange Tider have henligget udsatte for Luften paa Jordens Overflade, og opaf selve Jorden have Folk paa dette Kulturtrin neppe opgravet noget. Imod Santidigheden af de Kjæmpeoxer, hvis Ben have været benyttede, med selve Benytterne, Urfolkene, troer jeg derfor, at man ikke vil indvende noget væsenligt. Derimod vil jeg indrømme, at den Indvending kan for et Øieblik være berettiget, at saa ndmærket Materiale til stærke Meisler, som Ydresiden af Kjæmpeoxens Spoleben, kan jo i hin Tid have haft samme Værd i Forhold til de øvrige Benmasser, som nu det bedste Staal har til almindeligt Jern, og altsaa maaskee været gaaet som et Slags Handels- eller Byttevare fra Haand til Haand, og tilsidst være kommen udenfor den Egn, i hvilken Dyret, hvorfra det hidrørte, havde levet. Dette er vistnok ikke utænkeligt, og man maa have sin Opmærksomhed henvendt paa denne Mulighed; men det bliver dog mindre sandsynligt ved Siden af de talrige Levninger af Dyrene, hvilke vore Moser indeholde og, saavidt vides, ikke under andre Forhold, end dem, hvorunder de nylig omtalte Meisler og Øxer ere fundne. — En saadan

Indvending vil man derimod ikke kunne gjøre imod det, jeg nu skal anføre:

c) I det samme Museum opbevares der endvidere — blandt de Tusinder af Gjenstande, der ere fremkomne ved Undersøgelser af Urindvaanernes »Kjøkkenmøddinger« (eller Ophobninger af Skaller, Dyreben, Kul, Redskaber fra Stenalderen m. m.) — endel Knokler af store Dyr, som ere i sin Tid indsendte fra Krabbesholm i det nordlige Jylland ved Skive, fra den tæt derved liggende Ophobning af Østersskaller m. m. Jeg har iblandt disse erkjendt Kjæmpeoxens Tænder og Brudstykker af dens Knokler: Skulderbladshovedet med Ledskaalen, den øverste Del af tvede Spoleben, den nederste Del af Skankbenet, Ribbenbrokker, et Stykke af Underkjæben, og hvad her maa lægges særdeles Vægt paa: alle Marvknoklerne blandt disse, Skankbenet og begge Spolebenene, vare opbrudte og klavede saaledes som alle Marvbeuene i disse mærkværdige Dynger pleie at være det, og Underkjæbens nederste Rand var bortspaltet, saaledes som de sammesteds udgravne Hjorte- og Vildsvine-Underkjæber og saaledes som samtlige talrige Underkjæber af spiste Dyr have viist det i alle de undersøgte Kjøkkenmøddinger. Den eiendommelige Behandling af Knoklerne for at udtage Marven, viser dog utvivlsomt, at disse Knokler — og de hidrøre fra 2, og rimeligvis endog fra 3 forskellige Individuer — have været friske i Urfolkenes Hænder og Dyrene altsaa dræhte i Nærheden.

I det nordlige Jylland levede altsaa Kjæmpeoxen samtidigt med Landets ældste Beboere, og de anførte Kjendgjerninger lade vel heller ingen Tvivl tilbage, at det samme gjaldt for de andre Landsdele, i hvilke Meislen og Øxen vare fundne, altsaa for Sjælland. — Hvor talrige de dengang vare her i Landet og hvilken Andel denne Berøring med Urfolkene har haft paa deres Forsvinden, maa det være fortsatte Undersøgelser i denne Retning forbeholdt at afgjøre.

INSEKT-VERDENEN.

(J. C. Schiødte: Til Forsvar for nyttige Dyr; i Tidsskrift f. Landoekonomi.)

Hyppigheden af større vilde Dyr maa i ethvert Land af iøinefaldende Grunde komme til at staae i et omvendt Forhold til Jordbrugets Udstrækning. I en fjern forhistorisk Tid, da Danmark endnu var dækket af sammenhængende Skov, og dets raae Beboere ikke kjendte andre Næringsveie end Jagt og Fiskerie, var Landet ikke blot opfyldt af Hjorte og Raadyr, men ogsaa mange andre større Dyr, som nu dels ere ganske udryddede, dels kun forekomme i afsides, udyrkede Egne af vor Verdensdeel, vare dengang mere eller mindre almindelige her, saasom Elsdyr, Renen, Kæmpedaadyret, Bæveren og flere Arter af tildeels kæmpestore vilde Oxer. Jagtmenneskets tiltagende Antal gjorde efterhaanden Ende paa flere og flere af dem, og det agerdyrkende Menneske greb endnu dybere ind i deres Livsbetingelser. Man kan omtrent sige, at vi nu ikke have andre vilde Dyr tilbage end dem, som ved at skjule sig dybt i Jorden eller bæve sig op gennem Luften nogenlunde formaae at unddrage sig Menneskets Efterstræbelser, og det eneste tilstrækkelige Værn, et Dyr nuomstunder kan have mod at blive udryddet, er at være ret lidet og ret frugtbart.

Saa har da den danske Jordbruger endelig forsaavidt vundet en fuldstændig Seier. Det sidste Rovdyr, som var istand til at true hans Qvæg, er forlængst udryddet, og Ingen kan nu mere tvinge ham til at lade sin Jord omrode og sin Sød afgnave af Vildt. Hvad der af Dyr og Fugle indfinder sig paa hans Grund, kan han forfølge, dræbe og udrydde ved Magt og ved List, saameget som han har Lyst og Kræfter til.

Maaskee torde det dog hælde, at han derved ikke altid baadede sig selv. Han har i Tidernes Løb aldeles forandret Landets Udseende. Skove har han bortryddet, Søer og Moser har han lagt tørre, Bakker og Dale har han jævnet ud i een Flade. Jordbundens oprindelige Beskaffenhed søger han stedse mere og mere at forandre for at gjøre den

skikket til at nære visse faa Arter af Planter, som han fra fjerne Himmelegne har indført i Landet og i et stedse større Omfang stræber at sætte istedetfor de mange flere Arter af Planter, som i Aartusinder have groet her. Men under alt Dette er han ikke saa alene paafærde, som han vel som oftest har tænkt sig. De store Dyr er der rigtignok gjort Ende paa. Men overalt i Ager, Eng, Mark og Skov rører sig en uoverskuelig Hær af Skabninger, som det er uden Sammenligning vanskeligere at faae Ram paa. De virke i Stilhed; de unddrage sig det uøvede Blik ved deres Lidenhed, deres skjulte Opholdssteder, deres Hurtighed, List og Rænker; de udgjøre et umaadeligt Corps af utrætteligt arbejdende Haandværkere, forsynede med det rigeligste Udvalg af Værktøi, saasom Spader, Hakker og Sauge, Raspe og File, Bor og Syle, Saxe, Tænger og Knive af mangfoldig Art, altsammen af en Forarbejdelse, som er uovertræffelig i Fuldkommenhed, og af et Materiale, som trodser ethvert Slid; der er imellem dem baade Papirmagere, Vævere og Spindere, og Chemikere, som tilvirke mange Slags Produkter, saasom Liim, der ikke kan opløses i Vand, Fernisser og Maling, som trodse Vind og Veir, Syrer og Salte af mangehaande Sammensætning; de besidde et Mod, en Seighed, en Taalmodighed og Udholdenhed, en Styrke og Smidighed, en Skarphed og Flid i Sandser, en Kundskab og Konst, som er deres Opgave fuldkomment voxen, og som altsammen er skjænket dem i Vuggen. Saaledes udrustet er Insektverdenen — et af Jordens vigtigste Circulations-Organer, en mægtig Løftestang i Stoffernes Kredsløb — Naturens Politie. Fra dens Standpunkt er blandt Andet ogsaa Agerdyrkning en Uorden, som maa modvirkes i samme Forhold som den egenmægtigt og eensidigt griber ind i de oprindelige Naturforhold. Mellem Planteculturen og Insektverdenen udvikler sig saaledes en Kamp, men den føres med hoist ulige Vaaben. Det varede mange Aarhundreder inden det plantedyrkende Menneske endog blot blev sin Fjende vaer, og saalænge var der kun Tale om Djævelens Ondskab og de himmelske Magters Unaade; nu, da man

har faaet Nys om Fjenden, bringes kun sjældent andre Vaaben imod ham end Skjældsord, som ikke forslaae meget: man stempler Insekterne som skadelige; havde disse Forstand som de have Instinkt, saa vilde de sige: vi tage dette Ord til Indtægt som en Compliment.

Det vilde da ogsaa see trøstesløst ud, ikke blot med Plantecultur, men med Plantevæxt overhovedet, dersom denne Hær af Smaadyr nhindret kunde forfølge sine Instinkter. Men det er heller ikke Tilfældet; her, som overalt i Naturen, er der sørget for Ligevægt. Ved Siden af den store Sværm af planteædende Insekter staae andre Sværme, der uafsladelig ere beskæftigede med at føre en Udryddelseskrig mod de første, og som ere ikke mindre fortræffeligt udstyrede til at forfølge deres Formaal med allehaande Vaaben, med Spyd og Dolk, Tænger og Hager, Raspe og Vridbor, med ætsende og bedøvende Vædske og de fineste Gifter, med en endnu langt større Hurtighed, Styrke, Smidighed og List, og med endnu langt skarpere Sandser. Ere Planteæderne udprægede i en Mangfoldighed af særegne Skikkelser i Overensstemmelse med Forholdene ved den særegne Plante eller Plantedeel, der er dem anvist, saa ere Rovdyrene og Snyltedyrene formede i ikke færre særegne Skikkelser i Overensstemmelse med hver særegen Form af Planteæder, for at kunne forfølge denne i dens mest skjulte Smuthuller. Har derfor en Planteæder Overvågten til en vis Tid, saa tiltager paa samme Tid Antallet af dens særegne Fjender. Har Hvedemyggen taget Overhaand, saa kommer Tonren til dens Platygaaster. Have Bladlusene vrist sig i usædvanligt Antal, saa vrirle Markerne om Efteraaret af deres Forfølgere, Mariehønsene og visse Arter af Blomsterfluer, og af deres Snyltedyr, Chalcidier og Aphidius-Arter. Have Kaalormene været meget talrige i nogen Tid, saa blive store Masser af Pupperne ikke til Sommerfugle, men udhules af hundrede Gange saa mange Microgaster.

Hele denne Hinandengriben af Virksomheder er for flintndarbejdet og for indviklet til altid at kunne følges og ind-

sees uden længere fortsat Iagttagelse og Undersøgelse, som kun kan være de Færrestes Sag. Der er intet Spørgsmaal om, at den Konst, at benytte Naturen til menneskelige Formaal, engang vil blive drevet til en saadan Grad af Fuldkommenhed, og komme til at støtte sig til en saa omfattende, i det mest Enkelte gaaende Naturkundskab, at det maa blive en Opgave, som da ogsaa nok vil blive løst, vilkaarlig at gribe ind i og lede ogsaa hiin skjulte og indviklede Virksomhed efter menneskelig Interesse. Men for Tiden ere vi ikke komne saa vidt i hiin vanskelige Konst; den er endnu i det Hele taget temmelig raa, og en saadan Udvikling af den maa vi overlade til Fremtiden.

Men formaae vi ikke dette, ere vi ikke istand til at understøtte disse Allierede, ikke engang saameget som ved at skaane deres Liv (thi bvormange af os kjende dem?), maae vi altsaa indskrænke os til at tage imod deres Tjeneste saa ofte den ydes, saa ere vi dog anderledes stillede til adskillige andre Allierede, og disse ere netop, med meget faa Undtagelser, de Pattedyr og Fugle, som endnu forekomme hos os i vild Tilstand i Skov, Mark og Eng. De ere rigtignok ikke altid saa ubetinget velsindede som de før omtalte, snarere noget perfide og saa temmelig kun betænkte paa egen Fordeel, idet de som oftest bekrige baade de nyttige og de skadelige Insekter uden Forskjel, ligesom de stundom ogsaa efterstræbe Dyr, som vi helst vilde have i Fred for os selv, og overhovedet ikke tage det saa nøie, om der paa anden Maade gaaer adskilligt med i Løbet, som vi hellere saae urørt. Ikke desto mindre er der ikke den ringeste Tvivl om, at det vilde være nendeligt fordelagtigere for Landbruget i Almindelighed, dersom man, paa en eneste Undtagelse (Skov- og Markmusene) nær, lod dem alle tilsammen have Fred og Ro til at gjøre og lade ganske som de ville, end om man fortsatte den Forfølgelse, som nu rettes mod de fleste af dem, enten af Jagtlyst eller Kaadhed eller Miskjendelse af deres sande Væsen og Virksomhed.

GJØGEN.

(J. C. Schiødt: Til Forsvar for nyttige Dyr.)

Skjøndt de fleste af Danmarks vilde Fugle leve af Insekter og fortære mangfoldige paa ethvert af disses Udviklingstrin, saa gives der dog en stor Deel Larver, tilmed af de mest skadelige, som de ikke ere istand til at faae Bugt med, fordi disse Larver ere i Besiddelse af et rigtignok kun passivt, men alligevel meget farligt Forsvarsvaaben i de Pensler og Duske af skjøre, tildeels giftholdige Haar og Børster, i hvilke deres Legeme er indhyllt. Sommerfuglelarverne af Spindernes Familie, til hvilken ogsaa den berygtede Nonne henhører, udgjøre den største Mængde af disse langhaarede, løvfortærende, store Orme. Kun Gjøggen er deres Mester, og den særegne Bygning og eiendommelige Levemaade, som gjøre denne Fugl saa mærkværdig, have netop deres Grund i denne Slags Jagt.

Tog man ene Hensyn til Ynglemaaden, som koster saa mange smaa Sangfugle, Gjerdesmutter, Vipstjerter, Pibælærker og andre smaa nyttige insektædende Fugle Livet, idet den store graadige Gjøggeunge gjør det umuligt for Pleiemoderen at bevare sine egne Unger, saa maatte man kalde Gjøggen en skadelig Fugl, eftersom Massen af de Larver, en enkelt Gjøg kan fortære, er langt ringere end hvad de Fugleunger havde kunnet udrydde, paa hvis Livs Bekostning den blev opfostret. Men Sagen stiller sig anderledes, naar man tager i Betragtning, at Gjøggen fortrinsviis ynder og saavidt muligt ene nærer sig af hine lodne Larver, som ingen af disse smaa insektædende Fugle vove at give sig i Kast med, og som uden den ingen Fjende af Betydning vilde have i Fugleklassen. Men paa disse langhaarede, penselbesatte, med tyggede og halvfordeiede Blade opfyldte Skabninger er der for en Rovdyrmave ikke stort at nære sig af i Forhold til deres hele Masse, og for at en Mave skal være beregnet paa en saa utaknemmelig Kost, maa den derfor være af betydeligt Omfang og særlig Indretning, og det er ogsaa Tilfældet med Gjøggen; den maa kunne optage en betydelig Mængde Lar-

ver paa eengang og ikke kunne lide noget af de ofte giftige, glasskjøre Haar, som brydes itu og sætte sig fast i dens Vægge, og som Fuglen uafsladelig maa søge igjen at skille sig af med ved at brække dem op tilligemed den store Mængde af andre ufordøielige Chitin-Dele, Larvernes Legeme bestaaer af. Herved bliver nu atter Gjøggen hele Tid saa besat med Arbeide i dens egen Ernærings Tjeneste, at den maatte sulte ihjel, om den paa samme Tid skulde sørge for sine Unger. Fordøielisesredskabets nforholdsmæssige Størrelse efterlader derhos kun ringe Plads til Æggenes Udvikling; den foregaaer derfor overordentlig langsomt, og medens Gjøggen selv næsten er saa stor som en Due, blive dens Æg ikke større end Spurveæg. Aflægningen af de enkelte Æg skeer derfor med det betydelige Mellemrum af 6—8 Dage, og der hengaaer følgelig saa lang Tid inden den er tilendebragt, at de først lagte Æg vilde være fordærvede inden det sidste Æg var lagt og Rugningen kunde begynde. Heller ikke vilde de spæde Unger kunne fortære de haarede Larver, den voxne Fugl nærer sig af. I alle disse Omstændigheder maa Grunden søges til at Gjøggen lægger sine Æg i andre, langt mindre Fugles Reder. Ere disse aahne foroven, saa har den ingen Vanskelighed derved, og have de en snever Indgang, saa lægger den først sit Æg paa Jorden, tager det derpaa i sit store Gab, og lader det saa forsigtigt glide ind i Reden. At dennes retmæssige Indvaanere ikke kaste det dem saaledes paatvungne Æg ud igjen, ligger dels deri, at dette slet ikke staaer i deres Magt, og vilde de forlade Reden, saa maatte de strax opoffre deres egne Unger, hvilket rigtignok alligevel senere skeer derved, at Gjøggeungen trænger dem ud, undertiden ved sin egen Moders Hjælp; dels i den mærkværdige Omstændighed, at Gjøggeæggen, ihvorvel de lægges mellem saamange forskellige Fugles Æg, der meget afvige fra hverandre i Farve og Tegning, dog næsten altid ligne de Æg, mellem hvilke de netop lægges, i en saa skuffende Grad, at der hører et øvet Øie til at skjelne dem fra disse.

Saamegen Tillæmpning af Form og Forhold har Natren anvendt for at ndpræge en enkelt Engh til det ene Øiemed at fortære Bombyx-Larver.

BØGEN I DE DANSKE SKOVE.

(Chr. Vaupell: *Bøgens Indvandring i de danske Skove.*)

Intetsteds er der saa god Leilighed til at iagttage Bøgens Indtrængen og dens Kamp med andre Træarter, navnlig med Birken, som ved Silkeborg, i Hjertet af Jylland. Terrainet her er formet til høie Bakker og dybe Dale, har stor Lighed med Bjerglandskaber og afviger i høi Grad fra de almindelige danske Skovegne: her optræde rene Birkeskove, hvor Birkens hængende Grene næsten naae Jorden; her findes Birkeheder — saaledes kalder jeg de øde Steen- og Sandsletter, hvorpaa der hist og her hæve sig Sanlinger af Birke —; men hvad der især giver Egnen sit eiendommelige Udseende, er de mange yndige Bjergsøer, som ogsaa kunne være afløste af store Sumpe, der ere bekrandsede med mægtige Hængebirke. Imidlertid maa man derfor ikke antage, at Birken er det fremherskende Træ i Silkeborg-Skovene, Bøgen har ogsaa her Overvægten; saaledes bestaaer den store Vesterskov udelukkende af Bøg; trods den sandige Jordbund voxer Bøgen her ndmærket.

Rene Birkeskove findes i Silkeborg Skovdistrikt nu kun paa den ufrugtbare Sand eller paa Tørebund. Paa de andre Steder er Birkeskoven mere blandet, især med Bøg, der fortrænger Birken overalt, hvor den finder Jordbunden god nok. Det er saaledes Tilfældet yaa Øxenøse, som er en skovdækket Landtunge, der skyder sig ud i Søen i østlig Retning; oprindeligt var det en Birkeskov, men nu har Bøgen paa mange Steder skaffet sig Indgang, og et mærkværdigt Syn er det at see, hvorledes den bærer sig ad for at beseire Birken. Det er ganske almindeligt her at træffe en Bøg, der saa at sige er voxet ind paa Livet af Birken; besværet af dette Naboskab, vender Birken sig til den an-

den Side; den taber nemlig sine Grene der, hvor den berøres af Bøgen, og derpaa udvikler den sig saa meget mere til den modsatte Side; træffer den nu ogsaa her paa en Bøg, bliver dens Tilværelse i høi Grad mislig. Birketræer, der paa alle Sider ere omklamrede af to Bøge, ere her ikke sjældne. Trykket af Bøgens tætte Grene, udsat for at kvæles af dens Favntag, skyder den ulykkelige Birk, efter at være berøvet sine Sidegrene, stærkt iveiret, den stræber at rage op over Bøgen, som det eneste Middel til at faae Lyset og til at frelse Livet; saaledes kan denne leve længe, men omsider naaes den af Bøgen, som lægger sine Grene over Birken, hvorpaa denne af Mangel paa Lys gaaer ud, naar den ikke forinden er død af Alderdom; thi Birkens Levetid er navnlig hos os meget kortere end Bøgens. Grunden til, at Bøgen saa let bliver Herre over Birken, maa ikke søges i disse Træers Forhold til Jordbunden, som om denne var bleven træt af at nære Birken, men derimod var god for Bøgen, men den maa især søges i disse tvende Træarters Forhold til Lyset. Bøgen har en stærk Gren-Udvikling, Birken udvikler faa og fjerntstaaende Grene; Birkens Krone er derfor aaben og tillader Solstraalerne at træffe Jordbunden; Bøgen har en tæt Krone, der giver Skovbunden Skygge og holder Solstraalerne horte fra Jordbunden. Bøgen er et skyggegivende og et skyggeetaalende Træ — kun i Granen har den sin Overmand —, Birken giver ingen og taaler ingen Skygge. Derfor finde vi om Sommeren et frodigt Plantedække i den aabne Birkeskov, medens Skovbunden under Bøgens tætte Løvtag om Sommeren er uden Blomster og kun dækket af det brune Løv og nogle enkelte Planter, som Skovmærke og Skovsyre. Bøgeskovens Planter blomstre derfor om Foraaret; deres Udvikling maa foregaae, førend Skoven er fuldstændig ndsprungen, og før det tætte Løvtag er dannet; thi under dette kan med Undtagelse af de unge Bøgeplanter næsten ingen anden Plante friste Livet. Naar nu Bøg og Birk voxe sammen, maa det sidste Træ under almindelige Forhold gaae tilgrunde; thi Birken skal have Lys, den kan

ikke voxe i Skygge; heraf følger, at naar den overskygges af Bogen og saaledes beroves Lyset, gaaer den ud. Den efterlader ofte en talrig Afkom, men Børnene maae snart friste samme Skjæbne som Modertræet; thi medens de unge Bøge helt vel komme frem under Birken, kunne de unge Birke ikke taale Bøgens Skygge, men de døe snart af Mangel paa Lys.

Man kunde opkaste det Spørgsmaal: hvorfor har Bøgen ikke for længe siden fortrængt Birken, eller hvorfor kom den ikke før Birken? Paa det sidste kan svares, at dengang, da Jordbunden blev dækket af Birken, var Bøgen endnu ikke ankommen til Naboejggen eller maaskee endnu ikke indvandret i Landet; og selv om den var der, har Jordbunden dengang ikke været god nok for den; thi saalænge som Jordbunden er for ufrugtbar for Bøgen, begynder denne ikke Kampen med Birken, men lader den i uforstyrret Besiddelse af den daarlige Jordbund; men først naar denne er bleven forbedret ved Birkens Løvfald og istand til at nære Bøge, begynder dette Træ at gribe om sig og fortrænge Birken. Det er ogsaa derfor, at selv i Silkeborgs Bøgeskove Mosernes og Søernes sumpige Bredder ofte ere bevoxede med smukke Hængebirke; thi oppe fra Bakken af er Bøgen stedse rykket ned ad Skrænterne mod Søen og har fortrængt Birken, lige indtil den ankom til de af Vinterlandet dækkede sumpige Bredder. Paa en saa sumpig Jordbund kan Birken, men ikke Bøgen leve; derfor lader den Birken beholde det Gæbet, som den ikke bryder sig om. — Betragte vi endelig Silkeborg-Skovenes Fortid og Fremtid, da skulde man efter det, som nu foregaaer, troe, at om ikke lang Tid vilde Bøgen have fortrængt Birken fra alle tørre Steder i Skovene, samt at i en ikke fjern Fortid alle Silkeborgs Bøgeskove havde været Birkeskove. Saa hurtigt forandrer Skovbestanden sig imidlertid ikke, thi af et skriftligt Vidnesbyrd vide vi, at Silkeborg-Skovene i det 17de Aarhundrede i det Væsentlige havde samme Sammensætning som nu. Dette mærkelige Dokument er fra Trediveaarskrigen; i Aaret 1644 brøde de Svenske ind i Jylland,

og da Helm Wrangel stod i Leir ved Randers, lod han gjøre betydelige Hngster i Skovene; efter den derover optagne Synsforretning over Skovene i Aarhuus Stift havde de Svenske fældet 120,000 Træer, af hvilke 71,000 vare Bøg, 49,000 Eg og kun 131 Birk.

Ligesom Bøgen trænger ind i de gamle jydsk Birkeskove, saaledes gaaer det ogsaa med de nye sjællandske Fyrreskove, der endnu ei ere 100 Aar gamle. Overalt hvor man paa en ikke altfor ufrugtbar Jordbund i Sjælland dyrker Fyrren, og der er Bøgeskov i Nærheden, vil man kunne see, at, saasnart Fyrreskoven er dannet, begynder Bøgens lysegrønne Grene at pippe frem bag det mørke Fyrrelev, og overladt til sig selv forvandler en saadan Fyrreskov sig i Tidernes Løb til en Bøgeskov, naar ikke Menneskehaand griber ind og kommer Fyrren til Hjælp ved stadig at borthugge de indtrængende Bøge. Fyrren er her paa enhver Maade bleven begunstiget, den er bleven plantet og pleiet i sin Ungdom; Bøgen har derimod uden Menneskets Vidende og Villie saaet sig selv; alligevel kan Fyrren ikke staa sig i Kampen mod den; de unge Fyrretræer gaae ud eller døe, naar de overskygges af Bøgen, hvorimod de unge Bøgetræer voxe med en mageløs Frodighed under Fyrren; derfor see vi heller aldrig i vort Fædreland en Bøgeskov forandre sig til en Fyrreskov. Naar Bøgen engang har fundet Indgang, er dens Tilværelse sikkert for stedse, naar den ikke er ndsat for Mishandling. Her bar ingen Vexelfølge af Skovbestanden fundet Sted; thi med Bøgens Seir er Udviklingen afsluttet.

Bøgens Forhold til Egen er noget forskjelligt fra Forholdet til Fyrren og Birken; Egen har nemlig en tættere Krone end de to andre Træer, og derfor vil den paa en for den beqvem Jordbund fortrænge disse; derimod er den ikke saa skyggetaalende som Bøgen. Opstaaer der en Kamp mellem Eg og Bøg, bliver denne derfor mere langvarig, dels fordi Egen har en tættere Krone end Fyrren og Birken, dels fordi Egen har en saa lang Levetid. Deraf komme de Partier af Egetræer, der endnu findes i flere danske Skov-

egne; men Bøgen maa engang blive den seirende, især fordi de unge Ege ikke kunne udvikle sig under Bøgens Skygge.

Vi see saaledes, at det Samme, som engang har tildraget sig i Fortidens Skove, gjentager sig endnu stadig. Bøgen fortrænger Egen, Egen fortrænger Fyrren. Fyr-, Birk- og Egeskove forvandles til Bøgeskove.

LILIENS, ROSENS OG VIOLENS SKJØNHED.

(H. C. Ørsted: *Bidrag til det Skjønnes Naturlære.*)

Blandt den store Mangfoldighed af Blomster vælger jeg tre, hvis Skjønhed er af en saa forskjellig Natur, at Mange have været tilbøielige til at benytte denne Forskjellighed til at bestride en eller anden Theori om det Skjønne.

Lilien, jeg taler om den sædvanlige hvide, er altid bleven betragtet som et Billede paa Charakterens Eenfoldhed, paa Reenhed og paa retfærdig Stolthed. Det er let for Enhver at see Grunden til denne Opfatning: den ranke Stængel, den smukke, store, til den fuldkomneste Aabenhed udfoldede hvide Blomst, hvis Symmetri er saa let at opfatte, fremkalder en saadan Forestilling; dens Duft føier endnu hertil en ny Behagelighed. Mindet af alt det, som er sagt derom, tjener desuden til at gjøre vor Sands for dens Skjønhed mere opvakt og levende.

Men nu kan man spørge: hvorledes kan Rosen, som er Lilien saa ulig, findes skjøn, naar Lilien skal holdes derfor? Svaret er, at denne udtrykker en anden Naturtanke end hiin. Vistnok kunne vi ikke sige, at vi gennemskue den Naturens Grundtanke, som udgjør Rosens eller Liliens eller nogen anden Gjenstands egentlige Væsen; men vi kunne dog i en vis Henseende tyde det Indtryk, vor Sands modtager af den. Med Hensyn paa Lilien forsøgte jeg nylig at udtale det, som en levende Natursands har ladet Menneskene finde deri. I Rosen møder os en ny Mangfoldighed, som netop er Liliens Eenfoldhed modsat; dens Busk ud-

mærker sig ved talrige Forgreninger, dens Blade ved en fin Udarbeidelse; dens Kronblade ere fine, bløde, bøiede og danne en rig Blomsterkrone. Der har været dem, som saaganske have glemt Naturen over Betragtningen af Menneskeværker, at de have fundet en Forholdsstridighed i, at Rosens store Blomst bæres af en saa tynd Stilk; men de have glemt, at Naturen viser ved en nærværende Virkelighed, at denne Stilk er tilstrækkelig stærk; den bøier sig vel ved Blomstens Vægt; men den Krumning, som derved dannes, er smuk. De Torne, hvormed Stilkene ere besatte, og som danne en saa paafaldende Modsætning til Kronbladenes usigelige Blødhed, have til alle Tider givet Indbildningskraften Anledning til Sammenligninger. Blomstens Skjønhed lader sig forene med meget forskellige Farver, dog synes den Rødhed, vi benævne efter Rosen selv, at stemme med dens høieste Skjønhed. Kronbladene have i Bygningen af deres Overflade en egen jævn Glathed, langt fra Liliens, Hyacinthens eller Tulipanens Glands, men som virker saaledes paa Øiet, at dette ligesom føler dens Blødhed; den lærer os at kjende Noget, som vi kunde kalde en Blødhed for Synet. Hertil kommer nu Rosens Lugt; kunde man tale om en Lugts Skjønhed, hvilket maaskee ikke endda var ganske rimeligt, vilde jeg tilkjende Rosens Lugt den høieste Priis. Der gives mange andre Lugtarter, som til en Tid kunne behage mere, men neppe nogen som man saa lidet bliver kjed af, eller nogen som finder et saa almindeligt Bifald som Rosens. Men om Du end ikke skulde tilstaae den en ligesaa høj Priis som jeg, vil Du dog sikkert være enig med mig i, at Rosens Lugt har bidraget meget til den høie Plads, man har indrømmet denne Blomst mellem alle dens Lige. Det forstaaer sig, at Rosens usigelig gamle, over al Verden udbredte Berømmelse har givet den en historisk Plads i vor Indbildningskraft, og derved ligesom ved Lilien og saamange andre skjønne Gjenstande beredet Veien for en endydermere forhøiet Nydelse.

Himmelvidt forskjellig fra hver af de andre er Vaarviolens. Den er saa liden, den skjuler sig i Græsset, dens

Blomst har ingen fortrinligt skøn Form; det er sandt, at dens blaa Farve er skøn; men det er dog dens herlige Lugt, som især anbefaler os den. Tag denne bort, og den vil synke ned blandt de andre smukke smaa Blomster, som ikke have nogen ganske fortrinlig Tilløkkelse for os. Dog den Priis, vi sætte paa Violen, skyldes ikke udelukkende dens Lugt, men gaaer ud fra denne. Nu tager Indbildningskraften den lille Blomst i Besiddelse; dens skønne blaa Farve vilde den ikke undvære, for ret at beklæde den med saa mange ædle Tilløkkelser; Violen bliver nu Billedet af den beskedneste Fortjeneste. Den skjuler sig, og bøier sit Hoved ned; det er, ligesom om den ikke frivilligt vilde komme os i Møde; men fremdrages den, glæder den Øiet med sit skønne Blaa, vederkvæger os med sin herlige Duft. Den er os desuden kjær som Vaarblomst, Forkynderinde for en tilkommende skøn Aarstid. Den Skjønhed, vi finde hos den, er da for største Delen Tildigtningens Skjønhed; men jeg behøver neppe at sige, at det er langt fra mig at slaae Vrag paa denne Skjønhed, som har sin Kilde i Menneskenaturens Digterevne.

SANG VED SKANDINAVISK NATURFORSKERMØDE.

(C. Hauch: *Lyriske Digte og Romancer; Sang, 1860.*)

Naturens ædle Dyrker begjærer ei den Krands,
Der falmer i Tidernes Vande,
Han agter kun og ønsker og søger den Glands,
Der lyser fra Evighedens Strande.

Og Ørkenens Veie, de standser ei hans Fod,
Ei Vindenes dræbende Skare,
Og Ispolens Aande, den kuer ei hans Mod.
Han ændser ei Savn eller Fare.

De mægtige Skikkelser i Verdens ældste Grav,
De Rødsler, som Bølgedybet gemmer,
De blinkende Verdner i Melkeveiens Hav,
Og Afgrundens vældige Stemmer;

Og Rosernes Rødmen og Nattergalens Sang,
Mens Skovduen reder sit Leie,
Og Døgnfluens Flagren og Himmellysets Gang,
De vise ham den Eviges Veie.

Og Stjernedybets Gaader, dem grunder han ud,
Ei Tidernes Lænke ham fanger,
Og Lynet han tvinger at vorde Tankens Bud,
Og Dampen er hans dristige Ganger.

De rigeste Skatte han finder under Muld,
Hans Aand gjeennem Afgrunden vanker,
Han skjenker dem til Verden, han lønnes ei med Guld,
Hans Løn er de evige Tanker:

De Tanker, der flyve som Svaner over Sø,
Til Under for de fjerueste Lande,
Og aldrig kan ældes og aldrig kan doe
Og sænkes i Glemselens Vande.

4. HISTORISKE SKILDRINGER.

GORM DEN GAMLES DRØM.

(*Jomsvikings Saga; nærmest efter Overs. i Rafns Oldnord. Sagaer.*)

Over Holseteland herskede en Jarl, ved Navn Harald, som blev kaldt med Tilnavn Klak-Harald; han var en viis Mand. Han havde en Datter, som hed Thyre, der i Forstand overgik alle andre Kvinder, og udlagde Drømme bedre end nogen anden; hun var ogsaa meget smuk. I Landets Styrelse satte Jarlen hele sin Lid til sin Datter, og lod hende raade alle Dele med sig, og han elskede hende særdeles høit. Da Kong Gorm af Danmark var bleven voksen, og havde overtaget Regjeringen, drog han ud af Landet, og agtede at beile til Harald Jarls Datter, og det var derhos hans

Beslutning, hvis Jarlen ikke vilde give ham Datteren, da vilde han med væbnet Magt angribe ham. Da Harald Jarl og hans Datter Thyre spurgte til Kong Gorms Færd og hans Beslutning, sendte de Mænd imod ham, og indbode ham til et anseeligt Gilde; han tog imod Indbydelsen, og blev der holdt i megen Anseelse; og da han havde fremført sit Ærende for Jarlen, gav denne ham det Svar, at hun skulde selv raade derfor; »thi hun er meget forstandigere end jeg.« Da nu Kongen fremførte denne Sag for hende selv, da svarede hun: »Der skal ikke tages Beslutning denne Gang, men du skal nu drage hjem med gode og anseelige Foræringer, og hvis det er dig meget om at gjøre, at faae mig tilægte, da skal du, saasnart du kommer hjem, lade bygge et Huus saa stort omtrent, at det kan være passende for dig at sove i; dette Huus skal bygges paa et Sted, hvor der ikke før har staaet noget Huus; i dette Huus skal du da sove den første Vinternat og tre Nætter i Træk; hnsk saa noie efter, om du drømmer noget, og send dernæst Mænd til mig, at de kunne sige mig diue Drømme, hvis du har haft nogen! og da skal jeg lade dem vide, om du skal faae mig tilægte eller ikke; men drømmer du intet, saa maa du slaae det Giftermaal ud af dine Tanker.« Efter denne deres Samtale forblev Kong Gorm kun en kort Tid ved Gildet, men beredte sig til Hjemreisen, og var begjerlig efter at forsøge hendes Snildhed og sindrige Paafund. Han drog da hjem efter megen Hædersbeviisning og med anseelige Foræringer. Da han var kommen hjem, bar han sig i alt ad, som hun havde bestemt ham. Han lod Huset bygge, og gik sideu ind i det, ligesom det var bestemt; og udenfor Huset lod han være tre hundrede væbnede Mænd, og bød dem vaage og holde Vagt, da det faldt ham ind, at der kunde være Svig under. Saa lagde han sig i en Seng, som var sat ind i Huset, faldt i Søvn, og drømte. Han sov der i dette Huus i tre Nætter; og derefter sendte han sine Mænd til Jarlen og hans Datter Thyre, og lod dem fortælle hans Drømme. Da de kom til Jarlen og hans Datter, bleve de vel modtagne, og siden fortalte de Jarlens

Datter de Drømme, som Kongen havde haft. Da hun havde hørt Drømmene, sagde hun: »Nu kunne I være her, saa længe som I selv ville, men I kunne sige eders Konge, at jeg vil ægte ham.« Da de kom hjem, fortalte de Kongen denne Tidende. Kongen blev munter og vel tilfreds derofter, gjorde sig rede og drog hjemmefra med meget Mandskab, for at faae Giftermaalet bragt i Stand. Han havde en heldig Reise, og kom til Holseteland. Harald Jarl havde faaet at høre, at han kom, og lod gjøre de bedste Tilberedelser til at modtage ham. Der blev holdt Bryllup, og Gorm og Thyre elskede hinanden høit.

Ved Gildet morede man sig ved, at Kong Gorm fortalte sine Drømme, og Thyre udlagde dem. Kongen fortalte da saaledes, hvad han havde drømt den første Vinternat, og de tre Nætter, da han sov i Huset. Han drømte nemlig, at han var ude under aaben Himmel, og skuede over hele sit Rige; han saa da, at Søen veg tilbage fra Landet saa langt, at han ingensteds kunde følge den med Øinene, og saa stort Ebbested var der, at alle Øsundene og Fjordene vare tørre; men derefter saa han, at tre hvide Ørne gik op af Søen, og løb op paa Landet nær ved det Sted, hvor han stod, og afbede, hvor de kom frem, alt Græsset ligetil Stubbene, og derefter gik de bort. Den anden Drøm, som var meget lignende med denne, var saaledes, at det igjen forekom ham, at tre Ørne gik op af Søen; de vare røde af Farve, og havde store Horn; de afbede, ligesom de forrige, Græsset af Jorden, og da de havde været der i nogen Tid, gik de atter tilbage i Søen. End drømte han den tredje Drøm, som ogsaa var hine lig: det forekom ham atter, at tre Ørne gik op af Søen, som alle vare sorte af Farve, og havde de allerstørste Horn; de vare ogsaa nogen Tid der, og gik igjen samme Vei bort, tilbage i Søen; og efter det forekom det ham, som han hørte et Brag saa stort, at han tænkte, det kunde høres over hele Danmark, og han saa, at det kom af Søen, som styrtede op paa Landet. »Men nu ønsker jeg, Dronning!« sagde han, »at du til Moerskab for Folkene udlægger disse Drømme, og giver saaledes Prøve

paa din Forstand«. Hun undslog sig ikke, men udlagde Drømmene, begyndte først med den tidligste Drøm, og udlagde den saaledes: »De tre hvide Øxne, som gik op af Søen paa Land, betyde tre store Vintre, i hvilke der vil falde saa megen Snee, at der vil blive Misvæxt over hele Danmark; og de tre andre Øxne, der forekom dig at komme op af Søen, og som vare røde, de betyde tre andre Vintre, i hvilke der kun vil falde liden Snee, men som dog ville være strænge nok, efterdi det forekom dig, at Øxnene afbede Græsset af Jorden; men de tredie Øxne, som gik op af Havet, og vare sorte af Farve, de betyde tre derpaa følgende Vintre, som ville blive saa haarde, at alle ville sige, at de ikke kunne mindes saadanne, og der vil komme skrækkeligt Uaar og Nød over Landet, saa at ingen nogensinde har oplevet sligt. Det, at Øxne forekom dig at have store Horn, det betyder, at mange ville blive skilte ved (*hornungar*) hvad de cie; men det, at de alle gik tilbage i Søen, betyder, at Uaarene ville igjen drage bort fra Landet og tilbage i Søen, hvorfra Øxneene vare komne; og at du hørte der et stort Brag, da Søen styrtede mod Land, det bebuder Ufred af mægtige Mænd, og de ville mødes her i Danmark og her holde Slag og store Kampe; jeg har ogsaa Formodning om, at nogle af dine Nærbeslægtede ville deeltage i denne Ufred; og hvis du havde drømt dette den første Nat, hvad du drømte sidst, da vilde Ufreden have kommet i dine Dag, og da vilde jeg ikke have ægtet dig; men nu vil det ikke skade, thi jeg vil kunne raade Bod paa Uaaret, som alle dine Drømme bebude.«

Efterat nu dette Gilde var endt, beredte Kong Gorm og Dronning Thyre sig til Hjemreisen, og lode mange Skibe lade med Korn og andre Fødemidler, og førte saaledes Overflødighed til Danmark; og saaledes gjorde de fra den Tid af hver Sommer, indtil Uaaret, som hun havde forudsagt, indtraf; og da det kom, skadede det hverken dem selv, da de havde indrettet sig derpaa, heller ikke Folket omkring dem i Danmark, thi de meddeelte deraf megen

Overflødighed til alle deres Undersaatter. Men Thyre ansaaes for den forstandigste Kvinde, som nogensinde er kommen til Danmark, og hun blev kaldt Danmarks Bod.

DANNEVIRKE.

(L. Kok; med Ændringer, mest efter Grundtvig.)

Danmark, deiligst Vang og Vænge,
Lukt med Bølgen blaa!
Hvor de rakkre voxne Dreng
Kan i Leding gaæ
Mod de Tydske, Slaver, Vender,
Hvor man dem paa Tog hendsender;
Een Ting mangler for den Have:
Ledet er af Lave.

Belt og Sund lod Gud indhegne
Danskens Liv og Lyst;
Bølgen alle vide Vegne
Værner Klint og Kyst;
Ingen Nabo, som vil vinde,
Tør paa Danmark gaæ i Blinde;
Fik vi Ledet hængt i Lave,
Lukket var vor Have.

»Hør mig«, sagde Dronning Thyre,
Ret kaldt Dannebod,
Hun som stod for Danmarks Styre,
Viis med Mandemod:
»Gabet kan vi vel tillukke,
Saa vi os ei lade pukke
Af hver fremmed Lobeskytte,
Som har Lyst til Bytte.

Fra Moradset vest ved Straunde
Til Møund i Sli
Vil vi os en Vold bemande,
Gjør' en snever Sti;
Med Forlov! skal hver Mand sige,
Som vil ind ad Porten kige;
Derigjennem Ingen fare
Skal med stjaalne Vare.«

Det var Ord, som lod sig høre,
Fædres Land det gjaldt,
Faldt og i Kong Haralds Øre
Vel som overalt;
Da gik Bud om Land at melde:
»Hvo for Dannemand vil gjælde,
Møde flux med Vogn og Heste,
Volden at befæste.«

Fra den østre Danmarks Side
Kom den Skaaning skrap,
Her gad Sjællandsfaren slide,
Kjøre rask om Kap;
Fynbo, Lollik kom med Jyden,
Som sad næst og værst ved Gryden;
Ingen sig da glemte hjemme,
For det Værk at fremme.

Dannebod sig hjertelig glædde,
Der hun Skaren saae,
Sagde: »Nu vi høit tør vædde,
Værket fort skal gaae.
Henter, Jyder! Ost og Kage,
Mens de Andre Mnd mon age:
Kosten vil Jer Umag spare,
Hvis den Vold kan vare.«

At dissnarer færdes kunde
Værket med Behor,
Dronning Thyre lod af Grunde
Reise, hvor man kjør
Gjennem Volden, sig en Bure,
Paa det Værk at have Kure:
Rart sig Noget ret vil foie
Under fremmed Øie.

Efter Ønske voxte Volden,
Dannevirke kaldt,
Som har mængen Tørring holden,
For den slet forfaldt.
»Ledet«, sagde Dronning Thyre,
»Har vi hængt; Gud Vangen hyre,
At den ingen Fremmed bryder,
Eller Hofbud hyder!«

Dannebælt vi nu kan ligne
Ved en frugtbar Vang,

Hegnet trindt omkring; — Gud signe
Den i Nød og Trang!
Lad som Korn opvoxte Knægte,
Der kan frisk mod Fjenden fægte
Og om Dannebud end tale,
Naar hun er i Dvale!

SAGA OM SIGURD JORSALA-FARER OG EYSTEIN.

(*Snorre Sturlasson: Norges Konge-Sagaer; nærmest efter
P. A. Munchs Oversættelse.*)

Efter Kong Magnus Barfots Fald († 1103) toge hans Sønner Eystein, Sigurd og Olaf Kongedømme i Norge. Eystein fik den nordre Del af Landet, men Sigurd den søndre. Kong Olaf var kun 4 eller 5 Aar gammel, og de to andre bestyrede derfor den Trediedeel, der tilfaldt ham. Da Kong Sigurd blev tagen til Konge, var han 13 eller 14 Aar gammel, men Eystein var et Aar ældre.

Da Kong Magnus's Sønner vare tagne til Konger, kom de Mænd tilbage, der havde været med Skofte Agmundsson; nogle fra Jorsalaland, andre fra Myklegård; de havde indlagt sig stor Berømmelse, og kunde fortælle mangt og meget. Ved at høre alle disse Nyheder, fik en Mængde Mennesker i Norge Lyst til at gjøre en saadan Ferd; det blev og sagt, at i Myklegård fik Nordmændene, de som vilde tage Tjeneste, fuldt-op af Gods. Kongens Mænd bade da, at een af dem, enten Eystein eller Sigurd, skulde fare og være i Spidse for det Folk, der drog ud. Kongerne samtykkede deri, og beredede Ferden paa fælles Bekostning. I denne Ferd deeltog mange mægtige Mænd, baade Lendermænd og Bønder. Da alt var færdigt til Toget, blev det bestemt, at Sigurd skulde fare, men Eystein raade over Landet paa begge Vegne.

Fire Vintre efter Kong Magnus's Fald drog Kong Sigurd med sin Flaade fra Norge. Han havde 60 Skibe. Kong Sigurd sejlede om Høsten til England, hvor dengang Henrik, Søn af Viljam Bastard, var Konge. Sigurd var der

om Viutren. Om Vaaren styrede Kong Sigurd med sin Flaade vester til Valland, og kom om Høsten frem ude i Galizieland, hvor han tilbragte den anden Vinter. Dernæst styrede han med Flaaden vester forbi det hedenske Spanien, holdt Slag med Hedninger, sejrede og fik stort Bytte. Saa fortsatte Kong Sigurd sin Ferd, og styrede ud til Njorvesund. Siden styrede han med Flaaden søndenom lange Serkland, og kom til den Ø, der heder Formentera. Paa den havde en stor Hær af Blaamænd sat sig fast i en Klippehule, og foran Huledøren opført en sterk Steenvegg; det var ogsaa højt op til Muren, saaat hver den, der vilde gaa op, blev jaget bort med Steen og Skud. De herjede vide om i Landet, og flyttede alt Hærfanget op i Hulen. Kong Sigurd gjorde Landgang paa Øen, og begav sig til Hulen. Den var i et Berg; man maatte gaa højt op ad Skraaningen til Steenveggen, og Berget ragede frem over denne. Hedningerne verjede Steenveggen og ræddedes ej for Nordmændenes Vaaben, thi de kunde kaste Stene og skyde lige ned under sig over Nordmændene. Disse indlode sig heller ikke paa at gaa op under slige Omstændigheder. Da toge Hedningerne Pell og andre dyrebare Sager, bare dem ud paa Veggen, og svingede dem frem for Nordmændene, skrege til dem, og sagde, at, havde de Mod, skulde de komme. Men Kong Sigurd fandt paa et Raad. Han lod tage to Skibsbaade af det Slags, der kaldes Barker, og drage op paa Berget over Huledøren, samt surre dem med tykke Ankertouge overalt under Indholterne og Stevnene. Derpaa gik saa mange Mænd deri, som kunde faa Rum, og nu bleve Skibene firede ned ovenfra med Tongene lige for Hulen. De, som vare i Skibene, skød nu og kastede Steen, saaat Hedningerne rykkede tilbage fra Steenveggen, og da gik Kong Sigurd med Hæren op i Berget, under Steenveggen, og fik den brudt igjennem; saaledes kom han op i Hulen; men Hedningerne flygtede ind bag om en anden Steenvegg, der var sat tvers over Hulen. Da lod Kongen bringe store Træer ind i Hulen og gjøre et stort Baal i Huledøren. Da Hedningerne saaledes hjemsøgte af Ild og

Røg, opgav nogle Aanden, nogle flygtede, nogle løb lige mod Nordmændenes Vaaben; endeel af dem bleve dræbte, endeel brendte. Der fik Nordmændene det største Hærfang, de endnu havde taget i denne Ferd.

Om Vaaren kom Kong Sigurd til Sikel-Ø, og forblev der længe. Der herskede da Hertug Rodgeir; han modtog Kongen godt, og bød ham til Gjestebud. Kong Sigurd kom med et stort Følge; der var herlig Bevertning, og hver Dag, saa længe Gjestebudet varede, stod Hertug Rodgeir selv og opvartede foran Kong Sigurds Bord. Men den 7de Gjestebudsdag, da man var kommen til Bords, og havde taget Haandtvæt, tog Sigurd Hertugen ved Haanden, ledede ham op i Højsædet, og gav ham Kongenavn, med den Ret, at der herefter stedse skulde være Konger over Sikel-Ø, istedetfor at der før kun havde været Jarler og Hertuger over dette Rige. Rodgeir, Kongen over Sikel-Ø, var den mægtigste Konge; han vandt hele Pul (Apulien) og lagde det under sig saavel som mange andre store Øer i Greklands-havet. Han blev kaldet Rodgeir den Mægtige. Hans Datter var gift med Manuel, Keiser i Myklegaard; deres Søn var Keiser Kyrialax.

Om Sommeren sejlede Kong Sigurd ud forbi Greklands-havet til Jorsala-Land. Han landede ved Akresborg, og lod Skibene der blive tilbage, men tog derfra Landvejen til Jorsala-Borg. Da Baldvine Jorsala-Konge hørte, at Kong Sigurd vilde besøge Borgen, lod han bringe dyrebart Klæde og brede det ned paa Vejen, og prægtigere og prægtigere, jo nærmere Borgen; han sagde siden: I maa vide, at der nu kommer en navnkundig Konge fra Verdens nordlige Deel for at besøge os; der berettes nu om mange Krigspuds og berømmelige Verk, han har udført. Vi maa tage vel imod ham, men i det, vi nu gjøre, ville vi og faa Lejlighed til at merke hans Storsindethed og Højhed: rider han den lige Vej til Borgen, uden at bryde sig videre om, hvad vi her have beredet for ham, da slutter jeg, at han maa have nok af slikt i sit eget Rige, men rider han ud af den lige Vej, giver jeg ikke saa meget for hans Kongehøjhed. Men Kong

Sigurd reed til Borgen med stor Stads; og da han seer Tilberedelsen, reed han lige frem paa Klædet, bydende sine Mænd at gjøre ligesaa. Kong Baldvine mødte Kong Sigurd overvettets vel, og reed med ham lige ud til Aaen Jordan og siden tilbage til Jorsalaborg. Kong Sigurd blev længe i Jorsalaland, hele Høsten og den første Deel af Vintren. Kong Baldvine gjorde et fagert Gjestebud for Kong Sigurd, med et stort Følge. Da gav Kong Baldvine ham mange Helligdomme, hvoriblandt og en Spaan blev tagen af det hellige Kors, efter Baldvines og Patriarchens Raad; begge aflagde Eed paa Helligdom, at dette Træ var af det hellige Kors, som Gud selv blev piint paa. Siden blev denne Helligdom given Kong Sigurd, imod at han og tolv andre med ham aflagde Eed paa, at han skulde fremme Christendommen af al sin Magt, og oprette en Erkebiskopstol i Norge, hvis han kunde, samt at Korset skulde være der, hvor den hellige Olaf hvilede, og at han skulde indføre Tiende, og selv yde den. Kong Sigurd drog siden tilbage til sine Skibe i Akresborg. Da ndrusted Kong Baldvine sin Hær for at drage til Syriand til den Borg, der heder Sætt; Nogle mene, at det har været Sidon i Syrien. Den Borg var hedensk, og han vilde vinde den fra Hedendommen og under de Christne. I dette Tog deeltog Kong Sigurd med ham, med hele sin Hær og 60 Skibe, og da Kongerne havde belejret Borgen en Stund, overgav Hedningerne sig, og Kongerne tilegnede sig Borgen med overmaade meget Gods, men Krigsmændene det andet Bytte. Kong Sigurd gav Kong Baldvine sin Deel af Borgen.

Derefter drog Kong Sigurd til sine Skibe, og gjorde sig rede til at forlade Jorsalaland. De sejlede nord til Øen Kypr, hvor Kong Sigurd forblev en Stund, siden til Grækenland, og lagde sig med hele Flaaden ved Engelsnes. Her blev han liggende en halv Maaned, uagtet der hver Dag var den lige Medvind til at sejle nordestefter Havet. Han vilde nemlig oppebie Sidevind, saaat man kunde stille alle Sejlene langskibs, eftersom alle hans Sejl vare besatte med Pell, baade paa Forsiden og Agtersiden, fordi hverken

Frembygger eller Agterbygger vilde see den mindre fagre Side af Sejlene. Denne Vind vilde han oppebie. Da nu Kong Sigurd sejlede ind til Myklegaard, holdt han nær ind til Land, og der er der overalt Borge, Fæstninger og Landsbyer oppe i Landet, den ene efter den anden Afbrydelse. Man saa da fra Landet alle Sejlene i deres hele Brede, uden nogen Afstand imellem dem, som om det var en Gard; alle Folk stode ude for at kunne see Kong Sigurd sejle. Keiser Kyrialax havde allerede hørt om Kong Sigurds Ferd, og lod nu oplukke det Borgeled i Myklegaard, der kaldes Guldvarten; af det Led skal Keiseren ride ind, naar han længe har været borte fra Myklegaard og faret i Hærfærd, samt vundet god Sejr. Dernæst lod Keiseren brede Pell over alle Stræder i Borgen, lige fra Guldvarten og til Laktjarna, saa heder Keiserens ypperste Haller. Kong Sigurd sagde til sine Mænd, at de skulde ride stolteligen ind i Borgen, uden at vise nogen Forundring over alle de nye og sjeldne Ting, de saa; og det gjorde de. Keiseren lod fare imod dem med Leeg og Sang; med saadan Priis rede Sigurd og hans Mænd ind i Myklegaard. Man fortæller, at Kong Sigurd lod sin Hest sko med Guld, forinden han reed ind i Borgen, og havde ladet det mage saaledes, at en Sko skulde falde af paa Strædet, uden at nogen af hans Mænd skulde see derefter. Da Sigurd og hans Følge kom til de ypperste Haller, var alting der vel forberedet. Da hans Mænd vare komne i Sæde, og skulde begynde Drikkelaget, kom der i Hallen Sendemænd fra Keiseren, bærende mellem sig Guld og Sølv i store Tasker, og sagde, at Keiseren sendte Kong Sigurd dette; men Kongen saa ikke engang hen til Pengene, og bad sine Mænd dele dem mellem sig. Sendemændene gik tilbage og sagde Keiseren dette. Han svarede: denne Konge maa da være overhaands riig og mægtig, siden han ikke engang verdiger slige Ting et Blik, eller giver Takkeord derfor; han byder dem nu at gaa med en stor Kiste fuld af Guld. De kom atter til Kong Sigurd, sigende, at disse Gaver og Sendinger ere ham sendte af Stol-Kongen. Kong Sigurd sagde: dette er meget

og fagert Gods; deler det mellem Eder, mine Mænd. Sendemændene vendte tilbage og sagde Keiseren dette. Han svarer: eet af to maa nu være Tilfældet med deene Konge; enten er han fremfor andre Konger i Magt og Rigdom, eller er han ikke fuldt saa forstandig som en Konge burde være. Gaar nu tredie Gang, og bringer ham det dyreste Purpur, samt denne Kiste, roket af Guld; ovenpaa lagde han endnu to Guldringe. Sendemændene gaa, træde frem for Kong Sigurd, og sige ham, at Stol-Kongen sender ham disse store Rigdomme. Da stod Kong Sigurd op, tog Ringene og drog dem paa sin Haand, holdt siden en smuk Tale paa Græsk, og takkede Keiseren med fagre Ord for al den Heder og Storsindethed, han havde vist ham, og delte derpaa Gaverne mellem sig og sine Folk med megen Ære.

Kong Sigurd opholdt sig der i nogen Tid. Da sendte Keiser Kyrialax Mænd til ham og spurgte, hvad han helst vilde have, enten sex Skippund af røden Guld, til Gave af Keiseren, eller at denne skulde anstille den Leeg, som han plejede at holde paa Padreimen (Hippodromen). Kong Sigurd valgte Leegen, men Sendemændene sagde, at denne Leeg ikke kostede Keiseren mindre Penge, end hiint Guld. Keiseren lod da Leegen anstille; der blev leaget paa sedvanlig Maade, og alle Leege gik den Dag bedre for Kongen end for Dronningen; Dronningen har nemlig altid halve Leegen, og deres Mænd kappes med hinanden i alle Leege. Grækerne sige, at naar Kongen vinder flere Leege paa Padreimen end Dronningen, da vil Kongen komme til at sejre i Hærferder. De Mænd, der have været i Mykleggaard, sige at Padreimen er saaledes indrettet, at der er sat en høj Vegg omkring en slet Vold, næsten som en rund Tunplads, og en Gard omkring langsmed Steenveggen, paa hvilken Folk sidde; men Leegen er nede paa Volden: der ere afbildede mangeslags gamle Sagn, Æser, Vølsunger og Gjukunger, støbt af Kobber og Malm med saa megen Kunstferdighed, at det alt seer ud som om det var levende, og man synes, at det deeltager i Leegen; Leegen selv er saa kunstigt indrettet, at det seer ud, som om Folk reed i

Luften; dertil har man og Skud-Ild, og alskens Harpe-Leeg og Musik.

Det fortælles, at Kong Sigurd en Dag skulde beverte Keiseren og bad sine Mænd skaffe rigeligen alle de Tiog, som behøvedes til dette Gjestebud. Og da alt var anskaffet, saaledes som det sømmede sig for mægtige Mænd, der skulde beverte Fyrster, bad Kong Sigurd sine Mænd gaa til det Stræde i Borgen, hvor man købte Ved, sigende, at de behøvede en Mængde. De sagde, at Kongen ikke behøvede at være bange for, at der skulde skorte paa Ved, da der hver Dag blev aget mange Læs Ved ind i Borgen. Men da de skulde til at købe den, var al Veden borte. De sagde det til Kongen. Han svarede: saa farer hen og see, om I kan faa Valnødder, thi vi kan ligesaa godt ilde med dem. De gik hen og fik saa mange, som de vilde. Dernæst kom Keiseren og hans Høvdinger og Hird, og satte sig ned: der gik det meget prægtigt til, og Kong Sigurd beverter meget herligt og overflødigt. Da nu Keiseren og Dronningen fandt, at intet skortede, sendte hun sine Mænd for at faa vide, hvad de ildede med; disse kom til et Hous og saa, at det var fuldt af Valnødder, gik siden hen og sagde dette til Dronningen. Hun sagde: visselig er denne Konge storsindet og sparer lidet paa, hvad der kan hidrage til hans Heder: ingen Ved luer bedre end denne. Dette havde hun gjort for at forsøge, hvad Raad Kong Sigurd vilde finde paa, hvis hun lod al Brænde-Veden gemme bort for ham.

Derefter beredede Kong Sigurd sig til at fare hjem, og gav Keiseren alle sine Skibe. De kostbare Hoveder, der vare paa Kongeskibet, bleve satte op paa Peterskirken, hvor de endnu ere at see. Keiser Kyrialax gav siden Kong Sigurd mange Heste, fik ham Ledsagere gennem hele sit Rige, og lod sette ham Torg til Indkjøb af Mad og Drikke gennem hele Riget. Kong Sigurd drog da bort fra Mykleggaard, men der blev en Mængde Nordmænd tilbage, som toge Tjeneste der. Kong Sigurd drog først gennem Bolgare-Land, dernæst gennem Ungarland, Pannonien, Svaben

og Baiern; i Svaben fandt han Keiser Lotharius af Rom, der tog særdeles vel imod ham, fik ham Ledsagere gennem hele sit Rige, og lod holde Torg for ham til at indkjøbe alt, hvad de behøvede. Da Kong Sigurd kom til Slesvik i Danmark, holdt Eilif Jarl et prægtigt Gjestebud for ham; dte var ved Midtsommerstid. I Heidaby fandt han Dane-kongen Nikolas, der modtog ham saare vel, gjorde et stort Gjestebud for ham, fulgte ham selv nord til Jylland, og gav ham et Skib med alt Tilbehør. Da for Kong Sigurd hjem til Norge, og blev vel modtagen, da han kom hjem i sit Rige. Alle vare enige om, at Ingen havde faret en berømmeligere Ferd fra Norge, end denne, som Kong Sigurd for. Da var han tyve Aar gammel, og havde været tre Vintre i denne Ferd.

Kong Eystein havde ogsaa udrettet meget nyttigt i Landet, medens Kong Sigurd var borte. I Bergen lod han gjøre den store Hall, der er det største og navnkundigste Herberge, der nogensinde har været gjort af Træ i Norge; han stiftede et Munke-Kloster paa Nordnes i Bergen, lagde dertil meget Gods, og lod der ogsaa Michaels-Kirken opføre, et herligt Sten-Munster. Han lod ogsaa Apostelkirken opføre i Kongsgaarden i Bergen. Han lod bygge en Kirke paa Agdenes og indrette Virket og Havnen, istedetfor at det forhen var øde Klipper. I Nidaros i Kongsgaarden lod han bygge Nikolas-Kirken, hvilket Huns var særdeles smukt indrettet med Hensyn til Udskæring og alt Arbeide. Fremdeles lod han gjøre en Kirke nord i Vaagen paa Haalogaland, og lagde Præbende til. Kong Eystein sendte Bud til de forstandigste og mægtigste Mænd i Jämteland, bød dem til sig, modtog alle dem, der kom, med megen Blidhed, skjenkede dem Gaver ved Afreisen, og søgte at vinde deres Venskab. Og tilsidst ndrettede han ved sine Taler, at Jämterne selv tilbød sig at underkaste sig ham, sigende, at det var deres Tarv og Nødvendighed; og saaledes sluttedes da deres Forening, at Jämterne gave hele Landet under Kong Eysteins Velde. Dette har sidenefter længe staaet ved Magt. Kong Eystein vandt saaledes

Jämteland med Vid og ikke med Vold som nogle af hans Forfedre.

Kong Eystein var overmaade smuk af Udvortes, med blaa og noget aabne Øjne, bleghvide, krollede Haar, ikke høj, men middelmaadig af Vext, en Viismand i Forstand, kyndig i alle Love og Sagn, bekjendt med Mange, raadsnild og ordkløgtig, meget snild, særdeles gavmild, overmaade glad og nedladende, forstod at gjøre sig yndet og blev meget elsket af hele Almuen. Han havde i mange Stykker forbedret Indbyggernes Ret, og han opretholdt ivrigt Lovene; han gjorde sig nøje bekjendt med al Lov i Norge, og var dertil en sand Viismand af Vid. Af følgende Beretning kan man gjøre sig en Forestilling om, hvor herlig en Mand Kong Eystein var, hvor vennehold og opmærksom til at spørge efter hos sine Venner, hvad der voldte dem Harm. Der var en Mand hos ham ved Navn Ivar Ingemundsson, islandsk af Fødsel, forstandig og ættstor, og Skald; Kongen var meget venlig og kjærlig imod ham, som man seer heraf. Ivar begyndte at blive uglad, og da Kongen merkede det, kaldte han ham til Samtale med sig, og spurte, hvorfor han var saa uglad. Før, da du var hos os, sagde han, havde vi mangeslags Skjeint af dine Samtaler; synes du ikke længer om at være hos os? Ivar sagde, at dette ej var Tilfældet. Jeg spør heller ikke, sagde Kongen, for den Sags Skyld; jeg veed, du er saa forstandig en Mand, at du nok skjønner, at jeg ikke har gjort dig nogen Fortred; men si mig, hvad det er. Han svarede: Herre, det, som det er, kan jeg ikke godt sige. Saa faar jeg gjette, sagde Kongen; er det Folk, som du ikke kan komme ud af det med? Han sagde Nej. Kongen spurte: tykkes du da at nyde mindre Heder af mig, end du ønskede? Han sagde, at det var langt fra det. Har du da, spurte Kongen, seet noget, der har gjort et saa heftigt Indtryk paa dig, at du lider derved? Han sagde, at det heller ikke var det. Kongen sagde da: længes du efter at fare til andre Mænd eller Høvdinger? Han sagde Nej. Nu bliver det vanskeligt at gjette, sagde Kongen; er der da nogen Kvinde her eller i

andre Lande, som du elsker? Han sagde, at saa var det. Tag dig ikke nær deraf, sagde Kongen: saasnart Vaaren kommer, skal du reise til Island, og jeg skal give dig Gods og megen Heder, Brev og Indsegl til de Mænd, der raade for denne Sag; jeg veed ikke nogen, der ej vilde føje sig efter mine Bønner eller Trusler. Ak, sagde Ivar, sørgeligere er det; min egen Broder er gift med denne Kvinde. Saa lad os ikke tale mere om det, sagde Kongen; jeg seer nok et Raad: efter Juul farer jeg paa Veitsler, saa kan du være med; du vil da see mange smukke Kvinder, og hvis de ikke ere kongebaarne, skal jeg give dig en af dem til Egte. Ivar svarer: Herre, det er ikke saa vel; thi naarsomhelst jeg seer fagre og herlige Kvinder, mindes jeg om hiin Kvinde, og min Sorg bliver saa meget større. Da, sagde Kongen, maa jeg give dig noget at raade over, og dertil Ejendomme, for at du kan adsprede dig. Han svarede: dertil har jeg ingen Lyst. Saa giver jeg dig Gods, sagde Kongen, saaat du kan fare til hvilket Land du vil. Han sagde, at han heller ikke vilde det. Da sagde Kongen: nu veed jeg neppe, hvad jeg mere skal foreslaa; jeg har nu nævnt alt, hvad jeg kan; dog er der endnu eet tilbage, der rigtignok er kun lidt imod, hvad jeg allerede har tilbudt dig: kom til mig hver Dag, Bordene ere oppe, og hvis jeg ikke sidder og hører vanskelige Sager, skal jeg tale med dig om denne Kvinde, paa alle Maader, jeg kan finde paa, og give mig Tid; thi stundom skeer det, at man finder sin Sorg lettet ved at tale derom; hertil vil jeg og føje, at du aldrig skal gaa bort fra mig uden en Gave. Han svarede: dette Tilbud modtager jeg, Herre, og hav Tak for Eders Efterspørsel. Og nu gjorde de saaledes; saaoft Koogen ikke sad over vanskelige Sager, talte han med ham; hans Sorg begyndte nu ogsaa at lettes, og han blev atter glad.

Kong Sigurd var en stor og sterk Mand, med lysebrunt Haar, mandig at see til, men ikke fager, velvoxen, alvorlig i sin Tale og somoftest ikke nedladende mod Mængden, vennegod og fast i Hu, ej meget talende, ærbar og

verdig i sit Væsen. Kong Sigurd var streng og ivrig i at refse, opretholdt Lovene godt, var gavmild paa Gods, en mægtig og berømmelig Konge. Kong Olaf, hans Broder, var høj og smal, smuk af Udortes, glad og nedladende og vensæl. Da disse tre Brødre, Eystein, Sigurd og Olaf, vare Konger i Norge, afskaffede de mange Tynger, som Danerne havde lagt paa Folket, da Svein Alfivessøn raadete for Norge, og deraf bleve de stadigen vensæle baade blandt Almuen og Storfolket. —

Eengang fore Kong Eystein og Kong Sigurd begge tilsammen paa Veitsler paa Oplandene, og havde hver sine Bo; men da der var kun et kort Stykke Vej mellem de Gaarde, hvor Kongerne skulde tage Veitsler, syntes Bønderne det var bedst, at de vare begge tilsammen paa Veitslerne, og skifteviis paa hinandens Bo. Først vare de begge sammen paa et Bo, der tilhørte Kong Eystein. Om Kvelden, da man begyndte at drikke, var Ølet ikke godt, og man sad stille og taus. Da sagde Kong Eystein: hvorfor er Folk saa stille? det er dog mere Ølskik, at man finder paa noget Morskab; lader os faa nogen Munterhed, saa skal her alligevel blive Gammen. Broder Sigurd, alle vil vist finde det sømmeligst, at vi begynde en eller anden fornøjelig Tale. Kong Sigurd svarede temmelig barskt: vær du saa snaksom, du vil, men lad mig faa tie i Ro for dig. Kong Eystein sagde: den Skik har ofte været ved Drikkelag, at den ene Mand tog sig en anden til Sammenligning; saa vil jeg ogsaa gjøre nu. Kong Sigurd taug stille. Jeg seer nok, sagde Kong Eystein, at jeg kommer til at begynde; jeg tager dig, Broder, til Sammenligningsmand, og anfører jeg, at vi have begge ligt Navn og ligt Eje; jeg gjør ingen Forskjel mellem vor Ætt eller Opfostring. Da svarede Kong Sigurd: mindes du ikke, at jeg kastede dig ned i Ryggetag, naar jeg vilde, skjønt du var et Aar eldre? Kong Eystein svarede: men jeg mindes ogsaa, at du fik ikke Overhaand, naar det kom an paa Smidighed. Da sagde Kong Sigurd: mindes du, hvorledes det gik, naar vi skulde svømme: jeg kunde dukke dig under, naar jeg vilde. Kong

Eystein sagde: jeg svømmede ikke kortere end du, og kunde ligesaa godt svømme under Vandet: men jeg kunde og godt med at løbe paa Iislegge, saa jeg ikke vidste den, der kunde kapløbe med mig; men det kunde du ikke bedre end et Naut. Kong Sigurd svarer: en mere høvdinglig og nyttig Idrætt tykkes det mig at være, at kunne skyde godt med Bue, men jeg troer ikke du kan bruge min Bue, om du end spender den med Fødderne. Jeg er vist ikke saa buesterk som du, sagde Kong Eystein, dog troer jeg ikke der er saa stor Forskjel paa vor Ferdighed i at træffe; men jeg løber meget bedre paa Ski end du, og det har dog før været kaldet en god Idrætt. Kong Sigurd sagde: mig tykkes det mest at komme an paa, og være høvdingligst, at den, der skal være Andres Overmand, er stor i Flokken, sterk og vaabenfør, fremfor andre Mænd, samt let at see og kjende, naar mange komme sammen. Men, sagde Kong Eystein, det er ikke mindre vigtigt, at Manden er smuk, thi da kjendes han ogsaa let i Mængden; det tykkes mig og høvdingligt, thi til et smukt Ydre passer og den bedste Dragt. Men jeg forstaar mig og meget bedre paa Loven end du, og ved alt, hvad vi skulle tale, er jeg meget mere veltalende. Det kan nok være, svarede Kong Sigurd, at du har lært flere Lovkneb, thi jeg havde da andet at bestille, og ingen negter, at du er glattunget nok; men det sige mange, at du er ikke ret ordholden, og at du ikke bryder dig stort om, hvad du lover, og taler enhver efter Munden, og det er ikke kongeligt. Kong Eystein svarer: dermed gaaer det saaledes til, at naar Folk forebringe mig sine Sager, tænker jeg først og fremst paa at afgjøre hver Mands Sag til hans største Tilfredshed; men saa kommer ofte en anden, som har Sag med ham, da bliver der ofte lempet og midlet, for at begge skulle finde sig tilfreds; ofte kan det og hende, at jeg lover det, man beder mig om, fordi jeg gjerne vil, at alle skulle fare glade fra mig. Jeg kunde gjerne, om jeg vilde, gøre som du, at give alle ilde Løfter, men jeg hørte ingen bebreide dig, at du ej opfyldte dem. Kong Sigurd svarer: det har været almindelig Tale,

at den Ferd, jeg foor af Landet, var yderst høvdinglig, men du sad imidlertid hjemme, som en Datter i sin Faders Huus. Nu, svarede Kong Eystein, greeb du paa Bylden; jeg vilde ikke indlade mig derpaa, hvis jeg ej kunde svare noget dertil; det tykkes mig næsten, som om jeg udstyrede dig hjemmefra ligesom en Sister, førend du blev ferdig til Toget. Kong Sigurd svarer: du har vel hørt, at jeg holdt en Mængde Slag i Serkland og fik Sejr i dem alle og mangeslags kosteligt Bytte, hvis Mage ikke hidtil er kommen til Laudet; jeg tyktes at være mest verd, hvor jeg traf de ypperste Mænd, men jeg tror, at du endnu ikke har fralagt dig Hjemfodnings-Navnet; jeg foor til Jorsale, og kom til Pul (Apulien) og saa dig ikke der, Broder: jeg gav Rodgeir Jarl den Mægtige Kongenavn, og vandt aatte Slag, men du var ikke i noget af dem. Jeg foor til Herrens Grav, og saa dig ej der, Broder. Jeg foor i denne Ferd heelt ud til Jordan, der hvor Herren blev døbt, og svømmede ud over Aaen, og saa dig ikke der; men ude paa Aabakkerne var der noget Krat: der knyttede jeg dig en Knude i Krattet, der endnu venter paa dig; jeg sagde da, at du skulde løse den, eller ogsaa bære den Eftertale, som derom lagdes. Da sagde Kong Eystein: det er smaat, hvad jeg kan stille herimod; spurt har jeg, at du holdt nogle Slag udenlands, men nyttigere var det dog for Landet, hvad jeg imidlertid gjorde. Nord i Vaagen satte jeg Fiskemænds-Boder, forat fattige Mænd kunde finde Livsnæring og Hjelp; der ansatte jeg en Prest, og lagde Gods til den derværende Kirke, istedetfor at altsammen forhen var næsten hedensk. De Mænd ville nok mindes, at Eystein har været Konge i Norge. Over Dovrefjeld var der megen Førsel fra Trondhjem; der kom Folk ofte til at ligge ude og lide ondt, men jeg lod gjøre et Herberg, og lagde Gods til; de Folk ville nok vide, at Eystein har været Konge i Norge. Foran Agdanes var en farlig, havnløs Kyst, hvor mange Skibe forliste; der er der nu gjort en Havn og et godt Skibsleje samt en Kirke. Siden lod jeg gjøre Banner paa Højfjeldene, deraf nyde nu alle Mænd indenlands godt. Jeg lod gjøre Hallen i Bergen

og Apostelkirken, og en Trappegang imellem. De efterfølgende Konger ville nok mindes mit Navn. Jeg lod gjøre Michelskirken og Klostret; jeg ordnede Lovene, Broder, saaat enhver kan nyde Ret og Skjel af den anden, og overholdes de, gaar det bedre med Landsstyrelsen. Jeg lod gjøre Støtten i Senholmssund med Jærnringe; Jamterne have vi og faaet til at underkaste sig dette Rige, mere med blide Ord og Vid, end med Paagang og Ufred. Nu er dette kun smaat at omtale, men jeg veed dog ikke forvist, om dette skulde være mindre gavnligt for Landets Mænd, end at du gjorde Blaamænd til Bytte for Fanden i Serkland, og befordre dem saaledes lukt ind i Helvede. Og naar du roser dig af dine gode Gjærninger, tror jeg, det ikke tjener mig mindre til Sjælebod, at jeg lod stifte Klostre for Reenlivesmænd. Men naar du slog mig en Knude, som jeg ej kan løse, da kunde jeg have slaaet dig en saadan Knude, at du aldrig blev Konge i Norge, nemlig da du sejlede med eet Skib ind i min Hær, da du kom hjem til Landet. Betænke nu forstandige Mænd, hvad du har forud; og vide skulle I, Guldhalsene, at der endnu er Mænd i Norge, som altid tør jevne sig med Eder. Derpaa taug begge stille, og enhver af dem var vreed.

Flere Ting forefaldt mellem Brødrene, hvoraf man kunde merke, at hver af dem drog sig og sit frem, og vilde være mere end den anden. Dog holdt Freden sig mellem dem, saalænge de levede.

DRONNING DAGMARS DØD.

(Kjæmpeviser; jfr. Svend Grundtvig: Danmarks gamle Folkeviser.)

Dronning Dagmar ligger i Ribe syg,
Til Ringsted mon de hende vente:
Alle de Fruer, i Danmark ere,
Dem lader hun til sig hente.
Udi Ringsted hviles Dronning Dagmar.

»I hente mig fire, I hente mig fem,
I hente mig af de Vise!

I hente mig liden Kirsten,
Herr Karls Søster af Rise! — Udi R. hv. Dr. D.

I hente mig unge, i hente mig gamle,
I hente mig af de lærde!
I hente mig liden Kirsten:
Al Ære saa er hun værd! — Udi R. hv. Dr. D.

Liden Kirsten ind ad Døren treen,
Hun skinte saa rød af Guld;
Hun kunde ikke Lyset paa Kronen see,
Hendes Øine var taarefuld'. — Udi R. hv. Dr. D.

Hun tog Sancte Marie Bog,
Hun læste op Alt det, hun kunde;
Det vil jeg for Sandingen sige:
Saa saare hendes Øine de runde. — Udi R. hv. Dr. D.

Hun tog Bogen udi sin Haand,
Saa sørgelig derudi læste:
»Hjælp os Christ i Himmerig,
At I Eders Liv kunde friste! — Udi R. hv. Dr. D.

De fulgte hende ud, de fulgte hende ind,
Det lidde jo længer jo værre:
»Imedens det kan ikke bedre vorde,
I sende Bud efter min Herre! — Udi R. hv. Dr. D.

Imedens det kan ikke bedre vorde,
I sende Bud efter min Herre;
I sende Bud til Skanderborg,
I finde hannem ikke før! — Udi R. hv. Dr. D.

Det da var den liden Smaadrenge,
Satte sig paa Ganger rød;
End red han langt hastiger' frem,
End snaren Falk han flet. — Udi R. hv. Dr. D.

Kongen han stander paa Hoielofts Bro,
Og seer han ud saa vide:
»Og hisset seer jeg den liden Smaadrenge,
Saa sørgelig monne han kvide. — Udi R. hv. Dr. D.

Hisset seer jeg den liden Smaadrenge,
Saa sørgelig monne han traa.
Nu raade Gnd Fader i Himmerig,
Alt hure Dagmar hun maa! — Udi R. hv. Dr. D.

Ind da kom den liden Smaadrenge,
Og steddes han for Bord:

»Dronning Dagmar haver mig til Eder sendt,
Gjerne talte hun med Eder et Ord.« — Udi R. hv. Dr. D.

Dankonning han slog Tavlebord sammen,
At alle de Terning de sjunge:
»Forbyde det Gud Fader i Himmerig,
At Dagmar skulde døe saa ung!« — Udi R. hv. Dr. D.

Der Kongen drog af Skanderborg,
Da fulgte hannem hundrede Svende,
Og der han kom til Gridstedbro,
Fulgte hannem ikkun Dagmars Dreng. — Udi R. hv. Dr. D.

Der han red over Randbøl Hede,
Da fulgte hannem femten Svende;
Der han kom over Riber Bro,
Da var den Herre alene. — Udi R. hv. Dr. D.

Der var stor Ynk i Fruerstue,
Der alle de Fruer græde:
Dronning Dagmar døde i liden Kirstens Arm,
Der Kongen red op ad Stræde. — Udi R. hv. Dr. D.

Det var Dannerkonning,
Han iud ad Døren treen;
Det var liden Kirsten,
Hun rakte hannem Haanden igjen. — Udi R. hv. Dr. D.

»Og her' I, naadige Herre og Konge!
I skal hverken sørge eller kvide:
Og I haver faaet en Søn idag,
Er skaaren af Dagmars Side.« — Udi R. hv. Dr. D.

»Jeg beder Eder alle, Jomfruer og Møer,
Jeg beder Eder hver og alle:
I bede en Bøn for Dagmars Sjæl,
At hun maatte med mig tale! — Udi R. hv. Dr. D.

Jeg beder Eder, Fruer og bøviske Kvinder,
Saa mange som her er inde:
I bede en christen Bøn for mig,
At jeg maatte tale med hende!« — Udi R. hv. Dr. D.

Dronning Dagmar reiser sig op af Baare,
Hendes Øine var blodige røde:
»O vee, o vee, min ædelig Herre!
Hvi gjorde I mig den Møde? — Udi R. hv. Dr. D.

Her tør ingen Mand ræddes for mig:
Jeg haver ikke andet Ondt gjort,

End at jeg mine Silke-Ærmer smaa
Om Søndagen haver snørt. — Udi R. hv. Dr. D.

Den første Bøn, jeg beder Eder,
Den vide I mig saa gjerne:
Alle fredløse Mænd dem give I Fred
Og lade alle Fanger af Jero! — Udi R. hv. Dr. D.

Den anden Bøn, jeg beder Eder,
Den kommer Eder selv til Fromme:
I tage ikke ved Beengerd,
Hun er saa beesk en Blomme! — Udi R. hv. Dr. D.

Den tredje Bøn, der jeg Eder beder,
Den heder jeg Eder med Ære:
Lade I Knud, vor yngste Søn,
Og Konning i Danmark være! — Udi R. hv. Dr. D.

Havde jeg ikke mine Ærmer om Søndag snørt
Og ikke der Striger paa sat,
Da havde jeg ikke i Pinen brændt,
Og havt saa ond en Nat. — Udi R. hv. Dr. D.

Høre I det, min ædle Herre,
Vil I mere af mig vide?
Der sidde Gnds Engle i Himmerig,
De monne fast efter mig lide. — Udi R. hv. Dr. D.

Nu er det Tid, jeg farer herfra,
Jeg maa ikke længer dvæle:
Himmeriges Klokker de ringe efter mig,
Mig læuges hen til de Sjæle!
— Udi Ringsted hviles Dronning Dagmar.

DRONNING MARGRETE.

(Den danske Rimekrønike, efter Udgaven fra 1495, udg. af C. Molbeck.)

Then suor, som leggis aff strenge tree,
hwn brøsther fuld neppeligæ,
Theth sher wijsman for wthen spee,
om hwn leggis lempelligæ.
Jeg lade en suor meth allæ fierd,
thā ieg wand sweriges frwne

brasthe briste. wijsman, s. Salomo Pred. 4, 9, 12: „Bedre To end Een, men uren Suor rives ikke lettelig sander“. Lade (Sw. lade) lagde.

Och erffde norgæ tijl danmark,
ath the skullæ staa i twne.

Intheth wold elber wærdseus machth
kan the samme rigæ beffade,
Se medhen the bliffue weth samme pacth,
som ieg them sammen lade.

Thi raadher ieg alle the gobe men,
som fore the rigæ skullæ sware,
Ridder oc swenne hwer oc en:
i lade them saa sanimen ware.

Rydder paa inghen wuenners rad,
som edher wil anneth rade;
Forthi theth kommer edher selff tijl had
och liff och stel tijl wade.

Then helly oc wsthsdattige eenfolbicheid
lade them saa sammen bliffue,
Svmt ær i personer trefolbicheid,
som clercken prebste oc scriffue.

KALMAR-FORENINGEN.

(Brev, dat. Kalmar St. Margretes Dag 1397; jfr. Aarshesten.
fra Geheime-Archivet, 2.)

— Nu scule thisse thry riken (Dannarc, Suerike oc Norghe)
hafue thenne koning, som ær koning Eric, j hans lifdaghe, og sidhen
ewinnelicæ scule thisse thry riken en koning hafue oc ey flere ouer
alle thry riken, suo at riken aldre at scillas meer, om Gudh wil.
Sidhan efter thenne koningæns lifdaghe scal en koning ouer al thry
riken welies oc takas oc ey flere, oc scal engte et riket en koning
takæ eller welghæ her efter, utan met fulborlich samthykke oc en-
drecht alla thrygge rikenæ. Gifuer oc Gudh thenne koning san, eller
thom, efter hanom kommæ, en søn eller flere, tha scal en til koning welies
oc takas ouer al thry riken oc ey flere. The andre brothæ worthe met
annet herscap belente oc bethenkte j riken, oc dotre. om han thom
faar, tha gore ther om, efter thy som laghen wt wiser; oc jo en
aff koningæsoner, om Gudh wil, at tha noken til ær, at thisse

Iwa (Sv. luga) Relighed. oc medhen imedess, saalsæge. ware (Sv. vara) vare.
lydhe lytte. wædo Vaada. wskyldaktig (Sv. oskyldigt) udeliclig. — aldre
aldrig. at scillas adskilles. engte ikke. fulborlich fuldstændig. thrygge,
Hief. af thry. jo en o: altid en.

thry riken hanom welie oc han bliffue koning oc ey flere, som fore er
sacht. Kan oc koningen barnes frage, thet Gudh forbywhe, at tha
rikesens radheuer oc men en annen welie oc takæ, then thom
Gudh gifuer til nadhe, [ther the] efter theræ bestæ samwit oc the
wita for Gudh rættist oc skellist oc riken myttest waræ met en ræt
samdrecht alle thrygge rikenæ, oc at engin sich her amot setter
eller annet j dragher, utan som fore scressit star.

Oc scule alle thry koningæriken j en samdreht oc kertlich bliffue
oc waræ, suo at engte et scal sich fræn thet annet draghe met
noken twædreht eller syndran, utan huat thet enæ wpa gar, entich
met orlogh eller met andre wtlenesche manne afæktan, thet scal thom
wpa ga alle thry oc huort theræ annet behelpelicht waræ met al
troscap oc al macht, thoc suo at huort riket bliffuer widh syn lagh
oc ræt oc koningen efter thy hanom bor at hafue.

Framdeles skal koningen styræ oc radhæ met sit rike j Dan-
marc om hus oc feste, lagh oc dom, efter thy som ther ær lagh oc
ræt oc koning ægher oc bor at geræ, suo oc j Suerike oc j
Norghe efter theræ lagh oc ræt oc koning ther ægher oc bor at
geræ, oc draghes engin lagh eller ræt wt aff eet riket oc wt j annet,
the ther ey for hafue warit lagh eller ræt, utan koningen oc huort
riket bliffue widh syn lagh oc ræt, som fore er sact oc huort bor
at bliffue.

Kan thet oc suo wortha, at a noket et aff thisse rike orlogh
eller hærsçyold wpa styrter, huallket et thoræ thet helzt kan wortha,
tha scule the andre tw riken, nar koningen eller hans embitzmen
wpa hans wegen thom til sigher, met macht oc al troscap thet riket
til hiehp oc werghe komme, huart thom worther til sact, entich til
land eller watn; oc scal huort et riket thet annet til hielpe kommæ
oc waræ, som ther til bor, utan alt æret, thoc suo at huor et riket eller
bathe tw thet enæ til hiehp komme, tha scal man j thet riket thom
met spisan oc kost oc fodher aff rikesens embitzmen theræ nothorff
forese oc bæring, oc scipe, at landet oc almughen ey forderuet wor-
ther. En om thoræ thienisto lön, scadhe oc fenzel eller annet, thet
suo til ræris, ther stonde koningen thom fore, oc ey rikesens embitz-
men eller almughe ther om quelie eller a talæ then tidh. Oc ther
riken al eller noket theræ orlogh a styrter aff wtlenesche har, tha scal
sich ther engin met hiehpæthe take eller werghe, at han engin

theræ dæres. — wpa gar (Sv. uppå går) vedræres, vederfæres. a-fæktan Angreb.
æret (argt) Sæig. bæring Livsophold. Bjæring. scipe (Sv. skipa) ordan, særg for
en men. stonde — thom fore staa dem til Ansvar for.

thiænist plicthigh ær wtan til syt eghit landemære; thet hofuom wi alle ouer gifuet oc samthyet, at en woræ scal then annen hielpe oc folghe j huilket rike thet nodh gors, for then sculd at al thry riken æræ nw oc worthe seule under en koning oc herræ oc blifue ens som et rike.

Hær met seule alle feydhe oc twædrecht, som mellom riken her til aff longe forlidhæ tymæ warit hafue, nather legges oc aldre mer wppas eller wp draghes oc aldre mer et rike orloghe wpa thet annet oc engte thet wp draghe, ther orlogh eller wsæmye ma aff komme, wtan blifue alle som eet rike under en koning som fore er sact. Oc scal huor man hogher oc lagher wiidh ræt oc lagh blifue oc sich neghe lade j lagh oc ræt, oc met engin dathfeydhe eller annen wræt eller hoghmod noken then annen forthrykke eller wforrætæ then, ther mindræ formæ; wtan alle seule rætthes Gudh oc wor herra koningen oc alle stonde hans budh, efter thy som til bor, oc hans embitzmen, the han til setter wpa synæ wegne, oc ræte ouer thom, som her amot bryde.

Worther oc noken j noket riket fridhlos eller biltogher eller forflicthoger j annet rike for syn rætæ brut, tha scal han suo wel j thet enæ rike wara fridhlos som j thet andræ, oc scal hanom engin heyne eller forsuaræ, wtan huor han worther a talæther oc a kerther, ther scal man ouer hanom rætæ, efter thy som han brut hafuer oc ræten til sigher.

Item om nokræ deythingen eller ærende worthe wpedhe eller om talit met framethe herræ eller stædher eller thoræ budh til wor herræ koningen, j huilket rike han tha ær stedder, tha hafue han oc hans radh, the tha nær æræ stedde, jo nokra aff huort riket, thes macht, huat han oc the ther om gore oc ende wpa thisse thry rikes wegnæ, huat guthelixt oc skellixt oc nyttelixt ær til wor herra koningens oc thisse thry rikes gagn.

Item scal man al thisse forscrefne stykke oc article suo gore oc holde, som fore screfuet star, oc thom suo wt thydhe oc menæ, at thet wardher gudh til hedher oc wor herra koningen oc riken til gagn oc gotho oc fridh, oc at huor lade sich neghe j lagh oc ræt.

hielperæthe Udskyldning. Udængt. worm af os. — wppas yppes. w-sæmye (Sv. osämja) Uenighed. formæ (?) formaær. rætthes ræddes, frygte. ræte damme. — biltogher (Sv. bilting) landflygtig. rætæ brut Retsbrud. heyne hegne. a talæther oc a kerther egl. paatalt oc paakæret (indstævnet). — deythingen Fredspagt. Dægtlingning. wpedhe egl. yppede. thes dertil.

BONDEFREDE.

(Allen: *De tre nordiske Rigers Historie 1497-1536.*)

Med Krigens Fornylelse (1510) fornyedes ogsaa Udsigten til en Gjentagelse af alle de Lidelser, som den uheldige Almue i de danske, svenske og norske Grændselandskaber under idelige Indfald og Plyndringstog, snart fra den ene, snart fra den anden Side, i den foregaaende Tid saa tidt og saa længe havde været udsat for. Disse Krigens Forstyrrelser, hvad enten de medførte ligefrem Vold og Fjendtlighed, eller blot Afbrydelse af det vanlige Samqvem, Handel og Vandel mellem Landskaberne, vare saa meget ulideligere for Grændseboerne, som der overalt mellem dem, baade Danske, Svenske og Norske, herskede den broderligste og venligste Forstaaelse, uforstyrret, saa vidt det stod til dem, af de Krige og Feider, som de Mægtiges Herskesyge og Ærgjerrighed bragte over Rigerne. Her, hos disse Folk, som boede paa de vide Grændsestrøg mellem de tre Riger, fandtes der, om nogensteds, en virkelig skandinavisk Folkefølelse, som vi ellers i Unionens Historie kun altfor meget savne. Her under dagligt Samqvem og fælleds Sprog lærte Folkene at kjende sig som Et, oprundne af det samme Blod, steinmende i Sæder og Tankegang, og den naturlige Enhedsfølelse understøttedes ved Fælledsskab i Interesser. Naar nu Feide udbrod mellem Rigerne, var Almuen i disse Grændselandskaber ilde stædt. Men den forægtede ikke sin Følelse og brød ikke Baandet. Den fandt i sin Nød paa et Middel, der, om det ikke aldeles kunde hæve Ondet, dog kunde formindske og lindre det. Det var de mærkværdige Bondefrede, ved hvilke Almuen i de samgrændsende Landskaber forbandt sig til under den mellem Rigerne bestaaende Feide at bevare den gamle gode Forstaaelse og det vante fredelige Samqvem, advare hverandre og hjælpe hverandre mod Vold og Fare, og i den forstyrrede Tid ved fælleds Kræfter støtte Lov og Orden og Ro i deres Land. Det var netop i Unionens sidste Tider, fra Slutningen af 15de Aarhundrede og derefter længere frem, da Hadet mellem de raadende

Herrer var stærkest og blodigst, at Kjærligheden mellem Folkene paa denne Maade stadfæstede sig. Skjendt det ligger i Omstændighederne, at ikke Meget er blevet skriftlig forhandlet eller optegnet om slige Forbindelser, og at endnu Mindre af det, der optegnedes, har undgaaet Tidens Odelæggelser, saa er dog saa Meget bevaret, at man deraf kan danne sig en bestemt Forestilling om disse Bondefredes Beskaffenhed og Udstrækning i Rum og Tid. Man har Bondefrede sluttede mellem Vigen og paa den anden Side Dalsland, mellem Halland og Skaane og paa den anden Side Västergötland, mellem Skaane og Bleking og paa den anden Side Smaaland med dets forskellige mindre Landskaber. Altsaa fra Grændseaaen Bröms langs den hele vidtstrakte Grændse mellem de tre Riger indtil Dalerne og de tilsvarende Grændse-Egne i Norge strakte sig dette Fredsbaand. At vi fra disse sidste Landskaber nu intet Dokument besidde om nogen Bondefreds Afslutning, er uden Tvivl blot Tilfældets Værk. I ethvert Tilfælde var Forbindelsen mellem Folkene ogsaa i disse nordligere Egne saa nøie og inderlig, at, som tidligere anført, en Mand, der særdeles nøie kjendte Almuen, endogsaa meente, at Dalekarlene havde større Hengivenhed for deres norske Naboer end for deres egne Landsmænd paa de i Sverrig. Adskillige af de nævnte Bondefrede ere gjentagne Gange blevne fornyede, altsom Ufreden mellem Rigerne fornyedes.

Undertiden bleve disse Bondefrede sluttede lønligt, eller i det Mindste indledede ved hemmelig Underhandling, da man maatte frygte for, at den kongelige Lensmand, om han erfarede det, vilde lægge Hindringer i Veien, maaskee endog forfølge Ophavsmændene med Straf; til andre Tider satte man alle Hensyn tilside og handlede i Følelsen af sin Styrke fuldkommen aabenlyst. Et Exempel paa det første Slags kan følgende Brev være, der ogsaa ved sin Affattelsesform røber, at det er udgaaet fra Almues-Mænd: »Alle, som bygge i Skaane og Halland, til alle Dannemænd, som bygge og boe i Västergötland: Venskab og Broderskab tilforu sendt med vor Herre Jesu Christo og Hr. Sante Knud!

Kjære Dannemænd, maae I vide, at vi skriver Eder lønlige til for den Skyld, at vi tør ikke aabenbart, og beder vi Eder gjerne for Guds Skyld, at I vil vel gjøre og skrive os til, hvad Eders Mening er, om Udbud kommer, om I enten vil sidde med Ro eller stride paa os, hvilket vi intet begjærer. Sidder stille! vi skulle aldrig være paa Eders Værste; og skulde vi endelig ud, saa bør enhver Forstandig hindre Sine, at de ikke oftere skulde udbyde den stakkels Almue Mere tør vi ikke sige herom. Hermed byde vi Eder Gud og Sante Knud. Skrevet i Skaane Dagen for Ste Luce Dag.»

En af de mærkeligste Bondefrede sluttedes netop ved den Tid, hvorom vi nu handle. Den 9. August 1510 samlede sig paa Hjortsberga Landsthing i Albo Herred i Smaaland (vestlig for Vexjö) de svenske Bønder fra Landskabet Verends fem Herreder, samt begge Møre Herreder og Sönderbo og Västbo Herreder, alle i Smaaland, med de danske Bønder fra Blekinges fire Herreder, begge Gødinge eller Gønge Herreder i Nordskaane og Sendebud fra andre skaanske Herreder. Det var et ypperligt Folkefærd, som her mødtes. Gøngeboerne, hvis Land, skovrigt og bakket og fuldt af Søer, men velbefolket, indbefattede 36 Sogne, havde den Gang, og bevarede til sildige Tider, Ry for at være de kjækkeste og stridbareste af Skaanes Indvaanere, ligesom de ogsaa udmærkede sig ved deres Vedhængenhed ved de fædrene Sæder og Skikke. Det samme gode Lov havde i Smaaland Verendsboerne og Møreboerne. Bondemændene samlede sig paa Thinge over Tusinde i Tallet, alle vel rustede og samtaledede om, hvad de nu havde at gjøre, da Feide atter var udbrudt imellem Rigerne. De bleve enige om at slutte og holde en god Fred imellem sig og vedtoges visse Artikler, der af Alle ubrødelig skulde iagttages. Disse Artikler oplyse ikke blot det, som her nærmest var Spørgsmaal om, men ogsaa andre mærkelige Sider af Livet i disse Egne. Ved den første Artikkel borttoges de fra deres Forbindelse Charakteren af Oprør eller Frasæld fra deres rette Herre, idet de fastsatte, at hvert Landskab uvægerlig skulde vedblive at skatte til den Landsherre, som det fra gammel

Tid af pleiede. Men dersom den ene Herre vilde gjøre Indfald i den andens Land, saa skulde Almuen advare hinanden, og Ingen følge sin Herre længre end til Landemærket. Hver Mand maatte frit fare fra det ene Land til det andet, handle, købe og sælge efter sit Behov. Men Tyende maatte ikke drive herreløst omkring i Herrederne. Dersom Fogderne for Penge saae igjennem Fingre hermed, saa skulde Bønderne forene sig og hjælpe hverandre for at tvinge alt løst Folk til at tage fast Tjeneste. Dersom ilde-sindede Mennesker, benyttende sig af Tidernes Urolighed, vilde samle sig for at drive Stimands Værk, stjæle og røve fra det ene Herred til det andet, skulde alle Herreder staae imod sligt Uvæsen, hindre og straffe det. I ethvert Sogn skulde der tilskikkes en Rodemester og en Fjerdingsmand, som skulde paasee, at hver Mand havde sit Vaaben og Værge færdigt, og straffe de Forsømmelige med en Bøde af 3 Mark. Naar Bønderne skulde opbydes, skulde Budkavlen gaae (en Green eller Pind, der var brændt i den ene Ende og kroget i den anden, antydende, at den, som ikke fulgte med, hans Gaard skulde blive brændt og han selv hængt); men Ingen maatte sende den ud (opskjære den) uden Fogeden eller Rodemesteren eller Fjerdingsmanden, og den maatte ikke bæres fra By til By af Smaadrenge eller Qvindfolk, men kun af Bonden selv, som ogsaa, naar han afgav den, skulde sige Grunden, hvorfor den udgik. Dersom Nogen forsømte dette, eller ikke var rede med Vaaben og fuldt Værge og strax fulgte, saa skulde han være Allemands Forræder, og hans Brøde ikke kunne sones med Bøder, men straffes paa Livet.

Da Krigene mellem Danmark og Sverrig efter Unionens Opøsning fortsattes med samme Raseri, eller førtes endnu vildere og mere ødelæggende end før, følte Grændseboerne, hvis Samdrægtighed og gjensidige Velvillie bevarede sig gjennem Tiderne, uden at berøres af det Had, der glødede hos begge Rigers erobresyge Styrere, fremdeles Trang til ved det gamle Middel at betrygge sig noget mod Krigens Onder. Bønderne fortsatte med en mærkværdig Udholden-

hed disse Bestræbelser langt ned i Tiden. Bondefrede forekomme endnu i den anden Halvdeel af det syttende Aarhundrede. Under den blodige Krig mellem Karl den Ellefte og Christian den Femte, for hvilken Skaane især var Skuepladsen tilligemed de tilgrænsende Dele af Smaaland, sluttede i Aaret 1676 »efter gammel Sædvane« Sognet Virestad i Smaaland »en almindelig, sikker og kraftig Bondefred« med Sognene Loushult og Ousby i Gøgeherred, og man forpligtede sig gjensidig til ikke blot at holde Fred indbyrdes, men ogsaa efter Evne afvende fra hinanden al Ulempe, som disse Tider kunde medføre. Men i disse sidste Bondefrede viser ikke blot Sproget, der er spækket med fransk-latinske Ord, men den hele tamme og mere spagfærdige Tone, at Tiderne ere betydelig forandrede; man fandt det nu fornødent at tilføie det forsigtige Forbehold: »Hvad Øvrigheden og Militien vil have frem, det præjudicere vi ikke«.

TRÆK AF CHRISTIAN DEN FJERDES PERSONLIGHED.

(Fr. Hammerich: *Danmark under Adelsvolden.*)

Christian den fjerdes Opdragelse maatte vel betragtes som tilende, da han, henved 20 Aar gammel, tiltraadte Regjeringen. Imidlertid tog han endnu i lang Tid imod erfarne Statsmænds Raad og Belærelse i den saa vanskelige Regjeringskunst og forargedes slet ikke, dengang Mester Johan Dungaard i September 1597 overrakte ham sit trohjertige, men temmelig smagløse Kongespeil; han gjennemlæste Bogen med Flid og lod Forfatteren i hele 3 Uger opholde sig i hans Nærhed, for at svare til hvert Kapitel i den. Indledningen er især mærkelig, den er, efter Tidens Smag, holdt i en allegorisk Stil. Belial, hedder det heri, som fortrød paa, at Kongen tegnede til at blive en duelig Fyrste, udsendte sin Jørgemesterinde, *Incredulitas* (Vantro), med hendes arglistige Jagtselskab, som skulde føre ham til den lystige Laborant *Mundus* (Verden); til den Ende udstafferede hun

Satans Livhest, *Idololatria* (Afgudsdyrkelse). *Voluptas* (Vel-lyst) skulde faae ham til at dandse, *Ebrietas* (Drukkenskab) skulde skjenke ham Bægeret fuldt, *Asmodaus* sætte ham i Ukydskheds Sadel, og Herr Fisseltud*) blæse i *Mendacii* (Løgnens) Horn, »thi den Fandens Løgnepose har blæst mangen mægtig Konge og Herre fra Land og Rige.« Til at bekæmpe dette Selskab, udsendte nu Himlens Konge *Fides* (Troen) med hendes Kammerjomfruer, *Eusebia* o. s. v. I sit hausslige Liv kunde Kongen med Nytte have lagt sig nogle af Formaningerne paa Hjerte.

Den Fleersidighed, der allerede beundredes hos ham som Dreng og udviklede sig med Alderen, gjorde det meget vanskeligt for ham at bringe det til det Udmærkede i nogen enkelt Retning. Han var begavet baade som Bygmester, Kunstkjender, Ingeniør, Statsmand, General, Admiral, i hvilken Henseende han staaer ene i sit Slags; Ingen uden han har forenet Kongen og Admiralen i een Person. Som Hærfører viste han et koldblodigt, urokkeligt Mod, hans Feltherreevner vare betydelige, og hvad han kunde klage over, var, at Lykken blev ham utro i det meest afgjørende Øieblik. Som Regjeringsmand besad han et klart Blik for, hvad Tiden trængte til, Kundskab og Indsigt i Sagerne, levende Følelse for det Ophøiede i sit Kald, Lyst og Evner til selv at raade, Ærekhæder nok til at ønske baade sin egen og sit Folks Værdighed hævdet og Dristighed til at vove en Dyst, naar det gjaldt; der var ogsaa Kraft, mandig Kraft i hans Villie; hvad det skortede paa, var det store Overblik og den forsynlige, jævne, sindige Beregning af Tid og Omstændigheder. Derfor indlod han sig stundom paa Mere, end han kunde magte, og ene som han stod, heftig og opfarende som han tillige var, forløb han sig og knude ikke ret komme nogen Vei med sin Tids Stormænd; de lærte at frygte ham og hans Stok, der for et godt Ord kunde suse dem om Ørene, de agtede ham vel, men de elskede ham ikke og mærkede efterhaanden, hvori hans

svage Side stak. Hans Arbeidsomhed var saa stor, at man ikke begriber, hvor han fik Ende paa, hvad han overtog sig; altid paaferde, eet Øieblik i den ene, næste i den anden Retning, vilde han selv see sig for og være med ved Alt. Vistnok førte de patriarkalske Forhold dengang det med sig, at Fyrsterne, ganske anderledes end nuomstunder, maatte give sig af med utallige Smaating; det havde baade Gustav Vasa, Karl den niende og Henrik den fjerde gjort; men Christian den fjerde kan dog ikke frikjendes for, at have drevet Huusfaderligheden for vidt og sommetider fortabt sig i det Smaaavne; at Høet kom godt ind fra hans Lade-gaard, var ham ligesaa vigtigt næsten som en Statssag. Dette var en af hans Hovedfeil som regjerende Konge, det svækkede hans Overblik over det Hele, det hængte imidlertid sammen baade med hans fleersidige Begavelse og hans ellers saa priselige Opdragelse. Saa tegnede han Ridset til et Slot eller et Orlogsskib, saa entrede han tiltops, for at syne Tongværket; da Fruespiir var nærved at blæse ned, krøb han op og paaviste, hvor man skulde fastgjøre Jernankere, til at styrke det med; saa lod han sig i sin bekjendte Stol paa Frederiksborg heise gennem alle Stokværk, for at holde Øie med Muurfolkene paa Taget, saa saaede han udenlandsk Frø i Haven. I Kjøbenhavn holdt han meget af, allerede i den tidlige Morgenstund at vise sig paa Holmen, han kunde staae hele Timer, støttet til sin lange Stok, holde Øie med Arbejderne, tage Tømmestok og Vaterpas ud af Stokken og maale og beregne Tømmeret; vovede Nogen at standse ham paa hans Vandring her og saameget blot som hilse paa ham, var han ikke god at bides med. Om Vinteren laa han paa sine Gaarde og førte Tilsyn med Skovhugsten, og naar der skulde diges i Marskerne eller bygges paa et af Slottene, maalede han visselig heller ikke; man kunde da see ham ved Aftenstide sidde paa sin Steen og betale Folkene Dagløn. Ja, det kunde falde ham ind, som engang da han saa en Karl ploie, at tage fat i Tømmerne, gaae bag Plougen og sige: »hils nu kun Huusbond, at Kongen har ploiet for ham!« eller en anden

*) Fisseltud (Hale før Sladder) o: Øretuder.

Gang selv tage Muurskeen i Haand, eller sætte sig op hos Bonden paa Agefjellen og age hjem med. Et Sagu fra Frederiksborg-Egnen fortæller, at han en Dag traf en fattig Huusmand, som skulde sælge sin Ko for Skatter. »Du kan jo faae Henstand hos Fogden«, sagde Kongen. »Jo pyt«, led Svaret, »der skal vi have det! Nei, det Slags Folk tager før end de giver«. »Men saa Kongen da?« »Aa«, svarede Manden, »han er vel som Folk er fleest, gjør hverken Ondt eller Godt.« Næste Dag blev han hentet op paa Slottet og traf i Forværelset to Karle, der gave ham en dygtig Dragt Prygl; derpaa kom han ind til Kongen, som forærede den forskrækkede Stakkel 50 Daler med de Ord: »nu seer Du da, Kongen kan gjøre baade Ondt og Godt.« — Der er, naar Christian den fjerde optræder, Noget, som sætter os i en Stemning lig den, vi føle foran et hollandsk Familie-maleri. Hvor han kom, havde han Øinene godt med sig. »Jeg har selv,« skriver han, »forleden Dag seet en hollandsk Kvinde paa Kjødmangergade sidde offenkjæbt mod Loveo og sælge Brød for sine Vinduer; hvorfor I skal Byfogden, paa mine Vegne, om et frit Losemente paa det blaa Taarn forsikre, det Første jeg erfarer noget Sligt igjen. Jeg har inte sat den fine Mand, at han skal illudere mine Forordninger.« En anden Gang skrev han: »jeg fandt, at Kalken inte bliver slagen, men kun rørt omkring, saa den ligger heel i Ballierne; Sligt vil tages iagt, ellers bliver der Skarn af Alt, der gjøres.« Han udstedte skriftlige, egenhændige Ordre om det Allerubetydeligste, snart om Krampen til en Laas, snart om en Tømmermand med en Fjel til Porten, om Ammens sorte Trøie af Kaffa og Frøkenernes og deres Pigers Skjorter og Strømper, der skulde sendes til Farveren. I en Skrivelse hedder det: »Mester Ernst Møller skal gjøre Grev Valdemar tre Klædninger af de bedste Klæder, han har af mine; hvad som af disse Klæder afgaaer, skal med Flid bevares, indtil nærmere Besked«; i en anden: »Skrædderen skal saaledes sye Snorene paa, at de holde ud med Klædet; Klæderne gjøres nu paa fransøsk, at de Skjælmere kan hverken røre eller boie sig«; i en anden: »der vil

tænkes itide paa Tobak til det norske Folk paa Flaaden, som skal inte længe uden det Toi blive karske; de tage det gjerne an istedetfor Frokosten.« Tildeels paa Grund af saadanne Udfærdigelser stiger hans efterladte, egenhændige Breves Tal til over 2000, ved Siden ad en Mængde Dagbøger og Regnskabsbøger. Stilen i disse, for det meste danske, Breve er, trods alt Virvar i Retskrivningen, saa eiendommelig, saa frisk og naturlig, at han fortjener et Navn som Forfatter; Tydsk skriver han derimod uden Færdighed og kommer hvert Øieblik med danske Ord og Vendinger. Ofte giver medfødt Vittighed Skrift saavel som Tale en egen lakonisk Skarphed, især naar han bliver vred. »Den Doktor i Børnehuset«, hedder det, »knrører Børnene, at de efter hinanden komme henad Kirkegaarden, uanseet at, Gud være lovet, end omstund derinde ingen Pest grasserer«; et andet Sted: »jeg eragter, endnu ingen Mangel at være paa Skalken i Danmark, saa man eustund endnu er utrængt til de norske.«

Vi have i Forbigaaende af Ordrene kunnet mærke Kongens Sparsommelighed, der viser sig i alle Retninger. Som han skaffede sine slidte Klæder god Anvendelse hos Børnene, saaledes levede han til daglig Brug yderst tarvelig, og egentlig kun naar der kom fremmede Sendebud, tillod han sig at gjøre en Hoffest; reiste han, brugte han sjelden mere end een eller to Vogne og lagde sig undervejs ind i Kroer eller hos Bønderfolk. Hans Heste, Kvæg, Hø, selv hans Vildt og Fiske bleve, om muligt, gjort i Penge, hans Bønder maatte svare ham al Skyldighed, uden at turde vente stor Eftergivelse; han holdt meget af, at have Udestaaende paa gode Renter, og over den egne Kasse, han synes at have havt, saavel som over Rigeets, førte han et Regnskab, der var nøiagtigt indtil Smaalighed, og hvor selv den Daler, ja Mark, han gav en Fattig, ikke blev oversprunget. Efter som han ikke var rundhaandet i de fleste Henseender, var det kun Kortene og Boltspillet, som han satte Priis paa, der undertiden kom til at koste ham lidt Penge. Alligevel var hans Sparsommelighed paa ingen Maade en Følge af Gjerrighed; nei, naar Statens Vel eller Værdighed krævede

det, naar han kunde tilfredsstille sin Kunstsands, naar der skulde bygges et Slot, eller kjøbes et Maleri eller Smykke, eller gjøres Udgifter til det betydelige Kapelpersonale, han holdt, da blev Pungen sandelig ikke lukket til. — Hans danske Sindelag var hver Mand i Landet bekendt og viste sig i det Store som i det Smaa; han beordrede saaledes sine Sendebud i England og Rusland, ikke at brøge andet Sprog end Modersmaalet, og, hvis der begjeredes Tydsk, da gjøre en Undskyldning, »at de ikke vare det Sprog mægtige.« Ogsaa hans Retfærdighed var bekendt, saa Folk altid med Glæde saae ham i Retterthinget, og ligesom den var bekendt, var hans sjelden skarpe Syn til at opdage Brøden det ikke mindre. En Tildragelse, som gjorde den største Opsigt, hører herhid. Kristoffer Rosenkrands fremlagde en Fordring paa 5000 Rdlr. og erhvervede Rigsraadets Dom for, at han, eftersom Skyldneren var død, kunde gjøre sig betalt i hans Gods. Da tyede Enken, Karen Strangesdatter, til Kongen paa Skanderborg, paastod, at Skyldbrevene vare falske, gjorde Fodefald og bad om Naade og Ret: »den Gud«, sagde hun, »som gav ham Magt til at hjælpe, vilde vel ogsaa nok forlene ham Viisdom og Raad til at opdage Falskneriet.« Kongen fik nu fat i Brevskaberne, saae Vandmærkerne efter imod Dagens Lys og opdagede, de skrev sig fra en Papiirmølle ved Frederiksborg, der var kommen i Drift 2 Aar senere end Brevene vare daterede, saa Falskneriet her var aabenbart nok; Papiirmesterens Forklaringer stemmede ganske med Opdagelsen. Kongen taug foreløbig stille, men lod Kristoffer Rosenkrands kalde til sig i flere Rigsraaders Nærværelse og formanede ham paa hans Samvittighed, at lade Sagen falde. Dog var denne saa langt fra, at gaae i sig selv, at han endog siden talte frækt og haanligt om Kongen, der nu paa sin Side ikke længer kjendte til Skaansel; Rosekrands blev sat i Blaataarn, dømt paa Herredagen, udstødt af Adelens Rækker og henrettet paa Slotspladsen i Kjøbenhavn. Lige trygt som paa Kongens Retviisshed, kunde man ogsaa forlade sig paa hans Ord. Og hans Dør holdtes ikke lukket, som Faderens des-

værre saa ofte, han viste sig for Folket, modtog Bønskrifter, indlod sig venlig med Alle, stødte Ingen bort, skattede Dygtigheden, hvor den fandtes, drog de Borgerlige frem og ansaae ikke sit Børd beskjemmet, fordi en jævn, simpel Mand tog Plads ved det, som af og til kunde skee, navnlig naar der »skjædes om Oxen« i Rosenborg Have. Hvor naturligt, at Folket følte sig tiltalt af den uslebne, men ærlige Djærvhed, der lyste frem af al hans Færd, af denne folkelige, trohjertige, saa høit stillede Huusfaders Personlighed! Sandhed var det, naar han udbrod: »han kunde trygt lægge sig til at sove i enhver Hytte i Landet.« Det var det Folkelige hos Christian den fjerde, der bidrog til, saa udelukkende at gjøre ham til Folkets Mand, der gjorde, at ingen dansk Konge fører et rigere Liv i Sagnet, og at den Samtidige, der i aandelig Henseende overrager han, Gustav Adolf, dog paa ingen Maade kan maale sig med ham i Folkeyndest.

Hvad der maatte forstærke det Indtryk, Kongens aandelige Personlighed gjorde, var hans mægtige, føre Kongeskikkelse, der i Høide næsten naaede til Staufaderens, Christiern den førstes, Maal. Hans Holdning, hans Ansigt, de glimrende Øine, der vidnede om Kraft og Mod, denne Ørnenæse, disse bestemte Træk, denne smukke, mandige Røst gjorde tilsammen sit Indtryk; det skjæmmede ham ikke, at han ved et Skud havde mistet to Tænder, det vidnede jo om krigersk Tapperhed; heller ikke var det til hans Skade, at det oprindelig brune Haar og Marelokken allerede hos den midaldrende Konge stærkt var isprængt med Graat. Hans Legeme var sundt, som det var kraftigt at see til, det havde overstaet de farligste Sygdomme og hørdes ved en stadig Færden under aaben Himmel, ikke mindre end ved ridderlige Øvelser. Daglig foretog han disse, med eller uden sine Sønner, med eller uden Væddemaal; engang red han, ifølge et saadant Væddemaal med Anders Sinklar, i to Timer paa en lille Norbagge fra Frederiksborg til Kjøbenhavn, Sinklar gjorde det ikke ringere end i tre. Men et saa kraftfuldt Legeme, slig en gammel-

nordisk Kæmpenatur hørte der ogsaa til, forat leve som han gjorde og holde det ud, han maatte holde ud.

Hvormeget andre Konger saa end havde reist, var det dog for Intet at regne, imod hvad Christian den fjerde reiste: hans rastløse Virkelyst drev ham dertil. Han besøgte jævnlig sine egne Lande, selv de meest fraliggende, Øsel, Gotland og Finmarken; til Norge kom han i Begyndelsen af sin Regjering to Gange aarlig, i det Hele har han været deroppe et halvthundrede Gange; ogsaa Slesvig og Holsteen besøgte han meget tidt; af fremmede Lande var det Tydskland og England, hvorhen Forholdene flere Gange bragte ham; var der ellers ingen længere Reiser at gjøre, laa han idetmindste dog, Sommer som Vinter, paa Farten mellem Kjøbenhavn, Frederiksborg og Kronborg. Vi vil fortælle en af de norske Reiser. — Omstændighederne gjorde ham det saare ønskeligt, at stifte Bekjendtskab med det nordligste Punkt i hans Besiddelser; Grændsetvisten med Sverige om Finnmarken vilde ikke høre op; Havfiskeriet og Handelen paa Arkangel, som de Fremmede dreve, fremkaldte ubehagelige Berørelser med disse, og endelig fik Finnmarken en forhoiet Vigtighed, da man begyndte at tale om, at finde Vei til Indien nordom Norge og Rusland. Hans Reise maatte imidlertid helst holdes hemmelig, hvorfor han under Livsstraf forbød at røbe den, og ombord ikke vilde bære andet Navn end Kapitaen Christian Frederiksen; hans Broder Hertug Ulrik gik med som Mat. Midt i April 1599 littede en heel lille Flaade af Orlogsskibe og flere Lastskibe Anker ved Kjøbenhavn; dog var den bestemt til, siden at dele sig i to Afdelinger: 5 Skibe, der skulde gjøre et øget Kryds under Erik Urne, og de øvrige, til hvilke Admiral Byrge Trolles Skib hørte, og Viktor, det Fartoi, Kongen havde Befaling over. Den 13de Mai lagde Skibene Nordkap forbi, en nøgen, enestaaende, brat nedludende Klippe i den af Isbjerge opfyldte Sø, hvor Hvaler viste sig, snart forude, snart agterude; de styrede derpaa til Vardøhuus og videre til Olin: det var første og sidste Gang disse Afskroge af den beboede Verden saae nogen europæisk Fyrste.

Underveis opbragtes Englændere, som ikke havde sine danske Søpasser i Orden. Skibene jagede lige to saadanne Fartøier ved Indløbet til Olins Havn, da Viktor en Aften stødte paa en blind Klippe; Stødet var voldsomt, hveranden Mand ombord faldt omkuld, man saae Splinter flyde rundt paa Søen og ventede at synke. Omsider, efter en ængstelig Times Forløb, fik man dog Lækken nogenlunde stoppet med Vikkeposer og Blaaleer og Skibet flot ved Hjælp af Touge; Englænderne havde man, trods Uheldet, ikke sluppet af-syne, men ved Skud og Folk i Baade tvunget til at overgive sig. Christi Himmelfartsdag saae Veiret heelt bistørt ud med Storm og Sneefog, alligevel vovede Skibene henimod Aften at lette fra Olins Havn, ved hvilken Leilighed strax en af Engelskmændene paaseilede Viktor og derfor maatte kappe sin Mesamast. Men Stormen tog til med Mørket og kastede dem ind under Fjeldene, saa de løb den største Fare for at gaae under i de sydende og brølende Brændinger. Da hentedes to engelske Skippere op, som sad i Rummet i Jernboiler, de kjendte Løbet, fik Mersseilene til at flyve, lagde om og lodsede Skibene lykkelig og vel ind i en ny Havn; der blev der nu ogsaa Leilighed til at kjel hale og udbedre Viktor. Imidlertid havde Kongen her og andetsteds paa Kysten ret sin Morskab med de Indfødte, fik dem til at kaste Klæderne, indsmøre Lægemet med Fedt og brydes sammen, hvorpaa de bleve be-værtede med Alikanteviin og, som det udtrykkelig bemærkes, drak sig fulde som Sviin. Da Fartøierne bleve opholdte af Storm og Uveir, skyldte Styrmand Anund fra det Trondhjemske en sort, langhaaret Kat derfor, som En af Mandskabet havde taget fra en Finnekone; den Snak greb om sig, og man begjerede, at Katten skulde kastes overbord. Kongen holdt imidlertid af den, fordi den altid var saa vever, entrede omkring i Takkelagen og snappede Engle, og den blev følgelig en Tidlang skaanet, indtil den en Dag under Gudstjenesten ved sine Krumspring havde faaet Mandskabet til at lee. Nu hjalp Bønner ikke mere, man saae jo, Fanden stak skinbarlig i den, og det Hæieste, Kongen

drev det til, var, at den, istedetfor at smides i Søen, blev surret fast i en Ballie, med Levnetsmidler for en Maaned. Sidst i Juni naaede Skibene endelig ind til Bergen. Kongen gik iland, sad i Retterthing der, var tilstede ved en Hentretelse, besaae Bryggen og de Lybskes Lege, og slog iøvrigt selv i ungdommelig Overgivenhed Gjækken løs. Han var tilstede ved et grumme lystigt Bal paa Apotheket, der endte med, at Vinduerne bleve slaaede itu og hans Vaaben sat ind istedetfor; en anden Gang lod han En af sine Junkere sætte sig bag ham paa Hesten. Ogsaa Bønderne besøgte han, sad med ved Bryllupsbordet og tømte Bægeret med dem, efter Sæd: først for St. Olaf, saa for Treenigheden og endelig for sig selv.

KONGEN OG BONDEN.

(Thiele: Danmarks Folkesagn, 1.)

Engang paa en Spadseretour fra Frederiksborg Slot var Kong Christian den fjerde kommen saa langt frem igjennem Skoven, at han, da han skulde vende tilbage, fandt det bekvemmere at sidde op hos en Bonde, der just kom agende forbi og skulde til Slottet. Han gav sig dog ikke tilkjende, men lod Bonden være i den Formening, at han var en af Hoffets Folk. Da de under alskens Samtale nærmede sig Slottet, yttrede Bonden stor Lyst til at see Kongen, som han aldrig endnu havde seet. Kong Christian yttrede dertil, at dette vel kunde skee ved denne Leilighed, og til Bondens Bemærkning, at det vilde vel ikke være let at kjende ham iblandt de mange Hoffolk, som omgav ham, gav Kongen ham det Raad, kun at give Agt, naar de kom ind i Slotsgaarden: der vilde han let kunne kjende Kongen derpaa, at han var den eneste, som beholdt Hatten paa, naar alle de Andre toge deres af. Det næste Øieblik rullede Bondevognen ind; Kongen stod af, og alle, som vare tilstede, blottede Hovederne. Da saae Bonden paa Kong Christian, og sagde ganske roligt: »Ja! saa maa det nok enten være ham eller mig?»

GRIFFENFELDS UNGDOM.

(Holberg: Danmarks Riges Historie, 3.)

Peder Schumacher (siden Riig-Cantzler Greve Griffenfeld) er fød i Kiøbenhavn Anno 1637 den 24. Augusti. Hans Fader Johan Schumacher var en Borger og Viinhandler i Kiøbenhavn, boende paa Kiøbmager-Gade paa Hiørned af Løvestrædet.

Der fortælles, at da han var 4 Aar gammel, og engang blev baaren i Dansk Skole, kom til ham en gammel Kone paa Gaden, hvilken gav sig ud for at forstaae Chiromantien. Denne Kone studsede ved hans Aasiun, og bad Karlen, som bar ham, at staae still, medens hun saa i Barnets Haand. Da hun nøye havde beskned Haanden, sagde hun til Barnet: »Ja, min Søn, du har et Guld-Æble i din Haand, men see vél til, at du ikke lader det falde fra dig.« Dette vil jeg lade staae ved sit Værd, og fortælle hvad ham videre vederfoer. Da han kom lidt meere til Alder, blev han satt udi Latin-Skolen, hvor han i kort Tiid gjorde saadan forunderlig Fremgang udi sine Studeringer, at han blev dimittered fra Skolen, og kom til Academiet udi hans 13de Aar. Og, som hans Fader imidlertid ved Døden afgik, tog Biskop Brockmand ham i sit Huus for at see ham forfremmed udi hans Studeringer. Medens han var i samme Huus, hendte det sig nogle gange, at Kong Friderik 3., som var en særdeles Ynder af Lærde Folk, besøgte Bispem, og undertiden spisede hos ham. En Dag som hans Majestet der var til Taffel, gjorde denne Schumacher Opvartning med flere af Bispens Folk. Da tog hans Majestet Merke paa Schumacher i Henseende til hans skikkelige Opførsel, og spurdte Bispem, om det var hans Søn, hvortil Bispem svarede Ney, men sagde derhos, at han havde ham ligesaa kjær som sit eget Barn, og tog deraf Leylighed at afmale de store Sindets Gaver, som var hos den unge Person, sigende: »Dersom Eders Majestet vidste, hvor stort Pund der var nedlagt hos ham, skulde Eders Majestet forundre sig derover, thi hans Ingenium var saa stort, og hans Hierte saa aaben, at hvis

den videre blev exerceret, kunde der af ham i Fremtiden blive en Mand, som kunde bruges til hvad det være skulde.» Dette blev sagt ndi Schumachers Paahør. Kongen spurdte da: «Hvad kand hielpe ham til videre at fortsætte hans Studeringer?» Hvortil Bispn svarede, at han skulde reyse til fremmede Universiteter, og der fortsætte sine Studia, men at til saadant hørte Penge, og Personen var fattig; da Kongen det hørte, tilbød han at give ham 300 Rixdaler aarligen, hvorføre Biskopen takkede, og holdt for, at saadan Sum var tilstrækkelig nok, og at paa Reysen kunde anvendes 3 til 4 Aar. For at lade Hans Majestet høre, hvor vidt Schumacher allerede var forfremmed udi Studeringer, lod han ham til sig kalde, leverede ham en hebraisk Bibel, og forevise ham et Sprog deraf, hvilket Schumacher strax forklarede paa got Latin, og siden paa Dansk, saa at Kongen kunde ikke andet end forundre sig derover; thi det Hebraiske Sprog var paa de Tider ikke saa almindeligt som nu omstunder, og ingen gik saa vidt derudi, nden han forhen havde gjort stor Fremgang udi de andre Lærde-Sprog og Videnskaber.

Efter at Schumacher saaledes var bleven benaadet med en aarlig Pension, gik kort derefter hans udenlands Reyse for sig, hvorpaa han anvendte 5 til 6 Aar. Hvor han kom, distingverede han sig ved sit hortige Ingenium, saa at alle spaaede, at der vilde blive noget stort af ham, helst udi Engeland, hvor han af lærde Mænd saaledes blev anseed, at hans Portrait er blant de største Mænd sat paa det Oxfordske Bibliothec, hvor det endnu sees. Blant dem, som han udi Fædrenelandet meest corresponderede med, medens han var udenlands, var Rasmus Vinding, som da var Professor i det Græske Sprog i Kiøbenhavn, og havde de overlagt med hinanden, ikke at bruge andet Overskrift end *Cato Scipioni*, og *Scipio Catoni*, hvilket sees af deres Breve.

Da han kom til Fædrenelandet igjen, fandt han, at alle Ting havde faaet en anden Skikkelse; thi Regieringen var imidlertid (1660) bleven forandred, og Kongen, som den heele Regierings Byrde var bleven lagt paa, var ideligen

med Rigernes Sager saa bebyrdet, at Schumacher saae ingen Leylighed til at komme Hans Majestet udi Tale, og at gjøre sig videre bekendt til Hove. Hans gamle Patron Bisp Brockmand var da ogsaa ved Døden afgang, hvorudover han maatte see sig om andre Patroner, og adresserede han sig til Vice-Cantzler Holger Wind, af hvilken han blev antagen til Secretaire.

Da han nogen Tiid havde været udi samme Herres Tieneste, hendte det sig engang, at Holger Wind var upasselig, og ikke selv kunde komme til Hove, for at forklare et Forslag, som han havde Ordre at forfatte udi en Uden-Rigs-Affaire, og som af Kongen først skulde eftersees og approberes, førend det blev reenskrevet, hvorudover Forslaget blev indsluttet i et Convolut, og forsejgled, og fik Schumacher Ordre at bringe det til Hove, og der at levere det til en af Kongens Pager, som da havde Opvartning. Schumacher, som hidindtil ingen Leylighed havde haft til at faae Kongen i Tale, eller at blive seet af Hans Majestet, og derforuden havde merket, at hans Herre kunde ikke bevæges til at gjøre noget Skridt for ham, glædede sig ved denne Leylighed, iførede sig sine beste Klæder, og begav sig til Slottet med det forsejglede Brev, hvis Indhold var ham ubekendt. Og da, i steden for efter Ordre at levere det til en Page, tog han sig den Dristighed at lade sig selv anmelde for at tale med Kongen for sin Herre. Da det blev anmeldet for Kongen, at Cantzler Winds Secretaire forlangede at tale med Hans Majestet, blev han indladen. Han leverede da Brevet fra sig, og derpaa blev staaende uden for Gemaks-Dørren, ligesom for at opbie Svar. Kongen aabnede strax Brævet, og efter dets Igiennemlæsning kastede det fra sig paa Bordet, givende dermed tilkiende, at han ikke var fornøyet med Concepten, hvilket, da Schumacher merkede, og saae, at Kongen gik nogle gange frem og tilbage paa Gulvet uden at tale et Ord, fordristede han sig til at træde frem, og at sige disse Ord: «Allernaadigste Konge og Herre! Jeg er den Person, som Eders Majestet kastede sin store Naade paa, da jeg for nogle Aar siden

var udi Biskop Brockmands Huus, og uværdig blev tillagt, saavel af Eders Majestets egen som af Universitetets Cassa, Penge til at reyse med, og haver jeg opholdet mig saavel ved fremmede Academier som Hoffe, for at øve mig udi Videnskaber og Stats-Sager, og at gjøre mig beqvem til Kongens og Landets Tieneste.« Kongen erindrede sig da strax hans Person, og gjorde ham adskillige Spørgsmaal, hvilke han alle med Færdighed besvarede, og til sidst allerunderdanigst bad, at Hans Majestet vilde værdige ham med Communication af Brevets Indhold: »mueligt (sagde han), jeg kunde blive saa lykkelig at treffe Eders Majestets Tanker.« Hvor til Kongen sagde Ja, og overleverede ham Brevet. Da Schumacher havde læst det, og merket, at det angik Frankrig, bad han allerunderdanigst om en halv Times Tiid til at forfatte sin Meening, hvor til Kongen svarede: »Ja, end en heel Time.« Schumacher gik derpaa til Side, og i en Hast kom tilbage med Projectet, hvilket Kongen med Forundring læsede, og sagde: »Det er ret, min Søn, saaledes ville Vi have det.«

Efter at Schumacher engang saaledes havde insinueret sig hos Kongen, og Hans Majestet havde seet Prover paa hans Duelighed, ophøiede han ham med en utroelig Hastighed fra et Æres-Trin til et andet: Han blev først Secretaire udi det Danske Cancellie, siden Kongelig Archivarius og Bibliothecarius, item indsatt udi Skat-Cammer Collegio. Og fik han i denne Tilstand Leylighed videre at recommendere sig hos Kongen ved saadan Hændelse: Da en Keyserlig Gesandt udi en Audience skulde besvares paa Latin, dristede sig ingen ex tempore saadant at gjøre undtagen Schumacher, hvilken, uden at studere dertil, holdt saadan ziirlig Tale, som faa ved lang Betænkning bedre havde kunnet forfatte. Dette bragte ham i stor Anseelse, og blev han strax derpaa gjort til Geheim-Secretaire, udi hvilken Post han blev brugt til at forfatte Konge-Loven (1665), som af ham findes paraphered. Saaledes blev i denne Konges Tiid Grund-Volden lagt til den store Høihed, hvortil han under paafølgende Regiering avancerede. Der siges, at Kong Friderik 3. paa sit yderste recommendede ham til

sin Søn og Successor Christiano 5. med disse Ord: At han skulde betiene sig af Schumacher, som den der kunde bruges til alle Ting. Men advarede derhos, at han ey skulde ophøye ham til alt for stor Værdighed. Hvilket, om saa er, giver tilkiende, at Kongen havde udstuderet hans Naturel, som var ikke at kunne skikke sig i alt for stor Medgang.

Men den unge Konge efterlevede herudi ikke sin Hr. Faders Raad.

ET VERS AF GRIFFENFELD.

indridet paa en Rude i hans Fængsel.

Der Verden blev mig gram, jeg lærte først at kiende
For Alvor ret min GUD, mig selv, min Ven, min Fiende:
Min Fiende var mig vreed, min Ven var svige-fuld,
Jeg selv var skrobelig, GUD blev alleene huld.

TORDENSKJOLD I TRÆFNING VED LINDESNÆS.

(M. Hammerich, efter Actstykkerne i Rothes „Tordenskjolds Levnet“.)

1. Capitainlieutenant Peder Wessel — født 1691, en Borgerson fra Trondhjem, siden adlet under Navnet Tordenskjold — var med sin Fregat »Løvendals Galley« i Sommeren 1714 paa Krydstogt ved Norges Kyst, for at beskytte de hjemvendende Nordlands- og Finmarks-Farere mod svenske Capere. Han havde været ved Bergen og videre ad Trondhjem til, løb derefter igjen Syd paa og lagde sidst i Juni ind i Flekkerø, hvor han havde Brevskaber at afgive og indtog frisk Vand. Kort efter stak han igjen i Søen; han krydsede længe om, uden at støde paa noget mistænkeligt Fartoi.

Torsdag Eftermiddag d. 26de Juli, ud for Lindesnæs, kom en Orlogsmænd ham imøde; den tonede engelsk Flag — var ogsaa nylig kjøbt i England for Kongen af Sverrig og havde tildeels engelsk Besætning —; han selv tonede hollandsk Flag. Det var en svær Fregat, paa 26-28 Ka-

noner og nogle Svingbasser, medens hans egen kun førte 18 Kanoner. Wessel holdt sydvestlig Cours, den anden stod Nord efter; da den var kommen i hans Kjølvand, vendte den og skød 2 Skud med Skarp henover ham, at han skulde mindske Fart, strøg derpaa det engelske Flag og heisede en svensk Kongegjæs. Wessel svarede med 3 Skud og heisede Dannebrog.

Den større Fregat, som seilede hurtigst, vilde snart indhente ham. Men han havde itide mærket Uraad og gjort klar til at slaas. »Børnlille,« sagde han til Mandskabet, »nu kan I see, at han er vores Fjende, og gjører nu, hvad I ere Gud og Kongen pligtige!« hvortil Folkene svarede: de vare redebonne og skulde gjøre, hvad de kunde. Strax efter var den svenske Fregat dem paa Siden, i Læ, og gav dem det glatte Lag; de gav ham Laget igjen, og saaledes gik de hinanden paa Siden, med opgivne Underseil, og sloges saa fort de kunde i fire Timer, fra Klokken halv 6, den meste Tid hinanden saa nær, at de kunde række ogsaa med Musqvetterne. Begge Fregatter havde betydelig Skade paa Takkeladsen, og den fjendtlige var kommen i Brand, mellem Skandse og Dæk: de kunde see Ilden igjennem Kanonportene. Kl. halv 10 begyndte den at sætte til, Alt hvad trække kunde, Læseil, Bramseil og Alt, maaskee for at undløbe, maaskee blot for at prøve, hvad Wessel vilde gjøre. Han sætter efter den. De sloges atter, i Halvmørke, fra Kl. 10 til halv 12, da Wessel endelig slap sin Modstander, ilde tilredt, med Storstangen skudt overbord. Han havde selv lidt Skade, baade paa Stænger og Tougværk, havde et Skud i Vandgangen og af sin Besætning (paa omtrent 100 Mand) 4 Mand Døde og 8 Kvæstede. Imidlertid holdt han Cours tæt efter Fjenden, i Øst-Sydøst, og havde ham i Sigte hele den lyse Sommernat, sakkede kun saa langt ud, at Fregatten, som fyrede agter ud med 4 Stykker, ikke kunde række ham, og lod imidlertid Alt, saa godt skee kunde, eftersee og udbedre. De seilede den Nat, i Følgeskab, en 5-6 Mil.

Fredag Morgen d. 27de Juli, efterat der var holdt Bøn, satte Wessel igjen ind paa den fjendtlige Fregat, som ikke havde faaet sin Storstang op og nu var let at indseile. Dens 4 agterste Kanoner begyndte at spille, han luvede noget op; Kl. 6 laae de atter jevnside og ønskede hverandre en knagende og blodig Godmorgen. Det var 3die Gang, de prøvede Kræfter; de holdt ved i halvfjerde Time, og Hver gjorde sit Bedste for at pynte den Anden med sine Kanoner: Ræer, Vanter, Alt var forskudt, Seilene hang i Laser. Kl. halv 10 lod Wessel sakke noget agter ud, med tre nye Grundskud, som trængte til Eftersyn.

Vinden var begyndt at stille af, og han havde stort Mod paa at entre, gjorde sig ogsaa færdig dertil, men endau gik Søen altfor huul, efter flere Dages Blæst med vestlige Vinde. Indtil videre, medens den Anden bestandig søgte at undløbe, holdt han nær ind paa den og aabnede Ilden paany, med saadan Virkning, at, som han siden hørte fortælle, de svenske Skibsfolk havde to Gange været agter, for at stryge Flag. Kampen stod paa i fire Timer, fra Kl. 10 om Formiddagen. Kl. 2 kom Constablen og meldte, at der ikke var mere Krudt: der var endnu kun 4 Skud til hver Kanon. Da Entring var umulig og Wessel ikke turde bortskyde alt sit Krudt — efter Ugesedlerne var der i disse to Dage forbrugt 1113 $\mathcal{H}$ og kun 44 $\mathcal{H}$ i Behold —, lod han Jollen sætte ud og sendte sin Trompeter Cornelius ombord paa den fjendtlige Fregat, med Hilsen, at han maatte for denne Gang lade den passere, af Mangel paa Krudt, men haabede, naar han igjen var forsynet, at den vilde lade sig finde udi samme Farvand; hvis Capitainen vilde komme ombord til ham, paa et Glas Viin, skulde det skee paa Æresord, eftersom han havde slaaet som en brav Karl. Trompeteren skulde tillige forhøre sig om Fregatten: en svensk Lods hos Wessel havde ikke kjendt den. Han kom tilbage og berettede, tilligemed Baadsfolkene, at den førte 28 Kanoner og kunde være halvandet hundrede Mand stærk, den var paa Reisen til Göteborg, var kjøbt i England for svensk Regning og slog for svensk Regning, havde en engelsk Capitain,

Bactman, og engelsk Besætning, undtagen nogle faa Svenske og Norske. Da Jollen var indsat, tog Capitain Bactman sin Raaber og bad Wessel at give Fokken op, paa Æresord, forat de kunde tales ved. Wessel raabte tilbage: om han ikke havde noget Krudt at laane dem? den Anden svarede: han havde for sig selv, men ikke for dem. Da de kom ham paa Siden, stod den engelske Capitain med et Glas Viin i Haanden og drak Capitainlieutenant Wessels Skaal, med 7 Gange Hurra; da han havde drukket ud, kastede han Glasset over Hovedet og bad hilse gode Venner i Kjøbenhavn, hvorpaa Capitainlieutenant Wessel ligeledes drak et Glas Viin og bad hilse gode Venner i Göteborg. Derpaa skiltes de.

Wessel søgte Havn i Christianssand. Han havde ialt 7 Mand Døde og 21 Kvæstede; havde faaet 7 Kugler i Skroget om Bagbord, 5 om Styrbord, 3 agter ind og 1 i Stævnen; sin Forstang havde han mistet, Storstang, Stormast og alle Ræerne, Seil og Touge vare forskudte. Den svenske Fregat var saa ilde tilredt, at den maatte løbe ind til Marstrand, som nærmeste Havn; dens Forfatning, da den senere kom til Göteborg, er skildret af en norsk Krigsfange, som saae den gaae til Ankers lige udenfor hans Arrest, og hørte megen Tale derom: Stormasten borte, Mesanmasten ligesaa og i deres Sted Nødmaster reiste, Fokke-Raaen skudt midt over, Kahytten spoleret, begge Compasser bortskudte, kun Styrmandens Lommecompas at seile efter o. s. v.

2. Enkelthederne ved denne Træfning ere saameget nøiagtigere oplyste, som Capitainlieutenant Wessel »for sin udi samme *Combat* førte *Conduite*» blev sat under Sø-Fiscals Tiltale for en Krigsret. Han havde strax efter Træfningen skrevet en udførlig Indberetning, baade til Kongen og Admiralitetet, var, efter at have faaet sin Fregat udbedret, igjen gaaet paa Krydstogt langs Bergens Kyst, indtil alle Nordlandsfarerne vare bragte lykkelig ned, og hørte nu, ved sin Ankomst til Flekkerø, mumle om den forestaaende Undersegelse. Han skrev strax til Krigsbestyrelsen og bad om Orlov til Kjøbenhavn: »Vil nu da endelig endeel i Ver-

»den see vreed, fordi man af en sin saa stoore Overmand »bliver attaqveret, og slaar den med Skamme fra sig, som »de Naadige Herrer vel er bevidst. Det jeg havde ey »meere Krud, kand jeg vel forsvare, thi en Fregat af 24 »Canoner skal efter Reglementet ey have meere end 24 Skud »til hver Canon, og min allernaadigst anbetroede Fregat af »18 Canoner havde 22 Skud til hver Canon. Jeg bad min »Contrapart vilde laane mig noget, det vilde han ikke, saa »det maatte saa blive, til GUD behager, vi findes igien, saa »kand fuldkommes det, som senest var paa Veye.» Ordren, som kaldte ham ned tilligemed Skib og Mandskab, var allerede udfærdiget og indløb et Par Dage efter. D. 5te November seilede han fra Flekkerø, d. 8de ankrede han paa Kjøbenhavns Rhed.

Der blev holdt Krigsforhør paa Fregatten, først over Capitainlieutenant Wessel selv, som fremlagde sin Skibs-Journal og forklarede Omstændighederne navnlig ved Træfningens Begyndelse og ved dens Slutning. — Hvorfor han ikke, da han saae, at det var hans Overmand, »holdt af fra ham og søgte sig at retirere?« Han var sig ikke nogen Søkrigs-Artikel bevidst, »at han for saadan en Fregat skal eller maa echapere«; tilmed seilede den bedre end haas. — Hvorfor han, efter at have afslaaet det første Angreh, paany vilde søge Fjenden, som nu var ude af Stand at forfølge ham, og derved udsætte Skib og Mandskab? Først vidste han ikke, om det var den Andens Alvor at undløbe, og da han saae det, kunde han umulig forsvare at lade ham passere. — Hvorfor han da ikke holdt ved indtil det sidste Skud Krudt eller forsøgte at entre? Entre kunde han ikke for den meget hule Sø, der gik; ikke heller kunde han aldeles bortskyde sit Krudt, saa at han siden ikke skulde kunne værges sig mod en Over- eller Undermand eller, om en Mast gik overbord og han i Nat og Taage kom paa en læger Val, kunne skyde efter Lods. — Hvorfor han, med høist 4-5 Skud Krudt til hver Canon, løb den svenske Fregat paa Siden og derved udsatte sig for at faae det glatte Lag og ikke kunne komme fra Fregatten igjen? Han var

altid i saadan Stand, at han kunde kaste fra den for at undkomme; at han løb den paa Siden, var til bans Konges Ære, for at lade see, at den hverken kunde eller turde angribe mere. — Hvorfor han ikke, i Tanke om, at Seen og Vinden kunde føie sig til Entring, blev ved at forfølge den? Han havde selv lidt saamegen Skade, at han fandt det raadeligst og forsvarligt at søge nærmeste Havn, tillige forat de haardt Kvæstede kunde des hurtigere blive forbundne. — Til Vitterlighed fremlagde Wessel en udførlig Fortegnelse over, hvad Skade han havde havt paa staaende og løbende Redskab. Efter hans Ønske blev dernæst den norske Krigsfange fra Göteborg, en Lieutenant Lund, afhørt om den fjendtlige Fregats Forfatning ved Ankomsten der, og hvad han videre havde erfaret om Træfningens Anledning og Udfald. Derefter bleve Lieutenant, Cadetter, Over- og Under-Skipper og 11 af Mandskabet tagne i Ed og afbørte. Deres Forklaringer stemte i alt Væsentligt med Wessels Fremstilling.

Under 23de November indgav Fiscalen sin Indstilling til Krigsretten. Den gaaer ud fra, at Capitainlieutenant Wessel, »der hans Overmand havde forladt hannem og han »var udi Stand sig at retirere, burde han at have ladet sig »nøye med den erholdte Honneur og Victorie over sin Fiende »og ey igien søgt hannem første, langt mindre anden og »tredie Gang, hvorved han har exponeret Hans Kongl. »Mayest.'s hannem anbetroede Fregat, som maatte med »stoor Bekostning repareres, og sacrificeret sig selv og sit »underhavende Mandskab.« Fremdeles paaankes, at han lod den fjendtlige Capitain vide, at han ikke havde mere Krudt, »thi derved gav han sin Faibel tilkiende, hvilket ey »er Krigs-Brng«; endvidere, »at han omsider løb sin Fiende »paa Siden, gjorde ligesom Fred med hannem og drak et »Glas Viin paa bans Sundhed etc., hvilket var en Gasconade, som en Søemand og Soldat ey er anstaaelig.« Fiscalen indstiller: »om ikke Capitain Lieut. PEDER WESSEL »for sin førte Condnite bør at degraderes, indtil saa længe

»han lærer at bruge bedre Soldatskab, og derforuden at »betale Mulct og denne Processes Omkostning.«

Et Par Dage efter indkom Wessels Svar. Augaaende den første Ankepost beraaber han sig paa den norske Lieutenant Lunds Forklaring, at Fjenden efter eget Sigende havde overgivet sig, dersom det var kommet til Entring: »skulde jeg have ladet den fiendtlige Fregat passere, da »band søgte at undkomme, havde Hr. Fiscal, efter mine »Tanker, haft større Aarsag mig at tiltale.« At der manglede Krudt, maatte ikke være usagt, saasom ellers Fjenden »skulde flatteret sig af, at jeg, for den af ham tilføjede »Skade, var forceret at lade hannem passere.« »Iligemaade »skulde jeg formode, at det ey skulde komme min Conduite »noget til Miscredit, at jeg, da han raabte til mig og drak »min Skaal med 7 Gange Hurra, besvarede hans Skaal »med 3de Gange, thi Ære mod Ære er Brug og Maade »over al Verden; det kand dog noksom klarligen sees af »det holdene Forhør, jeg i aldt har tracteret ham en Fiende, »og af yderste Fliid gjort mit Beste, og troer jeg nok, at »Hr. Fiscal haver frekventeret eller er bekiendt mange saadanne Rencontres, i saadanne Tilfælde at besvare et Glas »Viin.« — »Hvad ellers den Irættelsesættelse angaaer, ved den »af Fiendens Canoner tilføjede Skade paa den mig allernaadigst anfortroede Fregat, da kan jeg det ikke nægte, »thi man veed, at Canonen er det Instrument, som temmelig lader see sin Effect, hvor den træffer, og var det mig »umueligt den Fiendtlige at forbyde, Fregatten eller Mandskabet at beskadige, med mindre jeg som en Cujon straxen »vilde stroget for første Laug, da Hands Mayestæt intet »havde faaet tilbage af Fregatten, og mit Renomé da allestider skulde kaldes en Poltron.« Sluttelig henstilles, at Hr. Fiscal »for sine haarde Irættelsesættelser vedberlig vorder »tilrættessat.«

Sagen gik ikke til Doms; den blev indstillet umiddelbart til Kongen — Frederik d. 4de —, som fandt, at Capitainlieutenant Wessel havde staaet paa sin Konges Ære og ellers holdt sig som en tapper Sømand og ærlig Mand.

Istedenfor at degradere ham, efter Fiscalens Paastand, kaldte han ham for sig og lykønskede ham til at være virkelig Captain i Søetaten.

DEN LØSE STEEN.

(Thiele: Danmarks Folkesagn, 1.)

Da Tordenskjold var død, blev han bisat i Holmens Kirke i Kjøbenhavn. Men nær ved, hvor han hviler, er der et Sted i Muren ud imod Vandet, hvor der er en Steen, som ikke vil blive siddende fast, og om dette Sted siger Almuen, at det er Tordenskjold, som vil ud igjen, for at slaaes med Svensken.

NORSK FLAGSANG.

(C. N. Schwach: Digte, gamle og nye.)

Mens Nordhavet bruser mod fjeldbyggt Strand,
Og stolte Erindringer vækker
Om Fædrenes Ry, som til fjerne Land
Det bar paa de nordiske Snekker —
O Nordmænd, sjunger til Harpens Slag
En Sang for Norriges unge Flag!

Du Blomster af Palmen paa fjeldfast Grund.
Skjøn er du at skue trefarvet:
Det hvidene Kors i den røde Bund
Det har du af Dannebrog arvet;
Men Hjertebladet, det mørkeblaae,
Fra Frihedens Marv maatte først udgaae.

Fra Himlen faldt Dannebrogspanen ned,
Blev Tvillinglands-Snekkernes Smykke,
Og stod gjennem Sekler i Krig og Fred,
Omsvævet af Hæder og Lykke.
Og Flag for Norrig, stand erig saa!
Mist aldrig dit Hjerteblads høje Blaae!

NORGES FORENING MED SVERIGE.

(Jacob Aall: Erindringer.)

Den 20de Octbr. 1814 var den vigtige Dag, paa hvilken Norges Skjebne skulde afgjøres og Loddet kastes, enten Foreningen med Sverige skulde af Stortinget besluttet, eller en blodig Handske kastes til en Fiende, som med overlegen Magt, og styrket ved de vigtigste europæiske Staters erklærede Bistand, truede at fornye en Krig, hvis Forspil Sommerens krigerske men ikke meget blodige Scener kunde ansees for at være. Før Stortinget skred til Sagens Afgjørelse, opkastedes det Spørgsmaal: »Kan nærværende Storting ansee sig berettiget til, i Anledning af Kong Christian Frederiks overleverede Abdikationsakt, at tage hvilken Bestemmelse det vil og finder gavnlige for Riget i Henseende til et nyt Kongevalg?» Dette Spørgsmaal blev besvaret efter Navneopraah med en eneste Stemme med Ja. Derefter skred man til Hovedspørgsmaalets Afgjørelse: »Skal Norge som et selvstændigt Rige under visse Betingelser forenes med Sverige under een Konge?»

Der blev i denne Anledning holdt Taler af 18 Repræsentanter, hvoraf 14 indleverede deres Foredrag til Protokollen. I flere af disse Taler yttredes frygtssomme Tvivl om Foreningens Hensigtsmæssighed; Nordmændenes gamle Had til denne nye Forbindelse med Sverige gjorde sig gjældende i stærke Talemaader; men Alle endte med at erklære Nødvendigheden af en saadan Forening. Biskop Bech aabnede denne Undersøgelse med et Foredrag, som formedelst den Sindighed, Klarhed og Indsigt i Tingenes sande Stilling, som Taleren deri lægger for Dagen, udmærker sig blandt de bedre. Efterat han har viist, at hverken Norges Kræfter eller dets Interesse gjør det tilraadeligt at ophøje det til en Enestat, og at Norges Kraft til at gøre Modstand var mindre nu end for nogle Maaneder siden, og Nationens Meninger i denne Henseende delte, besvarer han de Indvendinger, som kunde gjøres mod Foreningen, hentede fra Sverige selv. I Sveriges egen Interesse fandt han en Garanti for

Foreningens Held og Sikkerhed, og i en fast Vedholdenhed ved den Eidsvoldske Constitution et Værn mod Indflydelsen af Sveriges fra Norges forskellige Institutioner. Paa Norges Fordringer burde det i denne Henseende ikke give Slip; »den Konge, vi vælge, maa erkjende den og vedtage at opfylde den, ligesom og Sveriges Konge tydeligen har erklæret, i den under 14de August sidstleden til Moss afsluttede Konvention, at ville opfylde den.« »Maatte man, saa slutter han, ikkun udfinde en ligesaa paalidelig Formuur mod det Slags Adelsvælde, som ukultiverede og umoralske Pengemænd desværre have en Raadighed til at udøve, der ikke er at sætte en Grændse for! Det øvrige Adelskab vil Norge og Constitutionen vel vide at forebygge, og Frygten derfor ligner inere den for Spøgelse, end for en virkelig Gjenstand.«

Heftigere lode andre Repræsentanters Udtryk, endskjønt de i Hovedsagen henpegede til samme Resultat. I Repræsentanten for Nedenæs Amt Præsten Reiersens Tale forekom følgende Udtryk: »Vil Sveriges Konge ikke dette — nemlig Foreningen med Norge, overensstemmende med den norske Nations Tarv —, da ere hans Hensigter ei redelige, og Nordmændenes Undergang bestemt. Da, Landsmænd! da lader os opbyde Alt, hvad krænket Ære, Friheds Forliis og rasende Fortvivlelse indgive os! Ei frygte de Faren, ei frygte de Død og Opoffrelse, som udsendte mig i Eders Midte; dette ville de vise Eder paa Kampens Dag. Da skal Enkers og Faderløses Hylen være en Seierssang paa den faldne Krigers Gravhøi, men de Døendes Rallen skal forene sig med de Efterladtes graadkvalte Stemme, og lig høse Sukke fra Afgrunden raabe Vee over Sveriges Konge, Vee over hans Erobringslyst! Da dømme Gud imellem os og ham, naar vi stedes til Regnskab for alle Væseners evige Fader!«

I mildere Toner udtryktes andre Repræsentanters patriotiske Følelser. Repræsentanten fra Porsgründ, Kjøbmand Jørgen Aall, som allerede paa Eidsvold havde viist sig beredt til de største personlige Offere for at understøtte Fædrelandets sande Interesse, holdt et varmt Foredrag, hvori han

erkjendte Nødvendigheden af en Forening med Sverige, naar den kunde skee paa hæderlige Vilkaar, og Norges Selvstændighed sikkres ved Erkjendelsen af den paa Eidsvold antagne Constitution. Dersom Krigen skulde udbryde igjen, fordi de svenske Kommissairer foreslog andre Modifikationer end dem, som dette Storting ansaa overensstemmende med Grundlovens Aand, sagde han god for, at de Stæders Borgere, som havde udsendt ham, vilde ofre en betydelig Skjærv paa Fædrelandets Alter til Bestridelse af Krigens Byrder. Selv tilbød han 200 Tdr. Byg, som til dette Brug skulde ligge færdig paa hans Magasiner. »Hvad min Person angaaer, tilføier han, da, endskjønt dette maaskee bliver det mindst gavnlige Offer, jeg ved denne Leilighed kunde bringe mit Fædreland, føler jeg dog det stærkeste Kald ogsaa at tilbyde den til dets Tjeneste.« Han tilbød sig at overtage en liden Kommando, helst i det Tellemarkiske Regiment, og lovede ei at forlade denne sin Post, førend enten Fienden tilbyder Fred, eller Døden blev hans Lod som Norges Forsvarer.

Blandt disse til eet Maal — nemlig Norges Forening med Sverige, under Betingelse af at den Eidsvoldske Constitution skulde i sine Hovedpunkter antages af Sveriges Konge — førende Taler var Provst Dahls den eneste, som havde en anden Retning. Han foreslog nemlig en militair Forening med Sverige og Udsættelse af et nyt Kongevalg og af Eeds Aflæggelse til en ny Konge. Han gjorde opmærksom paa, med hvilke Følelser vore hjemmenværende Landsmænd vilde modtage Budskabet om et nyt Kongevalg, hvad Stemningen vilde blive, og hvilke uberegnelige Følger det vilde have, om Landalmuen atter 3die Gang i et Tidsrum af 9 Maaneder skulde affordres en ny Eed, »en Eed, vi vist Alle, der kjende Nordmandens Ærlighed, maa tilstaae vil stride mod Mængdens Overbeviisning og Samvittighed.« Han endte sit Foredrag saalunde: »Jeg og venteligen Alle i denne ærede Forsamling ere overbeviste om, at Hs. M. Kong Christian Frederik havde det norske Folks Frielse fra Anarki og Borgerkrig til nærmeste Gjemmed ved at modtage Kronen,

og at han har havt det samme Folkets Held for Øie ved igjen at nedlægge den. Han vil altsaa ikke miskjende os, om vi udsætte Vedtagelsen af denne Hs. Majestæts sidste Opoffrelse, for ogsaa derved at frelse Norge fra Borgerkrig og Oprør, og endelig først da fritage ham for hans med os indgangne Forpligtelse, naar Øieblikket er forhaanden, at denne kan paany indgaaes med en anden. Skulde disse mine individuelle Tanker finde flere af mine ærede Medborgeres Bifald, ville de af dem vorde nøiere undersøgte og prøvede, og vover jeg i den Hensigt ærbødigt at overlevere dem til den med Hensyn hertil af Storthinget udvalgte Comitee. Men Ingen blandt Storthingets Medlemmer deelte Provstens Mening, og Forslaget blev ei taget under Overveielse og Votering.

Denne Talerække endte Grev Wedel. Hvad han havde havt isinde for eo stor Deel at foredrage paa Eidsvold, og der allerede havde foreviist sine Venner, men af Agtelse for den herskende Mening havde tilbageholdt, foredrog han nu, tilskaaret efter senere indtrufne Begivenheder og Landets nuværende Stilling. Nu troede han med rene Ord at kunne udtale Ideer og Meninger, som han havde næret længe før denne Tid, og med hvilke han, før Norges ved Kieltraktaten forandrede Stilling, stod saa godt som ene blandt sine Landsmænd.

Efter at have omhandlet Styrken af Landets Sø- og Landmagt, tilføier han: »Resultatet af Alt dette er, at vi fra Søsiden med en Magt, der ikke er halv saa stærk som den svenske, skulle gjøre Modstaad, og at vi til Lands med omtrent 20,000 slet klædte og slet fødte Tropper skulle møde en krigsvant Armee af omtrent 40,000 Mand, som ved Hjælp af britiske Subsidier er i den ypperligste Stand, som har et fortrinligt Artilleri og Kavalleri, og som anføres af Sveriges Kronprinds. Udfaldet kan man letteligen beregne. Norges lille Armee var lykkelig, om den uden altfor stort Tab, og uden at afskjæres fra sine Magasiner, kunde naae Fjeldbyggerne. Denne Fremstilling af Begivenhederne er bygget paa den Forudsætning, at Armeen besjæles af een Aand. Men den

svenske Armees gode Opførsel, det Maadehold, hvormed Krooprindsen har benyttet sine vundne Fordele, Kong Christian Frederiks Afreise, og 7 Aars bestandige Uro og Savn, har betaget en stor Deel af Armeen Lyst til at indlade sig paa den lidet Held lovende Kamp, som Nogle synes at ønske. Der mangler ikke de norske Troppekorps Mod og Kraft, men de ville vide, for hvilket Øiemed de skulle opoffres og Landet ødelægges. Begivenhederne i denne Sommers korte Felttog synes at give denne Formodning Styrke ei at tale om Almuens Uvillie til at gjøre videre Skyds, der snart vil gjøre militair Tvang nødvendig, hvis Følger man let kan beregne.» — »Men, mine Herrer, vedbliver Greven, disse Vanskeligheder, hvor store de end synes, ere endda ikke de største! Fra Finantserne, denne Pandoras Æske, fremstiger en ny Sværm af Bekymringer og Ulykker.» Efterat han derpaa havde i Følge Comitee-Indstillingens Op-gaver anført Størrelsen af den cirkulerende Seddelmasse og den deraf fulgte Indfrielseshyrde for Landet, vedbliver han: »Under saadanne Omstændigheder indseer man letteligen, at Repræsentativernes allerede sunkne Værd maa formindskes i en betydelig Grad i det Øieblik Fiendtlighederne ndbryde, om end ikke Fabrikationen blev fortsat; men skeer dette, saa ville Repræsentativerne meget snart blive til intet Andet end Makulaturpapiir, og saaledes dele Skjebne med Frankriges Assignater. Naar denne os saaledes fra den danske Regjering testamenterede indbildte Rigdomskilde ophører at flyde, ophøre tillige Midlerne til at lønne Armeen og til at tilvejebringe dens Fornødenheder. Vi have hørt, at en Krigsmaaned koster omtrent 3 til 4 Millioner Rigsbankdaler, hvorimod de ordentlige Stats-Indtægter neppe udgjøre 200,000 Rbd. maanedlig, naar Krigen standser Handelen og Skibsfarten. Skulde Krigen altsaa fortsættes, maatte Skatter og Udgifter vorde i det mindste 20 Gange større, end de nu ere. Men jeg spørger, om Nationen kan og vil bære denne Byrde? Svaret kan Enhver give sig selv.» — »Jeg troer det ganske overflødigt at anføre mere til Beviis for, at Norge uden Foreningspunkt, uden Allierede, uden øvede Generaler, uden

Handel, uden Skibsfart, uden Finantser, ikke kan udholde Krig med Sverige understøttet af Europas største Magter.»

Han gik derpaa over til at undersøge, hvilken politisk Forening for Norge var ønskelig, da det beviisligen ikke kunde bestaae som isoleret Rige. Han gjør det Spørgsmaal: med Danmark? og giver derpaa følgende Svar: »Neppe kan nogen Nordmand for Alvor nære Tanken om Gjenforening med Danmark, hvis politiske System er saa stridende mod Norges Interesse, hvis Regjeringsform er den despotiske, hvor Kongen er Lovens Begyndelse og Lovens Ende, hvis Beliggenhed forbyder al gjensidig Hjælp, hvis forstyrrede Finantser længe har været et Ordsprog, hvis indviklede Collegialvæsen dræber al Aand, hvis fordærlige Charakteerløshed altfor meget har smittet os, hvis Smaaahedsaand har efterladt saa mange Spor hos os. Ei at tale om at de Magter, som have bevirket Adskillelsen, nok ville vide at forhindre Gjenforeningen.« Foreningen med Rusland troede han ei kunde være Gjenstand for nogen alvorlig Tanke, og om end Foreningen med England af Mange kunde ansees ønskelig, saa var dog Religion, Love og Indretninger altfor forskellige til at Foreningen kunde give Held. Norge vilde formedelst sin Fattigdom i Forhold til Englands Rigdom blive betragtet og behandlet som en Koloni. Derom kunde desuden Talen ei være, da England havde garanteret Foreningen. Han gik derpaa over til at omhandle Foreningen med Sverige, »som han ansaa ønskelig, fordi den var naturlig med Hensyn til Beliggenhed, fælles Oprindelse, fælles Religion, fælles Sæder, fælles Tapperhed, fælles Frihedskjærlighed, fælles gamle Love, fælles gamle Sprog, skjønt renere i Sverige end i Norge, fælles politisk og Handels-Interesse.« Han gik dernæst de Indvendinger imøde, som vare gjorte mod Foreningen, nemlig: at Norge maatte frygte for den svenske Adel; men dens Rettigheder vare i sig selv ikke farlige, ligesom Norges Constitution udelukker den. Den svenske Regjerings Lyst til Krig og Erobring meente han at være dæmpet ved bittere Erfaringer, og det stod til Norge at indskrænke Militairets Anvendelse til den skandinaviske Halvøes

Forsvar. Ikke heller havde man at frygte for, at den svenske Regjering skulde misbruge sin Magt til Norges Undertrykkelse, da Garantien derimod maatte søges i egen Kraft. Den Invending endelig, som hentedes fra Nationalhadet, fandt han især uanvendelig, da et saadant ufornuftigt og uchristeligt Had maatte forsvinde ved fornuftig Eftertanke, ved nærmere Bekjendtskab i Tiden og en god Behandling fra Regjeringens Side. Han kastede derpaa atter et Blik tilbage paa Foreningen med Danmark, og udhævede med skarpe Træk alle de Lidelser og Forurettelser, som Norge havde maattet gennemgaae under denne Forening, og drog deraf den Slutning, at Norge maatte vinde uendelig ved Byttet.

»Af denne Sammenligning, vedblev Greven, af Norges Tilstand under dansk Herredømme, og dets Forfatning i Forening med Sverige, vil jeg blot drage den Slutning, at, om end denne Forening ikke i alle Henseender skulde opfylde Nordmandens Ønsker, saa har dog Norge vundet uendelig meget ved Byttet. — Saaledes har jeg, sluttede han, med den Frimodighed og det kolde Overlæg, som jeg skylder Sagens Vigtighed, min Ære og min Samvittighed, fremført min Mening om den vigtige Sag, vi omhandle. Nu skal Eders Visdom afgjøre, om I, ved at erklære Norge og Sverige forenede under een Konge, med Forbeholden af Eidsvolds-Constitutionen og af Konventionen afsluttet paa Moss, ville befæste Norges constitutionelle Frihed og Selvstændighed, eller om vi skulle udsætte os for ved Krigens Vaaben at vorde et underkuet Folk, der ei har anden Villie end Erobrerens vilkaarlige Bud; om Norge, som i 7 Aar har sukket efter Rolighed, skal gjengives den gyldne Fred, Handel, Skibsfart, Næringsveie, Overflod — eller om vort kjære Norge skal gives til Priis for alle de Rædsler og Plager, som Krig, borgerlige Uroligheder, Mangel og standsede Næringsveie medføre. Den, som vælger Krig, maa vel betænke, hvor mange Ulykkeliges Sukke ville besvare hans Samvittighed i den sidste Stund, og hvor mange Forbandelser han tager med sig i sin Grav. Han maa betænke, om han for den Almægtiges Domstol kan forsvare, at have i Dag afsagt

Dødsdom over tusinde Uskyldige, som ville vorde Krigens Offere.*

Grev Wedels Tale blev i Almindelighed hørt med Bifald i Stortingssalen, og maatte fremhæve hans Talerevne; men hans Udfald mod Danmark fandtes af Flere at være paa urette Sted. Saavel Grevens politiske Anskuelser med Hensyn til den skandinaviske Halvøes Forening, som hans Bedømmelse af de danske Kongers Færd fremkaldte disse Ytringer, og han havde kun levet en kort Tid i Norge under dets lykkelige Stilling i Begyndelsen af dette Aarhundrede. Anderledes dømte den Deel af Norges Indbyggere, som havde levet lykkelige Dage under det danske Scepter, som havde seet Fædrelandet blomstre i en fredelig og rolig Nydelse af en lykkelig borgerlig Stilling, uden at agte paa de Spirer, som lagdes til en mindre lykkelig Fremtid. Disse Mænd kunde ikke saa hastigen omstemme den erkjendtlige Tilfredsheds-Jubel, hvormed den danske Throne kort før Krigens omgaves, med den mørke Daddel, som, fortjent og ufortjent, nu tildeelttes den. Grevens Tale var ogsaa mere at betragte som et Indhold af Talerens politiske Grundsatninger, hvortil han i flere Aar, og saagodt som ene blandt sine Landsmænd, havde bekjendt sig, end nogen formedelst det omhandlede Spørgsmaals Stilling paa trængende Opfordring til Stortinget, at tage en hensigtsmæssig Beslutning; thi derom var under Tingenes nærværende Forhold ikke mere nogen Tvivl. De fleste Talere vare komne til den Overbeviisning, at Norges Forening med Sverige var gavnlig, ja nødvendig; men de benyttede Leiligheden til at forsvare deres Anskuelser, hvad enten de havde bekjendt sig til den ene eller den anden politiske Tro, og de ansaa det for utilberligt at være tause ved Afgjørelsen af Fædrelandets politiske Skjebne.

Ved Votering besvarede 72 af de tilstedeværende 77 Medlemmer Spørgsmaalet om Norges Forening med Sverige med Ja, og 5 med Nei, og disse gave deres Benægtelse paa en Maade, som stiledede til Bekræftelse.

SLAGET VED SLESVIG (1848).

(C. Ploug: Digte; til en færøisk Melodi, udsat for Mandsstemmer af H. Ruug.)

Paaskeklokken kimer mildt fra den danske Kyst,
Meldte over Lande dog om saa haard en Dyst.
Slutter Kreds og staaer fast, alle danske Mænd!
Gud haan raader, naar vi fange Seir igjen.

Listet var i Mulm og Nat hid den tyske Hær,
Knap de danske Drenge fik Tid at spænde Sværd.
Slutter Kreds og staaer fast —

Aubent Bryst var Landeværn, Mod var Mandeskjold;
Tydsken maatte bygge af egne Lig sin Vold.
Slutter Kreds og staaer fast —

Kuglen peb og Sværdet sang til Kartovers Brag;
Tydsken maatte lære det danske Sprog den Dag.
Slutter Kreds og staaer fast —

Over Thyras brystne Led Blod i Strømme randt,
Tydsken maatte købe hel dyrt hvert Fjed, han randt.
Slutter Kreds og staaer fast —

Vegen er for Overmagt liden Flok tilsidst;
Men af Danmarks Ære den haver Intet mist.
Slutter Kreds og staaer fast —

Blegnet er saa mangen Kind, færre er de Faa;
Men for Danmarks Ære vi end er nok at slaae.
Slutter Kreds og staaer fast, alle danske Mænd!
Gud haan raader, naar vi fange Seir igjen.

SLAGET VED FREDERICIA.

(Fr. Hammerich: *Den slesvigske Treårskrigr.*)

Den 5te Juni 1849, Aarsdagen efter Fægtningen ved Dybbøl, var Danmarks Riges Grundlov vedtaget og underskrevet af Kongen. Men den slesvigske Krig slæbte sig hen: vor lille Hær maatte bestandig vige for Overmagten; Fjenden stod i Jylland; under den lange Venten var Stemningen trykket. Endelig kom Tiden til større krigerske Foretagender. Den danske Felttogsplan havde tvunget Tydskerne til at splitte deres Hære fra Aarhus ned til Lybek, nu skulde den bære sin Frugt; et Flankeangreb maatte forsøges ligesom ifjor. Armeen brændte af Længsel efter alvorligere Kamp. Men hvor skulde der angribes? thi Sømagten, denne levende Bro, kunde lægges iland paa mange Steder. At kaste sig over en Deel af den egentlig tydske Hær og maaskee slaae den, vilde fremkalde en bitter Stemning i Tydskland og vanskeliggjøre Freden. Desuden var Fredericia haardest betrængt, blev bombarderet alt paa 2den Maaned; udenfor laae Oprørshæren med en kostbar Beleiringspark; var Oprørets Magt her brudt, vilde Fredsværket desto raskere fremmes. Saadanne Betragtninger virkede paa de Styrende, og de traf deres Forberedelser; Forsøksflaaden blev benyttet, fra Jylland kom Rye, fra Als de Meza med en Deel af deres Styrke, de samledes paa Fyen i Bülow's Hovedkvarteer. Skjendt man gik hemmelig tilværks hermed, kunde Overskibningen til Fredericia af saa mange Tropper dog umulig holdes dulgt.

Slesvigholstenernes Værker her laae vestfor Fæstningen i en Række langsmed Oversvømmingen og Beltet; nordfor den deelte de sig i to Grupper: den ene ved Beltet, som nu var istandsat efter et Udfald den 30te Juni, og den anden ved Igumveien; mellem de to Grupper var der et uforskandset Mellemlum. Værkerne vare stærke, tildeels palisaderede i Struben, medens Rækker af Løbegrave laae foran og til Siderne af dem. Alt var næsten mere beregnet paa Forsvar end paa Angreb. For at lette Forbindelsen vare

Kolonneveie bygte og (imod Nord) et Vadsted over Randsfjorden afpælet. Styrken af Tropperne laae i Hytteleire bagved Værkerne og i de nærmeste Bøndergaardene. Venstre Fløi lænede sig til Beltet nordfor Fæstningen ved en Gruppe Værker, Centrum stod ved Værkerne omkring Igumveien, højre Fløi ved de vestlige og sydlige Værker.

Men Opstillingen var svag, fordi den var langstrakt. Slesvigholstenerne vidste, af mange Grunde, at et stort Udfald forestod, den sidste Dagsbefaling havde indskjærpet dem den strengeste Aarvaagenhed. Infanteriets Kommandør, Oberst Zastrow, afførte sig om Natten ikke sine Klæder; da han saa den dunkelrøde Solnedgang den 5te Juli, udbød han: »maatte næste Dags Sol blive os en Austerlitzsol!» Overmodige som altid, tvivlede de fleste Oprørere dog ikke paa Seiren over de »feige danske Hunde.« Den sjette Juli var det den unge augustenborgske Prindses Fødselsdag; Alt var festlig smykt, og naar nu Skaalerne bleve tomte, skulde Kanonerne paa de nylig bygte Værker, der beherskede Beltet, affyres første Gang og i Forening med hele Beleiringsknytset værdig fejre Dagen.

Det danske Krigsraad besluttede at fejre Dagen paa en anden Maade; Hæren skulde bryde ud af Fæstningens Nordside, trænge igjennem det aabne Mellemlum mellem de

to Grupper Værker, forjage Fjenden, ødelægge hans Værker og erobre hans Skyts; Flotillen skulde gjøre Skinangreb i høire og venstre Flanke. De Meza med Avantgarden skulde gaae igjennem Mellemrummet, medens Ryes Brigade holdt sig nærmere til Stranden, begge hørte de til første Træfning; Schleppegrells og Moltkes Brigader, der dannede anden Træfning, skulde bruges efter Omstændighederne. Den under Overgeneralens (Bülows) Befaling samlede Styrke udgjorde 19,500 Mand med 48 Kanoner, men ikke mere end 16,000 Mand kom til Anveedelse imod det næsten ligesaa store Antal Fjender, der stod dækket af svært Skyts og talrige Forskandsninger. Tyren skulde tages ved Hornene, Angrebsplanen var dristig og svarede til Hærens Mod.

Om Aftenen sildig, den 5te Juli, overskibedes tyst og stille de sidste Tropper fra Fyen, Maanen stod blodrød over Beltet. De fik ikke andet Kvarteer i Fredericia, end Brostenene eller Markerne; henstrakte her fortærede de et tarveligt Maaltid, medens Granater krydsede over deres Hoveder. Ved Midnatstid ordnedes de til Udrykning, enhver Befalingsmand taledes til sin Afdeling og formanede dem, fremfor Alt at bruge Bajonetten. Alle vare de besjælede af det freidigste Haab og lovede, som Rye og de Meza, der sidste Gang rakte hinanden Haanden, at støtte hverandre som Kammerater og seire eller døe. Flotillen laae paa sin Plads, Tropperne stode slagfærdige, Kongens Port og Dronningens Udfaldsport vare aabnede, Forhugget ved Stranden var ryddet, Klokken slog sit første Slag den 6te Juli. Veiret, saalænge uroligt, var blevet smukt, det var en stille Skjærsommernat med Maaneskin og lette Taager. Og i denne milde Natur stode de kamplystne Soldater, grebne af Øieblikkets Spænding. Al Kommando var en Hvissen, Portene vare belagte med Halm og oplyste af sparsomme Lys, udenfor laae Fjendens Linier i en skjebnesvanger Dæmring. Hvo skulde seire, hvo skulde falde?

De Meza med Avantgarden, fordetmeste sjællandske Batailloner, brød frem i Fæstningens aabne Omegn. Den skulde ind i Mellemrummet mellem Skandsegrupperne, men, mod-

taget af en voldsom Kardætsk- og Geværild, styrtede den sig imod de nærmeste ildsprudende Linier i Værkerne omkring Igumveien. Paa Grund heraf og af den usikre Belysning, kom Slagplanen ikke til fuldstændig Udførelse. Kun første Bataillon trængte igjennem Mellemrummet; tog en Stilling og truede Fjenden bagfra. Allevegne høstes nu de Stormendes Hurraraab, der led mægtigt over Markerne som den tirrede Løves Brølen. Fjendens Ild nedmeiede hele Rækker, desto kjækkere stormede de Øvrige afsted over Døende og Døde, det var en formelig Styrtten fremad, Folkene maatte snarere holdes tilbage end drives frem; allerede vare flere Værker tagne. Men et stort lukket Værk ved Igumveien værgede sig fortvivlet, danske Jægere laae omkring det, Kapitain Schønning, som førte dem, plantede sin Fane i Volden, munter indtil Overgivenhed kastede han den ene Haandfuld Jord i Fjendernes Øine efter den anden. »Naa, I Slyngler, har I saa isinde, at give Jer?» raabte han. Kuglerne peb til Svar. Ikke længe efter samlede Slesvigholstenerne deres Reserve paa Høiderne bagved, de gik frem, de Danske veg, Angrebet syntes afslaaet. Da rykkede ogsaa den danske Reserve ud. Hele Avantgardens Linier styrtede sig paany fremad, Soldaterne omhug Palisader, de kravlede over Volde, de toge Værkerne ved Igumveien, de forfulgte Fjenden ustandselig. Dengang Solen stod op med en usædvanlig Pragt, bestraalede den de Danskes Seir i Centrum.

Samtidig med Avantgarden havde Rye og hans Jyder langsmed Stranden havt en haard Stand. Uden at løse et Skud, stormede de de Forskandsninger, der spærrede Strandveien; snart var der Kamp overalt paa Linien, mange Afdelinger trængte langt frem imod Nord. En Skandse standsede imidlertid længe Fremrykningen her ligesom ved Avantgarden; det var den stærke Treldekskandse. Under et frygteligt Blodbad maatte Stormkolonnerne vige, thi Fjenden samlede sin venstre Fløis Styrke paa dette Punkt, et Hurra skingrede fra det fjendtlige Værk, Ryes Forbindelse med Avantgarden var traet, Øieblikket ængsteligt. Men Kano-

ner kjørte frem, og Stormen fornyedes med friske Folk, i et Nu blev Brystværnet bedækket af dem, Dannebrog vadede paa Volden, Oprørerne fangedes eller flyede. Den opgaade Sol saae ogsaa paa Slesvigholstenernes venstre Fløi deres Flugt og de Danskes Forfølgelse. Seiren var dog kjøbt med den heltemodige Ryes Fald. »Idag maa Ingen vige!« havde han raabt, og han var ikke veget; hans Hest blev skudt, tilfods førte han nu en lille Trop mod Norden, da den dræbende Kugle traf ham. Hvorledes det egentlig var gaaet til, vidste Ingen; de, der vidste det, vare gnaede i Døden med ham. Hans Lig blev fundet paa en Græsmark i en Klynge danske og fjendtlige Faldne. Men en straalende Glands omgiver hans Minde, som den Kjækeste blandt de Kjække. »Han er gaaet til Ryes Brigade«, med dette digteriske Udtryk taler den danske Soldat om sin Kammerats Fald.

Henimod tre Kvarteer efter Avantgarden og Rye rykkede Schleppegrell frem. Før end han kunde naae sin anviste første Stilling ved Oversvømmingsdalen, var han midt i den heftigste Kanon- og Geværild, dog han blev ikke Svar skyldig og kæmpede sig frem. Efterat have gjort en Svingning tilvenstre, dannet Angrebshærens venstre Fløi og sluttet op til Avantgarden som dens Centrum, kastede han sig over Fjendens vestlige Værker. Ogsaa her, ved Koldingveien, standsede et større Værk de Danske længe, endelig blev det taget. Fjenden, der fra Begyndelsen af Slaget sængstedes paa sin høire Fløi ved et Skinangreb fra Flotillen, holdt nu intetsteds længere Stand, snart vare alle Fløiens Skandser ligeledes i vore Hænder.

Solen skinnede smukt, det var endnu i den første Morgentime, og den hele Leirplads med dens Skyts var allerede erobret under de tre danske Brigaders sammenhængende Fægtninger; Ingeniører afbrændte Hytteleirene og jævnedes Værkerne med Jorden, Artillerister kjørte det erobrede Skyts ind til Fæstningen. General Bülow spurgte noget efter, hvad Klokken vel kunde være. »Syv«, blev

der svaret. »Hvad«, udbød han, »er det allerede Aften?« Saa rig havde Morgenen været.

Det blev efter dette stille omkring Skandserne, man hørte kun Lyden af Arbeidernes Spader og de Saaredes hjerteskjærende Jamren. Men med Alvor gik Forfølgelsen for sig over Hækker og Grøfter, gennem Landsbyer og gennem Lunde, paa hele Linjen. Til de tre Brigader, som havde deeltaget i Kampen, sluttede nu ogsaa Moltkes Brigade sig. De Danske forfulgte, Afsnittet igjennem, indtil Elbodalen, der begrænses imod Vester. Kun af og til gjorde de Flygtende Holdt underveis i Afsnittet eller ved Passerne over Dalen, for ved en Fægtning at dække den videre Flugt. Der var Afdelinger, som kom i fuld Opøsning, smed Vaabnene fra sig og styrtede afsted af Frygt for de Danske og for Russerne, der, efter det hos Menigmand udbredte Sagn, afgave Hjælpetropper. Mange af de Befalende vare dybt nedslaaede, deres Overmod var afløst af en Følelse, der grændsede til Fortvivlelse; i stum Smerte fulgte General Bonin med, hans Hest standsede ofte ved Veien, for at nippe af Græsset, han mærkede det ikke. Fem Feltkanoner, en Reservepark, store Oplag af Proviant og Vaaben og Masser af Fanger faldt i de Forfølgendes Hænder. Det var især oppe ved Randsfjorden, hvor tidligere det andet Skinangreb af Flotillen havde fundet Sted, at Byttet blev stort, skjønt Forsvaret var fortvivlet; Oprørerne saae sig indeklemte og afskaarne ved Stranden, kun Enkelte lykkedes det at undkomme, ved at vade og svømme over. Klokken elleve om Formiddagen, efter ti Timers uafbrudte Kamp, var hele Afsnittet i vor Magt, Passerne bleve besatte. At fortsætte Forfølgelsen længer, ansaaes altfor voveligt, især da vi kun havde 4 Eskadroner at stille imod Fjendens 10. Den Deel af den slagne Hær, som ikke var ganske sprængt, trak sig til Veile, opløste Hobe flygtede ned i det Slesvigske. Medens Røgen fra brændende Palisader og Hytteleire steg op allevegne, gik de danske Tropper tilbage over Valpladsen til Fæstningen, med Bogeløv i

mangen af Geværpiberne, med en Holdning efter den blodige Kamp som efter en Revue.

Byttet beløb sig til halvtredietusind Geværer, 31 Stykker Skyts og en Mængde andre Vaaben og Krigsfornødenheder. Ved Siden af Byttet saae man nedslagne Grupper, det var Fangerne, der udgjorde henimod 2000 Mand. Men vidt og bredt laae Marken fuld af Døde og Saarede, thi Fjenden havde værget sig med Manddom og Udholdenhed. De Danske havde 300 Døde og 1600 Saarede, Fjenden noget mindre, han havde jo havt alle Stillingsens Fordele. Trods Sorgen over Tabet herskede en livlig beaandet Stemning i Hæren over dette storartede Udfald fra en Fæstning, over denne Kamp, Mand imod Mand, Bryst imod Bryst, som det er vort Folk kjærest. Overgangen fra Livet i en heleiret By var saa slaaende, Seiren saa anskuelig, saa haandgribelig. Hvilken Jubel i Fredericia, hvor omringede Soldaterne ikke disse Masser af Mørsere og svære Kanoner! De svingede Huerne, alle vilde de være med at trække. Hvilken Opreisning efter saa mangen haard, men frugtesløs Kamp!

Til at virke afgjørende paa Felttogets Gang kom Seiren ved Fredericia for sildig; den fik dog to Følger, den hævede Danmarks Mod og den drev Preussen til med Iver at paa-skynde Fredsunderhandlingerne.

HILSEN TIL NORGE.

(C. Ploug, ved Studentermødet i Christiania 1851.)

Hil Dig paa egen Odelsgrund,
Trofaste Folk af stærke Døler!
Kjender Du Maalet igjen i vor Mund
Og i Tonen det Hjemlige føler?
Hilsen vi bringe :
Didsede fra, hvor Leerne klinge,
Skærende Guld ved det blaaende Hav,
Og hvor høit over Kæmpernes Grav
Nu Opstandelsens Lærker sig svinge.

Trehundred Aar vi fulgtes ad,
Delende Sol og mørke Dage;
Aldrig udslettes af Krønikens Blad
De, saalidt som de vende tilbage:
Mægtige Minder :
Slaae deres Bro fra Fjeldenes Tinder
Over til Gefions svømmende Vang,
Og mens Lænken, der fæstned os, sprang,
Blodets evige Baand os forbinder.

Stolt skred Du frem Din egen Vei,
Led Dine Brodre langt bagefter,
Og i Din Friheds frodige Mai
Folded ud sig de slumrende Kræfter:
Frie nu begge :
Kan vi hinanden Hænderne række.
Kom da! vor Grande velsigner vor Pagt,
Og med Noidens trefoldige Magt
Gaa mod Fremtidens Skæbner vi kjække!

5. CULTURHISTORISKE EMNER.

SPROGENES INDELING.

(R. Rask; i *Afhandl. om den finske Sprogklasse, hjemsendt til R. Nyerup fra Petersborg 1819.*)

En bestemt Inddeling er ligeså nødvendig i Sprogkyn-digheden, som i Plantelæren og enhver anden Lærebygning, da man ellers kan tviste i det uendelige; f. Ex. om Skandinaverne og Gjermanerne høre til én eller udgøre to forskellige Folkeklasser, kan umulig afgøres, med mindre man fastsætter hvad der skal forstås ved *Folkeklasse*; ellers kan nemlig den ene udstrække Betydningen så vidt, at ikke alene Skandinaver og Gjermaner, men også Slåver, Letter, Thraker, o.s.v., høre til samme Klasse, den anden måske indskrænke den så meget, at ikke alene Skandinaver og Gjermaner udgøre forskellige Klasser, men endog de over-

og nedergjermaniske Folkefærd antages for tvende modsatte Klasser. Hos Adelung drejer sig det hele System, hvis man så kan kalde det, om Stedsbegrebet (de fem Verdensdele o. s. v.), men da Mennesket mindst af alle levende Skabninger på Jorderige er bundet til noget bestemt Sted, så er Stedsforholdet den allerubekvemmeste Inddelingsgrund, som kunde optænkes. Men for at komme til min egen Inddeling, så deler jeg hele Menneskekønnet 1) først i *Raser* og *Ætter*. Den af disse, hvormed jeg nu har at gøre, giver jeg Navn af den *skyttiske Æt*, modsat, eller i det mindste tydelig adskilt fra den *seriske* (som taler Eustavelssessprog), og den *sarmatiske* (hvortil jeg henregner os, samt de fleste Evropæer tilligemed Perser og Iudier). Enhver Menneskeæt (eller *Sprogæt*) inddeler jeg igjen 2) i Folkeklasser (*Sprogklasser*), enhver sådan Klasse 3) i *Stammer*, enhver Stamme 4) i *Grene*, enhver Gren 5) i enkelte Folk (eller *Sprog*), og endelig ethvert Sprog 6) i *Sprogarter* eller Dialekter. Denne Inddeling i seks hinanden underordnede Led: *Sprogæt*, *Klasse*, *Stamme*, *Gren*, *Sprog* og *Sprogart*, kan man ellers ikke vente at finde overalt fuldstændig udfyldt, da det var muligt, at Krige eller Natronvæltninger kunde have forstyrret en hel Menneskeæt, så at kun en enkelt *Gren*, eller måske blot et eneste *Folk* havde undgået Ødelæggelsen, samt at én *Æt* havde holdt sig mere sammen og adskilt sig senere, og således ikke erholdt så mange Underafdelinger, som en anden.

For at give et Eksempel på denne Inddelings Anvendelse vilde De tillade mig at anføre vor egen Plads i den *sarmatiske Æt*. Den *sarmatiske Æt*, vil De let mærke, er hos mig det samme som den såkaldte *kaukasiske Rase*, men dette Navn forekommer mig aldeles nbrugeligt, da næsten alle Beboerne af Kaukasus høre til en anden Menneskeæt, nemlig den *skyttiske*; men da den dog må have et Navn, har intet bedre kunnet falde mig ind, end det *sarmatiske*, som er temmelig ubestemt hos de gamle, dog vel altid gælder om Folk af vor *Æt*, og modsættes Skyterne. Denne inddeles nu videre således:

1) Under den *sarmatiske Æt* høre: 2) Den *indiske*, *mediske*, *thrakiske*, *lettiske*, *slaviske*, *gotiske*, *keltiske Klasse*. 3) Til den *gotiske Klasse*: Den *gjermaniske* og *skandinaviske Stamme*. 4) Til den *gjermaniske Stamme*: Den *over-* og *neder-gjermaniske Gren*. (Den *skandinaviske Stamme* har ingen Afdeling i *Grene*.) 5) Til den *gjermaniske Stammes nedergjermaniske Gren*: Det *plattyske*, *hollandske*, *engelske Sprog*. Til den *skandinaviske Stamme*: Det *islandske*, *svenske* og *danske Sprog*. 6) Til det *danske Sprog*: Den *bornholmske*, *jyske*, *bergenske* o. s. v. *Sprogart*.

Heraf ses, at *Nordboer* og *Gjermaner* ikke alene høre til samme *Menneskeæt*, men også til samme store *Folkeklasse*, nemlig den *gotiske*; men at de udgøre to forskellige *Stammer*, som i mange Henseender have ulige, ja næsten modsat Karakter, og derfor ingenlunde bør forblendes; de tvende *Grene* af den *gjermaniske Stamme* have derimod næsten samme Karakter, og adskille sig kun i mindre betydelige Omstændigheder. I Tysk og Hollandsk ere blot Ordenes Former lidt forskellige, deres Betydning og Stilling næsten aldeles den samme, ligeså i Dansk og Svensk; derimod i Hollandsk og Dansk, eller Tysk og Svensk er Betydningen ofte såre ulige, og Stillingen næsten modsat; f. E. Matth. 2, 1.

Tysk.	Hollandsk.	Dansk.	Svensk.
Da Jesus gebo-	Doe (nu) Jesus	Da Jesus var	När Jesus var
ren war zu Beth-	geboren was te	födt i Bethle-	född i Bethle-
lehem im jüdi-	Bethlehem in	hem i Judæa	hem i Judiska
sehen Lande zur	Juden, in de da-	Kong Herodes	landet i konung
Zeit des Königs	gen des konings	Tid o. s. v.	Herodes tid
Herodes &c.	Herodis &c.		o. s. v.

hvor man tydelig ser, at den nordiske Konstruktion er det omvendte eller modsatte af den *gjermaniske*, samt at de nordiske Ord have ganske anden Betydning og Brøg, end de *gjermaniske*, hvortil de svare, f. E. *till*, sv. *till*, kan ikke bruges som *zu*, holl. *te*; man kan ikke sige, at *Jesus var boren til Bethlehem*, hvilket måtte betyde *er war nach Bethlehem getragen*, og vilde man atter oversætte dette ordret *han var*

dragen (trukken) til Bethlehem, så blev Betydningen endnu aldeles forskjellig, nemlig er war nach Bethl. gezogen. Ikke at tale om Forskjelligheden af nach (efter) og til (zu) o.s.v.

Dette må være nok til at retfærdiggøre min Inddeling, og til at vise dens Anvendelse og Mening med Ordene *Æt, Klasse, Stamme, Gren, Sprog, Sprogart*.

MODERSMAALET.

(N. F. S. Grundtvig.)

Moders Navn er en himmelsk Lyd,
Saa vide som Bølgen blaaner;
Moders Røst er den Spædes Fryd,
Og glæder, naar Issen graaner:
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

Moders Røst er den Vuggesang,
Der huer os bedst af alle;
Modersmaal har en himmelsk Klang,
Naar Børnene »Moder« lalle,
Sødt i Lyst og sødt i Nød —

Modersmaal er det Kraftens Ord,
Som lever i Folkemunde;
Som det elskes i Syd og Nord,
Saa sjunges der sødt i Lunde,
Sødt i Lyst og sødt i Nød —

Modersmaal er det Rosenbaand,
Som Store og Små omslynger;
I det lever kun Fædres Aand,
Og deri kun Hjertet gynger:
Sødt i Lyst og sødt i Nød —

Modersmaal er vort Hjertesprog,
Kun løs er al fremmed Tale;
Det alene i Mund og Bog
Kan vække et Folk af Dvale:
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

HISTORIESKRIVNING PAA ISLAND.

(N. M. Petersen: *Historiske Fortællinger om Islandernes Færd; Indledning.*)

Der gives to Maader, paa hvilke Menneskene kunne til-
drage sig almindelig Opmærksomhed og fremhæve sig fra
den store Hob, ved enten selv at øve sjældne og mærkelige
Gjæringer, eller ved at fortælle dem for andre. Ved Kristen-
dommens Indførelse maatte de gamle krigerske Sæder for-
mildes, Vikingetogene ophørte, og med dem mange Løjlig-
heder til Stordaad; men at bevare Mindet om disse Be-
drifter, om Fædrenes Daad, at forherlige dem ved Sange,
at forplante dem ved Fortællinger, og endelig ved Pennen
at bevare dem for Efterslægten, det stod endnu enhver
kyndig, klygtig og flittig Mand aabent. Den travle Herre-
borg og det enlige Kloster bleve begge lige vigtige Sæder
for denne boglige Kunst. Men Hovedgrunden til, at den
øvedes og næredes, var den naturlige Kjærlighed til Fædrene,
og den hos alle Øboere herskende Nysgjerrighed og Begjer-
lighed efter at høre Nyt fra fremmede Lande.

Island var bleven besat af en stor Mængde, næsten alle
højbaarne Slægter; enhver ved Floder og Bjerge fra de
øvrige Dele af Landet afsondret Landstrækning udgjorde en
lille Stat for sig, dens Beboere ligesom een stor Familie.
Hvad der forefaldt i denne, hvad der hændtes ved Grænd-
serne, ved Berørelse af Naboer, hvad der foregik i Fami-
liens Skjød, det opbevaredes, ligesom endnu i vore Dage
Familieefterretninger vedligeholdes fra Slægt til Slægt. En-
hver stor Høvding, hans Daad, hans Familieliv og hans
Børn, hans Forbindelse og Strid med andre Slægter, alt
dette var Gjenstand for hans Undergivne og hans Efter-
kommeres Betragtning; mangen en, der i en saadan Slægt
udmærkede sig ved noget Usædvanligt, ved stor Daad eller
stor Udaad, blev det tillige for Landets. Og hvad der saa-
ledes engang var blevet til som Sang eller Fortælling, det
bevaredes ved idelig Gjentakelse i Høvdingens Hal, i Boden
paa Ting, ved Forsamlinger for at holde Lege, og i de for
en stor Mængde tilgængelige Bade. Ikke blot opfattede

Manden det i Ord, Kvinden dannede sig et eller andet Billede deraf, og borderedede det i Tæppet. Paa denne Maade opstode efterhaanden de saakaldte Herredssagaer eller Fortællinger om Begivenheder i enkelte Herreder eller Landstrækninger.

Men ogsaa Begivenhederne i fremmede Lande vakte i højeste Maal Islændernes Videlyst. Naar et Skib kom til Landet, saa ilede Store og Smaa til Stranden for at høre Nyt, og Herredshøvdingen, den mest Ansete paa hele Eggen, var ikke blandt de sidste; han tilegnede sig endog, ligesom han havde Forret ved Handelen, en Slags Ret til først at høre hvad Nyt de Fremmede bragte med sig. Han indbød dem til sin Gaard, lod deres Formand sætte sig lige over for hans eget Højsæde, lod ham beværte, spurgte ham ud, og lod ham fortælle. Det var saaledes ikke blotte Rygter, der strøge om blandt den simple Almue, hvilke lagdes til Grund for de følgende Skrifter; det var Meddelelser fra Mænd, der selv havde hørt og seet, ja som oftest været Deeltagere i det, de fortalte, til en anset Høvding, der havde Interesse for de fremmede Høvdingers politiske Forholde, hvis Riger han i Almindelighed mere end een Gang havde besøgt; og atter at fortælle sin Søn det Mærkeligste af hvad han saaledes havde erfaret, det var ham baade en Glæde og en Ære. Kjartan Olafsen, der var bleven døbt, kom tilbage fra Norge; hans Brud var bleven ham utro, han var saasørgmodig, at han ikke havde Sands for andet; og under alt dette gjorde især det hans Fader ondt, at han var saatavs, at man slet ikke kunde have godt af hans Fortællinger. Standom gik denne Nysgjerrighed saa vidt, at man ikke lod den Nysankomne have Ro til først at nyde sit Maaltid i Fred, men at han maatte erindre Stormanden om, hvor lidet høvdingligt det var, saaledes at spørge en Fremmed ud om hver Mand og hver Egn, uden at betænke hans egen Tarv. Den samme Videlyst vedligeholdte sig ogsaa i den følgende Tid. Efterretningerne om det store Joms-vikingslag i Hjørungevaag i Norge bragtes til Island af Mænd, der selv havde deltaget i Slaget, og man vidste

endnu længe efter, hvad hver havde fortalt, og hvorledes den ene havde sagt det, den anden det. Engang, i Aaret 1135, var der en stor Trætte paa Tinget, og det var ikke muligt for Høvdingerne at blive enige. Da kom der et Bud, at en af Biskopperne, der havde besøgt Saxland og taget hjem over Norge, var ankommen til Landet, og kom nu ridende til Tinget; pludselig var Striden glemt, almindelig Glæde udbredte sig i hele Forsamlingen, alle forlode Tinget, og Biskoppen maatte træde op paa en Forbojning ved Kirken, og fortælle den samlede Mængde alt hvad der havde tildraget sig i Norge, imedens han var udeulands. Det var heller ikke hos Almuesfolk i de fremmede Lande, men hos Konger og Høvdinger, Islænderne indhentede de Efterretninger, de bragte hjem med sig; en af de senere berømte Skjalde besøgte den danske Konge Valdemar den Anden, og fik hos ham herlige Efterretninger om adskillige Begivenheder, ja endog om den Tids Skrift og Videnskab; med Norge var Forbindelsen endnu nøjere og almindeligere. At alt hvad der saaledes fortaltes, desuagtet ikke altid var fuldkommen paalideligt, at personlige Forestillinger og Interesser blandede sig deri, at selv Øjevidners Fortælling om een og samme Begivenhed ikke i alle Omstændigheder stemmede overens, hvor kunde det være andet? Hvilken Historie, selv vore Dages, er fri derfor? ogsaa den bærer jo Præg af den Maade, hvorpaa den er opstaaet, og af den Usikkerhed, som er al menneskelig Kundskabs Lod.

Den mundtlige Fortælling maatte gaa over til skriftlig Optegnelse; en stor Del Sagaer om Island bleve skrevne før Aar 1200. Hvad man først opskrev var naturligvis enkelte Hovedbegivenheder og den Tid, da de vare indtrufne; man havde derved et Slags kronologiske Fortegnelser, hvortil man kunde henføre de Begivenheder, der indeholdtes i en vel bekendt Sang eller mundtlig Fortælling. Man opskrev vel ogsaa, ligesom man allerede under Hedenskabet havde gjort det med Runer, visse Hoveddele af Sangen, hvorved man kom Hukommelsen til Hjælp; og omdannede efterhaanden denne Sang til en Saga, der var kort og, lige-

som Sangen, kun indeholdt Hovedstrøgene. Men jo mere øvet man blev i at bruge Pennen, desto hellere beklædte man denne Benrad med Kjød og Blod, for at den skrevne Saga kunde saa meget mere komme til at ligne de gamle, udførlige, de livfulde Islændere saa kjære, mundtlige Fortællinger. Hørte de noget fortælle om en Mand, saa maatte de strax vide, hvorledes han gik klædt, hvordan han var skabt, om han var stor eller lille, om han havde visse Legemsfejl, hvorledes han forstod at bruge sine Vaaben o. desl., men dette var naturligvis heller ikke nok, de maatte ogsaa vide, hvem hans Slægtninge vare, hvorledes han behandlede dem, hvorledes hans Handlinger hang sammen med hans Karakter o. desl., og af alt dette tilsammen, af hvad man selv vidste, og af hvad man kunde udspørge hos andre Kyndige, dannede der sig en Fortælling, ikke blot om en enkelt Mands, men om en hel Slægts Begivenheder, deres Familieforholde og deres politiske Forhold til andre Hovedslægter.

Saaledes opstode Sagaer med et Grundlag af en i det Hele velordnet Tidsregning (skjøndt den ikke igjen altid stemmer ganske nøje med andre Sagaers) men tillige med en udførlig Skildring af Steder, Personer og Begivenheder, saa at alt griber ind i hinanden, og at Fortællingen, naar den er tilende, efterlader et varigt Indtryk ikke blot af hvad der skete, men ogsaa af de handlende Personers Ejendommelighed. Men en saadan Fortælling er tillige ligesom en Gjenlyd af et almindeligt Sagn; aldrig griber Fortælleren ind i Handlingen, aldrig træder hans Personlighed frem; det hedder nok, at saa sagde man, eller ogsaa: saa sagde den og den, vel ogsaa: at ved denne Handling forøgedes Mandens Anseelse, en anden paadrog ham manges Daddel; men aldrig afsiger Fortælleren selv nogen Dom eller giver sin Mening tilkjende om dette og hiint. Det er en Taler, der staar bag Tæppet, hans Røst lyder og udbreder sig over hele Mængden, men af ham selv seer man intet, ikke engang hans Fødder. Hjemmelsmændene til de i Sagaen fortalte Begivenheder ere derfor ofte bekendte og navn-

givne; men hvo der egentlig forfattede og opskrev Sagaen, er næsten altid ubekjendt.

Blandt de islandske Historiekyndige gives der især tre, hvis Navne fejres endnu den Dag i Dag, og som vilie leve mange Aarhundreder efter vor Tid, ikke alene hos os Nordboer, men selv ved Seines Bredder, ja maaskee hin Side Alperne og Pyrenæerne; thi det er saaledes Tilfældet med alt Ædelt paa Jorden, at naar man paa eet Sted er bleven kjed og ligesom mæt deraf, saa blive andre, for hvem det er noget Nyt, paa andre Steder opmærksomme derpaa, og formedelst denne elskværdige Videlyst vandre efterhaanden de menneskelige Kundskaber Kloden rundt. Disse tre Mænd ere Are Frode, Sæmund Frode og Snorre Sturlesen.

OM SNORRES NORSKE KONGESAGAER.

(P. A. Munch: Norges Konge-Sagaer; Fortale.)

Om Tiden, da Snorre udarbejdede sit historiske Verk (Norges Kongesagaer, indtil 1177), antage vi, at han ej begyndte derpaa førend efter sin Tilbagekomst fra Norge 1222, opfordret dertil af Skule Jarl, maaskee ogsaa af Kong Haakon. Om Maaden, hvorpaa han udarbejdede det, har der været heel forskjellige Meninger, og den i senere Tid almindeligst antagne af disse har været den, der fremsattes af P. E. Müller, nemlig at hans Virksomhed for største Delen har indskrænket sig til at gjøre Uddrag af ældre udførlige Kongesagaer, som han allerede forefandt udarbejdede. Denne Mening kan jeg ikke tiltræde; de omhyggeligste Undersøgelser af de forhaandenværende vidtløftigere Sagaers Beskaffenhed og deres Forhold til Snorres Verk have gjort mig det aldeles klart, at dette er ældre end de fleste af hine, og at de faa af dem, der kunne skjønnes at have været til, førend han skrev, ere saa forskjellige fra hans Verk, baade i Stil og Indhold, at han ej kan have benyttet dem anderledes end som Kildeskrift eller Hjælpemiddel, medens derimod de andre, der i lange Stykker stemme Ord til andet med ham,

og kun nu og da indeholde noget mere, ligefrem have udskrevet ham, og hist og her tillagt et og andet, samt tilføjet nogle Forandringer. Saaledes er den vidtløftige Olaf Tryggvessøns Saga, der indeholder saa meget af, hvad der findes i Snorre, for en stor Deel udarbejdet efter hans Verk, som den ogsaa udtrykkeligen paaberaaber sig, af Abbed Berg i Tveraa Kloster, der levede 100 Aar efter Snorre; før Snorres Tid havde ioan vel et Par saakaldte Sagaer om Olaf Tryggvesson, tildeels stemmende med hinanden, udarbejdede først paa Latin, derfra ogsaa paa Norsk af Munkene Odd og Gunnlaug i Thingeyre Kloster paa Island; men de opholde sig mest ved Legender og overnaturlige Begivenheder, og baade Indhold, Sprog og den hele Fortællemaade ere saa forskjellige fra Snorres, at der her ikke kan være mindste Tanke eller Tale om, at denne skulde have gjort noget Uddrag af dem; derimod seer man nok, at han har benyttet dem. Den vidtløftige Olaf den helliges Saga stemmer endnu mere med Snorre, men at han ikke her har udskrevet nogen ældre Saga, og at hans Fortælling om Olaf den Hellige, der maaskee danner den omhyggeligst udarbejdede Deel af Verket, alene skyldes ham, sees bedst deraf, at den Skildring af Sveriges indre Forhold, som leveres i Cap. 360, netop fremstiller dem saaledes, som de vare i Aaret 1219, da han opholdt sig i Vesterготland, og dog føler man strax ved Gjennemlæsningen af det Hele, at hiin Skildring ej er noget senere indsat eller tilføjet Stykke, men at den udgjør en væsentlig Deel af den hele Fortælling, og at denne fra først til sidst er flydt fra samme Pen. Kun eet ældre Skrift kan paapeges, som Snorre i enkelte Dele ligefrem har udskrevet, nemlig den af ham selv paaberaabte Fortælling, som Eirik Oddsson forfattede om Harald Gilles og dennes Sønners Historie, men deels naar det ikke langt, deels findes ogsaa her Tilsætninger, gjorde af Snorre selv.

Vi betragte det altsaa som afgjort, at Snorre i Ordets egentligste Forstand har forfattet sit historiske Verk. Han selv angiver Kilderne til den større Deel deraf i den

Fortale, som han forudskikker det, og Maaden, hvorpaa han her udtrykker sig, antyder noksom, at han betragtede sig som selvstændig Forfatter, ej som blot og bar Sammen-samler. Han angiver derhos — dette bør man nøje lægge Mærke til — ingen Saga som sin Kilde, kun de ældre Kvad, mundtlige Sagn, og Are Frodes Arbejder.

Verkets Mangler hidrøre fra en Aarsag, der ej kan falde Snorre til Last, nemlig Brist paa Kilder, men derimod fortjener han den højeste Roos for den Dygtighed og Smag, hvormed han har vidst at dække over Manglerne og trods de store Huller kjede de enkelte Dele sammen til eet. Mest Roos fortjener han dog for sin sunde Kritik, og den Skjensomhed, hvormed han udelader upaalidelige og altfor æventyrlige Beretninger. Han er fuldelig berettiget til det store Navn, han har faaet, som den norske Historieskrivnings Fader. Han fortjener det saa meget mere bogstaveligt, som andre historiske Sagaer, vedkommende Norge og dets Skatlande, have faaet sin Tilværelse ved at slutte sig til hans Verk, og heelt at optage de Stykker af dette, som passede. Saaledes er en stor Deel af Sagaen om de orknøiske Jarler ligefrem udskreven af Snorres Verk, ligesaa en stor Deel af Sagaen om Færøernes Høvdinger. Ligeledes ser man, at Olaf den Helliges Saga blev særskilt afskreven, og med enkelte Tillæg ordnet til et eget Verk: det er allerede omtalt, at Abbed Berg lagde Snorres Fortælling om Olaf Tryggvesson til Grund for sin vidtløftige Olaf Tryggvessøns Saga. Ej at tale om de vidtløftige Bearbejdelser af de følgende Kongers Sagaer, hvor Snorres Verk ligeledes paa de fleste Steder ligger til Grund.

Da Snorre aabenbart nærmest skrev sit Verk for norske Læsere, er det heller intet Under, at flere Afskrifter deraf, vel endog temmelig mange, fandtes i Norge. Afskrifter bleve endog tagne, efterat Sproget selv havde ophørt at være Skriftsprog, og derfor, skrevet, ikke længer var ret forstaaeligt for Mange. Men kun faa af disse Afskrifter have vedligeholdt sig til vore Dage. De fleste ere formodentlig blevne tilintetgjorte som saamange andre gamle norske Per-

gamentsbøger, nemlig ved at falde i uvidende Menneskers Hænder, der klippede dem itu og brugte dem til Indbinding af andre Bøger. Et Par Haandskrifter kom til Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn, og opbrændte der i den store Ildebrand 1728; men heldigviis bar man Afskrifter af dem, som den flittige og af Nordens Oldlitteratur saa fortjente Arne Magnussøn lod tage. Han erhvervede og en smuk Afskrift af det hele Verk, paa Olaf den Helliges Saga nær, som endnu findes i hans efterladte og til Universitetsbibliotheket i Kjøbenhavn testamenterede Haandskriftsamling; men den er ikke saa god, som den er smuk at see til.

Sverige har den Fortjeneste, allerførst at have leveret en Udgave af Snorres Verk i Grundsproget; denne udkom nemlig i Stockholm 1697, besørget af Joh. Peringskiöld, ved Hjælp af Islendingen Gudmund Olafssøn. Det er ledsaget baade med svensk og latinsk Oversættelse. For sin Tid var denne Udgave upaaklagelig; den gjengav i alle Fald Texten nogenledes fuldstændig. Men Haandskrifterne, efter hvilke den besorgedes, vare slette, og med mange i nyere Tid gjorte, Snorre uvedkommende, Tilsætninger. Det var derfor et herligt Foretagende, da man i Kjøbenhavn 1777 skred til at udgive Snorres Verk paany efter de forømtalte Haandskrifter. Udgaven besorgedes af den lærde Nordmand G. Schøning, med flere Islendingers Hjælp, og bekostedes af Arveprinds Frederik. Texten ledsagedes med dansk og latinsk Oversættelse, saavel som Fortaler og enkelte oplysende Anmærkninger. Schøning naaede dog kun at udgive de to første Dele, der sluttede med Olaf den Helliges Saga. Det øvrige, der dannede den tredje Deel, udkom ej førend efter Schønings Død, besørget af S. Thorlacius. Denne tredje Deel er langt mindre omhyggeligt behandlet end de to første, og et af de bedste Haandskrifter er aldeles ikke benyttet. En ny Textudgave af Snorre kunde derfor endnu saare vel tiltrænges.

POESIE I HISTORIEN.

(C. Hauch: *Afhandlinger; Forelæsninger over Njalsaga.*)

Den sande Historie og den paa Historien grundede Poesie er ikke saa fremmede for hinanden, som man sædvanlig troer; thi egentlig ville de jo i det Væsentlige begge det samme. De ville nemlig vise den skjulte og allerinderste Forbindelse mellem Begivenhederne og tillige mellem disse og den menneskelige Sjæl. Hvis ikke Poesien ligesaa vel som Historien vilde dette, saa kunde der jo ikke være Tale om nogen Sandhed deri, og dog ere alle Kyndige enige om, at en saadan Sandhed bør være tilstede selv i den dristigste Digtning. Forskjellen mellem begge (mellem Historie og Poesie) ligger saaledes mere i Methoden, da Historien er bunden af den ydre Virkelighed, og kun igjennem den kan komme til den indre Sandheds Erkjendelse; Poesien derimod gaaer ud fra det Heles Kilde, fra Sjælens Dyb og fra Menneskets Charakter, og søger saaledes, trods den ydre fri Opfindelse, at fremstille Livet i dets indre Sandhed og i dets strenge Conseqvents. En saadan Sandhed maa endog være tilstede i det frieste Eventyr, hvis dette skal blive meer end en tom Børneleeg, og saaledes er det muligt, at Historiens Opgave omsider ved Tidernes Ende, naar alt det Tilfældige og Betydningsløse er bortviftet, kan undergaae en Metamorphose, under hvilken den vil kaste sin Larvehud og selv fremtræde som Udtrykket for den dybeste Digtning.

En Anelse om en slig betydningsfuld Poesie midt i Historien kommer ikke saa sjelden frem hos de bedre Historieskrivere; og man kan vel lægge til, at det netop er i deres dybsindigste Fremstillinger at en saadan indre Poesi, der ligger skjult i Verdensbegivenhederne selv, bliver synlig igjennem Virkelighedens Slør. Jeg skal, for med et Par Vink at paavise dette, vælge et Exempel af Snorre Sturlesens Heimskringla, hvilket ofte nok i den senere Tid har været omtalt og beundret, uagtet jeg ikke er ganske vis paa, om alle de, der have beundret Fremstillingen deri, ret

have opfattet den poetiske Dybde, hvormed den knytter sig baade til Fortiden og til de efterfølgende Aarhundreder.

Det Sted, jeg her sigter til, er den bekjendte Ordstrid mellem Sigurd Jorsalafar og hans Broder Eisten, der fører Navn af Sammenligningen mellem Kongerne (*marvjafnadr konunga*), som jeg vel ikke heelt her kan gjengive, men hvoraf jeg dog skal anføre saameget, som til at bevise min Paa-stand kan være tilstrækkeligt. Det vigtigste Afsnit i denne Samtale, det, hvortil den hele foregaaende Deel blot synes en Iudledning, er uden Tvivl Sidstningen, hvori Sigurd roser sig af sin Udenlandsreise, og hvori Eisten anfører, hvad han, medens Broderen var udenlands, havde udført hjemme.

»Du har vel hørt tale om«, sagde Sigurd, »at jeg holdt mange Slag i Serkland og vandt Seier i dem alle, samt mange Kostbarheder, hvortil man her ikke har seet Mage. Der blev jeg høiest agtet af de gjeveste Mænd, men Du bærer Navn af en Hjemfødnings. Jeg kom til Apulien og saae Dig ikke der, Broder, jeg gav Roger Jarl den Mægtige af Sicilien Kongenavn, jeg vandt otte Slag, og Du var i ingen af dem, Broder; jeg drog til Drotteus (Herrens) Grav og saae Dig ikke der, Broder; jeg kom til Jordan, hvor Herren blev døbt, jeg svømmede over Floden, men saae Dig ikke der. Paa Flodbredden stod et Piletræ, der bandt jeg Dig en Vidieknude, som veuter Dig endnu; den sagde jeg, Du skulde løse, Broder, eller undergaae den Bestemmelse, som dertil blev knyttet.«

Da mælede Kong Eisten: »Lidet er det, hvad jeg har at sætte herimod. Nord i Vaagen byggede jeg Fiskerhuse, paa det fattige Folk kunde have noget til Livsophold; jeg lod der opføre en Præstebolig og lagde Gods til Kirken, hvor næsten alle før vare Hedninger; disse Mænd ville mindes, at Eisten var Konning i Norge. Over Dovrefjeld gaaer Veien til Throndhjem, der frøs mange til Døde, andre havde besværlige Reiser, der lod jeg lægge en Fjeldsti, og lagde Gods dertil; hine Mænd ville mindes, at Eisten var Konning i Norge. Udenfor Agdanæs vare der Klipper og Grunde og ingen Havn, der forgik mangfoldige Skibe, nu er der en god

Havn og Skibsleie og en Kirke bygget. Siden lod jeg reise Banner paa de høie Fjelde, deraf ville alle Mænd nu kunne nyde godt.« — Saaledes bliver Eisten ved og opregner endnu mange flere Gjerninger, som han havde udført til Landets Vel; tilsidst siger han: »Vel er dette for lidet at ansee, dog veed jeg ikke vist, om Folket er værre tjent hermed, end med at Du i Serkland huggede Blaamænd i Stykker for Djævelen og styrtede dem til Helvede« o.s.v. Tilsidst taug begge stille og vare vrede, dog blev der ved at være Fred, saalænge de levede.

Eftertænke vi nu, hvad vi her have hørt, og sammenligne det med Sigurds hele Liv, da see vi aabenbart i ham en Repræsentant for den gamle nordiske Aand, baade med dens Lys- og med dens Skyggesider. Vi gjenfinde den gamle Higen efter udvortes Anseelse, efter Bedrifter, der kunne ryktes vidt i Verden, vi mærke tillige baade det gamle Heltemod og den gamle Kraft, men ogsaa det gamle ustyrlige Vildskab, der endog, som flere Træk i Sigurds Liv vise, undertiden udartede til et Slags Vanvid. Betragtet fra Bedrifternes Side var hans Færd udenlands (skjøndt Maalet rigtignok nu ikke var at erhverve Rigdom, men at dræbe Hedninger og at see Jerusalem) ikke andet end et Vikingetog i gammel Stil; og uagtet han vandt mange Seire og et stort Navn og blev modtagen med stor Hæder af Konger og Fyrster, saa var dog al hans Tapperhed, som ogsaa hans Broder lod ham mærke, til ingen Nytte for hans Rige, og han spildte kun de Kræfter i en Art af krigersk Skuespil i fjerne Lande, som han med langt større Fordeel kunde have anvendt hjemme.

I Eisten træder derimod den besindige Hersker frem, han kjendes ikke udenlands og beundres ikke af Fremmede, men i Landet selv havde han bygget sig Mindesmærker, hvilke, som han selv siger, de Konger ville erindre, der kom efter ham i Norge; og uagtet Fremstilleren ikke udtaler sin Dom ligefrem, saa mærker man dog vel, hvad hans Mening er, og til hvilken Side Vægtskaalen helder. Med stor Kløgt er Kampen mellem den ubændige Kraft og den besindige

Villie ogsaa gennemført paa andre Steder i denne Ordstrid. Sigurd roser sig af at skyde længst med Bue, »mindre Forskjel er der mellem os, naar det gjelder om at ramme Maalet«, svarer Eisten; Sigurd roser sig af sin overmægtige Styrke og af, at han rager høit frem over andre Mænd, men Eisten er den Behændigste og tillige den Skjønneste. Han er tillige den Erfarneste, hvad Lov og Ret angaaer, dette synes derimod Sigurd at foragte. Man kan da vanskelig troe andet, end at Talen her heelt igjennem er lempet med besindig Haand (saaledes altsaa, som Poesien fordrer det) for at vise Forskjellen paa den udadstræbende Kraft, der splitter sig i det Fjerne, og paa den indadvendt Virksomhed, der samler Kraften til et bestemt og gavnligt Maal. Men hvis Beretningen om denne Ordstrid ikke desmindre ganske stemmer overeens med, hvad der virkelig blev sagt, da har Virkeligheden selv her med ordnede Haand ndført Poesiens Værk.

Dette er hvad der strax falder i Øinene, og hvad vel de fleste, der læse denne Samtale uden at forske videre, ville see. Men det Hele har dog endnu en dybere Sammenhæng; thi her i denne Scene ligger tillige Forspillet til det store Drama, der siden i et heelt Aarhundrede opførtes. Sigurd havde ikke ustraffet foretaget sin Reise; idetmindste viste det sig siden efter hans Hjemkomst, at han satte større Priis paa Udlandets Sæder end paa dem, der fandtes i hans eget Land (hvilke da vel heller ikke i de Tider havde noget synderligt Præg af Fiinhed eller Ziirlighed). Derom vidner blandt andet de Ord, han sagde til sin Søn Magnus, da denne var bleven overvunden i Veddekampen af Harald Gille: »Vidste Du ikke, at Mænd udenlands ere vante til andre Idrætter end til at fylde sig med Øl, til de blive vanvittige og aldeles rasende« o. s. v.

Men denne Harald Gille var jo netop en Mand, der var kommen udenlands fra. Han kom fra Irland efter Eistens Død og paastod (om med Ret eller Uret, veed man ikke), at han var en Søn af Magnus Barfod, der ogsaa var en stor Ynder af udenlandske Skikke. Sigurd fattede, som

det lod, strax Godhed for ham og forsvarede ham baade mod sinegen Søn og mod andre, der vare fjendtlig sindede mod ham.

Ikke desmindre var det denne ndlændiske Mand, der efter Sigurds Død styrtede hans Søn Magnus, der siden blev kaldet den Blinde, fra Thronen. Desuden efterfulgtes han af en talrig Slægt, fra hvilken (uagtet der vare store Konger derimellem) den Ufred udgik, der i lang Tid styrtede Landet i Forvirring og bragte det nær til Randen af Undergang. I hiin Ordstrid, i det ubændige Sind, som Sigurd deri og ved flere Leiligheder lagde for Dagen, i hans Foragt for den, han betragtede som en Hjemfødning, og for de fredelige Sysler overhovedet, samt i hans Overvurdering af det Fremmede, see vi saaledes Spirerne til det, som siden paafulgte.

Paa den anden Side staaer Kongens Søn Magnus den Blinde, der var endnu vildere og ustyrligere end Faderen, men der iøvrigt (hvad der ikke er saa usædvanligt i de nærmest paa hinanden følgende Generationer) synes at have dannet en Modsætning til denne. Han hadede og forfulgte den udenlandske Helt og gik endnu videre i sit blinde Had, end Faderen i sin Kjærlighed. Han var da blind paa Sjælens Øine, før han blev blind paa Legemets; han opirrede saaledes sin farlige Modstander, der var ham langt overlegen baade i legemlig og i aandelig Smidighed, og han fremskyndede da Udbruddet af en Kamp, der styrtede ham selv i Undergang, og der siden fortærede Landets bedste Kraft. Baade i Faderens Forkjærlighed og i Sønnens blinde Had see vi saaledes de første dunkle Frøkorn, hvorfra Tvedragtens Sæd skulde fremgaae.

Det vilde falde vanskeligt selv for den dybsindigste Digter at finde en bedre Nøgle til det, som siden skede, end den, som Historieskriveren her har givet os i Hænde. Ja hvis nogen vilde sammenknytte de Begivenheder, der siden paafulgte, i en tragisk Cyklus (hvortil de upaatvivlelig indeholde en Opfordring, og som de allerede i Aarhundreder synes at have ventet paa), da maatte han sikkert, hvis han nogenlunde forstod sin Opgave, begynde med hiin

Strid imellem Kongerne, hvori den hele Fremtid ligesom i sit Anlæg og sin Begyndelse er tilstede.

Men det er ikke blot til Fremtiden, at denne Scene henpeger, den viser ogsaa, som ovenfor er bemærket, tilbage til den graa Oldtid, om hvis fleste Søhelte man kan sige det samme som om Sigurd; thi hvor glimrende deres Bedrifter end vare, og hvor stort et Heltenavn de end erhvervede sig, saa søndersplittedes dog ved deres omflakkende Liv de Kræfter, der fornemmelig burde have kommen deres eget Land tilgode; og sammenligne vi nu de Tider med hverandre, om hvilke vi her have talt, saa er det ligesom vi i hine blodige Stridigheder efter Sigurds Død saae det gamle Nordens Aand reise sig af Graven og gaae igjen mellem Norges Fjelde, hvor den nu indenfor en mindre Kreds opførte det samme blodige Skuespil, som den tidligere havde opført paa en meget større Skueplads.

Naturligviis skal det ikke her negtes, at Historieskriveren er i sin fulde Ret, naar han griber det, som Verdensaanden giver ham, og udfører det i Scener, der ligne den, som ovenfor er omtalt. Men naar han gjør dette, naar han i et Slags dramatisk Fremstilling lader det fremgaae af Charakterernes inderste Grund, der siden videre udvikler sig igjennem Tiderne, da staaer han upaatvivlelig paa den Grændse, hvor Poesie og Historie berøre hinanden, til hvilken Grændse den dybere Historiegrandsker, den, hvis Syn rækker videre end til de blot ydre Gjerninger, ogsaa til enhver Tid har meent, at han ikke saa sjelden burde nærme sig.

LIVET OG BØGERNE.

(N. F. S. Grundtvig: *Haandbog i Verdens-Historien*.)

Vi staae ved Sagas underlige Vinter-Leie paa Island, Man maa vel sige, for at finde «Nordvest-Passagen» fra den gamle til den ny Verden, og en Nordisk Historie-Skriver kan umuelig forlade, hvad han til Verdens Ende maa kalde sin Vugge, uden at dvæle nogle Øieblikke ved

Ihukommelsen af Barne-Livet der, nu vel forsvundet som en Drøm, men efterladende sig dog et Indtryk, som de lyslevende og »stærke« Drømme, hvori hele Levnets-Løbet speiler sig!

Den Islandske Fri-Stat, vel kun bekjendt i Norden, men ligefuldt Middel-Alderens store Vidunder, fik en sørgelig Helsot, som den ene og alene maa tilskrive sig selv; thi uagtet Norges Konger ligesaa Begyndelsen naturligviis saae lidt skiævt til den og attraaede fra Hellig-Olavs Dage aabenbar Over-Herredømmet, saa prøvede de dog aldrig paa at tage Øen med Staal-Handsker; og selv da Øen frivillig underkastede sig Magnus Lagabøter (1264), var Vilkaarene saa hæderlige, at de ikke gjorde mindste Skaar i Friheden, med mindre Man forvexlede den med en Uafhængighed, som Kongerne for længe siden, ved at lukke de Norske Havne for dem, kunde lært Islænderne, var kun et Munds-Vair. Naar derfor det Islandske Saga-Tempel med det samme forvandlede til en Jette-Stue, da var det aabenbar kun fordi den »sorte Død«, der forvandler alle Templer til Grave, i Aanden allerede havde indfundet sig, saa det Folke-Færd, der i Ungdommen, som vandrende Skjalds og Sagamænd, som Skippere og Kiøbmænd, som Vikinger og Væringes og Pillegrimme, øvede Idræt og prøvede Verden, for i Alderdommen at fornøje hinanden og berige Børnene med Kundskabs og Viisdoms Skatte, dette Folke-Færd var omtrent uddød med Snorre Sturleson (1241), og Friheden, som fryder de Levende, nytter ikke de Døde, der kun trænge til Fred.

At det ene og alene var denne Mangel paa Livs-Kraft, som netop er den aandelige Død, og ingenlunde de Norske Konger, som hindrede Islænderne i fremdeles at benytte deres Frihed til at færdes om Land, udbrede Munterhed og indsamle Kundskab og Erfaring, det seer Man ogsaa klart paa Skrive-Friheden; thi den brugde de flittigt: skrev baade ind og ud, baade op og ned, baade om og af, baade sønder og sammen, saa det er kun de levende Farver og Deel-

tagelsen i det virkelige Liv, der gjør den himmelvide Forskiel mellem Bøgerne før og efter Snorres Dage. Selv han var langt mere Samler end Saaer, thi alle de Sagaer, som udgør Heimskringla, var ikke blot gjort i Munden, men ført i Pennen, sagtiens før han blev født (s. Undersøgelsen om Snorres Kilder af P. E. Müller), saa, har vi noget Sagn af ham, om hvad han havde oplevet, maa det stikke i Hakon den Gamles Saga af hans Broder-Søn Sturle, som allerede er vandet. Endnu mindre er naturligtviis de Mythiske Oldsagn (Gylfe-Legen og Brage-Snakken) i den saakaldte Snorres Edda et Værk af ham, da det endog langt snarere er en Oversættelse af Angelsaxisk, hvortil Islænderne kun har føiet deres Verse-Konst (Skalda) med oplysende Exempler af Draperne.

Dog, sæt endog at den Prosaiske ligesaavel som den Poetiske Edda i Grunden er en Oversættelse, saa er det jo dog Islænder-Livet, med dets Vide-Lyst, Driftighed, Magt over Moders-Maalet og Greb paa Pennen, vi ligesaavel maae takke for disse Oldtids-Skatte, hvortil der andensteds knap findes Spor, som for Heimskringla, Knytlinga, Njala og hele det mageløse Saga-Bibliothek, medens vi selv om de smaglese Romaner og Æventyr, der kom bagefter, og svare til hine, som Gienfærd til det virkelige Liv, maae tilstaae, de er kun daarligere end Normannernes, fordi disse misbrugde Livet til hvad Islænderne kun puslede med efter Døden.

Nu at spørge, om denne Bog-Samling og hele den Islandske Dannelselse, Digten og Tragten, som den forudsætter, var alt det værd, de kostede Island, kostede Norden, kostede Menneske-Slægten: de aandige Kæmpe-Kræfter nemlig, som deri udtømmes, det er vel hidtil ikke faldet Historie-Skriverne ind, som enten oversaae det Hele, eller satte altfor uhyre Priis paa Bøger, til at finde, Islænderne kunde anvendt deres Liv bedre, end at opoffre det til Boglig Konst og derved vinde udødelig Ære i den Lærde Verden.

Slaaer det os derimod først engang, deels at den Ære,

de gamle Islændere vandt i den Lærde Verden, var hidtil kun meget fattig, og deels at hvem der med Fordeel skal kunne sælge sit Liv for »Sort paa Hvidt«, maa have kjøbt det af en Bisse-Kræmmer, og endelig, at havde de gamle Islændere ikke sat Kræfterne til paa de republikanske og videnskabelige Børne-Streger, da vilde deres Børn i de sidste tre Aarhundreder blevet anderledes frie og skrevet anderledes gode Historier, og endnu været istand til baade med Haand og Mund at bevise, de havde hjemme i »Kæmpers Fødeland«; — naar det slaar os, da er vi nær ved at ønske hele Saga-Bibloteket Pokker i Vold.

Dette Island, tænke vi da, hvis Høvdinger, fra deres meer end Kongelige Høi-Sæde paa Jøklerne, fra deres Hlyd-Skjalf, overskuede den vide Verden og oversaae den, betragtede med levende Deeltagelse, men munter og rolig, de store Omskiftelser, og tømde smilende, lig Odin med Saga, som alle Heltes lykkelige Hoved-Arvinger, Brage-Bægeret til deres Minde, dette Island er druknet i et Blæk-Horn og indsvøbt i Klude-Papir begravet i en Bog-Hylde! Brustet er det klare Øie for al menneskelig Bedrift, lukket er det aabne Øre for alle Fugles Sprog, forstnummet er Læben med Saga-Ordets klare Strøm, hvorigiennem Kæmpes-Aanden daglig vadede, som Thor, til Asa-Thinget under Ygdrasil, og al denne forgaade Herlighed skal de stokblinde, døvstumme, steendøde Kalve-Skind og Pjalte-Bind med »Sort paa Hvidt« erstatte!

Da imidlertid gjort Gierning ligesaa lidt staaer til Ændring i Folkenes, som i Enkelt-Mandens Levnets-Løb, er alle saadanne Klage-Maal unyttige, og Bestræbelsen for at tilbagekalde det Forbigangne, eller at opdrage vore For-Fædre, hvortil vi idelig finde os fristede, langt mere utidig og sværmerisk, end de gamle Islænderes Prøve paa at foregribe det Tilkommende, eller komme Fremtiden i For-Kjøbet.

Derimod kan det være os til stor Oplysning, altsaa baade til borgerlig og videnskabelig Nytte, at betragte Islænder-Livet som den kæmpemæssige Overilelse, det var;

thi deri speiler sig aabenbar, hvad alle Nordboer nu maae føle sig kaldede til, og, hvis der er Kraft tilbage, glimrende udføre. Kunde vi nemlig tænke os Islands Bebyggelse skeet i vore Dage af kraftfulde Slægter, som heller vilde nøies med en Øe i Iishavet, end hindres og forstyrres i den fri Udvikling, men havde tillige den Forstand, at Man maa vedblive at staae i Vexel-Virkning med Menneske-Livet i alle sine Retninger, naar Man virkelig skal lære at forstaae det, da vilde det, langt fra at være en Feiltagelse, fortjene Plads mellem de største Helte-Gierninger til Menneskehedens Bedste, og man vilde i alle Lande kappes om at herberge de Islandske Træk-Fugle, der udmærkede sig i enhver borgerlig Stilling, uden at fængsles eller tilfredsstilles af nogen, fordi Øiet var heftet paa Menneske-Livet i Dets forklarede Fylde. Nu lader sligt sig vel neppe vente, men det viser os dog, at Islænder-Livet, som virkelig i det Tiende, Ellevte og Tolvte Aarhundrede havde disse Grund-Træk, kun i Middel-Alderen »kom for tidlig«, og det tilraaber os, dog endelig nu, da Vidskabs-Tiden er kommet og Livs-Oplysning klarlig er det store Stats-Øiemed, ei at spørge Romerne, men Islænderne om, hvad dertil er hensigtsmæssigt.

Island, hvor Oplysningen efterstræbdes paa den eneste rette og naturlige Vei: ikke ved at tygge Drøv paa allehaande Stene, Gloser og Giætninger, Bøger og Snurrepiberier, men ved at betragte hele det virkelige Liv for den store Opgave; ved at dyrke Moders-Maalet, som den Huus-Gud, uden hvis Gunst al videnskabelig Syssel nødvendig mislykkes, ved at løse alle de Baand, der hindre gavnlige Kræfters Udvikling, og ved at lade Ordet være frit, naar det kun ikke grovelig misbruges til Undsigelse og Nid; dette Island har nemlig ikke blot beviist, at Vidskab var ubetimelig i Middel-Alderen, men ogsaa, at baade vort »Lærde Væsen« og hele vor Betragtning af det Borgerlige Selskab maa vinde en ny Skikkelse, om den nu ligesaavel for hver enkelt Stat som for hele Verden nødvendige Folke-Oplysning virkelig skal fremmes.

OM KJÆMPEVISERNE OG FRA HVEM DE UDGIK.

(N. M. Petersen: *Bidrag til den danske Litteraturs Historie.*)

I Kjæmpevisen bave vi en Digtning ganske forskjellig fra de senere Tiders. Det er en episk Fremstilling, der giver Begivenheden i sine simple, stærkeste Hovedtræk, med rolig fremskridende Gang, »en energisk Fremstilling«, oplivet med Dialog uden Angivelse af Personen, Handling uden Allegori, Beskrivelse uden søgte Prydelser, en simpel Sang uden Triller og Kruseduller. Saa simple som Ordene ere, saa have de dog sin gjentagende Maade, hvorved de forstærkes: De baardes i Dage, de baardes i tvaa. Under de samme Omgivelser vende de samme Udtryk ofte tilbage: Han red sig under Ø, Hun var vel svøbt i Maard, Han axlede sit Skind. Gjentakelsen bliver fremdeles til en Art rhetorisk Figur af en vidunderlig Virkning:

Det var Ridder Hr. Aage,
Han red sig under Ø,
Fæsted han Jomfru Else,
Hun var saa væn en Mo.

Fæsted han Jomfru Else
Alt med saa meget Guld —
Maanedsdag derefter
Laa han i sorten Muld.

(Han fæsted Jomfru Else; i Dag fæsted han hende, Maanedsdagen derefter var han død.) Endelig hvor tit og ofte har man ikke beundret det svævende i Elvernes Dands, i hvilken Øjet ikke seer andet end Taager, der forenes og adspredes, saa

Der dandse fire, der dandse fem;

og den overordenlige Effekt, der er opnaaet uden Gjentakelse eller nogensomhelst Kunst i Beskrivelsen af Kong Valdemars hurtige Ridt:

Der han red over Randbøhed',
Da fulgte ham femten Sven';
Der han kom til Riber Bro,
Da var den Herre allen';

ligelangt fra de vandede Beskrivelser i de saakaldte Digte

fra Tiden nærmest efter Reformationen, som fra den nyere Digtning's pragtfulde Ordfylde eller udtværede Omskrivninger.

Naar Visen, digtet af et Individ, formedelst sin Folkelighed udbredte sig blandt Folket, saa spørges fremdeles, til hvilken Kreds, til hvilken Stand, den nærmest hørte. Det besvares i Almindelighed saaledes: Den skandinaviske Folkepoesi udgik fra Almuen, og udbredte sig derfra til Hofferne: hvorimod den franske og tyske i det mindste lyriske Poesi tog den modsatte Retning. Ifølge heraf skulde da vore Viser være digtede af Almuen, af Borgere og Bønder. Det er uden Tvivl en stor Vildfarelse og modsiges af alle de Tidsforhold, som Nordens Historie i det trettende og fjortende Aarhundrede lægger for Dagen, ja af Kjempevisernes eget Indhold. Gud maa vide, hvorledes man er falden paa dette forfløjne Indfald. Var Borger- og Bondestandens Kaar paa den Tid saaledes, at de kunde udaf deres Skjød, ikke for en enkelt Gang, men udelukkende gjennem nogle Aarhundreder frembringe deslige Digte? Og disse Viser, handle de om Almuen og dens Vilkaar? Nej, de bevæge sig næsten ganske indenfor Adelsens, Ridderstandens og Munkevæsenets Kredse. Hvilken Ydmyghed have ikke den stakkels Bonde og Borger her lagt for Dagen; de glemme deres egne sørgelige Kaar ved at forherlige Ridderen og hans Mænd, og gøtte sig ved at spotte Munken i sin Kutte. Vedel-Simonsen har i Kjempevisernes Skildring af Middelalderens Riddervæsen givet en saa fuldstændig og anskuelig Fremstilling af de Sæder og Skikke, som Kjempeviserne have havt for Øje, saa der kan ikke være Tvivl, hverken om den Tidsalder, hvortil de høre, eller om den Kreds, indenfor hvilken de bevæge sig. Vi see i dem Herremanden og hans Slægt og Idræt paa den ene Side, Klosteret med dets Beboere paa den anden, hvilke indtil de mindste Enkeltheder vise sig for os, saa at man endnu den Dag i Dag kan danne sig et levende Billede deraf. Herremanden er netop den Hærmand, der i Middelalderen udviklede sig i forskjellige Adelsformer, som Dreng og Svend, Væbner og Ridder, Ejeren af Borg eller Fæste, Kirker og

Møller og betydeligt Bøndergods. Borgen staar livagtig for os, med sin Forborg, sin Hovedbygning eller Adelhuset, og dets Højeloft med Højeloftsbro og Højeloftsspanger, der forbinde det med Sidebygningen; Stuerne deri, Fruerstuen, Jomfruburet, Ridderloftet; Borgegaarden med sin Lind og sit Høj (Menageri), Stenmuren med sine Tinder og sin Kure, Abildgaarden og Urtegaarden, Rosenlunden med sit Borgeled, Bedelunden (Jagtskoven, Dyrehaven) o. s. fr. Hele det Liv, som her levedes fra Fødselen til Døden, er skildret i det mest enkelte: Manden og Kvinden i Dragt og Foretagender, Fruen, der føder i Stenstuen, Æblebarnets Leg, Jomfruen, der lærer Slyngende, syer Silkesøm, og væver i Rør eller Lad, læser i Læsten og den hellige Bog, føres som Brud til Kirke med sit Hovedguld, sidder paa Brudebænk, og endelig som Lig lægges paa Ru. Ligesaa omstændelig skildres Ridderens Færd, og det er den ægte danske Ridders, ingen fremmed Indvandrers, og det Kongehof han hørte til, var den danske Tunges:

Der var stor Glæde i Fruerkloster,
De Nonner løse og sjunge,
End var der mere i Kongens Gaard,
De legte med den danske Tunge.

Med denne Adel staar Kirken i nøje Forbindelse. Vi see derfor ogsaa den, dens Bygning med sine Altere og Billeder, foran hvilke der brændte Lamper; Gudstjenesten: Ottesang, Højmesse og Aftensang, og dens, som vi nylig saae, latinske Sang modsat den danske Tunge; men levende træder især Klosteret frem med sit Blytag og forgyldte Fløje, med sin Port, Have og Mur, med sine Omgange og Kirke, med sine Beboere og al deres Gjerning. Ligesom disse Viser saaledes bære tydelige Præg af, at de ikke høre Hedenskabet til, ligesaa klart er det, at ingen Kirkereformation er i dem at spore. Ved nogle kan man maaskee komme Alderen noget nærmere; Axel og Valborg f. Ex. forudsætter, at Læren om Daabslægtskab, før den blev digtet, var almindelig udbredt og overholdt (omtrent 1350). Endelig føre Viserne os ind i de Tiders Rettergang, i

Gaardsretten og Klosterretten, i den Tids Orlog og Leding, Skibene og Styreshavne; ja de fremdrage for os en hel Række af gamle nordiske Minder: Staldbrødrelaget, Troen paa Skjæbnen, Troen paa egen Styrke, Blodhævnens og Fejringsbod, Gjengangere og Hexeri, Runer og Løobreve og Runemaal, medens de tillige paakalde Drotten dyre og alle Helgene, og have Tillid til Amuletter og Korsets Kraft. Men imedens de saaledes tydelig angive de Stænder, hos hvilke de opstode og hyldedes, høre vi næppe noget Ord om Borgeren, om Haandværkeren og Handelsmanden, og naar Bonden omtales, som er sjelden, træffe vi kun Armød og ringe Kaar, ikke Gaarde, men Bol, ikke Huse, men Hytter. Selv Klosterbonden »udi sin Kjortel graa« er udsat for Ridderens Vold; og ellers see vi den arme, fattige, uselige Bonde i graa Vadmel's Kofte, ifærd med sin Oxe (Heste havde han ej) at ploje Ageren eller andet Mark-arhejde, og hans Kjærling endog med Stav i Haand og med Pose paa Bag, »der stundom er ligesaa paltug, som hun selv er skiden og sort«; ligesom vi fra Hytten med dens Vændredør og Flagreled kuene slutte til, hvorledes Resten har været. Men fra denne Side udgaar ingen Tanke om Klage, ingen Yttring af Tryk. Det er som det skal være. Det er Adelen i sin Magt og Pragt, den eneste verdslige Stand, som har Dannelse. Hos dens Efterkommere, den rette danske Adel, møde vi, efter at den tyske til Hove var bleven en farlig Medbejler, Viserne igjen. Her lyde de i Borge-stuen, og udgaa fra den til menig Mand. Fra Adelsgaarden komme de som Levninger fra Fortiden til Dronningen og hendes Damer, indtil de endelig, efter at Adelen havde faaet Smag paa ganske andre Ting, som Brudstykker bleve Almuens næsten udelukkende Ejendom. Det var Smuler, som Hundene sankede op fra de Riges Bord. Det er alt-saa det samme Fænomen, som vi møde ved Andagtslitera-turen, der engang ligeledes var Adelen's, og fortrinlig de adelige Damer's, aandelige Føde, og forskudt af den med stor Begierlighed søgtes og søges af Almuen. Sangen blev ikke født i Hytten, og steg op i Borgen; den blev und-

fangen og fostret i de højeste Kredse, i Folkets daværende Kjærne. Og det er den rette Kjempevisetid, da Adelen's Magt og Kirkens Herredømme havde naaet deres Højde-punkt, medens Kongemagten dalede og Bonden sank ned til Trældom.

TILSKRIFT TIL ENKEDRONNING SOPHIA.

(A. S. Vedel: *It Hundrede vduaalde danske Viser; Tiltegnelsen, 1591.*)

DET bliffuer nu paa denne næruerendis Tid Fem Aar, Aller-naadigste Droning, at eders Naade vaar paa Huen (Juni 1586), at besee hæs merckelige oc nyttige Instrumenter oc anden atskillig Arbeid, Erlig oc Velbyrdig Mand Tyge Brahe til Knudstrup der haffuer ladet forferdige, met usigelig stor Wmæge oc Bekaostning, til at forfare Himmels, Planeternes oc Stiernernes Løb etc. Hæs lige fast icks aff Verdens Begyndelse nogen sieds er paaunden eller giort, det nogen Mand læst haffuer eller veed aff at sige. Oc der eders Førstelige Naade haffuer saadant altsammen stitteligen met stor Lyst oc Forundring beset, oc maatte der end da, for Storm oc Wuęyr skyld, fortøffue indtil paa den Tredie Dag, er der offuer Borte allehaande viss Tale oc Snack sig begiffuen. Iblant andet haffuer den gode Mand Tyge Brahe, min gunstige Herre oc gode gamle Ven, ocsaa rørt noget hæs eders Naade, om min Person, som der da ocsaa wuerdig vaar offueruærendis, at ieg haffde vore Danske Historier under Hender, oc end ocsaa besittet mig at samle tilhaabe i nogle Bøger mange gamle Danske Viser, til huilcke E. N. loed sig formerecke at haffue synderlig Lyst oc Behagelighed at læse. Aff denne Orsage, haffuer eders Naade stræc begeret, at ieg wilde lade E. F. N. bekomme saadane gamle Dici oc Viser, som da gaffues tilkiende at ieg skulde haffue en deel hæs mig der paa Landet. Huilcken E. F. N. begering ieg da (som tilbørligt) vaar offuerbudig paa det underdanigste at følge, dog der hæs ydmyggeligen bedendis, at eders Naade wilde paa en haart tid haffue Taal met mig, indtil saa længe, ieg kunde vduelie nogle aff de fornemiste, oc lade dem reenscriffue oc tilskicke E. F. N. i frentiden. Huor met eders Naade bleff da til frede, oc efterdi Tiden haffuer

her offuer forhalet sig, haffuer E. F. Naadis Hoffmesterinde, Erlig Velbyrdig oc Guldryctig Frue, Frue Beate Bilde, mig her om nogle gange mundeligen oc schriftligen paamindt, at ieg saadant mit Loffte vilde tillencke at efterkomme. Men ihuorlunde det er tilgaaet, da er mit Forsæt aldelis inod min vilie oc mening forhindret vdi utskillige maader. En part at ieg for anden dess lige vichtigere Arbeid oc idelig Vandring er nodtuungen til at lade dette ligge: Oc en Part ocsaa at her vdi Riget ringe Orsag (diss verre) haffuer begiffuen sig, at omgaaes met Viser enten at læse eller siunge vdi midler tid. Nu er det ocsaa dissimellem kommen saa vijt, at ieg selff haffuer ladet indføre oc forlegge i Nyt Tryckeri her vdi Ribe, efter som ieg oc da paa Huen berette for E. F. N. at ieg haffde i Sinde. Saa ieg haffuer nu ingenbunde lenger kunde her met opholdet eders Naade, Gud giffue ickum at denne min ringe Tieniste oc Arbeid ellers maatte teckis E. F. N. og findis saadant, at det kunde læsis met Lyst oc mange til nytte oc gaffn. Huilcket ieg visseligen forseer mig til, efterdi saadane gamle Poetiske dict haffue væren vdi brug aff første Begyndelse fast hoss alle Nationer, oc fører sine besynderlig mangfoldige gaffn met sig. Saa at der oc skulle findes mange, som vden tvil skulle høyligen berømmet, at E. F. N. haffuer været Orsage her til, at saadant er vdgaaet paa Prenten, oc bliffuer nu den Menige mand metdeelt.

TYCHO BRAHES STJERNE.

(J. L. Heiberg: Urania; Huen.)

Det var en Aften i November 1572. Tycho Brahe, endnn kun lidet bekjendt, ialfald uberømt, opholdt sig i Skaane paa Herridsvad, forhen et Kloster, nu en Herregaard, som hans Morbroder Steen Bilde havde i Lehn, og som Tycho foretrak for sit eget, nær beliggende, men efter hans Faders Død eensomme Herresæde Knudstorp, især da Morbroderen, En af de Faa, der skattede hans videnskabelige Stræben, her havde indrettet ham et astronomisk Observatorium og et chemisk Laboratorium. Tycho havde ar-

beidet i Laboratoriet, og gik over Gaarden for at begive sig til Aftenspiisningen hos sin Morbroder. Han var ikke »Astrologaster« (Stue-Astronom), følgelig lod han undervejs sit Øie mønstre Himlen. Da forbausedes han ved høit paa Himlen i Cassiopeias Constellation at see en nalmindelig stor og klar Stjerne, der overtraf Sirius i Glands, og som han aldrig forhen havde seet. Den havde aldeles intet Udseende af at være en Comet, men funkede som en Fixstjerne. At der i Ætheren skulde kunoe frembringes nye Fixstjerner, var en Tanke, der var i saa stor Strid med hine Tiders Anskuelse, ifølge hvilken intet Nyt kunde komme ind i Skabningen, men Stjernerne maatte være talte saavel som Menneskets Hovedhaar, at Tycho ikke vovede at troe sine egne Øine, men ilede tilbage til Laboratoriet, for at spørge sine Medhjelpere, om ogsaa Disse saae denne Stjerne, og da de bekræftede det, ilede han ud paa Veien, standse de forbikjørende Bønder, og gjorde dem det samme Spørgsmaal, og erholdt det samme Svar. Derpaa gik han op paa Gaarden, traadte ind i sit Observatorium, hvilket han længe havde forsoemt for Laboratoriets Skyld, fik en der staaende, længe unyttet Sextant frem, og maalte den nye Stjernes Afstande fra dem, som vare nærmest omkring den, for derved at faae at vide, om den forandrede sin Plads paa Himlen, ifald den skulde vedblive at vise sig. Haabet om dens Gjenkomst gik i Opfyldelse, thi den næste Nat stod den paa samme Sted, og forblev, uden i mindste Maade at flytte sig mellem Stjernerne, synlig i henved halvandet Aar, men med en stedse aftagende Glands, der tilsidst ganske forsvandt for Øiet.

Før denne mærkelige Opdagelse havde Nætterne i nogen Tid ikke været stjerneklare. Det var altsaa ikke usandsynligt, at Stjernen kunde være fremkommen, inden Tycho Brahe saae den. Virkelig indløb ogsaa Beretning fra Reisende, som havde lagt Mærke til den nogle Dage tidligere, ligesom det ogsaa længere hen viste sig, at den var bleven bemærket i Tydskland tidligere end i Skaane. Almuen i alle Lande havde seet den; kun for de store Stæders slø-

vede Natursands og for Kjøbenhavns Mathematikere, der kaldte sig Astronomer, havde den været ubemærket, indtil Tycho Brahe viste dem den, et halvt Aar efter dens Fremkomst, da den allerede var meget ringere i Størrelse og Glands, og dens meest glimrende Periode forbi.

Den periodiske Aftagen og Forsvinden synes at gøre det rimeligt, at Stjernen ogsaa har haft en periodisk Fremkomst og Tiltagen, men at denne er bleven overseet, og at Stjernen først er bleven bemærket, da den havde vundet sin anseeligste Størrelse. Dette er dog ikke Tycho Brahes Mening. Han antager, at Stjernen er pludselig fremkommen, faa Dage før han observerede den, hvilket var den 11te November. Det er imidlertid ikke usandsynligt, at den kan have været i længere Tid paa Himlen, uden at han har seet den; thi Saameget er vist, at hans astronomiske Iver var ved dette Tidspunkt betydelig kjølnet; Chemien beskæftigede ham næsten udelukkende, og han vilde maaskee omsider ganske have offret sig til denne, og aldrig være bleven den store Astronom, om ikke selve Stjernehimlen ved dette paafaldende Phænomen havde paany knyttet ham til sig, om den ikke ved en Stjerne havde sendt ham Bud, for at minde ham om hans Kald.

Forbindelsen mellem Astronomie og Chemie, eller, om man vil, mellem Astrologie og Alchymie, var grundet i Middelalderens dybsindige Mystik. Tycho Brahe kalder Chemien den jordiske Astronomie, og Astronomien den himmelske Chemie. I flere af hans Værker seer man to Vignetter, hvoraf den ene staaer paa Titelbladet, den anden bagest i Bogen: Den første forestiller en menneskelig Figur, støttende sig paa en Himmelskugle, og med Blikket vendt opad; den anden viser den samme eller en lignende Figur, støttende sig paa nogle chemiske Apparater, og med Blikket vendt nedad. Hiin holder en Passer i Haanden, Denne en grøn Plante, medens Æsculaps Slange vinder sig om Armen. Om den første Figur staaer skrevet: *Suspiciendo despicio* («ved at see op, seer jeg ned»), om den anden: *Despiciendo suspicio* («ved at see ned, seer jeg op»). Enten

man seer op eller ned, seer man i Naturen det Samme. Ad begge Veie kunde Tycho Brahe vente at komme til det samme Maal. Men fra nu af befalede den nye Stjerne ham at see op.

Det er vel egenlig i sine *Progymnasmata*, der først udkom efter hans Død, at han har nedlagt sin hele rige Skat af Observationer og Betragtninger i denne Anledning. Men allerede Aaret efter Stjernens Fremkomst, nemlig i 1573, udgav han, paa sine Venners Aumodning, sit foreløbige lille Skrift *de nova stella*, i hvilket han allerede fremsatte de vigtigste og væsenligste Resultater af sine Undersøgelser, nemlig at Stjernen var ubevægelig, ligesom Fixstjerne, og, ligesom disse, uden Parallaxe, hvoraf fulgte, at den hørte til den «ottende Sphære», som er Fixstjernehimlen *). Ved dette Skrift blev baade Indlandet og Udlandet opmærksom paa dets Forfatter, hans Celebritet var grundet, Frederik den Anden blev hans og hans Videnskabs Beskytter og Velgjører, Hveen blev ham indrømmet og Uranienborg bygget.

I begge Skrifter, saavel i det første, lille, som i det andet, udførlige, fremsætter Tycho Brahe sin astrologiske Udtydning af denne Stjerne, og paa begge Steder er det hans Mening, at Stjernen forkynnder store og voldsomme Rystelser paa Jorden. Ligesom hiin ældre Stjerne, der pludselig fremkom i Hipparchs Tid (i det 2det Aarhundrede

*) Inden det copernicanske System henførte man Himmellegerne til otte Sphærer eller Himle, hvorved man forstod de Kredse, hvori de bevægede sig, og man ordnede disse efter deres Afstand fra Jorden, saaledes at den første var den nærmeste, den ottende den fjerneste, hvorved de altsaa kom i følgende Række: Maanen, Mercurius, Venus, Solen, Mars, Jupiter, Saturnus, Fixstjerne. Denne Antagelse var i Middelalderen almindelig, og gaaet over i den almindelige Dannelse. En Rest af den findes endnu i den Talemaade, «at være i den syvende Himmel», og det er endog en moderat Hyperbol, siden der gives otte Himle. Hvorledes Læren blev trivialiseret, efter at dens Betydning var gaaet tabt, kjendes fra Skolemesterens Examination i Holbergs «Julestuen».

f. Chr.), var et Forbud paa det græske Riges Undergang og det romerskes Opkomst, og saaledes betegnede en af de største verdenshistoriske Epocher, saaledes maa ogsaa denne nyere være Forbud paa store Omvæltninger, dog ikke alene i Staten, men og i Kirken, thi den sad tæt ved Jævnøgns-Coluren, som, ifølge Astrologernes Mening, har Indflydelse paa de Ting, der høre til Gudsdyrkelsen. Virkningerne ville komme pludseligt, ligesom Stjernen selv pludseligt fremkom paa Himlen. Og da den først havde Jupiters venlige Glands, men siden antog Udseende af den rødlige Mars, saa ville Virkningerne først være glædelige, heldbringende, fredelige, men længere hen erholde en voldsom Character. De ville udbrede sig over hele Jorden, fordi Stjernen, der hørte til den ottende Sphære, og altsaa var i Fixstjerne-Afstand, var synlig næsten over hele Jordkloden; men den nordlige Hemisphære af Jordkloden vil dog især blive Skuepladsen for disse Virkninger, fordi Stjernen selv stod i den nordlige Deel af Himmelkuglen.

Allerede her seer man, at den astrologiske Dom finder sin Opfyldelse i Luthers Reformation og i Trediveaarskrigen. Hvad Tiden angaaer, da Stjernens Indflydelse skulde spores, er det mærkeligt, hvorledes de af Tycho Brahe beregnede Aarstal slutte sig meer eller mindre nøiagtigt til Gustav Adolfs Fremtrædelse. Han var født 1594, medens Spaadommen angiver 1592 som Begyndelsen af Stjernens Indvirkning paa de nyfødte, af Gud bestemte Kæmpere for den gode Sag; og Aaret 1632, i hvilket Stjernens Virkninger skulde have størst Energie, var ogsaa det Aar, hvori Helten udførte sine største Bedrifter og endte sin korte, glimrende Løbebane.

Men det samme Natur-Phænomen kan træde i meer end eet Forhold til Mennesket, og have flere Betydninger, uden at den ene behøver at ophæve den anden. Om da end den nye Stjerne har været Gustav Adolfs Stjerne, saa følger ikke deraf, at den jo tillige kan have været Tycho Brahes Stjerne. Thi den var bestemmende for hans Villie, idet den gjorde ham til Astronom, og den var afgjørende for hans Skjæbne, idet han ved den erholdt sin

Celebritet, sin Monarks Beskyttelse, sine pragtfulde Observatoriers Anlæggelse. Og i dette astrologiske Skjøn finder jeg et Medhold, der kan gjøre ethvert andet overflødigt, nemlig Keplers, der siger, at «om denne Stjerne ikke har havt anden Betydning eller Virkning, saa har den dog betydet og frembragt en stor Astronom.» Og ligesom Stjernen, efter at have straalet med en Glands, der fordunklede alle andre Stjerner, blev svagere og svagere, og inden kort Tid forsvandt aldeles, saaledes skulde ogsaa de, alle andre fordunklende, materielle Værker, som Tycho Brahe havde opført, i kort Tid være saa godt som udslettede af Jordens Overflade.

UNDER TYCHO BRAHES PORTRAIT.

(N. F. S. Grundtvig; i „Verdensbygningen“ af Aschund.)

Sank end Borgen, høit Du bygde,
Løber Jorden rundt i Skolen,
Serg kun aldrig for dit Rygte.
Som staaer op og gaaer med Solen!

SKIEMTEDIGTET.

(L. Holberg: Skiente-Digte; Tredie Satire.)

Et lystigt Skiente-Digt tidt kraftigst Virkning har;
Een taler reene Ord og siger: den er Nar,
Den Drukkenboldt, *Coujon*, den taabelig, udygtig,
Den Hoerkarl, gierrig, dum, den doven og den flygtig;
En anden derimod er konstig og subtil,
Han straffer samme Feyl, men udi saadan Stil:

A. stor Ærbedighed har for de gamle Fædre,
Af dem seer man dog ham Noah mest at høre;
Thi han de bedste Raad gav Mennesket mod Tørst,
Han lærde Verdens Born at plante Druer først.

B. sterk og lidsig Drik i Munden aldrig tager,
Han Viin og Brændeviin, ja Oll end ikke smager,
Undtagen eene naar upasselig han er,
Men han en Helbreds Stund fast aldrig har desvær!

I C's Guds-Dyrkelse man egen Iver skjønner;
Før han i Kirke gaaer at giøre sine Bønner,
Bedriver han en grov og en forsætlig Synd,
Med større Alvor at han læse kand og Fynd.

D. synes ligesom han Dommere vil lære,
Og viise dem, at blind *Justitia* bør være;
Mån derfor sovende i Retten hannem seer,
Persons Anseelse hos ham saa ikke er.

Saa dræber een subtilt, en anden Struben fatter,
Een slaar ihjel med Magt, en anden kuu med Latter;
Man udi Maaden kun dem u-eenstæmmig seer,
Den samme Ting kun ey paa samme Maade skeer.

HOLBERG SOM FORFATTER.

(M. Hammerich: *Bidrag til en Skildring af Holberg; i Nord. Univ. Tidsskr.*)

I Fortalen til Epistlerne forklarer Holberg, at han med dette sit sidste Skrift »har nogenledes fuldført sit Forsæt, at moralisere paa alle brugelige Maader: ved lystige Poëmata, ved Satires, ved Reflexioner over Helte- og Heltinde-Bedrifter, ved alvorlige moralske Tanker og endelig ved disse Epistler; saa at der fattes ikkun at udføre moralske Materier ved Samtaler, hvilket dog ogsaa kan siges at være skeet ved Skuespillene, som bestaae udi Dialoger og fast alle ere moralske.« Han vilde »moralisere« for sine Landsmænd, ikke blot oplyse dem, men opdrage dem tillige, og oplyse dem navnlig om dem selv og deres Eget. Fra Ungdom af havde hans Studeringer dreiet sig om det menneskelige Liv, i Fortid eller i Nutid, i de personlige som i de offentlige Forhold. Derved samlede han Stof til den Række Skrifter, han ovenfor opregner som »moraliske«, men tillige til den anden Række, de historiske og statistiske: Introduction til de europæiske Rigers Historie, Natur- og Folkeret, Danmarks Historie, Jødernes Historie og Kirkehistorie; statistisk Anhang til de europ. Staters Historie, Danmarks og Norges Beskrivelse, Bergens Beskrivelse o. fl. Den fælles Gjenstand for Holbergs mangfoldige Skrifter, i Digt eller

Prosa, i Form af Skildring eller Betragtning, var saaledes Menneskekundskab i Retning af Selvkundskab.

At han har studeret Mennesket, ikke blot ad Bøgenes Vei, som han ingenlunde forsmåede, men ogsaa ad Livets Vei, er let at skjønne af hans almindelige Præg som Forfatter og fremgaaer yderligere af hans Levnet. I sin Ungdom, ligesom Drengesaarene, færdedes han i de forskjelligste Forhold. Saasnart det blev ham muligt, besøgte han fremmede Lande, gjorde Fodtoure gennem Holland, Frankrig, Italien, slog sig til Ro i Culturens og Lærdommens Hovedsteder, men, som han udtrykkelig tilføier, »randsagede endnu mere Folk end Bibliotheker.« Herhjemme forargede han idelig sine akademiske Embedsbrødre: han hørte paa Fruentimmersladder »oftere, end det anstaaer en Philosoph«, og havde mere Fornøjelse »af Bondesnak, end af de Lærdes allernetteste Tale«; til sine Tider »gik han flittig i Værtshuse, dog altid lige tør derfra, var daglig iblandt Spillere, men spillede dog aldrig selv.« Det var overhoved ikke hans Sag at nyde Livet, men at iagttage det. Men han sad ikke taus og speidende mellem Mennesker. I yngre Aar havde han Morskab af at politisere med Menigmand og blev »paa Postdagene consulert som et Stats-Lexicon«, da han nemlig, efter en Paamindelse ved sin Afgang fra Skolen, ikke glemte flittig at læse Aviserne. Uden Drift til at føre Ordet i Selskaber, holdt han i alt Fald ikke sine Bemærkninger tilhage, tog selv gjerne Deel i en livlig Dispyt, men førte den hellere med Skjæmt end med Heftighed. Den Skjæmtetone, vi kjende fra hans comiske Skrifter, finde vi — endnu i de senere Aar — igjen, f. Ex. i hans Samtale med Bonden, for hvem han oversatte et akademisk Magisterdiplom (Slutn. af Ep. 29), eller i hans Svar til dem, der holdt sig op over, at han var bleven Baron (Ep. 176). Naar han gjengiver sine Samtaler om theologiske Emner, er det hans alvorlige Skrifter, vi mindes om.

Først i sin Alderdom maatte han for Svageligheds og Sørheds Skyld føre et Eneboerliv, især om Vinteren, da han »som Nordmand« (Ep. 319) var meer end almindelig

kuldskjær. Men Studerekammeret havde altid været ham det kjæreste Opholdssted, Arbeidet hans daglige Fornødenhed og tillige hans Trøst under Sygdom, Modgang og Ængstelser. Han læste Bøger i alle Slags Videnskaber (»undtagen medicinske og mathematiske«). Over at læse glemte han ikke at meditere, at »tale med sig selv«, og fyldte ikke Hovedet med fremmede Tanker, »ligesom man kan opfylde sit Huus med saa mange Gjæster, at man selv ikke faaer Rum til at vende sig«. Der var ogsaa gjerne et eller andet Fag, han samlede sig om, som Hovedfag: »først laae han nedgravet i Historie og Moralphilosophi, derefter slog han sig til at studere i gamle Love, siden til Poesi, hvorefter han igjen forføiede sig til det forrige.« Deraf den Fylde af Kundskab, som møder os i alle hans Skrifter, selv under Form af overgivne Indfald eller lystige Historier: naar Gert Westphaler skal stævnes for at have forjaget Gjæsterne med sin Snak, saa har strax Procuratoren et Lovsted af Romerretten: »*si quis panno rubro armentum fugaverit*, — dersom nogen ved rødt Klæde gjør Bee-ster løbske«, o. d. Udtog og Opkog vare ham imod, saavel som de Lærdes Vidtloftigheder. Derimod læste han Kildeskrifterne: saaledes paa sine gamle Dage Snorre paa Islandsk, et Studium, han tidligere havde sammenlignet med at gnave paa Skindpjalter; i Geographi helst enkelte Beskrivelser og Reiseberetninger, da man ikke kan have nogen paalidelig Universal-Geographi, »medmindre Jerusalems Skomager engang kommer i Rolighed og skriver et saadant Værk — om han ikke, som troligt er, alene haver reist paa Theologien.« Med de franske Forfattere af den nye Skole (Fritænkeren Bayle's Dictionnaire o. s. v.) var Holberg fra Ungdom af velbekjendt; uden at han slog sig til Ro med deres Sætninger, som han tvertimod ofte angriber, fremkaldte de en aandelig Gjæring hos ham og vænnede ham til at tvivle og undersøge. Det var ogsaa i Oxford og Paris, han itide fik Smag for, hvad der hører til en god Fremstilling. »Hvis jeg haver nogen Meriter udi Studeringer«, siger han, »da bestaaer det derudi, at jeg har søgt

at erere Folkes gemene og pedantiske Smag. Thi saasom jeg itide kom til at studere ved de franske og engelske Academier, lærte jeg ikke saameget at skrive lærdt, som net at exprimere min Mening.« Hans Forbilleder vare de gamle, navnlig latinske Classikere, som han flittig læste indtil sin Alderdom og, efter Beskaffenheden af hans Citater at dømme, tildeels har kunnet udenad. Men de gamle som de nye Mønstre hjalp ham kun til et sikkrere Greb paa at forme, hvad han selv havde iagttaget, selv tænkt eller gransket ved eget Arbeide.

Saaledes forstaaet, var det Holbergs Kald, i sine Fag og indenfor sine Grændser at skaffe den europæiske Dannelse Indgang eller, rettere sagt, give den et Hjem i vort Fædreland. Han ønskede Intet hellere, end at vi kunde være uafhængige af det Fremmede, ligesaa uafhængige som andre Nationer. Derfor ivrede han mod Ungdommens utidige Reisesyge, som kun fører til »Lihertinage og Fædrenelands Foragt«, og foreslog, halvt i Alvor, at »holde nogle Fregatter udi Nordsøen og Beltet, for at krydse paa vore Jeans de Francer og at opbringe alle dem, som reise uden Forlov af Øvrigheden.« Han skjæmte med det forgjæves Arbeide, at ville vænne sin Mund til den parisiske Accent og Tone, hvorved man kun »gjør sig latterlig saavel blandt egne Landsmænd som blandt franske Folk«; han havde kjendt tvende Studerende, hvis Hovedstudium var at tale som indfødte Parisere, men »saasom de samme Personer bleve begge siden Antimænd udi Island«, kom det dem til ringe Nytte. Den fornemme Skik, at tale Tydsk og Fransk med Børnene istedenfor Modersmaalet, lod han heller ikke upaataalt. Selv var han fremfor Nogen velbevandret i Europa og fortrolig med dets Sprog og Litteraturer; men det var som dansk Forfatter, han vilde gjøre sin europæiske Dannelse frugtbar. »Mit Navn,« siger han, »kunde maaskee have været nogenledes bekjendt udenlands, hvis jeg ikke havde skrevet i det danske Sprog, der er saa indskrænket, at man ofte i Danmark selv maa søge efter den, som forstaaer det. Men det er mig nok, at have

bragt mig i Hukommelse hos mine Landsmænd alene og at have fortjent Tak af mit Modersmaal.»

I Modsætning til den snart tunge og platte, snart zür-
lig snirklede Modestil, synes Holberg at have formet sit
Skriftsprog nærmest efter daglig Tale; det var jo ogsaa
som Lystspildigter, han først havde faaet Pennen paa Glid,
og i ældre danske Skrifter fandt han ikke sine Forbilleder.
Vor Litteratur af Kjæmpeviser, Krøniker og gudelige Bøger
havde han ingen Sands for, og han omtaler den ikke uden
skjemtviis eller angrebsviis: de Spirer, der gjemmes i den,
har Holberg ligesaa lidt hjulpet til at udvikle, hvad Udtrykket,
som hvad Tankerne angaaer. Han havde sin Fornoielse af,
i de gamle Lovbøger eller i Bøudernes jevne Tale at finde
gode danske Ord og Vendinger, »hvorudi end lærde Folk
ere ukyndige, saasom de ere komne af Brug«; men som
Forfatter holdt han sig til sin Tids dannede Samtalesprog.
Var det Udtryk, han trængte til, ikke tilstede, tog han
gjerne sin Tilflugt til det Franske og hjalp overhoved til at
føre Modersmaalet ind paa en Vei, hvor den suigende For-
tydskning lidt efter lidt maatte standses: de franske Ord,
hvoraf det vrimler i Holbergs prosaiske Skrifter, ere saa
kjendelig fremmede, at de ikke kunde forvirre, men snarere
fremskynde Sprogets selvstændige Udvikling. Imidlertid
maatte Holberg høre ilde for sine mange franske og latinske
Ord og gjengjældte det ved jevnlig Angreb paa Puristerne,
som vilde støbe nye Ord, der baade ere vidtløftige og ufor-
staaelige. Han spøger navnlig med Europas ivrigste Puri-
ster, Hollænderne: at de rensede deres Sprog og vadskede
deres Huse og Gader, men ikke deres Hænder; at de vare
ligesaa intolerante mod fremmede Ord som tolerante mod
fremmede Religionsbekjendere; eller han anfører afskræk-
kende Exempler paa ny opkomne Ord, som f. Ex. *Digter*
o: Løgner, istedenfor *Poet*. Her som i andre praktiske
Spørgsmaal raader han dog til helst at »gaae en Middelvei
mellem Sprogblændere og ntidige Purister«, og han har i
nye Oplag af sin Danmarkshistorie og selv af sine Skjemte-
digte fordansket ikke faa af de undværlige Fremmedord,

f. Ex. stadig rettet netop *Poësi* til *Digtekunst*. Han havde
kun brugt de fremmede Ord, fordi de efter Omstændig-
hederne kom af sig selv, ikke for at pynte sit Udtryk. Thi
ligesom hans Tanker faldt saa klart og ligefrem, at selv
den Enfoldigste kunde følge dem, saaledes søgte han ogsaa
at sætte dem i Ord. I stilistisk Henseende har overhoved
Holbergs Sprog al den Jevnhed og Naturlighed, som pleier
at udmærke Talesproget fremfor Skriftsproget, og som hører
til Egenhederne ved den danske Sprogtone; thi »hvad som
udi eet Sprog er en Zürlighed, er udi et andet en
Vanheld; hvad som i Tydsk er majestætisk, bliver udi
Dansk unaturligt og høitrvædende.« Han udtaler ofte sin
»Væmmelse ved alt det, som er affecteret og ligesom sat
paa Styler«. Dette tog han ogsaa til Skive allerede for
sit første Digterværk, Peder Paars.

At han igunden havde »Beqvemhed« til det Tragiske,
var han selv ikke utilbøielig til at troe, og det var flere
Samtidiges Mening; men de sluttede fra de høitrvædende
Scener i *Melampe*, hvor han halvt parodierer det, og fra
hans *Metamorphoses*, som gjør et lignende Indtryk. Vi see
her Grændsen for Holbergs Kald og Gaver. Han ønskede,
hvad han oftere udtaler, »at bøde paa visse Ting *in litteris*,
som os fattedes, og hvis Mangel har været os bebrejdet af
fremmede Nationer.« Da han fandt, at vi havde kun »mavre
og confuse Krøniker« og meest om Krigssager, lagde han
Vind paa at skrive sit Fædrelands Historie og Stati-
stik, sin Fødebyes Beskrivelse, Kirkehistorien og de øvrige
historiske Skrifter; da »det moralske Studium ligetil den
Tid laae som begravet her i Norden«, søgte han »at mo-
ralisere paa alle brugelige Maader« (s. o.); da der »fatte-
des os retskafne Oversættelser af græske og latinske Au-
tores«, viste han Veien ved en omhyggelig udført Over-
sættelse af Herodian. Navnlig som Digter vilde han »give
nogle Prøver i *belles lettres*«, for at afhjælpe den paaankede
Mangel i denne Green af Litteraturen. Men uagtet de
Franske og Engelske ikke mindre »brystede sig« af deres
tragiske, end af deres comiske Digterværker, har dog Hol-

berg intet Forsøg gjort paa Tragedier, ei heller havt Inclination dertil. Han har gjentagende raadet til »Vers uden Rim, til Tragedier udi løs Stiil«, men for sit Vedkommende nøiedes han med at skrive Satirer og Comedier, og derved har han i Gjerning viist, at han kjendte sig selv. Naar vi under Eet betragte hans mangfoldige Skrifter, saavel Opfattelsen af Emnet som Gjennemførelsen i Stiil og Tone, spore vi ringe Sands hos ham enten for det Høie og Gribende eller for det Yndige og Rørende. Hvad der bringer Stemning i hans jevne, klare, indholdsrige Stiil, er det udtømmelige Lune, som han vel kunde trænge noget tilbage, naar han vilde — han mener selv, at »hvis han enten var bleven Præst eller Advocat ved en høj Ret, skulde Intet høres, som kunde bevæge til Latter« —, men som alligevel stikker frem selv i hans alvorligste Skrifter, f. Ex. i Kirkehistorien. Holbergs Vittighed er det rene Salt, uden Tilsætning af det Bittre. Han siger Sandheder ikke for at laste, men for at advare, siger Alting saa tørt, leer ikke selv med, og gav sig overhoved ikke af med at fjase.

Baade Jevnheten og Saltet i hans Skrivemaade, disse Egenskaber, som forenede gjorde ham til Forfatter for et heelt Folk, stemme nøie med Indholdet af hvad han skriver. Han bevæger sig kun sjælden i Modsætningerne mellem Sandhed og Løgn, det Onde og det Gode, det Endelige og det Evige. Det er Daarskaben han forfølger. Thi han levede — ogsaa aandelig forstaaet — i Sminkens, Snørlivets og Parykkernes Tid. Det gjaldt om at gjennembryde den Skæl af Fordom og Selvbehag, som hindrede Brugen af sund Sands og Driften til at gaae frem i menneskelig Udvikling. Det var nærmest til dette Arbejde at Holberg havde baade Kald og Lyst og vidunderlige Gaver.

At Danmarks og Norges Litteratur, som en selvstændig Green af den europæiske, er aabnet af en stor Forfatter, som især havde sin Styrke i det Comiske, er i og for sig en Mærkværdighed og vilde have været paa eengang uheldigt og unaturligt, dersom Forholdet ikke havde været det, at vi, som et yngre Culturfolk imellem ældre, med

Eet kom op paa et af Culturens Mellemtrin, hvor det alt-saa fra først af ligesaa vel gjaldt om at luge, som at plante og vande. En af Eftervirkningerne deraf spore vi i Nationens næsten altfor aarvaagne Drift til at opdage det Paa-tagne, Vigtige, Opskruede og slaae det ned ved at gjøre sig lystig over det. Og hvormange Daarskaber have ikke ved Holberg eengang for alle faaet deres livagtige Forbilleder, lette nok at gjenkjende selv under en Forklædning! Comedierne ere endnu vor almindeligste Folkelæsning*) og af saameget større Virkning, som de ogsaa leve paa Skuepladsen. I andre af sine Skrifter virker Holberg, og virkede navnlig paa sin Samtid, i en reent positiv Retning. Respect for Kjendsgjerninger er netop et gennemgaaende Træk hos ham. Han skrev lærde Værker til Almeenlæsning: Danmarks og Norges Beskrivelse o. s. v., udførligst Fædrelandets Historie som »et Speil, hvorudi man af forbigangne Ting kan see og dømme om tilkommende, lære at kjende sig selv tilligemed Andre og erhverve sig den solideste Kundskab udi Morale, Jure publico og Stats-Sager«. Da han fandt selv dannede Folk aldeles ukyndige i Kirkehistorien, »som gemeenligen relegeres alene til dem, der ligesom ved aarlige Gager ere dømte til at sunder«, og da han forklarede sig dette Studiums ringe Anseelse deraf, at man, istedenfor grundige Historier, kun havde »tørre, ubehagelige Annales og Aar-Registre eller rettere vidtløftige Ruller og Fortegnelser over Kirkelærere og Kjøttetere«, foretog han sig at give en sammenhængende Fremstilling af Kirkens Historie i dens Forbindelse med den verdslige Historie; han gennemgik fast alle byzantinske Historieskrivere, hele Corpus juris Canonici og mange af

*) I Sverrig, hvor Holbergs Skrifter hurtig udbredtes, saavel i Grundspråget som i Oversættelse — han yttre ved flere Leiligheder sin Paaskjønnelse dem —, have navnlig Comedierne fundet almindelig Udgang. Af »Jeppe paa Hjerget« er der endog udkommet langt flere Udgaver og Oplag paa Svensk end paa Dansk, nemlig ikke mindre end 88, trykte i forskjellige Egne af Sverrig.

Middelalderens Skribenter, og for at være upartisk lagde han »ved den ene Side af sit Skriverbord en Roman-catholsk [orthodox] Skribent og ved den anden en Gottfried Arnold's [Forsvar for Kjetterne]«. Ved disse og lignende Værker eller ved smaa Leilighedsskrifter af oekonomisk Indhold (om Prioriteter, om Kvægsyge o. d.) udbredte han sunde Tanker og nyttige Kundskaber om Livets forskjelligste Anliggender. Hvad der skaffede dem Udbredelse, var ikke mindre det skjønne Valg end den lunefulde Indklædning. »Jeg haver«, siger han, »udi Levnets Beskrivelser fundet, at een paa sin Reise af en overfaldende Regn er bleven vaad indtil Skiorten; *item*, at en anden af Storm haver mistet sin Hat. Saadant er ikke meget mærkværdigt: Men, hvis af Stormen hans Hoved havde været afblæst tillige med Hatten, gaves der *Materie* til Historie.« Respect for Kjendsgjerninger staaer saa tidt i omvendt Forhold til Smagen for det Videværdige; hos ham vare de ligelig forenede. Men fremfor Alt stræbte han at gjøre den frie Undersøgelse gjældende, uden Frygt for mulige Meningskampe, eftersom »det er Mennesker tienligere at trette og tviste, end ligesom umælende Creature at leve udi en brutal Samdrægtighed.« Efter sit Livs Vilkaar kunde Holberg ikke være synderlig bildet i sine Omgivelser Vaner og Fordomme: født og opdraget i Norge, tidlig forældreløs og uden egentligt Hjem, nddannet ved mangeaarige Udenlandsreiser, ved Læsning af fremmede Folks og Tidens Forfattere, ved historiske Granskninger, og efter denne Forskole Professor i Kjøbenhavn! Ligesom han selv havde erhvervet sig sine nye Synsmaader ikke som tillærte Sætninger, eller hvad han kalder »Kulsvier-Philosophie«, men ved fri Undersøgelse, saaledes søgte han ogsaa at skaffe dem Indgang, og han fandt til alle Sider Meget at undersøge. »Jeg holder for«, skriver han, »at det foruømmeligen er en Philosophi Pligt at examinere antagne Meninger, om de ere vel grundede eller ei. Thi at opkoge hvad som 100 Gange tilforn er talet og omskrevet, er ikke at lære, men at declamere. Men at gjøre Decouverter, at vise, hvorledes Skyggen tages for Legemet og hvorledes Lyder confunderes med

Dyder, det er ret at agere en Lærer og at efterleve en Philosophi Pligt.« Han tilføjer: »Det er i den Henseende at jeg recommenderer paradoxke Meninger; thi naar de samme med Grund og Skjønnsomhed blive udførte, kan de samme anses som nye og nyttige Decouverter.«

Sine meer eller mindre paradoxke Meninger og Indfald har han sammentrængt i 934 latinske Epigrammer og enkeltviis udført i »moralske Tanker«, en stor Deel af Epistlerne, Skjemtedigtene, Niels Klim, leilighedsviis ogsaa i de øvrige Skrifter saavel som i Fortællingerne til dem; adskillige af hans Tanker eller Indfald møde vi gjentagne Gange. Mange af dem ere Sandheder, der siden have staaet deres Prøve; andre ere blotte Paradoxer, saameget friere henkastede, som der endnu ikke var Tale om den praktiske Ordning og Iværksættelse: i saa Fald vilde Holberg, som en afgjort Fjende af Yderligheder, vistnok have taget flere Hensyn. Efter Tidens Krav og hans egen fremherskende Forstandsretning var det nok saa meget hans Sag at opløse og rive ned som at opbygge; men selv hvor man finder hans ledende Anskuelser eensidige eller indskrænkede, vil man i alt Fald ikke kunne miskjende deres Betydning som et Gjæringsstof i Tiden. En alvorlig Sagen efter Sandhed lyser frem af alle hans Skrifter, hvad enten han udtaler sig ligefrem eller i Digtning og Skjemt. »Alligevel holdes jeg ikke for en Philosophus«, skriver han, »fordi jeg ikke bringer det philosophiske Sprog; thi hvad jeg skal sige, siger jeg enfoldigt og tydeligt. Jo mørkere og uforstaaeligere En taler, jo høiere og subtilere Philosophus holdes han for at være. Thi der ere de, som ikke gide læst Noget, uden hvad de ikke kan forstaae.« —

Holberg fremtraadte ikke som en Begynder, men allerede modnet i Livets og Lærdommens Skole. Overhoved see vi ham i den lange Række Skrifter ikke saameget udvikles eller komme til Klarhed, som udtale sig, lidt efter lidt: under alle de Forskjelligheder, som fulgte af de Emner, han behandlede, eller den Indklædning, han gav dem, bliver han sig lig i Stil som i Anskuelser, ja undertiden gjentages en Udvikling, en Tanke, et Indfald næsten ord-

lydende i flere forskellige Skrifter, — en ikke sjælden Følge af, i sin Kreds at være den Meddelende. Først fremtraadte Holberg med Emner af Retslæren og den nyere Historie. Hans comiske Digterkald kom saa at sige bag paa ham, og da han skrev Peder Paars og Comedierne, var han ikke langt fra selv at betragte det som en Forstyrrelse i sin Forfattervirksomhed; efter i nogle Aar at have udviklet en ntrolig Frugtbarhed som Lystspildigter, vendte han med Glæde tilbage til sine videnskabelige Forarbejder. Saaledes udgav han den hele Række af historiske og moralske Skrifter, hvis Indflydelse paa Folkeoplysningen og Folkets Drift til at oplyses, paa Smagen, paa Sprogets og Stilens Uddannelse blev saameget større, som det — netop saavidt hans Synskreds har naaet — ikke gjaldt om at berige den dansk-norske Litteratur, men snarere om at skabe den og sætte den i Gang. Holbergs Skrifter (tilsammen et Par Tusinde trykte Ark) bleve flittig læste baade af Samtid og Eftertid, flittigst de, der fra først af havde vakt Anstød. Men saa udbredt og varig de virkede, var der intet Overvældende ved denne Indvirkning. En egen Skole af Forfattere er der ikke udgaaet fra Holberg, og det er med Føie bemærket, at han overhoved har haft mere Indflydelse paa Publicum og Litteraturen i Almindelighed, end paa nogen bestemt Forfatter. Istedenfor at efterlade sig en holbergsk Skole i vor Litteratur, har han netop virket til at forebygge Opkomsten af deslige Skoler, der altid friste til Maneer og Uselvstændighed og, dersom Mesteren er en udenlandsk Forfatter, endog forvanske det nationale Præg medsamst det personlige.

Holberg har været Mere for Danmark og Norge, end nogen anden Forfatter for sit Land. Han blev Opdrager for sit Folk i dets Umodenhed. Han afvænnede det fra Unoder, han lærte det at bruge Eftertanke og sund Sands, han underviste det, han morede det. Tilsidst efterlod han det, foruden sin rige aandelige Arv, tillige en anseelig Formue, som han bestemte til Oplysningens Fremme.

TONEKUNST.

(H. Ibsen: *I en ung komponists stambog*, 1866.)

Orpheus slog med toner rene
Sjæl i vilddyr, liv i stene. —

Stene har vort Norge nok af;
Vilddyr har vi og en flok af.

Spil, så stenen spruder gnister!
Spil, så dyrehammen brister!

THORVALDSENS IASON.

(J. M. Thiele: „Thorv. og hans Værker“ og „Thorvaldsens Ungdomshistorie.“)

I Efteraaret 1800, da Thorvaldsen blandt Andet var beskæftiget med en Copie i Marmor af Rafaels Buste i Pantheon, blev han ved Tanken om den forestaaende Hjemreise drevet til at foretage et større Arbejde, hvilket han ønskede i Fædrelandet at fremlægge som en Frugt af sine Studier i Rom.

Til denne Hensigt valgte han at fremstille Iason, som, efterat han med sine Argonauter er landet i Kolchis og, ifølge Pelias's Befaling, har bemægtiget sig det gyldne Skind, er i Begreb med at vende tilbage til Skibet. Spydet hviler paa hans høire Skulder, og over den venstre Arm hænger det gyldne Skind. Men, førend han forlader Stedet, dvæler han med hamfuldt Blik paa den nedlagte Drage, — den sidste af de mange svigefulde Hindringer, der var lagt ham iveien, og som han nu lykkeligen har bekæmpet.

Denne Statue blev i October 1800 begyndt i naturlig Størrelse og beskæftigede ham indtil April 1801, da Modellen stod færdig i Leer. Men den tildrog sig ikke nogen særegen Opmærksomhed, og, da Thorvaldsen ikke havde Raad til at lade den forme og afstøbe, senderslog han ogsaa den, ligesom saa mange af sine tidligere Værker.

Det var hans Bestemmelse at afreise fra Rom i Løbet af Sommeren 1802, saafremt han til den Tid modtog Penge

til Hiemreisen. Men da han fik det femte Aars Stipendium, var Beløbet ikke saa stort, som han havde gjort Regning paa, og han havde vel ogsaa Adskilligt, som skulde klares, førend han kunde forlade Rom. Til disse Hindringer kom der, som det synes, endnu en Fristelse, som han gjerne gav efter for, da han neppe havde stor Lyst til at begive sig paa Hiemreisen. Hans Ven, Archæologen Zoëga, som havde sin Slægt i Kiel, havde allerede i flere Aar haft isinde at foretage en Reise til Danmark. Da han nu erfarede Thorvaldsens Beslutning, foreslog han ham, at udsætte Reisen, for at de kunde følges ad, og det er rimeligt, at Thorvaldsen med Glæde rettede sig efter sin lærde Ven, om ikke af anden Grund, saa for dog ikke at reise alene. Reisen blev altsaa udsat til næste Foraar.

Denne, tilsyneladende ubetydelige, Omstændighed har maaskee i sine Følger havt en ligesaa afgørende Indflydelse paa vor Kunstners hele Fremtid, som det senere, saa ofte fremhævede, Besøg af Sir Thomas Hope. Thi ved at udsætte Reisen et halvt Aar, for at kunne gjøre den i Fælleddsskab med Zoëga, indtraadte der nu en Periode, som var for lang til, at den kunde hengaa, uden at ogsaa Lysten til at arbejde igien indfandt sig.

Denne Lyst blev, da den indfandt sig, understøttet af en Tilskyndelse af et ganske nyt Slags. I den Kunstnerkreds, hvori Thorvaldsen dagligt levede, var Talen stadigt om, hvad Nyt der produceredes i de forskellige Ateliers og Studier. Paa denne Tid havde en ung Billedhugger fra Stuttgart, Schweickle, vakt ualmindelig Opmærksomhed ved en Statue, Amor, og dette Arbeides Fortieneste kom saaledes ogsaa Thorvaldsen for Øre. Han gik hen for at see det, men fandt, at de Lovtaler, han havde hørt, vare overdrevne, og at, dersom Celebriteten laa saa nær for Haanden, kunde han ogsaa frembringe noget, der kunde fortjene at komme i Betragtning.

Den sønderslagne Iason reiste sig nu igien i hans Tanke, og inden man vidste noget deraf, havde han i sit

Studio opbygget en Leermasse, hvoraf denne Heros skulde træde frem i overmenneskelig Størrelse.

Dette skete i Eftersommeren 1802, under Udsigter til, at det ikke vilde gaa denne Iason bedre, end den forrige. Men han vilde have den frem, saaledes som den stod for ham i Tanken, og hengav sig ganske i sit Værk, uden at lade sig forstyrre af dets rimelige Fremtid. Da modtog han i November et Brev fra Abildgaard med Efterretning om, at man havde anviist ham det sjette Aars Stipendium, og dette forandrede Forholdene betydeligt, thi nu saa han sig for nogen Tid betrygget og kunde med fuld Kraft og Ro gennemføre sit Arbeide.

At Thorvaldsen strax i Begyndelsen af Aaret 1803 paa ny har haft sin Statue, Iason, dennegang i overnaturlig Størrelse, færdig i Model, eller dog saavidt, at den kunde blive Gienstand for almindelig Opmærksomhed, dette sees af de Efterretninger, som Digterinden Fru Frederikke Brun, der paa den Tid levede i Rom, har meddeelt. Hun beretter nemlig, at hun i Januar 1803 var Vidne til den Virkning, dette Phænomen, der syntes nærmere at tilhøre de skønneste Tider af den helleniske Kunst, end vor Tidsalder, gjorde paa Beskueren; hvorledes den strænge Zoëga skienkede denne — den sidstfødte Antike — sit Bifald, og hvorledes Canova, da han førtes hen, for at see den unge danske Billedhuggers Iason, overraskedes og yttrede: *«Quest' opera di quel giovane danese è fatta in uno stile nuovo e grandioso!»*

Fru Bruns Nærværelse i Rom, og hendes Enthousiasme for en ung Kunstner, i hvem hun (tydsk født, men bosat i Kjøbenhavn) hilsede en berømt Landsmand, har upaatvivleligt ikke bidraget lidet til den rige Høst af Lovtale og Beundring, som nu fra alle Sider strømmede ned over Thorvaldsen. At hun ogsaa har hjulpet Thorvaldsen til at faae Iason afstøbt i Gips, berettes af Fernow, som var tilstede, og dette maa findes ganske rimeligt.

Ihenseende til dette Spørgsmaal har man fortalt en Anecdote, som karakteriserer vor Kunstner. Mange Aar efter, da Fru Brun atter var i Rom, og Thorvaldsen stod i

sin fulde Kunstnerlands, besøgte en tydsk Fyrste Thorvaldsens Studio. Fru Brun var med i Selskabet, som af ham selv blev ført om iblandt de opstillede Værker. Da man nærmede sig Iason, udbød Digterinden selvbehageligt ved Tanken om dette Værks første Fremtræden: »Da steht mein Sohn! Nicht wahr, Thorvaldsen?» — Kunstneren, som fandt sig noget saaret ved disse Moderglæder, svarede tørt: »Er hat Ihnen nur wenig Geburtsschmerzen gekostet!«

I to Maaneder var Iason bleven beundret og havde modtaget mange Besøg, uden at det blev til videre. Kunstneren synes at have fældet den Dom over dette sit Værk, at det kunde henstaa, indtil der muligen aabnede sig en Leilighed til at faae det sendt efter ham til Danmark. Han selv maatte nu forlade Rom, og, da dette ikke kunde være anderledes, maatte det skee, førend de sidst modtagne Remisser vare altfor meget angrehne.

I Midten af Marts 1803 — maaskee allerede til den 8de Marts — var Afreisen berammet. Zoëga havde maattet opgive sin Reiseplan; derimod havde Thorvaldsen giort Aftale med en preussisk Billedhugger, Hagemann, om at giøre Følgeskab med paa denne Reise. Med en Vetturino havde de sluttet en Contract, og paa den bestemte Morgen holdt Vognen udenfor vor Kunstners Bolig i *Via Felice*. Kofferten var surret fast, og Alt var færdigt til Reisen, — kun lod Hagemann længe vente paa sig. Omsider indfandt han sig, — men for at erklære, at han umuligt kunde afreise idag, da han ikke havde kunnet faae sit Pas i behørig Orden; Thorvaldsen vilde ikke reise alene; Reisen maatte derfor udsættes til næste Morgen, og Vetturinen bandede.

Men noget op paa Dagen indfandt en Leietjener sig i Studiet, for at skaffe en reisende engelsk Herre Leilighed til at see den meget omtalte Statue af en dansk Billedhugger. Thorvaldsen var selv tilstede, Sir Thomas Hope, en engelsk Banquier, blev modtagen, og Iason præsenteret. Om Hope har kiendt Thorvaldsens kritiske Stilling i Rom, vide vi ikke, og det behøver heller ikke at antages, da Kunstneren havde sin bedste Talsmand i sin Iason. Ved hans

Spørgsmaal, hvormeget denne Statue vilde koste, udført i Marmor, har Thorvaldsen vistnok seet sin Fremtid dukke op som en skibbruden Mand af den vaade Dødsbamp. Han svarede med Bestemthed, at han vilde udføre den for 600 Zechiner. Hope maatte erklære, at dette var en ringe Priis for et saa betydeligt Arbejde, og Handelen var sluttet.

Saaledes fik Thorvaldsen da endelig engang en ordentlig Bestilling, forsaavidt denne kunde kaldes en saadan; thi nogen synderlig Indtægt var ikke at vente for ham. Men Hovedsagen var, at han ikke kom til at reise, og i denne Henseende havde altsaa Hagemanns Ufetterrettelighed ligesaa stor Fortieneste som Hopes Bestilling.

Istedetfor næste Morgen at forlade Rom som en modfalden Pensionair, uden synderligt Udbytte af Reisen, slttede Thorvaldsen nu Contracten med Hope, og Rygtet om hans Iason drog seierrikt fra Rom ud i Verden, hvor mange Kunstforstandige allerede i ham hilsede Gienføderen af den tabte, antike Kunst.

(Oehlenschlägers Festtale, 1819:) Har Gothen syndet, saa har Gothen nu atter godtgjort sin Brode! Have vore Forfædre nedhugget Billedstøtter i Rom, saa staae de nu atter, Grækenland værdige, frem ved Nordboens Kunst.

MORGENVANDRING.

(Oehlenschläger: Langelands-Reise, 1804.)

Saa huld til den hellige Bøgeskov
Det vinkte mig,
O, Jord! hvor end aldrig den tunge Plov
Harde furet dig.
De hulde Smaablomster saa venligt stod
I dunkle Ly.
De smilte saa inderligt ved min Fod
Mod Himlens Sky.

Til Skoven jeg giennem en Mark monne gaae.
Da fik jeg see
En vældig Steenhob paa Marken staae
Mellem Høie tre;

Den stod saa ærværdig, graalighvid,
En aflag Ring.
Her holdtes der vist i gammel Tid
Et Kongething.

Paa Kampestenen, som hisset staaer,
Stolkongen sad
Med Krone, Scepter, i Zobel og Maar.
Saa faderglad;
Og hver en Kriger alvorlig treen,
Fredsæl i Aand,
Og satte sig rolig paa sin Sten
Uden Sværd i Haand.

Paa Høien hisset stod Kongens Gaard
Med stærken Muur.
Hist havde hans Dotter, den vene Maard,
Sit Jomfrubuur.
Og paa den tredie et Tempel stod,
Berømt i Nord;
Der offredes rygende Bukkeblod
Til Asa-Thor.

O, venlige Mark! O, Lund saa prud!
Græskolne Væng!
Overalt havde Flora pyntet nd
Sin Brudeseng.
Paa Marken kneiste de røde, blaae
Kornblomster frem.
Jeg maatte standse, jeg maatte staae,
Og hilse dem.

Velkommen atter igien i Aar
Paa grønne Jord!
Hvor lifligt I op i den unge Vaar
Blandt Kornet groer!
Som Stierne I blinke, blaat og rødt,
Blaadt gule Lyn.
O, hvor fortryller mig barnligsødt
Jert Sommersyn!

»Ak, Digter! du har kun lidt Forstand.
»Ak, Herregud!
»Du skulde kun see vor Eiermand,
»Hver han seer ud.

»Hvergang han seer os, han kalder os Tant,
»I Øiet en Torn;
»Han kalder os Helvedes Klint iblandt
»Det velsignede Korn.

»Den største Naade, han viist os har
»I dette Liv,
»Er det, at han stundom af Lommen taer
»Sin Foldekniv,
»Og skær sig en Haandfald, stor og tung,
»Under vranten Snak,
»Og blander os i en Sælskinds-Pung
»Blandt Røgtobak.

»Han siger, at, smøget paa den Maneer,
»Vi arme Skrog
»Efter fattig Leilighed Verden teer
»Nogen Nytte dog.
»For Resten vor Skønhed, rød og blaa,
»Er hap som hip.
»Alt Nyttigt bør gienem Munden gaae,
»Det er hans Princip.»

I arme Stakler! den arme Mand!
De arme Mænd,
Som uden salige Glæder kan
Gaae Livet hen,
Som ei begribe, hvad Gud har gjort,
Som ene veed,
At Munden er den nærmeste Port
Til Salighed!

Smaablomster! ak, som det eder gaaer,
Saa gaaer det mig.
En stakkels Poet som en Kornblomst staaer,
Og græmmer sig.
Det nærende Korn kun i Veien han er;
Hvad retter han ud?
Han hæver sit barnlige Farveskier
Kun fremt til Gud.

Kom, Blomster! vi høre tilsammen, vi,
Kom, vakkre Glut!
Og slyng dig med tryllende Sympathie
Om denne Luth,

Og bæv, som Zephir bevæged dit Blad,
Ved Strængens Klang;
Saa synge vi hver vor Skaber glad
En Morgensang.

TALE OVER OEHLENSCHLÄGER.

(J. P. Mynster: *Ved Oehlenschlägers Jordefærd, d. 26. Januar 1850.*)

Da for faa Uger siden Danmarks Hædersmænd, og de, der stræbe at træde i disses Fodspor, ligesom fra alle Aandens forskellige Egne, samledes om Adam Oehlenschläger, havde han tilbagelagt de syv Gange ti Aar, hvor Grændsen pleier at være sat for Støvets Børns Alder. Men han syntes endnu at staae der i sin fulde Kraft, Ungdommens Rose blomstrede endnu paa hans Kind, hans Isse var ikke hvidnet, og den klangfulde Stemme lød endnu, som før, ud fra det stærke Bryst. Nu samles vi om hans Liig.

— I, der, som jeg, have vandret den lange Vei med ham, I mindes den skønne Yngling, der næsten med barnlig Haand greb i Harpens Strænge. Han forstod endnu ikke, hvad han siden lærte, men Folkets Forventning vogtede dog tidligen paa ham. Da var det med Eet — som Aandens Lyn stedse bryder frem, du veed ikke, hvorfra det kommer, eller hvor det farer hen — pludselig giennemtrængte Aanden hans hele Væsen, og en Rigdom af udødelige Sange strømmede ud i det studsende Folk. Det var en Tid, da Kraften var indslumret, da de dybere Toner kun sielden høstes, og Viddet kun i den lette Skiemt spillede paa Overfladen. Men i Folket var der en ædlere Grund, som kun var tilhyllet, ikke fordærvet; til den trængte Sangeren ind, og det var, som om de Dødes Been rørte sig i Dalen, og de siunkne Skikkelser traadte frem paany, og de udslukte Følelser luede op paany; der var fiern og vær en levende Gienklang. Hvor i disse Lande, og vidt ud over deres Grændser, har han ikke fundet Indgang? Hvilket Huus er ikke snykket med de Billeder, han har malet?

Dog var han, og blev han stedse, sit Fædrelands Søn.

De Skatte, Norden glemte i sit Skød, de længe tilhyllede, glemte Skatte drog han frem med sikker Haand. De gamle Sagn klarede sig for ham i deres dybe Betydning, Heltenes Bedrivt opstod af de siunkne Grave, Kierligheden udtalte for ham sine Længsler og sin Trofasthed, og «Nordens mørke Mø, Melancholia,» stod ved hans Side og lærte ham de forunderlige Toner, hvori Skræk og Haab, Undergang og Seier smelte sammen i een Harmonie. Og det var ikke Oldtiden i dens Raahed, han vilde føre ind i den fremskredne Slægt, men, ligesom Biergmanden med stærk Haand drager Malmen frem af det haarde Fjeld, men da smelter og renser den, at det ædle Metal kan skues i dets Glands, saaledes var det ogsaa her i forædlet Skikkelse, at de gamle Syn traadte frem paany. Og da førte Aanden atter Digteren hen i andre Egne, at han kunde lade et andet Liv svæve forbi vort Øie i Sydens Konst, i Østens brogede Billeder.

Vi kunne og skulle her ikke følge den ædle Sanger paa hans afvexlende Vandring, ikke tage Vægtskaalene i Haand for at afveie de mange Arbeider mod hverandre, men paa alle disse Arbeider, paa de store, der staae der som stolte Mindesmærker, paa de mindre, der synes som Øieblikkets Udgydelse, og som dog giennem Slægternes Følge ville gaae fra Mund til Mund, fra Hierte til Hierte — paa alle disse Arbeider i deres Mangfoldighed kunne vi vise hen, og sige: Seer, dette var denne Mands Livs Værk! Dog, derved kunne vi ingenlunde standse, thi hvo kiender, hvo beregner hans Livs Virkning? Som Vaarsolen giennemtrænger Jorden, opliver de slumrende Spirer, og, skiøndt hver af dem har sin Kraft, sin Duft, dog Solens Lys og Varme virker i de tusinde Skikkelser, de tusinde Farver, saadan er ogsaa Menneskeandens Virkning. Hvo kan beregne, hvad den store Digters Aand har vakt, har oplivet og næret? hvad den har virket endog i de ganske forskellige Toner, hvis Harmonie lyder trindt omkring i vort Land og i de nærbeslægtede Lande, hvad den har virket i det hele Folk til at vække Liv, til at fremkalde, nære, befæste

Agtelsen for alt Ædelt og Skjønt, og alle de Følelser, der forene Mennesker i hæderlige og glædelige Samfund? Hvor først Sangerne forstumme i et Land, der hefter Tanke og Stræben sig stedse mere blot til den timelige Fordeel og Nydelse, der udslukkes Aandens Længsel, der lammes dens Vinge, og da træde de fortærende Lidenskaber utæmmede frem, da brænder Tvedragtens Flamme, da hylér Oprøret, da bryder Gudsbespottelsen al Undseelsens Tvang. Men naar i vort Land, midt i de bevægede, trængselfulde Tider, saa mængen ædel Aandens Stræben rører sig allevegne, naar der er Mod i Faren, naar, uagtet de mange forskellige Brydninger, Folket dog staaer i Enighed om sin Konge, naar der er Kierlighed og Livsglæde tilbage, naar saamangt et Øre endnu er aabent til at høre Lovens alvorlige Bud, saa mangt et Hierte aabent for Evangeliets husvalende Røst: da skyldes det for saa stor en Deel Eder, I Aandens ædle Tolke! skyldes det for saa stor en Deel Dig, Du, som giennem de mange Aar indtog den høie Plads mellem Folkets iudflydelsesrigeste Mænd!

Danmark sørger nu ved Din Baare, men det er dets Trøst, at det ikke skal siges i Landene, Du fandt et uskionsomt Folk. Danmark har lyttet til Dine Sange, saa ofte Du opløftede Din Røst, det har fulgt Dig med stedse stigende Anerkiendelse og Hengivenhed, det har nys bragt Dig sin dybt følte Hylding, det skal bevare Dit Minde, og Dine Efterladte skulle være det betroede.

Hans Plads iblandt os er tom, — og nu føres hans Støv til det Sted, nærved det, hvor han fødtes, det Sted, hvorhen han stedse droges tilbage, hvor den vidtomtænkte Vandrers stedse erkendte sit Hiem, til den fredelige Indhegning, hvor hans Fader, Moder, Søster, hvor Hustru, Datter, og saa mange af hans og vore Dyrebareste hvile, til den stille Kirkegaard, hvilken han hilsede i veemodsfuld Forventning, da han skrev, hvad nu opfyldes:

«Naar jeg er død, maaskee du mine Been
Skal giemme bag en opreist Mindesteen:
Da mængen Vandrers standse vil sin Gang,
Paa Graven see, og mindes hvad jeg sang.»

Ja, hvad Du sang, men ogsaa hvad Du var, Dig selv, Du elskelige, elskede Ven! Hvo har vandret med Dig, og skulde ikke mindes Din ædle Skikkelse, den Aand, der lyste ud af Dine Blikke, det Liv, du saa ofte bragte i vore Samtaler, ogsaa gjerne mindes, hvor høftig Du stundom opblussede, men for strax igien at forsøpes, af hvor fuldt Hierte Du kunde paaskiønne, hvor trofast Du kunde bevare ethvert Venskabs pant. Den Ven, hvis Røst nu lyder her i Sorgens Stilhed, skal mindes de mange, mange Aar, vi vandrede med hinanden i fortroligt Samfund, skal med Veemod mindes, at de Aar, han havde forud, gave ham Ret til den Forventning, at Din Harpe skulde have lydt over hans Støv, naar det bragtes til Hvile; og nu — Nei, jeg skal ingenlunde sige, at den er brusten; Adam Oehlenschläger's Harpe brister aldrig, den skal lyde fra Slægt til Slægt, saa længe der er et Øre til at høre, saalænge der er et Hierte til at føle.

Men Han er hængangen, og i sine sidste Timer har han atter siunget for sig selv, hvad han sang tilforn i Tanken om den sidste Skiebue:

«Lær mig, o lille Trækfugl, du!
At svinge mig med freidig Hu
Til ubekjendte Strande!
Naar Alt er Vinter her og Iis,
Da skal et evigt Paradiis
Mig hisset aabent stande.»

Saa synge han ogsaa for os i denne Sorgens Stund, i det vi sige den ædle, herlige Sanger, den elskede Ven det sidste Farvel:

«Du, som fra Skyen smiler hist,
Vor Herre, Frelser, Jesu Christ,
Lær os at tvinge Sorgen!
Sving for os Haabets grønne Flag!
Langfredag var en bitter Dag,
Men skøn var Paaskemorgen.»

6. DIGTEKUNST.

~ KJÆMPEVISER. ~

(Sammendrag af Opskrifterne i Svend Grundtvigs „Danmarks gamle Folkeviser.“)

HELLIG OLAFS VÆDDEFART.

St. Olaf Konning og hans Broder,
De trættes dem om Norge-Land baade.
Det er saa favrt i Throndhjem at hvile.

Hans Broder,
De trættes dem om Norge-Land baade.
»Hvilken af os bedst seile kan,
»Han skal være Konge i Norges Land.«
Det er saa favrt i Throndhjem at hvile.

»Hvo af os, som først kommer hjem,
»Han krones til Konge over al den Ego.«

Det svared Harald Haardraade:

»Det være, som du nu sagde.
»Men skal jeg seile idag med dig,
»Da skal du skifte Skib med mig.

»Thi du haver Ormen hiin suare:
»Hvort skulde jeg med Oxen fare?

»Ormen er saa snar som Sky,
»Oxen driver saa langsom til By.«

— »Saa tag du nu Ormen hiin glade,
»Og jeg tager Oxen hiin lade.

»Forst ville vi til Kirken fare,
»Førend vi røre ved Seil eller Aare!«

St. Olaf han gaar om Kirkegaard,
Som idel Guld da skinner hans Haar.

Brat kom der Bud for Olaf Konning ind:
»Nu seiler Harald, Broder din.«

— »Lad dem seile, der seile vil;
»Messen ville vi lyde til.

»Messen den er vor Herres Ord;
»Sveode, tager Vand, I gaae til Bord!

»Vi gaae til Bord og faae os Mad;
»Siden ville vi til Stranden ad.«

Saa ginge de dem til Straude,
Som Oxen laae for Laude.

Saa snart de udbare
Baade Anker, Tong og Aare.

St. Olaf stander i Fremmerstavn:
»Frit frem, Oxe, i Jesu Navn!«

Klapper han Oxen ved hvide Horn:
»Gak nu, som du gik i Korn!«

Oxen tog til at skride,
Efter stod Bølgerne stride.

»Liden Dreng, løb du dig op i Raa,
»See om vi kunne Harald naae!«

— »Jeg seer under Norges Land
»Silkesail og Guld i Rand.

»Jeg seer under Norges Skjær,
»Hvor Ormen Silkesail bær.

»Jeg seer under Norgelands Side
»Ormen: saa saare fremskride.«

St. Olaf klapped Oxen paa Lænde:
»Du maatte lidet bedre fremrende!«

St. Olaf slog Oxen ved sit Øie:
»Bedre maa du ad Havet drive.«

Oxen tog til at bisse saa,
De Baadsmænd kunde ikke paa Bunken staae.

Tog han Bast og Line,
Bandt han Baadsmænd sine.

Det da møtte den Styresmand:
»Hvor da skal vi seile fram?«

— »Seil du dig over Bjerg og Klippe,
»Den næste Vei, som du kan hitte!«

De seiled over de Bjerge blaa;
Ud da løb de Troide smaa.

»Hvo seiler over mit Guld det røde,
»Og hvo da gjør min Fader den Møde?»

»Stat du der og bliv til Steen,
»Indtil jeg kommer tilbage igjen.»

De seiled over de Skaaner-Knolde,
Til Steen blev alle de sorte Trolde.

Ud kom Kjærling med Rok og Tein:
»St. Olaf, hvi seiler du os til Meen?

»St. Olaf med dit røde Skjæg,
»Hvi seiler du gjennom min Kjældervæg?»

St. Olaf sig tilbage saae:
»Stat der og bliv til Kamp hiin graa!»

Saa seiled de foruden al Meen,
Der veg for dem baade Stok og Steen.

De seiled som de kunde mest,
Ingen Mand kunde Øine paa dem fæste.

St. Olaf spændte Buen for sit Knæ;
Pilen faldt bag det Seiletræ.

Han skjød ud af Fremmerstavn;
Pilen faldt bag Oxen i Havn.

End hjalp Jesus Herre:
St. Olaf kom tre Dage førre.

Harald styred sin Snekke for Land;
St. Olaf kom tre Dage førre end han.

Harald blev i Hu saa vred,
Han skapte sig til en Orm saa led.

St. Olaf gik i Kirken ind,
Han takkede Gud af Sjæl og Sind.
Det er saa favrt i Throndhjem at hvile.

I Kirken ind,
Han takkede Gud af Sjæl og Sind.
St. Olaf ganger om Kirkegaard,
Der skinner en Gisel af haus Haar.
Det er saa favrt i Throndhjem at hvile.

DRONNING DAGMARS DØD.

Dronning Dagmar ligger i Ribe syg —
s. o. S. 192-5.

ELVEHØI.

Jeg var mig en fattig Ungersvend.
Jeg skulde at gilje ride;
Saa red jeg mig i Rosenslund,
Mig lystede der at hvile.
Siden jeg hende først saae!

Jeg lagde mit Hoved til Elvehøi.
Mine Øine de finge en Dvale;
Der kom tre Jomfruer gangendes ud,
De vilde gjerne med mig tale.

Den Ene gik til, den Anden gik fra,
Den Tredie hvisked mig i Øre:
»Du vaagn op, favren Ungersvend!
»Om Du vil Dandsen røre.

»Vaagn op, favren Ungersvend!
»Om du vil Dandsen røre;
»Min Jomfru skal dig en Vise kvæde,
»Om dig lyster hende at høre.»

Den Jomfru bar op en Vise og kvad,
Feirest over alle Kvinde:
Striden Strøm den stillet derved,
Som førre var van at rinde.

Striden Strøm den stillet derved,
Som førre var van at rinde;
Alle smaa Fiske, i Floden svam,
De legte med deres Finne.

De smaa Fiske, i Floden svam,
De legte med deres Finne;
De vildene Dyr, udi Skoven var,
Og de forgjætte' at springe.

De vildene Dyr, i Skoven var,
Og de forgjætte' at springe;
De smaa Fugle, paa Kvisten sad,
De fældte deres Sang for hende. —

[»Hør du, favren Ungersvend!
»Og vil du hos os blive,
»Da ville vi kjende dig ramme Runer
»At tyde og at skrive.

»Vi skal kjende dig Bassen at binde
 »Og Bjørnen op til Eg;
 »Dragen med sit møgle Guld
 »Skal flye af Landet for dig.»]

De dandsed ud og de dandsed ind,
 Og hver med Kjæreste sin;
 Alt sad jeg fattige Ungersvend
 Og havde min Haand under Kind.

Der kom en Jomfru gangendes ud
 Med hvide Sølvkar paa Hænde;
 Hun spildte Mjøden for sin Fod,
 Saa gjørlig mon jeg hende kjende.

»Hør du, kjære Søster min,
 »Og skal jeg med dig drikke?«
 — »Du lad Hornet saa listelig til Mund,
 »Lad Mjøden ad Brystet rinde!

»Du lad Hornet saa listelig til Mund,
 »Lad Mjøden ad Brystet rinde!
 »Det er saa ledt i Bjerget at være
 »Alt hos de Elvekvinder.«

Jeg lod Hornet til min Mund,
 Lod Mjøden ad Brystet rinde.
 De Elvekvinder klapped deres Hænder sammen,
 De tænkte, de havde mig vundet.

»Hør du, kjære Søster min!
 »Vil du nu med mig ride?
 »Jeg vil dig føre saa langt af Led,
 »I Bjerget skal du ikke bie.«

— »Du fører mig aldrig saa langt af Led,
 »Og end til Verdens Ende,
 »Jeg kommer jo dog hid igjen,
 »Før Sol stander op saa rene«. —

[De dandsed ud og de dandsed ind
 Alt i den Elve-Færd;
 Alt sad jeg og saa derpaa
 Og støtted mig paa mit Sværd.

»Hør du, favren Ungersvend!
 »Vil du ikke med os tale,
 »Da skal Sværd og hvassen Kniv
 »Lægge dit Hjerte i Dvale.»]

Havde Gud ikke givet mig Lykke saa god,
 At Hanen havde slaget med sin Vinge,
 Da var jeg kommen i Bjerget ind
 Alt til de Elvekvinder.

Thi raader jeg hver Danne-svend,
 Som ride vil i Skove,
 Han ride ikke til Elvehøi
 Og lægge sig der at sove.
 Siden jeg hende først saae!

~~~~~
 AAGE OG ELSE.

Der sidder tre Møer i Bure,
 De to slynger Guld,
 Den tredie græder sin Fæstemand
 Under sorten Muld.
 For hun har den Ridder trolovet.

Det var Ridder Hr. Aage,
 Han red sig under Ø:
 Fæsted han Jomfru Elselille,
 Saa væn en Mø.

Fæsted han Jomfru Elselille,
 Saa væn en Mø;
 Alt om deres Bryllups-Aften
 Maatte han døe.

Saa saare græd Jomfru Elselille,
 Sine Hænder hun vred;
 Det hørte Ridder Hr. Aage
 Saa langt af Led.

Saa saare græd Jomfru Elselille,
 Sine Hænder hun slog;
 Det hørte Ridder Hr. Aage
 Under sorten Jord.

Op staaer Ridder Hr. Aage,
 Tager Kisten paa Bag,
 Saa lakker han til sin Fæstemøes Buur
 Med megen Umag.

Han klapper paa Døren med Kiste,
 For han havde ei Skind:
 »Du stat op, stolten Elselille,
 »Luk din Fæstemand ind!»

Det mælte stolten Elselille

Med Taare paa Kind:

»Kan I Jesu Navn nævne,

»Saa kommer I ind!»

— »Du stat op, stolten Elselille,

»Luk op din Dør:

»Saa vel kan jeg Jesu Navn nævne,

»Som jeg kunde før.«

Op staaer stolten Elselille,

Med Taare paa Kind;

Saa lukker hun den døde Maud

I Buret ind.

»Hør I, Ridder Hr. Aage,

»Allerkjæreste min:

»Hvordan er der under den sorte Jord,

»I Graven din?»

— »Saadan er der i den sorte Jord

»I Graven hos mig,

»Som i det frydelig Himmørig:

»Thi glæd du dig!»

— »Hør I, Ridder Hr. Aage.

»Allerkjæreste min:

»Maa jeg dig følge i sorten Jord,

»I Graven din?»

— »Saadan er der i sorten Jord,

»I Graven hos mig,

»Som i det sorteste Helvede:

»Slaa Kors for dig!»

»Foroven ved mit Hoved

»Staaer Græsset grønt;

»Forneden ved mine Fødder

»Med Slanger omhængt.

»For hver en Gang du græder,

»Din Hu er mod,

»Da er min Kiste forinden

»Med levret Blod.

»For hver en Gang du kvæder,

»Din Hu er glad,

»Da er min Grav forinden

»Med Rosensblad.

»Nu galer Hanen den hvide;

»I Jorden er Fred!

»Til Jorden stunde alle de Lige,

»Nu maa jeg med.

»Nu galer Hauen den røde;

»I Jorden er Fred!

»Til Jorden maae alle de Døde,

»Did maa jeg ned.

»Nu galer Hauen den sorte;

»I Jorden er Fred!

»Nu lukkes op alle de Porte,

»Jeg maa afsted!»

Op stod Ridder Hr. Aage,

Tog Kisten paa Bag,

Saa lakker haa til Kirkegaard

Med megen Umag.

Det gjorde stolten Elselille,

Hendes Hu var mod:

Saa fulgte hun sin Fæstemand

Gjennem marken Skov.

Der hun kom igjennem den Skov

Paa Kirkegaard,

Da falmed Ridder Hr. Aage

Sit favre Haar.

Der hun kom af Kirkegaard

I Kirken ind,

Da falmed Ridder Hr. Aage

Sin Rosens-kind.

»Hør du, stolten Elselille,

»Allerkjæreste min:

»Du græd nu aldrig mere

»For Fæstemand din!

»Du stat op, stolten Elselille,

»Du gik nu hjem:

»Du græd nu aldrig mere

»Din Fæstemand frem!

»Du see dig op til Himmelen,

»Til Stjernerne smaa,

»Saa faaer du at vide,

»Hvor Natten haa gaar.«

Saa hun op til Himmelen,
 Til Stjernerne smaa;
 I Jorden sank den døde Mand,
 Hun ham aldrig saa.

Saa snarlig sank den døde Mand.
 I Jorden hen;
 Saa sørgelig gik stolten Elselille
 Tilbage igjen.

Hjem gik stolten Elselille
 Saa sorrigfuld.
 Maanedsdagen derefter
 Laa hun i Muld.
 For hun har den Ridder trolovet.

Om Kjempeviserne.

Fra Middelalderen have vi en sjælden rig Samling af »Kjempeviser» eller Viser af fortællende Indhold, digtede til Sang og mundtlig forplantede i Folket. Medens de ved Fortællemaade og Sprogform have høit Værd som Digtninger, give de os tillige et levende Billede af Datidens Forhold, Sæder og Folketro. Det er navnlig Adels- og Ridderlivet, der bliver forherliget.

Efter Emnernes Beskaffenhed falde de i fire forskellige Grupper. I de sagnhistoriske Kjempeviser er Stoffet hentet fra den gotiske Stammes eventyrlige Sagn om Fortids Helte, som Sivard Snarensvend, Kong Diderik af Bern og hans Mænd, Svend Felding o. fl. Selv den oldnordiske Mythe om Hammerhøntningen, omdigtet efter Riddertidens Forestillinger, gaar igjen i en Vise om »Tord af Havsgaard». I de historiske Viser besynges Personligheder og Begivenheder af Fædrelandshistorien, som havde gjort særligt Indtryk paa Folket. Saaledes have vi stemningsfulde Folkeviser om Valdemar Seiers Dronninger Dagmar (s. o.) og Bengerd, et heelt Heltedigt af Viser om Marsk Stig, hans Undsigelse og Hævn paa Erik Glipping og hans Fredløshed, fremdeles en Vise om Niels Ebbesen og som sidste Efterklang en allegorisk Vise om Christian den 2den som Ørnen, der skal værgе de smaa Fugle mod Høgene. Den norske Legende om »Hellig Olafs Væddefart» (s. o.) maatte vel nærmest henføres til denne Gruppe. Talrigst ere Ridderviserne, i hvilke personlige Livsforhold træde i Forgrunden. Handlingen dreier sig for det meste om Elskov, om Forlokkelse, Skiussyge, Troskab eller Troløshed; Udgangen er ikke sjælden sørgelig. Herhen høre Viserne om Axel og Valborg, Torkild Trundesøn, Ebbe Skammelsen o. a. I enkelte Viser er

endnu Blodhævn den ledende Tanke, som i »Hævnersværdet». Elskov er atter Driveskedren i de fleste Trylleviser. I dem fremtræde overnaturlige Væsener, hvis Tilværelse og Samkvem med Menneskene havde Hjemmel i den nedarvede Folketro, og som da for den, der troede paa dem, have haft samme Virkelighed som dagligdags Mennesker: snart Elfefolk og Havmænd, snart Mennesker i Troldeham, Gjenfærd o. d. Saaledes i Viserne om Elvehøi (s. o.), Elveskud, Agnete og Havmanden, Trolde og Bondens Hustru, Ange og Else (s. o.); ligeledes i Svend Dyrings Visen »Moderen under Mulde», hvor det er Børnens Nød, der kalder Gjenfærdet op af Graven.

Mellem de historiske Viser og Trylleviserne findes de skønneste af vore Folke digtninger. Den hele Fordeling i Grupper be-roer imidlertid paa et halv vilkaarligt Skjen om, hvad der er en Visers Hovedindhold. Efter Indholdets Behandlelig kan man særlig udskille Skjenteviserne, f. Ex. Visen om Ramund.

Som fortællende ere alle disse Viser episke eller Sagn-digte. Men de fortælle saaledes, at Begivenhedens vekslede Stemninger og freidige eller strenge eller sørgmodige Grundtone klinger stærkt igjennem; for saa vidt ere de lyriske eller Stemningsdigte. Som lyrisk-episke Digte høre de ind under Romance-Digtningen.

Deres Egenskab af Stemningsdigte fremtræder saavel i Stil og Versebygning som i Melodi. Fortælliogen — med al sin Simpelhed og Anskuellighed og sine mange staaende Vendinger — glider ikke jevnt og rolig fremad som i Sagndigtet; den gjør hyppige Spring, henkaster Skildringerne i korte, fyndige Træk og falder ind med Tiltale og Gjensvar; men den giver sig igjen Tid til at staae stille ved hvad der skal udhæves, og her gjerne ordlydende gjentage en Overgang i Fortællingen eller Samtalen, ligesom for at tage nyt Tilleb; f. Ex. i Visen »Dagnars Død» (s. o. S. 192 ff.). Hermed stemmer Visernes Deling i korte, rimede Vers. Verset har 2 eller 4 Linier, med staaende Takt, men foranderligt Stavelsemaal, og Rimet har jævnlig indskærpet sig til en Lighed i Endelyden, som naar Mand rimes paa fram (frem) eller Vinge paa Kvinder; en egen Sammenkjædning af tolinjede Vers forekommer f. Ex. i »Olafs Væddefart» (s. o.). I de fleste Viser er der i Slutningen af Versene, undertiden tillige i Midten, et staaende Omkvæd, der paa eengang kunde tjene til Hvile ved Foredraget og til at gjenkalde en gjennemgaaende Tanke eller Stemning, som i »Olafs Væddefart» Tanken om kongelig Begravelse i Thronhjem.

Alt tyder paa, at Viserne ligesaa Begyndelsen ere sungne, formodentlig af en Enkelt, med Omkvædet som Chor, leilighedsvis

vel ogsaa sungne til Dands, som endnu paa Færøerne. Deres Melodier, undertiden flere til samme Vise, naar den har været vidt udbredt (f. Ex. Elveskud), have et gennemgaaende alvorligt, oftest tungsiudt Præg; de fleste ere i Moll og mange ende i Terts eller Qvint.

Naar og af hvem Viserne ere digtede, derom sarnæ vi udvortes Vidnesbyrd. At dømme efter de Viser, der besyngte historiske Begivenheder og synes digtede, medens Indtrykket var frisk og Deeltagelsen almindelig, har Visedigtningen blomstret i Valdemarernes og endnu i Calmarforeningens Tid; Marsk Stig Viserne, der have Kjæmpevisestilen fuldstændig uddaunet, synes digtede ved Udgangen af det 13de Aarhundrede. Hertil kommer, at der maa have været en livlig Udvexling af færdige Viser mellem Danmark og Sverrig, hvilket tyder paa Foreningstiden: ikke blot Viser af ganske lignende Indhold og Tilsnit (jfr. »Svenske Læsestykker« S. 200-207), men jevnlig de selvsamme Viser forekomme i gamle Opskrifter, danske og svenske. Men flere og flere komme til fra Norge, fra Færøerne og fra Island. Overhoved har da Visedigtningen været fælles for hele Norden. Skotland og England, Holland, Nordtyskland har gamle Folkeviser af lignende Art.

Spørge vi nærmere om Forfatterne, lader det sig sjældnen nok afgjøre, i hvilket af Nordens Lande en Vise er digtet, endsige hvem der har digtet den. Imidlertid holde samtlige Viser sig saadanne til de høiere Stænder, ved Hoffet, i Klosteret og især i Ridderborgen, røbe saa stor Fortrolighed med Borgens Indretning og dens Beboeres Formaal, Færd og Leveviis, men saa ringe Opmærksomhed paa Almuens Liv, og ere tilbied paa sin Viis saa kunsthærdig formede, at det bliver indlysende, at vore Folkeviser oprindelig have hørt hjemme i Høiøloftsalen eller Borgestuen og først senere meddeelt sig ogsaa til Bondealmen, der har holdt Hærd over dem indtil vore Dage.

I lang Tid har neppe nogen Vise været nedskreven. Den blev mundtlig føredraget af sin første Sanger, udrædtes i videre Kredse, forsaavidt den fandt Gjenklang, og gik siden i Arv til de følgende Slægter. Men idet den saaledes udbredte og forplantede sig i Folkemunde, var den underkastet en vedvarende Omdigtning, saalænge Kunsten blomstrede, og derefter en langsom Forvanskning: Noget blev udeglemt, Andet tildigtet eller optaget fra lignende Viser; Ændringen i det sproglige Udtryk skete af sig selv, ved Overgangen fra Landskab til Landskab og fra Tid til Tid. Den var kortsagt en Folke-Vise, som ikke blot levede, men ligesom groede i Folket. Ved at vore en saadan Væxt i flere forskellige Egne, maatte da den oprindelige Grundvise lidt

efter lidt gaae over i flere eller færre Viser, afvigende saavel indbyrdes som fra Grundvisen, men med Præget af fælles Udspring og ligeartet Udvikling. Og netop saaledes ere vore danske Kjæmpeviser overleverede til os: de fleste i to, tre eller langt flere forskellige Udformninger, men Folkeviser alle, — foruden de tilsvarende hos Broderfolkene.

Hele dette Forfatterskab, som hører til det Eiendommeligste ved al Folkedigtning, er saa afvigende fra vor Tids Forfatterskab og bliver saa modstridende opfattet, at der kan være Anledning til at henvise til det nærmest Beslægtede, nemlig vore Kirkepsalmers Historie, der, med al Forskjel, dog har en vis Lighed med Kjæmpevisernes i deres Blomstringstid. Den iøinefaldende Forskjel er, at Psalmerne digtes med Pennen og til Udbredelse ved trykte Bøger; men en væsentlig Lighed ligger i, at for Kirken have Psalmerne altid været et Slags Fællesgods: den ene Psalmebogs Udgifter har taget fra den anden og gjeotaget ordret eller forkortet, ndvidet, omdigtet, uden videre Hensyn til den oprindelige Forfatters Rettighed over sine Vers; derhos have alle Digterne havt et fælles Grundlag i en vis staaende, her kirkelig, Forestillingskreds og visse givne, her bibelske, Vendinger. Psalmeforraadet har saaledes været i en vedvarende Grøde og er det den Dag idag, især gjennem Grundtvig, som snart omdigter en Psalme af Brorson og gjør den Skade, snart en Psalme fra »Evangelisk christelig Psalmebog« og giver lamme, klangløse Vers baade Flngt og Sang ved sin Omdigtning. De fleste Omdigtere kunne vistnok lettere gjøre Skade paa det Gode end gjøre Godt paa det Ringe, og navnlig ved Kjæmpeviserne har sikkert Grundvisen i sin oprindelige Udformning som oftest — men ingenlunde altid — været den bedste.

Forholdsviis er der bevaret langt flere danske end svenske eller andre nordiske Viser fra Middelalderen. Grunden bertil ligger for en Deel i, at man i Danmark har været betænkt paa at faae dem optegnede, inden altfor mange vare gaaet tabt. Vi have en stor Deel haandskrevne Smaasamlinger, de ældste fra Midten af det 16de Aarhundrede, tildeels nedskrevne af adelige Damer; Stavemaaden bærer hyppig Præg af den gjængse Udtale i det Landskab, hvor Visen er optegnet: *hinder for hende, Hiarth for Hjerte* o. d. Den første trykte Samling er allerede fra 1591: »It Hundrede vdaalte danske Viser«, udgivet af Anders Vedel og tilegnet Christian den 4des Moder Enkedronning Sophia, der havde ønsket at læse saadanne gamle Viser (s. o. S. 267-8). Hundrede Aar derefter udgav Peder Syv de samme, forøgede med ligesaa mange til; i vort Aarhundrede Nyerup o. fl. en endnu større Samling og tillige, for første Gang, en Deel Melodier.

Svend Grundtvig udgiver en fuldstændig Samling af »Danmarks gamle Folkeviser«, enhver af de henved 500 Viser i samtlige de Udformninger, hvori den forefindes, bogstavret aftrykte, og med lærde Oplysninger; det er ikke en læselig Udgave som de tidligere, men det bedst mulige Forarbejde saavel til Udgaver og Udvalg som til videnskabelige Undersøgelser om Stoffet.

Medens der saaledes i flere Aarhundreder har været ret vel sørget for Visernes Bevarelse, har Tilegnelsen af dem været underkastet store Omskiftelser. Allerede før Reformationstiden havde Adelen tabt Smagen for dem; kun enkelte, især Damer, holdt dem i Ære som Fortidslevninger. Derimod havde de fundet Indgang hos Almuen paa Landet, og lige indtil vore Dage har man hørt dem synge i Bondestuer. Foruden at de saaledes gik fra Mund til Mund, fik Overleveringen tidlig en Støtte i de Udgaver, som lærde Samlere lod trykke til Bedste for Menigmand. Peder Syvs Ven Digteren Sorterup lod Toner fra Kjæmpeviserne gjenlyde i sine nye »Heltesange«. Men i Oplysningens Aarhundrede bleve de af Holberg og Andre forfulgte og spottede, til ligemed den Overtro paa Ellefolk, Trolde og Gjengangere, hvormed de vare sammeufltrede: Overtroen havde da ogsaa været saa farlig, at gamle Kvinder i Hobetal vare brændte som Hexe. Det første Nyn af Kjæmpevisen, der igjen høstes, var Ewalds »Liden Gouver«, og fra vort Aarhundredes Begyndelse kom de til Ære ved Oehlenschläger.

Som ung romantisk Digter indbød han til et Hefteskrift med Udvalg af vor Middelalders Litteratur, navnlig ogsaa af Kjæmpeviser; deres Stil og Tone er tydelig at kjende i det nye Digtersprog, der vældede frem allerede med hans Digte 1803. Siden tog han af Kjæmpevisen om »Axel og Valborg« Stof til sit Sorgespil, og samtidig digtede han »De tvende Kirketaarne« (s. o. S. 1-4), et Sagn fra Valdemarernes Tid, fortalt livagtig i Kjæmpevisernes Tone og med Laan fra dem, men saaledes tilegnede, at hans reent eiendommelige Vendinger (som V. 3 om Loftet, V. 8 om Krybben) staae som friske Knopper paa et Blomstertær, der har faaet ny Jord. Med Oehlenschläger vaagnede Sandson for vore Folkeviser fra Middelalderen baade som Digtninger og som levende Folkeminder; gennem Heibergs »Elverhøj« kom ogsaa Melodierne tilbage. Næsten alle danske Digtere i vort Aarhundrede have paa første eller anden Haand lært af Folkeviserne, og en Klang derfra høres i vort Digtersprog, navnlig sammenlignet med det svenske, hvor kun Geijer har tilsvarende Toner.

~ KINGO, ~

født 1634: Psalmedigter, Biskop; † 1703.

MORGEN-SANG.

(Aandelige Sange-koors Første Part, 1674.)

Nu rinder Solen op
 Af Øster-lide,
 Forgylder Klippens Top
 Og Biergets Side,
 Vær glad, min Siæl, og lad din Stemme klinge,
 Stig op fra Jordens Bo,
 Og med dio Tak og Tro
 Til Himlen svinge!

Utallig saa som Sand
 Og uden Maade
 Som Havsens dybe Vand
 Er Hærens Naade,
 Som band mit Hoved daglig overgyder:
 Hver Morgen i min Skaal
 En Naade uden Maal
 Til mig nedflyder.

Hand har i denne Nat
 Med Engle-skare
 Mit Huus og Hiem omsat,
 At ingen Fare
 Har rammet mig og min' i nogen Maade:
 Men jeg er frelst og frj
 Fra Dødsens mørke Stj
 Og Siæle-Vaade.

Jeg har min Førlighed,
 Og mine Lemmer
 Af ingen Smerte veed,
 Som dennem klemmer,
 Og Hærens Aand i mig sit Vidne giver,
 At jeg Guds kiære Son,
 Formedelst Christi Bøn,
 Fremdelis bliver.

Min Siæl, vær frisk og glad,
 Lad Sorgen fare!
 Dit Legems Blomster-Blad
 Skal Gud bevare:

Hand skal i Dag mig give Kraft og Styrke,
Jeg i mit Kald og Stand
Min Gud og Fader kand
Tilbarlig dyrke.

Lad Synden mig i Dag
Ey slet forblinde,
At jeg min Guds Behag
Kand ræt besiode:
Men om min Fod gaar vild og sig mon støde,
Da vend, o GUD, mig om,
Og gak ey strax til Dom
For Svagheds Brøde!

Du best min Tarv og Trang,
O HERre kiender,
Til med er Lykkens Gang
I dine Hænder,
Og hvad mig tiener best i alle Maade,
Du det tilforne seer!
Min Siæl, hvad vilt du meer?
Lad GUD kun raade!

HVER HAR SIN SKÆBNE.

(Aand. Sænge-kvæde Anden P. 1681. Kingos Melodi, udsat af A. P. Berggreen.)

Sorrig og Glæde de vandre tilhaabo,
Lykke, Ulykke de ganger paa Rad,
Medgang og Modgang hin aoden anraabe,
Soelskin og Skyer de følgis og ad!
Jorderigs Guld
Er prægtig Muld,
Himlen er Ene af Salighed fuld.

Kroner og Scepter i Demant-spill lege,
Leeg er dog ikke den Kongelig Dragt!
Tusinde Byrder i Kronerne hvege,
Tusindfold Omhu i Scepterets Magt!
Kongernis Boe
Er skion Uroe!

Himlen allene gjør salig og free!

Alle Ting har sin foranderlig Lykke!
Alle kand finde sin Sorrig i Barm!
Tijt ere Bryst, under dyrebar Smykke,
Fulde af Sorrig og hemmelig Harm!
Alle har sit,
Stort eller Lit!

Himlen allene for Sorgen er qvit!

Velde og Vijsdom og timelig Ære,
Styrke og Ungdom i blomstrende Aar
Høyt over andre kand Hovedet bære,
Falder dog af og i Tjden forgaar!

Alle Ting maa

Enden opnaa,

Himmelens Salighed Ene skal staa!

Deyligste Roser har stindeste Toorne,
Skionneste Blomster sin tærende Gift,
Under en Rosen-Kind Hiertet kand soorne,
For dog at Skæbnen saa sælsom er skift!

I Vaade-Vand

Flyder vort Land,

Himlen har Ene Lyksaligheds Stand!

Vel da! saa vil jeg mig aldrig bemøye,
Om ikke Verden gaar efter min Agt!
Ingen Bekymring skal kunde mig høye,
Intet skal giere mit Hierte forsagt!

Sorrig skal døe,

Lystigheds Free

Blomstris paa Himle-Lyksaligheds Oe!

Angist skal aule en varende Glæde,

Qvide skal vinde sin Tott udaff Teeo!

Armod skal prydis i rigeste Klæde,

Svaghed skal reysis paa sundeste Been!

Avind skal staa

Fengsled i Vraae,

Himlen kand ene alt dette formaa.

Lad da min Lød og min Lykke kun falde,
 Hvordan min GUD og min HERRE haad vill,
 Lad ikkun Avind udøse sin Galde,
 Lad kun og Verden fulddrive sit Spill!
 Tjdernis Bom
 Bliver dog tom,
 Himlen skal kiøre altingest herom!

Om Kingo.

THOMAS KINGO er født d. 15de December 1634 i den lille Kjøbstad Slaughterup i Nordsjælland; hans Fader, skotsk af Fødsel, var Linnedvæver. Han opvoxede under fattige Kaar, men blev tidlig sat til Bogen paa Grund af sit oprakte Nemme. Som ung theologisk Caudidat var han i nogle Aar Huslærer paa en Herregaard i Sjælland, afholdt ikke mindre for sit Vid og sin Selskabelighed end for sin boglige Dannelse. I de Aar blev Egnen hjem-søgt af de Svenske, under Kjøbenhavns Beleiring (1658), og Kingo gjorde Nytte som »Sævegarden« ved Gaarden; men han var nær bleven et af Krigens Ofre, da en svensk Cornet, som han med dragen Kaarde fratog en røvet Hest, skjød sin Pistol af paa ham, saa at Kuglen gik gennem hans Mund. Det lystige Herregaardsliv gav ham Anledning til et Par Skjemtedigte i Datidens noget kluttede Smag («Sæbygaards Ko-Klage», »Næve-tud og Knudherud« o. fl.). Tid efter anden udgav han længere beskrivende og lovprisende Digte paa Alexandriner, over fædrelandske Emner: »Samsøes Beskrivelse«, tilegnet Øens Besidder Rigs-kantsler Griffenfeld, »Christian den 5tes Ledingsfærd« o. fl.; de vandt ham et Digternavn og høitstaaende Velyndere.

Imidlertid var han indtraadt i den geistlige Stand. Det var som Præst i sin Fødeby Slaughterup, i sit 40de Aar, at han bragte Sommer og Sang i den danske Psalmedigtning med »Thomas Kingos Aandelige Sjungechor«, 1ste Part 1674; deri syv Morgen- og syv Aftensange og syv af Davids Poenitentse-Psalmer, til Melodier fra verdslige Sange. I Tilegnelsen til Kongen lover han, fremdeles at anvende al Flid paa Psalmedigtningen, saa at vi ikke skulle have Behov at tigge og laane af de Tydske og andre Landes Folk; »thi de Danskes Aand er dog ikke saa fattig og »forknytt, at den jo kan stige lige saa høit mod Himmelen som »andres, alligevel at den ikke bliver ført paa fremmede og »nd-lændiske Vinger«. Nogle Aar efter (1677) kaldte Kongen ham til Biskop i Fyens Stift. Her havde han en vid Mark for sin Arbeidskraft, ved Tilsynet med Kirker, Skoler og milde Stiftelser,

ogsaa ved Sammenstød med de verdslige Myndigheder. Af Psalmer udgav han sit »Aandelige Sjungechor« 2den Part, ligesom den forrige nærmest til Brug ved Husandagt; der maatte af begge tages nye Oplag. Ved given Leilighed skrev han Lykensknings- og Sorgedigte, Indskrifter til Døbefont, Kirkeklokke, Gravmæler; saadanne Indskrifter skulde altid være af Kingo. Han blev optaget i Adelstanden, med en Pegasus i sit Vaaben; da han ved tredje Ægteskab blev Herre til Fraugdegaard, var hans Stilling saameget anseeligere.

Under Christian d. 5te havde Enevoldsmagten slaaet faste Rødder, og man stræbte at gennemføre Eenheden i alle offentlige Anliggender. Riget fik en ny Lovbog og Kirken et nyt Ritual; Biskop Kingo var Medlem af Ritualcommissionen. Samtidig vaagne Ønsket om en Psalmebog, som kunde afløse de mange indbyrdes afvigende, tildeels forældede Samlinger, der vare i Brug. Det blev Kingos Hverv at udgive en ny Kirkepsalmebog for Danmark og Norge; han havde skaffet sig et eget Bogtrykkeri; dens første Halvdeel, Vinterparten, udkom 1689. Men den faaet Modstand fra mange Sider: de ældre Kirkesange vare snarere omdigtede end skaansomt ændrede, der var optaget en Deel udtværede Psalmer af Samtidige, og Kingos egne Psalmer fandt Mange for høie for Menigmand, der dog, som han med Føie bemærker, »tidt haver mere Fattelse, end somme Lærde tage sig vare for«. Enden blev, at der blev nedsat en Commission, som udarbejdede Psalmebogen, dog med stadig Bistand af Kingo, ogsaa til Sommerparten; for at dække hans store Tab fik han Forlagsret, og saaledes udkom den saakaldte »Kingos Psalmebog«, der endnu bruges flere Steder, især i Jylland og i Norge. At Forhandlingen havde voldet ham bittere Krænkelser, udsiger bl. A. hans Tilskrift i et Exemplar af »Vinterparten«:

»Gak, hudeffetted Bog! du tør vel Plaster finde
 Og rens Sisle, som vil dine Saar forbinde.
 Gak, sjang din Sørrig ud; det tør vel blive godt,
 Thi Æro fødes tidt udfanuartig Spot.«

Skjondt han fra Ungdom af havde erfaret, at »Sorrige og Glæde de vandre tilhøbe«, var dog hans virksomme Liv forholdsvis rigt paa Lykke og Udmærkelse. Han døde 1703, i sin Alders 69de Aar.

Foruden Psalmer til de kirkelige Handlinger og til alle de store Høitider — Kingos Gave var især Paaskepsalmen, ligesom Brorsons Julepsalmen, — have vi af Kingo en Række historiske Psalmer, navnlig over Søndagsevangeliene fra Advent til Paaske og over hvert enkelt Led af Lidelseshistorien. Den evangeliske Fortælling bliver snart gjenkaldt i korte Hentydninger, snart ud-

malt for Indbildningskraften, men fra først til sidst er den ligesom gennemvirket med Andagtsens, Straffens, Angerens, Trøstens og Bønnens Ord; det er ikke bibelhistoriske Digte, men Psalmer med historisk Grundlag. En anden Række er de aandelige Sange: Morgen- og Aftensange, i hvilke den forskjellige Stemning før og efter Nattehvil er vidunderlig udtrykt, Bødbønner, Reiseandagt, fremdeles de mægtige Bodspsalmer og Suk over Verdens Forfølgelighed. At disse aandelige Sange gjerne ere digtede til en eller anden smuk Visemelodi, er skeet i det Haab, som Kingo udtaler for Læseren, at »om du kao lade dig undertiden befalde, for en Melodies Artigheds Skyld, at gjerne anhere en Sang om Sodoma, du meget mere skulde lade dig behage, under selvsamme Melodi, at høre en Sang om Zion«. Valget stemmer med disse Sanges eiendommelige Flugt og vidner om den Frihed, hvormed han fulgte sit Digterkald.

Uagtet vi have ældre Psalmer end Kingos, er han, saavel i Tid som i Betydning, vor første Psalme-Digter. Allerede som verdslig Digter havde han et Navn i sin Samtid, men hans særegne Aandsretning kaldte ham til den gudelige Sang, hvortil hans Stilling i Kirken gav ham det ydre Kald. Hans faste Bibeltro og rige aandelige Erfaringer, hans Ild i Følelsen og Indbildningskraften, hans Evne til at gribe Orgeltonerne i vort Moderstuaal paatrykke hans Sange et saadant Præg, at de paa eengang ere Psalmer for Menigheden og levende Udtryk af hans egen Sjæls Kvide og Trøst. Saaledes det tidt gjentagne »Hjertesuk«:

„Aldrig er jeg uden Vaade,
Aldrig dog Ieruden Naade:
    Altid har jeg Suk og Vee,
    Altid kand jeg Jesum see.

Altid trykker mine Synder
Altid Jesus Hjelp tilskynder:
    Altid er jeg udi Træng,
    Altid er jeg fæld uff Sang.

Nu i Sorrig, nu i Glæde,
Nu i Fæld og nu i Sæde:
    Ofte fuld aff stor Oroo,
    Altid fuld aff Jesus Troo!“

Kingos Psalmer lyde igjennem hele vor Kirkesang. Det »Aandelige Sjungechor«, som allerede i hans Levetid blev mange Gange optrykt og oversat paa Tydsk, paa Svensk (1689, 1693, 1700 o. s. v.), paa Islandsk, har siden oplevet mangfoldige Oplag. Alle vore Psalmebøger saavel som de Samlinger, der ere udgivne til Husandagt, have øst rigelig af hans Forraad. Og selv gjennem vore senere store Psalmedigtere — Brorson, Grundtvig — høre vi jevnlig Toner fra Kingo. Det er med ham som Forgjænger at

vor Kirke, fremfor den tydske og den engelske, har til sine frugtbarere Psalmeffætttere havt virkelige Digtere.

~ HOLBERG, ~

født i Bergen 1684, Professor i Kjøbenhavn; Komædiedigter, Forfatter af Satirer, historiske og moralske Skrifter; † 1754.

SKIEMTEDIGTET.

Et lystigt Skiemte-Digt tidt kraftigst Virkning har —
s. o. S. 273-4.

PAARS I FESTLIGT OPTOG.

(Peder Paars, 1720; fjerde Bogs 2den Sang.)

(Den store Peder Paars, Kræmmer fra Callandborg, som med sin Svend og Skræver Peder Ruus forstog en Reise til sin Fæsteme i Aars, var strandet paa Øen Anholt; da Øboerne antog ham for en Kæbber og rustede sig til Krig, stillede Paars sig i Spidsen for Skibsmandskabet; der blev dog sluttet Fred uden Blodsudgydelse. Fra Anholt sejlede de videre og naaede efter nogen Tids Omflakken en jydsk By; her kom de uforvarende i Slagsmaal og bleve trukne i Vagten. Borgemeister og Raad protesterede imod en sliq Arrest for civile Folk, og det traadte med Burgerkrig, da der indløb en Skrivelse fra Ruus, hvori han, paa Grund af sin Prinsipsals Bedrifter som General i den Anholtiske Krig, paastod, at Hovedvagten var deres rette Værnething. Dette Forlangende havde til Følge, at de alle bleve satte i Daarskisten. Imidlertid fik Raadet et anonymt Brev, med Advarsler og Formaning til at lade de Fremmede fortsætte Rejsen. Efter en lang Dispyt om det stumme é m. m. besluttedes ikke alene at lade Generalen tilligemed den hele Skare, man viste dem Ære og følge dem i Procession ud af Staden.)

Proserpina, stem op! stat bi den sidste Gang!*)
Thi jeg mod Enden er af min Hernisk Sang.
Man først med Klokkerne begyndte stærk at ringe.
Man Stadens Fendrik saae i Spidsen Fanen svinge.
Nu over Hovedet, og det med megen Art
(En Mølle drives ej af Storm med større Fart);
Nu under Beenene den gik ej mindre flygtig,
Saa alle raabte: I sit Fart den Mand er dygtig!
Ret som en Børnetop man saae den dreies om,
Nu stoad vor Fendrik ret, nu var han gandske krum.
Som konstig Madik, der nu gandske ret sig holder,
Nu i et Øjeblik sig slaar i mange Folder:

*) Han burde have kaldet paa Calliope eller en af de andre lærde Gndinder. Men den Fejl vil intet betyde; den ene, man skee, kand være lige saa god som den anden. Ellers kand man let der i fare vild; thi saaledes skrev en vis lærd Mand i steden for Pluto: Der Høllische Gott Plutarchus.

Ej anderledes var at ansee denne Mand.
 I Fane-Sving hvo nu slig Konstner finde kand?
 Peer Trommeslager ej indlagde mindre Ære;
 Man fandt ham i sin Konst ej ringere at være.
 Han Trommestokkene mod Luften stundum slog.
 Og dennem strax igien alt efter Tacten tog.
 Ej Erter løbe kand saa hastig i en Gryde,
 Som Stokkerne da gik. Ach! hvis jeg var en Jyde,
 Jeg meere kraftelig det skulde male af!

Kort talt: paa Dygtighed han store Prøver gav.

Emanuel, som gjort har Stykker for Trompetter,
 Foruden andet, som Couranter, Menuetter,
 Gik udi tredie Leed, ej stod sig mindre brav,
 Og blæste, at det af Raad-Huset Echo gav,
 Saa at Bormester selv af Glæde maatte græde.
 Man gamle Koner saae Tørklæderne at væde;
 De raabte: Ach det er et Himmelsk Engle-Lyd!
 I anden Verden der maa være megen Fryd,
 Naar slig paa Jorden er. De deri talte sanden;
 Thi han ej eftergav paa Scaven nogen anden.
 Det er forunderligt hvad saadant Instrument
 Kand have for en Kraft; det alle er bekiendt,
 At man kand med Music den største Sygdom læge,
 At man kand vilde Dyr med Instrumenter spæge.*)
 En deilig Farve han af saadant fik, saae ud
 I heele Ansigt, sær i Panden, som en Stud.
 Nu blæste han et Vers, nu tog han op af Lommen
 En Flaske Brændeviin, certerede med Trommen;
 Thi medens den (som er Maneer) alleene gik,
 Vor Orpheus en Kluk af Nectar-Flasken fik.
 Det var forunderligt; med høyre Haand han Flasken,
 Som efter Tacten, tog behændelig af Tasken.
 Med venstre derimod regiered sin Trompet.
 Sligt nu hver Musicant ej giøre kand saa let.
 Nu blæste han det, som de Valske Solo kalder,
 Nu atter Tutti, og med Trommen flux indfælder.
 Hick**) sagde: Saadan Mand vi aldrig meere faaer!
 Ach! hvis i Tydskland kun han havde rejst et Aar,
 Og bedre Fundament der havde kunde faact,**)
 Han havde store Mænd af Skolen kunde slaaet.

*) Vid. Jamblich. libr. de Mysteriis Egypt. Confer Tydske Jochums
 Reflexioner der over, Hist. sui Temp. pag. 430.

**) Om Poeten meener udi at drikke tillige med, er det noget Satyrisk.

*) Hick. Byskrivning.

Strax efter denne Mand man Geueralen saae
 Med største Ærbarhed og Skrid for Skrid at gaae.
 Han og hans Secreteer gik under tvende Himle.
 Man heele Gaden saae af Mænd og Qvinder vrimele;
 I slige Byer det gemeenlig plejer skee,
 Naar man faaer noget nyt at høre og at see.

Processen gik saa fort, var meget skion og prægtig.
 Alleene Ruus, som ej var nogen siude mægtig
 At styre sig, da han en Bager-Boed blev vaer.
 Paa Vejen købte sig af Hvedebrød et par. *)
 Slig Gierning Peder Paars gik meget haart til Hierte.
 Han dulte dog som en Philosophus sin Smerte,
 Han vendte sig kun om, og sagde: Secreteer!
 At købe Kringler nu heelt ubaleiligt er.

Saa blev af Staden Paars udført med Pragt og Ære.
 Af saadan Sag enbrer kand trøste sig og lære,
 At man af Modgang ej maa lade slaae sig ned,
 Men sig berøbbe med en ret Bestandighed.

JEPPE PAA BIERGET.

(Comoedier sammenskrevne for den Danske Skue-Plads, ved Hans Mickelsen,
 1723; Jeppe paa Bierget, Act 1-3.)

Actus I.

Scen. 1. NILLE.

Jeg troer neppe, at der er saadan doven Slyngel i det heele
 Herret, som min Mand; jeg kand neppe faae ham vaagen, naar
 jeg trækker ham efter Haaret af Sengen. I Dag veed nu den
 Slyngel, at det er Torv-Dag, og dog alligevel ligger og sover saa
 længe. Hr. Poul sagde nyelig til mig: Nille! du est alt for haard
 mod din Mand, han er og bør dog være Herre i Huset; men jeg
 svarede ham: Nej! min gode Hr. Poul! dersom jeg vilde lade min
 Mand regiere i Huset et Aar, saa fik hverke Herskabet Land-
 Gilde eller Præsten Offer, thi han skulde i den Tid drikke op alt
 hvad der var i Huset; skulde jeg lade den Mand raade i Huset,
 der er færdig at sælge Boeskab, Kone og Børn, ja sig selv, for

*) Deres Character, som af Skarnet i en hast komme til Værdighed,
 hvis gamle Mores undertiden bryder frem; som der fortælles om en
 Tiener, der uformodentlig selv blev Herre, men engang glemte sig
 selv, og i steden for at sætte sig i sin Vogn, steg bag paa Carossen.

Brænderiin? hvorpaa Hr. Poul tiede gandske still, og strøg sig om Munden. Ridefogden holder med mig og siger: Moerlille! agt du kun ikke hvad Præsten siger. Der staaer vel i Ritualen, at du skal være din Mand horig og lydig, men derimod staaer der i dit Fæstebrev, som er nyere end Ritualen, at du skal holde din Gaard ved lige, og svare din Land-Gilde, hvilket du umueligt kand gjøre, dersom du ikke trækker din Mand hver Dag efter Haaret og prygler ham til Arbeide. Nu trækkede jeg ham af Sengen, og gik ud i Laden at see hvordan Arbeidet gik for sig; da jeg kom ind igien, sad han paa Stolen, og sov med Buxerne, reverenter talt, paa det ene Been, hvorudover Crabasken strax maatte af Krogen, og min gode Jeppe smørres, til han blev fuldkommen vaagen igien. Det eeneste, som han er bange for, er Mester Erich (saa kalder jeg Crabasken). Hej Jeppe! er din Fæhund endnu ikke kommen i Klæderne? har du Lyst at tale med Mester Erich end engang? hej Jeppe! her ind!

Scen. 2. JEPPE. NILLE.

JEPPE. Jeg maa jo have Tid at klæde mig, Nille! jeg kand dog ikke gaae som et Sviin foruden Buxer og Trøje til Byen.

NILLE. Har du, Skabhals, ikke kundet tage ti par Buxer paa dig, siden jeg vækkede dig i Maars?

JEPPE. Har du lagt Mester Erich fra dig Nille?

NILLE. Ja jeg har, men jeg veed strax hvor han er at finde igien, dersom du ikke er hurtig. Her hid! see hvor han kryber. Her hid! du skal til Byen at kiøbe mig to Pund grøn Sæbe; see der har du Penge dertil. Men hør! hvis du inden fire Timer ikke er her paa Stedet igien, da skal Mester Erich dantze Polsk Dantz paa din Ryg.

JEPPE. Hvor kand jeg gaae fire Mål i fire Timer, Nille?

NILLE. Hvem siger, du skal gaa? du Hanrej! Du skal løbe. Jeg har engang sagt Dommen af, gjør nu, hvad dig lyster.

Scen. 3. JEPPE alene.

Nu gaaser den Soe ind, og æder Froekost, og jeg stakkels Mænd skal gaae fire Mål og fnaer hverken Vaat eller Tørt; kand nogen Mand have saadan forbandet Kene som jeg har; jeg troer virkelig, at hun er Søkende-Barn til Lucifer. Folk siger vel i Herredet, at Jeppe drikker, men de siger ikke, hvorfor Jeppe drikker; thi jeg fik aldrig saa mange Hug i de ti Aar, jeg var under Malicien, som jeg faaer paa een Dag af den slemme Qvinde. Hun slaaer mig, Ridefogden driver mig til Arbeid som et Beest, og Degnen gjør mig til Hanrej. Maa jeg da ikke vel drikke? maa jeg da ikke bruge de Midler, som Naturen giver os at bort-

drive Sorg med? Var jeg en Taasse, saa gik saadant mig ikke saa meget til Hierte, saa drak jeg ej heller ikke; men det er en afgjort Ting, at jeg er en vittig Mand, derfor føler jeg saadant meer end en anden, derfor maa jeg og drikke. Min Naboe Moons Christoffersen søger tit til mig, saasom han er min gode Ven: Fanden fare i din tykke Mave, Jeppe! du maatte slaae fra dig, saa blev Kiellingen nok god. Men jeg kand ikke slaae fra mig for tre Aarsagers skyld. Først, fordi jeg har ingen Corasie. For det andet, for den forbandede Mester Erich, som hænger bag Sengen, hvilken min Ryg ikke kand tænke paa uden han maa græde. For det tredje, efterdi jeg er, nden at rose mig selv, et ejegot Gemyt, og en god Christen, som aldrig søger at hevne mig, end-ogsaa ikke paa Degnen, som sætter mig et Horn paa efter et andet; thi jeg offrer ham hans 3 Hellige-Dage derfor oven i Kiøbet, da der er ikke den Ære i ham at give mig et Kraus Øil det heele Aar. Intet gik mig meer til Hierte end de spidige Ord, som han gav mig forgangen Aar; thi, da jeg fortaalte, at en vild Tyr, som aldrig frygtede noget Menneske, engang blev bange for mig, svarede han: Kandest du ikke begribe det Jeppe? Tyren saae, at du havde større Horn end den selv havde, og derfor ikke holdt raadeligt at stanges med sin Overmand. Jer kræver jer til Vidne got Folk, om ikke saadane Ord kunde trænge en ærlig Mand til Marv og Been. Jeg er dog saa skikkelig, at jeg har aldrig ønsket Livet af min Kone. Tvert imod, da hun laae syg af Gulsot i Fior, ønskede jeg, at hun maatte leve; thi som Helvede er allerede fuld af onde Qvinde, kunde Lucifer, maa skee, skikke hende tilbage igien, og saa blev hun eudda værre end hun er. Men om Degnen døde, vilde jeg glæde mig, saa vel paa mine egne Vegne som paa andres; thi han gjør mig kun Fortræd og er Meenigheden til ingen Nytte. Det er en u-lærd Dævel; thi han duer ikke til at holde ringeste Tone, end sige støbe et ærligt Voxlys. Ney da var hans Formand, Christoffer, anden Karl. Han tog Troen over fra tolv Degne i sin Tiid, saadan Stemme havde han. Engang sat jeg mig dog for at bryde over tværts med Degnen, som Nille selv horte derpaa, da han skieldte mig for Hanrej, og sagde: Fanden være din Hanrej, Mads Degn! Men hvad skeede? Mester Erich maatte strax af Væggen, og skille Trøtten, og blev min Rygg saa brav tærsket af min Hustrue, at jeg maatte bede Degnen om Forladelse, og takke ham, at han, som en vel-studeret Mand, vilde giøre mit Haus den Ære. Siden den Tiid har jeg aldrig tænkt paa at giøre Modstand. Ja! ja! Moons Christoffersen! du og andre Bønder har got ved at sige, hvis Koner har ingen Mester Erich liggende bag Sengen. Havde jeg et Ønske i Verden, saa vilde jeg bede, at min Kone enten

ingen Arme havde, eller jeg ingen Rygg; thi Munden maa hun bruge saa meget som hun gider. Men jeg maa gaae til Jacob Skoemager paa Vejen; han tør nok give mig for en Skilling Brændeviin paa Credit; thi jeg maa have noget at ledske mig paa. Hej! Jacob Skoemager! er du opstaaen? luk op, Jacob!

Scen. 4. JACOB SKOEMAGER i blotte Skjorte. JEPPE.

JACOB. Hvo Pokker vil her ind saa tilig?

JEPPE. God Morgen, Jacob Skoemager!

JACOB. Tak Jeppe! du est saare tilig paa fjerde i Dag.

JEPPE. Lad mig faae for en Skilling Brændeviin, Jacob!

JACOB. Ja nok, flye mig Skillingen!

JEPPE. Du skal i Morgen faae den, naar jeg kommer tilbage.

JACOB. Jacob Skoemager skienker ikke paa Borg; jeg veed du har jo sagte en Skilling eller to at betale med.

JEPPE. Skam der har, Jacob, uden uogle Skillingen, min Hustru flyede mig at kiøbe noget for i Byen.

JACOB. Jeg veed du kand jo tinge to Skilling af paa de Varer du kiøber. Hvad er dit Kiøbmandskab?

JEPPE. Jeg skal kiøbe to Pund grøn Sæbe.

JACOB. Ej kandstu ikke sige, at du gav en Skilling eller to meere for Pundet end du gier?

JEPPE. Jeg er saa bange min Hustru faaer det at ride, saa faaer jeg en Ulykke.

JACOB. Snak! hvor skulde hun faae det at vide? Kandst du ikke sværge paa, at du udgav alle Pengene? Du est saa dum som et Fæe.

JEPPE. Det er sandt nok, Jacob, det kand jeg endelig giøre.

JACOB. Flye hid din Skilling da!

JEPPE. See der! men du maa give mig en Skilling tilbage.

JACOB kommer med Glasset, drikker ham til. Singot, Jeppe.

JEPPE. Du drak som en Skielm.

JACOB. Ej! jeg veed, det er jo Sædvane, at Verten drikker Giesterne til.

JEPPE. Jeg veed det nok, men Skam faae den der først fandt paa den Sædvane. Din Skaal, Jacob.

JACOB. Tak, Jeppe! Du kommer til at tage for den anden Skilling med, du kand dog ikke bringe den tilbage; uden du vil have et Glas Brændeviin til gode, naar du kommer igien. Thi jeg har min Troe ingen eeneste Skilling.

JEPPE. Skam der gier! skal den fortæres, saa skal det strax skee, paa det jeg kand føle, at jeg faaer noget i Maven; men drikker du ogsaa deraf, saa betaler jeg intet.

JACOB. Singot, Jeppe.

JEPPE. Gud bevare vore Venner, og Skam faae alle vore U-venner. Det gjorde got i Maven. Ach! Ach!

JACOB. Lykke paa Reisen, Jeppe!

JEPPE. Tak, Jacob Skoemager.

Scen. 5. JEPPE alene. Blir lystig og begynder at synge:

En hvid Høne og en broget Høne

De satte sig op mod en Hane &c.

Ach! gid jeg torde drikke for en Skilling endnu. Ach! gid jeg torde drikke for en Skilling endnu. Jeg troer jeg gier det. Nej! der blir en Ulykke af. Kunde jeg kun først faae Kroen af Sigte, saa havde jeg ingen Nød, men det er ligesom een holder mig tilbage. Jeg maa der ind igien. Dog hvad er det du gier, Jeppe? Jeg seer Nille ligesom staaer mig for Vejen med Mester Erich i Haanden. Jeg maa vende om igien. Ach! gid jeg torde drikke for en Skilling endnu. Min Mave siger, du skal, min Rygg, du skal ikke; hvem skal jeg nu giøre imod? Er ikke min Mave meere end min Rygg? Jeg meener jo. Skal jeg banke paa? Hej! Jacob Skoemager, herud! Men den forbandede Qvinde kommer mig igien for. Vilde hun kun saaledes slaae, at Rygg-Beenene fik ingen Skade, skyttede jeg Fanden om det; men hun slaar som - - - - Ach, Gud bedre mig arme Mand! hvad skal jeg giøre? Tving din Natur, Jeppe! Er det ikke en Skam, at du skulde styrte dig i Ulykke for et lumpen Glas Brændeviin? Ney! det skal ikke skee denne gang, jeg maa fort. Ach! gid jeg torde drikke kun for en Skilling endnu. Det var min Ulykke, at jeg først fik Smag derpaa, nu kand jeg ikke komme afsted. Fort, Been! Drollen skal splide jer ad, om I ikke gaaer. Ney de Carnalier vil saa mar ikke. De vil til Kroen igien. Mine Lemmer fører Kriig med hinanden: Maven og Beenene vil til Kroen, og Ryggen til Byen. Vil I gaae, I Hunde! I Bestier! I Skabhalse! Ney Pokker fare efter dem, de vil til Kroen igien: jeg har meere Møye med mine Been at faae dem til at gaae fra Kroen, end med mit broget Hors at faae det fra Stalden. Ach! gid jeg torde kun drikke for een eneste Skilling endnu. Hvem veed, om Jacob Skoemager ikke tør borge mig for en Skilling eller to, naar jeg beder ham meget derom. Hej Jacob! nok et Glas Brændeviin for to Skilling.

Scen. 6. JACOB. JEPPE.

JACOB. See Jeppe! est du kommen tilbage? Jeg tænkte nok, at du fik for lidt. Hvad vil en Styver Brændeviin forslaae? det kand jo ikke komme neden for Halsen.

JEPPE. Det er sandt Jacob! Lad mig faae end for en Styver. Naar jeg først har drukket, saa faaer han vel at borge mig, enten han vil eller ey.

JACOB. Her er en Styver Brændeviin, Jeppe! men Pengene først.

JEPPE. Du kand jo sagt borge mig, mens jeg drikker, som der staaer i Ordsproget.

JACOB. Vi agter ingen Ordsprog, Jeppe. Vil du ikke betale forud, saa faaer du ikke en Taar; vi har forsvoret at borge nogen, ikke engang Ridesfogden selv.

JEPPE grædende. Kand du ikke sagte borge mig? jeg er jo en ærlig Mand.

JACOB. Ingen Borgen.

JEPPE. Der har du en Styver da, din Prakker! Nu er det giort; drik nu, Jeppe! Ach det gjorde got.

JACOB. Ja det kand hage on Skielm indvortes.

JEPPE. Det er det allerbeste med Brændeviin, at man faaer saadau Corasie drefter. Nu tænker jeg ikke meere hverken paa min Hustrue eller Mester Erich, saa blev jeg forandret af det sidste Glas. Kand du den Viise? Jacob!

Liden Kirsten og Hr. Peder de sat over Bord, Peteheia!

De talte saa meget skiendeligt Ord, Polemeia!

Om Sommeren synger den lystige Stær, Peteheia!

Fanden ta Nille den Akker-Mær, Polemeia!

Jeg gik ud i grønnen Lund, Peteheia!

Degnen det er en Rakker-Hund, Polemeia!

Jeg satte mig paa min abelgraa Hest, Peteheia!

Degnen det er en Rakker-Beest, Polemeia!

Om I vil vide min Hustrues Navn, Peteheia!

Da heeder hun: faae Last og Skam, Polemeia!

Den Viise har jeg selv giort, Jacob!

JACOB. Du har Fanden heller.

JEPPE. Jeppe er ikke saa taabelig som du meener; jeg har ogsaa giort en Vise om Skoemagerne, som gaaer saaledes:

Skoemageren med sin Bas og Kiol, Philepom, Philepom!

JACOB. Ej du Nar! den er giort over Spillemand.

JEPPE. Ja, det er sandt. Hør, Jacob! giv mig nok for en Styver Brændeviin.

JACOB. Got! nu kand jeg see, du er en smuk Mand, som under mit Huus en Skilling.

JEPPE. Hej Jacob! giv mig kun for fire Skilling.

JACOB. Ja vel.

JEPPE sluger igien. Jorden drikker Vand,

Havet drikker Snel,

Soelen drikker Hav,
Alting i Verden drikker:
Hvorfor maa jeg daa
Ey drikke ligesaa?

JACOB. Singot, Jeppe.

JEPPE. Mir zu.

JACOB. Godtaar med Halvparten.

JEPPE. Ich tank ju, Jacob? drik man, dat dig di Dyvel baal, dat ist dig vell undt.

JACOB. Jeg hører, at du kand snakke Tydsk, Jeppe!

JEPPE. Ja vist, det er saa gammel dat; men jeg snakker det ikke gierne, uden jeg er fuld.

JACOB. Ja saa snakker du det dog i det ringeste eengang om Dagen.

JEPPE. Jeg har været 10 Aar under Malicien, og skulde ikke forstaae mine Sprog?

JACOB. Jeg veed det nok, Jeppe! vi har jo været i Compagnen sammen i to Aar.

JEPPE. Det er sandt, nu erindrer jeg det. Du blev jo hengt eengang, da du løb bort ved Viszmar.

JACOB. Jeg skulde henges, men jeg fik Pardon igien. Saa nær hielper saa mangen Mand.

JEPPE. Det var Skade, du blev ikke hengt, Jacob. Men var du ikke med i den Auction, som stod paa den Heede, du veedst vel selv?

JACOB. Ej! hvor har jeg ikke været med?

JEPPE. Jeg glemmer aldrig den første Psalme, Svensken skød. Jeg troer, der faldt paa eengang 3000, om jeg sagde 4000 Mænd. Das ging fordyvled zu, Jacob! du kanst wol das ihukommen. Ich kan nicht negten, dasz ik jo hange var in dat Slag.

JACOB. Ja, ja! Døden er haard at gaae paa; man er saa Gudsfrøgtig, naar man gaaer imod Fienden.

JEPPE. Ja det er sandt; jeg veed ikke hveraf det kand komme. Thi jeg laae og læste den heele Nat, førend Auctionen skulde staae, i Davids Psaltkar.

JACOB. Jeg undrer mig over, at du, som har været Soldat tilforn, lader dig cujonere af din Hustrue.

JEPPE. Jeg! gid jeg kun havde bende hid, saa skulde du see, hvor jeg skulde bastonere bende. Nok et Glas, Jacob! jeg har endnu 8 Skilling tilbage, og naar de ere opdrukne, drikker jeg paa Borg. Lad mig faae et Kruus Øll ogsaa.

In Leipsig var en Mand,

In Leipsig var en Mand,

In Leipsig var en Læderen Mand,
In Leipsig var en Læderen Mand,
In Leipsig var en Mand,
Die Mand han nam en Fru &c.

JACOB. Singot, Jeppe.

JEPPE. Hej! He - - - j! He - - - Din Skaal og min Skaal og alle gode Venners Skaal, He - - - He - - - j!

JACOB. Vil du ikke drikke Rifogdens Skaal?

JEPPE. Jo nok, giv mig for en Skilling endnu. Rifogden er en skikkelig Mand; naar vi stikker ham en Daler i Næven, gjør han sin Saligheds Eed for Herskabet, at vi ikke kand betale Land-Gilde. En Skielm der nu har flere Penger; du borger mig nok for en Styver eller to.

JACOB. Nej Jeppe! du taaler ikke at drikke meer nu. Jeg er ikke den Mand, der vil, at Giæsterne skal overvælde sig i mit Huus, og drikke meer end de har got af. Jeg vil heller miste min Næring; thi det er en Synd.

JEPPE. Hej! nok for en Styver.

JACOB. Nej Jeppe, nu skænker jeg ikke meer; tænkt, at du har en lang Vej at gaae.

JEPPE. Hundsyot, Caronie, Beest, Slyngel, Hej, He - - - i.

JACOB. Far vel Jeppe! Lykke paa Reisen.

Scen. 7. JEPPE alene.

Ah Jeppe! du est fuld som et Beest. Mine Been vil ikke bære mig. Vil I staae eller ey I Carnalier? Hej saa! Hvad er Klokken? Hej Jacob Hundsvot Skuster! Hej! nok for en Styver! Vil I staae i Hunde! Ney Drollen far efter mig, om de vil staae. Tak, Jacob Skoemager, lad os faae en frisk. Hor, Cammerat! hvor gaaer Vejen til Byen? Staae, siger jeg; see! Beestet er fuld. Du drak som en Skielm, Jacob! er det for en Styver Brænderiis? - - Du maalet som en Tyrk. Medens han saa taler, falder han om og blir liggende.

Scen. 8. BARON NILUS. SECRETEREN. CAMMER-TIENNER. 2 LAQVEIER.

BARONEN. Det lader sig ansee i Aar til et frugtbar Aar; see engang hvor tyk Byggen staaer.

SECRETEREN. Ja det er sandt, Eders Naade! men det betyder, at en Tønde Bygg vil ikke komme høyere i Aar end til 5 Mark.

BARONEN. Det vil intet sige. Bønderne staaer sig dog altid bedre udi de gode Tider.

SECRETEREN. Jeg veed ikke hvordan det er, Eders Naade! Bønderne klage sig dog altid og vil have Sædkorn, enten Aaret er frugtbar eller ey. Naar de har noget, saa drikker de desmeere. Her boer en Kroemand i Naboe-Lauget, som hjælper mægtig til at gjøre Bonden fattig; de siger, at han kommer Salt i sit Øll, at de skal tørste, jo meere de drikker.

BARONEN. Den Karl maa vi have afskaffet. Men hvad er det som ligger paa Vejen? Det er jo en død Mand. Man hører ikke andet end Ulykke. Spring een hen og see hvad det er.

1. LAQVEI. Det er Jeppe paa Bierget, som har den onde Kone. Hej op, Jeppe! Ney han vaagner ikke op, om vi sloge og trækkede ham efter Haaret.

BARONEN. Lad ham kun blive, jeg harde nok Lyst at spille en Comoedie med ham. I plejer at være frugtbar paa Inventioner, kand I nu ikke hitte paa noget, som kand divertere mig?

SECRETEREN. Mig siunes, at det blev artig, om man bandt en Papiirs-Krave om hans Hals, eller klippede Haaret af ham.

CAMMER-TIENNEREN. Mig siunes, at det var endnu artigere, om man smurte hans Ansigt over med Blek, og udsatte saa nogen, at eftersee, hvorledes hans Kone tog imod ham, naar han kom hjem i den Positur.

BARONEN. Det er got nok. Men hvad gielder, at Erich hitter paa noget, som er artigere. Siig frem din Meening, Erich.

ERICH LAQVEI. Jeg holder for, man skulde klæde ham gandske af, og legge ham i Herrens beste Seng, og om Morgen, naar han vaagnede, stille os alle an mod ham, ligesom han var Herren paa Gaarden, saa at han ikke skulde vide, hvorledes han var snoet eller vendt. Og, naar vi saaledes havde faaet ham i de Tanker, at han var Baron, skulde vi drikke ham ligesaa drukken igien, som han nu er, og legge ham i sine gamle Klæder paa denne samme Møding. Hvis saadant med Forstand blev exequeret, vilde det have en underlig Virkning, og han vilde bilde sig ind, enten at have drømt om en saadan Lyksalighed, eller at have virkelig været i Paradiis.

BARONEN. Erich! du est en stor Mand, og derfor har ikke uden store Anslage. Men end om han vaagnede op i det samme?

ERICH. Det er jeg vis paa, at han ikke gjør, Eders Naade; thi denne samme Jeppe paa Bierget er en af de stærkeste Sovere i det heele Herret. Man forsøgte forgangen Aar at hefte en Raqvæt bag ved hans Nakke, men, da Raqvæten gik løs, vaagnede han derfor ikke op af sin Sovn.

BARONEN. Lad os da gjøre det. Slæber ham strax bort, fører ham i en fin Skiorte, og legger ham i min beste Seng.

Actus II.

Scen. 1. JEPPE. Forestilles liggende udi Barons Seng med en Gyldenstykke
 Slaap-Rok for Stolen; han vaagner og gnikker sine Øyne, seer sig om og blir for-
 skjækket, gnikker sine Øyne igjen, tar paa sit Hoved og faaer en Guldbroderet Nat-Hue
 i Haanden; han smør Spet paa sine Øyne, og gnikker dem igjen, vender nok Huen om,
 og beskuer den, seer paa sin fine Skiorte, paa Slaap-Rokken, paa alting, har underlige
 Grimacer. Imidlertid spilles en sagte Music, hvorved Jeppe legger Hønderne sammen,
 og græder; naar Musiquen har ende, begynder han at tale:

Ej! hvad er dog dette? Hvad er dette for en Herlighed, og hvordan
 er jeg kommen dertil? Drømmer jeg, eller er jeg vaagen? Ney, jeg er
 gandske vaagen. Hvor er min Kone, hvor er mine Born, hvor er mit
 Huus, og hvor er Jeppe? Alting er jo forandret, jeg selv med.
 Ej! hvad er dog dette? hvad er dog dette? Naar sagte og frygtsom
 Nille! Nille! Nille! jeg troer, at jeg er kommen i Himmerig, Nille!
 og det gandske uforskyldt. Men, mon det er jeg? Mig synes
 ja, mig synes ogsaa ney. Naar jeg føler paa min Rygg, som
 endnu er om af de Hug, jeg har faaet, naar jeg hører mig tale,
 naar jeg føler paa min huule Tand, synes mig, det er jeg. Naar
 jeg derimod seer paa min Hue, min Skiorte, paa all deo Herlig-
 hed, som er mig for Øynene, og jeg hører den liflige Musique,
 saa Drollen splide mig ad, om jeg kand faae i mit Hoved, at det
 er jeg. Ney det er ikke jeg; jeg vil tusinde gange være en
 Carnalie, om det er. Men mon jeg ikke drømmer? Mig synes
 dog ney. Jeg vil forsøge at koibe mig i Armeu; gjør det da
 ikke ondt, saa drømmer jeg, gjør det ondt, saa drømmer jeg ikke.
 Jo jeg følede det, jeg er vaagen; vist er jeg vaagen, det kand
 jo ingen disputere mig, thi var jeg ikke vaagen, saa kunde jeg
 jo ikke - - - Men hvorledes kand jeg dog være vaagen, naar
 jeg ret betænker alting? Det kand jo ikke slaae feil, at jeg jo
 er Jeppe paa Bierget; jeg veed jo, at jeg er en fattig Bonde, en
 Træl, en Slyngel, en Hanrej, en sulten Luus, en Madike, en Car-
 nalie; hvorledes kand jeg tillige med være Keyser og Herre paa
 et Slot? Ney det er dog ikkun en Drøm. Det er derfor best,
 at jeg bar Taalmodighed, indtil jeg vaagner op. Musiquen begynder paa
 nye, og Jeppe falder i Graad igjen. Aeh! kand maa dog høre saadant i
 Sovne? Det er jo ikke mueligt. Men er det en Drøm, saa gid
 jeg aldrig maatte vaagne op, og er jeg gall, saa giv jeg aldrig
 maatte blive viis igjen; thi jeg vilde sterne den Dootor, der cu-
 rerede mig, og forbande den, der vækkede mig. Men jeg hver-
 ken drømmer eller er gall, thi jeg kand komme alting ihu, som
 mig er vederfaaret; jeg erindrer jo, at min Sal. Far var Niels paa
 Bierget, min Far-Far Jeppe paa Bierget, min Hustrue heeder jo
 Nille, hendes Crabask Mester Erich, mine Søner Hans, Christoffer

og Niels. Men see! nu har jeg fundet ud hvad det er: det er
 det andet Liv, det er Paradiis, det er Himmerig; jeg, maa skee,
 drak mig ihjel i Gaar hos Jacob Skoemager, døde, og kom strax
 i Himmerig. Døden maa dog ikke være saa haard at gaae paa,
 som man bilder sig ind; thi jeg følede intet der til. Nu staaer
 maa skee Hr. Jesper denne Stund paa Prædike-Stolen og gjør
 Liig-Prædiken over mig og siger: Saadaat Endeligt fik Jeppe paa
 Bierget; han levede som en Soldat og døde som en Soldat. Man
 kand disputere om jeg døde til Laads eller Vands; thi jeg gik
 temmelig fugtig af denne Verden. Ach Jeppe! det er andet end
 at gaae fire Mil til Byen for at kjøbe Sæbe, at ligge paa Straae,
 at faae Hug af din Hustrue, og faae Horn af Degnen. Ach! til
 hvilken Lyksalighed er ikke din Møye og dine sure Dage for-
 raadlet. Aeh! jeg maa græde af Glæde, besynderlig, naar jeg
 eftertænker, at dette er hendet mig saa nforskyldt. Men een
 Ting staaer mig for Hovedet, det er, at jeg er saa tørstig, at
 mine Læber henge sammen; skulde jeg ønske mig levende igjen,
 var det allene for at faae et Krus Øl at ledske mig paa, thi
 hvad nytter mig all den Herlighed for Øynene og Ørene, naar jeg
 skal døde paa nye igjen af Torst? Jeg erindrer, Præsten har ofte
 sagt, at man hverken huogrer eller tørster i Himmerig, ilige-
 naade, at man der finder alle sine afdøde Veover; men jeg er
 færdig at vansmægte af Torst, jeg er ogsaa gaadske allene, jeg
 seer jo intet Menneske; jeg maatte jo i det ringeste finde min
 Bestefar, som var saadan skikkelig Maod, der ikke efterlod sig
 en Skillings Restantz hos Herskabet. Jeg veed jo, at nange
 Folk har levet ligesaa skikkelig som jeg, hvorfor skulde jeg alleene
 komme i Himmerig? Det kand derfor ikke være Himmerig. Men
 hvad kand det da være? Jeg sover ikke, jeg vaager ikke, jeg
 er ikke død, jeg lever ikke, jeg er ikke gall, jeg er ikke klog,
 jeg er Jeppe paa Bierget, jeg er ikke Jeppe paa Bierget, jeg er
 fattig, jeg er riig, jeg er en stakkels Bonde, jeg er Keyser.
 A - - - A - - - A - - - hielp hielp hielp! Paa dette store
 Skraal kommer nogle Folk ind, som imidlertid har staaet paa Lur for at see hvor-
 ledes han stillede sig an.

Scen. 2. CAMMER-TIENNER. EN LAQVEI. JEPPE.

CAMMER-TIENNER. Jeg ønsker Eders Naade en lykkelig god
 Morgen. Her er Slaap-Rokken, om Eders Naade vil staae op.
 Erich, spring ud efter Handklædet og Vandbækkenet.

JEPPE. Ach Velbyrdige Hr. Cammer-Tienner, jeg vil gierne
 staae op, men jeg beder, at I intet ondt vil gjøre mig.

CAMMER-TIENNEREN. Gud bevare os fra at gjøre Herren ondt.

JEPPE. Ach! førend I slaaer mig ihjel, vil I da ikke giøre mig den Villighed at sige mig hvem jeg er?

CAMMER-TIENNEREN. Veed ikke Herren, hvem han er?

JEPPE. I Gaar var jeg Jeppe paa Bierget, men i Dag - - Ach! jeg veed ikke hvad jeg skal sige.

CAMMER-TIENNEREN. Det er os kiært, at Herren er i saa god Humeur i Dag, at han behager at skiemte. Men Gud bevare os, hvorfor græder Eders Naade?

JEPPE. Jeg er ikke Eders Naade, jeg kand giøre min Saligheds Eed derpaa, at jeg ikke er det; thi saa vit som jeg kand erindre, saa er jeg Jeppe Nielsen paa Bierget, en af Baronens Bønder. Vil I have Bud efter min Hustru, skal I faae det at høre; men lad hende ikke tage Mester Erich med sig.

LAQVEIEN. Det er sært. Hvad er dog dette? Herren maa ikke være vaagen; thi han pleyer jo aldrig at skiemte saaledes.

JEPPE. Om jeg er vaagen eller ey, det skal jeg ikke kunde sige; men det veed jeg og kand sige, at jeg er en af Baronens Bønder, som heeder Jeppe paa Bierget, og jeg aldrig har været enten Baron eller Greve min Livs-Tid.

CAMMER-TIENNEREN. Erich! hvad kand dette være? Jeg er bange, at Herren er falden i en Sygdom.

ERICH. Jeg bilder mig ind, at han gaar i Søvn; thi det skeer ofte, at Folk staaer op af Sengen, klæder sig paa, taler, æder og drikker i Søvn.

CAMMER-TIENNEREN. Ney Erich! Jeg merker, at Herren phantasierer af en Sygdom; spring strax efter et Par Doctores - - Ach! Eders Naade, slaaer saadane Tanker af Eders Hoved. Eders Naade jager derved Forskrikkelse i det heele Huus. Kiender Eders Naade ikke mig?

JEPPE. Jeg kiender mig ikke selv; hvorledes skulde jeg da kiende jer?

CAMMER-TIENNEREN. Ach! er det mueligt, at jeg skal høre saadane Ord af min Naadige Herres Mund, og see ham udi saadan Tilstand? Ach! vort ulyksalige Huus, som blir plaget af saadant Koglerie! Kand ikke Herren erindre hvad han gjorde i Gaar, da han reed paa Jagt.

JEPPE. Jeg har aldrig været enten Jæger eller Krybe-Skytter, thi jeg veed, at det er Bremerholms Arbeid; aldrig nogen Siæl skal kunde bevise mig over, at have jaget en Hare paa Herrens Gods.

CAMMER-TIENNEREN. Ach! Naadige Herro! jeg var jo selv med ham paa Jagt i Gaar.

JEPPE. I Gaar sad jeg til Jacob Skoemagers, og drak for 12 Skill. i Brændeviin; hvor kunde jeg da være paa Jagt?

CAMMER-TIENNEREN. Ach, jeg besværer Naadige Herre paa mine blotte Kne, at han lader saadan Snak fare. Erich! gik der Bud efter Doctorene?

ERICH. Ja, de komme nok strax.

CAMMER-TIENNEREN. Lad os da faae Herren i sin Slaap-Rok; thi, maa skee, naar han kommer ud i Luften, tør det blive bedre med ham. Vil Herren behage at iføre sig sin Slaap-Rok?

JEPPE. Hiertelig gierne. I maa giøre med mig, hvad jer lyster, naar I kun ikke vil slaae mig ihjel, thi jeg er saa uskyltig, som det Barn, der ligger i Moers Liv.

Scen. 3. 2 DOCTORES. JEPPE. CAMMER-TIENNEREN. ERICH.

1. DOCTOR. Vi hører med største Smerte, at Herren er u-passelig.

CAMMER-TIENNEREN. Ach ja! Hr. Doctor! han er i en elendig Tilstand.

2. DOCTOR. Hvordan er det fat, Naadige Herre?

JEPPE. Ret vel! jeg er alleene noget tørstig af det Brændeviin, jeg fik hos Jacob Skoemager i Gaar; vil I kun give mig et Kruus Øll, og lade mig gaar, saa maa man gierne henge jer og alle Doctore op, thi jeg behøver ingen Medicin.

1. DOCTOR. Det kalder jeg ret at phantasere, Hr. Collega.

2. DOCTOR. Jo sterkere det er, jo snarere vil det udrase. Lad os føle Herrens Puls. *Quid tibi videtur, Domine Frater?*

1. DOCTOR. Jeg holder for, at han maa strax Aare-lades.

2. DOCTOR. Jeg er ikke af den Tanke; thi slige underlige Svagheder maa cureres paa en anden Maade. Herren har haft en fæl og selsom Drem, som har bragt Blodet udi Bevægelse, og forvirret Hiernen saaledes, at han bilder sig ind at være en Bonde. Vi maa søge at divertere Herren med de Ting, som han pleyer at have meest Behag udi, give ham de Viine og den Spise, som han best finder Smag udi, og spille for ham de Stykker, som han helst gider høre. En lystig Music begyndes.

CAMMER-TIENNEREN. Det var jo Herrens Livstykke?

JEPPE. Kand nok være, har man altid saadan Lystighed her paa Gaarden?

CAMMER-TIENNEREN. Saa tit Herren behager; thi han gier os alle Kost og Løn.

JEPPE. Men det er underligt, at jeg kand ikke komme ihu, hvad jeg har gjort tilforn.

2. DOCTOR. Sygdommen forer det med sig, Eders Naade, at man forglemmer alt hvad man har gjort tilforn. Jeg erindrer mig, at for nogle Aar siden en af mine Naboer af stærk Drik

blev saaledes forvirret, at han i to Dage bildte sig ind at være uden Hoved.

JEPPE. Jeg var tilfreds, at Birke-Dommeren Christoffer vilde giøre det samme; men han maa have en Sygdom, som er lige tvert imod deene, thi han bilder sig ind at have et stort Hoved, hvorvel han haver slet intet, som man kaad merke af hans Domme. De leer alle deraf: Ha ha ha!

2. Doctor. Det er en Fornøjelse at høre Herren skieunte. Men, at komme til Historien igien, da gik den samme heele Byen over, og spurdte Folk, om ingen havde fundet hans Hoved, som han havde tabt; men han kom sig lykkelig igien, og er denne Stund Klokke i Jydland.

JEPPE. Det kunde han jo blive, omendskiønt han havde ikke fundet sit Hoved igien. De leer alle: Ha ha ha!

1. Doctor. Kaad Hr. Collega ikke erindre sig den Historie, som skeede for 10 Aar siden med den Mand, der bildte sig ind at der var fuldt af Fluor i hans Hoved, og kunde ikke komme af de Griller, hvormeget man taledes for ham, indtil en fornuftig Doctor curerede ham paa saadan Maade: Han lagde et Plaster over hans Hoved, som var bestrøet med døde Fluor, hvilket da han efter nogen Tids Forløb trakkede af, og viiste den Syge Fluorne, bildte han sig ind, at de vare udtrokn af hans Hoved, og blev derover frisk igien. Jeg har ogsaa hørt om en anden Mand, der efter en lang Feber faldt udi de Griller, at hvis han kastede sit Vand fra sig, skulde Landet forgaae af en Flod. Ingen kunde faae ham af de Tanker; thi han sagde sig at ville doe for det gemeene beste. Han blev cureret paa saadan Maade: Man skikkede Bud til ham som fra Commendanten, at, saasom Byen frygtede sig for en Beleiring, og der var ikke Vand i Gravene, han da vilde fylde dem, for at hindre Fieoden Adgang til Byen, hvorudover den Syge blev glad, at han kunde tiene sit Fæderne-land og sig selv med, og blev saa skilt baade ved sit Vand og sin Sygdom.

2. Doctor. Jeg kaad fremføre Exempel af en anden Historie, som er passeret i Tydsklaad. En Edelmand kom engang udi et Verts-Huus, hvor, da han havde spiset, og vilde gaae til Sengs, hang han sin Guld-Kiæde, som han plejede at bære om Halsen, paa Væggen i Herberget. Verten gav nøye agt derpaa, fulgte ham til Sengs, og ønskede ham en god Nat; men da han fornam, at Edelmanden sov, snægg han sig ind udi Kammeret, og tog 60 Leed hørt af Kiæden, og hang den saa paa Væggen igien. Gæsten staaer op om Morgenen, lader sin Hest sadle, og ifører sig sine Klæder. Men da han skulde binde Kiæden om Halsen, fornam han, at den havde mist den halve Deel af sin Længde, begynder

derfor at raabe, at han var bestaaen. Verten, som stod udenfor Døren og lurede, løber strax ind, og lader ligesom han bliver gundske forskrekket, raabende: Ach! hvilken skrekkelig Forandring! Da Gæsten spurdte ham, hvi han saadan tog afsted, sagde han: Ach min Herre! jer Hoved er bleven eengang saa stort, som det var i Gaar. Hvorpaa han bar frem et falsk Speil, som viiste en Ting eengang saa stort, som det er i sig selv. Da nu Edelmanden saae sit Hoved saa stort i Speilet, faldt han i Graad og sagde: Ach! nu merker jeg Aarsagen, hvi min Kiæde er bleven saa kort. Hvorpaa han satte sig paa sin Hest, svøbte Hovedet i sin Kappe, at ingen skulde see det paa Vejen. Der siges, at han siden mange Dage holdt sig hjemme, og ikke kunde komme af de Griller, men troede, at Kiæden ikke var bleven for kort, men Hovedet for stort.

1. Doctor. Der ere utallige Exempler paa saadane Indbildninger. Jeg erindrer ogsaa at have hørt tale om een, der bildte sig ind, at hans Næse var 10 Fod lang, og varede alle ad, som mødte ham, at de ikke skulde komme for nær.

2. Doctor. *Domine Prater* har vel hørt Historien om den Mand, der bildte sig ind, at han var død. En ung Person faldt udi de Griller, at han var død, og derfor lagde sig paa en Liig-Baare, og vilde hverken æde eller drikke. Hans Venner forestillede ham saadant Daarlighed, og brugte alle Konster at bevæge ham til at æde, men forgæves; thi han afviiste dem kun med Latter, foregivende, at det var mod alle Regler for døde Folk at æde og drikke. Endelig paantog sig en forfaren Mand i Medicinen at curere ham paa en forunderlig Maade: Han fik en Tienner til ogsaa at udgive sig for Død, og lade sig med Statz udføre til samme Sted, hvor den Syge laae. Disse tvende laae længe først og saae paa hinanden. Omsider begyndte den Syge at spørge den anden ad, hvorfor han var didkommen; hvilken svarede: fordi han var død. Dernæst begyndte de at spørge hinanden om Maaden paa hvilken de vare døde, hvilket enhver vidtløftig fortalte. Derpaa kommer nogle, som dertil vare bestillede, og bringer den sidste sit Aftens-Maal til, hvorved han reiste sig af Kisten, og gjorde et got Maaltid, sigende til den anden: skal du ikke ogsaa snart spise? Den Syge forundrede sig derover og spurdte, om det kunde staae en død Mand an at spise, men fik til Svar, at, dersom han ikke spisede, kunde han ikke længe være død. Han lod sig derfor overtale først at spise med den anden, siden sove, staae op, klæde sig paa, ja han efterabede den anden i altting, indtil han ogsaa blev levende igien og klog med ham. Jeg kunde give u-tallige flere Exempler paa saadane seltsomme Indbildninger. Saaledes er det ogsaa gaaet til denne gaag med Naadige Herre, at han

indbilder sig at være en fattig Bonde. Men Herren maa slaae de Tanker af sit Sind, saa blir han strax frisk igjen.

JEPPE. Men mon det kand være mueligt, at det er af Indbildning?

DOCTOR. Ja vist! Herren har hørt af disse Historier hvad Indbildninger kand gjøre.

JEPPE. Er jeg da ikke Jeppe paa Bierget?

DOCTOR. Ney vist.

JEPPE. Er da ikke den onde Nille min Kone?

DOCTOR. Ingeulunde; thi Herren er Eokemand.

JEPPE. Er det og Intter Iodbildning, at hun har en Crabask, som heeder Mester Erich?

DOCTOR. Lutter Indbildning.

JEPPE. Er det ey heller sandt, at jeg skulde til Byen i Gaar at koebe Sæbe?

DOCTOR. Ney.

JEPPE. Ey heller, at jeg drak Pengeene op hos Jacob Skoenager?

CAMMER-TIENNEREN. Ej! Herren var jo med os paa Jagt den heele Gaars-Dag.

JEPPE. Ey heller, at jeg er Hanrejs?

CAMMER-TIENNEREN. Ej! Fruen er jo død for mange Aar siden.

JEPPE. Ach! jeg begynder allerede at fatte min Daarlighed. Jeg vil ikke tænke paa den Bonde meere; thi jeg kand merke, at en Drøm har bragt mig i den Vildfarelse. Det er dog underligt, hvor et Menneske kand falde i slige Griller.

CAMMER-TIENNEREN. Vil Herren behage at spadserer lidt i Haven, mens vi laver noget Froekost til?

JEPPE. Ja nok! men det maa skee i en hast; thi jeg er baade hungrig og tørstig.

Actus III.

Scen. 1. JEPPE. CAMMER-TIENNEREN. SECRETEREN. Jeppe kommer fra Haven med sin Sutte, og et lidet Bord og dækket.

JEPPE. Ha ha, jeg seer, Bordet er alt dækket.

CAMMER-TIENNEREN. Ja alting er færdig, naar Eders Naade behager at sætte sig ned. Jeppe sætter sig ned. De andre staar bag ved Stolen og leer af hans U-nøds, naar han griber med alle 5 Fingre ved Fadet, rører over Bordet, snyder sig med Fingern og smiler det paa Klæderne.

CAMMER-TIENNEREN. Vil Herren befale hvad Viin han lyster?

JEPPE. I veed jo vel selv, hvad Viin jeg plejer drikke om Morgen.

CAMMER-TIENNEREN. Det er Rhinsk-Viin, som Herren plejer heldst at drikke. Dersom den ikke smager Herren, kand han faae strax anden.

JEPPE. Den er noget for suur. I maa komme noget Mjød deri, saa blir den god; thi jeg er meget for sødt.

CAMMER-TIENNEREN. Her er Canari Sæk, om Herren vil smage den.

JEPPE. Det er en god Viin. Skraaler alle. Hver gang han drikker, blæses i Trompetter. Høj pas op, Karle! nok et Glas Viin af Carnalie Sæk, forstaaer I vel? Hvor har du faaet den Ring, som du bær paa Fingeren?

SECRETEREN. Den har Herren selv givet mig.

JEPPE. Det kand jeg ikke erindre; giv mig den tilbage, jeg maa have gjort det i Drukkenskab. Man gier jo ikke saadane Ringe bort. Jeg vil eftersee siden, hvad andre Sager I har faaet. Tienere skal ikke have meere end Kost og Løn; jeg kand sværge paa, at jeg ikke erindre at have foræret jer noget i Særdeleshed, thi hvorfor skulde jeg gjøre det? Den Ring er jo over 10 Rdlr. værdt. Ney! ney! I gode Karle, ikke saa, ikke saa. I maa ikke betiene jer af jer Herskabs Skrøbelighed og Drukkenskab. Naar jeg er drukken, saa er jeg færdig at give mine Buxer bort; men naar jeg har sovet Rusen nd, tar jeg mine Foræringer tilbage. Jeg fik ellers en Ulykke af min Hustrue Nille. Dog, hvad siger jeg? nu fulder jeg i forrige galoe Tanker igjen, og kommer ikke ihu, hvem jeg er. Giv mig nok et Glas Carnali Sæk. Samme Skraal! Trompetterne blæser igjen. Giv agt paa, hvad jeg siger, Karle! det maa tiene jer til Underretning herefter, at, naar jeg giver noget bort om Aftenen i Drukkenskab, maa I levere det tilbage om Morgen igen. Naar Tienere faaer meere end de kand æde op, blir de storagtig og kaster paa Nakken af Herskabet. Hvormeget er din Løn?

SECRETEREN. Herren har stedse givet mig 200 Rdlr. om Aaret.

JEPPE. Du skal have Dievelen ikke 200 Rdlr. herefter; hvad Gavn gjør du for 200 Rdlr.? Jeg maa selv slæbe som et Beest, og staae paa Laden fra Morgen til Aftenen, og kand neppe - - - See nu kommer de forbandede Bonde-Griller igjen. Giv mig nok et Glas Viin. Han drikker igjen og Trompetterne blæser. 200 Rigsdaler! det er jo at faa Huden af sit Herskab. Hor! veed I hvad I gode Karle? naar jeg har spiset, har jeg i Sinde at henge op hver anden her paa Gaarden. I skal vide, at jeg ikke er at skiemte med udi Penge-Sager.

CAMMER-TIENNEREN. Vi vil give tilbage alt, hvad vi har oppehaaret af Eders Naade.

JEPPE. Ja, ja! Eders Naade, Eders Naade! Complementer og Baslementer har vi got Kiøb paa i disse Tider, I vil stryge mig om Munden med Eders Naade, indtil I faaer alle Pengene bort, og I blir mine Naader igien. Munden siger nok Eders Naade, men Hiertet Eders Nar. I taler ikke hvad I meeuer, Karle. I Bientere ere ligesom Aboer, der kom og hilse Roland, sigende: Hil være dig min Broder! og med det samme stikker ham Dolken i Hiertet. Troe mig, at Jeppe er ingen Nar. *De falder alle paa Kne og bader om Naade.*

JEPPE. Staaer kun op igien Karle, til jeg har spiset; siden vil jeg see efter, hvor det henger sammen, hvilke som har fortient at henges eller ey. Nu vil jeg holde mig ly-tig.

Scen. 2. JEPPE. CAMMER-TIENNEREN. RIFOGDEN. SECRETEREN.

JEPPE. Hvor er min Rifogd?

CAMMER-TIENNEREN. Han er her uden for.

JEPPE. Lad ham strax komme ind.

RIFOGDEN kommer ind udi en Solvknappet-Kiøle, med Gehæng om Livet. Har Eders Naade noget at befale?

JEPPE. Intet uden at du skal henges.

RIFOGDEN. Jeg har jo intet ondt gjort, Eders Naade! hvorfor skal jeg henges?

JEPPE. Est du ikke Rifogd?

RIFOGDEN. Jo jeg er, Eders Naade!

JEPPE. Og du spør endda, hvorfor du skal henges?

RIFOGDEN. Jeg har dog tient Eders Naade saa troelig og reedelig, og været saa flittig i mit Erobende, saa at Eders Naade har roset mig fremfor andre sine Tjennere.

JEPPE. Ja vist har du været flittig i dit Embede, det kand mau jo see paa dine støbte Solvknapper. Hvad faaer du aarlig til Løn?

RIFOGDEN. Et halv hundrede Rigsdaler aarlig.

JEPPE gaar og spadserer lidt frem og tilbage. Et halv hundrede Rigsdaler? Ja du skal strax henge.

RIFOGDEN. Det kand jo ikke være mindre, Naadige Herre, for et heelt Aars møysom Tjenneste.

JEPPE. Just derfor skal du henges, efterdi du faaer kun et halv hundrede Rigsdaler. Du har Penge til Solvknappet Kiøle, til Krusedoller for Hænderne, til Silke-Pnng bag i Haaret, og har kun 50 Rdlr. om Aaret. Maa du da ikke stjele fra mig arme Mand? thi hvor skulde det ellers komme fra?

RIFOGDEN paa Kne. Ach naadige Herre! spar mig dog for min fattige Hustru og u-myndige Børns skyld.

JEPPE. Har du mange Børn?

RIFOGDEN. Jeg har 7 levende Børn, Eders Naade!

JEPPE. Ha ha, 7 levende Børn? Fort heng ham, Sekketeer.

SECRETEREN. Ach Naadige Herre! jeg er jo ingen Bøddel.

JEPPE. Hvad du ikke est, det kandst du blive; du seer ud til allehaande. Naar du har hengt ham, skal jeg siden henge dig selv.

RIFOGDEN. Ach Naadige Herre! er der ingen Pardon?

JEPPE gaar og spadserer igien, sætter sig ned at drikke, staaer op igien. Et halv hundrede Rigsdaler, Kone, og syv Børn! Vil der ingen anden henge dig, saa skal jeg gjøre det selv. Jeg veed nok, hvad I er for Karle, I Rifogder; jeg veed hvorledes I har omgaaet med mig selv og andre stakkels Bønder - - - Ei! nu kommer de forbandede Boode-Griller mig i Hovedet igien. Jeg vilde sige, jeg veed Eders Væsen og Håndtering saa vel paa mine Fingre, at jeg selv kunde være Rifogd, om det skulde gielde. I faaer Fløden af Melken, og Herskabet faaer en Lort (med Tugt at sige). Jeg truer, om Verden staaer længe, saa blir Rifogder Junkere, og Junkere igien Rifogder. Naar Bonden stikker jer eller jere Koner noget i Næven, saa heeder det, naar I kommer til Herskabet: den stakkels Mand er villig og flittig nok, men adskillige Ulykker slaar ham til, at han ikke kand betale, han har en ond Jord, der er kommen Skab paa kaos Qvæg, og andet saadant, med hvilken Snak Herskabet maa lade sig afspise. Troe mig, go Karl, jeg lar mig ikke saaledes tage ved Næsen; thi jeg er selv en Bonde og en Bondes Søn - - - See! nu kommer dette Koglerie igien. Jeg siger, jeg er selv en Bondes Søn; thi Abraham og Eva, vore første Forældre, vare Bønder.

SECRETEREN falder ogsaa paa Kne. Ach naadige Herre! hav dog Barmhertighed med ham for hans fattige Hustrus skyld; thi hvoraf skal han siden leve at føde Kone og Børn?

JEPPE. Hvem siger, de skal leve? man kand jo henge dem op med.

SECRETEREN. Ach Herre! det er saadan yndig smuk Kone.

JEPPE. Saa? du maa skee er forliebt i hende, eftersom du tar dig hende saa an. Lad hende komme herind.

Scen. 3. RIFOGDENS KONE. JEPPE. DE ANDRE. Konen kommer ind og kryser paa huss Haand.

JEPPE. Est du Rifogdens Kone?

KONEN. Ja jeg er, Naadig Herre!

JEPPE. Du est kion. See her! sæt en Stol til hende, hun skal spise med mig. Hun sætter sig ved Bordet, æder og drikker med ham; han blir jaloux paa Secreterens og siger: Du skal faae en Ulykke, dersom du

seer paa hende. Saa til han kaster Øye til Secretæren, strax slaar han Øynene af hende og seer paa Jorden. Han synger en forliebt gammeldags Visse, medens han sidder tilbragt med hende. Jeppe befaler at spille en polsk Dantz og dantzer med hende, men falder 3 gange af Drukkeskalk, endelig den fjerde gang bliver han liggende og falder i Søvn.

Scen. 4. BARONEN. DE ANDRE.

BARONEN. Han sover alt dygtig. Nu har vi Spillet rundet; men vi havde selv nær bleven meest narret, thi han havde i Sinde at tyrannisere over os, hvorudover vi enten maatte have fordervet Historien, eller ladet os ilde medhandle af denne grove Bonde, af hvis Opførsel, man kand lære, hvor tyrannisk og hovmodige slige Folk bliver, der af Skarnet i en hast kommer til stor Ære og Værdighed. Jeg havde nær i en uheldig Tid paataget mig en Secretaires Person, thi havde han ladet mig prygle, saa havde der blevet en forstyrret Historie, der havde underkastet mig ikke mindre Folks Raillerie end Bonden. Det er best, vi lader ham sove endnu lidet, førend vi fører ham i hans skidne Bonde-Klæder igien.

ERICH. Ach Herre! Han sover alt som en Steen; see her! jeg kand slaae paa ham, han føler det ikke.

BARONEN. Fører ham da ud, og fuldender Comœdien.

LATINSKE EPIGRAMMER.

(Epigramm. I, 52; I, 17; IV, 180; III, 45; V, 43; II, 159; VII, 23; VII, 88; VI, 27; III, 59; I, 154; III, 101; III, 15.)

De Dameta.

*Ægrotus nō sit Dametas, non bibit, at quom
Continue ægrotat, continue ergo bibit.*

In sorum, qui semper negat, heram esse domi.

*Esse negas intus dominum, quum limina pulso,
At video faciem, non tamen intus erit.
Mirum erit, esse foris corpus, quum sit caput intus.
Secum, quæso, jube ducere, Dave! caput.*

Responsio ad gratulationes causidici ejusdem & chirurgi.

*Optatis mihi divitiis, pacem atque salutem,
Una cum cinetis, quæ mihi grata sient.
Opto, ut par referam, lites ego, vulnera, febres,
Cinetique, quæ vobis commoda ferre queant.*

Amyntas, a coquo consul factus.

*Juris coctor erat, nunc juris doctor Amyntas;
Jure in utroque igitur dicitur ille sciens.*

Laus matronarum nostrarum. Ad Olam

*Matronæ nostræ sunt tanquam lilia campi:
Nec flant neque nent, et tamen, Ole! vigent.*

Batavia.

*Exceptis terris Batavis, Deus omnia finxit;
Formarunt Batavi littora namque sua.*

De emissâ columba.

*Antiquam terram detexit missa columba,
Detectorque novæ paula Columbus erat.*

Pœna Davidis ob censum populi habitum.

*Ob noxam regis cur plebs det sanguine poenas?
Plectuntur tergo crimina facta manu.*

Nomen tam Simonis quam Petri convenit Papæ.

*Succedit Petro, sequatur sed Papa Simonem;
Recte igitur Papæ nomen utrumque datur.*

Ad Fabium, hereticum maxime strenuum.

*Quæris præcipue, quam damno religionem,
Quas sectas dignas judico suppliciis.
Me nimium poscis: de re non judico tanta;
Solos damnantes damno, aliosque fleo.*

In mortem Amyntæ.

*Pauperie ac morbis duris afflictus Amyntas
Non obiit, verum desuit ille mori.*

Ad Leonem.

*Bellum tute moves mihi, quod te prætereuntem
Atque salutantem non resaluto, Leo!
Est mihi nulla salus, hinc nullam reddere possum;
Solam habeo febrem, quam tibi dono bibens.*

Efficacissimus orator. Ad Auctum.

*Sollicite quæris, quis rhetor maximus, Aucte!
Ille est, qui vita ac moribus, Aucte! docet.*

Om Holberg.

LUDVIG HOLBERG er født den 3die December 1684 i den livlige Handelsstad Bergen, en By, han ligner ved Nør Ark, »da Folk fra alle Verdens Kanter strømme didhen, sætte sig der ned og forene sig med Indbyggerne». Hans Fader, Oberstlieutenant

Holberg, almindelig kaldet Christian Nielsen, havde tjent sig op fra Menig; han havde været i fremmed Krigstjeneste, havde »af Curiositet gaaet tilfods hele Italien igjennem« og hjemme udmærket sig mod de Svenske, f. Ex. ved Thronhjems Undsætning (1658). Ludvig Holberg, den yngste af tolv Søskende, laa ved Brystet, da hans Fader døde. Kort efter indtraf en Ildsvaade, som paa een Nat bragte Moderen fra Velstand til trange Kaar; hun døde, da han var ti Aar gammel, og Huset opløstes. I denne Alder blev han, som Officiersbarn, antaget til Corporal. Men han havde stor Lyst til Studeringer, han kom i Huset hos sin Morbroder, »et lystigt Hoved og behagelig i Omgjængelse«, og gjen-nemgik Latinskolen i Bergen. I sit 18de Aar blev han dimitteret til Kjøbenhavns Universitet, i Sommeren 1702. Da han ikke havde Raad til at blive i Hovedstaden, tog han strax mod en Plads som Huslærer og Hjælpepræst hos en Provst i Norge og tilbragte her et Aars Tid med at »pidske Børn og ouvende Bønder«, forøvrigt plaget af Mismod og Sygelighed, især af natligt Mareridt, som han forgjæves søgte at fordrive ved at sætte sine Tøfler bagvendte for Sengen, lægge Staal under Hovedpuden o. d. Han kom tilbage for at tage anden Examen, studerede Theologi, ogsaa yere Sprog, og tog allerede næste Foraar (1704) sin theologiske Examen med bedste Charakter. Nu maatte han igjen overlage en Plads som »Skolemester«, hos en Familie i Bergen. Men der i Huset traf han paa en Reise-Dagbog, som i den Grad vakte hans Lyst til at see fremmede Lande, at han, nægtet alle Modforestillinger, opsigte sin Condition, solgte sine faa Eiendele og tog afsted, med Skibstøllighed. Han saae aldrig sin Fødeby mere.

Reisens nærmeste Maal var Holland. Han ejede en Capital af 60 Rdr. og vilde forresten slaae sig igjennem som Sproglærer. Men han erfarede snart, at i Amsterdam »de lærdeste Professores ikke agtes saameget som en Skipper«. Paa Grund af sin spinkle Væxt og sit Pigeansigt var han Gjenstand snart for Formaninger, snart for nærgaaende Forespørgsler, som f. Ex. »hoor gij wel, mannetje! *quando deservisti studia tua?*« (hør engang, lille Mand! naar er Du løbet af Skole?) — han blev da ikke Svar skyldig. En vedholdende Feber hjalp med til at udtømme hans Pung, og han maatte reise hjem for laante Penge. For at uddgaae Godtfolks Bemærkninger tog han dog ikke til Bergen, men til Christianssand, hvor han snart kom i Ry som Sproglærer, især i Fransk. Han havde nær lagt sig ud med Byens Befolkning ved sine Paradoxer, navnlig ved ivrigt at forsvare et nys udkommet Skrift, der med 60 Argumenter beriste, at Fruentimmer ikke ere Mennesker; dog stod han snart fra dette Kjættereri og har som Forfatter tvertimod ivret for Kvindernes lige Borgerret. Hans

musikalske Talent hjalp til at forsonde det smukke Kjøen, og for sine temmelig løse Sprogkunderskaber blev han »ligesaa berømt i Christianssand som Kong Mithridates, der kunde tale 22 Sprog«. Det varede imidlertid ikke længe, inden Holberg (i Foraaret 1706) tiltraadte en ny Reise, denne Gang til England. Han opholdt sig hele to Aar i Oxford. Her studerede han flittig paa Bibliothekerne, dels Kirkehistorie, dels Folkeret og nyere Historie, han omgikkes med de Studerende og blev fra mange Sider fortrolig med det engelske Væsen. I Begyndelsen maatte han, tilligemed en Landsmand, han reiste med, leve saa knapt, at de et heelt Fjerdingaar ikke kunde spise Kjød uden hver fjerde Dag, en Levemaade, der bekom ham selv meget vel, men bragte Vennen til Fortvivelse, hvorfor Holberg foreholdt ham den vise Bions Ord, at »det er urimeligt at rive Haarene af sig for Sorg, ligesom Sorgen lindredes ved det, man blev skaldet«. Senere fandt han sit Udkomme som Lærer i fremmede Sprog og i Fløitespil; i en musikalsk Forening var han et af de duelige Medlemmer. Han gik sin stille Gang, en lang Tid under Navnet »Mijn Heer«, som Folk havde hørt hos hans Barbeer, der aasaa ham for tydsk og vilde vise, at han selv forstod Sprøget. Siden der ikke var noget Ondt deri, brod han sig ikke om at rette dem, og hans rigtige Navn var neppe blevet bekendt, hvis han ikke hændelsesvis havde truffet paa en Student Holber, som han stiftede Venskab med som sin Navne og maaskee Slægtning, gennem en af Forfædrene, der var seilet til England med Knud den Store. Studenterne i Oxford holdt meget af ham. Da han skulde reise, kom en af dem som Udsending fra Magdalen College til ham i Eenrum, for at tilbyde ham en anseelig Sum til Reisepenge; men han afslog med Tak deres venlige Tilbud. Fra London, hvor han saae Alt hvad man kunde faae at see uden Penge, tog han med et svensk Skib til Helsingør og gik derfra paa sin Fod til Kjøbenhavn, en Sommerdag 1708.

Han vilde her optræde som Docent og indbød til Forelæsninger over Udlandets Mærkværdigheder. Tilhørerne flokkedes, men da de skulde betale, gjorde de sig usynlige; kun fik han en dyb Compliment, naar han mødte nogen af dem paa Gaden. Det kom ham derfor ret vel tilpas at faae Tilbud om at følge et ungt Menneske til Tydskland, et Land, der i sig selv mindre tiltrak ham. Efter endnu et Forsøg som Hovmester, fik han endelig en Fribolig i Borchs Collegium paa 5 Aar, med tilhørende lille Stipendium. Nu kunde han komme bedre til Ro med sine Studeringer. Med de akademiske Øvelser affandt han sig ved nogle latinske *Declamationes*, alle over Emner fra hans Erfaringskreds: om lærde Udenlandsreiser, om Historie, Musik, Sprogkundskab. Han levede, haade af

Dyd og Nødvendighed, yderst tarvelig, gjorde jevnlig Fodtoure, for at see sig om, ogsaa for Helbredens Skyld, men var helst ved sine Bøger. 27 Aar gammel udgav han, efter Forarbejder fra Oxford, sit første Skrift: Introduction til de europæiske Rigers Historier (1711), senere et statistisk Anhang dertil. Et større Arbejde over Christian den 4des og Frederik den 3des Bedrifter, ligesom hine sammenskrevet »Kron-Prindsen til Nytt« og i Haandskrift overrakt Kong Frederik d. 4de, skaffede Holberg (1714) Udnævnelse til Professor extraordinarius, uden Gage, men dog ærgerligt for de Høilærde, der ikke regnede ham blandt rette *Academicos*. Noget i Forveien havde han faaet et Stipendium paa 100 Rd. i 4 Aar, og dermed tiltraadte han i Foraaret 1714 sin fjerde og længste Udenlandsreise.

Reisen gik over Holland, derfra tilfods til Paris. Skjøndt gammel Sproglærer, havde han ondt nok ved at gjøre sig forstaaelig og maatte høre en Pige domme om hans Udtale: »il parle Français comme un cheval Allemand.« Lidt efter lidt gjorde han Bekjendtskaber saavel med Parisere som med bosatte Landsmænd. Han var en flittig Gjæst paa Bibliotekerne, saae sig ogsaa om i Byen; snart besøgte han Retssalene, for at høre Advokaterne klamres, snart var han Tilhører ved de offentlige Religionssamtaler om den katholske Religions Fortrin; privat havde han mange Dispyter derom. Efter 1½ Aars Ophold i Paris hørte han engang af en fransk Student, at man kunde komme til Rom for 20 Rd., og uagtet han gjorde sig Betæneligheder nok om Sygdom, Røvere, Støv og Hede, kunde han ikke faae Bugt med sin Reiselyst. Han reiste, som sædvanlig, alene, enten tilskibs eller tilfods; hans Pas, som han havde faaet overladt af en god Ven, led paa Mikkel Røg fra Aachen, og det blev hans Navn i Italien. Da han kom til Genua, faldt han i en hæftig Feber og følte sig dødsygg. I sin forladte Tilstand, hos en Optrækker af Vært, som for hver Gang, Signor Recco maatte lægge sig paa Sengen, regnede *tanto per la notte e tanto per il giorno*, i Angst for at faae Sygebesøg af Munkene, sukkende efter aandelig Trøst og legemlig Pleie, vilde han vanskelig gaaet Sygdommen igjennem, naar ikke en vildfremmed Reisende — som han siden erfarede, en dansk Mand — havde taget sig af ham. Det var i Efteraaret 1715, kort efter Ludvig den 14des Død, og Holberg fortæller (Ep. 424), at han talde sig tilrette ved den Tanke: »hvad er vel Dit Liv at regne imod en saadan Mands!« Han befalede sine Sager til Gud og hans Forsyn og overstod baade Frygt og Fare. Paa Reisen tilskibs fra Genua var han, med hele Selskabet af Munke, Frueotimmer og andre Medreisende, nær falden i Søroveres Hænder. Under almindeligt Skraal og Forvirring stod han, afkræftet af

Sygdommen, med Kaarde ved Siden, paakaldende St. Antonium ligesom de Andre, da tillykke Søroveren dreiede af mod et andet Skib. Der blev da Nok at fortælle om, hvad Skjæbne Enhver kunde have ventet sig; om ham vare Alle enige, at han, som en unyttig Bylt var bleven kastet overbord, hvorimod han selv indbildte sig, »for sine Sprogkundskaber at maatte være ophøiet til en Slags Værdighed, saasom Skriver eller Notarius i Algiers«. Efter alt dette kom han velbeholden til Rom, og ved Synet af Peterskirken glemte han sine forrige Gjenældigheder. En Mindelse var gjentagne Aftid af Feberen. Han indrettede sig efter Landets Skik, kogte selv sin Mad og sad ved Skorstenen »med Bogen i den ene Haand og Sloven i den anden«. De offentlige Bibliotheker besøgte han flittig; da de Skrifter, han helst spurgte efter, gjerne hørte til de »forbudne Bøger«, som han maatte nøjes med at læse udenpaa Bindet, læste han Beskrivelser over Roms Mindesmærker og opsøgte disse siden efter sine Optegnelser. Han hørte Munkeprædikener og italiensk Musik; en Trup Skuespillere, som henad Juletid kom til at boe i Høus med ham, var ham til slem Forstyrrelse i Studeringer og Nattero. Efter at have tilbragt Vinteren i Rom, gik han paa sin Fod tilbage til Paris, hele Veien med »sin Feber til Reisekammerat«. Først i Amsterdam blev han cureret, ikke ved Medicin, men ved en heel Nat at spille Violin mellem gode Venner. Han kom sund og rask tilbage til Kjøbenhavn, i Sommeren 1716.

Her levede han nu igjen et Par Aar i Fattigdom. Et Skrift af ham om Natur- og Folkeretten — imod de Lærdes Sædvane ikke blot skrevet paa Dansk, men tillige oplyst ved Steder af danske og norske Lov og ved Exempler ogsaa af den nordiske Historie — fandt i lang Tid kun ringe Afsætning. Thi Standspersoner læste, for at profitere i Sproget, »heller Polsesnak paa Fransk, end de grundigste Skrifter paa deres Modersmaal«, og Menigmand holdt sig til »Paradises Urtegaarde, Himmelstiger« og andre gudelige Bøger eller til Viser og Eventyr. Endelig blev en lønnet Professorpost ledig i Metaphysik, og denne modtog Holberg, skjøndt langt fra nogen Ven af Metaphysikken; hans Tiltrædelsestale, hvori han skulde berømme sin Videnskab, blev ogsaa, efter Folks Mening, »snarere en Ligtale, end en Lovtale«. Ved ny Afgang blev han Professor i Latin og Veltalenhed, snart ogsaa Medlem af Consistoriet (*Assessor*), hvorved hans Indkomster betydelig forbedredes. Et Par latinske Stridskrifter, satirisk indklædte, det ene udgivet under en forfalden Student Povel Rytters Navn, bebudede et Omslag i hans Forfattervirksomhed.

Holberg gik nu i sit 35te Aar. Han havde siden Drengesaarene aldrig skrevet Vers, »kunde ikke høre det ziirligste Digt

foreløse uden at gabe.« Efter en Afbrydelse i Studeringerne paa Grund af Hovedpine, begyndte han igjen at komme til Kræfter, og da han levede »paa et Sted, hvor der var saa god Forraad paa Poeter som paa Fluier i September Maaned, fik han selv Lyst til at forsøge Kunsten, dog kun for ad denne Vei at iudskjærpe en god Moral og »for Folk ei ene, men og Sproget at polere«. Efter det første Forsøg, en Satire i Juvenals Smag, fattede han Planen til sit comiske Heltedigt:

„Jeg taler om en Mand, hvis Skiebne og Bedrifter
Bør billig tegnes an blant alle Folkes Skrifter,
Jeg svinger om en Helt, den store Peder Paars,
Som tog en Rejse for fra Callundborg til Aars.“

Paars var Kræmmer i Callundborg; paa Reisen til sin Fæsteme i Aarhus strandede han paa Øen Anholt; efter Venus's Anstiftelse fik han dog Skib og Mandskab reddet; siden maatte han føre Krig med Indvaanerne, og efter Fredslutningen blev Fogdens Datter Nille, ligesom Dido hos Virgil, optændt af Kjærlighed til den Fremmede; han seilede bemmelig bort, til nye Farer og Bedrifter. Sit Heltedigt om Peder Paars har Holberg udgivet under det paa-tagne Navn: Hans Mikkelsen, Poet og Hvidtølsbrygger i Callundborg; den 1ste Bog: »En sandfærdig ny Vise« o. s. v., 1719, de andre med korte Mellemrum. Dette Digt, hvori han fra en Parodi over den hoitravende heroiske Stil hos Digterne lidt efter lidt glider over i satiriske Skildringer af sine Landsmænds Sæder og Synsmaader, blev meget forskjellig optaget: Nogle forargedes, Andre morede sig over Digtet; Nogle fandt personlige Hentydninger, Andre betragtede det som en ørkesløs Spøg, der for en Professor var *infra dignitatem*. Eicren af Anholt, hvor Paars udplyndres, indgav en Klage over usømmelige og spottelige Expressioner imod denne Øes Indvaanere, som dog stedse bavde »svaret rigtig sine ordinaire og extraordinære Skatter«, imod den høie Øvrighed, Universitetet og *Exercitia academica*, Biskop, Præster, Degne, ja imod Religionen selv; derfor skulde den rette Autor efterforskes og Skriflet (den udkomne 1ste Sang) »til Autors velfortjente Beskjæmmelse af Boddelen opbrændes.« Sagen blev alvorlig, den kom for i Statsraadet. Men Frederik d. 4de havde ladet sig Peder Paars foreløse og leet hjertelig ligesom andre Dødelige, og Klagen blev afvist, eftersom dette Skrift bestaaer af »lutter fingeret Skjemt, som«, tilføies der dog, »hellere kunde bleven udeladt end skreven.« Imidlertid blev Peder Paars saa ivrig læst, at der, hvad dengang var uørt, i halvandet Aar kom to Oplag og tre Eftertryk; Mange kunde Digtet udenad; det udbredtes ogsaa i Sverrig og Tydskland, hvor Folk, for at forståa det, lagde sig efter det danske Sprog. Endnu udgav Holberg en lille Samling

Skjemtedigte eller Satirer; efter hermed at have overstaaet sin »poetiske Raptus«, vendte han tilbage til et statistisk Værk over Danmark og Norge, hvortil han havde Forarbejder liggende. Men baa blev paaany afbrudt ved et ydre og indre Kald, som han ikke kunde modstaae.

Et fransk Skuespillerselskab, som i nogen Tid gav Forestillinger paa Slottet, havde vakt Ønske om at faae en dansk Skueplads oprettet. Den blev aabnet 1722, med en Oversættelse af Molières »Gaieten«; Montaigu fra det franske Selskab var Instructeur. For at faae rigtige danske Comedier, foruden de oversatte, havde man henvendt sig til Forfatteren af Peder Paars og Skjemtedigtene, og uagtet han kjendte det satiriske Embedes baade visse og uvisse Løn, holdt han sig ikke tilbage. Holberg brugte den samme Form af borgerligt Lystspil, som for ham Plautus og Molière, men havde — fremfor begge disse — sin Tid og sit Land i Sigte, idet han lagde an paa at »afmale Nationens egne Lyder og Noder, som ikke vare slidte paa i andre Comedier«; hans Menneskekundskab var saa rig, hans Lune saa frngthart, at han i nogle faa Aar og saa at sige i eet Træk skrev nogle og tyve Comedier, med livagtige typiske Skildringer af de forskjelligste Charakterer og Livsforhold, som en urimelig Svædvane eller Stands- eller reent personlige Skjodesynder gjorde til Skive for Satiren. Strax 1722 opførtes Den politiske Kandestøber, med saa stort Tillob, at Mange maatte blive staaende i Gaagen; samme Aar: Den Vægelsindede, Jean de France eller Hans Frandsen, Jeppe paa Bjerget og Gert Westphaler. en Figur, han episk havde behandlet i Peder Paars; 1723: Den elleverte Jnni (første Gang opført selve Termiusdageo) og Barselstuen, med et Portrætgalleri, som (skriver han strax efter Opførelsen) »allarmerede en hob af vorø fruentimmer«; 1724 — i Holbergs 40de Aar — ikke mindre end otte nye Stykker, yderst velkomne i de knappe Tider for Theatret, deriblandt Julestuen, som neppe kunde spilles tilende for Tilskuernes, tilsidst ogsaa Skuespillernes Latter, Ulysses von Ithacia, en overgiven Parodi paa en tydsk Bades »Haupt- und Staatsactionen«, Jacob von Tybo eller den stortalende Soldat, Melampc, en Tragicomedie, som vakte paa eengang Latter og Graad, Henrich og Pernille, et Intriguestykke med Tjeneren og Pigen fra de andre Comedier til Hovedpersoner. Efter nogen Standsning, paa Grund af Theatrets Banquerot, opførtes de næste Aar endnu fem nye Stykker, hvoriiblandt Den Stundesløse (*«vir in nihil agendo occupatissimus»*), den af alle holbergske Figurer, hvor vi mærke mindst til de halvandet hundrede Aars Afstand. Samtidige med disse ialt 20 Comedier ere 3, der ikke strax kom frem: Erasmus Montanus,

hvor opblæst Skolekløgt støder sammen med Fordom og gammeldags Enfoldighed, en Comedie — eller Tragedie —, der, ved Charakterernes Afskygninger og Sammenapil og den ligesaa troskyldige som grundcomiske Dialog, maaskee staaer øverst blandt alle Holbergs Digtninger; fremdeles Don Ranudo (o du aaR) og Hexeri eller blind Allarm; disse tre Stykker nævnes i Fortalen til »Den danske Skueplads«, 1ste Bind, som han udgav 1723, endnu under Navnet Haas Mikkelsen. Saaledes falder Holbergs Frugtbarhed som Skuespildigter i Tidsrummet kort før og kort efter hans 40de Aar.

Hans Formaal med Comedierne var — de faa Parodier til Smagens Optugtelse fraregnede — at moralisere. Men over sit alvorlige Formaal glemte han ikke, at det er »ligesaa fornødent at mænge Galskab i Comedier som at smøre Iljuelene paa »sin Vogn.« Og da han ved Galskaberne heller ikke glemte, at det, der forestilles, maa være naturligt, »saa at Tilskuerne skal kunne bilde sig ind, at det er Alvor«, saa førte disse Galskaber ham gjerne langt ud over den enkelte Klogskab, han vilde indskjærpe, og Levereglen blev under Holbergs Haand til et selvstændigt Livsbillede. Med »Jeppe paa Bjerget« var det saaledes hans Hensigt at indskjærpe, at »Naar Bønder, Haandværks-Mænd man Regiment vil give, Da Scepteret til Riis kand snart forvandlet blive.« Plauen til Stykket laante han fra en Eventyr-bog. Men saa fremkom Skildringen af den fortrykte, godmodige, humoristiske Jeppe paa Bjerget, Scenerne, hvor han giver efter for sin Tørst og bliver lystig og kry, indtil han tilsidst falder sammen, og hvor han vaagner op i Baronens Seng og bliver til Herskab. Forunderligt, at Holberg, der havde levet sin meste Tid i Norge eller paa Udenlandsreiser og sidst nogle Aar som Professor i Kjøbenhavn, kunde have et saadant Kjendskab til den sjællandske Horbonde, ikke blot til hans Vilkaar og Udtryksmaade, men saa at sige til hans Sjæl!

Den unbrudte Aandsvirksomhed med Digtning efter Digtning — i hele Litteraturhistorien findes neppe Mage dertil — havde medtaget Holbergs Kræfter. Han reiste udenlands og tilbragte Vinteren 1725-26 i Paris. Her havde han sin Gang i Bibliotekerne, gjorde Bekjendtskab med Theologer og Oldgranskere og glemte heller ikke Theatervæsenet. Til Tidsfordriv oversatte han sin »Politiske Kandestøber« paa Fransk, men han kunde ikke faae den opført, da man (i Paris!) troede at finde personlige Hentydninger og heller ikke turde byde Tilskuerne et Stykke, hvori der kun forekom simple Haandværksfolk. Hjemme høstede han Tak og jublende Bifald, men ogsaa Utak. Han havde lagt sig ud baade med »de sorte og de røde Pedanter«, og han maatte

ved Leilighed bide fra sig, som da en Officier løb ham paa Ærmet med de Ord: »Jeg gaaer ikke af Veien for en Nar!« - - »Men det gjør jeg« sagde Holberg og gik tilside. Han var i lang Tid saaledes anskreven, at, om han blot sagde, det var godt Veir idag, søgte Folk efter en dobbelt Mening i hans Ord. Nu var han kommen tilbage til sine Studier, sin kjæreste Sysse, og et latinsk Brev om hans Levnet, 1727, slutter med, at han daglig faaer mere Lyst til at skrive; men, tilføier han: »Skjemtedigte vil jeg overlade til Andre.« Der var saameget mindre Fristelse for ham, som Skuepladsen samme Aar maatte inkkes »formedelst Mangel paa Næring«; til den sidste Forestilling skrev Holberg, halv skjemtende, Efterspillet: Den danske Comedies Ligbegjængelse. Næste Aar indtraf Kjøbenhavns store Ildebrand, og med Christian d. 6tes Thronbestigelse (1730) udbredte der sig en pietistisk Stilhed, som navnlig var fjendtlig mod Skuespilkunsten. Holberg gav 3die foregede Udgave af sine Comedier og sagde dermed Thalia Farvel.

Ved ny Afgang mellem Universitetslærerne var han bleven Professor i sine Hovedfag Historie og Geographi; det blev dem, han nu behandlede i folkelige Skrifter, efter Tidens og Landets Behov. Først en statistisk Beskrivelse af Danmark og Norge (1729), et omfattende Værk, som han længe havde arbeidet paa; Bergens Beskrivelse; mindre Leilighedsskrifter, f. Ex. et til Forsvar for det ostindiske Compagni. Fremdeles, i 3 store Quartbind, Danmarks Riges Historie, som, Sagtiden undtagen — der laae udenfor Holbergs Synskreds —, er et Hovedværk i vor historiske Litteratur, ikke mindre ved det rige og skjonsomme Udvalg end ved den jævne, underholdende Fremstilling af Charakterer, Begivenheder og Tilstande i deres indbyrdes Sammenhæng; dernæst en udførlig Kirkehistorie indtil Reformationstiden, Jødernes Historie (i 2 Quartbind) og under Titleu Helte- og Heltindehistorier en Række sammenlignende Biographier efter Plutarchs Maade. Disse videnskabelige Folkeskrifter tilligemed de poetiske — en begyndende dansk-europæisk Litteratur — gjorde Holbergs Navn berømt, ogsaa udenfor Fædrelandet. Hans Skrifter læstes i Sverrig, nogle endog af Menigmand; at selv Danmarkshistorien blev godt optaget, anfører han som et Vidnesbyrd om dens Upartiskhed. I Tydskland udbredtes de i Oversættelse, og Theatrene her levede i mange Aar ved Holbergs Comedier; han er af alle vore Forfattere den, der har afbetalt Mest paa vor Gjæld til Tydskland.

En Standsning i Studierne havde Mange forudsagt, da Holberg 1737 som Qvæstor overtog Universitetets Regnskabsvæsen; men Følgen blev tværtimod, at han »studerede aldrig stærkere end

i December og Juni Maaned, ved Terminstider. Han udarbejdede flere af de nævnte historiske Værker; tillige slog han over i en ny Retning ved sine moral-philosophiske Skrifter, der naturlig slutte sig til hans tidligere Forfatterskab og saa at sige afslutte det. Ved Granskningen over de nationale »Lyder og Noder«, over Menneskelivet ogsaa i Fortiden og i fremmede Lande, havde der afsat sig et Slags System af Domme og Meninger, og »som en i Henseende til Alder og Svagbed reiseferdig Mand maatte han forfatte sit *Systema*, førend han tog Afsked«. Til denne Række Skrifter høre Moralske Tanker, eller Afhandlinger over nogle af de henved 1000 latinske Epigrammer, hvori han Tid efter anden har sammentrængt sine Yndlingsmeninger og Indfald. Skriftet udkom i Holbergs 60de Aar; paa Grund af de »seisomme« moralske og theologiske Anskuelse og den gjennemgaaende Fordragelighed vakte det ikke ringe Bevægelse; det blev hurtig oversat paa Svensk, Tydsk, Hollandsk og Fransk. Men endnu stærkere Røre vakte, et Par Aar i Følge, Niels Klims underjordiske Reise. Det er Klokken Klim i Bergen, som beretter, hvorledes han som ung Candidat lod sig hisse ned i en Bjerghule der i Egnen og, da Touget brast, styrtede ned i Underverden; han kom til en Planet, hvis Beboere vare Træer med Hoved og Fødder: Cypresser, Linde, Tornbuske o. s. v.; da han for sine lange Been og sit altfor hurtige Nemme blev taget til Holboer, kom han omkring i flere Provindser og lærte deres Sæder at kjende; senere blev han landsforviist, til Aernes Land, hvor han, for sin Tungnembed, blev Porteur, men kom i Anseelse ved at indføre Brugen af Parykker; i et nyt Vidunderland blev han Keiser; men der udbrodt et Oprør, Klim tog Flugten, styrtede i en Afgrund og fandt sig igjen i sin Fødeegn, hvor endelig en gammel Ven gjenkjendte ham og skaffede ham et Klokkerembede; Klim døde 1695. Hans Beretning om Sæder og Indretninger i Underverden er en Indklædning for Holbergs Tanker eller Paradoxe om Gudsdyrkelse, Universitet, Lovgivning og Statsstyrelse, Moder og nationale Egenheder; Meningen er gjerne let at udpille. Som en moralsk-politisk Allegori nærmest for dannede Læsere og sigtende til de almeen europæiske Samfundsforhold, endog i katolske Lande, skrev han sin Niels Klim paa Latin; først efter sine Venners gjentagne Anmodning lod han den udkomme; men den blev trykt i Leipzig og uden Navn, 1741. Det gik da, som han havde forudsagt: de første Exemplarer, som kom hertil, satte hele Byen i Bevægelse; man hørte mange Slags Fortolkninger, helst af dem, som ikke havde læst Bogen; Geistligheden vilde have den confiskeret. Men lidt efter lidt lagde Stormen sig. *Nicolai Klimii iter subterraneum* blev oversat paa de fleste europæiske Sprog (endog paa Russisk og Ungarsk); den

blev kritiseret, oplagt og læst som Morskabsbog saagodtsom i hele Europa.

Da Holberg levede ugift, i stor Tarvelighed — kun hans Dragt var altid fin og pyntelig —, og da han var en god Husholder, havde han i Aarenes Løb, ved sine Skrifter og Embedsindtægter, samlet sig en anseelig Formue, som han tidlig bestemte til offentlig Brug, saa at han kunde ansees »snarere som Casserer for Publikum, end som Eier af sin egen Formue.« Han købte et Par Godser i Sorø-Egnen, og han forbedrede dem stadig. Om Sommeren tog han derud og morede sig med at tale med sine Bønder, at »see Jordens Grøde fremspire og indhøstes, at see Køer og Faar gaar ligesom i Procession til deres Samlingspladser Morgen og Aften.« Om Vinteren boede han i sin Professorgaard (paa Hjørnet af Kannikestræde og Fiolstræde). Det vakte nogen Opsigt, da han i sit 63de Aar blev af Kong Frederik d. 5te ophøiet til Baron, en Ophøielse, han dog selv finder »mindre paradox« end adskillige andre litterate tydske Personers, efterdi deres Baronier ligge udi Maanen, da mit derimod virkeligen eksisterer paa »Jordens Klode og ligger udi den Provioce Sjælland.« Imod de mange Bemærkninger, hans nye Værdighed fremkaldte, indvender han endvidere, at »han var af militær Stand og for 50 Aar siden »indrullet, saa at han efter sin Tour kunde maaskee nu have »været General, hvis han imidlertid havde beholdt sit Hoved.« Iøvrigt levede han som Baron ikke mindre tarvelig end som Professor, og har ikke »efter Andres Exempel betjent sig af Friherres Titel for at være ørkesløs.« Da Theatret, efter 20 Aars Hvile, blev aabnet paany, tyede man igjen til Holberg, der, »som Stifter af Skuepladsen her i Landet«, stod bi med sine Erfaringer, dog uden at tage Deel i Bestyrelsen, »vel vidende, at det er vanskeligere at holde i Aa en Troupe af Acteurs end en Krigshær af mange forskellige Nationer.« Han bragte sine ældre Stykker paa Scenen, med nogle Udeladelser »for at rette sig efter visse Folks Peenhed.« Han skrev ogsaa nogle nye Comedier: »Plutus eller Proces mellem Fattigdom og Rigdom« o. fl.; i dem er gjerne Grundtanken mere omfattende end i de ældre, men noget abstract, med Allegorier, og svagere udført: en Forandring som naar gamle Folks Gine ere paa eengang slovere og mere langsynede, end de før have været. Det betydeligste af Holbergs Arbejder fra denne Tid og det, som naturlig slutter Rækken af hans Skrifter, er *Epistlerne*, en Samling Smaa-Afhandlinger i Brevform, hvori han afhandler »historiske, politiske, metaphysiske, moralske, philosophiske, item skjæmtomme Materier.« Fremfor hans øvrige Skrifter kaste de ogsaa Lys over Forfatteren selv, især i hans senere Aar: hvad der beskæftigede hans Tid og Tanker,

hvorledes han dømte om Videnskabens eller Dagens Spørgsmaal, hvorledes han personlig førte sit Liv, — om Alt dette meddeler han sig i Brevene, snart alvorlig, snart med sin tørre Skjemt, men altid tydelig og uforbeholdent. De noget over 500 Epistler udkom i 5 Bind, det sidste Bind efter hans Død.

Ligesom han itide havde været betænkt paa at »forfatte sit System«, saaledes ogsaa paa at ordne den materielle Arv, han efterlod sig. Hans første Testament gik ud paa »et lærd Societet, især for det danske Sprog«; efter gjentagen Overveielse skjænkede han Gods og Midler til det nye Soro-Academi, for derved at opbæjle navnlig Studiet af Statsvidenskab og tillige »moderere den epidemiske Reisesyge, som her regjerer.« Da Godtfolk vilde nedsætte hans Donation, fordi den først skulde træde i Kraft efter hans Død, skjænkede han Renterne strax til Akademiet, og nu hed det, at Manden maatte gaae i Barndom; han lod dem raisonnere over denne Materie, indtil den kunde blive afløst af en anden. Men de ophørte dog siden den Tid at forhøre sig saa noie efter hans Helbred som tilforn, og spørge, hvor snart han agtede at døe. Helbredden var som den altid havde været. Hans Bryst var ikke stærkt; han kunde aldeles ikke taale Kulde, men led dog meget af indvortes Hede; jevnlig var han plaget af Hovedpine; men af alle sine Svagheder regner han sin Hypochondri for den ulideligste: »Svagheden er vel lød og fornemme, men det er og Alt hvad man kan sige til dens Berømmelse«. Tillykke var hans bedste Middel derimod, at sætte sig hen og skrive lystige Skrifter. En flittigere Mand end Holberg har der neppe levet; Studeringerne vare, næst Musik, hans Fornøielse, men ingen Studeringer saa vigtige, at han for deres Skyld skulde forsømme sit Embede. Med al sin Arbejdsomhed havde han dog neppe faaet Saameget udrettet, naar han ikke havde forstaaet ligesaa godt at spare paa Tid som paa Penge. Hans Brevvexling bestod blot i Gjensvar paa Begjæring eller Spørgsmaal, og alle Documenter skrev han uden de sædvanlige Omsvøb; da en Mand engang klagede over et Fæstebrev, fordi det kun var paa 6 Linier, lod han ham vide, at, hvis han kom til at omskrive det, »skulde det blive end en Linie kortere.«

I sin Alderdom læste han ligesaa meget som før, men lærte ikke saa meget, da hans stærke Hukommelse begyndte at slaa feil; han læste da helst sine egne historiske Skrifter, ogsaa lidt Græsk og Islandsk; forresten mediterede eller skrev han. Følte han sig syg, tog han dog nødig Medicin, da Naturen var vant til at hjælpe sig selv og han var bange for at forvirre den ved at søge Lægehjælp, »ligesom naar man tilligemed en habil Medicus betjener sig af en Qvaksalver udi samme Sygdom«. Efter sin

Hjemkomst fra Landet i Sommeren 1753 var han meget afkræftet; han var tidt utaalmodig, men holdt sig oven Senge indtil sin sidste Levedag. Ofte viste han Tegn paa Andagt, men han indlod sig ikke i Samtaler om Religionen. Han døde i sit 70de Aar, efter Midnat d. 28de Januar 1754; han ligger begravet i Soro, ved Siden af Absalons Grav.

Holberg har været Mere for Danmark og Norge, end nogen anden Forfatter for sit Land. Han blev Opdrager for sit Folk i dets Umodenhed. Han afvænnede det fra Unoder, han lærte det at bruge Eftertanke og sund Sands, han underviste det, han morede det. Til sidst efterlod han det, foruden sin rige aandelige Arv, tillige en anseelig Formue, som han bestemte til Oplysningens Fremme.

~ ~ ~ EWALD, ~ ~ ~

født 1743; lyrisk Digter; † 1781

~ ~ ~
EWALD PAA HØIEN.

(Joh. Ewalds Levnet og Meninger, nedskrevet 1774.)

(Som ung Student, 15½ Aar gammel, var E. løbet fra Hjem og Studeringer for at gjøre sin Lykke i Syvaarskrigen og vinde sin elskede Arendses Haand. Han ligger (1759) paa en Høi ved Elben, med en Flaske Vin, og giver Tankerne frit Løb. De Syner, der stige frem for hans dremmende Sjæl, har han optegnet i sit „Levnet“, som han tydelig eiendrede dem. — Han drak sin Moders og Stifaders Skaal, saa sin Broders, saa sine fem hundrede Millioner Venners Skaal.)

Jeg drak en god Slurk paa alle mine Venners, det er at sige paa hele Verdens Velgaaende. Men nu forlod jeg alle Udenværker. Jeg samlede mit hele Væsen, mine Tanker, mine Tilbeieligheder, mine Ønsker, mine Sværmerier ind i mit Hiertes inderste Lukke.

»Elskværdigste, himmelske Pige!« raabte jeg, guddommelige Arendse! dig har jeg gienet til sidst for at nyde dig uforstyrret og længe! Himmel! hvad tænker du nu om mig, du Dydigste? Uden at tage Afsked, uden at give dig det mindste Nys om mit Forsæt, gik jeg bort. Hvor brænder ikke mit Hierte efter den Tid, da du kan see af Aviserne, hvorfor jeg gik, at du tildeels var Skyld deri, og at jeg ikke er dig uværdig! Vidste du dog, at Hovedformaalet for mit Foretagende var at fortælle dig! Var du dog Vidne til enhver af mine Handlinger! Men det er vist, det er et helligt Løfte: jeg vil troe dig Vidne

dertil, jeg vil troe dig nærværende, og dersom jeg da foretager mig noget, — dog det kan jeg ikke, — men dersom jeg foretager mig noget, som er dit Hierte uværd, du Dydigste! da vil jeg kaste mig paa Knæ for dig, og underkaste mig din Tugtelse, og afbede det, og love Bedring. Du skal være min Lederinde, min Dronning, min Skytsengel!»

«Og nu give Gud, at hellige Engle maae bevogte ethvert af dine Trin, og med deres gyldne Vinger tilvifte dig Lyksaligheder! — klinkklukklukullero lullerolullerokluk! Aba, Deiligste! Men dersom nogen Uværdig, det er at sige enhver anden end jeg, skulde understaae sig i min Fraværelse at nærme sig til dig med Haab, da give Himlen, at de maae vifte ham Sand i Øinene, at han ikke kan see dig! Ja før — før en anden, der ikke skionede paa dig som jeg, skulde røve dig fra mig, før give Himlen, at din Faders Gaard maatte brænde af, saa at du intet frelste uden de Klæder, du gikst med! at Kopperne maatte tilrede dig som et Dørslag! at du maatte faae ildrode Øioe, en Taille som en sort Røddike! Da, da skulde du see, at det ikke var din Skæl, men dig, dig selv, det hele, det inderste dig selv, som din Ewald elskte! Hvor vilde du da ikke blive rørt! Med hvor kostbare Taarer vilde du ikke væde mine Kinder, naar du saae, at min Kiærlighed, min Troskab var steget i lige Grad med dit Vanheld! Bduurrurr! klukklukkluk! — Imidlertid er det bedre, at du bliver som du er!»

«Siig mig, min Deiligste, siig mig: vil dit Hierte slaae høit, vil dine Kinder blusse, naar du nu læser i de Berlingske Tiden-der: »En ung Dansk, ved Navn Ewald, har i den sidste Bataille, »ved en Tapperhed, der overgik hans Alder, frelst sin Generals »Liv. Den unge Helt er let blessered, men Generalen har skikket »ham en Standard til den første Bandage« etc? Himmell! og naar du »kort, kun kort derefter læser: »At vi ikke har tabt det sidste Slag, »har vi maaskee den unge Cornet Ewald, næst Himlen, allene at »takke for. Ryttieriet, som bedækkede den høire Floi, begyndte »allerede at vige for den fædtlige Ild, da han med sin Standard »i Haanden sprængte for ved sin Esquadron lige ind paa Fienden, »og deels ved Ord, deels ved sin Handling opmuntrede den til at »følge sig. Massacren, som den i første Hede anrettede, var »skrækkelig, og vor Seir er fuldkommen. Hans Majestæt har »skienet paa vor Cornets Tapperhed, som han burde, og skienet »ham en ledig Esquadron«. — Bravo!»

«Deres Velgaaende, Herr Ritmester Ewald! klukklukklukkluk! Videre kommer jeg ventelig ikke i Sommer. Og det kan være godt! Men til Vinteren begierer jeg Permission paa et Par Maaneder. Jeg flyver hjem til dig paa Kiærligheds Vinger, og lægger

mig selv, mine Laurbær, og maaskee en eller anden fædtlig Prindsesses Klenodier for dine Fodder. O min Arendse! da vil du smile; men naar jeg igien skal bort, da vil det koste dig nogle Taarer. Dog, man kan ikke undvære mig ved Armeen, Æren kalder, og som en Lyoild sees jeg i Spidsen af min Esquadron, just i det der leveres et Feltslag. Alting er i Forvirrelse. Med Sabelen i Haanden styrter jeg ind paa Fienden, jeg adsplitter, jeg forfølger ham, han retirerer ind i en af sine beste Fæstninger, og i Stridens Hede trænger jeg mig ind med ham. Jeg besætter Porten, holder den ryddelig for vore øvrige Tropper, og inden han kan besiude sig, har jeg erobret Fæstningen og plantet de kongelige Faner paa Voldene. Alle Munde og alle Aviser blive fulde af min Roes. Alle Udenværkerne af Commandantens Frue skikker jeg som et Seiersstega til min Arendse. Kongen gjør mig til Oberst og slaaer mig til Ridder. Potz tausend! Jeg var tilfreds, at det kun var Vinter igien, at jeg snart kunde komme hjem og gjøre Dem min Opvarntning, min naadige Frue Oberstinde! Imidlertid har jeg den Ære at erindre Deres Velgaaende! Klukklukkluk! Dog det bliver ikke derved, snart bliver jeg General — ».

Der var til Lykke intet meer i min Flaske. Neppe skulde nogen Potentat have været sikker for mig paa sin Throne, dersom Flasken ei havde været tom. Nu heldede jeg mig fuldkommen tilbage, og under de sødeste Sværmerier faldt jeg i en tryk Søvn.

VALKYRIERNES SANG.

(Balders Død, heroisk: Syngeepil, digtet 1773.)

Over Bierg, over Dal,

Over brusende Søer

Ustrættede sviuger

Valhalliske Moer

De blodige Vinger.

Doer! kiemper og doer!

Er det Budskab, de bringer.

Ei Sattasangs Qval,

Ei Haanbed, ei Trængsel,

Men Heltones Længsel,

Men Banesaar bringer

Valhalliske Meer,

Over Bierg, over Dal,

Over brusende Søer,

Paa blodige Vinger.

Den bragende Lyd
Af blinkende Spyd
Er min eneste Fryd.

Den Døendes Røst,
Det rallende Bryst
Er min kjæreste Lyst.

De hvinende Skrig
Ved Kiæmpernes Liig,
De mætte først mig.

Døer! kiæmper og døer!
Over Bierg, over Dal,
Over brusende Søer
Utrættede svinger
Valhalliske Moer
De blodige Vinger.
Døer! kiæmper og døer!
Er det Budskab, de bringer.

~~~~~
SEXTET AF »FISKERNE«.
(Fiskerne, Syngespil, digtet 1778.)

(En Hytte i et sjællandsk Fiskerleie; hæftig Storm. Anders en gammel Fisker; Gunild hans Hustru; Lise og Birthe deres Døtre; Svend Fisker, forlovet med Lise; Knud Fisker, forlovet med Birthe.)

SVEND. Endnu kan jeg høre,
Hvor ængstlig de raabe;
Mit gysende Øre,
Mit Hierte fornemmer
De hvinende Stemmer,
Som stride mod Braget
Af Himmel og Hav.

GUNILD. Ak Hiertet maa bløde!
Hvad kan de da haabe,
Som Taarer kun møde
Fra hielplose Bredde?
Ak intet kan redde!

QVINDERNE. Ak intet kan redde!

LISE. Hver seer nu i Vraget
Sin Jord og sin Grav.

QVINDERNE. Hver seer nu i Vraget
Sin Jord og sin Grav.

KNUD. Mit Inderste brænder!

SVEND. Ak naar de udstrekke
De kolde, de matte,
De zittrende Hænder,
Da græder den Kiække!

LISE. Ha hvad kan de haabe,
De arme Forladte,
Som Døden omspænder?

KNUD. Jeg elsker de Kiække,
Fordi de tør haabe,
Trods Nordvind og Hav.

GUNILD. Ak hvad kan de haabe
Fra hielplose Bredde?

QVINDERNE. Ak hvad kan de haabe
Fra hielplose Bredde?

ANDERS. Ak hao, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Han ene kan redde
Det Liv, som han gav!

ALLE. Ak han, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Han ene kan redde
Det Liv, som han gav!

SVEND. Trøstløse Sukke!

KNUD. Magtløse Taarer!

SVEND. Hvad, om vi prøve?

LISE. Grumme, hvorpaa?

KNUD. Niddinger tøve!

BIRTHE. Nu tør du gaae?

SVEND OG KNUD. Ha vi maae prøve!
Niddinger tøve.
Fader, vi gaae!

(De tage Anders ved Haanden og vil gaae.)

LISE (til Svend). Grumme, du vil dog ei
Flye fra mit Bryst og døde?

BIRTHE (til Knud). Mig kan du sige Nei,
Kold mod din Fæstemøe?

LISE. Kan du forlade mig,
Naar kun et fremmed Skrig
Kalder til Død og Grav?

BIRTHE. Naar kun en fremmed Røst
Raaber om Hielp og Trøst,
Trodser du Storm og Hav?

SVEND. Tænk, at det gielder om
Menneskers dyre Liv!

MÆNDENE. Tænk, at det gielder om
Menneskers dyre Liv!

KNUD (til Svend). Ven, har du Mod, saa kom!

LISE (til Svend). Er jeg dig kjær, saa bliv!

SVEND. Elskte, det gielder om
Menneskers dyre Liv!

MÆNDENE. Elskte, det gielder om
Menneskers dyre Liv!

LISE. Grumme, du vil dog ei
Flye fra mit Bryst og døde?

BIRTHE. Mig kan du sige Nei,
Kold mod din Fæstemøe?

SVEND. Tie dog, o Elskte, tie!
Glem det, som Frygten spaaer!
Glem, at det forestaaer;
Tænk, om det var forbi!

KNUD. Himmell! ak naar vi nu
Roede med Seier hjem,
Og havde reddet dem!
Fader, hvad siger du?

SVEND og KNUD. Fader, hvad siger du?

ANDERS. Nu, da det gielder om
Menneskers dyre Liv...

SVEND og KNUD. Modige Gamle, kom!

LISE og BIRTHE. Fader, ak Fader, bliv!

LISE. Himmell! og om de nu,
I det oprorte Hav,
Søge sig selv en Grav!
Moder, hvad siger du?

LISE og BIRTHE. Moder, hvad siger du?

GUNILD. Ak! — men det gielder om
Menneskers dyre Liv.

MÆNDENE og GUNILD. Elskte, det gielder om
Menneskers dyre Liv!

SVEND. Endnu kan jeg høre,
Hvor søngstlig de raabe;
Mit gysende Øre,
Mit Hierte fornemmer
De hvinende Stemmer.

GUNILD. Ah Hiertet maa bløde!
Hvad kan de da haabe,
Som Taarer kun møde
Fra hielplose Bredde?

SVEND. Ah kunde vi redde!

LISE og BIRTHE. Ak intet kan redde!

MÆNDENE. Ah kunde vi redde!

SVEND. Mit Inderste brænder!

LISE. Ak hvad tør du haabe?

KNUD. Ha skal da de Kiække,
Som Døden omspender,
Forgieves udstrække
De trøttede Hænder
Mod Dannemarks Bredde?

LISE. Hvad tør du da haabe?

BIRTHE. Ak intet kan redde!

ANDERS. Den Gud, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Hans Almagt kan redde.

GUD. Han ene kan redde.
 MÆNDENE. Ved os kan han redde
 Det Liv, som han gav.
 ALLE. Den Gud, i hvis Hænder
 Et Hav er en Draabe,
 Hans Miskundhed redde?
 MÆNDENE. Han styrker de Hænder,
 Som prøve at redde.
 MÆNDENE. Ved os kan han redde
 Det Liv, som han gav.
 QVINDERNE. Hans Miskundhed redde
 Det Liv, som han gav!
 ALLE. Den Gud, i hvis Hænder
 Et Hav er en Draabe,
 Hans Miskundhed redde
 Det Liv, som han gav!

ORLOGSVISE.

(Af „Fiskerne“, 1778.)

Kong Christian stod ved høien Mast
 I Røg og Damp.
 Hans Værge hanrede saa fast,
 At Gothens Hielm og Hierne brast.
 Da sank hvert fiendtligt Speil og Mast
 I Røg og Damp.
 Flye, skreg de, flye, hvad flygte kan!
 Hvo staaer for Danmarks Christian
 I Kamp?
 Niels Juel gav Agt paa Stormens Brag.
 Nu er det Tid!
 Han heisede det røde Flag,
 Og slog paa Fienden Slag i Slag.
 Da skreg de høit blant Stormens Brag:
 Nu er det Tid!
 Flye, skreg de, hver som veed et Skiul!
 Hvo kan bestaae for Danmarks Juel
 I Strid?

O Nordhav, Glimt af Wessel brød
 Din mørke Skye!
 Da tyede Kjemper til dit Skjød;
 Thi med ham lynte Skræk og Død.
 Fra Vallen høstes Vraan, som brød
 Den tykke Skye.
 Fra Danmark lyner Tordenskiold;
 Hver give sig i Himlens Vold,
 Og flye!

Du Danskes Vei til Roes og Magt,
 Sortladne Hav!
 Modtag din Ven, som uforsagt
 Tør mode Faren med Foragt,
 Saa stolt, som du, mod Stormens Magt,
 Sortladne Hav!
 Og rask igiennem Larm og Spil
 Og Kamp og Seier før mig til
 Min Grav!

VED DØDENS KOMME.

(Ewalds sidste Dig, Marts 1781.)

Udrust dig, Helt fra Golgatha,
 Løft høit dit røde Skjold!
 Thi Synd og Skræk, du seer det ja,
 Angribe mig med Vold.
 Udsræk dit Glavind i din Harm
 Mod dem, som trodse dig!
 Nedstyrt dem med en vældig Arm
 Fra Lyset og fra mig!
 Da skal jeg, sikker ved din Haand,
 Ei frygte Døden meer,
 Men ofre dig min frelste Aand
 Paa dens nedbrudte Leer!

Om Ewald.

JOHANNES EWALD er født d. 18de November 1743 i Kjøbenhavn, hvor hans Fader var Præst. Allerede i Drengesaarene, i det strænge, pietistiske Hjem, var hans Hjerne fuld af eventyrlige Planer: saa vilde han med en Trop Drenge erobre Tyrkiet, saa vilde han være Missionær i Æthiopien, i Haab om at blive faaet som Martyr for Troen. Da han var 11 Aar, blev han af sin gamle Fader, som folte sig Døden nær, sendt ud af Huset, til en lærd Ven, Rector ved Domskoln i Slesvig. Men her gik al Optugtelse ud paa at lære de gamle Sprog; naar han kunde opramse sine Gloser og Regler, var han forresten overladt til sig selv. Efter at have slugt forskellige Romaner og islandske Sagnæ, traf han paa »Robinson«, som gjorde saa stærkt Indtryk paa ham, at han løb bort, for fra Hollaad at seile til Batavia og strande paa en ubeboet Ø; han blev dog indhentet efter nogle Mills Udflugt. Samme Aar udbrød Syvaarskrigen, 1756, og nu var det hans eneste Ønske at blive Cadet; han skrev til sin Moder, at en Engel havde viist sig for ham i Dromme, med en Kaarde og en Pen, og da han skyldigst greb efter Penne, havde hans Engel advaret ham, med truende Miner. Men Moderen vilde ikke høre et Ord derom: han skulde være Præst, ligesom hans Fader og Forfædre havde været. Foreløbig blev han Student, neppe 15 Aar gammel.

Kort efter at han var kommen hjem og havde taget Examen i Kjøbenhavn, saac han en ung Pige, som ved første Øiekast blev hans Hjertes Udvalgte for hele Livet; det var Arendse H., en Broderdatter af hans Stiffader, et halvt Aar ældre end han selv. Han talde hverken til hende eller til noget Menneske om sin Kjærlighed; han kastede sig over Stnderingerne. Men det foer igjennem ham, at det vilde vare ti Aar, inden han kunde blive Præst, og pludselig vaagnede paany hans krigerske Lyst. En Foraarsdag 1759 gik han hjemmefra, uden Forlov, uden Afsked; med en Aabefaling fra den preussiske Minister i Hamborg ilede han til Magdeburg. Han havde Løfte om at blive Hnsar; han haabede ved sine Bedrifter snart at stige til Fændrik, Ritmester, maaskee General. Men istedenfor at blive Husar blev han, til sin store Fortrydelse, stukket ind i et Infanteri-Regiment; ved første Leilighed løb han over til Østerrigerne, hvor han, for sin spinkle Væxt, blev Tambour, siden Underofficer. Paa Farer manglede det ikke, saalidt som paa Lyst og Mod til at gaae dem imøde; i Stormløb og blodige Slag var han helst blandt de Forreste; han laae for Døden i Prag, og her var det Munkenes Forbandelser, der satte hans Mod paa Prøve; da Dresden blev bombarderet (i

Juli 1760) og ndsat af Daun, var Ewald blandt Forsvarerne. Arendses Billede fulgte ham allevegne; det var hans Selskab paa de eensomme Vagter, hans sikke Ledestjerne midt imellem Feltlivets Forførelser. Saaledes forløb 1 Aar. Han havde ikke ladet høre fra sig i Hjemmet, men man havde faaet ham opspurgt og løskjebt; da det endnu trak ud med Afskeden, løb han bort uden Afsked og kom gjennem nye Farer og Besværligheder lykkelig hjem, i October 1760.

De Phantasier, der havde ført Ewald som Martyr til Æthiopien, som Krigshelt midt ind i Syvaarskrigen, var saa at sige hans tidligste Digtninger. Han siger det selv og lægger til: »Jeg var dengang saa langt fra enten at ville eller at kuone skrive Vers, som en Spradebasse er det fra at sye sine egne Klæder.« Min brændende Sjæl tillod mig ikke det tarvelige Forsæt at ville besynge Helte, jeg vilde selv være Helt. Blotte Tanker eller Billeder kunde umulig berolige den; det var Handling, som den brændte efter. Man bør, tilføier han, være nogenledes kold, for at kunne skildre sin Ild, og mig kunde først Aar og Erfaring og Lidelser afkjøle til Skildrer. Aar og Erfaring havde allerede nu adspredt en Deel af de romantiske Dunster, som qvalte Poesiens Gnist. Men hvad han, næst en modnere Erfaring, bragte hjem med sig af Erindringer om store og rørende Optrin, om Krigen, Lideenskaber og den stille Natur, laae endnu længe og slumrede i hans Sjæl. Han kastede sig over de afbrudte Stnderinger, tog næste Aar sin filosofiske, det følgende Aar sin theologiske Examen med bedste Charakter; han blev — efter flere Yttringer at slutte — forlovet med Arendse. Da var det, at »man rev hans Skytsengel fra ham.« Arendse blev gift med en Anden, ikke engang lykkelig gift. For Ewald var denne Hjertesorg en Kilde til Fortvivelse, Uordener og Ulykker i den næste Halvdeel af hans korte Levetid, og tidlig stemte den hans Sjæl i den høitidelige, melancholske Tone, som blev et Hovedtræk i hans Digtninger, fra de første til de sidste.

Han gik i sit tyvende Aar. »Uenig med alt det, som man kalder timelig Lykke«, gav han sin Stemning Luft i en allegorisk Digtning i Prosa: »Lykkens Tempel, en Drom.« Han havde skrevet den for sig selv, til Tidsfordriv; men hans Venner bragte den videre, og efter (i Januar 1764) at være indsendt til Smagsdommerne i de skønne Videnskabers Selskab, blev den optaget i Selskabets Skrifter. Derved fik han Lyst til at beile om Prisen for en Ode over Guds Godhed. Han saae Algodhed kjendeligst aabenbaret i Skabelsen, Ægtestanden og Forsoningen; men dette lod sig bedst samle i et lyrisk Drama om Syndefaldet: »Adam og Eva«. Et saadant Drama indsendte han; da han fik det til-

bage »til Forbedring«, forresten som et Arbeide med Glimt af Geni, erklærede han reent ud, at naar han ikke kunde være den første Digter i sit Fødeland, vilde han ikke være den anden, og han besluttede at omarbeide sit Digt, indtil det blev et Mesterværk. Det gik imidlertid op for ham, at han fremfor Alt trængte til Læsning, og nu fattede han det Forsæt, i to Aar ikke at sætte Pen til Papiret, men læse. I denne Mellemtid indtraf Frederik d. 5tes Død, i Februar 1766. Det var en Landesorg i Danmark; der skulde vælges Cantater til Kongens Jordefærd, og Ewald lod sin Følelse strømme ud i en høitidelig Klagesaug:

„Hold, Tæne, op at trille!
Og du, vær Cithar, stille!
Nu høres Kongen bort
Til Graven.
Nu høres Kongen bort til Graven.“

Ewalds Cantate vandt Prisen; den fandt Gjenklang i alle Danskes Hjerner, og den er træffende kaldt vor lyriske Digtekunsts *Primula vera*. Overvældet med Bifald vendte han tilbage til Studiet af de classiske Mønstre: først Corneille, hvis Antitheser i høi Grad tiltalte hans skarpsindige Aand, derefter Tidens Orakel, den store Klopstock, Forfatter af Messiasen, Oderue og de halv dramatiske »Bardieter« om Hermann, Germauiens Befrier. Efter fulde to Læreaar anvendte Ewald endnu et Aar paa Omdigtningen af »Adam og Eva« til Femactsstykke, i Alexandriner med indlagte lyriske Sange; da Stykket udkom (1769), gik allerede hans Tanker i en anden Retning. Nye Indtryk fra den engelske Litteratur, fra Ossian o. A., og personligt Bekjendtskab med Klopstock, — der dengang opholdt sig i Kjøbenhavn som dansk Pensionær, forresten ogsaa her mellem Tydske, — havde vakt eller næret Ønsket om et Emne fra Fædrelandets Sagnhistorie; han digtede Sørgeespillet »Rolf Krage«, efter Saxo: Trøskab, som forsværet sin Herre til Døden og hævner hans Død. Dette Stykke, mere følsomt reflecterende end dramatisk, og skrevet i en noget opskruet Prosa, blev modtaget med Kulde; men det har sin blivende Betydning som det første i Rækken af fædrelandske Dramaer og særlig som det, hvori, efter Oehlenschlägers egne Ord, »den nordiske Saga for ham første Gang aabnede sine Gravhøie og fremmanede sine Aander.«

I Anelse om en national Kunst var der Planer om at sende Ewald med en Componist til Nordskotland og Island for at samle Levningerne af ossianske og andre gamle Folkesange. Men netop den Vinter, han digtede »Rolf Krage«, faldt han i en hæftig Gigtssygdom, som gjorde en Ende paa alle saadanne Planer.

Spiren dertil havde han hentet paa sit Krigstog; den udvikledes ved et uordentligt Levnet. Siden han fik Hjertesorg, havde han arbeidet anstrengt nok, men i Paroxysmer, afbrødt ved Stuiir, Lediggang og dyb Tungsindighed. Nu da han begyndte at blive sig sit Digterkald bevidst, samtidig med at Sygdommen gjorde ham udygtig til ethvert andet Kald, havde han kun »Smertens Hviletimer« til at digte i. Det var mest i Ode og Tanke-digte han gav sine ophøiede Stemminger Luft. Siden Cantaten over Frederik d. 5te fik han af og til Bestillinger paa Bryllups- eller Sørgedigte eller kirkelige Oratorier; han skrev dem jevnlig paa Sygeseugen, »men«, tilføier han ved et Passions-Oratorium, »Helten paa Golgatha besynges maaskee bedst af en Digter ved Bethesda.« Nogle nordiske Digtninger kom ikke videre end til Udkast og Begyndelse. Derimod forsøgte han sig med satiriske Dramaer: først, i Anledning af en Theaterskandale, Forspillet »de brutale Klapperen«, som, skrevet paa Sengen i halvdag Døgn, fandt rivende Afsætning; derefter »Harlequin Patriote« over Datidens Kandestobere; begge Comedierne ere mere vittigt speltende end digtede med comisk Lune. Dette har dog snarere haardt sin Grund i hans Aandsretning end i de ulykkelige Forhold, — saa lidende og saa forladt han end var, allerede i disse Aar. Hans Moder, som sad i Veistand, havde ikke Andet tilovers for ham end Formaninger og Forskud til Kostpenge i fremmede Huse; Pension var ikke at vente for en dansk Digter, og hvad han kunde fortjene ved sine Arbeider, var snart opbrugt. Naar han havde Noget, gav han det til sine Venner, eller de hjalp ham med at sætte det overstyr. I lystigt Selskab, siden i Ensomhed, for at smette Phantasien i Flugt eller for at glemme Sorger og dulme Smærter, havde han saa ofte prøvet Vinens oplivende Virkninger, at han begyndte at blive driksældig af Vane; vi have hans egne oprigtige Bekjendelser derom.

Fra 1773 gav han sig, for Sommer og Vinter, i Kost i Rungsted, et Fiskerleie i en yndig Skovegn ved Gressund, besunget i hans stemningsfulde Digt »Rungsteds Lyksaligheder«. Her levede han mest mellem Almuesfolk, hvis Jævnhed i Sæder og Tale han lærte at skjønne paa; en sjælden Gang fik han Besøg fra Staden; hans meste Selskab var Tanker og Erindringer. I Rungsted, i sit 30te Aar, digtede han det mythologisk-heroiske Syngespil »Balders Død«, nærmest efter Saxo, med indlagte Sangvers, snart skole-ret reflecterende, snart varme og fuldtone og med en Sætning af Romantik, som især Valkyriernes Sange. Den tragiske Rædsel, der omsvæver Handlingen, og den Kjørlighedsorg, som aander igjennem den, er allerede i Dialogen rhythmisk udtrykt ved de rimfrie femfødde Jambor med Tostavelser-Udgang; at Ewald

forlod de stive Alexandriner, forargede Mange, men netop herved bliver hans Fortjeneste af den nye Stil i Digtekunsten for os saameget kjendeligere. Stykket gjorde forresten en Slags Lykke: det blev af de skønne Videnskabers Selskab belønnet med en Gave af 50 Rdr. og befordret i Trykken (1775), og nogle Aar efter oplevede det at blive almindelig omtalt og læst som et nyt Digterværk. Et prosaisk Arbejde fra samme Tid er »Joh. Ewalds Lævnet og Meninger«; det er kun et Brudstykke, udgivet længe efter hans Død, men ved Oprigtighed i Skriftetmaalet, Finess i lagttagelserne, Aand og Løse i Fremstillingen hører det til de rigeste Selvschildringer, som nogen Digter har efterladt sig. Fra Rungsted, hvor Ewald, vækbruden og tungsindig, dog forholdsviis havde sine lykkeligste Aar, blev han flyttet længere bort, til Søbækshuus. Her manglede han Pleie og enhver Livets Fornødenhed. Af hans Breve og private Optegnelser kjende vi de Stemninger, som krydsedes i hans af Lidelser og Ydmygelser ængstede Sjæl. Men i Digte gav han dem ikke Luft: dertil havde han et altfor høit Begreb om Digtekunstens Formaal. Efter Bestilling skrev han Bryllups- og Begravelsesvers; at de, som han siger i et Brev, »harde Trang til Fader og Melancholi til Moder og Hastværk til Accoucheur«, er vel ikke saa lige at kjende, hverken paa Opfindelsen eller paa Udførelsen, men Digterne vare kun »Leilighedsdigte«, Forfatteren gjerne uøvent: personlig var han som glemt. Imidlertid bleve hans ældre Digterværker mere og mere læste; en Kreds af unge Forfattere, Abrahamson, Thaarup o. fl., havde stiftet et dansk Litteratørselskab og sendte den fejrede Mester et Diplom som Æresmedlem (Sept. 1776). Netop ved samme Tid fik han et Familiebrev med Forespørgsel, om han kunde ønske en Plads paa kongeligt Numer — som Hospitalslem.

Pludselig klarede det atter op for ham. Han blev fundet i sin afsides Vran, hentet tilbage til Hovedstaden og modtaget med aabne Arme. Nu kappedes man om at vise sin Glæde over at have faaet ham igjen. Et Selskab af yngre Skuespillere indstoderede »Balders Død« og opførte det (1778) ved en privat Forestilling, som Kongehuset uventet hædrede med sin Nærværelse; Forestillingen blev med stort Bifald gjentaget paa det Kongelige Theater, til Lødtægt for Forfatteren; for første Gang blev han selv Gjenstand for offentlig Hyldning. Ungtet Gigt og Yngstet snart vendte tilbage, havde han samlet friske Kræfter, og allerede det første Aar derefter digtede han et nyt Syngespil: »Fiskerne«, med Stof af en heroisk Handling midt i Fiskerlivets Idyl, en Stranding forgangen Aar paa Sjællands Nordkyst. Spændingen ved de Skibbrudnes oien synlige Undergang, dersom de ikke strax reddes,

og Fiskernes, hvis de rove at redde, er gribende fremstillet, ikke saameget i den dramatiske Handling med dens Episoder som i de fleerstemmige, kunstig flettede Sange, hvori Ewald havde et Mesterskab, som ingen Digter har naaet; Dialogen, skjøndt holdt i den høie Stil, vidner om hans Samkvem med Menigmand; flere af de indlagte Viser, »Kong Christian« (s. o.) o. a., høre ved Fynd, Høi-hed og Velklang til den lyriske Folkesangs staaende Forbilleder. I nogen Tid var Ewald i Alles Munde. »Fiskerne« blev sat i Musik og blev opført ved Kongens Fødselsdag 1780. I en Loge sad de virkelige Helte, som vare hentede ind fra deres Fiskerleie; paa Spørgsmaal til en af dem, om det lignede, var Svaret: »jo! saadan omrent gik det til, undtagen at vi ikke sang.« I en anden Loge sad den syge Digter selv; da han hørte en Dame udbrøde, at »han var jo ret en Lazarus«, hviskede han: »derfor slikke Hundene mig.«

I sit Kvistkammer fik Ewald Besøg selv af Nysgjerrige, foruden af enkelte troe Venner og Beundrere; hans Fortællinger, hans sjælfulde Samtale bragte baa dem og ham til at glemme hans lidende Tilstand. Paa Planer til ny Virksomhed manglede det ikke. En Sag, der siden hans Eneboerliv paa Landet havde ligget ham varmt paa Hjerte, var Almuens Oplysning, og der findes mellem hans Efterladenskaber Begyndelsen til en udførlig Afhandling derom, navnlig om Menigmands Vantro. Han selv vilde medvirke ved Folkesange; en aandelig Sang om Selvmord har han udgivet som Gudevis. Men Sygdom forhindrede ham fra at fortsætte. Foruden Udkast til større Digtninger forberedte han et Udvalg af sine samlede Skrifter; kun første Bind er ndkommet fra hans egen Haand. Hentet af Smerter, stille og gudhengiven, døde han, i Marts 1781, faa Maaneder efter at have fyldt sit 37te Aar. En Ligskare som den, der fulgte den fattige Digter til Jorden, havde man aldrig før seet.

Den høie Flugt og det fuldendte Mesterskab i saamange af Ewalds lyriske Digte og Sange, hans Troskab mod den alvorlige Muse, som det blev hans Lære Kald at skaffe Indgang, sikre ham en høi Plads i Litteraturen. Ingen har følt og udtalt det varmere end Oehlenschläger.

~~~~~ WESSEL, ~~~~~

født i Norge 1742; comisk Digter; † 1785.

~~~~~ GAFFELN. ~~~~~

Jeg synger om, dog nei! jeg ligefrem fortæller,
 Saa ganske ligefrem gaaer jeg just ikke heller,
 Et Svinke-Ærinde jeg giver mig iblandt,
 Og er det ikke smukt, saa er det ganske sandt,
 Nu, jeg fortæller da om Mand og om Mandinde,
 Som havde ved et Ord stor Lykke kundet finde,
 Om grønne Søbekaal, som stolte Guder fik,
 Om Gaffelen, som kom, og Gaffelen, som gik.

Engang, men det er skeet for længe længe siden,
 Og var jeg dengang til, saa var jeg ganske liden,
 Eugang Mercurius og Jupiter faldt paa,
 For en Forandrings Skyld og Tauker at forslaae,
 At foretage sig en Lysttour ned til Jorden,
 Hvor Majestæterne fandt alting saa i Orden,
 At Jupiter tilsidst brød ud i disse Ord:
 »Hr. Pope har sagt sandt: det er den bedste Jord.«
 Han sagde vistnok meer, men til den største Skade
 For Læseren, for mig, for Jordens Overflade,
 Er denne liden Stump deraf kun bleven giemt,
 Og det fornemste var, maaskee, hvad man har glemt.

Men jeg ei glømmes maa, hvad jeg har meer at sige:
 »Hør«, sagde Jupiter, »jeg gider ikke stige
 Strax til Olymp igien; vil du, Mercurius!«
 (Thi alle Guderne er' for det meste Duus)
 »Vil du, saa gaae vi ind i næste Bonde-Hytte,
 Men forud vor Gestalt med Menneskers ombytte.
 Hvem veed? vi der maaskee kan gode Løier faae.«
 Mercurius, som godt al Galskab lide maae,
 Paa Øieblikket sig forsvor fra Gud til Fanden
 (Han aldrig lade kan den skrækkelige Bauden),
 At dette Iudfald var meer end guddommeligt,
 De ind i Hytten kom, fandt alting tarveligt;
 De Mand og Kone saae med Elleskeer spise,
 Og bade, at de dem den Godhed vilde vise,
 At give dem omsonst en Skæffuld Søbekaal.
 »Ja sætter jer, godt Folk! og langer til vor Skaal!«
 Var Mandens Ord, og hun bejaede med Lader
 (Hun fattig var paa Ord) den fromme Husets Fader.

Mercurius, som var til bedre Fæde vant,
 Slet ingen Appetit til Søbekaalen fandt;
 Thi yttred' han paa Fransk, som Husets Folk ei kunde,
 Til Jupiter derom sin Meening dennelunde:
*« Ces choux-là sont d'un gout à me faire vomir,
 Et je ne conçois pas, qu'on s'en puisse nourrir. »* —
 »Oui;« sagde Jupiter, *« auprès de l'Ambrosie
 Ces choux sont bien mauvais; pour la cérémonie
 Il faut pourtant, mon fils, en manger quelque peu.
 Mais à propos, comment récompenser en Dieu
 De ces honnêtes gens la douce bienveillance? »* —
 »Si ces donneurs des choux méritent récompense«,
 Saa svarede Mercur: *« que leurs propres souhaits
 Déterminent d'abord tes généreux bienfaits! »*

Mercuriuses Raad behagede hans Fader;
 Thi blev han siden ved: »Veed I vel, hvem I mader?« —
 »Nei«, svarte Konen ham; »desuden«, sagde hun,
 »Saa mader vi jer ei, vi jer bespiiser kun.
 I skulde ikke nys saa meget talt det Franske,
 Saa havde I maaskee nu hedre vidst det Danske.«
 Thi mens de talte Fransk, faldt Tiden Konen lang,
 Og Vreden gjorde nu, hun Tungen fik paa Gang.
 Da Jupiter fornåm, hun havde Ret i noget,
 Og at han virkelig begik en Feil mod Sproget,
 Saa blev han ikke vred, men svarte med et Smil:
 »Min Putte! tael mig til i mere hødig Stil!
 I altsaa vide maae, I har bespiist, Madame!
 Bespiist og madet er dog mestendeels det samme,
 I har bespiist en Gud i ham, og en i mig.
 Og, til Beviis derpaa, leed i min Kiortel-Flig,
 Der kan I, om I vil, en Torden-Kiile hitte;
 Thi jeg er Jupiter, og denne lille bitte,
 Ifald han havde ei sin Guddom skuilt saa vel,
 I skulde see paa ham to Vinger for hver Hæl;
 Han er Mercurius. Nu veed I, hvem vi ere;
 I ogsaa vide maae, vi Godhed for jer bære.
 For jer Velvillighed mod mig og mod min Søn,
 For jeres Søbekaal, bestemmer selv jer Løn!
 Hvorom I vil, I nu kan trænde Ønsker gjøre,
 Og Jupiter vil strax hvert Ønske fyldestgiøre.«
 »O!« sagde Konen da, »gid vi maaskee Gaffel faae
 Til vor umage Kniv!« — Der strax en Gaffel laae,
 Og Kniven Mage fik. »Hvad? er du reent forbandet,

Og naar du Valget har, dig ønsker intet andet?
 Var Mandens Ord, »saa gid, at Gaffelen dig sad,
 Din Tosse! i dit Liv.« — Det skeede, som han bad.
 Der stod da baade Maud og Kone i en Maade.
 De sig udbede mane den — ach, den sidste Naade,
 At Gaffelen igien tilbage maatte gaae.
 Den gik; og Guderne, de gjorde ligesaa.

SMEDEN OG BAGEREN.

(Udg. i »Votre Serviteur«, 1784.)

Der var en liden By, i Byen var en Smed,
 Som farlig var, naar han blev vred.
 Han sig en Fiende fik; (dem kan man altid faae,
 Jeg ingen har, det gaae
 Min Læser ligesaa!)
 Til Uheld for dem begge to
 De træffes i en Kroe.
 De drak (jeg selv i Kroe vil drikke;
 For andet kommer jeg der ikke.
 Anmærk dog, Læser! dette:
 Jeg immer gaaer paa de honette).
 Som sagt, de drak,
 Og efter mange Skioldsord, hidsig Snak,
 Slaaer Smeden Fienden paa Planeten.
 Saa stærkt var dette Slag,
 At han saae ikke Dag.
 Og har ei siden set'en.

Strax i Arrest blev Smeden sat.
 En Feldskier faaer den Døde fat,
 Og om en voldsom Død Attest heusender.
 Den Mordere forhøres og bekiender.
 Hans Haub var, at han skulde hisset gaae,
 Og der Foriadelse af sin Modstander faae.

Men hør nu Loier! Netop Dagen,
 For Dom skal gaae i Sagen,
 Fremtriner fire Borgere
 For Dommeren; den mest veltalende
 Ham saa tiltalede:
 »Velviseste!
 Vi veed, paa Byens Vel De altid see;
 Men Byens Vel beroer derpaa,

At vi vor Smed igien maae faae.
 Hans Død opvækker jo dog ei den Døde?
 Vi aldrig faaer igien saa duelig en Mand.
 For hans Forbrydelse vi altfor grusomt bøde,
 Om han ei hielpes kan.« —
 »Betænk dog, kiere Ven! der Liv for Liv maa bodes.« —
 »Her boer en arm udlayet Bager,
 Som Polkker snart desuden tager.
 Vi har jo to; om man den ældste tog af dem?
 Saa blev jo Liv for Liv betalt.« —
 »Ja«, sagde Dommeren, »det Indfald var ei galt.
 Jeg Sagen at opsætte nødes;
 Thi i saa rigtigt Fald man maa sig vel betænke.
 Gid vores Smed jeg Livet kunde skienke!
 Farvel, godt Folk! jeg gjør alt, hvad jeg kan.« —
 »Farvel, velvise Mand!« —

Han bladrer i sin Lov omhyggelig,
 Men finder intet der for sig,
 Hovred forbuden er, for Smed at rette Bager;
 Han sin Beslutning tager,
 Og saa afsiger denne Dom:
 (Hvem, som vil høre den, han kom!)
 »Vel er Grovsmeden Jens
 For al Undskyldning lens,
 Og her for Retten selv bekiendte,
 Han Anders Pedersen til Evigheden sendte;
 Men da i vores Bye een Smed vi ikkun have,
 Jeg maatte være reent af Lave,
 Ifald jeg vilde see ham død.
 Men her er to, som bager Brød.«

»Thi kiender jeg for Ret:
 Den ældste Bager skal undgielde det,
 Og for det skedte Mord med Liv for Liv bør bøde,
 Til velfortiente Straf for sig
 Og Ligesindede til Afskye og til Skræk.«

Den Bager græd Guds jammerlig,
 Da man ham førte væk.

Moral.

Beredt til Døden altid vær!
 Den kommer, naar du mindst den tænker nær.

SMAAVERS.

Til en Indsamler af milde Gaver.

Agent Holck,
De Fattiges Tolk,
Sygekassens Patriarch!
Jeg dig sender her en Mark,
I det Haab, at Himmelen
Giver en Ducat igien.

Under den afdøde Comiker Londemanns Portrait.

Man sukker, for han er ei meer,
Man husker hvad han var, og leer.

Wessels Gravskrift over sig selv.

Han naa og drak, var aldrig glad,
Haas Stovlehæle gik han skieve;
Han ingen Ting bestille gad,
Tilslidst han gad ei heller leve.

~~~~~
Om Wessel og det norske Selskab.

JOHAN HERMAN WESSEL er født i Vestby ved Christiania Fjord, d. 6te October 1742; hans Fader, en Brødersøn af Torden-skjold, var Præst. Af Bidrag til hans Levnetsbeskrivelse bar maa fra hans egen Haand ikke meget Andet, end den ovenaaforte Gravskrift; det Lidt, gode Venner have meddeelt om Wessels Livsforhold, gjælder hans senere Tid. Han kom i sit 16de Aar i Christiania Kathedralskole, blev tilligemed en yngre Broder Student ved Kjøbenhavns Universitet 1761 og tog næste Aar sin anden Examen med bedste Charakter, men aldrig nogen Embedsexamen. Imidlertid slog han sig igjennem i Kjøbenhavn; han lagde sig fornemmelig efter de »skjønne Videnskaber«. lærte Fransk og Engelsk, som han naaede har talt og skrevet med Færdighed, og levede af at give Timer i Sprog. Den »helletristiske Gjæring og Træthed«, der netop ved denne Tid holdt Hovedstaden i Aande, og Samlivet med en Kreds af opvakte Landsmænd, der begyndte at slutte sig sammen som et Broderskab, kan ikke have været uden indflydelse paa Modningen af hans Digtergave. Men om Ungdomsarbejder af Wessel ved man Intet. Hans Navn var ubekjendt, da han, 30 Aar gammel, 1772, kom i Alles Munde ved sit Mesterværk: »Kjærlighed uden Strømper«, et »comisk Sørge-

spil«, i Stil af den classiske franske Tragedie, og tillige et Syngestykke.

Syngespil og Tragedie hørte til de nye Problemer for den danske Digtekunst. Et Syngespil til italiensk Musik, med en heroisk Handling og indlagte Arier: »Thronfølgen i Sidon«, af Theaterdirecteuren selv, Normanden Bredal, havde forrige Aar vakt megen Larm og, efter en haandgribelig Meningskamp mellem Officerer og Studenter, givet Anledning bl. A. til Ewalds Forspil: »De brutale Klappere«. Næst Syngespil var den virksomme Theaterdirecteur med andre Patrioter beflittet paa at fremkalde originale Tragedier. Ewalds »Rolf Krage«, 1770, havde ikke gjort Lykke, hverken hos Kunstdommerne eller hos Publikum, og selv om det havde haft den dramatiske Styrke, som det mangler, var det i alt Fald ikke af de Sørgespil, man spurgte efter. Man tænkte ved en Tragedie paa et Sørgepil i fransk Stil, gravitisk udført i rimede Alexandriner, med Stedets, Tidens og Handlingens Ecobed efter Aristoteles's Forskrift, med det staaende Personale af Helt og Heltinde samt deres Fortrolige, en Medbeiler, helst Skurk o. s. v. og de reglementerede Sammenstød mellem Elskov og Dyd; kortsagt: Corneilles, Racines, nærmest dog Voltaires Tragedie, hvori Følelser og Lidenskaber bevæge sig omtrent som det menneskelige Legeme i et Snorliv. En Oversættelse af Voltaires »Zaïre« havde for nogle Aar siden gjort stor Lykke. Nu var der udsat Præmie for en original Tragedie, og Nordahl Brun vandt Prisen ved sin »Zarine«. Han var nng Candidat, nylig kommen tilbage fra Norge, beredt til at bryde sin glimrende Bane som geistlig Taler; »men«, hedder det, efter hans egne Optegnelser, »naar han vilde prædike, gik altid en Dansk ham i Forkjæbet; thi gik han i Fortvivlelse en Vei, som ingen Dansk endda havde rovet at betrede: han skrev Sørgespillet Zarine.« Dette Theaterstykke var tilskaaret ganske efter den franske Skoles Mønstre; det blev seet og læst med »blide Taarer« og henrykte naade Hoffet og Publikum, og skjøndt det blev medtaget af nogle Kritikere og af Ewalds Venner, var der Udsigt til, at den franske Snorlivs-Tragedie, som begyndte at blive affagt i Paris, skulde komme paa Mode i Kjøbenhavn. Men sex Uger efter »Zarines« Fremkomst havde Wessel skrevet sit »comiske Sørgepil«. Den Latter, der lurte bag al opstyltet Heiheid og Ærbarhed, kom derved til Udbrud, og Folk løe med, førend de endnu ret vidste, hvad de loe ad.

»Kjærlighed uden Strømper«, som maaskee har sit Forbilled i en netop hundrede Aar ældre engelsk Parodi (The Rehearsal, 1672), er digtet paa Alexandriner, med indlagte Arier, i de vedtagne 5 Acter. Elskerinden Grete har haft en søl Drøm, at »hun aldrig bliver gift, hvis det idag ei skeer«; hendes Forlovede Johan

von Ehrenpreis, Skræddersvend, beder om en Dags Opsættelse og nødes til at aabenbare Grunden: han har ingen Strømper, og at staa i Støvler, forbyder Ærens Bud. Det er Mette, Gretes For- trolige, som indgiver ham det Anslag, at stjæle et Par hvide Strømper fra hans Medheiler Mads Madsen. Endvidere minder hun Johan om den her forventede Sjælekamp mellem Elskov og Dyd, hvortil han strax sætter sig i Positur:

„O! hvilken Qual og Strid! mit Hjerter splittes ad!
Dyd! Elskov! kan i to ei søge af et Fad?
En af jer vinder man, den anden maa fordømmes,
To Store i en Sæk kan ingenlunde rummes. — [o: rummes, N.]
Min Kiøle-Dogge Dyd, ja Seiseren er din,
Du eens herske her i stolte Heltes Sind.
Vilg, lille Snottede! som skyder Folk med Pile,
Som til min Thøid har min Grete lært at smile,
Min Grete? Nei. Hvis da? maa skee Mads Madsens? ja!
Jeg skielver for min Dyd og skynder mig herfra.
(Til Mette.) Kan jeg nu gaae? METTE. Ja vist.
(Alene.) Naar Dyd og Elskov stride,
Skient man som oftest kan see, til hvilken Side
Sig Lykken helde vil, saa føler man endda
En tvivlsom Frygt, jeg veed ei, hvor den kommer fra.

Aria. Saaledes kan en Skyldner hæve,
Naar paa hans Dør med ivrig Næve
Der bankes af en Creditor;
Skient Slæsen lukker inden for,
Skient Pokker sielden pleier føre
Folk ind igjennem lakte Døre,
Saa skielver Skyldneren endda;
Gud vøed, hvor saadant kommer fra.“

Juban kommer tilhage med Strømperue; Grete har Anelser, men beroliges. Enden bliver, at Mads anklager Brudgommen som Tyy og beviser sin Sigtelse ved to latinske M'er paa Strømperue, hvorpaa samtlige Personer, en efter anden, stikke sig. — Hele Handlingen igjennem vipper det mellem det Lave og det Høioiske, det Platte og det Heitravende, men altid med de Motiver og i den Declamations- og Heltestil, man beundrede hos de franske Mestere; ved »Tilskuerbetragtninger« af Personerne selv over hvad de sige og gjøre, udpeges deres Latterligheder og man sættes ind i, hvorledes en Tragedie blev lavet. Flere enkelte Vendinger sigte tydelig nok til Steder i Bruns »Zarine«, men Stykkets Gang har ingen Lighed dermed: Parodien rammer hele den da gjældende Kunstform for heroisk Opera- og Tragedie-Digtning og er bleven en Protest imod al Affectation og Svulst i Kunsten. Stykket har kunnet læses med Nytte og Fornøjelse selv af dem, der gik Glip af enhver noiere Hentydning, og det læses og nydes endnu.

Intet Under, at det gjorde overordentlig Opsigt, da det udkom. Wessol udgav det først efter sine Venners gjentagne Anmodninger og uden Navn; han lagde dog ikke videre Skjal paa sit Forfatterskab. Det blev sat i Musik af en italiensk Capelmester og opført (i Marts 1773) med stort Tillesh; Mange kunde det udenad; man hørte Citater deraf »i Tide og Utide, ved Spillebordet som for Skranken, i lærde Stridigheder som i spøgefulde Samtaler«, og ikke faa af Replikkerne ere blevne til staaende Mundheld. Virkningen kunde da ikke udeblive. Imidlertid vægrede baade Venner og Recensenter sig ved at tiltroe Forfatteren den »uædle Hensigt at ville gjøre latterlig den Deel af vore Skuespil, som vi kalde Tragœdier«. Ogsaa blev saavel »Zarine« som »Thronfølgen« endnu længe spillede med uforandret Bifald, og Wessol, som yndede den franske Skole og stod paa dens Grund, har sikkert aldrig tænkt paa at undergrave den. — Han skal senere selv have havt Plan til en Tragedie, som dog ikke kom til Udførelse »paa Grund af Hofets daværende Smag«. Men hvis han havde skrevet den, er der al Rimelighed for, at det var blevet en Tragedie i den classiske franske Smag, og at han til Slutning havde leet ad den og ladet den ligge.

Samme Aar som først »Zarine« og derefter »Kjærlighed uden Strømper« udkom, stiftedes Det norske Selskab. Under Tidens Gjæringer havde den litterære Ungdom begyndt at gruppere sig: af Danske vare især Ewalds Beundrere (Abrahamson o. fl.) i Virksomhed, med det Neergaardske Kaffeehuus i Badstuestrøde til Hoved- kvarter; de Norske, Tullins Beundrere, mødtes hos Mad. Juell i Sværtegade, hvor Bredal søgte, og da efter ham en ny Landsmand Brun kom i Ilden, sluttede de sig saameget tættere sammen. Den vaagnende Følelse af nationaal Eiendommelighed har ligget i Bunden, men nærmest samledes de til Underholdning; de fik af og til istedenfor Kaffen en Bolle Biskop paa Bordet og krydrede Samtaler med Sang eller improviserede Riim; for ikke at generes af fremmede Ansigter, fik de Værelser ovenpaa og indrettede sig med et langt Bord, en Versprotocol og andet Tilbehør. Saaledes stiftedes i April 1772 det »norske Selskab«, et Slags Studenterklub for Normænd i Kjøbenhavn, med enkelte danske Medlemmer, ogsaa enkelte »fraværende«, som Claus Frimann i Davigen; ved Til- og Afgang blev der Anledning til mangt et Velkomst- eller Afskeds-gilde, med Bilsener til Hjemmet fra det unge Norge. Den stadige Underholdning var Dagens, Theatrets, Litteraturens Nyheder, som fik deres Dom — undertiden i et Riim eller Indfald, der hurtig løb Byen rundt —, endvidere Vædekampe i at gjøre Vers, med opgivne Riim, over fælles Emner o.d.; efterat Selskabet 1774 havde ordnet sig som litterært og udgivende Sam-

fund, blev der til Smagens Forbedring ndsat Priisoppgaver ligesom i de skønne Videnskabers Selskab, kun at Medlemmerne selv vare Concurrenter og Prisen snart en »Bolle Bisp«, snart høitideligere en Flügerring med Indskrift af deres Yndlingsdigter Horats: »*Vos exemplaria Græca*«. Selskabets Stifter var den ivrige *Ove G. Meyer*, en Skolekammerat af Wessel, theologisk og juridisk Candidat; ifjor havde han udgivet et Stridskrift om et norsk Universitet, et af de ulmende Spørgsmaal, iaar mod den danske Recensent af »*Zarine*«. Han var i flere Aar Selskabets Formand; Secretair var *Johan Wibe*, en aandrigh ung Mand, som skrev morsomme Vers og var meget afholdt; uellem »Autoriteterne« regnedes den fiint dannede *Fasting*, Epigramdigter og kritisk Anmelder — det var ham, Wessel ved en lystig Leilighed gav den Compliment: »Du er fransk midt i Perialen« —; det lærdeste Medlem var *Mourad* eller »*Søren Latiner*«, vidt bekjendt for sine Sarkasmer; til et senere Hold hørte Elegikeren *Rein* og de joviale Visedigter *Zettlitz*. Af Stamgæsterne var ingen bellere seet end Wessel. Hans enniske Sørge-spil, der skal være skrevet for Selskabets Stiftelse og udkom nogle Maaneder derefter, har strax givet ham en vis Anseelse, skjøndt neppe forlystet *Brun*, i den korte Tid, han endnu var her i Landet. Wessel var ikke blot lidt ældre end de Fleste i Kredsen, men modnere, mere uhildet. Da *P. H. Frimann* (1774?) forelæste sin Romance »*Axel og Valborg*« og deri en rhetorisk Pragtskildring af Axels uilsomme Ridt, forbausede Wessel Tilbørerne ved at finde Kjæmpevisens Skildring (v. 36) udtryksfuldere. Hans Vise om de europæiske Nationers Dyder og Lyder: »*Brodne Kar i alle Lande*«, er langt fra al Norskhed. Paa den anden Side hjalp han heller ikke med til at oparbejde det nationale Stof, der kom frem med den norske Digterskole, eller han hjalp blot middelbart, ved Vink og »*Vennesmüll*« til de unge Digtere, f. Ex. til sin tungsindige Ven *Rein*. Men saadanne Uoverensstemmelser gjorde ham kun saameget uundværligere, da han dog stod paa samme Smags Grund som de Andre og følte sig saa hyggelig imellem dem. Han fandt i det norske Selskab baade den Frihed og de Impulser, han trængte til. Her kunde man sidde rolig og høre paa Snak og Oplæsning, falde ind med en træffende Bemærkning eller tie stille eller slaae over i Skjæmt og faae hele Selskabet med. Hvad der foretoges af Øvelser og Leg, laae ganske for Wessel. Hans tørre, opfindsomme Luue, hans Frihed og Ynde selv i det Burleske, hans fuldendte Sprog- og Versekunst kom til Frembrud i Smaavers, helst Improptuer. De enkelte, der ere levede, ere endnu til stor Morskab, og vi kunne skønne, hvad Virkning de have gjort, dengang de bleve til; derom have vi til Overflod de Samtidiges Vidnesbyrd.

Det var uden Tvivl Priisoppgaver i det norske Selskab, der »fremlokkede« de to eneste alvorlige Digte af Wessel: et moraliserende Læredigt »*Nøisomhed*«, i Tidens Bedemandsstil, og den skønne, stemningsrige »*Ode til Søvn*«, mild i Tonen indtil de sidste, angstfulde Vers; begge udkom i første Bind af Norske Selskabs Samlinger, 1775, sammen med *P. H. Frimanns* »*Ode til Søvn*« og hans »*Axel*«; ligesom til Personing har Wessel laant Motto til sin Ode af *Bruns* »*Zarine*«. Samme Aar læstes i Aftenposten hans grundcomiske Fortælling i Viseform »*Herremanden*«, og i Februar saaes »*Kjærlighed uden Strømper*« med en Epilog, hvori *Mercurius* vækker de døde Personer op til en Slutningssang, med Omkvæd: »Jo galere, jo bedre.« Disse forskellige Smaaarbejder gjorde stor Lykke. Fra samme Tidsrum er maaskee den først 1831 opdagede parodiske Hymne »*Geburtsdags-Carmen*« og den lille parodisk-mythologiske Epopee »*Gaffelen*« (s. o.), trykt 1781, men forud bekjendt og udbredt i Afskrifter. Ved at parodiare de franske Skiftuiger af græsk Epos og Tragedie og tage Fortryllelsen fra dem, fik Wessel Fortjenester af den »hoiere Stil«; selv kom han i denne Retning ikke længere end til Negationen.

Han levede, kummerlig nok, af Informationer. Et Lystspiel af ham: »*Lykken bedre end Forstanden*«, udgivet og opført 1776, var temmelig mat og gjorde heller ikke Lykke. Kort efter faldt han i en langvarig, pinefuld Sygdom, der haade afkræftede og kuede ham. Han blev saa fattig, at en Vee sender Hilsen fra ham og lover Brev, naar Veiret blev mildere: »han har, Stakkel, intet at putte i Kakkelloven, og De veed, man ikke ret vel skriver med frosne Fingre«. I Pengesager var Wessel ligesaa ubehjælpelig som letsindig; naar han fortjente eller laante en lille Sum, maatte hans Venner bemægtige sig den for at forbedre hans gjerne slemt forsømte Garderobe. Som flere af Tidens Genier søgte han at glemme sine Sorger ved Drik; i en By som *Kjøbenhavn* kom der da snart Historier i Omløb, maaskee opdagede eller localiserede, som f. Ex. at Wessel engang en sildig Time blev truffen staaende paa Fortouget med sin Portnøgle i Haanden og forklarede, at Gaden dreiede rundt: han vilde vente, til hans eget Huus kom. Saadanne Historier fortælles, naar der er Snak om en Ting; de morede dengang Flere, end de forargede, og forskellige Vittigheder af Wessel, baade i og udenfor det Norske Selskab, hørte til Tidens Anekdoteforraad. Personlig var det kun Digterens nærmeste Venner, der toge sig af ham. Endelig opstaaede han 1779 en lille Stilling som Theateroversætter, med 100 Rdl. fast om Aaret, foruden tilfældigt Honorar, dog, som det hed i Resolutionen, »ei paa andre Vilkaar, end til Hr. Wessel auerledes bliver be-

fordret. Imidlertid giftede han sig Aaret efter, til stor Forundring for sine Venner. Om hans Husliv vides ikke meget Andet, end at han fik en Søn, Jonas, som var hans Øiesteen, og at han, ligesom før, saaes tit paa offentlige Steder, i Kaffe- og Vinhuse, og om Aftenen i Norske Selskab.

Efter længere Tids litterær Dvale begyndte han 1784 at udgive et Ugeblad: *«Votre Serviteur, Otiosis»*, med en Række comiske Fortællinger paa Vers, Stoffet gjernø fra en eller anden Anekdoterisamling, nogle sprudlende med wesselsk Lune — »Hundemordet«, »Jyden i Posthuset«, »Smeden og Bageren« o. fl. — andre udtværede, for at faae det lille Blad fuldt, eller pludselig afbrudte med en Spøg om Fortsættelse. I dem alle er der en eiendommelig legende Conversationsstil — der gennem Baggesen har bragt Munterhed og Liv ogsaa i Læredigtet —, med hyppige Parentheser til Sidespring i Tanken, Former og Vendinger fra daglig Tale, pudserlige Riim, Linierne snart længere, snart ganske kort indtil en enkelt Stavelse, kort hele Formen som skabt af det skjenkefulde Indhold. Af parodiske Bestanddele findes her, næst en og anden Hentydning til de »ha-stemte Toner« i Ewalds Skole, kun det morsomt varierede Paabæng af en »Moral«, en af Tidens latterlige Fordringer til en digtet Fortælling. Ugebladet blev hilset med store Forventninger, men de skuffedes mere og mere: det har kjendelig været Næringssorg, der drev Wessel, ikke til at begynde det, men til at holde ud, over et Aar. Et satirisk Lystspil: »Anno 7603«, om Kvindens Emancipation, tilfredsstillede hverken ham selv eller Lærerne. »Mistillid til de gjældende Monstre«, nu ogsaa Mistillid til sig selv, var hans Grundstemning. Han udtaler den i en Indskrift, som han, efter den classiske under Londemanns Portræt (s. o.), blev anmodet om at skrive under et Portræt af ham selv (Nytaar 1785), og som han i et fransk Brev forelægger sin unge Ven Baggesen til Betænkning, saalydende:

„Han syntes født til Bagateller,
Og noget stort han blev ei heller.“

Nød og Trang nedstemte ham endnu mere; han kunde aldrig komme paa den grønne Green. Engang fik en god Ven ham overtalt til at søge Audiens hos Ministeren Guldberg, selv Forfatter, og udstyrede Wessel med Silkebuxer. Guldberg spørger, hvormed han kan tjene ham. »Deres Excellence! Det maatte være et Embede, hvor der er Meget at fortjene og Lidt at bestille; der-til føler jeg mig især oplagt.« Guldberg vil ikke ret forstaae ham, dreier forlegen sin Daase i Haanden og gjentager Spørgsmaalet: hvormed han kunde tjene ham? »Nu«, sagde Wessel, »saa giv mig en Priis Tobak, Faer!« Den fik han, bukkede og gik.

Det allersidste Digt af Wessel er et Riimbrev »Til Hr. Jens Baggesen«, som 21 Aar gammel (1785) havde gjort overordentlig Lykke ved et Bind »comiske Fortællinger«, men faaet en bidsk Recensent. Brevet er paa eengang et Forbud og Forbilled for de baggesenske Riimbreve og en livagtig Erindring om Wessel, som her i sit lette, lunefulde Sprog og sine tvangsfrie Rhythmer taler med den unge Digter, roser, trøster og advarer ham som en Fader, men fuldstændig Kammerat tillige: mere fri for Vigtighed har neppe noget Meeneske været. Efter et kort Sygeleie døde Wessel, i December 1785, 43 Aar gammel; han fik sit Hvilested faa Skridt fra Ewalds Grav. Det norske Selskab sørgede for Begravelsen; til Indtægt for hans lille Søn opførtes, for 25de Gang, »Kjærlighed uden Strømper«.

~ ~ ~ BAGGESEN, ~ ~ ~

født 1764; lyrisk-didaktisk Digter; † 1826.

~ ~ ~ FORFATTERENS BARNDOM. ~ ~ ~

(Forf.'s Liv og Lernet, af hans Fætter, i Ungdomsarbejder, 1791.)

Min Fætter Baggesen, med Foruavn Jens,
Er født et Steds paa Jorden
I Norden,
I et Slags Søflek, om hvis Existens
Fru Famas Dulcian har ingen Tone.
Hans Fader var en Mand; hans Moder var en Kone,
Den Sag er plat;
Men Hvo der havde dem paa Jorden sat,
Har Taushed skjult i Glemsels mørke Nat!
Grundlærde Pennes Myriader
Formode blot, at brave Lamæks Søn,
Der hjergede, blandt andet, og vort Kjøn,
Herr Captain Noah var hans Stammefader —
Og jeg — jeg finder Hypotesen skjøn.

Saasnart han kom til Lyset, blev han vranten;
Han vrippede den Gang, han først blev svøbt;
Han skreg forskrækkelig, da han blev døbt,
Og var fra den Tid af bestandig skranten.
Man har fortalt, at efter Præsteus Bud
Den onde Aand kom ikke rigtig ud,

Men at en Stump, til Barnets store Plage,
 Af den Urenes Næse blev tilbage:
 Og den Omstændighed var Aarsag i
 Den megen Synd, paa Præst han siden øved',
 Hvormed han Faer og Moer og Præst og Degn bedrøved',
 For Folk at dysse hen, sig Sønnen selv berøved',
 Og med Seline, Cypris og de Ni
 Bedrev Afguderi,
 Altsammen under Navn af Poesie.

Det lille Noer opvoxte Dag for Dag
 Paa Faders Knæ, paa Moders Skjød, saa rolig,
 Reed paa sin lille Kjøphest nok saa trolig,
 Og fandt i Pebernødder megen Smag,
 Og meente, fra sin Faders lille Bolig
 At kunne see bag Søen tydelig
 Det Plankeværk, som er ved Verdens Ende,
 Bag hvilket Sol og Maane skjule sig,
 Naar Engle Himlens mange Lamper tænde;
 Og troede, hele Verden var saa glad,
 Som han, naar han af Moders Haand fik Mad.

Men dette glade Liv kun varte kort —
 Ak! spæde Barndoms Dage snart henglide!
 De sorte Haar med Aldren blive hvide;
 Men Livets Hvidt med Aldren bliver sort.

Fem Aar var omme. Tanken i hans Hjerne
 Begyndte meer og meer at spire frem.
 Nu gad han vidst, hvor langt den næste Stjerne
 Var fra hans Hjem?
 Og hvad der var bag Plankeværket,
 Som han bag Søen havde mærket? —
 Og om man kunde did i fire Dage gaae? —
 Hvor stor vel Jorden var? om fyrretyve Haver,
 Enhver saa stor, som den, der tæt ved Huset laae,
 Vel kunde til dens Størrelse forslaae? —
 Om og Rhabarbra var Guds Gaver,
 Og Ingefær, som han i Sirup fik
 For Hoste? — hvorhen Solen gik?
 Hvorledes den kom op igjen? hvorlunde
 Den, uden Been, saa hurtig rende kunde? —
 Hvor Storken havde faaet fat
 Den lille Søster, han saa længe ventet',
 Og som den bragte ham forleden Nat?
 Om alle Mennesker af Storkene blev hentet'? —

Den Grublen og den Spørgen satte tidt
 Hans Moder i Forlegenhed for Svar;
 Hans Moster fandt, den gik for vidt,
 Og frygted', det ei gode Tegn just var;
 Hun leed ei denne Spørgen før sin Død,
 Og stoppede hans Mund med Sukkerbrød.

Men Degnen derimod, Oraklet der i Egnen,
 Saa heri Glimt af Philosophen, Degnen;
 »Jeg frit tør bande paa«, saa lod hans Ord,
 »At der i ham en Diaconus groer,
 En Philosoph, hvis Gud vil holde ham i Live;
 Det tidlig degne skal, der gode Degn skal blive. —
 Sæt Pogen«, blev han ved, »saasomt I kan,
 I den latinske Skole,
 Og seer kuu til, om ikke ogsaa han
 Med Tiden faaer engang den sorte Kjole!«

SERENADE.

(*Labyrinthen eller Digtervandring, 1789.*)

Lyt, Elskede! lyt!
 Hør, Kjærlighed kalder
 Den blomstrende Alder!
 For Bladene visne, før Sneen den falder,
 Lyt! lyt!

Kom, Elskede! kom!
 Kast om dig din Kaabe!
 Hør Kjærlighed raabe:
 Naar lønnes min Troskab? hvor snart tør jeg haabe?
 Kom! kom!

Luk Vindret lidt op!
 Skue ned paa den Bange,
 Hvis bævende Sange
 Saa bonligen nynnede' alt hundrede Gange:
 Luk op!

O salige Nu!
 See! Stjernerne svinde!
 O elskte Veninde!
 O bliv! lad din aabnede Himmel dem blinde
 Endnu!

Blik ned! det er mig!
 Jeg elsker! jeg elsker!
 Jeg elsker! jeg elsker!
 Jeg elsker! jeg elsker! jeg elsker! jeg elsker
 Kun dig!

Luk Vindvet igjen!
 Forkjøl dig dog ikke!
 Kun nok et Par Blikke!
 Hav Tak da, du Søde! — glem ikke! glem ikke
 Din Ven!

Nok eengang! Farvel!
 Blik til mig i Dromme,
 Som Kjærlighed somme!
 Sov sødelig sagte! drøm salige Dromme!
 Sov vel!

KNUD VIDFADMES HJEMVÆE.

Paris, 1807.

Hvo veed, hvor nær mig er min Ende?
 Hvad jeg har skrevet, alt forgaaer!
 Hvor let og snart kan altsaa hænde,
 Jeg selv herfra at vandre faaer!
 Hvo veed, om hvad i Dag jeg skrev,
 Er ei mit allersidste Brev?

Jeg ligger her paa fremmed Leie,
 Fjeru fra mit Hjertes Opholdssted;
 I Kjøbenhavn er brændt mit Eie —
 Maaskee mit Navn og Minde med.
 Hvad her jeg har, er Himmerig,
 Men uden Nydelse for mig.

Jeg har en huld og ædel Kone,
 Forstandig, dydig, from og skjon,
 Værd at tilbedes paa en Throne,
 Og værd at elskes huldt i Løn;
 Hver Viv og Moder ufortalt,
 Et Mønster for sit Kjøn i Alt.

Jeg har en Søn, en venlig Engel,
 Rask, vittig, munter, rund og rød,

Livsallig — paa sin spæde Stængel
 Er ingen Rose mere sød;
 Hver Treuaars-Engel ufortalt,
 Et Mønster for et Barn i Alt.

Men denne hulde Kone lider —
 Og denne hulde Søn er spæd —
 Og naar jeg mine Hænder vrider,
 Bespændt af Angest og Fortræd,
 Saa trøste Begge mig paa Fransk;
 Og — jeg er i mit Hjerter Dansk.

Og naar min indre Harpe bærer
 Af Veemods underfulde Lyst —
 Og naar til Sang sig Smerten hæver
 Paa Andagts Vinger i mit Bryst;
 Gaae Begge tause deres Vei,
 Thi Englene forstaae mig ei.

Og naar mod Skjebnens fiendske Pile
 Min lille Jocus væbner mig
 Med lunefulde skjelmiske Smile —
 Naar jeg er selv en Engel liig;
 Med Studsen Begge paa mig seø,
 Og blive bange for at lee.

Saaledes ligger jeg paa Stene,
 Skjønndt fængslet her af Rosenbaand —
 Saaledes er jeg evig ene,
 Skjønndt med en Engel ved hver Haand —
 Og i mit Himmerig paa Fransk
 Er jeg ulykkelig som Dansk.

Jeg føler dybt, at mig blev givet
 En lille Trylle-Amulet —
 Til ikke blot at taale Livet,
 Men selv til at forskjønne det —
 Jeg føler, at jeg ei blev fød
 Til Glemsels Lød i Stilheds Skjød.

Og dog det blev min Lød at tabe
 Paa Jorden hver en Størets Skat —
 Selv Evnen til i Sang at skabe
 En kunstig Dag i Livets Nat —
 Dog nei! trods Tidens Vold og Gru,
 Den er ei ganske tabt endnu.

Thi skjøndt jeg Oiet sjelden væder,
 Skjøndt sjelden jeg er glad i Hu,
 I Sang jeg leer, i Sang jeg græder,
 Som om jeg var et Barn endnu —
 Uskyldighed! det skyldes dig;
 Thi huld din Aand omsvæver mig —

Din Aand, mitt Hødelaud! som smiler,
 Trods Fienders Vold og Væners Svig,
 Omlynt af Skjebnens Tordenkiler,
 En venlig Fredens Engel lig;
 Og trykker med Erindrings Lyst
 Hver Haabets Spire til sit Bryst! —

Den Aand, der blid, som Frelsens Moder,
 Med Sværdet i den hvide Barm,
 Sit Dans og Nors og Anguls Poder
 Høit hæver i Marias Arm —
 Den Aand, som, hendes Ynde lig,
 I Danmarks Sprog udtaler sig!

Selv syg jeg føler, at den rører
 Usynlig Harpen i mit Bryst;
 Den ahner, fatter, seer og hører
 Min skjulte Qual og skjulte Lyst;
 Den skjæker Trøst og Taal og Mod —
 Og gjør min Afskedstime god.

NOUREDDIN TIL ALADDIN.

(Af Rimbrev „til Digteren Adam Oehlenschläger i Paris“, 1806.)

Du har da fundet den, min Adam! den, jeg søgte
 Med Alvors dybe Grublen, med
 Utrættelig Arbeidsomhed,
 Fra Sol gik op, til Sol gik ned,
 Blandt Torue og Tidsler, i blodige Fjed,
 Med glødende Pande, med strømmende Sved,
 Mens Hindring og Fare min Stræben forøgte —
 Ja! Du har fundet den, jeg stirred' paa
 Bestandig, mellem alle Livets Damp:
 Den gamle, hellige, forunderlige Lampe,
 Som i Naturen dybt nedgravet laae,
 Og som jeg arme Trolld, med bundne Hænder,
 Ei kunde naae.

Med Fryd, min Adam! jeg Dit Fund erkjender.
 Og skjøndt Du fandt, hvad du har aldrig søgt,
 Som Lykken ene findes kan, i Blinde;
 Skjøndt Du, naar jeg har gravet, kun har spøgt;
 Og skjøndt Du, som et Barn, end staaer derinde
 Blandt Underjordens diamantne Træer,
 Din Undergang endnu, som ferien, nær,
 Endnu fortryllet meer af Hulens falske Glimmer,
 Med Himmellampen i Din Haand,
 End af dens ægte, fast umærkelige Skimmer,
 End ei, som jeg, erkjendende dens Aand;
 Skjøndt, bildet end af Barnets Lødebaand,
 Blandt Middelaidsrens Hvælvinger og Buer,
 Du famler efter Liv i Solvets Muld,
 Ambrosia i æbledannet Guld,
 Og Nektar i saphirne Druer;
 Skjøndt Du er end det Brogede for huld;
 Skjøndt Du har fyldt alle Dine Lommer
 Med Schlegelpærer og med Tieckske Blomner,
 Og propper Buxefikken alt for fuld
 Af Goethes underjordiske Granater,
 Imens Din skjønnede runde Haltepuld
 Fiirkantes af et Calderonsk Theater; —
 Skjøndt Lampen Du med Haan har puttet i
 Belæsselsen af alt det audet Skramleri; —
 Skjøndt, havde Du betænkt Dig meget længe,
 Du maaskee ganske havde ladet den hænge: —
 Saa dog — Du har den eengang — og dens Aand
 Er Din, min Adam! og Din Ven, som ledte
 Forgjeves efter den, og, mens Du spogte, svedte,
 Med Vellyst rækker Dig sin Haand.

Aladdin Adams Oehlenschläger!

Noureddin Baggesen, ukjendt med Svig,
 Uegennyttig, unisumodig,
 Fro, hos sin Ven at see den Skat, han ønskede sig,
 Opkalder Dig:
 Aladdin Adam Oehlenschläger!
 Ved Lampen! ved Naturens Tryllebaand!
 Ved Lampen! ved den aldrig seete Haand!
 Ved Lampen! ved den Pæl, som snarer og som læger!
 Ved Lampen! og ved Lampens Aanders Aand!
 Stig op af Hulen under Jorden!
 Hor Luftens rene Storm og Himlens høie Torden!

Slæng bort de gamle Lædebaad!
 Kast bort de tydske Sourrepiherier!
 Behold kun Lampen i den ene Haand,
 Og ræk Din Ven den anden! — Stormen tier,
 Og Tordenen forstummer — Soles Saug
 Opkalder Dig, i alle Stjerner Klang,
 Til Lampens Aanders hvide Harmonier!
 Stig op! stig op!
 Hoit! høiere! til Hjerget! til dets Top!
 Der sæt Dig, Lykkelige! ved min Side!
 Og jeg, som ikke Lampen har, men veed
 Om Lampens Brug og Lampens Aand Besked,
 Vil lære Dig, dens Kobberrust at gnide!

KJEMPEVISEN.

Man har meget Smukt fortalt
 Om den underlige Spise,
 Som engang i Ørken faldt —
 Manna, troer jeg, dengang kaldt —
 Der, i Mangel af en bedre,
 Smagte sødt de gamle Fædre!
 Men den gamle Kjæmpevise,
 Som de nye Dverge prise,
 Ligerviis bør ogsaa hædre,
 Men ei lade sig forføre
 Til at dyrke Korn med Sved,
 Der kan ene regne ned.
 Hvo, som Øre
 Har, han høre:
 Gamme't Quad er skjunt og stort;
 Det er godt, naar det er gjort;
 Men det la'er sig ikke gjøre!

MAANENS KLAGE.

Jeg arme Maane,
 Der mig af Jorden maa bestandig lade haaue,
 Som saa foranderlig i Væxt og i Gestalt,
 I Farve, Glands, og i hvad veed jeg Alt,
 At til et Ordsprog selv er bleven mia Forandring!

Ifald heroppe paa min stille Vandring
 Jeg stundom synes halv, og stundom heel,
 Snart Intet, snart en Treddeheel,
 Nu lys, nu mørk, nu rød, nu bløg, nu gylden —
 Siig, slemme Jord dernede! hvis er Skylden?

Om Baggesen.

JENS BAGGESEN (Fornavnet Immanuel tilføiede han i sit 30te Aar som Beundrer af Philosophen Imm. Kant) er født d. 15de Februar 1764 i Korsør, hvor hans Fader var en fattig Kornskriver. Ved gode Mænds Bistand blev han holdt i Skole og blev Student. Han havde et Digternavn, endnu før han, neppe 21 Aar gammel, udgav et Bind »Comiske Fortællinger« (1785), der bleve hilsede med Beundring af Wessel og, ligesom siden hans samlede »Ungdomsarbejder«, gjorde overordentlig Lykke. Ved sin personlige Uimodstaalighed blev han Kjælebar i de fornemste Huse.

Hans Heibred var kun svag; for at styrkes fik han Reise-stipendium 1789 og besøgte Tydskland, Schweiz og Frankrig. Hvorledes han har svælget i disse nye Indtryk fra Aandslivet og en mægtig Natur, kjende vi af hans Reiseskildring: »Labyrinthen eller Digtervandringene«, et af det danske Sprogs Mesterværker. Ogsaa for hans Fremtid havde Reisen blivende Følger: med en elsket Hustru fra Bern (hans anden Hustru var fra det franske Schweiz), med Venner og Aandsfrænder blandt Tydsklands Philosopher og Digtere, følte han sig mere og mere som Verdensborger; han var Dansk med Liv og Sjæl, tillige tydsk Forfatter, bosat — snarere end hjemme — nu i Kjøbenhavn og nu i Paris. Hans Begavelse var ikke mindre mangfoldig: lyrisk Digter i den hele Scala af Stemninger fra Skjælmeri og Overgivenhed til smeltende Vemod — først paa Odestilens Høder bliver han ligesom svimmel —, en skarpsindig Tænker, Sprogkunstner baade i Vers og Prosa, tankerig, phantastisk, følsom, vittig, og gjerne Alt dette paa een gang, i et rigt spillende Skjær af modsatte Farver. En naafbrudt indre Gjæring og Lyst til at kappes med, hvad der aandelig rørte sig omkring ham, gjorde ham det saameget vanskeliggere at styre saa megen Begavelse; med sin vide Synskreds og utrættelige Omhu som Kunstner var og blev han Øieblikkets Barn, og hans mangfoldige Skrifter, de større som de mindre, kræve og yde næsten ligesaa megen biographisk Oplysning som hans Brevvekslinger.

Et Par af Baggesens større Digtringer ere paa Tydskt: »Parthenais oder die Alpenreise«, et idyllisk Epos (1802), »Adam

und Eva», et humoristisk Epos (udg. efter hans Død); ligeledes hans filosofiske Betragtninger i Breve til Reinhold og Jacobi. Et af de større Digte paa Dansk, ikke fuldført, er »Thora fra Havsgaard«, et Røversagn, homerisk besunget. Mest baggesenske ere de mindre Digte: elegiske, erotiske, polemiske. — jo mere »Bagateller«, des tydeligere kjender man »Gratiernes Digtere«. For Ungdommen og det store Publikum vare de ikke mættende, ikke nærende nok, hverken for Følelse eller Indbildningskraft, men de havde og beholdt en udsøgt Læsekreds, og flere af dem ere Folkets Eiendom. Blandt Skrifter af Baggesen, der have grebet varig ind i Litteraturen (paany gjennem Fortsættelser af Heiberg og Hertz), maae af Digtene fremhæves de i alle Toner legende »Skjemtsomme Riim-Breve« til Venner og Veninder og et aandrigt æsthetisk Læredigt »Gjengaugeren og han selv«, begge udgivne under et Ophold i Kjøbenhavn 1807; fremdeles hans bidende vittige Stridskrifter mod Oehlenschläger (1814-18), som Recensionerne over »Ludlams Hnlee«, »Røverborgen« o. fl., da han i Kunstens, Smagens og Sprogets Navn tog det op med det unge Danmark i Enekamp.

Fra 1820 levede Baggesen atter i Paris, hjemsogt af mange Sorger. Hans sidste Tanke var at døe i sit Fædreland; han naaede kun til Dørtærskelen, døde i Hamborg 1826.

~ OEHLENSCHLÄGER, ~

født 1779; romantisk og nordisk Digter, Skuespildigter; † 1850.

FRODE PAA VIFILS Ø.

(Helge, diktet 1814.)

Kong Frode staaer i Leiregaard,
Han gav sin Broder Ulivssaar,
Det var stor Ynk og Smerte:
Ung Halfdan ligger krnm paa Skiold
Med Staalet i sit Hierte.

»Nu er jeg Drot i Danmarks Land!
Og den, som snart mig bringe kan
De unge Brodersønner,
Med Ringen af hvid rødne Guld
Den Kæmpe jeg belønner.«

Der søges Dag, der søges Nat,
I Mark, paa Sø, i Skov og Krat.
Man kan dem ikke finde.
De sidder i det Jordehuus,
I Mulden dybest inde.

Dankonning lader Bud udgaae
Til Hexen hist i Hyttens Vraa,
Som svagt for Stormen luner.
Hun grunder paa det hvide Sand,
Og skriver sine Runer:

»Hvis Brodersønnerne skal døe,
Du søge maa paa Vifils Ø,
Med Flid og ufortrøden.
Han var Kong Halfdans gode Mand,
Han svor ham Tro i Døden.«

Dankonning gaar fra Leirelund.
Hau seiler ud en Morgenstund
Fra Isefjordens Kyster.
Havfruen svømmer ved hans Skib
Med sine hvide Bryster.

Den gamle Vifil staaer paa Toft
Med bredden Hat, i hviden Koft,
Med Haanden over Brynet;
Han bliver Kongesnekken vaer,
Og gyser over Synet.

»Nu iler, Pille! som en Vind
I Busken ind, i Skoven ind,
Lad Jorden eder dække!
Jeg skuer hist med spændte Seil
Den begbestrogne Snekke.

Den løber, som en Drage styg
Med høie Vinger paa sin Ryg,
Fra Siølands dybe Fiorder.
Den tørster efter Kongeblood,
Den bringer eders Morder.«

Ung Helge river gram og vred
En smækker Green fra Pilen ned:
»O, kunde jeg ham standse!
O, var jeg Mand, som jeg er Gut,
Og var min Kiep en Landse!«

Da gamle Vifil Bonde leer:
 »At du est Halvdans Søn, jeg seer.
 Du vilst ei længe bliunde!
 Snart voxer op den liden Ulv
 Med hrassen Tand i Munde.

I skal ei dennesinde doe;
 Og naar jeg raaber Hop og Ho —
 I kiende mine Hunde —
 Saa iler til det Jordehuus!
 I her forraades kunde.»

Kong Frode stiger ud paa Strand;
 Da lægger sig om Øens Rand
 En kold og fugtig Taage.
 For blomstrende Skioldnangeblod
 De gode Alfer vaage.

De muntre Drenge lege hist
 I Skoven med den Blomsterqvist;
 De vil dem ikke skiule.
 Mildt vifter Morgenluftens Pnst
 I deres Lokker gule.

»Og hør, du Vifil Bonde, nu!
 Jeg mener, du est falsk i Hu,
 At Piltene du gjenmer.» —
 »Hei», raabte Vifil, »Hop og Hø!
 Han horte deres Stemmer.

Da smutte begge Drenge bort,
 Liig Skovens kongelige Hiort
 For Pilen, som vil dode.
 »Der kommer vel engang den Tid,
 At vi kan Faren møde.» —

»Hvad raabte du paa Ho og Hop?
 Paa Steilen fletter jeg din Krop!
 Vilst du dem Faren dæmpe?»
 Da svarte Vifil diærvt og stolt;
 Thi Vifil var en Kæmpe:

»Herr Konning! Øen er ei stor;
 Lad sege, bris du mig ei troer,
 Bag Dysser, Træer og Stubbe.
 Men hør dog nu et Alvarsord
 Af en bedaget Gubbe:

Din Broder lumskelig du slog;
 Men hvis du og hans Sonner vog —
 Ved Odin i Valhalle,
 Du mistede to Fjender smane,
 Og fikst til Fiender — Alle!»

Kong Frode smiler stolt med Spot:
 »Din solvgraa Tinding klæder godt.
 Jeg vil dig Livet skienke.
 Du veedst, at Born og gamle Folk
 Kan sige, hvad de tænke.» —

»Og kan jeg sige, hvad jeg vil.
 Vel, Konning! hør opmærksom til:
 Jeg svær ved Halvdans Fane:
 Her synger dig din Svanesang
 Den solverhvide Svane!»

De Sendebud for Kongen staae:
 »Vi monne rundt om Øen gaee,
 Men fandt kun Ravn og Heire.»
 Da steg Kong Frode paa sit Skib,
 Og drog igien til Leire.

DE TVENDE KIRKETAARNE.

(Digtet i Paris 1808.)

Det var sig Herr Asker Ryg —
 s. o. S. 1-4.

AXEL OG VALBORG, 1STE ACT.

(Axel og Valborg, et Sørgeespil, digtet i Paris 1808.)

(Christ-Kirken i Nidaros, 1162; en af Pillerne viser at A og V, omkranset af Forglemt-
 miget, AXEL THORDSON. VILHELM, hans Ven)

VILHELM. Her er da den berømte Trondhiems Kirke,
 Hvis Ry har bredet sig til selve Rom.

AXEL. Har Rygtet pralet?

VILHELM. Nei.

AXEL. O, hvilket Tempel!

VILHELM. Et høit udhulet, hvælvet Dovrefield!

AXEL. Ærværdig Rolighed har her sit Sæde,
Og gyder Fromhed i det stille Sind.

VILHELM. Et prægtigt Syn, uaar midt man staaer i Gangen
Og skuer op til Altret.

AXEL. Messen holdes
I Choret; hør! den fjerne Morgensang
Runger i Kirkens trinde Hvælvinger.

VILHELM. Hvor dunkelt for en Sommermorgen! Nøden
Er dunkel.

AXEL. Duukel, som det Hellige!
De gule Voxlys brede svage Straaler
Fra Messingkronen hen i Kirkens Gange;
Saa glimter Haabet i et sorgfuldt Hierte.
O, hvilket Syn! den unge Morgenrøde
Gløder igiennem Farverne paa Vindvet
I Østen. Hil dig, Hil dig, skønne Sol!
Du vækker alle mine Barndomsinder.

VILHELM. Og hvad betyder vel den gyldne Kiste
Hist over Alteret?

AXEL. Sanct Olafs Skrin.

VILHELM. Ha, det er Olafs Skrin!

AXEL. Der glemmes fromt
De hellige Levninger af Nordens Helgen.

VILHELM. Og klippes end hans Skiæg og Negle stundom
Af Kongerne?

AXEL. Nei; Harald Haarderaade
Fandt det uværdigt, at forstyrre Liget
I sin høitidelige Ro; han kasted
I Havet Skrinets Nøgler, og fra den Tid
Hviler det ædle Støv i stille Fred.

VILHELM (betragter Pillerne). Herlige Statter ved Sanct Innocens!
De har en stærkere Rygrad, bredre Skuldre,
End du og jeg; og de vil kneise fort.
Naar vore trætte Been er længst i Muld.
Men hvad betyde disse trende Kors?

AXEL. Kom, Vilhelm! lad os see den næste Pille.

VILHELM. Siig mig kun først, hvad disse Kors betyde!

AXEL. De trende Kors betyde Haarderaades.
Kong Olaf Kyrres og Kong Magni Hoider.
Men lad os eftersee den næste Pille!

VILHELM. Hvad vilst du see?

AXEL. Et mindre Mærke, Vilhelm!
Ei nær saa høit, ei nogen Kæmpehøide,
Saa høit kun som en femtenaarig Mø,
Ei hugget ud i Stenen, ridet iud kun
Med svage Træk i Træmfatningen.

VILHELM. Din Valborgs Maal?

AXEL. Bi, bi en liden Stund!
Lad mig forhøje Nydelsen ved Drælen.

VILHELM. Naar skarst du det?

AXEL. For fem Aar siden, da
Jeg treen i Kirken for til Gud at bede,
For Afsked med min Kærlighed og med
Mit Fædreland at tage. Valborgs Moder
Var nylig død, og Valborg sat i Kloster
At lære Sømmeu sye og løse lære.
Hun var kun femten Aar; men, o min Broder!
Den modne Siæl alt smilte som en Engel
Igiennem Øiets Himmelblaa. — Jeg kom;
Det var en aarle Morgenstund. Kong Eisten
Var fanget Dagen før, og skændigt myrdet.
En vældig Rædsel drev mig bort fra Norge.
Grunt raste Landets Sønner mod hverandre;
Grunt raste Kærligheden i mit Bryst.
Jeg bad til Gud, at ud han vilde slukke
Den stærke Flamme, der, endskiønt uskyldig,
Dog skyldig brændte til min skønne Frænke.
Jeg bad, og som jeg bad, da aabnedes
Hist Klosterdøren, hvorigiennem ellers
De fromme Nonner komme hid til Messen.
Det undrede mig, at de kom saa aarle;
Men, ak! det var kun Een, en Uindviet,
Hvis Skønhed Sløret endnu grusomt ei
Bedækte. Tæt det sorte Klædebon
Sig vandt om hendes smukke Midie; blegt
Som Silke faldt det silkebløde Haar
I Fletninger om Skuldrene. Hun saae
Mig ei, hun knælte her for Graven, Vilhelm!
Her for sin Moders Grav; hun hæved fromt
De trinde Arme, liliehvide Hænder.
Hun bad, som jeg: »O Himmel, sluk min Elskov!
O Moder, styrk din Datter i sin Dyd!»

Da glemte jeg Sanct Olaf, alle Helgen,
 Og Himlen selv; thi Himlen anvenbarede
 Sig for mig i min Valborg. — Aldrig var
 Tilstaelsen end kommen mig paa Læben.
 Fra Barnsbeen kaldtes vi vel Ægtefolk:
 Det var i Spøg, fordi den søde Mo
 Som Glut alt var mit Hierte dyrebar.
 Jeg nærmed mig, igiennemglødet af
 Det stærkeste, det elskovsfulde Mod.
 Nu syntes alle Farer mig forsvundne.
 Min Skiebne laae som Lindorm for min Fod,
 Jeg stod paa den, kiæk som Sanct Michael.
 Og stødte Spydet i Uhyrets Ryg,
 Mens mine Følelser med stærke Vinger
 Sig løfted imod Himlen. Saadan treen jeg
 For Valborg; med min venstre Haand omslyngte
 Jeg hendes skionne Midie, med den høire
 Drog jeg mit Sværd, og svor ved alle Helgen:
 Valborg skal vorde Axel Thordsons Brud
 Paa Jorden eller hist i Himlen!

VILHELM. Amen!
 Min brave Broder!

AXEL. Ak, da skiælved Valborg:
 »Axel, hvad sværger du! Er ei vor Elskov
 Mod Religionen og mod Sæderne?
 Er vi ei Slægtninge? Forhyder Kirken
 Ei sligt et Ægteskab? Bad vore Modre
 Indstændigt os paa Sottesengen ei,
 At tvinge denne Flamme? Spaaede de
 Os idel Kummer ei og Undergang,
 I Fald vi haadledede mod deres Raad?
 See vore Modre paa Liigstenene!
 De høie Jeres Hoveder, de græde
 Af inderlig Medlidenhed for os,
 For deres Børns grusomme Skiebne!» Vilhelm!
 Da skar jeg vore Træk i Pillen der,
 Og svor igien: Jeg kommer hjem med Orlov
 Fra Paven, eller aldrig, aldrig mere!

VILHELM. Hvor lykkeligt at stande ved sit Maal,
 Begavet nu med Alt, hvad forhen mangled!
 Kom, lad os eftersee dit Navnetræk!

AXEL. Ja, det skal være mig mit første Varsel.
 (Han gaar hen mod Pilen, og opdager Blomsterkrandsen.)

O, Vilhelm! Vilhelm! Valborg er mig tro;
 Himlen er ei saa blaa, som disse Blomster.
 (Han omfavner sin Ven.)

VILHELM. Lyksalige, som elsker, og som elskes!

AXEL. Staldbroder! hav Taalmodighed med Axel,
 Lad ei hans Blødhed trætte dig. Snart er
 Han lykkelig, da skal han dele Livet
 Imellem Valborg og sin Broder Vilhelm.
 Du fulgte mig til Norge, for at kiende
 Den nordiske Natur. Alt skalst du skue;
 Men Kiærligheden, Veo! er ogsaa nordisk:
 Den høie Agtelse for Qvinden, Vilhelm!
 Har Sydens Ridder lært af Nordens Kæmpe.
 Hvis du vil kiende Nordens Aand og Sæder,
 Maa du begynde med dens Kiærlighed.

VILHELM. Elsk du, min Ven! sværm, og vær lykkelig.
 Du kaared dig en ærlig Tydsker til
 Din Ven, og du skalst altid finde sand
 Deeltagelse ved dette Bryst.

AXEL. Det veed jeg,
 Da Odins Skarer skiltes ad, blev Rodeu
 Af Sproget og vort Sindelags Natur
 Udeelt; og derfor bør det sig bestandig,
 At Gothen og Germanen vorde Venner.

VILHELM. Du viste dig i Henrik Løves Tog
 Saa diærv en Ridder, som en trofast Beiler
 Her ved de vakte Minder af dio Elskov.
 Jeg lader ene dig med Kiærligheden,
 Og iler hen til Skibet, for at bringe
 Vort Folk Besked og Bud.

AXEL. Jeg skulde selv —

VILHELM. Ei! du est undskyldt; lad du mig kun raade.
 Tak, for du viste mig den skionne Kirke!
 Pilegrimskaaben har jeg ladet lægge
 I Stolestadet hist ved Vandringstaven,
 Hvormed du første Gang vil see din Valborg.
 Jeg overlader dig til denne Glæde;
 Paa Skibet kaast du atter finde mig.

AXEL. Jeg bringer dig i Kongens Hal, sanssart —

VILHELM. Først ønsker jeg at hilse Bispem; dog
 Det haster ei, men Kiærligheden haster. (Han gaar.)

AXEL. Du tappe Vilhelm, redelige Tydsker,
 Udkaarne Ven, trefaste Vaabenbroder! —
 Hvor lilligt straalte Solen Munterhed
 Ind i mit Hierte, som i Kirkens Hvalving!
 Men hvilken dunkel Skygge, sort og skummel,
 Sniger sig langsomt hid, for at formørke
 Den lyse Fryd? Ha, Sortebroder Knud!
 Jeg kjender ham, det samme lumske Træk
 Ved Øiet og det samme sledske Smil
 Paa Læben, som for fem Aar siden. — Kunde
 Jeg undgaae ham! Men han har seet mig alt.
 Hvis her han dvæler, til min Valborg kommer!
 Ulykkesfugl! du skal den Første være,
 Som her mig møder? Et usaligt Varsel!

KNUD (kommer). Ei! hellige Guds Kors! hvad? seer jeg ret?
 Hvad? Axel Thordson? Axel her i Landet?
 Bedrage mine Øine mig?

AXEL. Jert Øie
 Seer klart og sundt, min fromme Fader! Axel
 Er her. Guds Fred! Hvor gaaer det, Broder Knud?

KNUD. Gud takke dig for denne gode Hilsen!
 Hvordan det gaaer? Det Gamle! Præstegang!
 Fra Klosteret til Kirken, og fra Kirken
 Til Klosteret, og endelig derfra
 Et Skridt til Graven; det er Munkelivet.
 Men siig mig, kjære Søn! hvor gaaer det dig?
 Ei, ei! hvor du est bleven for og stærk!
 Hvor har du færdedes? Hvad har du øvet?
 En vakker Kæmpe lever meer et Aar,
 End alle Munke deres Levedage.
 Hvordan forstaaer jeg her Tilbagekomsten?

(Han betragter Axel opmærksomt.)

AXEL. Kan det forundre eder, at en Nomand
 Tilbagevender til sit Fædreland?

KNUD. Jeg veed, hvorfor du drogst af Landet ud;
 Ak! alle Kirkens Brødre maatte rose
 Saa fromt et Forsæt hos saa ung en Svend:
 Du vilde ved Fraværelsen betvinge
 Din syndefulde Brynde til skien Valborg.
 Nu, det var smakt giort, det var vel giort, godt giort!
 Men nu Tilbagereisen kjære Søn?
 Dog fem Aars Tid er gaaet, det er sandt.

I fem Aars Tid kan glemmes meget, veed jeg;
 Og i Italien er skionne Qvinder,
 Trinde som Lillier, blussende som Roser,
 Blide som Duer, fyrige som Ild.
 Da glemmes Nordens blege Skionhed snart.
 Ei sandt, min Søn?

AXEL. Det kan vel hændes, Fader!

KNUD. Ja, ja! saa er det hændt sig, kan jeg tænke.
 Og det er vel; det var en blodig Synd,
 Dit unge Hierte dengang stod i Fare
 For at begaae.

AXEL. Hvor lider Valborg?

KNUD. Nu.
 Som det nu gaar de unge Møer; hun
 Er bleven from, klog, smuk —

AXEL. Det var hun alt,
 Da jeg drog bort.

KNUD. Ja, ja! hun tegned brav,
 Hun tegned brav.

AXEL. Saa er hun mere deilig?

KNUD. Derom kan jeg ei domme, kjære Søn!
 En Munk forstaaer sig ei paa jordisk Skionhed,
 Han seer kun paa den himmelske.

AXEL. Er Valborg
 Endnu i Klostret?

KNUD. Undertiden, ja!
 Dog oftere er hun hos Kongens Moder
 Paa Kongens Gaard. Snart blir hun der vel stedse.

AXEL. Hvorledes det?

KNUD. Han kaldes Axels Brud
 Endnu for Spøg af Byens Piger; men
 Vi vide vel, at Konning Hakon snart
 Vil dele Norges Krone med skien Valborg.

AXEL. Hvad? Hakon?

KNUD. Nu, han elsker Jomfru Valborg
 Med al sit Hiertes Hefthighed.

AXEL. Og Valborg?

KNUD. Hun — hun igien.

- AXEL. Der løist du, Broder Knud!
- KNUD. Ei, ei! min unge Ven! jeg troede sikkert,
Du havde front bekæmpet dine Synder.
- AXEL. Hun elsker Hakon ei, hun hader ham.
- KNUD. Christ frie os! hade Kongen!
- AXEL. Ifær han beilet
Om hendes Tro?
- KNUD. Alt længst; og Valborgs Frænder
Gav Kongen alle Ja.
- AXEL. Men Valborg, Muok!
Men Valborg gav ham Nei.
- KNUD. Hun er optugtet
I Ærbarhed og Christendom; hun veed,
At Lydighed er Qvindens Hovedsmykke.
- AXEL. Nei, Munk! ved alle Himlens Stjerner, Valborg
Ægter ei Hakon, hun er Axels Brud.
- KNUD. Du troer at giennemdrive denne store
Forargelse?
- AXEL. Retmæssigt skal hun vorde
Min Brud for Gud, som for mit Hierte.
- KNUD. Axel!
Hvorledes —
- AXEL. Derom taler jeg med Kongen,
Og skylder eder intet Regnskab. Valborg
Er min, trods alle Dæville, alle Munke. (Han gaaer.)
- KNUD. En vigtig Nyhed, ønskelig for mig!
Det blir en Kirkesag. Vor Erkebisp
Vil neppe blande sig i dette Væsen;
Han har jo eengang været selv forelsket,
Den gamle Taabe. Altsaa — Broder Knud! —
Axel afstaar ei Valborg med det Gode;
I Elskorsheden har han atter glemt —
Jeg iler hen at aabenbare Koogen
Den hele Sag. Erlend er syg og gammel;
Snart maa der tænkes paa en anden Biskop.
En vigtig Post, især i disse Tider;
Normannakøning trænger til en Mand
Med Kraft og Klogskab, der ved sin Idræt

- Har viist Hengivenhed. Mod, Broder Knud!
Her byder sig en Lelighed, som kaldet.
Hvorned belønner løst nok Elskeren
Den Mand, som skaffer ham hans Elskerinde?
En vigtig Nyhed, ønskelig for mig! (Han gaaer.)
- AXEL (kommer tilbage i en Pilgrimskappe befæstet med Messingeskaller, han har en
hvid Stav, en bred Hat og et graat Skjæg i sin Haand).
Alt horte? Vel! Iil du kun hen at bringe
Hakon det sieldne Bud; jeg kommer selv. —
Han elsker hende, Hakon elsker Valborg!
Men Valborg elsker mig. — Og hvoraf veedst du,
Og hvoraf veedst du, at hun elsker dig?
Hakon er Konge, Valborg er en Mø,
Og Qvindens Lod er Svæghed. — Axel! Axel!
Da her for Gud hun knælte, med sit Hierte
Af bellig Elskov Iuldt, stod Jordens Glimmer
Da ogsaa dengang i den Renes Blik? —
Ak, Tiden matter Alt, den sløifer selv
Hist Pyramiderne paa Nilens Sletter;
Hvor meget meer — O, Kærlighed! du est
Ei nogen god, uskyldig Drift; du vækker
Mistillid, Had og Frygt i Mandens Hierte. —
Fem Aar! Jeg har forandret mig i den Tid;
Jeg har ei tabt derved, er vorden Helt.
Mit Blik er mere roligt, mere skarpt,
Min Hage skiules tæt af dunkle Duun.
Mit Sværd har ikke rustet i sin Balg
Imidlertid. Den store Henrik Løve
Udmærkte mig; for hans Skyld bærer jeg
Maagt sammenskrumpet Ar paa Bryst og Skulder.
Var jeg elskværdig før i Valborgs Øine,
Da maa jeg mere vorde det som Mand;
Hvad elsker Qvinden meer end kraftig Manddom?
(Hans Øie falder paa Kvinden.) O, hulde Blomster! som en
lysegrøn
Maidag, omhvalvet af det Himmelblaa,
Mildner I Sorgen i mit Hierte. — Thora
Kommer fra Messen alt med sine Meer.
Til Sagen! som en sølverhaaret Gubbe
Jeg speide vil min Skiebne. Er hun utro,
Da bort saa hurtig, som jeg kom! da lynsnar
I Henrik Løves Hær tilbage! Brat
Jeg finder der min Død for Vendens Øxe,
(Han gaaer afscenes. Bronziagen gaaer igennem Kirken med sine Fræder
og Jomfruer.)

VALBORG (kommer i det sidste Par; hun standser i Forgrunden, og siger til sin Følgesøster):

Gak du foran, Svanhvide! at jeg ene
Kan gjøre Bonnen efter daglig Skik
Her ved min Faders og min Moders Grav.
Jeg følger efter. (Dronningens Følge gaar bort. Valborg knæler
ved sine Forældres Grav.)

AXEL (som forklædt er kommen tilbage, og knæler i en Afstand).

Himmel! det er Valborg.
Jeg kiender hende neppe. Hvilken Væxt!
En fyldig Rose, hvad kun før var Knop.
Hvor hun er bleven deilig! Hendes Aasyn
Er kun det samme. Men de røde Roser
Er bleget hen til hvide Veemodslilier.
Held mig! Jeg vilde gyse, hvis hun blussed
I freidig Munterhed.

VALBORG (staar op og seer sig omkring).

Jeg er alene;
Hist knæler kun en gammel Pilegrim. (Hun gaar hen for
Pillen med Nævetrækket, tager den forrige Krands af, og hænger en
frisk i Stedet.)
Jeg hilser dig, min Kiærlighed! god Morgen!

AXEL. O, Himmel!

VALBORG (betragter Axel). Hvor han beder fromt, den Gamle!

AXEL. Tak, høie Fader, for din Miskundhed!

VALBORG. Hvor salig er hans Fryd, den sølvgraa Gubbe!
Han har tilbagelagt en hellig Reise.
Og lettet Hiertet for en tung Bekymring.
Nu staar han reen, uskyldig ved sin Grav;
Den aabner sig, som Favnen af en Ven.
O, gode Gud! hvor selsomt gaar det dog
Paa denne Jord; tidt nyder Alderdommen
En barnlig Ungdomslyst, imens den Unge
Maa tæres hen af glædeløse Sorger.

(Hun gaar hen i Møde, i det hun reiser sig.)

Held dig og sæl, min fromme Vandringsmand!

AXEL. Jeg takker eder, skionne Jomfru Valborg!

VALBORG. Du kiender mig?

AXEL. Jeg gik til Nidaros,
Deels for at knæle ved Sanct Olafs Skrin,
Deels for at bringe eder Brev og Hilsen

Fra Tydskland, hvorigiennem Veien faldt.
Jeg har alt hilset Helfred, eders Frænke
Paa Immersborg; hun spaaede mig en god
Modtagelse for dette gode Budskab.

VALBORG. Mig kiender Iugen i den vide Verden;
Kun Helfred er min tro Veninde. Men
Du kommer langveis fra; hvad kanst du bringe?

AXEL. Fru Helfred har — en Broder.

VALBORG (rødmor). Axel Thordson?

AXEL (afsides). O, søde Lilier! I forvandler eder
Til Roser atter.

(Helt.) Rigtig, Axel Thordson;
En ærlig Kæmpe, kun lidt kummerfuld.
I Sæxen traf jeg ham i Henriks Læir,
Og neppe hørte han, jeg drog til Norrig,
Saa flyede han mig dette Brev, og bad
Mig bringe det i eders egne Hænder.

VALBORG (kaster et frygteligt Sideblik hen i Kirken; da hun finder sig ene med Gubben,
rækker hun efter Brevet, og siger):

Min Gubbe! du har bragt — kiærkomment Budskab.

AXEL. Har jeg? Nu, Gud velsigne jer for det!

VALBORG. Du tager Deel i Axel Thordsons Skiebne?

AXEL. Og i skøn Valborgs med. Læs eders Brev!

VALBORG (bryder Brevet og læser):

Ung Axel lader Brev udgaar;
Valborg, du søde Qvinde!
Christ give, det dig finde maa
Min Brud, min Elskerinde!

En Ring jeg tager af min Haand,
Du den paa Fingren sætter!
Jeg elsker dig med trofast Aand,
Og kan dig ei forgiette.

Kom vel i Hu, min unge Brud!
At jeg dig saa mon fæste,
Skiondt Axel drog saa vide ud,
For fremmed Folk at gieste.

Han tiener i Herr Henriks Hær;
Forgylt er hver hans Spore,
Fra Veiskland er hans gode Sværd,
Og ridderlig hans Fore.

Men, ak! han sover ei sødlig;
Som sig men Kæmpen somme;
Hver Nat han har ei Ro hos sig
Alt for de stærke Dronne.

O, vær mig tro, min Fæstemø!
Bøi fra mig ei din Villie!
Jeg sviger ei paa Verdens Ø
Valborg, min hulde Lilie.

Og Lykken veksler ofte om;
Det kan sig vel saa brænde,
At Axel bringer Bud fra Rom,
Kært for hans sode Frænde.

Maaskee han for dit Aasyn staaer,
Naar mindst du troer hans Komme.
Farvel nu, Valborg, hulde Maard,
Rose for alle Blomme!

(Valborg stirrer veemodig paa Brevet, og gientager langsomt og forsagt:)

Maaskee han for dit Aasyn staaer,
Naar mindst du troer hans Komme! (Hun slæner

Øinene op, og bliver i det samme Axel vaer, som har afkastet Forklædningen.)

O, Himmel!

AXEL (i hendes Arme). Her er han, Valborg, hulde Maard,
Rose for alle Blomme!

VALBORG. Axel!

AXEL. Valborg!

VALBORG. O, min Gud!
Er det dig selv?

AXEL. Nei, det er ikke Axel;
Axel var en bedrovet, sorgfuld Svend,
Og, elskte Valborg! du omfavner her
Den lykkeligste Helt i dine Arme.

VALBORG. Min Axel! er det muligt?

AXEL. Elskte Pige!
Alting er muligt for et trofast Herte.
Alting er lykkedes din Pilegrim.
Han stander ved sit Maa!, ei ved sin Grav,
Og takker Himlen for dens Miskundhed.
Jeg svor en Eed, at ei jeg kom tilbage,
Før Kirken havde billigt vor Elskov;

See, her er Orlov fra den hellige Fader,
Nu kan vi elske, elske uden Synd.
Jeg bærer Pergamentet i et Onslag
Af Silke paa mit blotte Bryst. See, Valborg!
Det gule Pergament! Et Himmelbrev!
See, seer du: *Hadrianus Episcopus*,
Servus servorum Dei — Ak! det er
I Romersproget, det er sandt; men Brevet
Tillader dig at elske mig, min Valborg!
Den gode Olding svor mig det. Og nu
Sværg mig, min Hiertes Allerkiereste!
Her paa den brede Liggsteen, som bedækker
Vor Stammefaders, Harald Gilles. Støv,
At end i Dag du vil for Altret træde
Med Axel, som din Fæstemand.

VALBORG. Min Axel!
Veedst du, at Kongen —

AXEL. Alting veed jeg, Alting;
Han elsker dig. Og du?

VALBORG. Jeg elsker Axel.

AXEL. O, søde, himmelske Veltalenhed!
Endnu engang! siig det endnu engang,
Du hulde Lilievand! jeg hørte ei,
Hvad første Gang din Purpurløbe talte.

VALBORG. Jeg elsker Axel.

AXEL. Har I hørt det, Mure?
I høie Hvælvinger? I hellige Altre?
Hun elsker Axel! Nu, saa skal da ogsaa
Kuu Døden skille dig fra Axel. Kom!
Kom, lad mig sætte Ringen paa din Fioger! (Hun tager den.)
Den faldt.

VALBORG. O, Gud!

AXEL. Den trilled i en Revne.

VALBORG. Den trilled ned i Harald Gilles Grav.

AXEL. Jeg fader smedde andre ti til hvar
Af dine runde Alabasterfingre.
Med Perler skabt du flette dine Haar;
Silke, med Roser og med Lilier sat,
Skal svulme kring dit Bryst; din spæde Fod
Skal slutes ind af sølverspændte Skoer;

Af dit Skarlagenskind skal Gangerpilten
Strunk bære Slæbet, naar som Axels Hustru
Du vandrer hen til Kirken fra hans Gaard.
Heel mangen Klump af Vendernes Skurdguder
Faldt i din Kæmpes Lod; du varst hans Skioldmø,
Granvoxne Valborg!

VALBORG. Elskelige Svend!
Hvor har du ogsaa stærkt forandret dig;
Dit Hierte kun, din Elskov er den samme.
Jeg skuer neppe meer den skielmske Kloft
I Hagen her for lutter sorte Kruser.
Barbar, som du est vorden! Valborg elskte
En hvid, glathaget Ungersvend; nu favner
Hun her en solbrændt, skiægghaget Vildmand.

AXEL. Og til Beviis paa, at du frygter ei
Den barske Vildmand med det sorte Skiæg.
Saa tryk din glatte, silkebløde Hage
Mod disse dunkle Duun, i det du trykker
Det første Indsegl af din Kiærlighed
Paa Axels Læber med din Mund. (Han kysser hende.)

VALBORG. Min Axel!

AXEL. Min Valborg! — Saa! nu træder jeg for Hakon,
Nu har jeg drukket Mod og Dristighed.
Jeg frygter ei; han skal ei røve mig
Min Brud. Han kan det heller ei; han er
En nordisk Drot, og kan ei være nedrig.
Det er min Pligt, ei at formode det.
Farvel! O, Hulde! hvor det koster Axel
At rive sig fra dig, min Elskerinde!
Men det maa være. Snart forenes vi
Saa huldt og fast, som vore Navnetræk.
See, søde Pige! hvad er dette A?
Et omvendt V! Og hvad er dette V?
Et omvendt A! Saa gaaer det vore Hierte.
Vi er een Siæl, i tvende Parter adskilt,
Hvis hele Stræben er at enes atter.
Christ signe dig! Smyk dig som Brud; du finder
Din Axel her igjen som Brudgom. (Han gaar.)

VALBORG. Axel! —
Hvor han er vorden mandig, tillidsfuld!
Hans Blik udstømmer Munterhed og Trøst.

Hvi gikst du bort, og lodst din Valborg ene
Tilbage mellem Gravene, min Axel?
Nu falder atter angstligt hendes Øie
Paa hendes Moders blege Billed hist.
Hun græder end bedrøvet; ak, som om
Hun vilde sige: »Ulyksalige!
I fryder Eder i et stakket Haab.
En grusom Skiebne har opreist sin Muur
Af Jern imellem Eders Hierte. Forst
I Graven — Gud! i Graven faldt hans Ring.
I Haralds Grav! — Han stander i sin Rustning,
Den døde Konge, barsk og frusesild,
Med Haand paa Sværd, med vredtindrukne Bryn.
Vor Stammefader! ak, fortørnes ei!
Min Axel bringer Pavens Orlov hjem,
Vort Ægteskab er ingen Brøde længer. —
Men, ak! han truer ubevæget fort,
Som om han vilde sige: »Intet Brev
Kan svække Blodets Magt; ei nogen Buile
Gjør Indgreb i Naturens hellige Orden.«
Og Axels Ring — o, alle gode Helgen!
Den trilled i vor Stammefaders Grav.

SCENER AF ALADDIN.

(Poetiske Skrifter; Aladdin, digtet 1804; fjerde Act.)

(Aladdin var ved Tryllelampen atgeen fra fattigt Strædelsharn til Thronarving i Persien. Medens han var paa Jagt, har Troldmanden Nooredin tilkøbt sig Lampen og ved dens Magt bortlystet hans Fæddes og ranset hans Vinsten, den hellige Gulnare, Sultanens Datter. Aladdin bliver fængslet; han føres til Rettestedet, men Folket fordrer sin Indling fri, og han løslades med Ed og Lofte om, inden fyretyve Dage at bringe Gulnare tilbage eller komme igjen og lide Døden.)

(Gæde. ALADDIN ved sin Moders — Morgiane — Bopæl, i en gammel græs Kiste.
Han banker paa Døren. EN FREMMED MAND sukker op.)

MANDEN. Hvad Godt, min Ven?

ALADDIN. O, med Forlov at spørge,
Er ei den gamle Morgiane hjemme?

MANDEN. Jo, kiære Ven! og hvis jeg ei taer fejl,
Saa gaaer hun ei saa hurtig ud igjen.

ALADDIN. Er hun da syg?

MANDEN. Der feiler hende Intet.

ALADDIN. Nu, det var vel; jeg har just noget Vigtigt.
At tale med den gamle Kone om.

MANDEN. Da er det Skade, at I kom saa silde,
Thi til at tale er hun ikke opsat.

ALADDIN. Er hun derinde i det lille Kammer?

MANDEN. Ja, i det lille Kammer er hun, Ven!
Men ei i dette Huus.

ALADDIN. Hvor er hun da?

MANDEN. Paa Kirkegaarden bag ved Hyldetræet.

ALADDIN. Ha! nu forstaaer jeg eder. Hun er død.
Og I er flyttet ind i dette Huus?

MANDEN. Ja, rigtig.

ALADDIN. Har I Intet derimod,
Saa lad mig gaae lidt ind i hendes Stue,
Hvor før hun boede.

MANDEN. Gaa i kun med Gud!
Alting staaer endnu som det fordem stod,
Det gamle Huusgeraad og hendes Rok.
Jeg veed ei ret, hvad jeg skal gjøre med det,
Det gamle Skramleri; det dner ikke,
Og der er ingen Arvinger, thi Sønnen
Har jo forbrudt sit Gods og Liv.

ALADDIN. Ja, Ven!

MANDEN. Det er dog tungt for slige gamle Folk.
Hun døde nu af Kummer for sin Sun.
Det skammelige Skarn!

ALADDIN. Du har Genie:
Du fløiter efter Øret dine Viser,
Uden at kiende Noderne og Tacten. —
Tillader I, at lidt jeg gaaer derind?

MANDEN. Gaa I derind, saa længe som jer lyster;
Men tag ei ilde op, jeg gaaer ei med,
Jeg har Forretninger at passe.

ALADDIN. Pas dem,
Og spild ei Tiden med Betragtninger! (Gaaer ind.)

(Morgianes Stue. ALADDIN staaer længe og betragter Alting med foldede Hænder.)

Der staaer den gamle Rok. Nu snurrer den
Ei længer med fortrolig, venlig Sladder.
Man vænner sig til slig en gammel Knark,
Og savner dens Spectakel, naar den tier.
Der sidder end lidt Bomuld her paa Totten.
Nu vil jeg lade, som jeg var min Moder,
Og spinde lidt, og nynne til mit Spind.

(Hun sætter sig ned og spinder, men standser strax.)

Nei, det har ingen Art. Det er ei i
Den jævne, rolige, den vante Gang;
Jeg dreier Hiulet vildt og feberagtigt. —
See denne svage, skrøbelige Traad!
Den har hun trundet, den er heel endnu,
Den sidder uforstyrret, uden Brøst;
Og hun, som spandt den, ligger udstrakt nu
Med stive Fingre under Hyldetræet. —
Der hænger hendes gamle Silkekaabe
Med Multumsforet. Her staae hendes Skoe.
Nu fryser du omkrug de gamle Been!
See, her staaer hendes Torvespand! Der ligger
Endnu paa Bunden et halvvissent Blad.
Ak, det er mig! det skal betyde mig!

(stirrer længe hen paa eet Sted, uden at tale.)

Der er det store Søm, hvor Lampen hang.

(Griber efter den, men faaer Intet i Haanden.)

Hvordan? saa tænker du, jeg ei skal naae dig?

(Griber igjen, men faaer Intet.)

Ha, bi du kun, god' Karl! Du tænker nok
At narre mig? men det skal ikke lykkes.

(Stiger op paa en Stol og griber om Sømmet.)

Nu har jeg dig! her er du i min Haand!
Ha, nu kan jeg gienkalde min Gulaare,
Mit Palads og den hele Herlighed!
Nu vil jeg gaae. (Stiger ned.) Nu har jeg, hvad jeg søgte.
Nu skal jeg fordre Alt igjen tilbage,
Naar først jeg har besøgt min Moders Grav.

VERTEN (Kammer ind.) Naa? har I nu seet, hvad I vil, min Ven?
I er nok af Familien.

ALADDIN. En Smule.
Nu gaaer jeg bort igjen, min Ven! men hør.
I har vel Intet derimod, at med mig

Jeg tager denne gamle Kobberlampe?
Den er ei fire Skilling værd.

VERTEN. Min Ven!
Jeg seer slet Intet.

ALADDIN. Sæt jer Brille paa da!
Den Lampe her, her i min høire Haand!
Som sagt, det er kun Snurrepiberi.
Jeg samler, seer I vel, paa slige Sager,
Og Lampen, uden Værd for alle Andre,
Har altsaa dog en indbildt Værd for mig.

VERTEN. Min kiære Ven! der er ei mere Lampe
I eders Haand, end bag paa min.

ALADDIN (Afside.). Ha ha!
Min Lampe faaet har den Egeuskab,
At der kan Ingen see den, uden jeg.
Nu kan de altsaa ikke stæle den.
O, det var vel! (Lader, som han skjulte den paa Brystet; høit:)

Nu, da I siger det,
Saa vil jeg ogsaa troe, at denne Lampe
Var kun et Foster af min Phantasie.
Farvel, min Ven! og Tak! Tillader I,
At med jeg tager dette visne Blad
Af Torvespanden, for at fæste det
Paa Pullen af min Turbaa som en Fiær?
Den pynter altid lidt, og det er Alt,
Hvad jeg forlanger af den hule Arv.

VERTEN. Det arme Menneske, han er forrykt! —
Tag I kun Bladet, Ven! og gaa jer Vei!

ALADDIN. Farvel, min Ven! Maaskee I giver mig
En Hilsen med til gamle Morgiane?
Nu gaar jeg just derad.

VERTEN. Ja hils I kun!
(Afside.) Gid vel jeg havde ham kun af mit Huus! (De gaar.)

(Kirkegården. ALADDIN paa sin Moders Grav. Han lader, som han sad og vuggede hende.)

Visselulle nu, Barnlil!
Sov nu sødt, og sov nu længe,
Skjændt din Vugge stander stil,
Uden Duun og uden Gænge.

Hører du den dumpe Storm
Sukke ved hvad jeg forliste?
Mærker du, den sultne Orm
Pikker paa din Fyrrekiste?

Sov, Barnlille, ved min Sang!
Intet skal din Glæde mangle.
Hører du den muntre Klang
Hist i Taarnet af din Rangle?

Nattergalen nærmer sig.
Fryde dig dens blide Klukke?
Du har ofte vugget mig,
Nu skal jeg dig atter vugge.

Hvis dit Hierte ei er Steen,
Mærk min Idræt, Moder kiære!
Her af denne Hyldegreen
Vil jeg dig en Fløite skære.

Ved dens Toner fryd dit Sind!
Hvor den klager svagt og ene,
Som en vildsom Nattevind
I de vaade Vintergrene!

Ak! nu maa jeg fra dig gaae;
Det er koldt i dine Arme,
Og jeg eier ingen Vraa,
Hvor jeg mig igien kan varme.

Visselulle da, Barnlil!
Sov nu sødt, og sov nu længe,
Skjændt din Vugge stander stil,
Uden Duun og uden Gænge.

KARAVANEN.

(Aladdin; femte Act.)

Giennem Dagens Hede, gennem Ørkens Sand,
Freidig hjem vi atter drage til vort Land.
Did en sielden Rigdom bringe vi saa froe:
Tilfredshed i Hiertet, Fromhed, Sielero.
Allah! led dit Folk til Palmetræets Rod,
Bring os køle Kilder, styrk Kamelens Fod.

Dagens Lue svandt, og Duggen falder blidt,
 Koler Sandets Hede under Mulens Skridt.
 Underlige Nat! kun idel Luft og Sand;
 Midt paa Himlen Maanen i sin stille Brand.
 Huldt den for os lyser; under Duggens Regn
 Fryder os Prophetens skønne Himmeltegn.
 Frem da nu kun freidig, nu kun freidig frem!
 Mahoms Maane leder sikkert til vort Hiem.

MORGENVANDRING.

Saa huldt til den bellige Bøgeskov —
 s. o. S. 289-92.

FÆDRELANDSSANG.

Der er et yndigt Land —
 s. o. S. 122-23.

HIEMVEE.

(Digtet i Halle, 1805.)

Underlige Aftenlufter!
 Hvorhen vinker I min Hu?
 Svale, milde Blomsterdufter
 Süg, hvorhen I bølge nu!
 Gaaer I over viden Strand
 Til mit elskte Fødeland?
 Vil I der med Eders Bolger
 Tolke hvad mit Hierte dolger?

Matte Sol! bag Biergets Stene
 Luerød du synker ned.
 Og nu sidder jeg alene
 I min dunkle Eensomhed.
 Hiemme var der intet Fjeld;
 Ak! saa er jeg ude vel?
 Skal i Nat ej barnligt blunde
 I min Hertbas grønne Lunde.

Norges Søn! jeg vel kan mindes,
 Du har sagt med smeltet Bryst,
 At i Hiemmet ene findes
 Rolighedens stille Lyst.
 Schweizer, som paa Klippen boer!
 Du har talt de samme Ord.
 Hellig Længsel drev med Vælde
 Eder til de vante Fjelde.

Troer I da, kun Klippen ene
 Præger sig i Hiertet ind?
 Ak! fra disse nøgne Stene
 Vender sig mit bange Sind.
 Synger Granens, Fyrrens Lov!
 Hvor er Danmarks Bøgeskov?
 Gustne Flod, som her sig krummer,
 Dysser ei min Siæl i Slummer.

Hiemme rinder ingen Floder
 I en sid og leret Grav;
 Livets Kilde, Glædens Moder
 Taarner sig, det sølvblaa Hav,
 Slynger sig med venlig Arm
 Om sin Datters fulde Barm,
 Og med Blomsten sig forlyster
 Paa Sjølundas unge Bryster.

Stille! stille! hisset gynger
 Baaden mellem Siv og Krat;
 Sødt en Mø ved Cithren synger
 I den lune Sommernat.
 Rene Toner! Milde Lyst,
 Hvor du strømmer i mit Bryst!
 Men hvad savner jeg, og græder,
 Mens hun dog saa ventligt qvæder?

Det er ei den danske Tunge,
 Det er ei de vante Ord!
 Ikke dem jeg hørte sinne,
 Hvor ved Hytten Træet groer.
 Bedre er de vel maaskee,
 Ak, men det er ikke de!
 Bedre, troer jeg vist, hun qvæder;
 Men — tilgiver, at jeg græder!

Tager ei min Sang for Andet,
 End et ufrivilligt Suk!
 Længselsfuldt heniler Vandet,
 Aften er saa blid og smuk.
 Mangen saadan Aftenstund
 Sad jeg i min kiære Lund;
 Mindet vender nu tilbage,
 Det var Aarsag i min Klage.

Tidlig misted jeg min Moder,
 Ak, det gjorde mig saa vee!
 Danmark er min anden Moder,
 Skal jeg meer min Moder see?
 Livet er saa svagt og kort,
 Skiebuen rinker længer bort.
 Skal jeg med den sidste Varme
 Trykke mig i hendes Arme?

Om Oehlenschläger.

ADAM GOTTLÖB OEHLENSCHLÄGER er født paa Vesterbro ved Kjøbenhavn, den 14de November 1779; hans Fader, en født Slesviger, var Organist, senere Slotsforvalter paa det kongelige Sommerslot Frederiksberg. Tarvelige Kaar, men et venligt Hjem, den store Have til Legeplads for ham og hans Søster, og een Gang om Aaret en uforglemmelig Tour til Dyrehaven, — i den stille Vinter Læsning af 1001 Nat, af Holbergs Comedier og Ewalds nordiske Sørgespil: det var hans Barndomsindtryk. Ved Hjælp af en Friplads kom han i Skole og skulde paa et Handels-comptoir. Han vilde dog meget hellere være Student. Der blev gjort Udveie; men istedenfor Latin og Græsk læste han Lafontaines Romaner og skrev rørende Skuespil, som opførtes med gode Venner, eller han sværmede om i Have og Lund. Nu var det hans Længsels Maal at blive Skuespiller. Han fik Instructeur og Syngelærer og debuterede et Par Gange; men det gik op for ham, at han havde havt langt mere Glæde af at være Tilskuer. Ved denne Tid sluttede han Venskab med Brødrene Ørsted, hvis stilte, begeistrede Flid vakte en smertelig Følelse af hans egen Omlæggen. De satte Mod i ham, læste med ham, og saaledes blev han Student, Aar 1800, og skulde være Advocat.

Som ung Student besvarede han en Præisopgave om Brugen af den nordiske Mythologi istedenfor den græske. Han skrev

jevnlig Digte; han blev forlovet; nylig var hans Moder død: der var Meget, som afbrød hans juridiske Studeringer. En Begivenhed, som rev hele Slægten med sig og vakte en heroisk Stemning, der blev ligesom en Sangbund for kommende Digtere, var Slaget paa Rheden d. 2den April 1801. Oehlenschläger hentede derfra Stof til en lille dramatisk Digtning, den første, vi kjende af ham; den aabnes med en Sang ved Klaveret, ledsaget af Kanonernes fjerne Torden, en Romance om Carl Gustav:

„Ad Sundet en truende Flaade gik,
 For Kjøbenhavn at bekrige.
 Carl Gustav smilte med stolten Blik:
 „Saaet aler jeg Danmarks Rige!“

Men Fredrik den Tredie rolig sad
 Midt i sin elskede Rode;
 Og hver en Borger i Axelstad
 Trak Sværdet taus af sin Skede.

„Du arme, stolte, uspierrige Mand!
 Ved Gud, du er at beklage!
 Dræber du Freden i vort Land,
 Ver Tak dig neppe vil smage.“

Men frem han støvnet med vredelig Ru,
 Og tænkte, vi skulde blegne.
 Da hvinede Sværdet med Dødens Gru —
 Endnu er vi vore egne!“

Der var kun Faa, som anede den kommende Digter; han selv havde længe havt en Anelse derom. En Aften, ved H. C. Ørstedes Doctorgilde (1799), kom Samtalen fra lærde Sager over paa Litteraturen: hvorledes deo danske Digtekunst var sunken siden Ewalds Død; Oehlenschläger, dengang endnu ikke Student, sad taus i en Krog; men med Eet stod han midt i den halv-fremmede Kreds, og med et Slag i Bordet brød han ud: „Ja, den er sunken, men den skal F. g. m. reise sig igjen!“ Han sneg sig forlegen tilbage; men der var Ingen, der trak paa Smilebaandet; Ørstederne ansaae det for en Spaadom.

Endnu famlede han mellem Indtryk fra Goethe og Schiller, Ewald, Samsøe; det Nye, der rørte sig i ham, kunde ikke rigtig komme i Flugt. Det var i Sommeren 1802, i hans 23de Aar. Han havde Planer til et Sørgespil om Harald Haarfager, efter Snorre, havde en nordisk Fortælling under Trykken og Forlægger til et Bind Digte. Alt dette voxede han pludselig fra og lod det falde, som Sommerfuglen sin Larve. En Dag blev han forestillet for *Henrich Steffens*, født i Norge, en begejstret Forkynder af den i Tydskland frembrydende Naturphilosophi og Romantik;

Philosophen og Digteren vare snart uadskillelige Venner. En af de første Gange, de mødtes, vare de sammen fra Kl. 11 om Formiddagen til Kl. 3 om Natten, spadserende, samtalende; — den næste Formiddag skrev Oehlenschläger sit Digt »Guldhornene«, om de nylig bortkomne tvende Guldhorn fra Oldtiden, med Rignere og Runeskrift; deres Fund og Forsvinden bliver fortalt og udtydet, i en Seers anelsesfulde Sprog: et renere romantisk Digt er neppe at finde, selv hos Novalis. I det Par Aar, Steffens holdt Forelæsninger i Kjøbenhavn, fik han en blivende Indflydelse paa den yngre Slægts Betragtning af Christendom, Historie og Digtekunst; men Ingen stod han i nærmere Forhold til end Oehlenschläger. »Da han«, siger Oehlenschläger, »som en ny Ansgarius havde foresat sig at omvende vore skønne Aander og Philosopher i Norden fra Vantroen, saa var det ham vel ogsaa ret kært at træffe en ung, rask Hedning, der paa sin Maade kunde hjælpe til med, naar han først selv var døbt.« Steffens vil kun have været den, der løste de døds Kræfter hos Digteren: »han erkjendte sin egen indre Rigdom, og jeg blev næsten forskrækket, da den ungdommelige, friske Kilde strømmede mig voldsomt imøde. Ingen Tvivl plagede ham; hans uhindret skabende Virksomhed fandt uvilkaarligt den rigtige Form. Hvad der satte mig allernæst i Forbauselse, var den Lethed, hvormed han beherskede sit Modersmaal. En aldrig før kjendt Ynde og digterisk Fylde udviklede sig pludseligt; en ny Epoche i Sproget, der inden kort Tid brød igjennem over hele Scandinavien, traadte med rige Forjættelser frem under mine Øie.»

Inden Nytaar 1803 bragte Oehlenschläger sin Forlægger efter Løfte et Bind »Digte«, men næsten alle nye; deriblandt det yndige lyriske Drama St.-Hans-Aftenspil, med Dyrehavstouren fra hans Barndom, romantisk gjenspeilet: St.-Hans-Orm, Eg, Ellepige ligesaa menneskelig personlige som Gjøglerne og Spidsborgerne. Samtidig havde han begyndt paa et Heltedigt om Nordens Guder; i den naiv-heroiske Tone, hvori han fremfor Nogen er bleven Mester, skrev han deraf Thors Reise til Jotunheim, men lagde Digtet hen indtil videre. Hans næste Arbejder vare: et lystigt Syngespil »Freias Alter«; derpaa i Kronikestil »Vaulundurs Saga« efter Edda, med natursymboliske Tildigtninger; to sammenhængende Rækker mindre Digte: »Langlandsreisen« (hvori »Morgenvandring« s. o. S. 289) og »Jesu Liv i den aarlige Natur«; alt imellem enkelte Romancer og lyriske Digte; til Slutning — den Vinter han fyldte 25 Aar — »Aladdin eller den forunderlige Lampe«, dramatisk Eventyr i 5 Acter, efter Fortællingen i 1001 Nat. Det var ligesom hans eget Livs Eventyr: »Havde jeg ikke selv, i den hos mig opdagede Digterevne, fundet en forunderlig Lampe,

»der satte mig i Besiddelse af Alverdens Skatte? Og Phantasien »var mig en Ringens Aand, som bragte mig, hvorhen jeg vilde. Min Dannelse havde udviklet sig seent, men temmelig hurtigt, ligesom Aladdins, og, ligesom han, havde jeg nylig lært at »kiende Kiærlighed. Min Moder var død, og da jeg skrev Aladdins »Vuggesang paa hans Moders Grav, fald mine Tårer over min egen Moder.« Syngespillet, Digtene, Vaulundur og Aladdin udkom i to Bind »Poetiske Skrifter«, i Sommeren 1805; de gjorde en mægtig Virkning, først og sidst paa den yngre Slægt. Nu var Digteren ogsaa selv sikker paa sit Kald. De juridiske Studier og med dem Embedsudsigterne sagde han Farvel. Allerede ifjor havde han udstedt en Subscriptionsplan — i grunden Programmet for det nye Aarhundredes Bevægelse — om et Hefteskrift med Kjømpeviser fra Middelalderen, varsomt ændrede, og islandske Sagaer i tro Oversættelse, som en Hjælp ogsaa mod Sprogets Forkjælelse. Han tænkte paa at holde Forelæsninger over Nordisk Mythologi. Indtil videre søgte han Reisestipendium. Men forinden han fik Svar, var han allerede udenlands, i August 1805; han fløde til Steffens i Halle.

Steffens antager, at Oehlenschläger kom reisende, fordi han ikke længer kunde modstaae at læse sin Aladdin op for ham. Det har sikkert været det Første, han gjorde. Ogsaa for Goethe, som var der i Besøg, og Theologen Schleiermacher oversatte han fra Bladet Scener af den paa Tydsk, med Sprogfeil og uorte Vendinger; hans varme, tillidsfulde Naivitet og uskyldige Tro paa sit Eget som det Vigtigste i Verden havde for disse Mænd noget særdeles Tiltrækkende. Det arbejdede i hans Hoved med Planer til nye Digtninger. Men det romantiske Dæmruugsskjær var lidt efter lidt vejet for en klarere Dag, og strax det første Digt, han sendte hjem fra Reisen: »Hiemvee« (s. o.), er, med al sin smeltende Længsel, ikke noget romantisk Digt. Foruden enkelte Stænk af det Overnaturlige, er det hans freidige, ligesom husvante Maade at skildre det gamle Nordens Guder og Helte, der blivende minder om, at det var som Romantiker, han først blev viet til Digter.

Netop i Udlandet var Oehlenschläger særlig frugtbar som nordisk Digter. Fra Bibliotheket i Halle fik han Snorre tilhaans og fandt her i Hakon Jarls Saga Stof til et Sørgepil: Heden-skabets sidste Kamp imod Christendommen. Steffens skrev paa en filosofisk Afhandling; i samme Stue sad Oehlenschläger og digtede sin Tragedie; de havde jævnlig en ny Paragraph, en ny Scene at læse for hinanden. Dette gik ikke altid af uden Dispyter, som dog nærmest dreiede sig om Lessing eller om Schiller, hvem Steffens som ægte Romantiker nedsatte, især nu, for itide at

komme hans Beundrer tillivs. Inden 6 Uger var »Hakon Jarl« digtet; skjøndt ikke romantisk (neppe engang i Scenen med Auden) vandt den Steffens's begejstrede Bifald. Sidst paa Vinteren blev den sendt hjem og hos hans Svoger Ørstedes oplæst af Skuespiller Rosing: man kan forestille sig Stemningen ved denne Familiefest. Den blev indsendt til Theaterdirectionen; men før dens Skjæbne var afgjort, var Forfatteren langt fremme i andre Planer. Schleiernacher læste en af Sophokles's Tragedier op for ham paa Græsk og oversatte den Ord for Ord; det var Forberedelsen til et mytologisk Sørgeespil i antik Stil: »Baldur bin Gode«, som blev hans næste Arbeide. Imidlertid reiste han fra Halle, tilbragte nogle Maaneder hos Goethe i Weimar, siden i Dresden, hvor han daglig besøgte Rafaels og Correggios Billeder i Galleriet. For Selskabs Skyld, især i disse Krigsaar, tog han med sin lærde Ven Brøndsted til Paris; de kom i Weimar til at overvære Byens Plyndring efter Slaget ved Jena; de slap dog uskadede til Paris, i November 1806.

En af Oehlenschlägers kjæreste Tanker var at blive Digter i det tyske foruden i det danske Sprog: at læses af de 30 Millioner og at give noget Vederlag for det Meget, han modtog af Tydsklands Forfattere. Alle havde opmuotret ham dertil, udtogten den Kyndigste, Philologen F. A. Wolf, som var af den Mening, at man kun kan være Digter i eet Sprog. Den første Oversættelse af »Aladdin« kunde slet ikke bruges; i Paris skrev han en ny, som udkom i Amsterdam, tilegnet Goethe. Derefter søgte han Stof til et nyt Optrin af Kjømpelivets Undergang, helst af den danske Historie, ligesom sidst af den norske. Hans Helt blev Jomsborgs Stifter Palnatoke, tilsidst ved Krigsbegivenhederne 1807. Det var en streng Tid at være fra Hjemmet: Oehlenschläger og Baggesen — »Aladdin« og »Noureddin«, men nu igjen lidenskabelige Venner —, Brøndsted og de andre Landsmænd holdt sammen som en Familie, under den pinlige Spænding, der endte med Rædselsbudskabet, at Kjøbenhavn var bombarderet og Flaaden taget; nogen Trøst fik de endelig i Breve fra deres Kjære. Her bleve nu Digterne sig selv lige: hos Baggesen fik slige Stemninger strax deres poetiske Udtryk i Viser og Rimbreve, men ikke let hos Oehlenschläger. Efter at have samlet sig, vendte han tilbage til sine større Arbeider; han oversatte paa Tydsk »Jesus i Naturen« og

Tragedierne; derefter digtede han en ny: »Axel og Valborg«. Medens der i »Palnatoke« slet ingen Kvinder optræde, blev Emnet her den nordiske Kjærligheds Troskab; Stof og Tone ere hentede fra Kjømpevisen, varmt og frit tilegnet, ligesom i en Romance af samme Aar over et Folkesagn: »De trende Kirketaarne« (s. o. S. 1.). Næst »Hakon Jarl« har ingen af Oehlenschlägers Tragedier gjort større Virkning paa Scenen, end »Axel og Valborg«. Allerede før den blev opført og kom i Trykken, var den udbredt i zürlige Afskrifter og havde Gjenklang i Manges Hjerter.

I Juli 1808 reiste Oehlenschläger fra Paris; først til en Boghandler med sine tyske Værker, derefter til Schweiz. Han gjorde et Besøg hos Digterinden Mad. Staël, som med sin Stab af tyske og franske Skjønnander holdt ham fængslet indtil Foraaret. Derfra gik det til Florents, hvor han Ingen kjendte; han havde nylig læst Cellinis Lernet, og mellem de herlige Paladser og Billedværker levede han ligesom midt i Malerkunstens Aarhundrede, opfyldt af Tanker om Correggio, hvis Kunstnerliv han vilde behandle i en Tragedie. I Rom var han daglig sammen med Thorvaldseu og gik om i Musæerne og de skyggefulde Villaer, — ikke saa gjerne i Solhede at see paa Ruiner. »Correggio« er digtet i Rom (1809), først paa Tydsk; den blev i sin Tid opført i Wien, Berlin osv., og fremfor de nordiske Tragedier gjorde den stor Lykke, indtil Tieck, maoge Aar efter, paaviste Svaghederne i det Kunstbistoriske og i Opløsningen; de tre første Acter frakjender han ikke høi Ynde som dramatisk Idyl. Med dette nye Arbeide gav Oehlenschläger sig paa Hjemreisen. Han blev i Weimar noget koldt modtaget imod sidst, men fik dog en Afskedsscene i Goethes Sovekammer. Hjemme traf han endnu flere og varmere Venner, end han for halvfemte Aar siden havde forladt. Hans Digtninger havde fundet Indgang, og gjennem ham begyndte den alvorlige Digtekunst at blive ligesaa yndet og ligesaa national, som den comiske havde været siden Holberg.

Med sit 30te Aar og sit Bryllup i Mai 1810 har Oehlenschläger selv sluttet den sammenhængende udførlige Fortælling om sit »Lernet«; den kunde fra et litterært Synspunkt slutes endnu tidligere. Indtil den pludselige Sommer, paa een gang med romantiske og nordiske Digtninger, spille Livets, Tidens og Litteraturens Indflydelser rigt nok ind i hans Udvikling; men dermed standser det. Under Udenlandsreisen see vi hans Digterliv saagodt som uberørt af Reisens Indtryk, og naar man undtager »Correggio«, er det kun ydre Omstændigheder ved hans Digtninger, som Biographien har at oplyse. Han kom tilbage ikke blot fuldt udviklet, men som Forfatter til næsten alle de Mesterværker, som Nationen endnu

stiller høiest, og som den hilsede med stigende Begeistring. — især saalænge Forfatteren var fraværende.

Efter sin Hjemkomst blev han ansat som Professor i Æsthetik; de første Forelæsninger, han holdt, var over hans kjære Mestere: Ewald og Schiller. Han udgav hvert Aar nye Digtninger: Fortællinger, lyriske Digte, dramatiske; at enkelte af disse vare løse eller ubetydelige, medens Forventninger og Fordringer vare støgne, begyndte at sætte Kritikken i Bevægelse. Størst Lykke gjorde altid hans nordiske Arbejder, om end knn ved Hjælp af de blidere Træk, hvormed han »dæmpede Grumheden»; saaledes Tragedierne »Stærkodder» og »Hagbarth og Signe» og Mesterværket mellem hans Heltedigte: »Helge», en Cyclus af kjækt hensatte Romancer, med Tragedien »Yrsa» til Udgang. digtet med Liv og Lyst i Sommeren 1814. Dengang havde allerede Baggensen aabnet sit Angreb paa ham, med skarpe, aandrige Recensioner; tolv af »Asagaltens» yngre Venner (»Tylten») optog Kampen, men den hører til Baggenses, ikke til Oehlenschlägers Historie. Ham ærgrede den kou og stillede ham midt imellem Forgudere og Fornægtere. Et af hans faa Indlæg var et Skruptudse-Chor i et nyt dramatisk Eventyr: »Fiskeren»; mens Striden rasede allerhæftigst, udkom hans skønne dramatiske Idyl: »den lille Hyrdreng»; for denne udkom »Hroars Saga», senere (1819) »Nordens Guder», et Epos af Eddasagene, i forskjellig stemte Romancer, og som Indgang »Thors Reise til Jotunheim»; af Tragedier »Erik og Abels», foruden de ældre, der stadig opførtes. Den ved Holberg grundlagte Skueplads havde faaet en ny, mægtig Støtte i disse nordiske Tragedier, som droge Kunstnere af første Rang til Scenen — Dr. Ryge, Artillerileut. Nielsen, Jfr. Breunoe. — og udviklede en egen svulvende, freidig Stil i Fremstillingen: ingen Digter har en Løn som den dramatiske. Mindre Tilfredsstillelse havde Oehlenschläger af sine Bestræbelser som tysk Digter: han oversatte stadig sine Arbejder, ogsaa Holbergs Comedier, paa læseligt Tydsk; men f. Ex. til »Helge» kunde han ingen Forlægger faae; en »Gesamt-Ausgabe» fandt kun ringe Afsetning, og han maatte i Goethes Brevveksling med Zelter læse Spydigheder om sine nordiske Tragedier: »wenn diese Nordländer ihre Bären auf den Hinterfüßen zu tantzen gelehrt haben, glauben sie was »Rechtes gethan zu haben.«

Tragedien »Væringerne i Miklagard» (1826), der læstes og saaes med stort Bifald, fremkaldte en orienterende Kritik af J. L. Heiberg, og, efter et Svar fra Digteren selv, et udførligt Gjensvar, hvori Heiberg æsthetisk gennemgaaer Oehlenschlägers Værker og, med oprigtig Hyldning af hans Geni, bestemmer ham som mere lyrisk-episk end dramatisk Digter: derfor i Dramaerne

gjørne lyrisk forelsket i Helten og saa rig paa episke Træk: Bueskydning, Hanegal, Varsler o. d.; men i det umiddelbare Drama (som St. - Hans - Aftenspil og Aladdin), i Stemmingsdigtet med episk Grundlag (f. Ex. »Morgenvandring») og i det lyriske, stemningsrige Sagndigt eller Romanen (Thors Reise, Helge og Nordens Guder, foruden de særskilte Romancer), deri er han »uforlignelig». Alt dette holdt Oehlenschläger ikke af at høre, og hos Eftersnakkerne lød det endnu mere betinget. Hans næste Heltedigt, »Hroff Krake», med den ædle Hroff og blandt Kjæmperne de tre Venner: Bjarke norsk, Hjalte dansk og Veggur svensk, blev atter kritiseret af Heiberg.

Men netop under disse Anfægtelser fik Digteren en Oprejsning, der kaster ligesom et Morgenskær over hans Livs Aften. Efter i 50 Aar at have seet over til Skaane fra Frederiksberg Bakke, gjorde han sin første Udfugt til Vennerne i Sverrig; hans Digtninger havde længe »lydt over Sundet» og læstes baade paa Svensk og Dansk. Der var det Aar Promotion i Lund, i Domkirken, og her var det, at hans Ven og Broder Biskop Tegnér indledede de unge Magistres Bekrandsning med i Sangens Navn at hylde Hakons og Helges Digter, »den nordiske Sångarekungen», og krone hans skønne Hoved med Laurbærkransen. Det var i Midsummer 1829; den Dag blev det vitterligt, at »söndringens tid är förbi», og Stødet var givet til Naturforsker- og Studentermoderne og alle senere Bestræbelser for Nordens Sag, ikke blot Udsoning, men Samvirken og Forening.

Der er, ogsaa i Litteraturen, noget Trygt ved gamle Hovdinger; Oehlenschlägers ædle Skikkelse, hans deilige, friske, sjælfulde Ansigt gjorde længe et saadant styrkende Indtryk paa den yngre Slægt. Han saaes gjerne daglig vandrende ud til Frederiksberg, hvor han havde Barndomsminde, siden ogsaa kjære Grave at besøge. Hans større Udfugter, til Norge, til Sverrig, vare sande Festtog. Norgesreisen har han besunget, i et af sine svageste Arbejder; man kan dog sige om dette, som om alle Oehlenschlägers Arbejder, fremfor de fleste andre Digteres, at naar Aanden ikke er over ham, bliver det hverken til Efterklang eller Krampe, men han synker — ligesom Folkevisen — tilbage til Prosa og Menneskeforstand: ogsaa det tyder paa Sundhed. Hans Dagværk var at digte; andet Arbejde kjendte han ikke. Snart skrev han Nyt, snart oversatte han paa Tydsk eller fra Tydsk, snart ordnede, rettede, omskrev han sine Værker til samlede Udgaver; men Smaaændringer, for at undgaae Hiatus o. d., lykkedes sjælden for ham, og man er bedst tjent med den oprindelige Text. Til hans senere Digtninger hører Tragedien »Socrates», »Ørvarodds Saga» og det tragiske Drama »Dina» (1842), der, mesterlig

spillet af Fru Heiberg, gjorde Opsigt som Overgang til en individualiserende Charakterskildring, i Retning af det »Interessante«. Fra Sagen hentede han Stof til sin sidste Tragedie »Kiartan og Gudrun«, læst og seet med Glæde, selv i det bevægede Aar 1848.

I Aaret 1849 bragte den 5te Juni Danmarks Grundlov, den 6te Juli Slaget ved Fredericia; den 14de November fyldte Oehlen-schläger sit 70de Aar, endnu ungdomsfrisk baade paa Legem og Sjæl. I en Festsal paa Vesterbro, ikke langt fra hans Fødested, sad han omgivet af en talrig Kreds af Medborgere, Kunstnere og Videnskabsmænd, der i Saag og Tale takkede ham i den gjenoprakte Folkeaaids, i Nordens, i Digtekunstens Navn. En Sang af Heiberg udtalte, at, ved at tolke sit Lands Natur og Folkeminder, havde han fort de yngre Digtere til Kilden:

„Og derved har han faaet den Magt,
At hvor en Harpe klinger,
Er i dens Tone Negot lagt,
Som ham en Gienlyd bringer.“

Grundtvig overrakte ham fra danske Kvinder en Laurbærkrands; Kongen havde prydet ham med Storkorset. Han selv oplæste med sin bløde Stemme et Digt, hvori det mod Sintoningen hedder:

„I hædre mig! — Jeg nær ved Grandsen staar,
Dog end af Mathus lugner Gubben ikke.
Jeg drikker med i et Glas jeg ogsaa faar,
Thi det er af min Gravel, som i drikke.
El Tiden har min Livskraft mig foredt;
Tre, fire Huse herfra blev jeg født;
Men derfra gaaer — vil det Naturens Orden —
Endnu en smuk Allee til Kirkegaarden.“

Denne sidste Vei blev han fulgt af Maaneder efter, i Januar 1850. Krandsen blev ophængt over hans Grav ved Kirke-muren; da Forraaret kom, havde en Sangfugl bygget Rede i den.

LITTERÆRHISTORISKE OPLYSNINGER.

I. Danmarks og Norges Litteratur, i kort Overblik.

Nordens Cultur har tidligst og selvstændigst udfoldet sig i Sagnetællingen og Kjempevisen. Disse ligge forud for den dansk-norske Litteraturs sammenhængende Udvikling, men den har aldrig været ganske afskaaren fra dem, og den stræber i vort Aarhundrede, baade ad Digtingens og Videnskabens Vei, efter at til-egne sig dem.

Da Udflyttere især fra Norge i den tidlige Middelalder satte sig fast paa Island og derfra vedligeholdte Samkvæmmet med det øvrige Norden, blev det deres aandelige Gjerning at samle Fortids og Samtids Minder og forplante dem, først mundtlig, siden ogsaa skriftlig. Litteraturen, med det Sprog, hvori den er nedlagt, kaldes den *oldnordiske*, den *oldnorske*, den *islandske*; hvilket af Navnene der er mest betegnende, er et Stridsspørgsmaal, men Betydningen bliver den samme. Det var først efter Christendommens Indførelse at de gamle Kvad om Guder og Helte: *Völuspá* osv., blev optegnede, af Præsten *Sæmund* (1090); henvend halvandet hundrede Aar derefter gav *Snorre*, som Nogle til Skjaldekunsten med dens kunstige Omskrivninger, et ndførligt Sammendrag af Gudelæren. Disse Mythebøger udgjøre den ældre og den yngre Edda. Ligesom Gudesagnet havde ogsaa de historiske Sagn gjenlydt over hele Norden; efterat de havde faaet deres Gjemmested paa »Sagas Ø«, var det atter herfra de bleve satte i Omløb: Skjalde og Sagamænd fra Island kom til Kongernes og Hovdingernes Gaarde og bleve forstaaede uden Tolk; de bragte hjem med sig hvad de havde hørt og seet, og lidt efter lidt samledes det Forraad af fælles nordiske Minder, som er optegnet i Saga-Litteraturen. Grundlaget var foruden tidligere Fortællinger tillige Skjaldenes Drapaer, hvorefter der jævnlig anføres Brudstykker; hvad Fremstillingen angaar, ere Sagaerne uopaaandede Mønstre for en livagtig Historieskrivning (s. Stykket S. 179-92). Nogle ere norske og danske Kongers Sagaer, andre, som Njals saga, fortælle om islandske Slægter eller Hovdinge. Den navnkundigste af Kongesagaerne er »*Heimskringla*«, Norges Krønike, forfattet af den islandske Hovding og Skjald *Snorre Sturleson* omtrent 1230 (første Gang trykt i Stockholm: 1697).

Samtidig med de norske Kongers Krønike af *Snorre*, skreven paa Modersmaalet, er de danske Kongers af Absalons Ven og Skriver *Saxo Grammaticus*; den er udarbejdet efter lignende Kilder, men pyntelig paa Latin, til Læsning for det boglerde Europa;

først fire hundrede Aar efter blev den i Oversættelse en Folkebog. Derimod havde det sydlige Norden allerede paa Saxos Tid og endnu under de tre nordiske Rigers Forening en blomstrende Visedigtning paa Modersmaalet — støttet til de heroiske Oldkvad, men eiendommelig udført, — i Kjæmpeviserne (s. o. S. 296-308). Deres Stof er Ridderlivet med dets Sæder, Overtro og historiske Minder; Formen er den stemningsrig fortællende Romance, digtet til Sang. Idet disse Viser, forsaavidt de slog an, bleve mundtlig forplantede, fra Landskab til Landskab og fra Slægt til Slægt, kom de ikke blot til at leve, men groe i Folket: af een og samme Grundvis kunde der udvikle sig 10 andre, udvidede, afstumpede, halv omdigtede, men alle dog Folkeviser; da man endelig (fra det 16de Aarhundrede) begyndte at opskrive dem, var endnu Stilen den gamle tilligemed Indholdet, men Sproget var ændret efter Tid og Egn, dog med enkelte Spor af den ældste Sprogform.

Paa Island har Oldsproget holdt sig saa temmelig uforandret. Men i det øvrige Norden gennemgik det en Opløsning og Gjæring, hvorved det, som alle nyere Sprog, blev mindre fornøgt og — ved at optage nye, tildeels fremmede (plattyske o. a.) Udtryksmidler — tillige mindre eensartet saavel i Bygning som i Bestanddele. Ifølge de politiske Forhold udviklede der sig, især efter Kalmarforeningens Ophævelse, to forskjellige Skriftsprog, nemlig eet for Danmark (samt de skaanske Landskaber) og Norge og eet for Sverrig. Forskjellighederne, som de spores i de gamle *Love* og *Folkebøger*, vare dog lidet indgribende. At de, efter den langvarige litterære Afspærring, ikke ere blevne større, end de ere den Dag idag, skyldes, næst det felles Grundlag og Slægtskabet, tillige de fælles Kulturstrømninger fra det øvrige Europa.

Den første Bog, der blev trykt paa Modersmaalet (1495 og ofte senere), var den *danske Rimekrønike*, i hvilken enhver af Kongerne, med et lille Tankesprog til Indledning, troskyldig fortæller om sine Bedrifter og sin Død og Begravelse; det er en Fædrelands-historie paa Vers, ligesom en anden yndet Bog fra den katolske Tid, Hr. *Michaels Rimeværker*, er en Andagtsbog paa Vers. Det var dog først ved Reformationen at Modersmaalet begyndte paa at komme til Ære og Litteraturen kom i Gang. Sin folkeligste Forfatter fik den i Christian den 2dens troe Tilhænger Mag. *Christiern Pedersen*, som i Kjøbenhavn, Malmø eller udenlands udgav en Række af Skrifter: Jertegnspostil, Oversættelse af det Nye Testament (1529), af Folkebøger som *Olgier Danske*, en Bog om Børn at holde til Skole o. fl.; hans Skrifter, hvortil endvidere man regnes *Christian den 3des Bibel* (af 1550), havde stor Betydning ogsaa for Modersmaalets Uddannelse som Skriftsprog. Videnskaberne holdt sig dog endnu længe til Latin, selv Theologien:

den danske Høiskoles navnkundige Lærer Dr. *Niels Hemmingsen*, Melanchthons Discipel og ligesom han en frugtbær Forfatter, har kun skrevet et enkelt Opbyggelsesskrift paa Dansk. Næst efter Religionen var det Historien, der tog Modersmaalet i Beslag; men atter her brydes Banen med Skrifter for det ulærde Folk, tildeels Oversættelser. *Christiern Pedersen* havde opsporet Saxos latinske Krønike og udgivet den; Mag. *Anders Sørensen Vedel*, Tycho Brahes Høvmester, siden Kannik i Ribe, oversatte Saxo paa godt og syndigt Dansk, 1575, efterdi han havde hørt ærlige Folk harme og beklage sig, »at de kunde icke komme til at læse deris egen Fædrelands Historie, som fremmede Nationer læste saa »mangen god Dag paa Latinsk Tungemaal«; han udgav tillige den tidligste Samling af Kjæmpeviserne: *»Hundrede Viser«* 1591, med oplysende Indledninger, og saaledes fik Folket ved Vedels Arbejder en rig Deel af sin Fædreensarv tilbage, ligesom en gjenfunden Skat. Omtrent ved samme Tid oversatte den norske Præst *Peder Claussøn Snorres Kongesagner*, der ikke længer læstes i Grundsproget, og skrev en Beskrivelse over Norge; begge Skrifter blev lidet senere udgivne. En Danmarkskrønike i Aarhogsform, med udførlige Actstykker, sammenskrev Christian den 4des Rigskaantler *Arild Hvitfeldt*; men derefter vendte Historieskrivningen for en Tid tilbage til Latin, de strengere Videnskabers Sprog. Af disse havde navnlig Naturvidenskaben et af sine verdensberømte Navne i den skaanske Adelsmand *Tycho Brahe* (f. 1546 † 1601), der, med den »nye Stjerne«, han opdagede, lyste vidt ud over Fædrelandets Synskreds.

Det Liv, der saa aandsfrit og levende havde rørt sig i Videnskaberne — saantidig hos *Niels Hemmingsen* i protestantisk Theologi, *Vedel* i Fædrelandshistorie og *Tycho Brahe* i Astronomi — tabte sig i det paafølgende »lærde Tidsrum«; dette gaaer fra Slutningen af det 16de Aarhundrede til Begyndelsen af det 18de, med en Indskrænkning i Litteraturens Opland, idet Skaane, Halland og Bleking fra 1658 hjemfaldt til Sverrig. Forinden Udløbet af det lærde Tidsrum havde Fællelitteraturen sin første store Digter i Biskop *Thomas Kingo*, hvis nægtige Psalmer endnu ere Grundstenen i den danske og norske Kirkesang; med Kingos »Sjungechor« 1674 naabnedes vor nyere Digtkunst, som naar man begynder sin Dag med en Morgensang. Både før og efter ham var der vel Digtere for deres Tid og deres Kreds og som brød Veie for en kommende Kunst: Biskop *Anders Arrebo*, hvis verdslige og aandelige Sange, deriblandt »Davids Psalter« (1623), havde beholdt mere af Folkevisens Enfold saavel som af dens ydre Form (hans naturbeskrivende Digt, »Hexameron«, paa rimede Bexametre og Alexandriner, frit oversat af Spegel i »Gudz werk och hwila«, var derimod en Efterdigtning efter det Franske); fremdeles Mag. *Anders*

Bording, som paa Grund af sin »behagelige Rimekunst» blev sat til at udgive en versificeret Statstidende, og den norske Almues Yndlingsdigter *Peder Dass*, Præst i Nordland, som skrev en Bibelkronike og en Katechismus paa Vers og en Beskrivelse af Natur og Folkeliv i Nordlands Amt (»Pederbogen»), ligeledes paa Vers. Men det var kun Kingos Sangværk, kun Psalmedigtningen — baaren af Davids og Luthers Psalmer og stemt til en fælles Menighedssang —, der i denne bogfærde, tungfærdige Tid kunde finde sin Stil og prøve sit Vingeslag, uden at falde hen enten i Formløshed og Svulst eller i Efterligging. Ellers var Poesien mest Prosa paa Vers. I Videnskaben var der ikke Tanke om at udforme Stoffet (den er endnu ikke rigtig kommen dertil, udefor de saakaldte populære Skrifter), men om at indsamle og sortere og om mulig oplyse det. Friest Opsving tog Naturvidenskaben: *Niels Stensen* (*Steno*) gjorde Opdagelser i Anatomi, Chemi og især Geologi (1669) og nævnes som »Geologiens Skaber»; han levede mest i Florents, blev efter alvorlig Granskning Katholik og kom kun for en kort Tid hjem, indkaldt af Griffenfeld; *Ole Rømer*, Professor, siden Borge-mester i Kjøbenhavn, opdagede (i Frankrig) Lysets Hastighed; *Thomas Bartholin*, Rudbecks Medbeiler til en anatomisk Opdagelse, havde et europæisk Navn i Lægevidenskaben. Ved Universitetet manglede det ikke paa lærde Theologer, Naturkyndige, Antiquarer, undertiden i een og samme Person. Men som Forfattere tilhøre alle disse Videnskabsmænd mere den europæiske, ny-latinske, end den hjemlige Litteratur. Dette gjælder endog om Nordisk Oldkyndighed, der her, ligesom i Sverrig, blev et af Tidens Yndlingsfag. Lægen *Ole Worm*, Samler af Naturalier og Oldsager, vakte først Opmærksomheden derfor ved et latinsk Værk over Ruuestenene; den lærde Islænder *Thormod Torfæus*, *antiquarius regius*, oversatte paa Latin den gamle Lovbog »Graagaas» og skrev efter Sagaerne i et udførligt Værk Norges Historie; de Skatte af Haandskrifter fra Island, som *Arne Magnussen* samlede, lovede en rig Høst. Men Udbyttet som Arbeidet var for de Lærde. Selv den første danske Sproglære (1668) var skreven paa Latin. Imidlertid fik navnlig Sprogvidenskaben dog een frugtbar Forfatter paa Modersmaalet, Præsten *Peder Sye*; foruden en dansk Sproglære — endnu med indstroet Latin, »at Meningen des hedre kan forstaaes», — gav han tillige et nyt Udvalg af danske Ordsprog og en ny, forøget Samling af Kjempeviserne (1695). Stilen i hans lærerige og efter Datidens Smag aandrige Skrifter vidner mere om Plæmring end Forædling siden Vedels og Christiørn Pedersens Tider. En Efterklang af Kjempevisen hortos i hans Nabopræst *Jørgen Sorterups* Heltesange: men høiere naaede endnu ikke den verdslige Digtekunst.

Saaledes var Litteraturens Tilstand, da *Ludvig Holberg*, født i Bergen 1684, Historiker, Statistiker, Theolog og i al Stilhed Satiriker, kom hjem fra Udenlandsreiser til sin Lærestol i Kjøbenhavn. Ved historiske og litterære Studier og ved at færdes i den europæiske Culturs Hovedstæder, havde han faaet et Blik paa Livet, som nu hjemme gav ham meget at forundre sig over. Han saa i alle Forhold det Menneskelige overgroet af Fordom og Daarskaber og Litteraturen uden Rod i det virkelige Liv. Standspersoner læste kun Tydsk og Fransk; de Lærde læste Latin og skrev Latin: ber var »fast det eneste Land paa Jorden, hvor man finder Folk, som »gjøre sig en Ære af ikke at forstaa deres eget Modersmaal». De Lærdes Undersøgelser forekom ham som Keglespil, »hvorudi »man nedslaaer for at opsætte og igjen opsætter for at nedslaae»; søgte de en solidere Kundskab, saa var det om de gamle Romeres Sko og deslige Tiog, »som Ingen er magtpaaliggende at vide». Navulig Granskningen i de islandske Pergamenter lignede han ved at gnave paa Skioldpjalter. Til Læsning for Middelstanden, som begyndte at komme til Kræfter under Enevoldsmagten, var der kun Postiller og Kroniker eller gamle Viser om Axel Tordsen og deslige romantisk forliebte Helte: »Hiden Kirsten og Hr. Peder de sad over Bord, Peteheia». — Altsaa maatte da Holberg begynde den dansk-norske Litteratur ligesom forfra, som en ny Green af den europæiske. Da det fremfor Alt gjaldt om at opdrage Mennesker, at »moralisere», saa moraliserede han ved Satirer, ved lystige Comedier over Nationens Lyder, ved historiske Skildringer af Fædrelandet eller det nyere Europa. Sproget tog han fra sin Samtids dannede Tale, med den klare franske Stil til Mønstre og med Laan især fra det Fraoske, naar Udtrykket slap: han vilde, efter det gamle Ordsprog, leve som de afdøde Forfædre, men tale som de Levende og ikke »som Kong Dans Oldemodern». Med sine mangesidige, modne Kundskaber, sin sunde Sands, sin Skjemtegave og sin Drift til at meddele, blev Holberg en Folkeskribent, hvis Lige neppe noget Land har havt. Endnu efter heved halvdandet hundrede Aar hører han til de mest læste Forfattere, og hans Comedier (1722: den politiske Kandestøber, Jeppe paa Bjerget osv.) — staaende Mesterværker i den dramatiske Kunst — ere Grundpillerne for den Skueplads, som ved dem blev stiftet.

Holbergs »Peder Paars» og Comediene, hans historiske og moralske Skrifter udgjøre et selvstændigt Afsnit af Litteraturen. Han aabnede vor nyere Litteratur; men der kom ingen holbergsk Skole af Forfattere efter ham, og for saa vidt fik han ligesaa lidt nogen Efterfølger, som han havde havt nogen Forgjænger. Nu som før gik Udviklingen sin Gang, kuo siden Holbergs Tid saa langt mindre udsat for at kvæles af Pedanteri og Forskruethed.

Af hans Jevnaldrende havde *Højer* dyrket Lovkyndigheden og den lærde *Gram* Historien, især Fædrelandets; han var en Polyhistor, dog streng kritisk tillige, men ikke nogen frugtbar Forfatter. Til *Gram* sluttede sig den unge *Langebæk*, som senere blev Udgiver bl. A. af Middelalderens »Scriptores rerum Danicarum». En af Holbergs unge Venner, tidlig bortreven, var Philosophen *Ejlschow*, nakkær ogsaa for Modersmaalets Rensning ved ny-opfødte danske Ord istedenfor de franske og andre Fremmedord, man før havde hjulpet sig med. Af Digtere fra Holbergs Tid havde *Falster* været hans Medbeiler i Skjemtedigtet; *Wadskjær*, mest Leiligheds-poet, bredede sig i en snirklet Rococostil, med Ordspil og spræng-lærde Hentydninger. Men ved samme Tid lod Psalmetonen reen og inderlig i Biskop *Brorsons* aandelige Sange (»Troens rare Klenodie», 1739), og der hørt en Sanger, af dem, som pleie at komme, naar der er Foraar i Luften: *Ambrosius Stub*; hans Viser og Vers gik fra Mund til Mund, men de bleve først udgivne længe efter hans Død; han døde i Fattigdom (1758), som gammel Studeent.

Efter Holbergs Død, 1754, fik dette 18de Aarhundrede bestandig nye Adkomster til sit Navn: »Oplysningens Aarhundrede» — i alt Fald en Oplysning med laant Lys. Der var i Kjøbenhavn Colonier af indraadrede Tydske og Franske, som udbredte Dannelse: Mallot, Forfatter af »Histoire de Danemarck», Messiadens Digter Klopstock, kongelig Pensionær; i nogle Aar udgaves Tidsskrifter baade paa Tydsk og Fransk. Ogsaa i Skrifter paa Modersmaalet viste Dannelsen sig afgjort europæisk. Medens Sproget, ikke uden Modstand, blev rensat og beriget med nye Ord, tildeels efter tydsk Mønster, gik Smag og Tankegang mest i de franske Spor. Ved Siden af Efterlignerne var der dog andre, selvstændigere Organer for Tidens Dannelse: saaledes ved Søe Høiskole *J. S. Sneedorf* og Normanden *Kraft*, velfortjente af hvad man til Forskjel fra Engllitteratur kunde kalde Almenlitteratur. Med Digte- og Talekunsten for Øie blev der af gavnelystne Mænd stiftet Selskaber til at forbedre og »bestemme» Smagen efter de bedste Mønstre — ligesom der (af Philosophen Gamborg) udkom et motiveret »Forslag til at forbedre Fuglenes Sang i Skoven». Et saadant Selskab var »de skjønneste Videnskabers Selskab», som ndsatte Priisopgaver, med Anviisning paa tjenlige Forbilleder, og rettede Stil for Digterne. Normanden *Tullin*, allerede navnkundig ved Digtet »Maidagen», en solklar Naturskildring i den nye engelske Smag, vandt to Gange Selskabets Priis for Læredigte. Siden beilede *Ewald* til Prisen for en Ode, men skrev i det Sted et Drama, »Adam og Eva», sit første større Digterværk. Han var dengang en Lærling af Corneille og Klopstock og stræbte af dem at lære den hule Flugt; men Vingerne vare hans egne.

En heroisk Pathos havde fra Ungdom af glædet saaledes i ham, at han misforstod dens Kald og vilde være Krigshelt; da han blev sig sit Digterkald bevidst, viede han sig til det med hele sin Sjæl, trofast under Sygdom, Nød og Miskjendelse, reen under alle personlige Forvildelser. Hans Sørgedigte, hans Syngespil »Balders Død» og »Fiskerne» (1773 og 1778), med saa forskjellig stemte Sange som Valkyriernes og de sjællandske Fiskeres, betegnede Vendepunktet for den høiere Stil i Digtekunsten, der hidtil foruden Læredigtet kun havde været Psalmetonerne nægtig. Samtidig med Ewald og igunden til Betryggelse for en sund og selvstændig Udvikling af Heltestilen, fremtraadte *Wessel*, norsk af Fødsel, med sit Sørgespil »Kjærlighed uden Strømper» (1772), en Parodi paa den opstyltede fransk-rhetoriske Tragedie, som Holberg for halv hundrede Aar siden havde havt i Sigte med sin Tragicomédie »Melampe», men som først nu truede med at faae Iodpas. Det var en Landsmand, den søe Sangdigter og geistlig Taler høit-begavede *Nordahl Brun*, hvis Forsøg i den franske Tragedie gav Anledning til Parodien. Denoe var dog ikke rettet mod den enkelte Digtart, endsiige mod noget enkelt Stykke alene — saameget uskyldigere var Latteren —, og under de overgivneste Svingninger mellem det Platte og det Høitraveende bærer den selv Præget af den franske Skoles Takt og Tække. Saaledes ogsaa de comiske Smaadigte, som Wessel Tid efter anden rystede af sig. Han hørte til Vennerne i det Norske Selskab, en Klub af unge begavede Normænd, hvor man under Litterære og patriotiske Samtaler slog sig løs med Indfald og Impromptuer over Byens og Litteraturens Nyheder eller over hverandre indbyrdes; mangen en Skjemt før som et friskt Vindpust ud imellem de klopstockske Taager. Udenfor Selskabet stod *Edvard Storm*, en varm Beundrer af Ewald og Forfatter bl. A. til nogle Viser i norsk Bygdemaal, der endnu synges som Folkeviser. Og fra Norge selv lød de hjemlige Toner djærvt og trohjertet i *Claus Primanns* Sange for Almuen. Men det gjaldt for en simplere Digtart.

Brydningen mellem Wessels norske Venner og Ewalds danske — et Held for Digtekunsten at have dem jevnside! — mellem Patrioter og Tydskere, især siden Struensces Fald, mellem Bondefrihedens Talsmænd og dens Modstandere, mellem Orthodoxe og Rationalister, disse Tidens Brydninger satte mangehaande Tanker i Omløb og gave Litteraturen en bladrig Gæst af Strids- og Leiligheds skrifter; *P. A. Heibergs* »arkastiske Viser og Flyveblade, indtil hans Landsforviisning (Decbr. 1799), udtrykte og væggede den vaagnende Trang til statsborgerlig Frihed. Mindre trivedes de lærde Sysler, undtagen heldigviis netop i de Fag, hvor man er forladt af fremmede Litteraturer. Retsvidenskab fik sin historiske Under-

bygning ved en dansk Lovhistorie (af *Kofod Ancher*); Fædrelands-historien blev kritisk bearbejdet, foruden af *Langebek*, af *Normanden Schoning* ved en ny Udgave samt Oversættelse af *Snorre* og et lærd Værk over *Norges ældre Historie*, af *Suhm* ved et lignende Værk over *Danmarks* (i 14 Quartbind); en af de aandsfuldeste danske Historikere, med Blik ogsaa for en fælles nordisk Politik, *Frederik Sneedorf*, døde ved Vaade i en ung Alder. Forøvrigt var der mest Fremfærd i den populær-videnskabelige Litteratur. Nærlig dens æsthetiske Green havde en frugtbar Forfatter i *Rahbek*, lige bekjendt som Smagsdommer og (med sin lærere *Ven Nyerup*) litterær Udgiver, som Digter af folsomme Fortællinger og høist joviale Drikkeviser og som Dusbroder med Ungdommen; hans aandrige Hustru *Kamma Rahbek* gjorde deres Hjem »Bakkehuset» til et Modested for alle Musers Dyrkere. Hvor rigt Smagen og Sprogmidlerne vare udviklede inden Slutningen af det 18de Aarhundrede, kan bedst maales ved *Baggesens* Ungdomsværker. Allerede som en »Snees Aars gammel Koos» (1785) blev han hilset af *Wessel*, der i sit allersidste Digt »stryger Flag for ham». Den Ynde, hvormed han tumler sig mellem Alvor og Spøg, snart i fortællende eller Steinnings- og Tankedigte, snart i en Prosastil, der, som hans Reisebeskrivelse »*Labyrinthen*» (1792), synes endnu mere bevinget end Rhythmerne selv, vidner ikke blot om Digterens Mesterskab, men tillige om Modersmalets fine Uddannelse og kaster Glands selv over hans Læsekreds. En anden Lyriker, ildfuld og tankerig som faa, men ogsaa let noget forklemt eller vreden i Formen, *Schack Staffeldt*, havde endnu kun ndgivet spredte Digte, baade tyske og danske; ved Aarhundredets Udgang var han paa Udenlandsreise, deelt imellem en Tænkers, en Kunstkjenders og en Statsmands Forstudier.

Aar 1800 blev *Adam Oehlenschläger* Student, tyve Aar gammel. Han havde endnu et Par Aar, hvori Digtingen groede i ham; saa sprang den pludselig ud som Skoven en Sommernat. Det var *Normanden Steffens*, den tyske Romantiks begejstrede Forkynder, der gav ham »Mod» til at synge, og som Romantiker fik han sin Indvielse. Men denne det unge Aarhundredes Higen mod det Vidunderlige, det som Sindbilled Betydningsfulde, det Oprindelige eller dog længst Forgængne, havde her, hvad den andensteds savnede: den havde i *Oehlenschläger* en født Digter, som med sund, menneskelig Følelse og med Phantasi som et Barne forbandt Gaven til at give sine Syner baade Skikkelse og Farve, og den havde i *Edda*, *Sagaen* og *Kjæmpevisen* et Stof af rige Folkeminder, tilgængeligt ved Islændernes og andre Lærdes Granskninger og ved *Ewalds* Fremsyn, og dog endnu saa ubekjendt som et nyt Land. Derfor gik *Oehlenschläger* fri for de Phantastier

og den Lede til Virkeligheden, der snart befængte den tysk-romantiske Skole, og han traadte ud af den som nordisk Digter. Efter hans romantiske Digtninger: »*St. Hans Aftenspil*» (1802), »*Vaulundurs Saga*» og »*Aladdin*», fulgte det naiv-heroiske Sagndigt »*Thors Reise til Jotunheim*», saa »*Hakon Jarl*», »*Axel og Valborg*» og de andre tragiske Dramaer, Heltedigtet »*Helge*» (1814), alt imellem Romancer og lyriske Digte. Disse Digterværker fremkom i Danmarks og Norges Fællestid, og med dem aabnedes her det nye, Folkenes Aarhundrede. Det var som Barndoms-minder, der vaagnede: saa vilkaarlig fremstillede de sig baade for Digteren, der udtalte dem, og for Folket, der henrykt gjenkjendte dem. Og med Folkeminderne kaldte han ogsaa Sprog-minderne til live: i de samme gamle Skrifter, hvorfra han hentede Stoffet til sine Digtninger, horte han Sprogets Kilder risle, og ligesom *Guder* og *Helte* stege frem af *Glemsels* Nat, strømmede ogsaa Moders-maalet forynget fra hans Harpe; for *Steffens*, der saae den »nye Epoche i Sproget» oprinde, var Intet mere forbausende end den Ynde og digteriske Fylde, hvormed den brød frem og strax var sat igjennem. Saaledes blev det *Oehlenschläger* givet at knytte Blodets Baand mellem Oldtid og Nutid; de gamle Minder, som »*Oplysningens Aarhundrede*» havde vraget medsamlet den Overtro og Kjærlingsnaak, hvori de vare indfildrede, kom paany til Ære, og den samme uendelige Vise om »*Axel Tordsen*», som *Holberg* havde fundet saa latterlig, gav *Oehlenschläger* Stof til en af hans skønneste Digtninger.

At Digteren, som han selv siger, »lagde noget af sin Tids Danuelse og Blidhed over Heltetidens altfor vilde Kraft», har fra et Forsvar vendt sig til en Anke, fordi han trængte saaledes igjennem, at snart Oldskrifterne selv bleve til Folkelæsning. Efterat Isen var brudt eller rettere smeltet, kunde Andre prøve en strengere Afskildring af Nordens Fortid og vinde Opmærksomhed ogsaa for Folkelivet i Almuens Hjem; i begge Retninger oplevede *Oehlenschläger* den nationale Digtningens Fremblomstren (*Grundtvigs* »*Opria af Kæmpelivets Undergang*», *Chr. Winthers* »*Træsnit*», *Blicher*), og han blev hyldet som Forgjængeren. Han oplevede ogsaa en hæftig Kamp om hans Værd som Digter (*Tyltestriden* med *Baggesen*) og, efter en ny Opblussen af Striden, en grundig æsthetisk Vurdering (af *Heiberg*), hvorved det umiddelbare Drama, Romancen og overhovedet Mellemlæddene mellem det Episke og Lyriske blev hævdet som hans egentlige Sphære. Selv tog han ikke megen Deel i disse Drostelser. Der kom jevnlig nye Digtninger fra ham, aldrig uden Spor af Mesteren; men især de ældre vare Nationens Glæde og Stolthed, med den Arv af Minder, de forherligede; de læstes og elskedes ogsaa i Sverrig, som deelte

disse Minder, og medens Forfatterens Ungdomsdrøm, at vinde Laurbærkrandsen som tysk foruden som dansk Digter, ikke ret ville gaa i Opfyldelse, blev han Nordens fælles Digter, den første siden de vandrende Skjaldes Tid. Som den »Nordiske sangarekungen« blev han krandsat af *Tegnér* i Lands Domkirke (1829); det var denne Hyldning, der gav Stødet til de senere skandinaviske Bestræbelser og knyttede Oehlenschlägers Navn til Tanken om Nordens Gjenforening, som han, uden at vide eller ville det, havde indledet og forberedt. Tilsidst oplevede han Krigen med Tydskland, den første slesvigske Krig; hans fredelige Digterliv sluttes under Vaabenhvilen efter Slaget ved Fredericia, i Januar 1850. —

Til det 19de Aarhundredes Litteratur hører Størstedelen af de ovenfor meddelte Læsestykker, og om disses Forfattere gives nærmere Oplysninger i det Følgende; her kun et samlet Overblik. Hovedbegivenheden er Norges politiske Adskillelse fra Danmark 1814, som ved at dele Litteraturen i dansk og norsk, førte til en Udvikling af hjemlige Spirer, der hidtil havde slumret, men standsede Kræfternes Brydning og Samvirken, ja en Tidlang selv den gjensidige Meddelelse af Udbyttet, og som derfor maa opfordre til Sammenhold under den noksom girne indbyrdes Uafhængighed. Endnu til den fælles Litteratur — før 1814 — hører Forstegroden foruden af *Oehlenschlägers* ogsaa af hans store Samtidiges Forfatterskab: af *Hans Christian Ørstedes* Skrifter i Naturlære, *Anders Sandøe Ørstedes* Lovfortolkning, og af *Mynsters* Prædikener. Før Adskillelsen fremstod endvidere *Grundtvig* baade som christelig Præst og Historiker og som nordisk Digter, og *Ingemann* som Lyriker, begge med varig Gjenlyd i Norge: *Molbech* havde begyndt sit mangesidige Litterær- og sproghistoriske Forfatterskab, og *Rask* havde udgivet sin »Vejledning til det oldnordiske eller gamle islandske Sprog« (1811), Forskolen for de nordiske Sprogs Videnskab og den første af de Smaabøger, hvormed han gjorde lyst i Sprogernes Babel.

Sidst i Føllestiden havde Norge faaet sit eget Universitet (1811); blandt dets Lærere den snart navnkundige Naturforsker *Hmsten*. Ved den frie Grundlov af 17de Mai 1814, ved Foreningen med Sverrig som selvstændigt Rige, blev Adskillelsen hurtig gennemført og Litteraturen blev norsk. Den aabnedes med Nationalsange; forevrigt folsomme, drømmende Poesier i Tidens Smag eller joviale i Fortidens og Tillob til nationale Skildringer. Først med den opvoxende Slægt — fra 1830 — kom Selvstændighedsfølelsen til Kræfter. Dens Begeistring for Frihed og Fædreland, med Alt hvad høit og ædelt er, dens Higen og Ustyrlighed, og paa den anden Side dens Mod til at sunde sig og tage Hjælp af

Kunsten og Dannelsen, fik sit Udtryk baade i Stridskrifter og i Digtværker, ved *Wergeland* († 1845) og *Welhaven*; blødere Toner anslog *A. Munch*. Det Stof, den havde at tilegne sig, var — som altid, naar et Folk forynges, — Almuens og Fædrenes Liv. Saga og Eventyr blev indsamlede hos Almuen og sjældent gjenfortalte, af *Ashjærnsen* og *Moe*; Fjeldmelodier, Bygdeskikke, Ordsprog, alt Sligt blev ligesom fundet igjen. Andre kastede sig over de gamle Skrifter, baade paa Sprogets og Historiens Vegne, udgav og oplyste dem; der daanede sig en lærd og kritisk Skole af norske Historikere, veiledet eller vildledet men altid beaaudet af Fædrelandskjærlighed: den frugtbare Oldgransker *P. A. Munch*, *Keyser* o. fl. bleve denne Skoles Forere. Ogsaa Landskabsmaalene fik deres Sproglære og Ordbog, grundigere end i noget andet Land, af *Ivar Aasen*; selve Forsøget med et »Landsmaal« er og bliver kun en Slags Underviisning i norske Almuesmaal. Saaledes i Videnskaberne. Og over Digtningens Solbakker strømmede en Luftning fra Sagaen, frisk og vaarlig, i *Rjønsons* Fortællinger af Bondelivet og historiske Dramaer. Det er kortsagt den samme Bevægelse, hvormed Aarhundredet begyndte, der har taget nyt Tillob i Norge, eensidig, men kraftig og styrkende ogsaa for Fædrene i Danmark og Sverrig.

Den danske Litteratur beholdt med sin Fleersidighed det videre Syn, som den unge norske for en Tid maatte undvære. At hine Forfattere, der med Oehlenschläger aabnede det nye Aarhundrede: Ørsted, Grundtvig osv., og selv de frugtbare af den ældre Stamme, alle vare danske, gjorde Norges Fraskillelse 1814 i litterær Henseende saameget mindre følelig. Allermindst var den et mærke i Digttekunsten. *Oehlenschlägers* ædle Skikkelser have vi fulgt det halve Aarhundrede igjennem. Men rundt om ham stod eller fremstod et Chor af Digtere, hver med sin eendommelige Røst: med lyriske Digtninger som *Baggesens* Rimbrev, *Schack Staffeldts* Tankedigte, *Grundtvigs* Psalmer, *Christian Winters* erotiske, *Plougs* fædrelandske Sange; med Skuespil som *Joh. Ludv. Heibergs* Vaudeviller — der netop 100 Aar efter Holberg gave Thalia en ny Maske — og *Holstrups* Studentercomedier; med episke Digtninger i Prosa eller Vers som *Andersens* Børneeventyr, *Blichers* jydsk Noveller, Fru *Gyllembourgs* Hverdagshistorier, *Poul Møllers* »En Students Eventyr« og *Paludan-Müllers* »Adam Homo«. Nogle af Digterne holdt sig til enkelte Digtarter, andre, som *Ingemann* og *Hauch*, gennemløb dem alle eller udviklede, som *Heiberg* og *Hertz*, idelig nye og nye Varieteter; snart var det, som hos *Grundtvig*, den unge, gjærende Kraft, snart den fuldendte Form, der udmærkede Digtningerne. Der var kortsagt, dette halve Aarhundrede igjennem, en Flor i den danske Digttekunst,

i noget andet Land. Med Kunsten fik ogsaa Kritik og Smag sin Udvikling, lige indtil Kræsenhed, og fandt sine ledende Grundsaetninger; det var mest Digterne selv, først *Baggesen*, siden især *Heiberg*, der klarede den æsthetiske Sands; kritiske Udgaver ogsaa af ældre Forfattere og en Litteraturhistorie ved *N. M. Petersen* fulgte efter. Næst de skjønne Videnskaber var Sprogvidenskaben i Opsving; den havde foruden i den fødte Sproggransker *Rask* ogsaa i den mangesidig lærde og kritiske Philolog *Madvig* Navne af europæisk Berømmelse. Tidens andet Yndlingsfag, Naturvidenskaben, blev af *Ørsted*, Electromagnetismens Opdager, siden af *Schouw*, *Forchhammer*, *Steenstrup* o. a. baade videnskabelig opdyrket og tillige lidt efter lidt indlemmet i Almeendannelsen. Philosophien havde en sjælfuld Tænkter i *Sibbern*; ingen Videnskab har ligget udyrket. Især var det dog de religiøse og kirkelige Livsspørgsmaal, der næst Digtekunsten holdt denne Slægt i Aande. Den kirkelige Kamp mellem *Grundtvig* og *Clausen*, *Mynsters* Opbyggelsesskrifter og *Martensens* Dogmatik. *Søren Kierkegaards* dialektiske Udviklinger af Lidelsens Evangelium i Modsætning til en æsthetisk og ethisk Livsbetragtning, og hans sidste Stormløb mod den officielle Christendom, endelig den *grundtvigske* Belysning af Daabspagten betegne Stadierne i den religiøse Bevægelse. Midt under denne mangesidige Aandsudvikling begyndte de politiske Livsspørgsmaal at træde i Forgrunden, med Krav paa Historiegranskernes Bistand — *Allen* og *Wegener*, *Schiern* o. fl. — og paa Digternes Opsange, forresten indtil videre mere frugtbare for Dagens end for Aarhundredets Litteratur. Grundloven af 5te Juni 1849, Kampen for Slesvig, den vaagnende Eenhedsfølelse mellem Danske, Norske og Svenske har sine Frugter ivente ogsaa for Nordens litterære Selvstændighed. Saa vidt ere vi komne, at vi paa Digtekunstens Himmel see Kingo, Holberg, Bellman, Oehlenschläger lyse i Nord som eet Stjernehillede.

II. Læsestykkernes Forfattere (alphabetisk ordnede).

Jacob Aali (S. 225-32), født i Porsgrund 1773; Student fra Nyborg Skole, theologisk Candidat, siden Eier af Nes Jeraværk; Medlem af Rigsforsamlingen 1814, oftere Stortingsmand; † 1844. Han understøttede Trykningen af *Hjorn Haldorsens* islandske Lexicon ved *Rask*; selv udgav han fællehedsviis Fortællinger efter *Sagaerne* og nogle statsvidenskabelige Afhandlinger: om Bjergværk, Pengevæsen o. d.; i sin Alderdoms Hvile en omhyggelig Oversættelse af *Saernes norske Kongers Sagaer* (1838) og tre Bind *Erindringer* som Bidrag til Norges Historie fra 1800—1815, tiltalende ved en mild Dom og et roligt Overblik.

Ivar Aasen (S. 115-17), Bondesøn, er født paa Søndmør i Norges Vestland 1813; i sit 18de Aar blev han Omgangsskolelærer. Han lagde sig efter Botanik og, for at faae Rede paa Planternes Navne, efter Sproget; en Afhandling om Søndmørs Almuesprog skaffede ham Understøttelse til Sprogrejser i Norge. Med fortroligt Kjendskab til Bygdemaalene og et flint Øie for deres sproglige Forgøreninger forbinder han den for Mesterskab elendommelige Jevnhed og Nemhed i videnskabelig Fremstilling. Han har ingen Ansættelse, men lønnes som Videnskabsmand. Hovedværker af Ivar Aasen ere: *«Det norske Folkesprogs Grammatik»* 1848 (i ny Udg. *«Norsk Grammatik»*) og *«Ordbog over det norske Folkesprog»* 1850; fremdeles udgav han en *«Læsebog i Gammel Norsk»* og *«Prøver af Landsmaalet»* (1853), med Forslag om et almindeligt norsk Landsmaal, sammensat af Oldsproget og nogle af Bygdemaalene. I dette Sprog har han skrevet folkelige Smaastykker i Vers og Prosa og et Udvalg af *«Norske Ordsprog»*, 1856. Forhaabentlig vil *«Maalstrævet»*, istedenfor at skabe et tredje Sprog i Norden, kun tjene som en Engvanding, en Overrissling fra Sprogets levende Kilder.

Carl Ferdinand Allen (S. 199-203) er født i Kjøbenhavn 1811. Efter at have taget theologisk Examen udarbejdede han som Priiskrift (1ste Udg. 1840) en *«Haandbog i Fædrelandets Historie»*, med særlig Opmærksomhed paa Bondelandens Frigørelse i Tidernes Løb. Som Forarbejde til et udførligere Værk over Almuevennen Christian den 2den og den hele Overgang fra Middelalderen til den nyere Tid i Norden samlede han Breve og Actstykker ogsaa i udenlandske Archiver; et Udvalg af disse gav han forfæd i Trykken. Imidlertid var han 1851 bleven Professor ved Universitetet. Han skrev forskellige historiske Afhandlinger; under Brydningen med Tydskland, hvis Opsplund og Anmasselser harmed ham i hans inderste Sjæl, udgav han foruden mindre Indlæg et Skrift i to Bind: *«Det danske Sprogs Historie i Slesvig»* 1857, et af de vægtigste Indlæg i Danskhedens Sag. Saa kom Krigen og Freden 1864, som indtil videre har revet Slesvig bort fra Norden. I dette jammerfulde Aar, hjemmøgt ogsaa af Sygdom, havde Allen den Glæde at udgive 1ste Deel af sit længe forberedte Værk: *«De tre nordiske Rigers Historie, 1497—1536»*, en Fremstilling saavel af de historiske Begivenheders Drama som af Sæder og Livsforhold ogsaa hos det menige Folk; det bliver tillige den første Fremstilling af et vigtigt og omfattende Parti af de tre Rigers Historie under eet.

Hans Christian Andersen (S. 16-18, 25-34), Søn af en fattig Skomager, er født i Odense 1805. Han kom, 14 Aar gammel, til Kjøbenhavn og blev Elev i Theatrets Dandse- og Syngeskole, Student først 1828. Allerede dengang havde han et Digternavn, der siden er blevet enro-

pæisk; især hans Eventyr ere oversatte paa mangfoldige Sprog, til Glæde baade for Børn og Gamle. Selv har han jevnlig besøgt fremmede Lande og ogsaa der, som hjemme, havt en lyttende Kreds ved Oplæsninger af sine Skrifter. 1829 udkom hans phantasirige »Fodreise til Amager«; i senere Aar Digte, baade fælsomme og lune, fulde, dramatiske Arbejder, der ogsaa gjorde Lykke paa Scenen, Romaner som »Improvisatøren«, »O. T.« o. fl., livfulde Reiseskildringer, og (fra 1835) flere Samlinger »Eventyr, fortalte for Børn« (den standhaftige Tinsoldat, Keiserens nye Klæder o. s. v.), »Nye Eventyr«, »Historier«, ogsaa Eventyrcomedier som »Ole Lukøle« o. fl.; sit Levnet har han fortalt i »Mit Livs Eventyr« (først udg. paa Tydsk, 1845). Livagtighed i Conturer og Sprogfarver, Lune og spillende Phantasi, derhos en vel gjemt Opbyggelighed i Planen og en egen godhjertet Satire i Enkeltighederne gjør Andersens Eventyr saa tiltrækkende for de forskjelligste Læsere og vil bringe dem lige unge til kommende Slægter.

Peter Christian Aabjornsen (S. 14-15) er født i Christiania 1812. Han dyrkede Naturhistorie; paa botaniske og zoologiske Udflygter samlede han tillige Folkesagn, søgte Søstjernen i Havet og Huldren i Fjeldet og har med offentlig Understøttelse gjort Reiser i begge Øiemed. Han er ansat som Forstmester. Foruden »Naturhistorie for Ungdommen« og lignende især populær-videnskabelige Skrifter har han med J. Moe 1842 udgivet »Norske Folke-Eventyr« og ene 1845 »Norske Huldre-Eventyr og Folkesagn«, karakteristisk gjengivne og med livsfriske Skildringer af Landskab og Folk som Rammer om Sagnene.

Jens Baggesen s. o. S. 375-84.

Bjørnstjerne Bjørnson (S. 7-8, 49-55) er født i Kvikne i Østerdalen, Decbr. 1832; han blev Student i sit 20de Aar. Som ung norsk-national Theaterrecensent vakte han mangehaande Anstød. Efter et fredeligt Aar i Kjøbenhavn kom han hjem med Førstegreden af sine Digtterværker: et storslaaet lille Ecnactsstykke »Mellem Slagene«, fra Norges Middelalder, og en Fortælling af Bondelivet: »Synnøve Solbakken«, rig paa Toner fra Sjælens Grund, christelig alvorlig i Livssynet og i Anlæg og Foredrag plastisk som en Saga; den udkom i Bjørnsons 25de Aar (1857) og grundlagde hurtig hans Digterry, ogsaa i fremmede Lande. I et Par Aar var han Leder og Instructeur ved Theatret i Bergen, saa en kort Tid Bladredacteur, netop som Unionsstriden blussede op; nogle Aar har han tilbragt i Udlandet. Næst efter nye Fortællinger af den norske Bondes Sjæleliv: »Arne«, »Englad Gut« o. fl., fremkom mægtig bevægede Dramaer fra Sagatiden, deriblandt Trilogien »Sigurd Slembe«, fremdeles det historiske Drama »Maria Stuart i Skotland« og Hverdagsdramaet »De Nygifte«, der har gjort Lykke samtidig paa den norske, danske og

svenske Scene; alt imellem mindre Digte (Bergliots Sang, Daniel Schjølz o. fl.), samlede i »Digte og Sange«, 1870. Bjørnson digter med stærke Syner, i en stor og sluttet Stil.

Steen Steensen Blicher, den efter Læsestykkernes Plan uundværligste af alle Forfatterne (S. 65-79, 101-7, 149-55), er født paa den jydsk Hede d. 11te October 1782. Han fremtraadte 1807 med en Oversættelse af Ossian. Efter seent at have taget theologisk Examen levede han i 8 Aar som Forpagter af sin Faders Præstegaardsjorder, deelt imellem Landbrug, Jagt og litterære Sysler. Han udgav dengang elegiske og skjæmsomme Digte, ogsaa Lystspil, desuden Afhandlinger om Jødernes Borgerret, om Dødsstraf og lignende philanthropiske Emner. Præstekald søgte han længe forgæves og var ifærd med at søge en Plads som Skytte, da han endelig fik et lille Kald, i sin Fødeegn. Over 40 Aar gammel skrev Blicher sin første Novelle: »En Landsbydegns Dagbog«; men derefter myrede det frem med deslige Smaaaførelser: »Hosekræmmeren«, »Ak, hvor forandret«, »Letaq« o. s. v., — Baggrunden undertiden en historisk Begivenhed, som oftest Livet paa Jyllands Heder og Herregaarde. Endnu var det kun Provindspressen, der udbredte disse Digtninger. Han udgav tillige landøkonomiske Afhandlinger om Hørayt, om Husflidens Tilstand o. l., en Digtsamling »Bautastene«, med fædrelandske Mindesange, og »Sneeklokken« (1826), med lyriske Digte til det gjenfødte Grækenland o. a.; Novellerne mest i sit Maanedsskrift »Nordlyset«. En samlet Udgave udkom i Kjøbenhavn 1833, og fra den Tid af var Blicher hele Folkets Digter. Novellerne ere kjækt henkastede, nogle ikke frie for sentimental Maneer og Romanefect, andre aldeles frie derfor: sjælfalder, sindrig anlagte Digtninger og tillige som grebne ud af Livet; med den fødte Digters Gave til i faa Træk at stille os et Landskab, en Skikkelse, en Tildragelse lyslevende for Øie og stemme Sjælen til Spøg eller Vemod, forener Blicher en Fortrolighed med sit Hjemlands Natur og Befolkning, hvori neppe nogen Folkelivsdigter kan maale sig med ham. I Aarenes Løb udkom bestandig nye Digtninger; deriblandt »Bindstoue«, 1842, med Viser og Fortællinger paa jydsk Landskabsmaal (f. Ex. om Kyrasæerhesten »Messing-Jens«, »Sessel« o. fl., tildeels tidligere udgivne), i Tankegang, Stil og Sprogform livagtig som tagne fra den jydsk Almues Læber, men ægte Digtninger, følelsesfulde og naive, uden Spor af Eftergjøren. Det var den samme Forfatter, der som Jagtkyndig skrev Tidsskriftet »Diana« og paa Opfordring af Landhusholdningsselskabet skrev en statistisk Beskrivelse af Viborg Amt. Fra en Reise i Sverrig, 1836, kom han tilbage med Oplysninger om Husfliden, men tillige med rige historiske Indtryk. Fædrenes Minde, den opvaagnende Folkeand i Danmark, nu ogsaa den nordiske Eenhedsfølelse var hans Alderdoms ledende

Tanker. Han skrev ivrig om Almeenvæbning, han fattede og udførte Planen til en Folkefest paa Himmelhjerget 1839, den første af vore større nationale Fester. Det er dog især som Digter, han har medvirket til Folkeandens Opvækelse. Træt af mangehaande Gjenvordigheder døde han i den nye Tids Morgen, i Marts 1843, 65 Aar gammel.

Ludvig Kristensen Daa (S. 129-33) er født paa Fiskevang i Nordland 1809. Hans akademiske Aar faldt i det unge Norges Gjæringstid; Daa var en af de virksomste Ledere i Studentersamfundet, en Ven af Werge-land, tillige anseet for sine dygtige Studier, baade i sproglig, historisk og statsvidenskabelig Retning. En Lærerplads ved Universitetet søgte han forgjæves. Fra 1839 var han i en Række af Aar Statsrevisor, oftere Storthingsmand og Medarbejder af forskellige Dagblade, hvor han, i fristudet og national Aand, skrev den udenlandske Artikel og drøftede Dagens politiske og sociale Spørgsmaal; ved sin fattelige, kjærnefulde, ofte sarkastiske Skrivemaade var han en farlig Modstander. Som Videnskabsmand dyrkede han især Ethnologien; han skrev derom ogsaa i Dagblade, bl. A. en Række Artikler mod »Prof. P. A. Munchs antiskandinaviske Historik« (1849). Større Arbejder af ham ere: »Svensk-norsk Haand-Ordbog« og »Jordbeskrivelse for den norske Almue« (1859). Fra Statsrevisor blev Daa Overlærer, endelig 1863 Lector i Historie ved Universitetet.

Johannes Ewald s. o. S. 349-63.

Johan Georg Forchhammer (S. 124-8) er født i Husum 1794. Efter nogle Læreaar paa Apotheket i sin Fødeby blev han, 21 Aar gammel, Student i Kiel, hvor han dyrkede Chemi; han kom til København 1818. Her blev han Amanuensis hos Ørsted og strax Deeltager i en geognostisk Undersøgelse af Bornholm. Efter en større videnskabelig Reise til England, Skotland og Færøerne blev han (1823) Lector i Chemi og i Mineralogi, siden tillige Bestyrer af det mineralogiske Museum, der skylder ham sin Opkomst. I den polytechniske Anstalts Laboratorium har han foretaget en Række vigtige Analyser i geologisk Øjemed, deriblandt Undersøgelser af Saltvandet fra de forskellige Have. Ved Reiser og Granskninger søgte han Oplysning især om Skandinaviens geognostiske Natur. Da han med omfattende Kundskaber, grundede paa egen lagtægelse, og et lyst Omløb forbander en dristig Phantasi til at combinere, har han ikke blot bragt Videnskaben frem, men givet den Liv og Anskuelighed for Forestillingen. Til hans Skrifter hører det første Universitetsprogram paa Modersmaalet: »Danmarks geognostiske Forhold« (1835), og en Mængde Foredrag og Afhandlinger i forskellige Tidsskrifter, navnlig i Videnskabernes Selskabs Forhandlinger; ved Ørstedes Død tog Forchhammer Arv efter ham som Selskabets Secretair og samtidig som Directeur for den polytechniske Lærestalt, hvor han længe

har virket med sine Lærergaver. Som virksom Deeltager i antiqvarisk-geologiske Undersøgelser, i Naturforskermoder, navnlig de skandinaviske, i Landmandsmøder (her anbefalede han et saa uventet Gjødningstof som Kampesteen, smuldret til Veistøv), i kommunale Forhandlinger om Københavns Vandforsyning ved Brøndboringer, gjorde han sin Videnskab frugtbar og anseet ogsaa blandt Praktikere. I Litterærhistorien har han sin blivende Adkomst som »Skaber af Danmarks Geognosi«. † 1865.

Claus Frimann (S. 148-9) er født paa Selø i det nordlige Bergen 1746; han blev Præst i Davigen, i sin Fødeegn; her levede, prædikede og digtede han, ungdomsfrisk lige til sin Alderdom; † 1829. Fra sin afsides Bygd mellem Fjord og Fjeld har han udsendt Poesier i Tidens Smag, ogsaa Psalmer, fædrelandske Mindesange og Viser om Bondens og Sømandens Liv (f. Ex. i »Almuens Sange« 1790), endelig i det 80de Aar en »Poetisk Eftersamling«. Sit Stempel i Litteraturen fik han — for Samtiden — af de skjønne Videnskabers Selskab, der kronede et Pilsdigt af ham, et »Forsøg i den malende Poesi« (1775), for Eftertiden fik han det af Welhaven, der har fremdraget hans folkelige Sange, som hidtil Menigmand havde skjønnnet mere paa end Smagsdommerne. Frimann selv bemærker, halv undskyldende: »hvad jeg bedst kjender, kan jeg bedst synge om«; den troskyldige, djærve, lidt lunefulde Tone, han med denne Undskyldning har anslaaet, gjør hans Sange for Almuen til Forbud paa det nye Aarhundredes Digtning og giver dem Noget af Folkesangens evige Ungdom.

Nicolai Frederik Severin Grundtvig, »Hælften Skjald og Hælften Bog-Orm«, (S. 244, 258-62, 273) er ved sine Prædikener, Digte, historiske Arbejder og Leilighedsskrifter en af Litteraturens frugtbareste Forfattere; endda har han virket fuldt saa meget ved Tale som ved Skrift, og af hans Skrift flyder og strømmer som levende Tale. Selv synes han at have uddannet sig mere i Eensomhed og ved Omgang med Bøger og Fortids Minder, end med Mennesker. Hans Sprog bærer Præg deraf. Modersmaalet tager han ikke, som det mellem Mand og Mand er givet med Forskel mellem plette og bæie, ældre og dagligdags Udtryk, med Bibemærkelser paa Grund af Ordets Hævd som Fag- eller Kunstord og med det Spil i Stilen, som kan følge af disse givne Afskygninger og Hentydninger; han tager Ordene mindre efter Sprogbrug end efter Grundbetydning, griber de oprindelige Ordbilleder og fremdrager dem i en Fylde af Ordspil, etendommelig for hans Tales Fynd saavel i de høie som i de skjemtende Toner. Ingen Forfatter har saa lidt ændret sit Modersmaals gjældende Sprogbrug; men det er dets hjemlige Bund, dets Mundheld, Bibelord og Folkebøger, hvorfra han har ladet Sproget ligesom vælde op af nyt, forfriskende for Mange, for Andre gaadefuldt, barokt og

næsten frastødende. — Fra Indholdets Side betragtet bære navnlig hans historiske og mythologiske Skrifter Præg af, at han tidlig og slide har gransket i Kildeskrifterne, dog snarere for at gjenfinde, hvad han forud havde anet, og faae levende Udtryk derfor, end for at søge og finde. I sit Hovedværk »Nordens Mythologi« siger han efter en Mytcheforklaring reent ud, at det »for os gjør liden eller ingen Forskiel, hvad der svævede for Mythe-Smeden, naar kun hvad vi lægge i Mythen er godt at glemme, og ligger magelig i den.« Det er ikke hans Sag at skildre Fortiden, end sige fortælle, men ved at vise Gangen i Menneskeslægten Levnetsløb at udtale sin nordiske Livsbetragtning. Dens Hjemmel og Adkomst ligger i, at han selv, baade personlig og aandelig, er fostret i Norden. Et opvakt, freidigt Folkellv er, efter Grundtvigs Tanke, en Forudsætning ikke blot for det borgerlige, men ogsaa for det christelige Livs Fremme. Og Kirken har været Midpunkt for hans mangfoldig vækkende Virksomhed, baade som Taler, Digter og Frihedsmænd. Som han især har Syn for »de første Ting og de nye Begyndelser i Historien«, for Folkenes mythiske Barndom, for den apostolske Kirke og Reformatiøns-tiden, saaledes ogsaa for det mundtlige, »levende Ords« Førstefødselsret og for Daabspagten som Kirkellivets Begyndelse. Derfra udspringer hans kirkelige Grundbetragtning. — Grundtvig er født d. 8de September 1783 i Udby i Sydsjælland, hvor hans Fader var Præst. I sine Drengenaar var han i Huset hos en Præst paa Jyllands Hede, morede sig med Bønderne og med at læse i Krønikehøger og blev efter en kort Skolegang Student fra Aarhus 1800, theologisk Candidat allerede 1803. Ved Siden af Stunderingerne hørte han sin Fætter Steffens's Forelæsninger over Goethe, »de eneste Forelæsninger, han kunde udholde«, og læste de nordiske Oldskriffter i Oversættelse. Med disse Indtryk havde han et Par rolige Aar som Huslærer paa Langeland, »og her«, siger han, »kastedes Lodden for hele hans Fremtid, under Omgang i Aanden med Shakespeares, Schillers og Oehlenschlägers og med de tyske Philosophers«. Han fremtraadte i sit 25de Aar med en dybsindig »Udsigt over Eddalæren«, 1808; derefter adkom »Optrin af Kæmpellivets Undergang i Nord«, en fri dramatisk Skildring i Oldtidens Aand, tilegnet Oehlenschläger. Det var mod Tidens Slaphed og Tant, han fremholdt Minderne om det gamle Nordens Guder og Helte; under stærke aandelige Gjæringer traadte han i Kamp mod dens Vantro med sin Dimisprædiken 1810: »Hvil er Herrens Ord forsvundet af hans Huus?« Den nærmeste Virkning var, at han fik en Irettesættelse af Consistoriet og for lang Tid var som udelukket fra Københavns Prædikestole. Først 1821 blev han kaldet til Præst, i en Kjøbstad; i Mellemtiden levede han mest i Kjøbenhavn, eenlig, som Skribent. Til Skrifter fra denne Tid hører hans »Verdens-Krønike«, med Be-

trægtninger og Domme, som vakte hæfug Modsigelse, »Roskilde-Rim«, et Minde- og Varselsdigt med indlagte Romaneer (Mester Ole Vind o. fl.); fremdeles Fordanskning af Saxe og Snorre, omklædt i Mundheld, saftig Skjemt og Kraftudtryk fra Almuens Sprog, ligesom til Indøvelse heri (1818), og en Oversættelse paa Rim af Bjovulfs Drapa fra Angelsaxisk; alt imellem Digte, Afhandlinger og Stridskrifter. — I sit 40de Aar (1822) opnaaede endelig Grundtvig at blive Præst i Hovedstaden, hvor strax en fast Kreds samlede sig om ham; sine Morgendømme om »Op-livelsen af Nordens Helle-Aand til christelige Bedrifter« har han forkyndt i Digtingen »Nyaars-Morgen«. Hans næste Skrift »Kirkens Gjenmæle« mod Prof. Clausens Værk om Protestantismen, 1825, vakte stærk Bevægelse og paaførte ham en Injurieproces, som havde til Følge, at han blev sat under Censur og at han nedlagde sit Embede. Nogle Aar efter besteg han vel alter Prædikestolen som fri Aftensangs-Prædikant, men først fra 1839, som Præst ved Vartov Kirke, samlede han en fri Menighed ogsaa om Alter og Døbefont. I de mellemiggende Aar har han, foruden Afhandlinger om Religions-Frihed, om Sogne-Baadets Løsning, om den apostolske Troes-Bekjendelse (»Ordet af Herrens Mund«), udgivet tre Bind »christelige Prædikener« og under Titel »Sang-Værk til den danske Kirke« en stadig voksende Skat af Psalmer i Orgel-tonen, frit giengivne fra Græsk og Latin, Tydsk og Engelsk, omdigtede eller ældre danske — de ringeste ere gjerne blevne de bedste — eller nydigtede, et Værk, der fører Grundtvigs Navn til Kingo's og Brorson's. Fra samme Tid ere hans ved Tankelugt og folkeligt Lune elendomme-ligste Prosaskrifter: »Haand-Bog i Verdens-Historien«, efter Kilderne, og »Nordens Mythologi eller Sindbilled-Sprog, historisk-poetisk oplyst«, 1832. Under gentagne Ophold i England gav han tillige Stødet til Udgivelsen af den længe forsømte angelsaxiske Litteraturs Skatte. — De friske Indtryk af det borgerlige, kirkelige og videnskabelige Liv i England, han bragte hjem med sig, medens han herhjemme saae Flere og Flere samle sig omkring ham, synes at have gjort ham yngre med Aarene istedenfor ældre: fra sit 60de Aar traadte Grundtvig fra Studere-kammeret jevnlig ud i det bevægede Liv, ligesom hans Smaaskrifter mere og mere gik ind paa de praktiske Behov. Han talte til Slesvigerne paa Skamlingsbanken 1844, til Norges Bønder paa Thanbergmo 1851; han var i flere Samlinger Medlem af Højsengen; ved historiske Forelæsninger, ved Taler og Sange ndtalte han med en Seers Myndighed sin Tro til Danmarks og Nordens Stjerne. For de Ansøkelser, han under Kamp imod Latinen og Tydsken havde udviklet om en fri, folkelig Underviisning og som ere blevne den frugtbare Spire til vor Tids »Bondehøiskoler«, saavel som for sin kirkelige Grundbetragtning

fandt han rundtom i Landet, ogsaa i Norge, baade trofaste Tilhængere og Modstandere. Medarbejdere fandt han ogsaa udenfor sine Tilhængeres Kredse; det Liv, han har vakt i Kirken og i Folket, vil længe røre sig. — Da den nyere Psalmedigtning ikke har kunnet medtages mellem Læsestykkerne, meddeles her to af Grundtvigs aandelige Sange af beslægtet Indhold, den sidste digtet omtrent i hans 77de Aar.

1. At sige Verden ret Farvel,
I Livets Gry og Livets Kveld
Er lige tungt at nemme.
Det lærtes aldrig her paa Jord,
Var, Jesus, ei Du i Dit Ord
Hos os, som Du er hjemme!

2. Hvor tidt hos Dig end Trøst jeg fandt,
Naar Hjertet skjalv og Graaden randt,
Og Verdens Bølger bruste,
Ved Støvet hænger dog min Sjæl,
Og Slangen bider i min Hæl,
Skjøndt Du dens Hoved knuste!

3. O Jesus, Herre, Broder sød!
Du kjender bedst den bitter Død,
Du har den overvundet;
Vor Skabning grant og kjender Du,
Veed godt, vi alle seer med Gru
Vort Tineglas udrundet!

4. O, kom Du, som engang, jeg veed,
Du i Din Faders Herlighed
Skal klart Dig aabenbare;
Var det i Gry, var det i Kveld,
Jeg skyndte mig, med kort Farvel,
I Sky til Dig at fare.

5. Men kommer Bøden førend Du,
Kom da i Lon, og kom ihu,
Hvor mærkt der er i Graven!

1. Som Dugg paa slagne Enge,
Saa falder Livets Ord
Paa Christnes Sottesenge;
I Sky da Haabet groer,

Omstraal mig, saa jeg glemmer den!
Salv Øiet paa Din syge Ven,
Saa jeg kan see Guds-Haven!

6. Kom i den sidste Nattevagt,
I en af mine Kjæres Dragt,
Og sæt Dig ved min Side!
Og tal med mig, som Ven med Ven,
Om hvor vi snart skal sees igjen,
Og glemme al vor Kvide!

7. Kom, som Du vill! jeg veed det vist,
Du selv har sagt, at her og hist
Du kjendes vil paa Røsten:
Den Røst, hvorved, trods Verdens Larm,
Os Hjertet brænde kan i Barm,
Og smelte hen i Trøsten!

8. O lad mig, i min sidste Stund,
Det høre af Din egen Mund,
Som Aand og Liv koo tale,
Hvor rart der er i Himmerig,
Og at Du Stol har sat til mig
I Dine lyse Sale!

9. Før Døden, med sin fistap-Haand,
Gjør Skjel imellem Støv og Aand,
Bortviser Hjertets Varmer,
Indslumre skal jeg da med Lyst,
Som Barnet ved sin Moders Bryst,
I Dine Frelser-Arme!

Og Trøsten over Døden
Deraf er Førstegrøden,
Forsvundet er derved
Al Dødens Bitterhad!

2. Som Sol gaar ned bag Luunden, I Havet lyseblaat, I Sommer-Aftenstunden, Mens Fugle kviddre smaat, Saa gaar den Sjæl til Hvile, Ifærd med sødt at smile, Som føler: I sit Ord Hos os Vorherre boer!	3. Som let vort Legem gyser, I Sommer-Morgengry, Mens Morgenstjernen lyser Og lover Dag paany, Mens Sommer-Dagen gryer I hvide Morgen-Skyer, Saa er med Livets Lys Vort sidste Kulde-Gys!

Jónas Hallgrímsson (S. 134-7) er født paa Hrauu i Øxnadal paa Island 1807. Efter at have gennemgaaet Bessastad lærde Skole var han et Par Aar Skrifer hos Landfogden i Reykjavik; først 1832 tog han Studentexamen i Kjøbenhavn. Han begyndte paa juridiske Studier, men følte sig mere og mere heudragen til Naturhistorie og til de skønne Videnskaber, som han tidlig havde elsket; Afhandlinger, originale eller oversatte, til Folkeoplysning, ogsaa stemningsfulde Digte af ham læstes i islandske Tidsskrifter. Med offentlig Understøttelse gennemreiste han Island i flere Aar, for at samle Forarbejder til en naturhistorisk Beskrivelse over Øen; hans Raadgiver var Prof. Steenstrup i Sorø, der baade havde studeret og reist sammen med ham. Under Udarbejdelsen af sit paatænkte Værk, samtidig ogsaa frugibar som Digter, døde han efter et ulykkeligt Beeubrud 1845, i sit 38te Aar. Hans efterladte Arv af Smaadigte er samlet og udgivet af hans Venner.

Fredrik Hammerich (S. 203-12, 234-40), født i Kjøbenhavn 1809; reiste udenlands, først i Sverrig, siden i Syden; blev Præst, i Krigsaarene Feltpræst; 1859 Professor i Kirkehistorie. Foruden Digte og Foredrag, Bidrag til Psalmesagen m. m., har han udgivet: »Skandinaviske Rejsminde«, hvori Følelsen af Nordens Eenhed er klart og trøstlig udtalt allerede 1834; en Række livfulde fortællende Skildringer af Danmarks Historie, nemlig: »Danmark i Valdemarernes Tid«, »under den nordiske Forening« og »under Adelsvælden« (1847-57); fremdeles »Det 3die slesvigske Felttog« (1851) og »Den slesvigske Trearskrig«; senere »Den hell. Birgitta og Kirken i Norden« og som Haandbog »Den kristne Kirkes Historie«, deraf 1ste Bind 1868.

Martin Hammerich (S. 274-84; S. 7, 217-24), den Fornævntes Broder, født i Kjøbenhavn 1811; reiste udenlands, var i nogen Tid Docent i Sanskrit og fra 1842 i 25 Aar Skolebestyrer; har udgivet en religionshistorisk Afhandling »Om Ragnaroksmithen og dens Betydning i den oldnordiske Religion« (1836, den første akademiske Disputats paa Modersmaalet); en Oversættelse af »Sakuntala«, med Oplysninger om det gamle Indien; »Ewalds Levnet«; helighedsviis Foredrag og Af-

handlinger: om Nordens Gjenforening, om Fremmedord, om dansk Litteratur, om Undervisning i Modersmaalet, Skolernes Ordning, Universitetets Examinationsvæsen o. fl., samlede i »Smaa skrifter om Cultur og Undervisning«, 1-5. Til »Svenske Læsestykker« (1ste Udg. 1859) slutter nærværende Samling sig som anden Halvdeel.

Christopher Hansteen (S. 137-43) er født i Christiania 1784. 1802 kom han som Student til København, hvor han, skjøndt yngre af Aar, blev Ven med Oehlenschläger og H. C. Ørsted; fra juridiske Studier »af Love, som i et andet Land og for et andet Liv ingen Betydning have«, følte han sig mere og mere hændt til Mathematika og Naturvidenskaber. Han blev tidlig ført til sit Livs Opgave. Som Mathematiklehrer ved Frederiksborg Skole (1807) var han taget paa Raad ved Forfærdigelsen af Jordgloben; samtidig arvede Skolen en smuk Globus fra Upsala, med Angivelse af en »sydlig magnetisk Polaregn«, og herved lededes Hansteen til dybere Undersøgelser. Efter Skibsjournaler over Compassets Misvisning og lignende Hjemmel skrev han en Afhandling om Jordmagnetismen (1812), som blev prisbelønnet. Kort efter blev han ansat ved det nyoprettede norske Universitet, som Lector, siden Professor i »anvendt Mathematika«. Under de mangehaande Hverv, som denne »rummelige Titel« paalagde ham, tabte han ikke sit Hovedemne af Sigte. Ved Skrifter og Forespørgsler satte han dets Problemer i Bevægelse i det lærde Europa; selv anstillede han iagttagelser baade i Ind- og Udlandet, navnlig paa en Reise i Siberien, som han med offentlig Understøttelse foretog 1828-30. Næst de magnetiske dyrkede han især astronomiske Studier, fik et Observatorium anlagt og udstyret og hævdede Videnskaben paa eengang som udmærket Doent, Theoretiker og praktisk Mand; han ledede i lang Tid den trigonometriske Opmaaling af Norge; med Ørsted og Berzelius tog han virksom Deel i de skandinaviske Naturforsker-møder, og jevnside med dem har han kastet Glæde over sit Fædreland: »splendet in orbe decus«. Foruden mangfoldige populært eller strengt videnskabelige Afhandlinger og adskillige Lærebøger, udførligst i Mechanik, har Hansteen skrevet Rejseerindringer (en Samling udg. 1859), der vise ham som en aandsfuld iagttagelse af Menneskelivet ligesom af Naturen; hans Fremstilling er indholdsrig, klar og ligefrem, med et fint ironisk Skjær.

Johannes Carsten Hauch (S. 172-3, 253-58) er født i Frederikshald 1790; da hans Fader blev Stiftamtmand i Bergen, fik han sit Barndomshjem her, siden hos en Præst ved Hardangerfjorden, hvor Eensomheden mellem de mægtige Fjelde med Skove og brusende Vande tidlig nærmede hans Hang til poetiske Phantasier. 12 Aar gammel kom han til København. Under det engelske Overfald 1807 stillede han sig, endnu Skole-

discipel, i Livjærgernes Række og var med ved Udfaldet i Clasens Have; Aaret efter blev han Student. Han skulde være Jurist, men Philosophi og især Naturvidenskaber drog ham til sig; Oehlenschlägers Digtninger, Schellings Naturphilosophi og af den romantiske Skoles Heroer fremfor Alle Novalls aabnede en ny Verden for ham. Skjøndt Gjæringen jævnlig kom til Udbrud i poetiske Forsøg, var det de færreste af dem, der saae Lyset; deriblandt hans første dramatiske Digtning »Contrasterne« (1816), som Baggessen under »Tyltestriden« har erindret i et Digt: »Hanch i Contrasterne's Arme«. I Kredsen af »de Tolv« var Iogen ivrigere og stridbarere end Hauch; sin Begeistring for Oehlenschläger har han vedkjendt sig baade i gode og onde Dage. Imidlertid fattede han Tvivl om sit eget Digterkald og kastede sig med hele sin Sjæls Kraft over Naturvidenskaberne, navnlig Zoologien. Han disputerede 1821 og reiste udenlands. I Nizza, hvor han studerede Italiens Dyreformer, fik han en Sygdom i Foden, som efter langvarige Lidelser maatte standses ved Amputation. Det var i Smertens og Tungsindighedens Timer at Poesien vendte tilbage til ham og blev hans Trøst. Han skrev et natursymbolisk Epos og Drama »Hamadryaden«; derefter, i sit 34te Aar, Sørgepillen »Bajazet« og i Rom »Tiber« og »Gregor d. 7de«; istedenfor Italiens Dyreverden var det to af dets historiske Rovdyr, der bleve Gjenstand for hans Skildringer. Med disse Digtninger kom han hjem 1827, til en Post i Sorø som Lector i Naturvidenskaberne. Hans dramatiske Værker, især Bajazet og Tiber (udg. 1828), gjorde et mægtigt Indtryk ved den Phantasens Styrke og den »bidende, tragiske Satire«, hvormed Charakterer, Lidenskaber og Tidsforhold vare afskildrede og dømte, og ved Stilens eiedommelige Energi. — Fortrin, som forevigt, under den da herskende Smag, langt fra opveiede Savnet af en ligelig dramatisk Udarbejdelse og Correcthed i Sprogformen. Paa sin Side fandt Hauch sig endnu mindre opfyldt ved de heibergske Vaudeviller og Kritikker over Oehlenschläger; det brød ud i en Polemik, hvor Heiberg mødte med sine lette, skarpe Vaaben, secunderet af Hertz i »Gjenganger-Breve« (1830). I de paafølgende Fædsaar for Litteraturen har Hauch kraftig uddannet og udfoldet sin omfattende Digtergave; naar han ikke altid fik fremstillet, hvad der i store Syner havde begejstret ham, var selve hans Grundighed med Forstudierne og Planmæssighed i Anlægget naaske mest Skyld deri. Fra historiske Tragedier gik han over til historiske Romaner med »Vilhelm Zabern«, der udkom anonymt (1834) som »en Autobiographie fra Christian d. 2dens Tid« og saavel histerisk som psykologisk fyldstgjør en saa vanskelig Indklædnings Krav. Af de følgende Romaner vandt ingen større Sympathi, som ingen havde dybere Grund i Digterens Sjæl, end »En polak Familie« (1839), med Skikkelser og Scener fra det ulykke-

lige Polens Dødskamp. Efter dramatiske, derpaa episke Værker, udgav han, 51 Aar gammel, sin første lyriske Samling; heri »Dødens Genius» og de skønne Sange af »en polsk Familie», og et Slutnings- eller ligesom Afskedsdigt, hvori han udtaler en vemodig Følelse af, at hans Sang endnu ikke ret havde fundet Indgang; sine Digtninger sammenligner han med Efteraaret, der bringer mere Vemod end Glæde, men skal lære os »fra det visnede Jordliv at hæve Blikket mod Himlen.» Foruden hans Digterliv blev ogsaa hans akademiske Virksomhed frugtbar for Litteraturen, især efterat han var kommen til de Fag, der laae hans Kunst nærmest. Et Par Aar, iudtil Oprøret 1848, læste han i Kiel over nordisk Sprog og Mythologi, derefter i Kjøbenhavn over Sagallitteraturen; 1851 blev han Professor i Æsthetik; to Bind mest æsthetiske Afhandlinger, Analyse af shakespeariske Tragedier o. s. v., ere saa at sige en Høst fra hans Forelæsninger. Til en ny Række Digtninger hentede han som hidtil Stof fra de forskjelligste Tider og Lande, hvor betydningsfulde Sjælstilstande eller Conflicter tiltrak hans Opmærksomhed: fortællende skildrede han i »Thorvald Vidførle» (1849) Sagatiden, i »Robert Fulton» Opdagelsens Spænding, i »Ch. de la Bussière» Revolutionens; som Skuespildigter traadte han i bestandig nøiere Forhold til Theatret. Tragedien »Svend Grathe» (1841), hvis dramatiske Værd Heiberg varmt fremhævede, havde ikke gjort Virkning, de lidligere vare tildeels slet ikke bestemte for Scenen; nu fremkom saa velopfundne og vel modtagne Theaterstykker som »Sostrene paa Kinnakullen», »Æren tabt og vunden», »Henrik af Navarra» og mange flere. Ogsaa som Lyriker var Hauch i vedvarende Udvikling: hans anden Samling, udgivet i hans 71de Aar — deri »Søvnen og Døden», »Maaneskinsdrømme», »den vilde Jagt» — gjør et Indtryk, som om han var bleven varmere med Aarene, eller hans Varme er bleven mildere. Endnu i Trængselsaaret 1864 søgte han Tilflugt i Poesiens fjerne Egne, idet han i »Fortællingen om Haldor» tilbagekaldte sit Samliv med Naturen i den norske Eensomhed. Saaledes staaer han midt i de Yngres Slægt som en Repræsentant for den højere ideale Stræben, hvortil hele hans Liv har været indviet.

Johan Ludvig Heiberg (S. 94-9, 268-73) er født i Kjøbenhavn 1791, den 14de December; han havde Fødselsdag med sin Heros, Tycho Brahe. Hans Fader, den satiriske Digter og Frihedsmand Peter Andreas Heiberg, blev landsforvist (1799), da Sønnen var 8 Aar gammel. Hans Moder, anden Gang gift med Baron Gyllembourg (Ehrens-vård), er i sit Livs Aften bleven Forfatterinde til den Række flint tegnede Noveller, der aabnedes (1828) med »En Hverdagshistorie»; mellem hende og Sønnen var der tidlig et Forhold som mellem Ven og Veninde. I Hjemmet kom, foruden adelige Besøg fra Stockholm, ogsaa en stadig Kreds af Notabler,

som vare hans Venner: Componisten Weyse lavede ham et Dukketheater; Physikeren Ørsted læste Geometri med ham til Studentexamen; Oehlenschläger, for hvem han fra Barn af følte en »grændseløs Begjærlighed», lønnede hans første Forsøg i Skuespildigtning med et Kys. Saa dannende Omgangen var, saa mangesidige vare hans Interesser, og skiftevis forfulgte han dem med Lidenskab: han studerede et Værk i den rene Mathematik, som hans Fader havde skaffet ham fra Paris; hele Vinternætter sad han i Gaarden og kigede Stjerner; om Sommeren dyrkede han Entomologi; desuden Philologi, Æsthetik, Goethe og de franske Digtere. — Heibergs første Skuespil var »Don Juan», efter Molière, bearbejdet for Dukketheatret (1812); han udgav det 1814 tilligemed en romantisk Comedie »Pottemager Walter» under Titel »Marionetttheater», ved Phantasien og Følelsens Romantik som ved Formens Klarhed et betydningsfuldt Ungdomsarbejde. Hans næste Digtning »Julespøg og Nytaarsløser» (skrevet 1815), »en Fortsættelse af Oehlenschlägers Sanct-Hans-Aften-Spil», havde en stærk Tilsætning af Satire mod Publikum og dets daværende Yndling Ingemann, saameget overgivnere, som der i hans kritiske Indignation ikke var Stærk af Misundelse. Grundtvig tog til Gjemme, hvorefter Heiberg stillede sig op som til en Hanefægning; det var første og sidste Gang at disse aandelige Antipoder mødte hinanden. Under det stigende æsthetiske Røre var H. bleven bekendt med Baggisen, sin »Lærer og Ven», der ofte kom hjem til ham og Moderen og kunde sidde Dage og Nætter i Samtale med dem. Til at tage Deel i »Tyltestriden» følte den unge Æsthetiker ingen Drift, skjøndt opfordret ogsaa fra Oehlenschlägers Side. Han skrev en Doctordisputats om det spanske Drama (1817); ullaige gjorde han digteriske Studier efter Calderon, deriblandt (til en paatænkt Trilogi, 1817) »Psyches Indvielse», med Skildringen af den halvvoxne Kvinde — paa eengang Barn og Jomfru —, en Skildring, som hører til Perlerne mellem de heibergske Digtninger. — Endnu vidste han ikke, om han skulde være Universitetslærer, som han ønskede, eller Digter eller Læge eller Diplomat. For at samle sig søgte han at komme udenlands, og 1819-22 opholdt han sig hos sin Fader i Paris. Her var han endnu deelt mellem: Naturhistorie, Theater og Selskabelighed; af Digtninger skrev han Dramaet »Nina», abstract i det Comiske, men fuldt af Følelse i Sjælebildet af Kjærligheds Træskab; ligesom Holberg slog han sig igjennem som Musikanter, *professeur de Guitarre*. Endelig blev han, 1822, udnævnt til Lector i dansk Sprog og Litteratur ved Universitetet i Kiel, og med sin Moder, som nu var enke, havde han her et Par stille Aar, ligesom i Udlændighed. Han udgav en dansk »Formenlehrs», philosophisk indklædt, og holdt Forelæsninger over Nordisk Mythologi, efter Edda og Oehlenschlägers mythiske Digtninger. I

Mai 1824 havde han laant Hegels Encyclopædi; saa anstrængende Læsningen var, saa dunkel Meningen, skimtede han hist og her en Ledestjerne og Tanker, som fandt Gjenklang i hans egne Anskuelser; da han netop skulde til Berlin, studerede han Værket igjennem i Dilligence. Efter nogle Maaneders Læsning i Hegels Skrifter og Samtaler med ham selv og de yngre Hegelianere, fandt han sig endnu saa temmelig desorienteret i det nye Stof, han havde tilegnet sig. Men paa Hjemreisen i Hamborg, da han en Dag sad grublende, med Hegel paa sit Bord og Hegel i sine Tanker, og lyttede til Psalmerne fra et Sangværk i Kirken overfor, blev han med Eet »greben af et momentant Indre Syn, ligesom »et Lynglimt, der oplyste den hele Region for ham og vakte den hidtil skjulte Central-Tanke.« Fra det Øieblik af var Systemet i sine store Omrids ham klart, og han følte en Sikkerhed og Selvbevidsthed, som han aldrig før havde kjendt. Som Indlæg i en philosophisk Feide udgav han endnu samme Aar en Afhandling »Om den menneskelige Frihed«, det første danske Skrift, der gav et Indblik i den hegelske Philosophi, og den første af de mangehaande Afhandlingene, hvori Heiberg, med en Nyindviets Tryghed og en aandrig Dialektikers Behændighed, har behandlet Emner saavel af den rene som anvendte Philosophi. — Hans næste Gave — og til et større Publikum — var Vaudevillierne. Sin Virksomhed for Dansk i Kiel havde han faaet nok af; han tog til Kjøbenhavn i Sommeren 1825, og ved Samtaler med Theaterdirecteuren (Colln) fik han Mod paa at forsøge en ny Digtart, hvori Musik og Skuespillerkunst kunde gribe sammen med den dramatiske Digtning; ad denne Vei vilde han, som han skriver til Tleek, »søge at gjenopvække »sit Folks dybt indgroede Sands for det Lokal-comiske, en Sands, »som neppe siden Holbergs Tid har faaet nogen Nærling«. Det Uanselige i Kunstform og Stof var han langt fra at forstaae, efterat han af Hegel havde lært at indsee baade Endelighedens og Begrænsningens Betydning. Et Forbillede havde han i de franske Vaudeviller, han havde seet i Paris; men her manglede det Spil mellem burleske og smeltende Toner, som skulde være Digtningens Sjæl. Nærmere aandsbeslægtede vare Bellmans Epistler, som Heiberg har kaldt »Vaudeviller udenfor Theatret«, og som han kjendelig har havt for Øie i de elskværdige Børneviser fra samme Sommer (1825): »Dyrehavsreisen« o. s. v. Det var ogsaa som Børneven, han havde henkastet sit første Forsøg i Vaudevillen (»Den dobbelte Flugt« 1824, utrykt), for Dukketheatret og halv parodierende — ligesom Holberg har taget sit Tillesh i Peder Paars, der begynder som Parodi, men snart bliver væsentlig satirisk. Den første offentlige Vaudeville var »Kong Salomon og Jørgen Haltemager« 1825; næste Aar »Aprilsnarrene« (Motiv fra Poul Møller) og »Recen-

senten og Dyret«. Tillige udgav han et Stridskrift: »Om Vaudevillens«, som blev Heibergs første dramaturgiske Afhandling; han sammenstiller heri de gjængse Arter Skuespil og bestemmer Vaudevillen som et Situationsstykke med løst skizzerede Charakterer, Dialogen paa særlig comiske eller stemningsfulde Steder forskjonneth med Sange, helst til bekjendte Melodier, saa at Musiken strax kommer Texten tilhjulps, Charaktererne anlagte paa at udmale af Skuespillerne og tildeels beregnede paa deres Talenter. Anledning til Skriftet var, at Vaudevillierne af Kritikken bleve stemplede som Farcer. Imidlertid gave de ikke blot vedvarende Indtægt Huus, men der var en Jubel i Huset, som der ikke havde været, siden Holberg netop for 100 Aar siden bragte sine Comedier paa Scenen, og midt under den sunde Latter og Lystighed bleve ogsaa Hjertets Strengte rørte, ved det forunderlig Hjemlige i de erotiske Stemninger, som fik Luft i Samklangen af Toner og Ord. Sangene bleve hurtigt til Gadoviser, mange af Replikkerne hørt som Ordsprog; selv paa Provindstheatrene var Virkningen omtrent den samme. At Vaudevillen, skjøndt sammensat Konstalt, ikke er noget Bastard, har den nok som viist ved nye Affødninger (hos Hostrup o. fl.) og viser det endnu — De mangehaande rige Begyndelser, som ere indholdet af den første Halvdeel af Heibergs Liv, fik deres Fortsættelse i den næste Halvdeel). Som æsthetisk Leder og Smagsdommer udgav han 1827 sit aandsfulde Ugeblad: »Flyvende Post«, med dramaturgiske Kritikker, med Betragtninger over Tonen i det offentlige Liv o. d., med humoristiske Indlæg og med de første Fortællinger af »Forf. til en Hvordags-historie«. I Kritikkerne lagde han Vind paa »at sige sin Mening bestemt og fyndigen, samt blande i Foredraget noget Salt og Peber«; under Skjemt og Tankeleg forklarede han Skjenbedens Love, Knustens Fordringer til de forskjellige Digtarter og dens Aabenbareiser i de Værker, den uomiddelbare poetiske Sands hjemler som Digtværker. Hans Kritik over »Væringerne« og »Svar til Oehlenschlägers« (1828) blev til et heelt æsthetisk System tilligemed en Analyse af Oehl's Værker og af hans Svagheder saavel som hans u dødelige Geni og Mesterskab. Det er overhovedet i Strids- og Leilighedsskrifter at Heiberg har levet sin Æsthetik og lært den fra sig; den skjærpede med Smagen tillige Modtageligheden for det Skønne og sikrede dets sunde Væxt »paa en Tid, da Dunkelhed i den poetiske Form, Forkvakling i Tanken, formedelst dennes Mangel paa Herredømme deels over Phantasien, deels over Sproget, havde bemægtiget sig Digtterne.« Strængt systematisk udarbejdede han som Docent ved den militære Høiskole en »speculativ Logik« og en »Udsigt over den danske skjønnelitteratur« (1831), hvori han bl. A. har klaret det »norske Selskabs-Betydning — ligesom han igjennem havde taget dets Opgaver i Arv —;

et aandfuldt Skrift »Om Philosophiens Betydning» skulde indbyde til offentlige Forelæsninger, men her manglede Tilhørere. Samtidig var han frugtbar som Theaterdigter. Ved sit nationale Skuespil »Elverhøi» (1828) — stndrigt i Anlæg, med en eiendommelig romantisk Baggrund af den sjællandske Almues Sagn og Overtro og med Musik fra Kjømpeviserne, hvis Melodier, mesterlig behandlede af Kuhlau, først gennem »Elverhøi» paany bleve til Folkesang —, ved Vaudeviller fra Hverdagslivet: »De Uadskillelige» o. s. v., som var og blev hans frugtbareste Green, ved Oversættelser af franske Stykker, navnlig Scribe's, sendte han fra Scenen en forfriskende Luft over Unge og Gamle og fremkaldte en mere individuel Stil i den sceniske Kunst, med Fremstillere som Rosenkilde og Phister, Jfr. Jørgensen og Johanne Louise Pâtges. For denne udmærkede Kunstnerinde, der 13 Aar gammel var optraadt i »Aprilsnarrene» og hvis Geni som Skuespillerinde stod i uafbrudt Vexelvirkning med hans som Theaterdigter — 1831 blev hun hans Hustru —, skrev han bl. A. sin finest anlagte Vaudeville »Nei» (1836) og Monologen »Emilies Hjerteauken». Nye Baner søgte han i et speculativt Drama »Fata Morgana», i Feststykket »Syvsoverdag» og i »En Sjæl efter Døden». Denne aristophaniske Apokalypse, hvor en københavnsk Spidsborgers Sjæl vises fra Himmerige og Elysium ned til Trivialitetens Helvede, medens de Efterlevende hædre hans Minde og trøste sig med Gjenzyuet, er ligesaa fri i Detaillen som dristig i Opfindelsen, udført med Mesterskab og af stort aandeligt Omfang; den udkom (tilligemed en mystisk Novelle i skønne Romancer: »De Nygifte») mellem »Nye Digte» 1841, i Heibergs 50de Aar. — Leilighedsvis skrev han ogsaa senere skønne Digte: »Det danske Flag til Prindsen af Noer», Tanke- og Stemningsdigte, Fest- og Gravsange; hans Virksomhed gik dog mest i andre Retninger. I to Aargange »Intelligensblade» fortsatte han med æsthetiske og dramaturgiske Afhandlinger; deriblandt hans fortræffelige Foredrag om »Bellman, som comisk Dithyrambiker». Samtidig følte han sig mere og mere hændraget til Astronomien, sin Ungdoms Studium. Under Tidens urolige Gjæringer var det ham velgjørende »at tye til Regioner, som ligge udenfor al denne Smadrede og Uro»; han havde hørt »Stjernehimlen» syngte i den stille Nat:

„Men du, som ønsker i Fred at boe,
Uforstyrret af planløse Ivær,
Hæv dig til mig, og prøv den Ro,
Som min rolige Rhythmes giver.

Og er du døvet af Mængdens Raab,
Af de Stemmer, som buje, som skrige,
Saa bød dig og styrk dig ved kjælig Daab
I det stille Hav i mit Rige”.

1844-46 udgav han en astronomisk Aarvog »Urania», med Afhandlinger om Tidsregning, om Tycho Brahe og Hveen. Efter en længere Tids praktisk Virksomhed som Theaterdirecteur drog han sig igjen tilbage til Naturvidenskaben; de sidste 4 Aar af sit Liv var han mest beskæftiget med Undersøgelser om Lyset og Tonerne og skrev en Række strængt videnskabelige Afhandlinger, som han agtede at udgive under Titel: »Optiske og akustiske Monographier». Hans sidste Skrift blev imidlertid et overgivent dialektisk Indhug paa Rigsdagsforhandlingerne »Om de private Theatres Bevillinger» 1860, hvor man endnu engang saae ham letbevæbnet gaae til Kampen som til en Leg. Han stod »i Aandens fulde Kraft og uforstyrrede Ungdom», da Døden bortrev ham, i August 1860, henved 69 Aar gammel. — Sit eiendommelige Præg som Forfatter har Heiberg hverken ved sin Mangesidighed eller ved sin goetheske Frugtbarhed paa nye Kunstformer — af hans Digtninger er det kun Vaudevillerne, der udgjøre en Gruppe, — eller ved sine Natogaver af Ynde, Vid og Skarpsindighed, men ved den gennemdannede Aand, der lyser frem af hans Skrifter. Hans litterære Personlighed er klar i Digtning, sjælfuld i Tænkning, paa eengang europæisk og ægte dansk, og Sproget har aldrig bøiet sig villigere efter Tankens Bevægelser og Sprogbrugens Love, end naar Heiberg førte Pennen.

Henrik Hertz (S. 128-9) er født i København af jødiske Forældre 1798. Hans Ungdomsaar faldt under Brydningen mellem den baggesenske og oehlenschlägerske Kunstanskuelse. Da Striden om det rette Forhold mellem Idee og Form i Digtværker for anden Gang blussede op, i Polemiken mellem Heiberg og Hauch, udkom 1830 »Gjenganger-Breve fra Paradis», i Tankegang, Sprog og Versbygning livagtig baggesenske, mens Baggesen var død og halv glemt; som anonyme gjorde de saameget større Opsigt og bleve hilset med Anmeldelser baade af Ørsted, Mynster og Heiberg. Først to Aar efter navngav Hertz sig som Baggesens Dobbeltgjænger, tillige som Forfatter til flere anonyme Theaterstykker, der havde gjort Lykke, først en Comedie i Holbergs Stil, senere et fint Conversationsstykke i rimede Vers: »Amors Genistreger». De næste Arbejder, deriblandt Lystspillet »Sparekassens», som end mere røbede hans dramatiske Kald, havde ligeledes Hverdagslivet til Gjenstand. Men 1837 betraadte han en ny Bane med sin romantiske Tragedie »Svend Dyrings Huus», hvori Stoffet, og ikke mindre Sproget lige indtil Rhythme og Rimbygning, er fra Kjømpeviserne. Idet han fremdeles heftede Stof til pathologiske Skildringer helst fra fjærne Tider eller Steder og male afpassede Figurer og Udmaling efter Stoffet, har han, ligesom Kunstgartneren, der udvikler nye Varieteter i Blomsternes Rige, frembragt en Flor af dramatiske Digtninger saa afvejlende som »Tyrning».

(efter den ældre Edda) fra Nordens Myttheid, »Kong Renés Datter» fra Troubadurtiden, »De Deporterede» fra en Australcoloni, andre fra Hoflivet i Frankrig, fra Italien, fra Østerland, foruden kjøbenhavnske Charakterbilleder. Ogsaa hans lyriske Digte ere altid i Stil. Egen for Hertz er denne mangesidige, flint uddannede Sands for Valget af Form som for dens Udpensling, derhos en sund comisk Aare og Mesterskab i Sprogbehandlingen: i at holde Tonen eller, ved at slaae over i en dagligdags Vending og ligesom tale fortroligt, at hjælpe det høiere Poetiske frem. † 1870.

Ludvig Holberg s. o. S. 315-49.

Jens Christian Hostrup (S. 89-90) er født i Kjøbenhavn 1818. Han afløste Ploug som Regentspoet, under Navnet »Jens Kristrup»; ved Studentertogene, siden i de bevægede Krigsaar skrev han Sange, overgivne eller alvorlige, efter Leilighedens Krav. Hans store Gaver som dramatisk og navnlig comisk Digter kom tidligere til Blomstring, end sædvanligt, maaskee ogsaa ønskeligt, for denne Green af Digtekunsten. 25 Aar gammel, efter at have taget theologisk Examen (1843), skrev han sin Treacts Studentecomédie »Gjenboerne», med Regentsianere, en Smedefamilie og den evige Jøde til *dramatis personæ*, og: Handling, Replikker, Sange, Alt saa lystigt, saa træffende udført og tillige saa mildt og naturligt, at der med Latteren fulgte et Velvære, som kun det harmoniske Værk kan skjænke. Stykket blev spillet af Studenter og var bl. A. i Elskerindfigurerne afpasset derefter; men da det engang ved en Sommerforestilling kom paa det kgl. Theater, fik det der en blivende Plads. I flere Aar sprudlede det hostrupske Lune med nye »Sangspil», hvor snart Førvikling og Figurtegning som i »Eventyr paa Fodrejsen» (1847), snart Overgivenheden som i »Soldaterløier», snart den poetiske Grundstemning eller Grundtanke som i »En Nat mellem Fjeldene» og »Mester og Lærling», er det nærmest Tiltrækkende; en Mangfoldighed af morsomme Figurer fra By og Land, hver med sin Sjæl og sit Idiom, bevæge sig mellem hverandre i levende Sammenspil. Det musikalske Couplet anbringer han med stor Virkning; svagest ere netop de enkelte Stykker, hvor han har givet Afkald paa Sangen. Efter en Udenlandsreise digtede Hostrup endnu et romantisk Lystspil »Drøm og Daad», Scenen i Italien (1854). Næste Aar søgte han Præstekald: han havde følt Trang til en personligere Virken og Leven. »Saa vendte han Ryg til Drømmenes Slot». Men sin poetiske Virksomhed betragter han ikke som afsluttet, og leilighedsvis har han sendt Hilsen til Venner i varme fædrelandske Sange.

Henrik Ibsen (S. 285) er født i Skien 1828. Han var først Lærling paa et Apothek og blev, under trange Kaar, Student, 22 Aar gammel.

En Tidlang bestyrede han det »norske» Theater, i adskillige Aar har han levet i Udlandet, mest i Syden, baade hjemme og ude frugtbar som Forfatter. 1850, samme Aar han blev Student, udgav han Dramaet »Catilina» og aabnede dermed en Krig mod det bestaaende Samfunds Onder og Goder, som han senere optog, rettet mod Nutiden nærmest i hans eget Land. Megen Opmærksomhed vakte en fri dramatisk Digtning i rimede Vers: »Brand», udgivet i Kjøbenhavn 1866 og efter Grundsynet et Indlæg i den kjerkegaardske Bevægelse. Brand er en ung Præst, som ubønhørlig træder op mod Halvheden og Slapheden i de aandelige Fordringer, — som vækker Liv i sin Menighed, men til Slutning fører den fra Kirken ud i den vilde Ørk, — som giver sin trofaste, elskelige Hustru Styrke til kjærlig at bringe de tungeste Offre, men dermed knuser hendes Livskraft, thi »den, der seer Jehova, døer». Hvis det ingenlunde har været Forfatterens Mening at stille sin Troeshelt som en Afviser paa Livsens Vej, er det hans Digtning, der har taget Magten fra ham. Præstens unge Hustru Agnes er en af de reneste kvindelige Skikkelser mellem de mange, der lyse i vor Digtekunst og lyse ogsaa i Ibsens Arbejder. Det følgende Aar udkom en dramatisk Eventyrdigtning, ligeledes i rimede Vers: »Peer Gynt», hvor Hovedfiguren er en Phantast, en Fant, der digter og lyver for sig selv som for Andre og gaar op i Selvsyge; han gennemløber forskellige Stillinger i Livet, men de ligge som Skal paa Skal i et Løg, Kjærnen mangler. I Lystspillet »De Unges Forbund», der er skrevet for Skuepladsen og har gjort Lykke paa Scenen, fremtræder en vægte Frihedsmænd, lid Enthusiast og Lykkejæger, omkredset af flere andre Skikkelser fra Døgnat. Mera vederkvægende end disse tre skarpt polemiske Digtninger er det historiske Skuespil: »Kongs-Eminerne», udg. 1864: den ærgjerrige, dygtige, af sin Mistvivl stækkede Skule Jarl overfor Haakon med den lyse Kongetanke at gøre Norge fra et Rige til et Folk; Stykkets Plan er modent anlagt og der er baade Figurer, Scener og Replikker af gripende Virkning. Harmfuld Lidenskab, skarp og dyb Reflexion hører til Egenhederne hos Ibsen, og allerede om hans første, umodne Arbejde blev det sagt med Sandhed, at han digter indenfra, fra Ideen.

Bernhard Severin Ingemann (S. 18-19) er født 1789 i Torkildstrup paa Falster, hvor hans Fader var Præst; hele hans Digterliv igjennem hører man Toner fra det fromme Barndomshjem. Som Student, levende berørt af Schiller og af Tieck med Romantikerne, viede han sig strax til Digtekunsten. 22 Aar gammel udgav han sit første Bind »Digte»; efter »Proene», med lyriske Digte (Carl d. 5tes Sang i Ligkisten o. fl.) og en sentimental Novelle i Brevform, fulgte et stort allegorisk-romantisk Epos »De sorte Riddere». Disse drømmende Poesier, hvor medfødt Lethed i

at skrive Vers blev holdt i Aande ved den tysk-romantiske Skoles Forestillinger om Digterbegeistring, fandt Gjenklang mest hos Ungdommen, de sværmeriske Længsler Alder. Hans næste Arbejder vare dramatiske; Sørgespillene »Masaniello« og »Blanca« (1815) gjorde stor Lykke, ogsaa ved Opførelsen; Mange holdt dog paa Heibergs Juleleier over Mangel af Kjød og Blod i disse Skikkelser. Betydeligere vare vistnok Phantasidigtningerne som det symbolske Tryllespil »Reinald Underbarnet« og, fremfor Ingemanns fleste dramatiske Arbejder, »Kroniken om Hr. Hellas« (i »Julegave«) og »De Underjordiske, et bornholmsk Eventyr« 1817; hans barnefromme Betragtning af Livet, hans levende Indbildningskraft, hans Lyrik og Fortællelegave kom ligesom til fri Samvirken i dette Eventyr fra de nordiske Korstogs Tider. Efter en Udenlandsreise, heelt igjennem besægen i »Relselyren«, udgav han et Bind »Eventyr og Fortællinger«, med Stof fra Hverdagslivet og undertiden noget Spøgelseagtigt midt imellem det Dagligdags, en Sammensætning, hvori Hoffmann havde sin Styrke, og hvorved ogsaa Ingemann oftere har vakt en hemmelig Gysen hos sine Læsere. 1822 blev han Lector i Dansk i Sorø. Her levede han med sin Hustru, fredelig i den stille Natur, mellem Minder fra Danmarks romantiske Fortid; at vække dem til nyt Liv i Folket blev hans kjæreste Tanke. Tidens Yndlingslæsning var Walter Scotts Romaner; her var et Forbillede, dog at Ingemann efter sit Øiemed holdt selve de historiske Begivenheder og Hovedpersoner i Forgrunden; i Kroniker og lærde Skrifter og især i Folkeviserne fra Riddertiden søgte han Træk og Farver til det Billede af Danmarks Middelalder, der steg frem for hans Indbildningskraft. Han skrev til Indgang sit episke Hoveddigt: »Valdemar den Store og hans Mænd«, 1824, indledet med et Tilraab til de henfarne Helle:

„Lys atter for os fra natlig Tid,
I Aandekæmper i Herrens Strid!
Og blunder atter i Blodheds Drømme
Mit Fædreland ved de dybe Strømme;
Hvad heller raser i blinde Lyst
Forvildet Slægt mod sit eget Bryet;
Du ryster Sjælen og vækker Aanden,
Og styrker Bjertet og raster Haanden
Til dansk og stor og til herlig Lid —
Til Danmarks Frelse i Næstens Tid!“

Næst efter fulgte en historisk Roman i 3 Bind: »Valdemar Seier«, og i Fortsættelse deraf tre lignende Romaner; Rækken blev afsluttet (1836) med et episk Digt: »Dronning Margreta«. Neppe har nogen dansk Bog fængslet især Ungdommen mere end Ingemanns Romaner; de bleve

udbredte i nye Oplag og tillige i Oversættelser paa fremmede Sprog. Under Udarbejdelsen udgav han forskellige andre Digtninger: Psalmer, Noveller, ogsaa et polemisk Eventyr »Huldregaverne«, med videnskabelig Naturalisme; senere en freldig Romancedigtning om Folkeaaandens Heroa »Holger Danske« og et dramatisk Eventyr »Salomons Ring«. Som Psalmedigter har Ingemann ikke Orgelets mægtige Toner; eiendommeligt ere hans Børnepsalmer (1837): »Morgen- og Aftensange« med Melodier af Weyse; Barnetro, Mildhed og Fred er Sjælen i alle hans aandelige Sange. En elskelig Personlighed lyste frem selv af de poetisk svagere Arbejder. I sin Alderdom udgav han sine samlede Skrifter (38 Bind) og forøgede dem jevnlig med nye: »Landsbybornene«, en Nutidsroman (1853), »Tankebreve fra en Afdød« om Sjælens Mellemtilstand efter Døden, Digte ved fædrelandske Leiligheder osv. Hans historiske Romaner opnaaede, ligesom Middelalderens romantiske Digtninger, at blive Almuelæsning, livlig efterspurgt i Sognebiblioteker ogsaa i Norge og i Slesvig, hvor de under Navnet »Kongebøgerne« have styrket den vaagnende Folkeaaand. Den Dag, han fyldte sit 70de Aar, skjænkede danske Kvinder ham et Goldhorn med Figurer fra disse Digtninger. Han døde, fredelig som han havde levet, i Sorø 1862.

Rudolf Keyser (S. 37-43) er født i Christiania i Decbr. 1803, † 1864. At samle og udbrede grundig Kundskab om Norges minderige Fortid, var hans Livs Formaal. Dertil udrustede han sig bl. A. ved et toaarigt Ophold paa Island (1825-27) og ved Granskning af Haandskriftsamlinger ogsaa i Danmark og Sverrig. Sin Virksomhed havde han, fra 1828, som Universitetslærer, lige utrættelig med Læseøvelser for Begyndere og med lærde historiske eller kulturhistoriske Forelæsninger; tillige foreviste han Samlingen af nordiske Oldsager, der skylder ham sin Opkomst. Han fremtraadte i Litteraturen dels som Medudgiver af gammelnorske Love og Folkebøger, af »Kongespeilet« o. fl., dels med almenlæselige Skrifter, udsprungne af hans akademiske Forelæsnings. Folgerigt blev en Afhandling »Om Nordmændenes Herkomst og Folkeslægtsskab« (1839), med Hypotheser, der, nærmere udførte navnlig af P. A. Munch, have grundlagt den saakaldte norske historiske Skole. Foruden spredte Afhandlinger har Keyser udgivet »Nordmændenes Religionsforfatning i Hedendommen« og (i 2 Bind, 1858) »Den norske Kirkes Historie under Katholicismen«, pragmatisk fremstillet i dens Sammenhæng med de verdslige Samfundsforhold; ved Reenhed i Fremstillingen som ved Lærdom og Overblik hører dette Værk til Hovedskrifterne i Nordens historiske Litteratur.

Søren Aaby Kierkegaard (S. 21-5) er født i Kjøbenhavn 1813; hans Forældre vare bondefødte og allerede tilaars. Han opvoxede i et christe-

ligt, strængt alvorligt Hjem, blev Student 1830 og ti Aar efter theologisk Candidat. 1841 fremtraadte han som philosophisk Forfatter med sin Magisterdisputats »Om Begrebet Ironi»; 1843 pseudonymt med »Enten-Eller, af Victor Eremita» i 2 Bind, en Udmaling af den æsthetiske og den ethiske Livsbetragtning og flæmt i Baggrunden den religiøse. At dette ved Flugt og Masse i Tankerne, udtømmeligt Vid og digterisk Sprogfylde lige forbausende Værk og derefter en lang Række lyrisk-dialektiske Aandsfoster — »Frygt og Bæven», »Gjentagelsen», »Stadier paa Livets Vej» o. a. —, der fulgte Slag i Slag i disse Aar, havde Kierkegaard til Forfatter, var en Hemmelighed. Han levede efter sine Forældres Død som Huselier, uden fast Bestilling, saaes ofte paa Gaden i livlig Samtale; forresten holdt han sig for sig selv, iagttagende, tænkende, udarbejdende. Under eget Navn udgav han (alt fra 1843) af og til »Ophyggelige Taler», tilegnede hans afdøde Fader, og et Par æsthetiske Afhandlinger; lidt efter lidt gjættede man Forfatteren til den Mængdefoldighed af Skrifter, han udsendte, snart som Udgiver, snart reent pseudonyme, med en fingeret Forfatterpersonlighed, svarende til den Existent, der skulde afskildres i sit indre Væsen. I »Afsluttende Efterskrift» (1846) rettes Troens Paradox imod Speculationen; i »Lødøvelse i Christendommen» (1850) og »Til Selvprøvelse», hvor Fordringen »tvinges op til Identitetens Høieste», betoner han det nye Testaments Christendom som »Inderlighed, Inderliggjørelse», Lidelsens Evangelium — og hvorledes det i »Christenheden» bliver tilsiøret. Det var Kierkegaards Haab at finde Medhold eller dog Modstand hos Biskop Mynter; da M. tog og efter sin Død blev nævnet som Sandhedsvidne, brød Uvejret løs med en Undsigelse mod den officielle Christendoms Bedrag, først i »Fædrelandet», saa i Flyvebladene »Øieblikket», 1855; en saa rystende Samklang af Sorgens og Latterens Toner er sjældent hørt. Hentet ogsaa af Sygdom døde Kierkegaard i Vinteren samme Aar, 42 Aar gammel. Gaangen i hans Forfatterskab — en af Litteraturens malmrige Gruber — er med fortroligt Kjendskab fremstillet i »Nordisk-Conversations-Lexicon».

Thomas Kingo s. o. S. 309-15.

Laurids Kok (S. 177-9; den bekjendte Melodi er af Audit. Rasmussen og først fra 1810), født omtrent 1635, var Provst i det nordvestlige Sjælland, en Ven af Peder Syv og Forfatter til nogle fædrelandshistoriske Viser, optagne i Syvs Udgave af Kjæmpeviserne (1695).

Jorgen Moe (S. 43-9, S. 12), Søn af en Gaardbruger i Ringerige, er født 1813. I Candidatsarene gjorde han, med offentlig Understøttelse, Reiser i Norge for at samle Folkedigtninger; han er nu Præst. Moe har udgivet »Norske Viser og Stev» 1840 og med Asbjørnsen »Norske

Folke-Eventyr» 1842, sigtede og gjenfortalte med levende Sands; desuden lyriske Digte, med Stof mest fra Folkelivet, hjerterige og fromme i Grundtone.

Andreas Munch (S. 133), Søn af Digteren Biskop M., er født i Christiania 1811. I sit 25de Aar fremtraadte han med en Digtsamling »Ephemerer», sympathetisk tiltalende ved Reenhed i Tonen og en blød, venlig Grundstemning; efter nogle Aars Virksomhed som Journalist viede han sig ganske til Digtekunsten. Han udgav »den Eenomme», en Sjælehistorie, fremdeles fortællende og naturbeskrivende »Billeder fra Nord og Syd» 1848, stemningsfulde »Digte» (f. Ex. Sneefald, Den forladte Kirke, Reisedigtene fra Syden) og »Nye Digte», der i en Romancesyklus »Kongedatterens Brudefærd», hvor det Sydlandske og det Nordiske umiddelbart mødes og smelte sammen. Efter en længere Taushed, afbrudt ved hans Smertes Lyrik: »Sorg og Træst», fremtraadte han med et tragisk Drama »Salomon de Caus»; det gjorde Lykke, end mere fra Scenen, og er paafulgt af flere lignende, nogle med fædrelandsk Stof (»En Aften paa Giske» o. a.), og af Fortællinger fra Norges ældre Historie. For Fællesskabet med Europa i Kunst og Cultur og for Nordens indre Forening har A. Munch medvirket saavel ved sin Sangergave som middelbart ved den Fredens og Dannelsens Aand, der lyser gennem hans Digterliv.

Peter Andreas Munch (S. 249-52, S. 179 ff.) er født i Christiania i Decbr. 1810. Da han 1828 blev Student, havde han allerede, med Rasks Sproglære til Vejledning, læst flere Sagaer i Grundsproget og havde Planer om Historiekrivning; Keyser, der blev Lector netop samme Aar, fik i ham en rigtbegavet Lærling, snart en Medarbejder. De vare sammen i Kjøbenhavn paa Oldskrifternes Vegne; 1837 blev Munch Lector i Historie og begyndte at udfolde sin colossale Forfattervirksomhed. Han havde alt tidligere havt et Navn som Medudgiver af »Vidars», hvor han angreb Wergeland's »Sprogforvanskninger» og oversatte Prøver af Snorre og de gamle Kvad. Altsom han med »en Opdagers Uro» gennemgranskede Nordens og særlig Norges Oldtid, meddelte han sig i grundfærdige Afhandlinger — kritisk-historiske som »Kilderne til Sveriges Oldhistorie» o. s. v., geografiske som »Norge i Middelalderen» (1849), sprogvidenskabelige f. Ex. om Runeskriften paa Guldhornene — eller i Skolebøger og Skrifter til Alneenlæsning som »Norges, Sverrigs og Danmarks Historie» (1838) og »Nordens (i næste Udgave: »Nordmændenes») gamle Gude- og Heltesagn»; han udgav efter egne Undersøgelser Kaart over Norge og som Medudgiver en Skat af oldnorske Kildeskrifter, Love, Brevskaber o. s. v. Et Yndlingsemne for hans Lærdom og Skarpsindighed var Keyser's Hypothese om de forhistoriske Indvandring i Norden; Læresætningen, at de Danske ikke ere noget

reent nordisk Folk, udbredtes af P. A. Munch ogsaa gennem Dagbladsartikler, desværre midt under Krigen mellem Danmark — paa Nordens Vegne — og Tydskland. Efter disse vidtomfattende Forarbejder fulgte hans Hovedværk: «Det norske Folks Historie» fra de ældste Tider, begyndt 1851. Ikke blot Udbyttet af hans kritiske, opløsende og dristig sammenkædende Undersøgelser, men disse selv fremlægges udførlig, og i Forbigaaende drøftes mangt et Sidespørgsmaal; da Værket bærer paa et saadant Stof og derhos — som de fleste af Munchs — er skrevet under Trykningen, er det selv kun blevet et Forarbejde, men som saadant Grundlag for Norges Historieskrivning. Flere af Kildeskrifterne havde Munch personlig opsporet i udenlandske Archiver, især i Skotland og Normandiet; for at samle Actstykker til den katolske Tid, reiste han 1858 til Rom, hvor han opholdt sig i halvtredie Aar, med ulidskrænket Adgang til det pavelige Archiv. En Deel af sit Værk har han skrevet paa Hjemreisen, uden Hjælpemidler, men hans Hukommelse var saa forbausende, at han ud af Hovedet kunde anføre ordrette Citater fra de forskjelligste Skrifter med Henviisning til Bind og Side, som blot en god Ven eftersaae ved Correeturen. Hans sidste Reise var atter til Rom; her bortreves han, i sin Manddoms Kraft, i Sommeren 1863. «Det norske Folks Historie», i 8 Dele, fortsat indtil Kalmarunionen, en ypperlig Oversættelse af Snorres Kongesagaer (1859) og en Mangfoldighed af Skrifter i enhver Gæen af nordisk Oldkyndighed er hans Arv til Folk og Videnskab. Alt hvad Munch har skrevet, i Tidsskrifter, i Dagblade saavel som i større Arbejder, bærer Mærket af en sarvaagen Granskeraand, en utrolig Fylde af Kundskaber og en rasløse Virksomhed.

Jakob Peter Mynster (S. 292-5) er født i Kjøbenhavn 1775. Han mistede tidlig begge sine Forældre og fik i et pietetisk Hjem en temmelig glædeløs Barndom. Til Omgang havde han næst sin ældre Broders Venner; Tonen i disses Kreds var det «norske Selskabs», den sarkastiske, med mere Næring for hans Aand end for hans «Kjærlighedstørstende» Hjerne. Hans Broder studerede Medicin; selv var han, som formeentlig for «dem» hertil, bestemt til Theologi, men han vidste med sig selv, at, om han fik Isrnde at vælge et andet Studium, skulde Iogen faae ham derfra. Imidlertid blev han Student i sit 15de Aar, theologisk Candidat i sit 20de, og derefter Informator i et greveligt Huus. Hans Dannelse var, efter Tidens Vilkaar, mere æsthetisk og filosofisk end theologisk. De gamle Digtere, de nye ligesaa Lafontaine til Goethe, Tænkere og Skjønhaander fandt skiftevis Indgang hos ham; han skrev selv Digte, Klager over sin Aands Goldhed og sit Hjertes «frosne Hav», Scener af Tragedier, Jean-Paulske Aphorismer, ogsaa videnskabelige Afhandlinger; med Undtagelse af en Prisaafhandling bleve de under Laas og

Lukke i hans Pult. 1801 blev Mynster kaldet til Præst i Spiellerup og begyndte at samle sig til sit Livs Gjerning. Den rationalistiske Prosa var ham af Hjerter imod; men Erindringerne om Pietismen og senere Studier havde fjernet ham fra den positive Christendom; nu havde Schelling, Novalis og hans Ven og Fætter Steffens bragt ham de christelige Ideer nærmere; det var dog kun i Begjelstringens Øieblikke og mest kun med Phantasien, han tilegnede sig dem, — indtil der pludselig foregik et Gjennembrud i hans indre Liv. En Aften i Sommeren 1803, da han sad eensom med sin Tvivls og sin Ærgjerrigheds Anfægtelser, «for der som et Lys fra det Høle gennem hans Sjæl», og som han følte sig styrket til «ganske, uden Forbehold» at hengive sig i Guds Styrelse og lyde hans Villie, vægnede Trangen til Evangeliet og dermed Troen paa dets historiske Sandhed. Fra nu af blev Prædikene ham en Hjertesag, og den videnskabelige Theologi Øk sin Betydning for ham. Han læste Spinoza, Pascal, de tydske Dogmatikere, han gennemgik Pauli Breve efter Tidsfølgen og uddrog deres Lærebøger, han samlede Forarbejder til de tre første Aarhundreders Kirkehistorie; Digtekunstens Mestere og selv Døgnets Frembringelser fandtes ogsaa paa hans Bord. Sine Fortrolige havde han langt borte, men han talde med dem i Breve: sin Broder og sin hulde Veninde Fru Rahbek. Det første, han gav i Trykken, næst et Digt til den unge Oehlenschläger (1805), var et Stridskrift mod en Plan til Forandringer i Gudstjenesten, derefter en Samling Prædikener (1ste Bind 1810), et Foredrag: «Om den Kunst at prædike» og nogle isagogiske Smaaskrifter: «om Forfatteren af Brevet til de Hebræer» o. fl. Han havde et anseet Navn, da han 1811 blev Præst i Hovedstaden. Her var han ganske paa sin Plads, fremfor Alt som geistlig Taler, med sit klare og inderlige, villige æsthetisk skjønne Foredrag, der i en Aarrække, under Vantroens og Rationalismens Anfægtelser, har samlet en tæltig Kreds af Dannede til christelig Ophbyggelse og er blevet Forbillede for en heel Slægt af Præster. Samtidig holdt han Forelæsninger over Psychologi — en af hans Prædikens væsentlige Bestanddele —, var Medlem af forskjellige kirkelige Commissioner og fast Medlem af Universitetsdirectionen; ligesom han i den lærde Skole hævdede Classiskernes Studium imod Realismen, var han under de voxende kirkelige og politiske Gjæringer konservativ, dæmpende eller afværgende. Af Skrifter udgav han videnskabelige Afhandlinger, f. Ex.: «Om Begrebet Dogmatik», nye, rige Prædikensamlinger og som Uddrag af sine Prædikener Andagtsbogen: «Betragtninger over de christelige Troeslærdomme», i 2 Bind 1833, oftere oplagt og oversat baade paa Svensk, Islandsk og Tydsk. Fra 1834 indtil 1854, da han, lige arbejdskraftig, i sit 79de Aar blev bortkaldt ved Døden, har han været Sjællands Biskop og saaledes ogsaa

udvortes beklædt den overordnede Plads i Kirken, som han igrunden længe forud havde indtaget. Med sin nye Virksomhed ved Visitatser og Repræsentationer, hvortil han havde Gaver som Faa, forbandt han den tidligere haade som Forretningsmand, Prædikant og Skribent, nader stadig Udvikling; thi, som han selv siger, »alle hans Aar har været Læreaar.« Som den Efterlevende faldt det i hans Lod at stede mange af sine Kjære til Jorden; foruden i Gravtaler har han med Mesterhaand skildret dem i Nekrologer, som Rahbek og Kamra R., Münster, Brøndsted. Stilen i hans Skrifter er ikke de nye Begyndelsers, men den classiske Afslutnings Foredrag, der snart lyst udviklende, snart ironisk eller sarkastisk, snart følelsesfuldt og opløftende, overalt bærer Mærket af en gennemdannet Aand og dens Herredømme over Udtrykkets Midler. Blandt Mynsters Efterladenskaber fandtes foruden theologiske Afhandlinger og en rig Brevsamling tillige »Meddelelser om mit Levnet« (nedskr. 1846), som med Dagsysets Skarphed belyser navnlig hans Ungdomshistorie.

Frederik Paludan-Müller (S. 90-4) er født i Kjersteminde i Fyen 1809. Omfanget af hans Digtergave var allerede at skjønné i Ungdomsarbejder, saa forskjellig stemte og saa kunstrige som »Dandserinden«, et lyrisk Epos fra Hverdagslivet, udg. 1833, »Amor og Psyche«, et Drama fra den antike Skønhedsverden, i klingende Rhythmer, og den ildfulde Romance fra Aandevederen: »Lucifers Fald«. Som det mindre var hans Sag at skildre, end sigé forherlige Menneskelivet, end at fremsætte de evige Ideer, fandt han et blødt og gennemsigtigt Klædebon for dem især i Oldtidens Myther. Midt imellem mythologiske Dramaer falder imidlertid et nyt Epos fra Hverdagslivet, atter i Ottaverim: »Adam Homo«, 1ste Deel (digtet i Paludan-Müllers 30te Aar) 1841, 2den og 3die Deel 1848. Helten er et Adamsbarn, haabefuld, rig paa gode Forsætter, men allerede tidlig en Pjalt, hvortil han i Livets Kampe mere og mere udvikles, medens han samtidig stiger til Baron og Geheimeraad; en Mangfoldighed af Skikkelser fra det plumrede sociale Liv, iblandt disse Almas lyse Skikkelse, føres frem i vexlende Situationer. Digtet ender med Døden og Dommen; men heelt igjennem, fra Scene til Scene eller midt under Skildringerne, holdes Dom ved lyriske Betragtninger, snart dybsindige og inderlige, snart skjærende ironiske; tidt er Formen Leg og Spøg, men Meningen alt Andet end spøgefuld. Den religiøse Alvor, hvormed Digteren seer ud over Livets Forfængelighed, synes med hver ny Digtning at blive dybere og Fordringen strængere; allerede Emmerne tyde derpaa: den første Død, gripende skildret i »Abels Død«, episk (1845); den sidste Død i »Ahasverus«, dramatisk (1854); Forsælgelsen, Askesen i »Kalanus« og »Benedict«; Lydighedsstanden i det bibelske

Drama »Paradiset«, hvor selve Sproget aander en svalere Æthers Reenhed. Det væsentlige Gjennembrud skete med »Adam Homo«; men at stille Arbejderne i Række, er endnu for tidligt: eiendommelig for Digteren er — foruden hans ætiske Grundbetragtning, foruden hans Tankefylde og sjældne Ord- og Verskunst — ogsaa Sammenhængen i hans poetiske Planer, saa at mangen Digtning først i et langt senere Arbejde har faaet sin Fortsættelse og dermed sin rette Forstaaelse.

Poul Møller (S. 83-9), Præstesøn, er født ved Veile 1794. Freidig og rigt begavet kom han til Universitetet, hvor han uddannede eller udfoldede sig ikke mindre ved Omgang med ligesindte Venner, end ved Studering. Med flere af dem (Tylten, 1818) sluttede han Kreds om deres elskede Mester Oehlenschläger og angreb Baggisen og Grundtvig med Parodiens Vaaben; nogle Digte af Poul Møller, mest i Romanceform, vare læste i Nytaarsgaver. Imidlertid havde han taget theologisk Examen; han gjorde som Skibspræst en Chinareise, med Oldtids Philosopher og Digtere til Selskab ombord. En velbegyndt Fordanskning af Odysseen, et Par ægte Studenterviser, en slaaende Artsbeskrivelse af »geniale Løsgængere« og deres Indflydelse paa Samtiden og et Brudstykke af den aandfulde, om typiske Figurer sprudlende Novelle »En Students Eventyr«, oplæst i Studenterforeningen 1824, var ligesom Forskud paa et rigt Forfatterskab. Han vilde endnu tage philologisk Embedsexamen; midt under den blev han kaldet til Lector i Philosophi ved Christiania Universitet 1826, og fra nu af blev Philosophien med dens Udvikling i Oldtid og Nutid hans Hovedstudium. Nogle Aar efter blev han Professor i København. Efter Tabet af sin unge Hustru skrev han en Afhandling »Om Udødeligheden«, forøvrigt Digte og vægtfulde Recensioner. 44 Aar gammel døde han, 1838. I det Lidt, han selv udgav, og de efter hans efterladte Papirer udgivne philosophiske Forelæsninger, Strøtanker, Breve, Brudstykker af Digtninger i Prosa og Vers, have vi Rudimenterne til en ægte classisk Forfatter. Oprindelig i Følelser, et paa eengang fint og storslaaet Udtryk og en sund, freidig Humor, som hører til Egenhederne ved Poul Møllers Stil, gennemtrængte hans hele Personlighed og gjorde hans daglige Omgang frugtbar for Samtiden.

Adam Oehlenschläger s. o. S. 384-416.

Niels Matthias Petersen (S. 245-9, 263-7), Husmandssøn, er født i Landsbyen Sanderum i Fyen 1781. Han var Skolekammerat med Rask; alt i Drengesaarene havde han ham til »Lærer og Mester« og blev ham siden en trofast Medarbejder og en Efterfølger, eiendommelig begavet til at udbrede den Kjærlighed til Nordens Sprog og Oldtidsminder, hvori de saa tidlig vare mødtes. Ved Universitetet traf de paany sammen. Men i de Aar, da Rask sluttede sin islandske Reise og drog ud for at op-

søge de beslægtede Sprog- og Folkestammer i Asien, sad N. M. Petersen halv forgjort som Seminarlærer. Efter Seminariets Ophævelse kom han til København 1826, netop som Retskrivningsstriden blussede op; hans første Afhandling var et Forsvar for Rasks Grundsætninger, hvilke han, med nogle Lempelser, gentagende har forfægtet; fremdeles udgav han »Dansk Orddannelseslære« og paa Sproghistoriens lidet dyrkede Mark et Prilsskrift i 2 Bind: »Det danske, norske og svenske Sprogs Historie uuder deres Udvikling af Stamsproget«. 1830 blev han Registrator i Geheimearchivet og hans Studier begyndte at gaae mere i historisk Retning. Foruden Oversættelse af »Oldnordiske Sagaer« (4-10de B.) og et kjærnefuldt Udvalg: »Historiske Fortællinger om Islændernes Færd hjemme og ude«, i 4 Bind, skrev han en »Gammel-nordisk Geographi« og til Almeenlæsning »Danmarks Historie i Hedenold«, alt imellem Afhandlinger i videnskabelige Tidsskrifter, deriblandt en Indtrængende Opfordring til at optage Oldnordisk som Lærefag i de lærde Skoler. Efterat den nordiske Philologi langt om længe havde vundet Plads ved Universitetet, idet N. M. Petersen 1845 blev udnævnt til Professor i disse Fag, gjennemarbejdede han dem i Forelæsninger og paa Grundlag deraf i nye Skrifter: 1849 »Nordisk Mythologi«; 1853—61 i 5 Bind: »Bidrag til den danske Litteraturs Historie« fra Middelalderen indtil 1800, en rig, uundværlig Materialsamling med Oversigter over Litteraturens Gang og levende Skildringer af Hovedforfatterne; Glæde over, hvad der er udrettet for Folk og Modersmaal, og bange Anelser om den snigende Tydsckhed komme elegisk til Udbrud midt imellem de lærerige Meddelelser. I Universitetsprogrammet for 1861 gjentog han, som til Afsked, sine Varselsord om Modersmaalets Fare og om Oldstndlet og Retskrivningen som Midler til Sammenhold med Stamsprog og Nabo-sprog. Han døde 1862, i sit 71de Aar.

Farmo Carl Ploug (S. 233, 240-41) er født 1813 i Kolding, ved Nørre- og Sønderjyllands Grændse. Det Aar, han blev Student, 1829, hørtes Gjenlyden af Tegnér's Ord: »søndringens tid är forbi«; det varede dog en Stund, inden de bleve den nye Tids Løsen. Stærkere sporedes Juli-revolutionens Dønninger, ogsaa i Studenternes Verden, hvor man hidtil, næst Fagvidenskaber, havde dyrket deels Æsthetikken og deels det »glade Liv«. Som Alumnus paa Regentens og Medlem af Academicum skrev Ploug, dengang philologisk Studerende, Viser under Navnet »Poul Rytter«, mest Drikkeviser eller lignende, undertiden med bellmanske Toner (som »I Sommerferien«); af Alvorsord er hverken »Danmark« eller »Norden«, men »Frihed, Sandhed og Ret« det staaende Løsen. Saaledes endnu i hans Sang til Luodenserne 1839, da gjensidige Besøg over Sundet begyndte at drage Hjerterne sammen. Men efter den Tid

traadte den nationale Bevægelse i Forgrunden. 1841 blev han Medud-giver af det politiske Dagblad »Fædrelandet«; dets tredobbelte For-maal: en grundlovmæssig Frihed, et dansk Slesvig, et skandinavisk Norden, har Ingen fattet idealere eller tjent mrligere og hensynsløse end han, haade med Mund og Pen. At navnlig den nordiske Enhedsfølelse for Ploug strax blev til en politisk Tanke, fulgte ikke blot af hans Stade som Journalist, under Kampen for Slesvig og den voxende Fare for Dan-marks Selvstændighed, men ogsaa af hans utaalmelige Digtersjæl, som »allid, hvor der er sat en Knop, strax skuer det fulde Blomster«. Hans ældste skandinaviske Sang er fra Febr. 1842: »Længe var Nordens her-lige Stamme«; i Pintaen 1843, i sit 30te Aar, anførte han det første Studentertog til Upsala; han blev sat under Anklage for sin Tale i Kalmar, men det var han beredt paa. De nordiske Studentermøder, som noder Sang og Blomsterregn have udsæet Eenhedstanken i alle tre Lande, skylder Nordens Sag sine sikreste Skridt fremad; Plougs person-lige Gaver, som Anfører, som Taler og som Digter, fandt ligesom deres Brændpunkt ved disse Mindets og Løftets Folkefester. — Af Digtlene ud-kom først »Poul Rytters Viser og Vers« 1847, udg. af hans Broder, da han selv var under Censur; stor Fremgang spores i tvende følgende Samlinger; det Hele udgjør eet Bind »Samlede Digte« 1862 og som Tillæg »Nyere Sange og Digte« 1869. Kun et enkelt af Digtlene er halv dramatisk anlagt, som Sangspil eller Oratorium: »Slaget ved Fre-dericia«; nogle aristophanisk drøie Studentermøder (1839-52), med Træk og Personer fra det offentlige Liv, bleve i sin Tid set med Jubel, men ere ikke udgivne. En lille Række fortællende Digte aabnes med »Dronning Mathilde« (1841). Eiendommeligst for Ploug er den poli-tiske Lyrik, med det Væld af Lellighedssange, hvori den sprudlede frem. Æsthetikken synes noget forlegen med denne Digtart. Men lige-som der er en Erkjendelsens Poesi, der, i det Sandes Tjeneste, frem-bringer Tanke- og Læredigte og naturtroe, »mimisk« skildrende Digt-ninger, er der ogsaa en Villiens Poesi, i det Godes Tjeneste og be-slægtet med Veltalenhed; hertil hører Bodspsalmen og i Endelighedens trangere Verden bl. A. den politiske Vise. I denne har Ploug sin Styrke. Hans Tankegang er modnet ved politisk Skrift og Tale, hans Digtersprog sat i Drift ved Studentervisens Frisprog og, som han taknemlig erindrer, forædlet ved Christ. Winthers Mønstertone; det er et af Tidens Alvor varmt bevæget Indre, hvoraf Digtlene udstømme, og han har et Bryst, et Veir til at synge, som, foruden Kinge og Grundtvig i Psalmene, kun faa af vore Lyrikere. Derhos er han ikke blot Sanger, men saa at sige Forsanger; hans Friheds- og Fædrelandssange have tjent som Opsange under Dagens Arbejde; de ere beundrede selv af Modstandere,

hos hvem der var saameget mindre Sangbund. I Stof og Stemning beslægtede med Viserne ere de tildeels større Tankedigte over Tidens Tegn i Norden og Mindedigte over Fortids og Samtids Ædle. Ogsaa de erotiske Digte, Sonetter, Rimbreve have det samme Sundhedspræg, ikke af en digtet Verdens, men af den ærlige Virkeligheds Poesi. Af Stilling er Ploug vedvarende Redacteur af «Fædrelandet».

Rasmus Kristian Rask (S. 241-4), Søn af en fattig Husmand, er født i Landsbyen Brændekilde i Fyen d. 22de Novbr. 1787. Da han, 20 Aar gammel, blev Student fra Odense Skole, var han allerede langt fremme paa sin videnskabelige Bane. Nordens historiske Minder, Forfædrenes Manddom og Trofasthed havde tidlig draget ham til de gamle Skrifter; han vilde lære Sproget, og da der ikke var andet Hjælpemiddel end Snorres Text med Oversættelse, gav den 16 Aars Dreng sig til, Form efter Form, at uddrage Bøiningsmønstre, tilsidst en heel Sprog-lære, og tillige en Ordbog i 2 Bind, med Angivelse af Bøining og Betydning og Sammenligninger med Svensk, Angelsaxisk o. a. Sprog, som han fik lært paa lignende Maade. Hvad der fremskyndede hans Sprogdrift, var en vaagnende Reiselyst, med Planer om at stifte en Koloni paa Ny-Seland, hvor der skulde tales Islandsk, foruden de fremmede Sprog. Ogsaa dansk Retskrivning beskæftigede hans Skarpsindighed alt i Skoleaarene, og han havde en consequent Stavemaade til eget Brug. — Saaledes udrustet kom Rask til Kjøbenhavn. Her levede han i yderste Tarvelighed, som Timelærer, siden tillige Underbibliothekar, i Stilhed ndvidende sine Sprogstudier: fra de gamle Sprog til de nyere romanske og gotiske, de slaviske, Lappisk, Malayisk, Tahitisk; de Ligheder, han fandt mellem saa fjerne Sprog, og ikke mindre deres Uligheder, ansporede ham til ny Gransken; stadig uddrog han sig Sproglærere, efter sin egen Plan, altid med danske Knustord. Midpunktet var og blev de nordiske Sprog, og her var han strax færdig til Meddelelse: han gav Forklaring af Runestene, han hjalp sin faderlige Ven Nyerup med Oversættelsen af den yngre Edda (1808), han udgav Bjørn Haldorsens Lexicon og sin «Veiledning til det Islandske eller gamle Nordiske Sprog», der første Gang udkom 1811 og har hjulpet Mange paa Vei. Som han tidligere og fuldstændigere, end Nogen anden, følte sig som Dansk og Nordbo paa eengang, havde han dobbelt Glæde af at følge med Nyerup paa en antiquarisk Reise i Sverrig og Norge. Alene be-reiste han 1813-15 Island, strax ved Ankomsten saa fortrolig med Sproget, at han besøgte en lærd Ven forklædt som Islandsk Bondedreng fra Nordlandet, uden at hans Maal røbede ham. Paa Island fuldendte han sin righoldige «Undersøgelse om det gamle nordiske Sprogs Oprindelse», der siden udkom som Prilsskrift. — At opsøge Forfædrenes

Spør i Asien blev mere og mere hans Tankers Maal. Han fik Understøttelse dertil og i Eftersåret 1816 tiltraadte han sin Reise. Halvandet Aar opholdt han sig i Stockholm, hos Atellus, holdt Forelæsninger over Islandsk, udgav en «Angelsaxisk Sproglære med Læsebog» og besøgte Texten til begge Eddaer i Oldsproget (Stockh. 1818). I Finland, hvor han blev ikke mindre venlig modtaget, studerede han det finske Sprog og dets udbredte Forgreninger. De næste 4 Aar gik Reisen over Petersborg, Astrakhan, Tiflis til Persien, derfra til Indien, ligetil Ceylon. Under mangehaande Farer og Besværligheder, ofte syg og hjælpeløs, studerede han ivrig de ældre og nyere asiatiske Sprog, hvortil hvert Sted gav Hjælpemidler, eller han granskede over sit nordiske Selvtlydssystem o. d. En «Singalesisk Skriftlære» — paa Dansk — fik han trykt i Kolombo (1821); forresten skrev han Afhandlinger om «Zendsprogets og Zendavestas Ælde og Ægthed» (til et engelsk Tidsskrift), om den ægyptiske, den hebraiske Tidsregning og om sin frugtbare Tanke: at faae de mangfoldige asiatiske Alphabeter omsatte i en fælles latinsk Skrift med enkelte nye Tegn. — Da Rask efter henvend 7 Aars Fraværelse kom hjem 1823, med en Skat af Haandskrifter i Zend og Pali og et verdensberømt Navn, ventede man Meddelelser om Indernes Vilsdom, og man blev temmelig skuffet, næsten stødt, da han udgav en Sproglære, ikke engang i Sanskrift eller Zend, men i «Spansk», derefter i «Frisisk»: han havde den hele Gruppe af nærmere og fjernere Sprog i Tankerne, og hvilket der først klarede sig til Fremstilling, lagde han ringe Vægt paa. Skuffelsen tiltog, da han 1825 begyndte at udgive en «videnskabelig dansk Retskrivningslære med Hensyn til Stam-sproget og Nabosproget»; Afvigelserne fra det Tilvante og Især Tilnærmelsen til svensk Stavemaade fremkaldte — dengang — almindelig Uvillie og Drillerier, som forstemte Forfatteren, men kun gjorde ham end mere haardnakket. Imidlertid fortsatte han sine Granskninger; nye Sprog lærte han helst af Indfødte, i alt Fald paa første Haand ved Text-læsning: han kunde, som han engang har sagt, «af et Fadervor udlede samme Sprogs Formlære». Af en Neger lærte han Akrasproget, hvori han for Missionselskabet udgav en Sproglære og Ordsamling; for det norske Videnskabernes Selskab og med en Sø-Lap til Lærer udgav han en «Ræsonneret lappisk Sproglære»; fremdeles italiensk, engelsk Formlære, «Danish grammar», «Oldnordisk Læsebog». Derhos var han, som Oldskriftselskabets Formand, en virksom Hjælper ved Udgivelsen og Oversættelsen af de «oldnordiske Sagaer», skrev Forklaringer af vanskelige Runeindskrifter og arbejdede paa en dansk etymologisk Ordbog. Hans Kaar vare knappe; en hæderfuld Kaldelse til Edinborg afslog han. Langt om længe (1831) blev han udnævnt til Professor i de østerlandske

Sprog og begyndte at samle sig om disse, da en Tøring hortrev ham i hans Alders 45de Aar, 1832. — Store Forarbejder vare glemte i hans tro Hukommelse eller groede i hans Tanker; andre har han efterladt sig i Optegnelser, som endnu tildeels ere ubenyttede. Hans Skrifter, de fleste videre udbredte i Oversættelse, have gjort lyst og simpelt Alt, hvad han rørte ved. Man har nævnet 55 Sprog, hvis Bygning Rask beskrev eller hvis Classemærker og Plads i Gruppen han kortelig angav, med en Naturforskers Nøiagtighed. De nordiske Sprogs Videnskab er grundlagt af Rask. Ligesom han var gaaet ud fra disse, var og blev det hans kjæreste Arbejde at opklare deres Bygning, Forgøinger og gradvis Udvikling, fortolke de gamle Skrifter, rensø Modersmaalet for Fremmedord og bringe Orden i dets Retskrivning. Uagtet Venners og Velynderes Forestillinger skrev han sine Arbejder, selv de lærdeste, paa Modersmaalet, naar de ikke særlig vare henvendte til en fremmed Løsekreds. Men hvad der endnu mere end Emnerne og Sproget knytter Rasks Virksomhed til den Udvikling af Videnskaben, som er ivende, naar Norden bliver et selvstændigt Led af det dannede Europa, er hans Drift og Evne til altid at løse sine Opgaver paa den simpleste Maade og hans jævne, klare, kortfattede Fremstilling, som navnlig staaer i Modsætning til den tyske Videnskabelighed og til hvad der hos os har dannet sig efter dette Forbillede. — Paa Rasks Gravmæle (Assist. Kirkeg., Frue Sogn, ved Muren Nr. 21), mellem Tankesprog i Sanskrit, Arabisk og Runeskrift, læses i Facsimile de Ord, hvormed han besvarede Indbydelsen til Edinborg og som var hans Livs Løsen:

Sit Fædreland skylder man alt hvad man kan udrette.

Jørgen Christian Schledte (S. 160-6) er født i Kjøbenhavn 1815; inden Studentexamen blev han Docent i Zoologi ved et Par Fagskoler og Inspector ved det naturhistoriske Museum, 1863 Docent ved Universitetet. Hans Rige i Videnskaben var tidlig den lidet ansete Insectverden. Han samlede, lagttog, granskede; for at kunne fremstille sine mikroskopiske Iagttagelser blev han Tegner og Kobberstikker, ogsaa Kobbertrykker. 1842 udgav han 1ste Bind af «Genera og Species af Danmarks Ecnotherata», med 25 Kobbertavler; mindre Monographier meddeelte han jævnlig i *Krøyers Tidsskrift*, hvorefter han senere selv er bleven Udgiver. Foruden Danmarks Insectfauna har han, efter en Udenlandsreise (1845-6), videnskabelig oplyst de blinde Insecter i nogle underjordiske Drypsteenshuler i Krain og vist deres Organers Tillempling efter de ejendommelige Lysforhold. Med det analytiske Hvorledes forbinder han overhovedet det teleologiske Hvorfor; Leddyrenes Bygning og Liv, deres Forvandlinger, deres systematiske Ordning er ligemeget Gjenstand for hans Granskninger. Han har samlet en Kreds af yngre Naturforskere,

som hos ham finde et rigt Materiale og Anvisning til egne Undersøgelser. Om hans Lærergaver kan man danne sig en Forestilling ved et Par aandsfulde Afhandlinger til Almenlæsning: om Huledyrene (i Schouws Tidsskrift) og «Til Forsvar for nyttige Dyr», hvorefter der ovenfor er meddeelt nogle Smastykker.

Joakim Frederik Schouw (S. 118-22) er født i Kjøbenhavn 1789. Allerede som Dreng hørte han botaniske Forelæsninger og syslede med Planter. Der blev Udveite til at lade ham studere, han tog hurtig juridisk Embedsexamen (1811) og blev ansat i Cancelliet; men hans Fritid tilhørte Naturhistorien. En Bjergreise i Norge, derhos Wahlenbergs nye *Flora lapponica* og Humboldts tropiske Flora vendte hans Opmærksomhed navnlig mod Planternes Fordeling paa Jordkloden; at tilvejebringe et Mellemled mellem hine Værker ved en botanisk Skildring af Italien, var hans Ønskers Maal. Som Jurist var Schouw saa vel anset, at han i Norge (1816) blev foreslaaet til Lector i Lovkyndighed; men netop da tiltraadte han en Reise til Italien paa flere Aar. Efter Hjemkomsten blev han 1821 Professor i Botanik ved Kjøbenhavns Universitet. Han udgav «Grundræk af Plantageographien» og et Prælekrift om Veiriget i Danmark; for at bringe Geographi som Skolefag i et bedre Spor, skrev han en Naturskildring af «Europa», oversat paa flere Sprog; han var Medstifter af en naturhistorisk Forening og holdt her almeninteressante Forelæsninger over Planterverdenen. Fra 1831 var han i mange Aar Redacteur af «Dansk Ugeskrift». Dette aabnedes nærmest som populær-videnskabeligt Tidsskrift, men da Stænderinstitutionen nylig (d. 28de Mai s. A.) var indstiftet «til Almenaandens Oplyvelse» og Aanden begyndte at leve op, blev det tillige et politisk Organ. Til at klare de gjørende Fritidstanker og lede dem sindig og uforsagt ad en praktisk Vej havde ingen hedre Gaver end Schouw. Han skrev om Stænderanordningen, om Danmarks Trykkefrihed; han samlede frisludende Venner til et fælles Andragende herom (1835); det var i denne Sag, at han og Prof. Clausen første Gang mødtes til deres fælles politiske Samvirken. Regjeringen huede det ikke. Det vakte derfor mere Forvundring, at den botaniske Professor blev af Kongen udgaaet til Medlem af Stænderforsamlingerne, end at han strax saavel i Roeskilde som i Viborg blev valgt til Præsident. Ved sit Overblik, sin milde Ro og sin Fasthed fik han i denne Stilling en afgjørende Indflydelse saavel paa den parlamentariske som politiske Udvikling her i Landet. I Alt hvad der skulde sættes i Værk i det offentlige Liv var han blandt de uundværligste Deeltagere. Samtidig dyrkede han sin Videnskab: han bragte Orden i den botaniske Have; han udgav «Naturskildringer», en Række aandsfulde populære Foredrag i to Bind, og «Tableau du climat et de la végétation

de *Italie*, vol. I.; han tog virksom Deel i de skandinaviske Naturforsker-møder. Blandt politiske Spørgsmaal kom det slesvigske mere og mere i Forgrunden; Schouw indbød med Clausen o. Fl. til en »Forening til Danskhedens Bevarelse i Slesvig» (1843) og tog sin Deel af dens Arbejder. Et Udkast til en fri Forfatning udgav han i et Skrift »Ved Thronskiftet 1848», med Forord af Clausen. Her ilede Bevægelsen ham forbi, og hans Medvirkning blev derefter snarere mildnende end ledende. Imidlertid sluttede han med godt Haab den sidste Ständerforsamling og aabnede, ledede og sluttede — atter som Formand — den grundlovgivende Forsamling (1848-49). Hjemsegt af Sygdom døde han 1852, efter et virksomt Liv, der, »midt i Bevægelseernes tidt urene Strøm, bevarede i Reenhed og Klarhed».

Conrad Nicolai Schwach (S. 224), født i Ringsaker ved Mjøsen 1793; Assessor, Sorenskriver; † 1860. Som Student og ikke mindre som Veteran skrev han Vers med stor Lethed, mest Fædrelands- og Selskabs-Sange.

Snorre Sturlasson (s. det oversatte Stykke S. 179-92), Søn af en mægtig islandsk Høvding, er født paa Gaarden Hvam i Vestlandet 1178. Han blev opfostreret hos en Sønnesøn af Præsten Sæmud frøde, Eddakvadenes Samler, som havde grundlagt en Skole for boglige Sysler. Her blev Snorre indtil sit 20de Aar oplært i Videenskaber — historiske, Latin, Chronologi — og i Skjaldkunst. Ved et rigt Giftermaal fik han store Eiendomme at raade over, og under idelige Stridigheder, tidt med sin egen Slægt, forøgede han baade sit Gods og sin Indflydelse. Paa Reykiaholt, en af sine Hovedgaarde, havde han en Bogsamling, en Bædstue, hvortil han havde ledet Vandet fra en varm Kilde, store Kvæghjorder; til Thiuge kunde han ride med et Følge af 800 væbnede Mænd. Han blev valgt til Lovsigeemand; som Skjald fik han et Navn ogsaa i Norge, saavel ved sine Æredegte over norske Stormænd som ved sin »Edda», en Haandbog i Gudelæren og det derfra hentede kunstige Billedsprog samt i Verselæren. I sit 40de Aar kom Snorre til Norge. Han fulgte med paa Kongeræder omkring i Landet og gjorde en Udflugt til Vester-gøtland; ved Hove sluttede han sig til Skule Jarl, fremfor til den unge Kong Haakon. Et paatænkt Krigstog mod Island fik han forhindret, men skal have lovet sin Medvirkning til at bringe Øen under Norges Konge paa fredelig Maade; at han kom hjem som norsk Lendermand, gav baade Mistanke og Misundelse Næring. Efter Hjemkomsten 1220 — midt under Partikampe, Skilsmisse fra den første Hustru, nyt Giftermaal og ny Stigen i Magt og Rigdom — gav han sig ifærd med sit historiske Værk: »Heimskringla» eller Norges Konge-Sagaer fra de eldste Tider indtil 1177. Snorres Kilder ere dels Kvad og mundtlige Beretninger, dels

Ar freodes eller senere Sagamænds Skrifter; Fremstillingen er baaren af Tidens Meddeelsomhed og opvakte Sands for en historisk Fortælling, hvorved man ikke blot faaer et Skyggerbillede af Begivenheden eller en Dom om den, men ligesom oplever den; de udførligere Partier af Snorres Værk høre til Sagastilens og dermed den historiske Kunsts rene Frembringelser. Værket antages for sluttet henved hans 50de Aar. Han havde endnu en urolig Tid tilbage, snart i Norge og snart paa Island, snart med Udsigt til at blive Øens Jarl, snart sigtet for Høfforræderi. Paa Anstiftelse af en Frønde og Medbæller blev han overfaldet paa Gaarden Reykiaholt og myrdet 1241, 63 Aar gammel. Hans Gods adspalttedes; hans Værker, tidlig udbredte i Afskrifter, siden i Udgaver og Oversættelser, ere Nordens rigeste Arv fra Fortiden.

Japetus Steenstrup (S. 155-9), født i Vang i det nordvestlige Jylland 1813, blev Student 1832 og dyrkede Naturhistorie. Han vandt Videnskabernes Selskabs Pris for en geognostisk Undersøgelse af tvende Skovmoser i Sjælland (1837); foruden gjentagne Undersøgelser i Landets forskellige Egne, gjenuemrerede han efter offentlig Foranstaltning ogsaa Island. Som Lector i Sorø vandt han Navnkundighed ved en genial Afhandling: »Om Forplantning og Udvikling gennem vekslede Generationsrækker» 1842, hvori han af egne og Andres Iagttagelser om de lavere Dyr uddrog Løsen for en Forplantning gennem kjønsløse Generationer, vekslede med de kjønnede. 1845 blev han Professor i Zoologi ved Københavns Universitet. En rig Deel af hans Undersøgelser og Meddelelser dreier sig om den forhistoriske Fauna, om Knokkelhuler i Sydenropa, om de nordiske Urindvaaneres »Kjækkenmøddinger», hvilke han i Forening med Forchhammer og Worsaae har opdaget og afsøgt, til fælles Udbytte for Naturvidenskab og Oldhistorie. Ligesom Steenstrup udmærker sig ved Divinations- og Fortolkningssage, saaledes ogsaa ved Grundighed baade i Undersøgelse og Udarbejdelse. Et Mesterstykke i Fremstilling er et populær-videnskabeligt Foredrag (Dansk Maanedsskr. 1856) om en Havmand, »Sømunken», der 1545 blev fanget i Øresund; gennem et udsegt litterærhistorisk Materiale føres man ind i Undersøgelsens Spænding, indtil Sømunken afklædt viser sig som en colossal Blæksprutte.

Nils Vibe Stockfleth (S. 143-8), født i Frederikstad i Norge 1787, blev juridisk Student, i Krigsaarene Lieutenant; han var med i Slaget ved Sebested (1813) og traadte efter Kielerfreden over i den norske Hær. I sit 38te Aar tog han theologisk Examen for at blive Præst — christelig Missionær — i Finmarken, først i et større, saa i et fattigere Kald, mellem Fjeldsletterne, hvor der var endnu Mere at adrette. Det var et Reiseliv, fuldt af Farer og Besværligheder; hans Hustru delte det med

ham. Efter at være bleven Sproget mægtig, saa at han kunde prædike uden Tolk, lagde han Vind paa at uddanne det til Bogsprog, valgte, efter Overlæg med *Rask*, Alphabet og Sprogform og udgav 1837 en finsk (lappisk) ABC og Læsebog, *Katechismus o. s. v.*, 1840 det Nye Testamente. Gamle Folk lærte at læse; Bogsproget havde staaet sin Prøve. I sin »Dagbog over Missionsrejser i Finmarken« 1825-52 skildrer han tillige Land og Folk, med det fortrolige Kjendskab, som er en Frugt af mange Aars Samliv. † 1866.

Eilert Sundt (S. 55-8), født i Farsund 1817, theologisk Candidat. Som Lærer ved Tugthuset i Christiania var han bleven opmærksom paa Fante- eller Landstrygerfolket; dets Sæder og Livsforhold undersøgte han paa Reiser omkring i Norge og udgav 1850 en Beretning derom, som vakte levende Deeltagelse. Paa lignende Maade har han indhentet Oplysninger om den norske Almue i Landets forskellige Egne, og beskrevet den saavel statistisk som ved omstændelig udførte Skildringer efter Naturen; man vilde kalde dem photographiske, hvis de ikke havde et saa varmt Skjær af Glæde over Almuens Enfold og trofaste Vedhængen ved Fædrenes Skikke og af Bekymring over dens Raaheder og Fattigdom. Sundt er lønnet af Staten for Undersøgelser om de lavere Samfundsklassers Forhold.

Just Thiele (S. 285-9, 5-7, 212, 224) er født i København i Decbr. 1795. Hans Ungdom faldt i en æsthetisk opvakt Tid; før han var Student, havde han Digternavn ved en Besvarelse af Bagesens Gaade »Det evige Sindbillede«, siden ved dramatiske og andre Digtninger. Hans poetiske Sands førte ham til de danske Folkesagn; en Samling af disse, deels efter Bøger, deels efter mundtlig Meddelelse gjenfortalte i Kronikestil, udgav han 1818-23; tyve Aar senere en forøget og forbedret Udgave: »Danmarks Folkesagn«. En anden Gjenstand for sine Gaver som Samler og Fortæller fandt han i Thorvaldsens Kunstnerliv. Under et Ophold i Rom havde han gjort nogle Optegnelser, som ved Afskeden vakte Thorv.'s Lyst til en Biographi, skjøndt han ikke kunde love Bidrag dertil: han vilde hellere modellere to Buster end skrive eet Brev. At Thiele efter sin Hjemkomst 1825 blev Secretair ved Kunstacademiet, bragte ham Kilderne nærmere; af Indberetninger fra reisende Kunstnere, af Omgangsvennernes Fortælling, af spredte litterære Notitser uddrog han en sammenhængende Levnetsbeskrivelse, som tilligemed Forklaring over Kunstværkerne og Omride af disse udkom i et skjønt udstyret Skrift: »Thorvaldsen og hans Værker«, i 4 Qvartbind 1831-50. Siden var han saa heldig, i Thorvaldsens Kjelder i Rom, i en Bette med iturevne Papirer, at opdage en sand Kjøkkenmødding for Kunsthistorien; det nye og det ældre Stof har han sammenarbejdet i »Thorvaldsens Ungdomshistorie«, »Th. i Rom« I. II. og »Th. i København«, tilsammen 4 Octav-

bind, 1851-6. Til Thieles Fortjenester hører endvidere hans Virksomhed som Inspecteur ved Kobberstiksamlingen, der skylder ham sin Opkomst.

Christian Vaupell (S. 166-70), født i Kolding 1821, Botaniker allerede i Skoleaarene; efter at have taget theologisk Examen tog han for Alvor fat paa Botanikken. Som Frivillig i Krigen 1848 mistede han i Slaget ved Slesvig sin venstre Arm og dermed sin Heibred. Hans lagttagelser have især dreiet sig om Skovtræerne; Hovedskriftet »De danske Skove«, ligesom hans andre Skrifter tiltalende ogsaa ved Fremstillingens Varme, udkom først efter hans Død; † 1862.

Anders Sørensen Vedel (S. 267-8), født i Velle 1542, dyrkede fra sin tidlige Ungdom Fædrelandets Historie og Sprog. 20 Aar gammel reiste han udenlands som Hovmester for den lidt yngre Tycho Brahe. Han blev Slotspræst i København, siden Kannik i Ribe. Det var efter høie Patroners Opfordring han oversatte Saxos Danske Krønike, frit og fyndig til Folkelæsning (udg. 1575), og lovede en Fortsættelse af dette Værk. Fra 1581 boede han i Ribe, beskæftiget med Forarbejder til Danmarks Historie i 22 Bøger, Norges Historie, Danmarks Kirkehistorie, desuden med sproglige, antiqvariske og andre Samlinger. Et Besøg paa Hveen (s. o.) fremkaldte de »Hundrede udvalgte danske Viser«, udg. med historiske Indledninger 1591; paa hyppige Reiser i Sjælland og Skaane, i Sønder- og Nørrejylland samlede han Oplysninger og Brevskaber til sit store Værk, og Udarbejdelsen rykkede frem. Imidlertid vare hans Velyndere gaaede i Graven; 1595 dk Vedel Kongebrev om at udlevere sine Samlinger og Forarbejder, selv sin Arbejdsplan, til en ny Kongelig Historiograph, der skulde skrive paa Latin og begynde med de senere Konger. Ved Hjælp af Afskrifter arbejdede han dog ufortrøden videre, indtil sin Død 1616. Af hans efterladte Skrifter ndkom et nyt Bind danske Viser og i næste Aarhundrede et Brudstykke af hans Historie og en Afhandling »om deo danske Kronike at beskrive«. Hvad Vedel selv har givet i Trykken — foruden Ligprædikener og Udgaver af Kildeskrifter, deriblandt Adam af Bremens *Historia Ecclesiastica*, som han først drog for Lyset — er kun Lidt imod de historiske og sproglige Værker, han arbejdede paa; det er imidlertid de to ulige vigtigste Folkebøger i den danske Litteratur: Oversættelsen af Saxos Krønike, med Fortællinger fra Sagtiden til ind i Valdemarernes Tid, og Samlingen af udvalgte Viser fra Riddertiden, en Samling, som dengang og endnu længe derefter var enestaaende i Europa og som, udvidet ved flittig Efterslæt og tilegnet baade af Folket og dets Digtere, har hævdet den nordiske Litteraturs Selvstændighed paa et af de saa Punkter, hvor den er enhver anden overlegen.

Johan Sebastian Welhaven (S. 8-12, 58-65) er født den 22de Decbr. 1807 i Bergen, hvor hans Fader var Præst; han blev Student 1825. Allerede i Skoleaarene havde hans tidlig vaagnende Sands for Kunst og Litteratur faaet baade Næring og kyndig Veiledning. Han havde Barnsdomserindringer om flere af det «norske Selskabs» Efterlevende: Nordahl Brun, Rein, Claus Frimann; hans Lærer, den livfulde L. Sagen, levede i Minder fra Rahbeks Bakkebuus, og saaledes faldt et Skjær fra disse den fælles Litteraturs Arnesteder ud over hans første Ungdom. Nu var Litteraturen for længe siden skilt i dansk og norsk. I Danmark var det Kunstens og Smagens Tid, der kom baade dglterisk og kritisk til Orde bl. A. i Helbergs «Flyvende Post» (1827-30). I Norge tegnede det anderledes. Her gjenlød, foruden Døgnets Tummel endnu mest Efterklang af ældre Toner eller heimlede Nationalsange, og da der endelig hørtes en ny Harpes Brusen, saa var det Wergelands Ungdomsdigte (1827-30): de platte Førere, svimmelhøle Oder og det monstrøse «Menneskehedens Epos». Hans Digtinger bleve hilsede som Førstegrøden af en norsk Litteratur, — fra den anden Side som Feberphantasier, Taagedønster, «et Chaos, hvori Drager svømme». Dette var Welhavens Ord i et anonymt lille Digt, der, skarpt og velformet, fandt Gjenklang i en vid Kreds. Han og Wergeland vare Studenter fra samme Aar, Kammerater, men sødte Modstandere. Det varede ikke længe, inden Wergeland (1831) gjorde Striden personlig ved nogle sifulinske «Versstumper» som Rundsang for Studenterksamfundet; Welhaven svarede med et Sæt hvasse Epigrammer, som han selv oplæste i Samfundet; de bleve, uden hans Vidende, offentliggjorte og saftig besvarede. Hans Gjensvar var Skriftet «Herr. Wergelands Digtekunst og Polemik, ved Actstykker oplyste» 1832, som fremkaldte et anonymt Modskrift af Wergelands Fader. Imidlertid havde Rivningerne i «Studenterksamfundet» ført til, at «Intelligentsen» for en Tid udskilte sig i et «Studenterforbund», med eget Ugeskrift «Vidar» (udg. af Welhaven, Schweigaard, P. A. Munch o. fl.). Til Grund for de litterære laae dybere sociale Modsatninger, og Gjæringen tiltog, i stedse videre Kredse. Endelig fik den Luft ved de djærve, udfordrende Ord af Welhaven i «Norges Dæmring», et polemisk Digt, 1834. Fra sit Fødelands mægtige Natur i Vinterens og den milde Sommers Tid vender han Blikket mod sit Folk, som endnu ligger halv i Vinterdvale eller lever for Dagens Uro og Nødløst; Stiftsstæderne faae hver sit Skudmaal læst: overalt Lamhed i Daad og Tale, kun Smædedsnaad eller et «ølet Sværmeri», et Skrig om Frihed og Norskhed, og af Skriget lader man sig dominere; hvad Nyt der rører sig, kommer for tidlig til Verden, i Chimærens Skikkelse; ved en aandelig Qvarntaine lukker man sig ude fra Verdenslivet og sløver Aandens Sands; det gjælder om at vaagne op af Tryghed og Selvbehag og blive et Folk igjen, Fædrene ligt:

Thi Glædsen, der i Ahne-Hallen brønder,
Kan ei fortæbes, er en hellig Arv.
Der falder røntørig til Folkets Tarv,
Naar det kan hæve den med voxne Hænder;

Og mødens Hallen sine Funker sender
Til Aandens Virken og til Fløi og Harv,
Groer atter Helteoldets faste Marv
I klare Hjemme og i stærke Lander;

Og derfor flyver med sit Varselsord
Den hvide Saga over Fjeld og Fjorde,
Og Folket undras ved den søre Klang:

„Din Hjemsiavn, Kunde! er en hellig Jord;
Hvad Norge var, det maa hun engang verde
Paa Land, paa Reiso og i Folkerang!“

Diglet er udarbejdet i en Kjæde af 76 Sonetter, et ubekvent Versemaal for en Straffetale, men ved sin Fornskjønhed en Hjemmel for Digterens Adkomster som Kunstens og Dannelsens Talsmand. Hans Ord vare som talte ud af Manges Sjæl, en sand Lindring og Styrkelse tillige. Nogle holdt dog ikke af at see dem offentlig udtalte, tilmed i et Digterværk, og «Folkesagens Vægtene» faldt over ham som en Landsforræder, med «Forsvar for det norske Folk» og Forsnædelser mod «Dæmringens Lueifer» og hans oprørende Spot over deres fædrelandske Følelse; et Par Steder blev Bogen brændt næste 17de Mai. Det manglede ikke paa Gjensvar, dog sjælden fra Welhaven selv. Under Spændingen med Sværrig og de langvarige Indre Brydninger mellem de «Nationale» eller Folkepartiet og «Intelligentsen», fik denne (fra 1836) sit Organ i Dagbladet «Den Constitutionelle», hvori dygtige Kræfter af den unge Slægt drøftede Fædrelandets Anliggender. Welhaven meddeelte her Digte, Reisebilleder, Afhandlinger om Kunst, sjælden et polemisk Indlæg. Men den Strid, han havde reist, blev af indgribende Betydning for Norges Cultur; Folket vaagnede til Selvbetragtning, og hvad der rørte sig i det, fik herefter en nlige sundere Væxt. — Fra 1840 har Welhaven været Universitetslærer, i Filosofi; ogsaa Litteraturhistorie har han omhandlet, saavel i Forelæsninger som i Skrifter. Af Digtinger siden «Norges Dæmring» har han, foruden den stemningsrige lille Fortælling «En Sjæl i Vildmarken» (1854), kun udgivet lyriske Digte, ialt fire mindre Samlinger, den første 1839, den sidste 1859. Vi finde her Stridens Mand i fredeligt Samliv med Naturen og sit eget Hjerter; en mandig Personlighed møder os selv i hans tungsindige Sange. Om Stoffets Begrænsning have vi hans egen Udtalelse: «Før jeg blev mig mit poetiske Kald bevidst, kunde jeg skrive Vers med en i Sandhed strømmende Production. Men en

dybere indre Erfaring og den modnede Selvevidsthed gav mig, tilligemed et Indhold, Synet for mit Anlægs Grændser og for dets rette Udviklingsformer. De poetiske Opgaver, som umiddelbart tiltalte mig, var »just de samme, som jeg ved Eftertanke kunde gennemtrænge og bringe til virkelig Afslutning; al anden Digtning har jeg ladet uforsøgt«. Følte han stundom Sangen »indsluttet i Tankens Svøb« og maatte trøste sig med »Hjertets Monologer« (s. Digtene: Sangens Væld, En Monolog, En Sangers Døn), saa var der dog, foruden det betragtede Læredigt, Emner nok for hans Anlæg; i klart af udfolde Emnet ved sproglig og rhythmisk Fremstilling har han sit Mesterskab. Mange af Welhavens Tankedigte ere natursymbolske, andre gaae ud fra Mythedigtningen (Protesilaos o. fl.), idet hist et Naturindtryk, her et Sagn gjøres levende for Indbildningskraften, for, typisk udlagt, at tages til Sindbillede paa Menneskelivet eller til Speil for en aandelig Erfaring. Selv den rigt og kjærlig gjen-givne Erindring fra hans eget Liv: »Et Barndomsminde«, har idetmindste til Udgang en symbolsk Hentydning. Et nyt, tilmed nationalt Sagnstof tilbød sig ved den begyndende Indsamling af norske Folkesagn (Asbjørnsen og Moe). Dette Stof har Welhaven afvundet nogle af sine ypperste Digtninger: fortællende Romaneer, stemte efter Sagnet Grundtone, snart en lønlig Gru, som i Huldresagnet om den fredløse »Eivind Bolt«, snart et trohjertet Løve, som i »Raad for Uraad«; i »Asgaardsreien« (s. o. S. 8), der grunder sig paa en Retssag om Slagsmaal ved et Bondebryllop, har han taget Sagnet om den vilde Jagt til Indfatning og smeltet disse Bestanddele sammen med slaaende Virkning. En anden Aare af hans Digterbegavelse kjendtes i hans Samtales Improvisationer, hvor Indfald og Stemninger kom til Orde i utømmet Friskhed; hvad der saaledes strømmede fra ham, har vel forresten mere indskrænket end befrugtet hans litterære Virksomhed. I Prosa har Welhaven nøglet norske Skildringer, deriblandt de karakterfulde »Billeder fra Bergenskysten« (udg. 1812); fremdeles Afhandlinger om Fælleslitteraturen, navnlig dens Normænd: om Peder Daa, om Holberg, om Claus Frimann, samt Udvalg af hans Digte, og fire Afhandlinger, samlede under Titel »Ewald og de norske Digtere« 1863. Ved disse litterærhistoriske Fremstillinger, udførte med grundigt Studium og en egen kritisk, billedstormende Sandfærdighed, er der kastet nyt Lys især over det »norske Selskab« og dets Brydning med Ewalds Venner, en Brydning, der har Adskilligt tilfælles med den, hvori han selv var stillet. Det var ligemeget hans Opgave at hævde det norske Element og at staa Norskheden imod; og da den større, nordiske Eenhedstanke vaagnede, var han rede og var blandt de Første, der hilsende den, haade med Sang og Tale. Fællesskabet med Danmark og med Norden som et Hele har ikke havt alvorligere Talsmand i Norge end Welhaven.

Henrik Arnold Wergeland (S. 19-21, 35-6) er født i Christianssand d. 17de Juni 1808; hans Fader, Provst W., bekendt fra Rigsforsamlingen og sit æggende Skrift om »Danmarks politiske Forbrydelser mod Norge«, blev 1816 Præst i Kildsvold, og her, i Vuggen for Norges Frihed, drømte Digteren sine første Drømme. Han skrev tidlig Vers, mest satiriske, og tegnede Caricaturer; den første Digtning, han som ung Student gav i Trykken, var en Farce »Ah!« af Siful Sifadda, 1827. Men ved samme Tid brød det frem med sære, tankespændte, ba-stemte Digte: Ode, Mindekvad, Skuespil, Oderne helst uden Ritm, for ikke at lukke op for Ords og Billeders Stimmel. At Kjærlighedsdigtene (i »1ste Ring«, 1829) ikke ere henvendte til jordiske Elskerinder, men til deres Grundbillede, den himmelske Stella, er betegnende for hans Flugt i Digtningens Sphærer. Til daglig Brug var han paaferde ved al Slags Lystighed og skaa-nede »hverken sin Helbred eller sit Rygte«; alt imellem var han flittig med Studeringer eller samlede Planter eller læste i Rousseau og Ossian, mest dog i Naturens og Historiens Bog. Han tog theologisk Examen 1829. Derefter, i sit 22de Aar, skrev han fra September til næste Foraar sit colossale Digt: »Skabelsen, Mennesket og Messias« (720 trykte Sider stort), en Udstømning af de Ideer, »der gennemglødede hans hele Væsen og bestemte hans hele Virken«. Det udkom 1830, tillegnet Steffens, la Fayette, H. N. Clausen o. fl. Af Form er det et lyrisk Drama. Aanderne svæve over den dampende Klode og besyng Skabelsens Værk; Adam og Eva skabes til langsomt at udvikle sig fra et halv dyrisk, jord-bundet Sandseliv, men vaagne pludselig op, idet Serapherne Phun-Abiriel (»en tvivlsfuld-dristig Aand«, Wergelands eget Grundbillede) og den el-skende Obeiel (»hin drømte Stella«) tage Bolig i Manden og Kvinden; hvorledes det Aandige idelig fordunkles af det Jordbundne, ved Tyranni, ved Overtro — Konge- og Præstevælde —, indtil, efter gjentagne Lys-brænd, Sandhed, Frihed og Broderskab bliver Samfundets Grundlov, fremstilles ved Scener af Oldtids Historie og af Jesu Liv. Det er Gaaden om Kjød og Aand, løst ved det 18de Aarhundredes Delsne (jfr. H. Lassen i Norsk Aftenbl., Juni 1863). Digtet, især dets første, mythiske Deel, er et Foster af Geni, men det er ikke feldbaaret: man føres ligesom i Mørke om i en stor Egn, hører Vandene bruse, skimter de takkede Fjeldes Omrids og Stjerner paa Himlen, men man længes efter Dag. Læsere — Skumlerne fraregnede — fik det næsten ikke; men den unge Digter følte, at det var og blev hans Hovedværk, og stræbte blot efter, som Menneskeven, Verdensborger og først og sidst som Søn af det frie Norge, at gøre sit Liv til »en saa tro og prosaisk Commentær til Digtet, som muligt«. — I disse Aar var han jevnlig i Hjemmet, og vi høre derom af hans Søster. Hans Værelse var opfyldt med Naturalier, levende

Blomster, Snøge, frit flagernde Fugle; en Barkatol til at sidde paa, en Tjurfjer til Pen; paa sin Væg havde han malet en legemstør, dandsende Neger, efter et Sagn mellem de Sorte, at de, ved dandsende at styrte sig i Flammerne, kunne komme hjem til deres Fædreland. — Bønderne korsede sig, naar de kom ind at tale med »han Henrik«; midt paa Væggen et colossalt Exemplar af Norges Grundlov, bevogtet af tvende Jette-skikkelser i Deledragt med Øxer. »Jeg seer og hører ham endnu, naar han kom i tre Sæt ned ad Trappen, foer sagte fløitende og i Dands-tact gennem Stuen, med den evig blomstrende Nelik i Brystet. Han havde altid nogle gamle Kumpaner ude i Bygden som han besøgte, og »de underligste var ham de kjæreste«. — Som Tarveligheds Talsmand gik han klædt i Vadmæl og hærkede sit Legeme. Han var Almuens Ven; til dens Oplysning udgav han (fra 1830) et Hefteskrift, med Anviisninger snart om Læge- og Farveplanter o. d., snart om borgerlige Pligter; især var han utrættelig for Oprettelsen af Sognebiblioteker. Hans Hidskab mod Menigmand gjorde ham til en født Fjende af Procuratorer; ved Ordet »Blodsuger« fik han da en Proces paa Halsen, som holdt ved i 12 Aar, men langtfra var hans eneste. Der var i den Tid et stigende Røre i Hovedstaden, i Anledning af Carl Johans Attentat mod 17de Mai-Festen og imod Norges Selvstændighed (Torveslaget 1829, Stortingets Oplosning 1836). Her var Wergeland fremfor Nogen paa-færde, baade personlig — han fik en Proces for Optøier mod Militæret — og med 17de Mai-Sange, Festtaler og voldsomme Bladartikler. Samtidig havde han en Felde, som gjaldt Digteren. Den havde længe ulmet; efter en Udflugt til England og Frankrig (1831) pnsede han til Ilden ved et Sæt Rimstumper imod »levende monstra temporis«, navnlig Welhaven. Striden deelte for lang Tid den stunderende Ungdom og hele det litterære Samfund i to Leire. Men saa personlig den førtes, havde den sin dybere Grund. Wergeland som Forfatter, hans »rask nedrabbede« Digte, hvori han med sin »tartarvilde Indbildningskraft« satte over haade Fornuftens og Sinagens Forhindringer, hans »Eposstorm og Odebrand« og fremfor Alt det uformelige »Menneskehedens Epos, Republikanernes Bibel« forfærdede dem, der haabede og fordrede, at Kunsten, som den i Aarhundreder havde udviklet sig i Europa og hos Norske og Danske i Forening, nu skulde fæste Rod i det unge Norge, ikke Vildskud ligesom fra Urverdenen hrede sig paa dets Foraarsbund. Saaledes blev imidlertid Wergeland atter her Norskhedens Repræsentant: imod danske saavel som mod svenske Anfægtelser. Som Medarbejder, siden (fra 1835) Ud-giver af Bondepartiets berygtede Blad »Statsborgeren« foer han løs haade mod »Goth og Jyde« og særlig imod »Intelligentsen«, der da heller ikke skaanede ham; men han ligner sig med Lovetand, som voxer, jo mere

den trædes uoder Fødder. Et af hans Vaaben var hensynsløse Farcer, »Papegeien« o. fl.; disses Digter Siful Sifadda regner han dog kuo for sin Halvbrøder, der gik i Krig for ham: — han selv svævede i høiere Syners Egne. Til en dramatisk Phantasi! »Spaniolen« (1833) fik han saaledes Ideen paa en Fjeldvandring, hvor hans Fører fortalte om en mærkladen Fremmed, som her ved Fannarauk-Korset var kommen fra ham i en Snestorm og fandtes død ved Korset: det blev en Spanier, en Liberal, dødsdømt af Ferdinand d. 7de, jaget af Kongens Aand og skjærmet af Dronningens, indtil han i det frie Norge udaander i samme Stund som Tyrannen; allerede Gangen i disse Scener viser Digtingens Flugt. — Først 30 Aar gammel blev Wergeland forlovet. Han havde opgivet »Statsborgeren« og dermed sin Plads i Døgnpressen; Præstekald søgte han forgjæves. Men Carl Johan, som var og blev hans Ven, tilhød ham en Pension, og den modtog han som Honorar for frilvalgte Arbeider til Almuens Oplysning; han udgav et Blad »For Arbeidsklassen« og som Rigsarchivar »Norges Constitutions Historie«. Imidlertid var han nu »Hospensionist«, »solgt«, »frafalden«, og hans nærmeste Venner brød Staven over ham; han bed fra sig i Farcer og Flyveblade. Men midt under Hudfletningen har han digtet en phantastrig Novelle: »van Huysums Blomsterstykke« (1839), en Udtydning af disse skønne Blomsters sjælelige Udtryk. En Hjertesag for ham var Jødernes Hjemløshed i Norge; to af hans varmeste Digtninger: »Jøden« (1842) og »Jødinden«, høre til hans Opraab i denne Sag (jfr. Hasselbødd. XXIV). Fra sine Reiseerindringer hentede han Farverne til fulde Skildringer i »Den engelske Løds« (1844), en Fortælling paa Vers. Foruden adskillige Skuespil, mærkeligst ved Localfarvernes Sandhed og ved den indsprængte Lyrik, skrev han Opsange for Søfarende, Børnesange og Eventyr, Viser i Hallingmaal og en Mangfoldighed af Leilighedssange. Enkelte af Wergelands Digte, især af de mindre og senere, ere fuldt ndformede, ligesom indblæste (som: Skibbrudet og Juleaftenen i »Jøden«, Sognefjorden, Til min Gyldenlak o. a.); de fleste synes baade anlagte og udførte med Improvisationens Higen og Hast; men Dristighed i Flugten, Friskhed i Stemningen og idelige Solblink af lyse Tankebilleder træffe vi næsten i dem alle. Hvad Indholdet angaaer, har han selv givet sin »banlyste Harpe« Vidnesbyrd:

„Frihed, Kjærlighed og Smerte
Tante fra dens Aandehjerte;
Republikens Colonnader
Skinne bag dens Strengerader;
I dens Dyb sig Idealer
Som i Tryllespejlet maler.

Heller Syner mig forvirre,
End en Legn dens Malm skal irre!"

For Menigmand gik gjerne hans Ord meget for høit, men Melodierne fattede de, og at Digteren var deres Ven: aarlig hver 17de Mai bragte de ham et Leve, og hans Navn er knyttet til Dagen. Under sin sidste Sygdom kunde han den Dag ikke holde sig inde, og derved fik han sin Helsot. Paa Sygeleiet omarbejdede han sit store Menneskeheds Epos, morede sig med at skrive sit Liys Erindringer («Hassel-Nødder») og har digtet indtil sit Yderste. Et af hans sidste Digte var et Farvel til Blomsterne i hans Vindue:

Gyldenlak, for Du din Glæde har tabt,
da er jeg Det, hvoraf Alt er akabt;
ja for Du mister din Krones Guld,
da er jeg Muld.

Idet jeg raaber: med Vindvet op!
mit sidste Blik faar din Gyldentop.
Min Sjæl dig kysser, Idet forbi
den flyver fri.

Togange jeg kysser din søde Mund.
Dit er det første med Røttens Grund.
Det andet give du, Kjære busk,
min Rosenbusk!

Udsprungen faar jeg den ei at se;
thi bring min Hilsen, naar det vil ske;
og siig, jeg ønsker, at paa min Grav
den blomstrer af.

Ja siig, jeg ønsker, at paa mit Bryst
den Rose laa, du fra mig har kyst;
og, Gyldenlak, vær i Dødens Huus
dens Brudeblus!

Wergeland døde den 12te Juli 1845, kun 37 Aar gammel.

Johan Herman Wessel (s. o. S. 364-75).

Aasmund Olafsen Vinje (S. 117), Søn af en Telemarkshønde, født i Vinje 1818, var Skolelærer, først i sin Hjembygd. Han kom til Christiania 1848, blev Medarbejder ved et Dagblad, Student i sit 32te Aar, derefter Sagfører. Jevnlige var han paa Vandring omkring i Norge, holdt Taler ved Dyrskuer eller politiske Møder og har ogsaa besøgt England. I sit Ugeblad «Dølen» 1853 ff. drøftede han Dagens Emner og Personer med hensynsløst Længsel, fra Menigmands Synspunkter og i sit eget Sprog, lidt efter lidt tilvirket af Telemarksk og Oldnorsk, med Ivar Aasens «Landsmaal» til Forbillede. «Ferdaminn! fraa Sumaren 1860» 2 Bind,

med Vinjes Hændelser, Paradoxer og lyriske Indskydelser paa en Fodvandring til Thronhjelm, fremdeles «Diktsamling», med Udvalg fra hans forskellige Sprogperioder, videre om Originalitet i Opfattelse og Fremstilling og om Digterare.

Christian Winther (S. 80-3), en yngre Halvbroder til Poul Møller, er født i Fensmark Præstegaard i Sydsjælland, 1796. I de akademiske Aar færdedes han i Selskabslivet i dannede Kredse og mellem Vennerne i den nystiftede Studenterforening. Sange og lyriske Digte af ham kom frem i Nytaarsgaver, men først i sit 32te Aar udgav han en Samling af «Digte», 1828: erotiske og andre Stemningsdigte, Romancer og «Træsnit» af Dondelivet (Erik og Ellen, fra Fortiden: Henrik og Else, o. l.); den er udkommen i flere forøgede Oplag. Hvad Chr. Winther har udgivet, er lyriske Digte og Romancer (sex Bind), nogle Noveller og i det 60de Aar en større Romancedigtning «Hjortens Flugt», kjøk og frisk som hans Ungdoms Digtninger; forresten hverken Helte digte, Romaner eller dramatiske Værker. Ligefuldt staaer han mellem Digtekunstens Mestere, og næsten ethvert Vers af ham er ved Ynde, Sjæl og Velklang en Hjemmel derfor. Grundlaget for hans Stil er den øehlenschlägerske Lyrik og Romance, med den derved gjenoplivede Folkeviser fra Middelalderen. Men ligesom den første Gang, da han undrende «hørte sin Stemme, at den sang» (s. sidste Digt «Til Een»), har han sunget med sin egen Røst: om Sjællands milde Natur i Landskab og Folk, om Barnets Leg og Ungdommens Længsler og først og sidst om Elskov i alle dens Stemninger, fra Skjalmeri og Glæde til smeltende Længsel og glødende Lidenskab. Stoffet er ofte et Sagn fra Riddertiden, et Eventyr, en Hverdagshistorie (Ridder Kalv, Ringens Indskrift, Ridderen og hans Datter; Alfens Brud; Annette) eller en malerisk Naturscene; Udførelsen er saa fin i Farvespil og Farverne saa hjemmefødt danske, at hans Digte saagodtsom ere uoversættelige.

Simon Olaus Wolff (S. 123-4) født i det Thronhjemske 1796; Præst i Tellemarken, † 1858. I Studenteraarene skrev han fædrelandske Sange og Skildringer, bl. a. «Tellemarks-Vandring» 1822, som slutter med Nationalsangen.

Hans Christian Ørsted (S. 170-2) er født i Rudkjøbing paa Langeland 1777; Faderen var Apotheker. Han og hans yngre Broder Anders Sandøe Ø. udmærkede sig tidlig ved en tro Hukommelse og en umættelig Lærelyst; men de maatte hjælpe sig selv frem. Regula de tri lærte han af en gammel Regnebog, Naturvidenskaber i Apotheket, hvor han som 12 Aars Dreng kom i Lære; Broderens Yndlingsfag var Retslære: hvad de vidste, meddelte de saa hinanden ved indbyrdes Undervisning. Med gode Kundskaber tog de Studentexamen 1794 og begyndte samme Dag

at læse til næste Examen. Den Ældre dyrkede vedvarende især Naturvidenskaber og Æsthetik, den Yngre Lovkyndighed og Philosophi, og længe straaledede de paa Videnskabens Himmel som de to »Dioskurer«; det er deres Ven og Frænde Oehlenschläger, der sammenligner dem med dette Stjernerpar. 20 Aar gammel havde H. C. Ørsted skrevet en æsthetisk Præisafhandling og taget pharmaceutisk Examen med Udmærkelse. Han blev Bestyrer af et Apothek og Docent i Chemi, tillige Forfatter til »Grundtræk af Naturmetaphysiken« og andre Afhandlinger; 1801 reiste han udenlands paa flere Aar. I Philosophien havde han først sluttet sig til Kant; Schellings Naturphilosophi udvidede hans Syn for Naturens og Aandens Eenhed, men som han var endnu mere lagttager end Tæunker, gik han helst Forsøgets Vej og »udspurgte Naturen«; den nyopdagede Berøringselectricitet (Volta's Sølle 1800) var en stadig Gjenstand for hans Undersøgelser. Som Professor i Physik fra 1806 skaffede han sin Videnskab mere og mere Indgang, saavel ved aandelige Forelæsninger som ved Skrifter, snart almeenfattelige og da ofte indklædte i Samtaleform, forat Fordom og Eosidighed kunde komme til orde og tales tilrette, snart strængere videnskabelige. Saaledes »Videnskaben om Naturens almindelige Love« (1ste D. 1809), »Chemiens Historie«, med en human Betragtning af de vexlende Theorier som den Larvehud, hvorunder Udviklingen maatte foregaae, »Forsøg om Klangøgere« og derefter en Samtale om Fornøielsen ved Toner, »Forslag om nye Kunstord i Chemien, fælles for alle skandinaviske Sprog« (1814): at et udtryksfuldt Ord af Sprogets Rod »trækker Tingen nærmere til det aandelige Gie«, har gjort ham til en utrættelig Forfølger af Fremmedord. Som lagttager var han ikke mindre virksom end som Meddeleer. Efterat han længe havde anet og eftersporet Vexelvirkningen mellem Electricitet og Maguetisme som Yttringer af een og samme Grundkraft, gjorde han ved et lykkeligt Tilfælde midt under en Forelæsning 1820 sin store Opdagelse om Electromagnetismen; han sendte en Beretning derom til alle naturvidenskabelige Selskaber i Europa, paa et Par Quartblade: »*Experimenta circa effectum conflictus electrici in acum magneticam*«. Fra nu af var Ørsted verdensberømt. Hans Opdagelse blev hurtig ført videre, den forandrede Naturvidenskabens Tilstand og har ført til den electricke Telegraph og andre Vidundere. For at skaffe sin Videnskab et Hjem og en Arne i Fødrelandet fattede han paa sin Fødselsdag 1823, under Overfarten fra Calais til Dover, Planen til et »Selskab til Naturlærens Udbredelse«, med populære Forelæsninger rundt om i Landet, og nogle Aar efter fik han tillige den polytechniske Læroanstalt oprettet. Lige fra Stiftelsen 1829 var han dens Directeur; den venlige Iver, hvormed han kom saavel Elever som Lærere imøde, blev den bedste Støtte for hans Virksomhed

som første Lærer. Med Berzelius og Hansteen iodelede han de skandinaviske Naturforskeremøder: »lader os forene os, lad 6 Millioner »Skandinaver lægge deres aandelige Vægt i een Vægtskaal, og sandelig, »man skal ikke finde den for let!«. Som Secretair i Videnskabernes Selskab, som Medstifter af »Maanedskrift for Litteratur« og af Trykkefrihedsselskabet var han en flittig Medarbejder. Hans Skrifter for Faglærde og Teknikere eller til Almeenlæsning ere vanskelige at tælle. Da han i sit Livs Aften samlede flere af dem og nøiere udførte dem — en Hovedgruppe er »Aanden i Naturen« (2 Bind, 1850) —, viste de sig ikke blot baarne af samme ophøiede Idee om Naturlovene som »Naturtanker«, men ogsaa i Behandling samstemmende, som om de vare udarbejdede til een og samme Tid. Det var hans tidlig modnede Personlighed, hans Sjæls Enfold og Ligevægt, der var udpræget i dem. Til hans Sandhedskjærlighed svarer den ædruelige Fremstilling; Gaven til at skrive mellem Linierne havde han ikke tilegnet sig; men blev hans skriftlige Foredrag derved mindre vækkende, blev det tillige saameget forstaaeligere. Sin Hovedbetydning havde han dog ikke som Forfatter, men som Videnskabsmand, Opdager, Lærer og Medborger. Anerkjendelsen deraf modtog han i rigt Maal. Hans sidste større Udenlandsreise 1846 var som et Triumphtog; ved Naturforskeremødet i Southampton bragte Sir John Herschel ham sin Hylding: »i Videnskaben vidste han kun een Retning, som Magnetnaalen kunde tage, naar den pegede mod Europas Fastland, og det var »mod hans høitærede Ven, Professor Ørsted.« 1850, ved sit Embedsjubilæum, fik han fra Høie og Lave Bevidnelser af deres Taknemlighed og besvarede dem paa sin barnlige Mande. Han havde endnu sin fulde Aands- og Legemskraft; faa Maaneder efter døde han, i sit 74de Aar, 1851.

Nicolai Østgaard (S. 110-14), født i Throndhjem 1812, nu Foged i Østerdalen; har under Titlen »En Fjeldbygd« (1852) og »Fra Skov og Fjeld« skrevet Smaafortællinger og Reiseskildringer, med friske, spællroe Billeder af Folkelivet, tildeels udsatte i østerdalsk Bygdemaal.

III. Læsestykkernes Forfattere, efter Fødselsaar.

1178 Snorre født paa Island. — (Kjæmpeviser. Unions-Akten 1397 [S. 196]. Rimekroniken, udg. 1495.) — 1542 Vedel født i Danmark, Jylland. — — 1634 Kingo D. Sjælland. — 1635 (?) Kok D. Sjælland. — 1684 Holberg Norge, Bergen. — — 1742 Wessel N. Søndenfelds. — 1743 Ewald D. Kjøbenhavn. — 1746 Frimann N. Vestenfelds. — 1764 Baggesen D. Sjælland. — 1773 Aall N. Søndenfelds. — 1775 Mynster D. Kjøbenhavn. — 1777 H. C. Ørsted D. Langeland. — 1779 Oehlenschläger D. Kjøben-

havn. — 1782 *Blicher* D. Jylland. — 1783 *Grundtvig* D. Sjælland. — 1784 *Bansteen* N. Christiania. — 1787 *Stockfleth* N. Søndenfelds; *Rask* D. Fyen. — 1789 *Schouw* D. Kjøbenhavn; *Ingemann* D. Falster. — 1790 *Hauch* N. Søndenfelds. — 1791 *N. M. Petersen* D. Fyen; *J. L. Heiberg* D. Kjøbenhavn. — 1793 *Schwach* N. Søndenfelds. — 1794 *Poul Møller* D. Jylland; *Forchhammer* D. Slesvig. — 1795 *Thiele* D. Kjøbenhavn. — 1796 *Chr. Winther* D. Sjælland; *Wolff* N. Nordenfelds. — 1798 *Hertz* D. Kjøbenhavn. — — 1803 *Keyser* N. Christiania. — 1805 *Andersen* D. Fyen. — 1807 *Hallgrímsson* Island; *Welhaven* N. Bergen. — 1808 *Wergeland* N. Søndenfelds. — 1809 *Fr. Paludan-Müller* D. Fyen; *Fr. Hammerich* D. Kjøbenhavn; *Daa* N. Nordland. — 1810 *P. A. Munch* N. Christiania. — 1811 *Allen* D. Kjøbenhavn; *A. Munch* N. Christiania; *M. Hammerich* D. Kjøbenhavn. — 1812 *Asbjørnsen* N. Christiania; *Østgaard* N. Throndhjem. — 1813 *Steenstrup* D. Jylland; *Moe* N. Søndenfelds; *S. Kierkegaard* D. Kjøbenhavn; *I. Aasen* N. Vestenfelds; *Ploug* D. Jylland. — 1815 *Schiøtte* D. Kjøbenhavn. — 1817 *Sundt* N. Søndenfelds. — 1818 *Vinje* N. Søndenfelds; *Hostrup* D. Kjøbenhavn. — 1821 *Vaupell* D. Jylland. — 1828 *Ibsen* N. Søndenfelds. — 1832 *Djornson* N. Østerdalen.

INDHOLD.

Forord	S. III-V.	Lege og Sknespil i Oldtiden, <i>Keyser</i>	37.
1. Sagn og Eventyr, S. 1-34.		Eventyrtællere, <i>Moe</i>	43.
De tvende Kirketaarne, <i>Oehlenschläger</i>	1.	Skolemesterens Historie, <i>Djornson</i>	49.
Hellig Anders, Kong Valdemars Tanke, Bonden og Trølden, <i>Thiele</i>	5.	Afsked og Velkomst hos den norske Almue, <i>Sundt</i>	55.
En Jutul (<i>M. Hammerich</i>)	7.	Hav-Strillerne, <i>Welhaven</i>	58.
Blessommen, <i>Bjornson</i>	7.	En ny Vise om en Sømand og en Landmand, <i>Blicher</i>	65.
Asgaards-Reien, <i>Welhaven</i>	8.	Vendelboen, <i>Blicher</i>	68.
Gutten og Fanden, <i>Asbjørnsen</i> og <i>Moe</i>	12.	En Stranding ved Vesterhavet, <i>Blicher</i>	70.
Molbo-Historier (udg. af <i>Rask</i>)	12.	Erik og Ellen, <i>Chr. Winther</i>	80.
De Dødes Gudstjeneste, <i>Asbjørnsen</i>	14.	Den krøllede Frits, <i>Poul Møller</i>	83.
Et Øjeblik i Himmerig (udg. af <i>Svend Grundtvig</i>)	15.	Fodrejsen, <i>Hostrup</i>	89.
Gamle Mo'er Margrethe ved Himmeriges Port, <i>H. C. Andersen</i>	16.	Adam Homos Bryllup med Baronesse Mille, <i>Fr. Paludan-Müller</i>	90.
Skovtrolden, <i>Ingemann</i>	18.	Recensenten i Dyrehaven, <i>J. L. Heiberg</i>	94.
Piletræerne og Skjæren, <i>Wergeland</i>	19.	Ordsprog	100.
Fuglens Bekymring, <i>S. Kierkegaard</i>	21.	Fransmannen (Jydsk, fra Randerseggen), <i>Blicher</i>	101.
Den grimme Ælling, <i>H. C. Andersen</i>	25.	Sessel (Jydsk, fra Randerseggen), <i>Blicher</i>	105.
2. Livsbilleder, S. 35-117.		Æ Spøgels (Sønderjydsk, fra Flensborgeggen)	108.
Et gammelnorsk Herresæde, <i>Wergeland</i>	35.	Aa, hør, min Pild (Sønderjydsk, fra Flensborgeggen)	110.
		Ulvskrede (Norsk, fra Østerdalen), <i>Østgaard</i>	110.

Stev (Norsk, fra Vegaardshejen ved Skien)	115.
Ein Stor-Leting (Norsk Landsmaail), <i>I. Aasen</i>	115.
Forfædrene (Norsk Landsmaail), <i>Vinge</i>	117.

3. Naturskildringer, S. 118-173.

Skandinaviens Natur, <i>Schouw</i> ..	118.
Dansk Fædrelandssang, <i>Oehlenschläger</i>	122.
Norsk Fædrelandssang, <i>Wolff</i> ..	123.
Skandinaviens Hævning, <i>Forchhammer</i>	124.
Gedlon, <i>Hertz</i>	128.
Vasdragene i Norge, <i>Daa</i>	129.
Et Fjeldvand, <i>A. Munch</i>	133.
Udbrud af Springkilden Strokur, <i>Hallgrímsson</i>	134.
Scener af en geographisk Landmaalers Dag, <i>Hansteen</i> ..	137.
Ren-Hjorder i Finmarken, <i>Stockfleth</i>	143.
Gjætersang, <i>Claus Frimann</i> ..	148.
Haren og dens Fjender, <i>Blicher</i> ..	149.
Jagthistorier, <i>Blicher</i>	154.
Kjæmpeoxen i Danmark, <i>Steenstrup</i>	155.
Insekt-Verdenen, <i>Schiodte</i> ..	160.
Gjægen, <i>Schiodte</i>	164.
Bægen i de danske Skove, <i>Vaspeil</i> ..	166.
Lillens, Resens og Violens Skjønhed, <i>H. C. Ørsted</i>	170.
Sang ved skandinavisk Naturforsker møde, <i>Hauk</i> ..	172.

4. Historiske Skildringer, S. 173-241.

Gorm den Gamles Drom (<i>Joms-vikings Saga</i>)	173.
Dannevirke, <i>L. Kok</i>	177.
Saga om Sigurd Jersalafarer og Eysteinn, <i>Snorre</i> (overs. af <i>P. A. Munch</i>)	179.
Dronning Dagmars Død (<i>Kjæmpe-rise</i>)	192.

Dronning Margrete (<i>Ritmøniken</i> , efter Udg. 1495, <i>C. Molbech</i>) ..	195.
Kalmar-Foreningen (1397)	196.
Bondefred, <i>Allen</i>	199.
Træk af Christian IV's Personlighed, <i>Fr. Hammerich</i> ..	203.
Konge og Bonden, <i>Thiele</i>	212.
Griffenfelds Ungdom, <i>Holberg</i> ..	213.
Et Vers af Griffenfeld	217.
Tordenskjold i Træfning ved Lindesnæs, <i>M. Hammerich</i> ..	217.
Den løse Steen, <i>Thiele</i>	224.
Norsk Flagsang, <i>Schwach</i>	224.
Norges Forening med Sverige, <i>Aall</i>	225.
Slaget ved Slesvig, <i>Ploug</i>	233.
Slaget ved Fredericia, <i>Fr. Hammerich</i>	234.
Hilsen til Norge, <i>Ploug</i>	240.

5. Culthistoriske Emner, S. 241-295.

Sprogenes Inddeling, <i>Rask</i>	241.
Modersmaalet, <i>Grundtvig</i>	244.
Historieskrivning paa Island, <i>N. M. Petersen</i>	245.
Om Snorres norske Kongesagaer, <i>P. A. Munch</i>	249.
Poesie i Historien, <i>Bauch</i>	253.
Livet og Bøgerne, <i>Grundtvig</i> ..	258.
Om Kjæmpeviserne og fra hvem de udgik, <i>N. M. Petersen</i> ..	263.
Tilskrift til Enkedronning Sophia (1591), <i>Fedel</i>	267.
Tycho Brahes Stjerne, <i>J. L. Heiberg</i>	268.
Under Tycho Brahes Portrait, <i>Grundtvig</i>	273.
Skæmtedigtet, <i>Holberg</i>	273.
Holberg som Forfatter, <i>M. Hammerich</i>	274.
Tonekunst, <i>H. Ibsen</i>	285.
Thorvaldsens Jæsen, <i>Thiele</i>	285.
Morgenvandring, <i>Oehlenschläger</i> ..	289.
Tale over Oehlenschläger, <i>Mynster</i>	292.

6. Digtekunst, S. 296-416.

Kjæmpeviser	296.
(Hellig Olafs Væddeløst S. 296, Dronning Dagmars Død [S. 192], Elvehøj S. 299, Aage og Elise S. 301. Om Kjæmpeviserne S. 304.)	
Kingo	309.
(Morgen-Sang S. 309, Hver har sin Skubbe S. 310. Om Kingo S. 312-15.)	
Holberg	315.
(Skæmtedigtet [S. 273], Paars iført-ligt Optog S. 315, Jeppe paa Børgen (Act. 1-3) S. 317, Latinske Epigrammer S. 336. Om Holberg S. 337-49.)	
Ewald	349.
(Ewald paa Heien S. 349, Valkyriernes Sang S. 351, Sættet af „Fiskerne“ S. 352, Orlogsvise S. 356. Ved Dødens Komme S. 357. Om Ewald S. 358-63.)	
Wessel	364.
(Gaffelen S. 364, Smøden og Bageren S. 366, Smaavet S. 368. Om Wessel og det norske Selskab S. 368-75.)	

Gaggelsen	375.
(Forfatterens Barndom S. 375, Beretning S. 377, Knud Viðfáðes Hjemver S. 378, Nonreddin til Aladdin S. 380, Kjæmpevisen S. 382, Mannens Klage S. 382. Om Gaggelsen S. 383-4.)	

Oehlenschläger	384.

(Frode paa Vidsø S. 384, De trende Kirketaarne [S. 1], Axel og Valborg (1ste Act) S. 387, Scenen af Aladdin S. 401, Karavannen S. 409, Morgenvandring [S. 289], Fædrelandssang [S. 122], Hjemver S. 406. Om Oehlenschläger S. 406-16.)	

Litterærhistoriske Oplysninger

I. Danmarks og Norges Litteratur, i kort Oversblik, S. 417-28; — II. Læsestykkernes Forfattere (alphabetisk ordnede), S. 428-75; — III. Læsestykkernes Forfattere, efter Fødselsaar, S. 475-76.	